LEDA
CLASIC

Jókai Mór

OMUL DE AUR

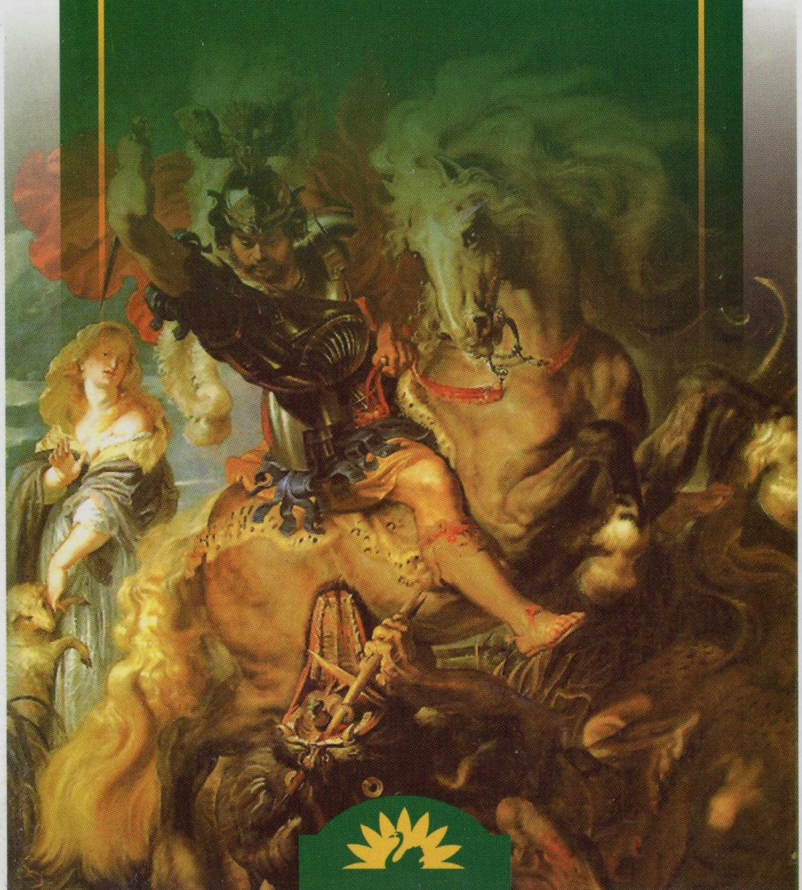

Cu **Jókai Mór** (1825–1904), proza şi romanul stabilesc un echilibru de durată în literatura maghiară. Începuturile literare ale scriitorului au stat sub puternica influenţă a romanului francez, păstrând însă trăsături proprii, definitorii şi pentru creaţiile de mai târziu: observaţia fină, umorul, limbajul şi stilul colorat. Cele aproape o sută de volume pe care le-a scris cu pasiunea şi forţa unui titan i-au creat o popularitate neatinsă vreodată de nici un prozator maghiar. *Zilele săptămânii, Un nabab maghiar, Noul moşier, Şi totuşi pământul se mişcă, Trandafirul galben, Omul de aur, Diamantele negre* sunt doar câteva dintre scrierile care te cuceresc de la prima până la ultima pagină.

Omul de aur *(apărut în 1872) face parte din romanele scrise de Jókai la apogeul carierei sale scriitoriceşti. Se poate spune că a fost scris dintr-o suflare: în numai opt săptămâni. Romanul ieşise fără îndoială din străfundurile personalităţii sale. [...] Umanitatea lui Timár e omenia lui Jókai, ezitările „omului de aur" sunt ezitările, oscilările lui Jókai, zbuciumul unuia în viaţa conjugală e zbuciumul celuilalt, preferinţa eroului pentru ştiinţele naturale e preferinţa autorului etc.*

Nicolae Balotă

Jókai este un povestitor genial, ca şi frumoasa Sheherezada, care a fost în stare să capteze atenţia auditorului şi să-i distreze pe ascultători. Distracţia nu a fost însă şi nu este nici acum gratuită. Fiindcă, fără să observăm, devenim mai buni, mai curajoşi, mai plini de speranţă.

Albert Kovács

LEDA
CLASIC

Jókai Mór

OMUL DE AUR

LEDA
CLASIC

Jókai Mór

OMUL DE AUR

Redactor: Sorin Petrescu, Radu Badale
Tehnoredactare computerizată: Liubovi Grecea, Cristina Aprodu
Coperta: Walter Riess

Ilustrația copertei reproduce un detaliu din
Sfântul Gheorghe și balaurul de Rubens

Jókai Mór
AZ ARANY EMBER

Toate drepturile asupra acestei ediții
sunt rezervate Editurii LEDA, parte componentă
a GRUPULUI EDITORIAL CORINT

ISBN (10) 973-7786-36-X ; ISBN (13) 978-973-7786-36-4

Timbrul literar se plătește Uniunii Scriitorilor din România
Cont: RO 44RNCB5101000001710001, BCR- SUC. UNIREA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
JÓKAI MÓR
Omul de aur / Jókai Mór; trad.: Sever Noran ; pref.: Bogdan-Alexandru Stănescu;
- București: Leda, 2006
ISBN (10) 973-7786-36-X ; ISBN (13) 978-973-7786-36-4

I. Noran, Sever (trad.)
II. Stănescu, Bogdan-Alexandru (pref.)

821.511.141-31=135.1

Jókai Mór

OMUL DE AUR

Traducere şi note de SEVER NORAN
Prefaţă de BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESCU

LEDA

PREFAŢĂ

Atunci când Jókai Mór, autor a şaptezeci de romane, susţine că *Omul de aur* ar fi cel mai apropiat sufletului său, cititorul este îndreptăţit să privească insistent această poveste, în strădania de a pricepe cum tocmai ea a ajuns să îndeplinească rolul de suprafaţă speculară, în care se reflectă personalitatea unui scriitor atât de prolific. Gândul ne duce la încheierea oarecum fericită a romanului, la faptul că destinul poate fi învins, că lumea poate fi părăsită fără a trece neapărat în moarte.

Am comite o greşală dacă am vedea preferinţa autorului pentru *Omul de aur* doar ca rezultat al identificării cu eroul cărţii, Timár Mihály. Deşi lumea „Omului de aur" capătă contur prin ochii acestuia, distanţa dintre vocea naratorului şi percepţia personajului său devine considerabilă în momente de răscruce, atunci când evenimente pur narative hotărăsc desfăşurări de forţe în plan psihologic. Deşi individ puternic, Timár Mihály nu este niciodată capabil de acţiune în afara unor determinări exterioare: avem aici un contrast foarte puternic între Timár cel din debutul cărţii, căpitan de vas capabil de cele mai îndrăzneţe acţiuni, de cele mai rapide şi sigure hotărâri, şi Timár omul de afaceri (omul de aur).* Dacă primul este, în simplitatea sa (o simplitate rezultată din faptul că refuză întotdeauna să ştie: cine sunt pasagerii navei sale, ce reprezintă încărcătura, de ce este urmărit de o corabie otomană etc.), un adevărat om de acţiune, cel de-al doilea Timár devine, în urma cunoaşterii şi a păcatului, om al reflecţiei, om al îndoielii, al chinului sufletesc. Dacă Timár întâiul este un personaj tipic romantismului inocent, Timár al doilea tinde să devină un personaj modern.

Schema ideatică a romanului este cât se poate de simplă: cunoaşterea, asociată cu intrarea în lume, pe calea aurului, perverteşte, sau, mai simplu şi mai puţin sofisticat, aduce nefericirea. Orice lovitură dată

destinului printr-o înşelătorie, cât de mică, va atrage o pedeapsă din partea acestuia. Şi poate că înşelătoria este factorul decisiv ce aduce romanul pur romantic pe calea realismului. Din titan, eroul romanului devine personaj. Un personaj schizoid, hăituit de amintirea „păcatului originar", ce-şi împarte viaţa în două. Afacerist necruţător, timp de jumtate de an îşi multiplică averea, suportând însă răceala unei soţii care nu-l iubeşte, iar cealaltă jumtate a anului şi-o petrece în Edenul Insulei Nimănui, acolo unde este iubit, dar minte pentru a nu pierde această dragoste.

Nepărăsind niciodată total stilemele romantice, Jókai Mór este un adept al grandiosului, al naturii sălbatice, al pornirilor sufleteşti desprinse din filonul *Sturm und Drang*-ului european. Descrierile ample pe care le închină naturii, în special în incipitul romanului, formează, în primul rând, fondul violent menit să accentueze „titanismul" eroului, în al doilea au rolul unui element premonitiv, pastelat special pentru a anunţa furtunile ce vor schimba caracterul personajului.

„Uriaşul curent de aer, înghesuit între cele două ziduri, devine atât de capricios, încât seamănă cu vântul ce rătăceşte pe străzile unui mare oraş; te izbeşte când din faţă, când din spate, izbucneşte la fiece cotitură din altă direcţie, se potoleşte uneori parcă de tot, pentru ca pe neaşteptate să se năpustească din nou, ţâşnind dintr-o văgăună ca dintr-un ascunziş, apucă vasul, îi răsuceşte cârma, dă de lucru tuturor sau trage în apă toţi caii de remorcă legaţi de parâmă; apoi se întoarce, împingând din spate cu o repeziciune atât de mare corabia pe care a prins-o, încât aceasta pare că pluteşte din josul apei; în faţa vasului, valul se transformă în pulbere fină ca praful stârnit de vânt pe un drumeag de ţară.

Iar concertul bisericesc răsună cu puteri înzecite, asemenea vuietului din ziua Judecăţii de Apoi, încât nu se mai aude strigătul de moarte al celui care se scufundă."

Alegoria nu este una complicată, cum, de altfel, întreaga scriitură a lui Jókai Mór nu poate fi transformată de critică într-una sofisticată. La scriitorul maghiar, atât actul scrierii, cât şi cel al lecturii par desprinse dintr-o vârstă a inocenţei literare, când povestea este pur şi simplu poveste, adică act magic, dar şi act moralizator. În aceste condiţii nu este de mirare că alegoria se instituie drept *forma mentis*: aşa cum furtuna are la cheremul ei corabia îndrăzneţilor, viaţa va supune capriciilor sale pe cel ce se încumetă să iasă din rând.

Pe scurt, povestea: Timár este angajat să ducă pe nava sa, de la Galați la Komárom, un negustor grec, împreună cu fiica sa și o importantă încărcătură de grâu. Pe drum au de înfruntat numeroase primejdii, printre care și pe aceea de a fi urmăriți de un echipaj otoman. Timár se simte puternic atras de fiica negustorului. Ni se dă de înțeles că aceasta, în afară de un profund respect, nu simte nimic față de eroul romanului. Aflând că identitatea îi va fi divulgată, negustorul se sinucide nu înainte de a-i mărturisi lui Timár că este de fapt vistiernicul Imperiului Otoman, „dat în urmărire" pentru a fi fugit cu bogățiile Porții, bogății pe care le-ar fi transformat în grâu. Îi încredințează fiica pentru a o duce în casa unui bun prieten, negustorul Brazovics. Ajuns la destinație, Timár își dă seama că speculantul Brazovics o transformă pe Timéa cea cu chip palid într-o servitoare. Își jură să o scoată din gherele speculantului: soluția apare sub forma unui sac de grâu din încărcătură, în care vistiernicul ascunsese bijuterii de valoare inestimabilă.

Este momentul rupturii, când Timár părăsește ordinea naturală și devine adevăratul Om de Aur. Își însușește comoara Timéei, dar numai pentru a o salva, știind că ea ar fi pierdută dacă Brazovics ar afla vreodată. Așadar, justificat sau nu, la baza Omului de Aur se află un păcat, lucru ce-l va chinui până la sfârșit. Timár e prezentat ca un erou plin de remușcări, de regrete disimulate prin grija pe care o poartă Timéei. Numai că aceasta — se putea altfel? — nu-l iubește. Îi va fi recunoscătoare și fidelă până la (falsa) moarte, dar va iubi pe altul. Milionarului Timár i se oferă însă o portiță de salvare: va descoperi Insula Nimănui, loc desprins parcă din paginile lui Rousseau, unde Tereza și fiica ei, Noémi, trăiesc „departe de lumea dezlănțuită", numai din ceea ce le oferă pământul. Noémi este reversul Timéei, lipsită de orice sofisticare, „copilul" perfect, crescut în natură, și cu darurile naturii. Aici banul nu are nici o valoare, așa că Omul de Aur va trebui să se redefinească, să redevină pur și simplu Omul. Iar acest lucru nu este posibil atâta timp cât minte, petrecând jumătate de an în lumea banului, iar jumătate în acest Eden regăsit. Salvarea va veni în urma înscenării propriei morți, ce-l va elibera de convenții și de latura sa socială: aici învinge din nou romantismul.

Timár și Noémi sunt nucleul ce va crea un adevărat falanster în Insula Nimănui, Adam și Eva ai unui Eden neatins de păcat, tocmai

pentru că fructul cunoașterii a fost deja consumat, digerat și... uitat. Numai cel ce a gustat din plin lumea, care a trecut prin vâltoarea furtunii descrise mai sus, doar acela își poate găsi cu adevărat liniștea, pare să spună Jókai Mór.

„— Pot să vă întreb cum vă numiți?

La aceste cuvinte, bătrânul parcă s-a înălțat, devenind cu un cap mai înalt; a ridicat mâna tremurândă și mi-a pus-o pe creștet. În clipa aceea mi s-a părut că odată, demult, tare demult, mâna aceasta se mai așezase pe creștetul meu, care pe-atunci era încă acoperit cu zulufi blonzi de copil, și parcă mi-am amintit că mai văzusem undeva chipul omului acela. Dar la întrebarea mea mi-a răspuns:

— Numele meu este «Nimeni»."

Finalul romanului nu aduce, cred eu, o rezolvare totală a problemei „proprietății și posesiunii". Numele Tatălui (Timár ne este prezentat în cele din urmă drept patriarh al falansterului) imprimă dreptul celui mai vechi asupra pământului, fie doar și prin Nume (absența acestuia este doar iluzie). Cel ce aparent a renunțat la orice bun lumesc pentru a se retrage în Insula Nimănui va deveni posesorul acesteia prin puterea magică a Numelui.

Dacă, de exemplu, romanul modern cultivă fantoma istoriei nemiloase, iar Llosa pictează fără îndurare sfârșitul inevitabil al unui asemenea falanster, în *Războiul sfârșitului lumii*, privirea scriitorului romantic vede existența vieții fericite în Eden ca pe un sfârșit posibil al romanului. Este, parțial, consecința unei tipologii schematice a personajelor, la care adăugăm și o doză puternică de idealism.

Înrudit prin atmosferă cu romanticii de factură „gotică", Jókai Mór aduce cu el elemente ale scriiturii „naive și sentimentale" ce diluează conținutul hard al întregului. Astfel, personajele sale, în afară de Timár, cel mai ambiguu, sunt caracterizate de o concepție maniheistă asupra caracterului uman. Avem de-a face fie cu Răul întrupat, fie cu Binele absolut. Personajele, de la Timéa (care „par delicatesse" își ratează viața), până la aventurierul Krisztyán Tódor (cel ce mimează schimbarea în bine pentru a-și putea surprinde adversarul, agent al destinului) se aliniază categoric de câte o parte a baricadei. Nuanțele nu prea încap în acest tip de roman, tocmai pentru a-și împlini funcția moralizatoare. În virtutea caracterului invariabil, fiecare personaj își va urmări scopul cu tenacitate întreaga viață, chiar dacă lucrul acesta

implică adoptarea unei măşti bine confecţionate, a unei minciuni păstrate toată viaţa.

Făcând parte din aceeaşi familie cu Dumas-fiul, cu Hoffman, Hugo, Sue, Mór păcătuieşte prin acest schematism extrem al personajelor sale, prin cultivarea forţată a coincidenţei (element important al literaturii „populare"), prin patetism, exces moralizator etc. Cu toate acestea, literatura sa readuce fiorul romantismului autentic (condimentat cu o doză de realism minor), ce face ca romanele de acest gen să nu fie uitate niciodată. Ţin oarecum de prima tinereţe, de o inocenţă a lecturii pe care nu o mai capeţi niciodată după ce ai trecut „pragul". Însă îţi rămân în memorie pentru totdeauna, tocmai pentru că vârsta inocenţei sapă în tine regretele unei plecări fără posibilitate de întoarcere.

Bogdan-Alexandru Stănescu

TABEL CRONOLOGIC

1825: 18 februarie. Se naşte Jókai Mór, în oraşul Komárom.

1836: Jókai, „copil de schimb" la Bratislava.

1837: Moare Jókai József, tatăl scriitorului.

1841-1842: Jókai Mór urmează cursurile colegiului din Pápa, unde face cunoştinţă cu Petöfi Sándor.

1843-1844: Jókai urmează cursurile şcolii de drept de la Kecskemét. Întâlneşte aici pe Petöfi. Scrie drama *Tânărul evreu.*

1844: Jókai se întoarce acasă la Komárom; lucrează la primul său roman.

1845: Jókai pleacă la Budapesta; stagiu în biroul avocatului Molnár József. Publică nuvela *Insula Nepean.*

1846: Jókai obţine diploma de avocat; publică fragmente din romanul *Zile de rând.*

1847: Jókai e redactor la revista „Imagini ale vieţii".

1848: Revoluţie la Pesta. Jókai redactează *Proclamaţia,* ia parte la manifestaţii, vorbeşte la întruniri, ocupă o tipografie şi publică *Proclamaţia.*

1850: Publică *Scene de revoluţie şi luptă din 1848–49* (povestiri).

1853: Apar romanele *Carinus, Lumea turcească în Ungaria* şi *Un nabab maghiar.*

1855: Apare *Din vremurile de demult ale maghiarilor* (roman).

1856: Publică *Zile triste* (roman); înfiinţează revista umoristică „Nagy Tükör" (Oglinda mare).

1858: Apar *Decameronul lui Jókai Mór* (100 nuvele), *Familia blestemată* (roman); înfiinţează revista umoristică „Ustökös" (Cometa).

1859: Apare povestea *Ultimul paşă din Buda.*

1860: Se publică volumul *Piese de teatru.*

1862: Apare romanul *Noul moşier.*

1864: Vede lumina tiparului romanul *Modele literare.*

1865: Apar *Pe când îmbătrânim* (roman) şi *Albumul lui Karas Márton* (nuvele).

1870: Este publicat romanul *Diamantele negre.*

1872: Apar *Deasupra pământului şi sub apă*; *Romanul veacului viitor*; *Omul de aur.*

1877: Se publică *Cetatea fără nume* (roman) şi *Milton* (dramă).

1878: Apar *Focul grecesc* (povestiri) şi *Un aventurier vestit* (roman).

1879: Apar romanele *Libertatea sub zăpadă* şi *Robul Ráby.*

1881: Apare romanul *Cei care mor de două ori.*

1890: Jókai publică romanele *Femeia cu ochii ca marea* şi *Săracii bogaţi.*

1892: Apar romanele *Fiul lui Rakóczi* şi *Trandafirul galben.*

1904: Apare *Acolo unde banul nu-i Dumnezeu* (roman).
La 5 mai, Jókai Mór moare.

CORABIA *SFÂNTA BARBARA*

PORŢILE DE FIER

UN LANŢ MUNTOS, despicat în două la mijloc, din vârf şi până la temelie, pe o lungime de patru mile; de o parte şi de alta ziduri de cremene ce se ridică vertical la înălţimi de 600 până la 3000 de picioare, iar în mijloc, uriaşul fluviu al lumii antice, Istrul — Dunărea.

Oare puhoiul de apă, prin greutatea lui, şi-a tăiat această poartă, sau un foc izbucnit din adâncuri a despicat lanţul munţilor? Neptun sau Vulcan[1] este autorul? Sau şi unul, şi celălalt? E opera naturii! O minunăţie ca asta nici omul cu mâini de fier al zilelor noastre, care imită natura, nu este în stare să făurească.

Scoicile de mare împrăştiate pe vârful muntelui Frusca-Gora, fosilele din Peştera Veterani — fosile ale reptilelor ce au locuit cândva pe fundul mărilor — ne indică drept autor pe primul zeu, pe Neptun; despre celălalt zeu ne vorbesc stâncile de bazalt ale Detunatei; despre al treilea, despre omul cu mâini de fier, ne stau mărturie scobitura aceea lungă, tăiată în stâncă — şoseaua cu boltă, ruinele picioarelor unui uriaş pod de piatră, o placă comemorativă, sculptată în stâncă, aidoma unui basorelief[2], şi canalul lat de o sută de picioare din mijlocul albiei, canal tăiat anume pentru a putea să treacă vasele mai mari.

Porţile de Fier au o istorie de două mii de ani şi numele lor este acelaşi în limba a patru popoare.

Parcă te apropii de un templu construit de uriaşi, un templu cu stâlpi şi coloane formate de stânci înalte ca nişte turnuri, pe

---

[1] În mitologia romană: Neptun, zeul mărilor, şi Vulcan, zeul focului.

[2] Este vorba de Tabula lui Traian.

marginile cărora se înalţă figuri de coloşi ciudaţi, pe care închipuirea i-aseamănă cu statuile unor sfinţi; incinta acestui templu, lungă de patru mile, face mici cotituri sau îşi schimbă direcţia dezvăluind privirilor alte temple, cu alte grupuri de ziduri şi alte sculpturi miraculoase; într-un loc, zidul e neted ca granitul şlefuit, brăzdat de vine roşii şi albe — slove mistice ale zeilor; în alt loc, poala muntelui e roş-ruginie, de parcă într-adevăr ar fi de fier; ici-colo, straturile oblice de granit dezvăluie parcă un îndrăzneţ sistem de construcţii folosit de titani; la cotitura următoare te întâmpină porticul unui templu gotic, cu turnuri înalte şi ascuţite, cu stâlpi de bazalt zvelţi şi deşi; în mijlocul peretelui fumuriu, ici-colo, licăreşte câte o pată galben-aurie, de parcă ar fi capacul chivotului legii; acolo înfloreşte sulful. Floarea de minereu. Dar zidurile sunt împodobite şi cu flori vii; de muchiile şi din crăpăturile stâncilor atârnă ghirlande verzi, ca nişte coroane aşezate de mâini pioase. E frunzişul brazilor şi al arborilor uriaşi, a căror masă compactă şi întunecată e smălţuită ici-colo de lanţul tufelor îngălbenite şi înroşite de bruma toamnei.

Din când în când pereţii aceştia dubli, nesfârşiţi şi ameţitori, sunt tăiaţi de un defileu prin care priveşti într-un colţ de rai ascuns, nelocuit de om. În întunericul defileului — întuneric ce dăinuie şi în timpul zilei, deoarece printre pereţii de stâncă umbra adâncă şi mohorâtă nu se risipeşte — o asemenea vale scăldată în soare îţi zâmbeşte ca o privelişte de basm, în care pădurea de viţă sălbatică cu boabe mici şi roşii învăluie arborii pe care frunzele pestriţe îi acoperă ca un covor. Nu se vede nici o aşezare omenească; în vale, bolborosind prin luminiş, curge un pârâiaş din care căprioarele sorb fără teamă apa de cleştar; la vărsarea în Dunăre, acesta se zvârle de pe stâncă întocmai ca un şuvoi de argint.

Mii şi mii de oameni trec pe lângă valea aceasta şi se întreabă: ce se ascunde oare în adâncul ei?

După câteva clipe, valea rămâne în urmă şi te întâmpină altă privelişte, alt templu, mai mare decât cel pe care l-ai depăşit, cu pereţii mai ameninţători; cele două ziduri se apropie atât de mult, încât distanţa dintre ele este de abia 140 de stânjeni, iar

înălţimea lor trece de 3 000 de picioare; stânca aceea care se iveşte acolo sus e „Groapa lui Petru", mormântul Sfântului Petru; în stânga şi în dreapta se văd două statui uriaşe cioplite în stâncă; sunt doi apostoli, tovarăşii lui.

...Iar acolo jos, printre cele două ziduri, curge Dunărea în albia-i de piatră.

Când marele şi bătrânul fluviu — obişnuit să curgă cu un calm maiestuos prin întinsa pustă maghiară, lăfăindu-se într-o albie lată de o mie de stânjeni, alintat de sălciile ce cresc pe maluri şi se apleacă asupră-i, obişnuit să se reverse dând câte o raită prin câmpiile smălţate de flori şi să stea de vorbă cu morile care psalmodiază abia auzit — simţindu-se dintr-odată înghesuit într-o strâmtoare stâncoasă care are abia 140 de stânjeni, o! cu ce furie sălbatică se repede s-o străpungă! Cei care au plutit pe fluviu până aici nu-l mai recunosc. Uriaşul cărunt se transformă pe neaşteptate într-un erou tânăr şi aprig, iar valurile lui saltă şi zburdă deasupra albiei stâncoase; din loc în loc, câte un grup uriaş de stânci se ridică în mijlocul albiei, ca un altar al groazei — aşa e uriaşul Babagai, coroana de stâncă a Cazanelor; dar fluviul asediază tot: cu o învârşunare de nedescris, îşi prăvăleşte apele peste stânci, formează vârtejuri adânci în spatele lor, sapă găvane fără fund în albia de cremene şi-apoi se avântă la vale, tunând şi plescăind peste treptele de piatră care se întind de-a curmezişul, de la o stâncă la alta.

În unele locuri, sfărâmând bariera care-i stă în cale, uriaşul fluviu îşi răsfiră apele spumegânde peste stâncile fărâmiţate; în alte locuri, izbindu-se de zidul de cremene al strâmtorii, sapă în adâncuri şi îşi îngroapă apele veşnic spumegânde sub steiul ce se apleacă deasupră-i. Pe alocuri, în spatele stâncilor care se aţin zdravăn în calea şuvoaielor, fluviul a ridicat ostroave, noi formaţiuni de pământ care nu pot fi găsite pe nici o hartă veche; aceste insule acoperite de arbuşti şi tufe sălbatice nu aparţin nici unui stat; nici celui maghiar, nici celui turc, nici celui sârb; aici e ţara nimănui, pământ în afara lumii şi fără nume, unde nu există impozite şi nu se cunosc stăpâni. În alte părţi, fluviul a măcinat

insulele şi le-a înghiţit cu tufe, cu păduri şi cu colibe cu tot, ştergându-le de pe hartă.

Între Ogradina şi Plavisoviţa[1] stâncile şi ostroavele despart fluviul în mai multe braţe; aici apele lui se năpustesc cu o viteză de zece mile pe oră. Corăbierii trebuie să cunoască toate aceste braţe înguste, pentru că mâinile de fier ale omului n-au tăiat decât un singur canal, în stâncă — prin care pot trece vasele mai mari. Pe lângă ţărm se pot strecura doar corăbiile mici.

De-a lungul insulelor mai mărunte, printre îngustele braţe ale Dunării încătuşate, măreaţa operă a naturii este întreruptă de construcţii ciudate, făcute de mâna omului: două rânduri de piloni din buşteni groşi, în formă de V, cu deschizătura căscată în josul apei. Acestea sunt capcanele pentru moruni. Oaspeţii care vin tocmai din îndepărtata mare înoată în susul apei lăsându-şi capul scărpinat de şuvoaie, din pricina paraziţilor care-i gâdilă şi astfel ajung la capcană: deoarece nu le place să se întoarcă din drum, morunii se încăpăţânează să înainteze în închisoarea care devine din ce în ce mai strâmtă, ajungând, în cele din urmă, la „morgă", acolo de unde nu mai au nici o scăpare.

Chiar şi glasul acestor locuri minunate e divin! E un huiet continuu, atotcuprinzător, atât de uniform, încât seamănă cu tăcerea, şi atât de limpede, încât aduce a glas dumnezeiesc. Când uriaşul fluviu se rostogoleşte peste mormanele de stânci biciuind pereţii de piatră, sau când bolboroseşte în vârtejuri, sau saltă peste treptele sonore ale cascadelor, iar ecoul face ca această neîntreruptă muzică a valurilor ce se zbat între cele două ziduri

[1] În prima jumătate a secolului al XIX-lea, când se petrece acţiunea romanului *Omul de aur*, Banatul românesc se afla sub stăpânirea Imperiului Habsburgic, având, din 1778, administraţie maghiară; Serbia era principat autonom (din 1815), sub suzeranitatea Turciei; Imperiul Otoman se întindea până la Dunăre, iar Ungaria făcea parte, ca şi Transilvania, din Imperiul Habsburgic. Aşadar, Dunărea în regiunea unde se desfăşoară primele pagini din romanul de faţă, constituia hotarul dintre Ţara Românească şi apoi (de dincolo de Turnu Severin) dintre Imperiul Habsburgic cu Imperiul Otoman şi Serbia.

să atingă adevărate culmi de măreţie, încât pare venită dintr-o altă lume — muzică de orgă, dangăte de clopot şi tunete ce tălăzuiesc până departe — atunci omul amuţeşte, temându-se parcă să-şi asculte propria voce în mijlocul acestor glasuri de tunet ale titanilor. Navigatorii comunică numai prin semne, deoarece credinţa pescarilor, plină de superstiţii, nu îngăduie să vorbească în aceste locuri: primejdia care se simte plutind te îndeamnă să murmuri rugăciuni.

Şi nu-i de mirare asemenea lucru, deoarece, trecând prin locurile acestea şi văzând în jurul tău pereţii întunecaţi, ai senzaţia că treci vâslind printre zidurile propriului tău cavou.

Priveliştea e şi mai sumbră atunci când izbucneşte bora[1], spaima navigatorilor, stârnind furtuni aprige ce ţin şi câte o săptămână. Atunci nu se mai poate naviga pe Dunăre, nu mai poţi răzbi prin Porţile de Fier.

Dacă ar fi numai un perete de stâncă, poate că acesta te-ar apăra împotriva vântului; dar uriaşul curent de aer, înghesuit între cele două ziduri, devine atât de capricios, încât seamănă cu vântul ce rătăceşte pe străzile unui mare oraş; te izbeşte când din faţă, când din spate, izbucneşte la fiece cotitură din altă direcţie, se potoleşte uneori parcă de tot, pentru ca pe neaşteptate să se năpustească din nou ţâşnind dintr-o văgăună ca dintr-un ascunziş, apucă vasul, îi răsuceşte cârma, dă de lucru tuturor sau trage în apă toţi caii de remorcă legaţi de parâmă; apoi se întoarce, împingând din spate cu o repeziciune atât de mare corabia pe care a prins-o, încât aceasta pare că pluteşte din josul apei; în faţa vasului, valul se transformă în pulbere fină ca praful stârnit de vânt pe un drumeag de ţară.

Iar concertul bisericesc răsună cu puteri înzecite, asemenea vuietului din ziua Judecăţii de Apoi, încât nu se mai aude strigătul de moarte al celui care se scufundă.

---

[1] Vânt violent, uscat şi rece, care bate mai ales pe coastele de nord-est ale mărilor Adriatică şi Neagră.

SFÂNTA BARBARA ŞI CĂLĂTORII EI

ÎN VREMEA CÂND S-AU PETRECUT cele ce vom istorisi, pe Dunăre nu circulau încă vapoare. De la Galaţi şi până la Canalul Mein, peste nouă mii de cai trudeau de-a lungul malurilor pentru a urca vasele în susul apei. Pe Dunărea turcească se întrebuinţau şi velele; pe cea ungurească nu. În afară de vasele trase de cai, vasele mici ale contrabandiştilor, mânate doar de braţele vâslaşilor, roiau într-un continuu du-te-vino, smălţând apa dintre cele două ţări. Pe atunci era la modă contrabanda de sare. Statul vindea sarea pe malul turcesc cu un forint[1] şi jumătate — preţul ei de acasă fiind de cinci forinţi şi jumătate; contrabandistul o readucea pe malul unguresc, unde o vindea cu trei forinţi şi jumătate. În acest fel erau în câştig şi statul, şi contrabandistul, şi cumpărătorul. Nici nu-ţi poţi închipui raporturi mai prieteneşti decât acestea! Statul părea totuşi nemulţumit de partea sa de câştig şi, drept urmare, pentru apărarea intereselor sale înfiinţase de-a lungul malului pichete de grăniceri, obligând bărbaţii din satele mărginaşe să păzească hotarul cu puştile. În consecinţă, fiecare sat avea atât grăniceri, cât şi contrabandişti. Astfel, singura măsură necesară era să se ţină cont ca, atunci când tinerii unui sat făceau pe grănicerii, bătrânii acelui sat să lase la apă bărcuţele lor de contrabandă; ceea ce, fără îndoială, era o frumoasă manifestare a legăturilor familiale.

Dar statul urmărea şi alte scopuri mai înalte punând străji atât de severe: stăvilirea ciumei.

Îngrozitoarea ciumă orientală!

Noi nu ştim prea bine cum a fost şi ce a fost cu această molimă, deoarece au trecut mai bine de 150 de ani de când în ţara noastră, la Zimony, o văduvă frumoasă s-a îmbrobodit cu năframă ciumată şi a murit ca trăsnită înainte de a ajunge la biserică. Dar, deoarece în fiecare an citim în ziare că ciuma orientală a izbucnit ba în Siria, ba la Brussa, ba în Pera, ei bine, trebuie să admitem că această boală mai există şi să fim recunoscători

[1] Monedă divizionară care circulă în Ungaria.

cârmuirii că a ferecat uşile şi ferestrele în calea ei, nelăsând-o să intre în ţară.

Nu de alta, dar contactul cu fiecare popor străin ne-a dăruit câte o molimă nouă, încă necunoscută. Scarlatina am primit-o din China, gripa de la ruşi, vărsatul de la arabi, frigurile galbene de la sud-americani şi holera de la hinduşi; iar turcii ne-au blagoslovit cu ciuma.

Iată de ce, de-a lungul fluviului, legăturile locuitorilor de pe cele două maluri sunt cu putinţă şi îngăduite doar cu respectarea unui regulament profilactic, fapt care face ca viaţa lor să fie foarte interesantă şi amuzantă.

Şi cât de severe sunt aceste regulamente! Îndată ce la Brussa sau aiurea izbucneşte ciuma, orice lucru însufleţit sau neînsufleţit de pe malul turco-sârb este considerat în mod oficial ciumat şi oricine se atinge de acel lucru este „suspect" şi trimis în carantină pentru zece, douăzeci sau patruzeci de zile. Dacă parâma de remorcare a unui vas de pe malul stâng atinge la vreo cotitură parâma unui vas de pe malul drept, întreg personalul vasului devine „suspect" şi trebuie să zacă zece zile în mijlocul Dunării — căci ciuma poate să treacă de la o frânghie la alta şi să contamineze întreg echipajul vasului!

Totul este vegheat cu străşnicie. Pe fiecare vas se află un organ al oficialităţii: „curăţitorul". Înfricoşătoare făptură! Obligaţia lui este să te urmărească pas cu pas, să vadă cu cine vii în contact şi de ce te atingi; iar dacă pe malul turco-sârb un călător atinge doar cu poala pelerinei un străin sau vreun obiect din păr, lână sau cânepă (acestea transmit ciuma), curăţitorul se grăbeşte să-l declare imediat „suspect" şi, odată ajuns la Orşova, să-l smulgă din sânul familiei pentru a-l preda carantinelor. De aceea se şi numeşte „curăţitor".

Şi vai de el dacă încearcă să tăinuiască vreun caz suspect! Pentru cea mai mică nebăgare de seamă e pedepsit cu cincisprezece ani de închisoare.

Dar se vede treaba că ciuma nu se prinde de contrabandişti, deoarece dânşii nu iau „curăţitori" în bărcuţele lor şi, oricât şi-ar face de cap ciuma orientală la Brussa sau aiurea, contrabandiştii

circulă zi şi noapte de la un mal la celălalt. Poate n-ar fi rău să se ţină seama că patronul lor este sfântul Procopie.

Doar bora obişnuieşte să tulbure comerţul acesta *en-detail* în regiunea torentului de la Porţile de Fier, izbindu-le bărcile cu vâsle de malul sudic al fluviului.

Ce-i drept, şi pe corăbiile trase cu cai se poate face contrabandă, dar o astfel de contrabandă e, vorba ceea, un comerţ *en-gros*; iar un asemenea comerţ costă mai mult decât o prietenie frăţească şi deci nu-i de nasul sărăcanilor. Şi-apoi, în acest caz, nu mai e vorba de sare, ci de tutun şi cafea.

Când bora se apucă să sufle, vasele dispar de pe fluviu şi pentru trei-patru zile se restabilesc bunele moravuri şi fidelitatea faţă de ocârmuire în atare măsură, încât nu mai este nevoie de nici o slujbă pentru iertarea păcatelor. Atunci vasele se refugiază în porturi sau aruncă ancora în mijlocul Dunării, iar grănicerii pot să doarmă în tihnă atâta vreme cât bora face să scârţâie streşinele caselor lor de lemn.

...Pe o asemenea vreme, vasele nu circulă.

Dis-de-dimineaţă, caporalului de la pichetul din Ogradina i se păru că aude acel muget caracteristic, acel „*tu-tu*" al cornului corăbierilor ce răzbate prin şuierăturile vântului, prin vuietul apelor şi care se poate distinge chiar şi când tună. E un urlet straniu, respingător şi trist, stârnit de un fel de bucium lung de lemn.

Să fie oare vreo corabie care dă surugiilor semnale din corn? Sau una căreia i s-a întâmplat vreo nenorocire între stânci şi-acum strigă după ajutor?

Iat-o, se apropie, vine... O corabie de stejar de 10–12 mii de chile[1]; după cum se vede e foarte încărcată, deoarece valurile îi mătură bordul de la un capăt la altul.

Corabia e pântecoasă şi vopsită toată în negru; prova e însă argintie şi se termină cu un cioc în formă de melc, ridicat mult în sus şi ferecat cu petice de tablă strălucitoare. Pe coverta vasului se înalţă o construcţie de forma unui acoperiş de casă, cu

[1] *Chilă* – veche măsură de capacitate, egală cu circa 500 de kilograme şi întrebuinţată mai ales pentru cereale.

scări de ambele părţi, iar sus cu un podium neted ce ţine de la o cârmă la cealaltă. Partea construcţiei care duce spre ciocul răsucit se termină cu o cabină dublă, formată din două cămăruţe cu uşi ce se deschid spre dreapta şi spre stânga. A treia latură a cabinei are două rânduri de ferestre, cu obloane verzi, iar în spaţiul dintre ele se vede, pictat în mărime naturală, chipul serafic al Sfintei Barbara, care a avut o moarte de mucenică; sfânta are veşmânt trandafiriu, mantie albastră, un văl roşu pictat pe un fond auriu, iar în mână ţine un crin alb.

Pe bucăţica aceea de punte, ce se află între cabină şi colacii de funie groasă de la prova, se zăreşte o lădiţă de scânduri, lată de două picioare şi lungă de cinci, vopsită în verde şi plină cu pământ negru în care cresc garoafe învoalte şi micşunele parfumate.

Tabloul şi lădiţa cu flori sunt înconjurate de un grilaj de fier înalt de trei picioare; de grilaj stau aninate ghirlande împletite din flori de câmp, iar în mijlocul lor, într-un glob roşu, arde o candelă sub care sunt agăţate buchete de rosmarin şi ramuri sfinţite — ramuri de salcie cu mâţişori.

La prova se înalţă catargul, de cârligul căruia se află legat un odgon gros de trei degete, întins spre mal, unde 72 de cai se silesc să urce corabia cea grea în susul apei. Pe vreme bună, şi jumătate din numărul cailor ar fi de-ajuns prin aceste locuri, iar pe Dunărea de sus ar putea s-o tragă numai doisprezece; acum însă, luptând împotriva vântului, chiar şi cei 72 de cai trebuie îndemnaţi cu străşnicie.

„Tu-tu"-ul acela se adresează căpeteniei edecarilor.

Glas de om s-ar risipi fără noimă în asemenea clipe. Chiar dacă ar străbate distanţa dintre corabie şi mal, ecoul lui, multiplicat de stânci, l-ar deforma atât de mult, încât nimeni n-ar mai putea să înţeleagă ceva. În schimb, glasul cornului îl pricepe şi calul. Din mugetul cornului — mai prelung sau mai scurt, înfricoşător sau încurajator — surugiu şi cal înţeleg când trebuie să se grăbească, când să încetinească şi când să se oprească. Căci soarta vaporului aflat în acest canal plin de stânci este foarte schimbătoare. Ocolind stâncile şi vârtejurile, vasul trebuie să lupte cu vântul, curentul capricios al fluviului şi propria sa încărcătură.

Soarta sa se află în mâinile a doi oameni: ale cârmaciului, care stă cu ele încleştate pe timonă, şi ale căpitanului de vas, cel care, cu glas de corn, ce domină urletul elementelor naturii dezlănţuite, transmite semnalele cuvenite edecarilor. Dacă unul sau celălalt nu-şi cunoaşte bine meseria, corabia sau e izbită de o stâncă şi aruncată pe malul opus, sau eşuează, şi-atunci este pierdută cu oameni şi şoareci cu tot.

Pe feţele celor doi nu se vede însă nici un semn de spaimă. Cârmaciul este un bărbat vânjos, înalt de un stânjen, cu chipul arămiu; o reţea de vinişoare subţiri îi împânzeşte roşeaţa obrajilor, brăzdându-i chiar şi albul ochilor. Glasul său, veşnic răguşit, cunoaşte doar două tonalităţi: sau răcnet, sau mormăit dogit. Poate că din cauza asta îi poartă o îndoită grijă gâtlejului său: pe de o parte, îl înveleşte grijuliu cu un fular gros de lână roşie, iar pe de altă parte, îl unge din belşug şi ades cu palinca aflată într-o ploscă ce nu lipseşte niciodată din buzunarul mundirului său.

Căpitanul vasului este un bărbat cam de vreo treizeci de ani, de statură mijlocie, blond, cu ochi albaştri, visători; are mustaţă lungă, iar obrajii sunt raşi ca-n palmă. La prima vedere ai zice că-i firav. Vocea se potriveşte şi ea înfăţişării lui plăpânde; când vorbeşte încet, ai impresia că-i glasul unei femei.

Cârmaciul se numeşte Fabula János; numele căpitanului este Timár Mihály.

„Curăţitorul" oficial stă lângă cârmaci şi are gluga de pănură trasă pe cap; deocamdată nu-i vedem decât vârful nasului şi vârful mustăţii, amândouă la fel de roşcate. Numele lui n-a fost imortalizat de istorie. Acum tocmai mestecă tutun.

De uşa grea de stejar este legată o luntre în care sunt şase mateloţi ce vâslesc în cadenţă; la fiecare semnal, aceştia sar cât ai clipi de la locurile lor, fac doi paşi în fugă spre o estradă cu scăunel şi, apucând vâsla, o împlântă în Dunăre, apoi se aruncă înapoi pe băncile lor. Când curentul apei este mai vijelios, vâslaşii îi ajută şi ei pe edecarii de pe mal. De luntre este legată un fel de barcă mai mică. În uşa cabinei duble se zăreşte un bărbat cam de cincizeci de ani, care fumează tutun turcesc dintr-un ciubuc. Are trăsături de oriental — mai mult de turc decât

de grec — în timp ce îmbrăcămintea — caftan de blană şi căciulă rotundă, roşcată — pare să fie a unui sârb din Grecia. Un observator mai atent ar sesiza repede faptul că partea rasă a obrazului său este mai albă decât restul feţei, semn că până nu de mult a purtat barbă pe care şi-a ras-o.

Domnul acesta este trecut în catastiful corabiei sub numele de Trikalis Euthym şi-i proprietarul încărcăturii. În ceea ce priveşte corabia, ea aparţine lui Brazovics Athanáz, negustor din Komárom.

În fereastra cabinei se zăreşte, în sfârşit, chipul unei tinere fete care priveşte afară; aflându-se lângă geam, e vecin cu cel al *Sfintei Barbara*.

Fata pare a fi şi ea o sfântă.

Chipul ei, mai mult decât palid, este alb, un alb propriu marmurei sau cristalului, culoare care i se potriveşte de minune, aşa cum negrul se potriveşte abisinienilor, iar galbenul — malaiezienilor. E un alb netulburat de amestecul vreunei alte culori, un alb neîntinat nici de roşeaţa pe care o provoacă vântul când bate din faţă, nici de aceea pe care o iscă privirea stăruitoare a unui bărbat.

Ce-i drept, tânăra fată e încă o copilă; abia a împlinit treisprezece ani; e însă înaltă, zveltă şi are o înfăţişare gravă, cu trăsături sculpturale, perfecte, antice, ca şi cum mamă-sa ar fi uitat să-şi mai ia privirea de pe chipul Venerei din Milo.

Părul des şi negru ca pana lebedei negre are strălucirea metalului. Ochii sunt însă de un albastru-închis. Sprâncenele lungi, subţiri şi arcuite aproape că se împreună pe frunte; asemenea sprâncene împrumută parcă feţei un fel de putere vrăjitorească. Aşa cum sunt ele subţiri şi unite — par un fel de aureolă neagră pe fruntea unei icoane. Fata se numeşte Timéa.

Aceştia sunt călătorii *Sfintei Barbara*.

După ce a lăsat din mână cornul şi a controlat cu plumbul adâncimea apei, căpitanul vasului şi-a găsit răgazul ca, întorcându-se spre grilajul icoanei, să vorbească cu fata.

Timéa nu ştie decât greceşte, dar căpitanul vorbeşte curgător şi această limbă.

Începe să-i arate fetei frumuseţile peisajului; înfricoşătoarele, înfiorătoarele frumuseţi.

Faţa ei albă şi ochii ei de un albastru-închis nu se clintesc; fata e atentă, chiar foarte atentă.

Totuşi, căpitanul îşi dă seama că ochii fetei nu privesc spre el, ci spre micşunelele înmiresmate sădite la picioarele Sfintei Barbara. Rupe deci o floare şi i-o oferă copilei, pentru ca aceasta să asculte mai îndeaproape ceea ce glăsuiesc florile.

Cârmaciul aflat pe postamentul timonei vede gestul căpitanului şi strâmbă din nas.

— Decât să rupă florile sfintei şi să le dea copilei ăleia — murmură el, cu glas gâjâit — mai bine ar aprinde un ram sfinţit la candelă; nu de alta, dar dacă Iisus ne împinge spre namila aia de piatră ce se vede acolo, apoi toţi Hristoşii nu ne mai scapă. Doamne ajută!

Fabula János ar fi ţinut acest discurs chiar dacă ar fi fost singur; deoarece însă curăţitorul se află prin apropiere şi-l aude, monologul se transformă în dialog:

— Dar ce vi s-a năzărit să străbateţi Porţile de Fier taman acu, pe o furtună ca asta?

— Păi, pentru că... — începe Fabula János şi, după bunul său obicei, precum şi pentru o mai matură chibzuială, trage mai întâi o duşcă din plosca îmbrăcată într-o împletitură de pai. D-aia, că suntem grăbiţi. Avem zece mii de chile de grâu curat pe bord. În Banat recolta e vai de ea, pe când în Ţara Românească s-au făcut grâne din belşug. Aşa că ducem grâu în sus, până la Komárom. Azi e ziua Sfântului Mihail; păi dacă nu ne grăbim, ne prinde noiembrie pe-aici, pe undeva, şi rămânem pe drum, înţepeniţi între sloiuri.

— Ei, cum? Mata crezi că Dunărea o să îngheţe în noiembrie?

— Nu cred — ştiu. Lucrul ăsta îl spune calendarul din Komárom. Du-te să-l vezi. E în cabina mea, agăţat deasupra patului.

Curăţitorul îşi ascunde nasul sub glugă şi scuipă în Dunăre un boţ de tutun mestecat.

— Rogu-te, nu scuipa în Dunăre acum, pentru că Dunării nu-i place. Iar ce spune calendarul din Komárom, află că-i

sfânt... Acum zece ani, prevestise tot aşa că în luna noiembrie o să fie îngheţ. Am început, aşadar, să mă grăbesc spre casă cu corabia mea; tot pe *Sfânta Barbara* mă aflam şi-atunci. Ceilalţi râdeau de mine. La 23 noiembrie însă s-a lăsat pe neaşteptate un ger năprasnic şi jumătate din corăbii au fost prinse de gheţuri la Apatin şi la Földvár; ei... atunci am râs eu. Doamne ajută-ne! Strânge vâsla aia, hee-ei!

Vântul năprasnic se repezi iarăşi asupra corabiei. Pe faţa cârmaciului curgeau picături mari de sudoare, semn că se trudea, nu glumă, pentru a ţine cârma nemişcată. De altfel, n-avea nevoie de ajutor. Pentru tot ce făcea, se răsplătea singur cu câte o înghiţitură de palincă ce făcea ca ochii să i se înroşească şi mai tare.

— Uf, de ne-ar ajuta Dumnezeu să trecem cu bine pe lângă piciorul ăla de stâncă! se ruga el, în timp ce se opintea la cârmă. Înfige bine vâsla, măi băiete! S-avem măcar noroc să ocolim cu bine stânca aia.

— Apoi o să vină alta.

— Ei, o să vină şi-a treia, şi-a treisprezecea, şi tot va trebui să ţinem pregătiţi în gură banii pentru clopotar, căci în fiecare ceas trecem de şase ori peste capacul coşciugului nostru.

— Ascultă... — începu curăţitorul, scoţând din gură ditamai ghemotocul de tutun — eu cred că vasul ăsta al dumneavoastră nu transportă numai grâu.

Domnul Fabula aruncă o privire sub gluga curăţitorului şi dădu din umeri.

— Şi ce mă priveşte pe mine?! Dacă avem marfă de contrabandă pe corabie, avem măcar un avantaj: nu rămânem în carantină, ci trecem ca fulgerul mai departe.

— Cum aşa?

Cârmaciul îşi roti braţul drept pe la spate, descriind un semicerc; celălalt rânji. Înţelesese prea bine ce sugera gestul!

— Na, priveşte şi dumneata — zice Fabula János. De când n-am mai fost pe-aici, apa şi-a schimbat iarăşi cursul; acuş, dacă aş lăsa corabia să meargă cum o împinge vântul, am da cu nasul chiar în vârtejul ăsta nou care a apărut sub „Stânca îndrăgostiţilor". Vezi arătarea aia drăcească ce înoată mereu pe lângă

corabia noastră? E un morun bătrân. Cred că are cel puţin cinci chintale. Ei bine, ori de câte ori peştele ăsta răutăcios înoată de parcă s-ar lua la întrecere cu corabia, e semn că ne paşte o nenorocire. Doamne ajută-ne! Măcar de-ar înota mai aproape, să-i pot înfige cangea între coaste. Doamne ajută! Şi căpitanul s-a proptit de cabină şi stă la taifas cu grecoaica aia, în loc să dea semnale edecarilor. Iar pe fata aia tot piaza rea ne-a adus-o pe cap. De când a pus piciorul pe corabia noastră, vântul izbeşte numai din faţă. Ceva-ceva trebuie să fie cu dânsa... Prea e albă ca o stafie, iar sprâncenele i se unesc ca la un strigoi. Domnule Timár, daţi semnal edecarului ăla, hohooo!

Domnul Timár nu se atinse însă de corn, ci continuă să-nşire fetei cu chipul alb basmele stâncilor şi ale cascadelor. Căci începând de la Porţile de Fier şi până sus la Clissura, fiecare vârf de munte, fiecare peşteră de pe un mal sau de pe celălalt, fiecare stâncă, insulă sau vâltoare din albia fluviului îşi are istoria sa, legenda sa, zicătoarea sa populară sau întâmplările sale cu haiduci, despre care vorbesc cărţile de istorie, slovele săpate în stânci, doinele cântăreţilor populari şi poveştile pe care corăbierii le transmit din tată-n fiu. Totul pare o bibliotecă pietrificată; numele stâncilor sunt ca înscrisurile de pe cotoarele unor cărţi şi cel care ştie să le deschidă poate citi romane întregi.

Cât despre Timár Mihály, ei bine, el se descurca foarte bine în această bibliotecă; asta pentru că trecuse de nenumărate ori prin Porţile de Fier, pe corăbiile ce i se încredinţaseră; cunoştea fiecare piatră, fiecare insulă.

Oare în afară de dorinţa de a istorisi fetei poveşti instructive, căpitanul n-avea şi vreun alt motiv care-l îmboldea să depene legende? Poate că îl îndemna un gând bun, gândul care-i face întotdeauna pe bărbaţii obişnuiţi cu întâmplările înfiorătoare să abată atenţia unei fiinţe plăpânde ce trece printr-o primejdie de moarte (primejdie în faţa căreia se strânge până şi o inimă călită) şi s-o atragă în lumea încântătoare a basmului.

În timp ce Timéa asculta povestea eroului Mirko şi a iubitei sale, credincioasa Milieva, îşi şi imagina cum se căţăraseră cei doi acolo, în mijlocul Dunării, pe vârful stâncii Lijubigaia; în timp ce

se gândea la felul în care viteazul se luptase de unul singur pe creasta prăpăstioasă împotriva mercenarilor fiorosului Asan, cum fuseseră hrăniţi, el şi Milieva, timp îndelungat, de o pajură care căra iezi pentru puii ei în cuibul din vârful stâncii şi cum îndrăgostiţii împărţeau prada... atunci, copila nu mai era atentă la zgomotul sălbatic stârnit de valurile ce alergau în jurul stâncii Lijubigaia ce se apropia ameninţătoare; în felul acesta, fata nu mai avea timp să se îngrozească văzând valurile albe şi înspumate pe care fluviul strâmtorat le aruncă în jurul vâltorii, valuri pe care corăbierii le numesc „capre" din pricina coamelor lor care par de lână.

— Apăi cred că n-ar strica să ne mai uităm şi la ce se petrece sub nasul nostru, nu numai înapoi! bombăni cârmaciul şi, deodată, îşi chinui gâtlejul scoţând un strigăt năprasnic. Hohooo! Domnule căpitan! Ce dihanie se năpusteşte spre noi, venind de-acolo, din faţă?

Timár privi peste umăr, dar abia când se întoarse spre pră putu să vadă arătarea asupra căreia cârmaciul îi atrăsese luarea-aminte.

Treceau tocmai prin mijlocul strâmtorii Tachtalia, acolo unde Dunărea, lată de numai două sute de stânjeni, are panta cea mai înclinată. Aici fluviul pare un pârâu de munte. Mda, un pârâu, dar e Dunărea în toată puterea ei!

Un bloc uriaş de stâncă, cu fruntea năpădită de muşchi şi tufe, desface în două apele acestui „pârâu"; în partea de sus a stâncii uriaşe apa se îngrămădeşte şi este sfâşiată, despărţită în două braţe; unul din ele se zvârle la vale de pe un platou de stâncă până aproape de malul sârbesc, în vreme ce, în albia de piatră a celuilalt braţ, apele au tăiat un canal de vreo cincizeci de stânjeni, prin care corăbiile mai mari pot circula în sus şi în jos. Nu-i bine ca tocmai aici, în acest lac, vasele ce vin din sus să întâlnească pe cele care vin din jos, deoarece ocolitul este legat de multe primejdii. În partea de miazănoapte, sub oglinda apei, se ascund numeroase steiuri de care corabia poate să se lovească, iar spre miazăzi se formează o vâltoare înspăimântătoare, iscată de cele două braţe care, după ce trec de blocul de stâncă, se

împreunează; dacă o corabie apucă să intre acolo, apoi nici o putere din lume n-o mai poate scăpa.

Strigătul de alarmă al cârmaciului: „Ce dihanie se năpusteşte spre noi, venind de-acolo, din faţă!" arăta deci un pericol, fără doar şi poate, destul de serios. Să vină un vas din faţă, tocmai în strâmtoarea Tachtalia, când valurile se zbat înnebunite şi vântul suflă ca un bezmetic?!

Timár luă din mâinile Timéei ocheanul pe care cu o clipă mai înainte i-l dăduse să poată vedea mai bine adăpostul de unde Mirko o apărase pe frumoasa Milieva.

Spre apus, la cotul Dunării, drept în mijlocul apei, se zărea o matahală întunecată.

Timár îşi îndreptă ocheanul într-acolo şi-apoi îi strigă cârmaciului:

— E o moară!

— Atunci ne-a bătut Dumnezeu!

Adusă de şuvoiul vijelios, se apropia cu repeziciune o moară pe care furtuna o smulsese din lanţul ei: venea deci o corabie ce nu mai avea nici cârmaci şi nici alt om din echipaj, pentru că toţi o părăsiseră înfricoşaţi; iar moara, scăpată din lanţul de ancore, alerga de capul ei, orbeşte, măturând toate celelalte mori ce-i stăteau în cale şi făcând să eşueze vasele încărcate pe care le întâlnea şi care nu puteau să se ferească destul de repede din drumu-i. Iar aici n-ai cum să te fereşti. În dreapta e Scylla, în stânga Charybda[1].

Fără să rostească o vorbă, Timár dădu Timéei ocheanul, arătându-i în ce direcţie putea să vadă mai bine cuibul vulturilor, al căror străbun îi hrănise pe îndrăgostiţi cu atâta perseverenţă; apoi, într-o clipă, îşi scoase haina, sări în mijlocul vâslaşilor din luntre şi porunci la cinci dintre ei să-l urmeze în barcă, să ia ancora cea mică şi odgonul cel subţire şi-apoi să dezlege barca din luntre.

Trikalis şi Timéa nu înţeleseseră cuvintele lui, deoarece Timár vorbise ungureşte, iar ei nu cunoşteau această limbă. Nu pricepură nici poruncile pe care căpitanul le dădu timonierului.

[1] Expresia: „A fi între Scylla şi Charybda" înseamnă a fi între două pericole greu de evitat.

— Lasă caii de remorcă să meargă înainte, iar corabia să nu cârmească nici la dreapta, nici la stânga!

După câteva minute însă, Trikalis putu să vadă cu propriii săi ochi primejdia ce-i pândea. Moara se apropia cu repeziciune plutind pe apele învolburate, astfel că nu era greu să-i vezi chiar şi cu ochiul liber roata ce lovea apa cu lopeţile; matahala aceea ocupa toată partea navigabilă a canalului. Fără îndoială că ciocnirea cu corabia încărcată ar fi dus la scufundarea amândurora.

Cei şase oameni din luntrişoară se sileau din răsputeri să înainteze împotriva curentului ce gonea la vale. Patru dintre ei vâsleau, al cincilea cârmea, iar căpitanul stătea la pupă, cu braţele încrucişate.

Ce vor izbuti oare să facă oamenii aceştia? Cu o biată luntrişoară împotriva unei mori? Cu muşchi omeneşti împotriva fluviului şi a furtunii dezlănţuite?

Chiar dacă fiecare din ei ar fi un Samson, legile hidrostaticii le-ar zădărnici truda: încercând să împingă moara din drum, ei vor împinge înapoi propria lor luntrişoară. Iar dacă vor vrea să apuce moara, apoi matahala aceea îi va târî după ea. E ca şi cum un păianjen ar vrea să prindă în plasă un nasicorn uriaş.

Luntrişoara nu se opri însă în mijlocul Dunării, ci căută să ajungă la capătul dinspre apus al colosului de stâncă.

În locul acela, fluviul îşi zvârlea valurile cu atâta furie, încât cei cinci bărbaţi dispăreau din când în când în prăpastia apelor pentru ca în clipa următoare să se înalţe din nou pe sălbatica creastă de spumă, fiind mereu clătinaţi şi zvârliţi încoace şi încolo de curentul dezlănţuit, care fierbea sub colosul de stâncă la fel ca apa când dă în clocot.

PISICA ALBĂ

CEI CINCI MARINARI din luntrea zvârlită de valuri într-o parte şi-n alta se sfătuiau cum s-o scoată la capăt.

Unul era de părere să se facă o spărtură în peretele morii sub nivelul apei; luând apă, moara se va scufunda.

Dar asta nu ajuta la nimic. Moara, chiar scufundată, ar fi fost târâtă de curentul puternic şi izbită de corabia încărcată.

Altul era de părere că moara trebuie prinsă cu cângile şi apoi, cu ajutorul cârmei din luntre, să fie împinsă astfel încât să nimerească drept în vârtej.

Dar nici soluţia asta n-ar fi fost lipsită de primejdie deoarece apele ar fi prins şi luntrea în vârtejul lor.

Timár dădu ordin cârmaciului să îndrepte luntrea spre capătul insulei Perigrada, deasupra căreia, ca o coroană, se ridica „Stânca îndrăgostiţilor".

Când ajunseră aproape de cascadă, el ridică ancora grea de un chintal şi-o zvârli în apă. Luntrea nici nu se clătină măcar. Timár dovedea că, deşi subţiratic, avea muşchi de oţel.

Ancora trase după sine o bună bucată din colacul de frânghie, semn că în locul acela apa era adâncă.

Apoi, Timár dădu ordin cârmaciului să-ndrepte de îndată luntrea spre moară.

Cât ai clipi, toţi îi înţeleseră gândul: voia să prindă moara de ancoră.

„Proastă afacere!" îşi ziseră ei. Moara o să se oprească de-a curmezişul canalului şi o să închidă calea corabiei, iar parâma de ancorare fiind lungă cât toate zilele, o să plesnească. Doar de! moara-i grea, nu glumă.

Când Trikalis Euthym, care stătea pe punte, înţelese ce voia să facă Timár, zvârli cât colo ciubucul şi, înspăimântat, alergă de-a lungul punţii spre pupă, strigând timonierului să taie imediat odgonul care-i lega de caii ce remorcau vasul şi să lase corabia s-o ia la vale în voia curentului.

Fabula habar n-avea de limba greacă, dar văzând gesturile acestuia pricepu ce-i cerea. Sprijinindu-şi umărul de timonă, răspunse calm:

— Nu vă pierdeţi cu firea! Timár ştie ce face!

Îngrozit şi în acelaşi timp furios, Trikalis îşi scoase hangerul de la brâu, gata să taie el însuşi frânghia; dar timonierul îi făcu semn să se uite spre pupă. Ceea ce se zărea acolo avu darul să-l potolească de îndată pe Euthym.

Dinspre miazăzi, plutind în mijlocul fluviului urca un vas. Deşi corabia care venea era la cel puţin o milă depărtare, un om cu ochii ageri putea recunoaşte câteva detalii de construcţie: vasul avea un catarg pe care pânzele erau strânse, pupa înaltă şi 24 de vâsle.

Aşadar, o canonieră turcească.

Când o zări, Trikalis vârî hangerul de unde îl scosese. Dacă priveliştea de la prova îi împurpurase obrajii, priveliştea de la pupă îl făcu galben precum ceara.

Grăbit, se îndreptă spre Timéa. Fata privea prin ochean culmile stâncoase ale Perigradei.

— Dă-mi ocheanul! ceru Euthym, răguşit de spaimă.

— Tii! Ce drăguţi sunt! zâmbi Timéa, întinzându-i obiectul cerut.

— Despre ce vorbeşti?

— Colo, pe stânca aceea, sunt nişte pinţe[1] mititele care se hârjonesc ca veveriţele.

Euthym îndreptă ocheanul spre vasul care venea din josul fluviului şi încruntă sprâncenele şi mai tare; pe chip i se întipări o paloare cadaverică.

Reprimind ocheanul, Timéa începu din nou să privească pinţele ce populau stâncile Perigradei, în timp ce Euthym îi cuprinse talia cu braţul.

— Şi ce se mai joacă! Ţupa-ţupa! Uite: una le fugăreşte pe celelalte. Vai, ce frumos e!

Timéa nici nu bănuia că braţul care îi cuprinsese mijlocul era cât pe-aci s-o ridice şi s-o arunce peste bordul vasului în valurile spumegânde.

Noroc că ceea ce văzu Euthym în partea dinspre prova îl linişti, redând chipului său culorile firesti.

Când fu atât de aproape de moară, încât putea s-o ajungă cu uşurinţă, Timár prinse cu mâna dreaptă o bună bucată din parâma cu care era legată ancora. Parâma avea la capăt un cârlig de fier.

Plutind în mijlocul puhoiului întocmai ca un monstru antediluvian, moara fără cârmaci se apropia vertiginos. Roata cu lopeţi

[1] Şoareci de câmp.

se învârtea ca o sfârlează în curentul vijelios. Sub coş, deasupra sitelor, pietrele se învârteau şi ele scrâşnind şi bocănind înspăimântător, lucrând în gol, de parcă ar fi măcinat o covată întreagă de grâu.

Nu se vedea ţipenie de om pe această construcţie sortită pieirii; numai sus, pe acoperişul de şindrilă vopsit în roşu, o biată pisică albă mieuna jalnic.

Ajungând aproape de moară, Timár roti cu repeziciune deasupra capului parâma ce-avea la capăt cârligul de fier şi o aruncă între lopeţile roţii.

Cârligul de fier se prinse de una din lopeţi şi roata, învârtită de şuvoiul apei, începu să depene parâma; încetul cu încetul, moara se îndrepta către insula Perigrada, ducându-se astfel, cu ajutorul propriilor sale mecanisme, spre sinucidere, spre stânca de care se va izbi.

— Spus-am eu au ba că Timár ştie ce face?! murmură satisfăcut Fabula Jánc , în timp ce Euthym exclamă bucuros: „Bravo, băiete!" şi strânse cu atâta putere mâna Timéei, încât fata, speriată, încetă să mai privească pinţele.

— Uită-te acolo!

Timéa privi în direcţia morii. Nu-i mai trebuia ochean, deoarece moara ajunsese atât de aproape, încât din cei cincizeci de stânjeni cât măsura canalul îngust, abia dacă rămăseseră vreo zece între corabie şi ea.

Tocmai atât cât trebuia ca vasul să poată trece neatins de periculoasa maşină infernală.

Timéa nu văzuse nici primejdia şi nici salvarea! Din toată priveliştea, ea zărise doar pisicuţa.

Biata de ea! Văzând că se apropie o corabie pe care erau oameni, începu să sară şi să alerge pe marginea acoperişului, smiorcăind şi miorlăind, măsurând mereu-mereu distanţa dintre moară şi corabie, parcă întrebându-se: „Oare voi putea sări?"

— Oh, biata pisicuţă! se văita Timéa. De-ar avea noroc ca moara să se mai apropie şi să poată sări pe corabia noastră.

Dar corabia fu ferită de un asemenea noroc de sfânta ce o ocrotea şi de parâma care, înfăşurându-se din ce în ce mai strâns

în jurul roţii cu lopeţi, trăgea moara tot mai aproape de stâncă, eliberând astfel drumul corabiei.

— Biata pisicuţă albă! Ce frumoasă e!

— Nu-i duce grija, fata mea — căuta s-o liniştească Euthym — când moara o să ajungă aproape de stâncă, pisica o să sară pe mal. Iar dacă, aşa cum ziceai, acolo trăiesc pinţe, apoi o s-o ducă împărăteşte.

Dar pisica albă nu voia să vadă insula ce se găsea de partea cealaltă a morii, ci continua să alerge pe marginea acoperişului dinspre corabie. În timp ce corabia trecea cu bine pe lângă moara buclucaşă, Timéa îi făcu tot felul de semne cu năframa, ba începu să-i şi strige când pe greceşte, când pe limba pisicilor:

— Du-te în partea cealaltă! Întoarce-te! Sări pe mal! Şiţ! Pst! Zât! dar bietul animal, îngrozit, nu o înţelese.

În clipa când pupa corabiei trecu pe lângă moară, aceasta fu întoarsă de vârtejul format în spatele vasului şi, deoarece în această poziţie roata fu nevoită să se învârtă în sens invers, parâma înfăşurată se rupse brusc; scăpată de parâmă, moara porni nebuneşte către vălmăşagul de valuri format lângă mal.

Pufnind îngrozită, pisica îşi continua fuga, pe coama acoperişului.

— Oh!

Moara îşi urma drumul spre pieire. Înapoia stâncii o aştepta vârtejul!

Era unul dintre cele mai faimoase vârtejuri ce pot fi formate de un fluviu uriaş. Locul acesta e însemnat pe toate hărţile marinarilor cu două săgeţi curbe, îndreptate una spre cealaltă. Vai de vasul care nimereşte în acest loc însemnat de săgeţi. În jurul pâlniei uriaşe a vâltorii torentul de apă spumegă de parcă ar fierbe într-un cazan uriaş, iar gura vârtejului, de forma unei spirale, se cască printre valuri, adâncă de mai bine de un stânjen. Vârtejul a tăiat în stâncă o prăpastie de o sută douăzeci de picioare; orice obiect târât în acest mormânt adânc este sfărâmat în bucăţi, încât nimeni n-ar putea să-i mai adune rămăşiţele; dacă un om ar cădea aici, apoi nici la Judecata de Apoi nu i s-ar mai putea aduna oscioarele.

Şuvoaiele târau moara scăpată tocmai spre această vâltoare.

Până să ajungă însă acolo, moara suferi o spărtură în partea de jos, se aplecă într-o rână, iar grindelul roţii cu lopeţi se înălţă drept spre cer ca un catarg; pisica albă se refugie în vârful acestuia şi se opri acolo cu spinarea încovoiată; vârtejul prinse această hărăbaie făcută din scânduri şi descrise cu ea un cerc larg. Apoi moara se roti de patru-cinci ori în loc din ce în ce mai repede, încât îi pârâiau şi-i trosneau grinzile şi, în sfârşit, dispăru sub apă.

Dispăru şi pisica albă.

Timéa îşi ascunse faţa în şalul subţire, zguduită de un tremur nervos.

Sfânta Barbara era însă salvată.

Euthym strânse rând pe rând mâinile fiecăruia dintre oamenii care se înapoiau pe corabie, iar pe Timár îl îmbrăţişă.

Căpitanul se aştepta la un cuvânt de mulţumire şi din partea fetei.

Dar Timéa îl întrebă altceva:

— Ce se va alege acum de moara aceea?

Şi îngrozită, arăta spre vârtej.

— Păi — ţăndări.

— Şi... biata pisicuţă?

Buzele fetei tremurau şi lacrimile îi umpluseră ochii.

— Păi, s-a isprăvit şi cu dânsa.

— Bine, dar moara aceea e poate singura avuţie a vreunui om sărman! spuse Timéa.

— E adevărat. Dar tot atât de adevărat e că trebuia să ne apărăm corabia şi viaţa; altfel noi am fi fost aceia care ne-am fi scufundat şi ne-ar fi târât vârtejul în adâncuri pentru ca, mai târziu, să ne azvârle pe mal sfârtecaţi de stânci.

Timéa îşi ridică ochii înlăcrimaţi spre bărbatul care rostise aceste cuvinte. Privi prin pânza de lacrimi într-o lume străină, o lume de neînţeles pentru dânsa.

„E drept oare — se întreba ea — să dăm pradă vârtejului avutul unui om sărac pentru a ne scăpa corabia? Şi-i drept oare să înecăm o pisică, pentru ca astfel să ne salvăm viaţa?"

Astea erau lucruri greu de înţeles pentru Timéa...

Începu să-l ocolească pe Timár şi nu se mai arătă bucuroasă să-i asculte basmele cu zâne.

„SALTO MORTALE" CU UN MAMUT

NUMAI CĂ ÎN CLIPELE ACELEA nici lui Timár nu-i mai ardea de poveşti; n-apucase să răsufle bine după lupta pe viaţă şi pe moarte pe care o dăduse cu moara, că Euthym, întinzându-i ocheanul, îi arătă ceva către pupă, îndemnându-l să privească într-acolo.

Timár cercetă cu atenţie corabia ce abia se zărea din cauza depărtării şi mormăi ca pentru sine:

— Canonieră... cu douăzeci şi patru de vâsle... Ce scrie pe ea? Parcă *Saloniki?*

Privi cu ocheanul până ce culmile insulei Perigrada ascunseră în întregime corabia cealaltă.

Atunci lăsă brusc ocheanul şi, ducând cornul la gură, sună mai întâi de trei ori scurt, apoi de şase ori; auzind semnalul, surugiii începură să-şi mâne caii mai repede.

Apele Dunării înconjoară insula stâncoasă a Perigradei cu două braţe uriaşe. Pe cel dinspre malul sârbesc pot pluti în sus corăbii oricât de încărcate. Braţul oferă calea cea mai comodă, mai sigură şi mai ieftină, deoarece de-acolo corăbiile pot să fie trase numai cu jumătate din numărul cailor. În braţul dinspre malul românesc s-a săpat, de asemenea, un canal de-a lungul stâncilor de pe mal, dar canalul e atât de îngust, încât prin el abia poate să se strecoare o corabie şi, în afară de asta, tracţiunea se face numai cu boi — câteodată fiind nevoie chiar de 60 de perechi. În partea cealaltă a insulei Perigrada, braţul dinspre malul românesc se îngustează şi mai mult, din cauza unei mici insule aşezate chiar de-a curmezişul canalului. Este insula Reskival. (Azi insula este pe jumătate aruncată în aer; pe vremea când s-au petrecut cele povestite, ea exista în întregime.) Prin strâmtoarea mărginită de cele două insule, apele Dunării năvălesc cu iuţeala săgeţii, pe când mai sus de această strâmtoare, fluviul se

lăbărţează formând parcă un uriaş lac ce umple golul dintre cei doi pereţi de stâncă.

E ciudat faptul că acest lac n-are luciu; el se află într-o veşnică mişcare, încât nici iarna cea mai aspră nu reuşeşte să-i încremenească apele.

Fundul lacului este presărat cu stânci; unele stau în întregime ascunse sub apă, iar altele, ieşind de câţiva stânjeni deasupra, diforme şi slute, se întrec parcă în a-şi merita sinistra faimă prin sluţenia şi hidoşenia lor.

În acel loc se privesc drept în ochi stâncile Golubacica Mare şi Golubacica Mică, care adăpostesc o puzderie de cuiburi de porumbei sălbatici; acolo se vede „Războinicul" care se apleacă ameninţător peste fluviu; „Horanul Mare" îşi scoate doar capul; peste umerii săi, apele se rostogolesc furioase; iar piatra „Climiera" sileşte şuvoaiele care o asaltează să se întoarcă din drum, în timp ce un grup de stânci fără nume, împrăştiate pe sub apă, abia îşi trădează existenţa, ciobind oglinda fluviului.

E locul cel mai periculos pentru orice navigator, oricât de încercat ar fi el. Cei mai căliţi corăbieri englezi, turci sau italieni — corăbieri obişnuiţi cu toate primejdiile mării — tremură şi acum când se apropie de această albie stâncoasă.

În acest loc se scufundă cele mai multe vase. Aici s-a prăpădit *Silistra*, vestitul vas de război al Imperiului Otoman. Vasul primise ordin să se îndrepte spre Belgrad, şi problema Orientului ar fi luat poate o altă întorsătură dacă un colţ de stâncă al insulei Reskival — politician înţelept, iubitor de pace — nu i-ar fi tăiat în bord o spărtură care l-a trimis în adâncul apelor.

Şi totuşi, prin lacul acesta cu fundul presărat de stânci există un coridor de trecere, pe care însă nu-l cunosc decât foarte puţini navigatori, iar cei care se încumetă să-l folosească sunt şi mai puţini.

Acest coridor face posibilă trecerea unei corăbii încărcate, de pe malul sârbesc, în canalul de piatră de lângă malul românesc.

Canalul acesta din urmă este despărţit de Dunărea cea mare pe toată lungimea lui de nişte stânci care se ţin lanţ, aşa că poţi să pătrunzi în el doar la Svinița, iar de ieşit poţi să ieşi abia la Schela Cladova.

Astfel, acolo unde Dunărea, mai sus de Piatra Călugăru, formează un cot, navigatorii pricepuţi reuşesc să-şi taie drum oblic chiar cu un vas încărcat, trecând din canalul sârbesc în cel românesc.

E un adevărat „salto mortale" cu un mamut plutitor.

Cornul sună de trei ori, apoi de şase ori; edecarii ştiu ce înseamnă acest lucru; descalecă şi surugiul, ştiind ce va urma; apoi, făcând o hărmălaie de nedescris şi pocnind din bice, încep să îndemne caii. Corabia înaintează vertiginos împotriva curentului apei.

Cornul sună de nouă ori.

Edecarii încep să lovească bezmetic spinările cailor; bietele dobitoace, înţelegând de vorbă şi simţind loviturile, gonesc înnebunite. Truda aceasta de cinci minute înseamnă pentru ele mai mult decât chinurile unei zile întregi de muncă.

Cornul sună de douăsprezece ori. Tot ce pot să dea om şi animal dau în această clipă. E un efort suprem, până la prăbuşire; odgonul gros de mai bine de trei degete se întinde atât de tare, încât ţiuie ca o coardă de arc, iar sulul de fier de pe provă — peste care se derulează odgonul — se înfierbântă de parcă ar fi băgat în foc; căpitanul stă în faţa odgonului, cu securea în mână.

Şi în momentul când corabia prinde cea mai mare viteză, taie cu o singură lovitură funia de la provă. Odgonul întins ca o uriaşă coardă saltă în văzduh şuierând înspăimântător; caii de pe mal cad grămadă; cel din cap îşi frânge gâtul — iată de ce a descălecat din timp călăreţul său; corabia, scăpată de funia care a ţinut-o, îşi schimbă dintr-o dată direcţia şi se îndreaptă cu prova spre malul nordic, tăind fluviul de-a curmezişul, împotriva cursului apei.

Marinarii numesc această manevră îndrăzneaţă „trecerea vadului".

În acele clipe, tocmai când valurile se năpustesc mai avan împotrivă-i, nici o putere nu mai mână corabia încărcată: nici aburii, nici vâslele; trecerea pe malul celălalt se face numai datorită inerţiei.

Calculul acestei forţe motrice, găsirea raportului potrivit între mărimea ei, distanţa şi forţa curentului potrivnic care-o consumă ar face cinste oricărui mecanic bine pregătit; corăbierul nepriceput în ale tehnicii învăţa totul din practică.

Din clipa în care Timár tăiase odgonul, viaţa celor de pe corabie se găsea în mâinile unuia singur: în ale cârmaciului.

Şi iată că Fabula János îşi arată priceperea.

— Slavă ţie, Iisuse! Doamne ajută! murmură el şi, fără să piardă vremea, se apucă de lucru.

Corabia se avântase cu atâta repeziciune spre locul format de apele Dunării, încât acum era nevoie de doi oameni la cârmă; doi oameni şi totuşi cu greu izbuteau să strunească monstrul care gonea.

În acest timp, Timár, aflat la prova corabiei, cerceta albia fluviului cu plumbul de măsurat adâncimea; căpitanul ţinea cu o mână sfoara, în timp ce cu cealaltă arăta pe degete, spre cârmaci, câte picioare mai erau între chila corabiei şi fundul apei.

— Doamne ajută!

Timonierul cunoaşte atât de bine stâncile care rămân în urma lui, încât ar putea socoti cu uşurinţă cu cât au crescut apele Dunării faţă de săptămâna trecută. Mânerul timonei e, fără îndoială, în mâini sigure: în aceste clipe, o singură mişcare greşită, o lovitură cât de neînsemnată în prova corabiei atât de mică, încât s-o reţină doar pentru o clipă din goana ei, ar trimite corabia şi toţi pasagerii pe urma morii dispărute, în vârtejul adânc de douăzeci de stânjeni de la Perigrada, aşa încât frumoasa copilă albă ar urma soarta frumoasei şi atât de regretatei pisicuţe albe.

Corabia trece însă cu bine peste porţiunea aceea puţin adâncă ce precede cataractele Reskivalului — partea cea mai afurisită de altfel; acum îşi încetineşte mersul atât din cauza curentului ce-o izbeşte în faţă, reducându-i viteza, cât şi din pricină că fundul apei este plin de stânci cu vârfuri ascuţite.

Timéa, aplecându-se peste bord, priveşte în limpezimea apei. Refractându-se printre valurile transparente, mormanele de stânci par atât de aproape, încât, datorită frumosului lor colorit viu şi pestriţ, verde, galben şi roşu, formează parcă un uriaş mozaic; printre ele se strecoară sprinten câte un peşte cu solzi de argint şi aripioare roşii. Privelişte aceasta de basm a fermecat-o!

Clipele se scurg într-o tăcere adâncă: fiecare îşi dă seama că pluteşte pe deasupra mormântului său, că numai mila Celui de Sus care-i are în pază îi fereşte să-şi găsească loc de odihnă acolo,

pe fundul apei, printre cei mulţi. Numai copila nu înţelege încă înfricoşătoarea primejdie.

Curând ajung în mijlocul unui cerc de stânci care formează parcă un golf. Navigatorii le-au botezat „stâncile-puşti", poate fiindcă zgomotul valurilor ce se frâng izbindu-se de ele seamănă cu răpăitul unor puşti care se descarcă una după alta.

În locul acela, apele braţului principal al Dunării se îngrămădesc şi formează un bazin adânc. Stâncile din fundul apei nu sunt primejdioase, deoarece zac în adânc; printre ele, în întunericul verzui, se pot zări nişte matahale uriaşe şi greoaie, ce abia se mişcă: sunt morunii, oaspeţi veniţi din îndepărtata mare; din când în când se zăreşte şi ştiuca, lupul apelor, acest peşte care aici atinge câteva zeci de ocale; apariţia ei pune pe goană cetele pestriţe ale peştilor care-şi fac siesta.

Timéa nu se mai sătura privind joaca locuitorilor adâncului; părea că vede, din zborul unei păsări, un amfiteatru uriaş.

Deodată se pomeni apucată de braţ; Timár o smulse de lângă bord şi o împinse în cabină, trântind uşa cu un zgomot asurzitor.

— Păzea, hohoo! se auzi deodată glasul întregului echipaj.

Neştiind ce se întâmplase şi neînţelegând din ce cauză căpitanul se purtase cu ea atât de brutal, fata fugi la gemuleţul cabinei să vadă ce se petrece afară.

Nu se întâmplase încă nimic deosebit, dar, trecând cu bine prin golful stâncilor-puşti, vasul se pregătea să intre în canalul românesc. Aici însă — mai ales când vântul suflă cu tărie — valurile se revarsă din bazinul golfului în canal cu atâta repeziciune, încât formează o adevărată cascadă: este clipa cea mai periculoasă a saltului mortal.

Privind prin ferestruie, Timéa apucă să-l vadă pe Timár stând la prova cu o cange în mână. În clipa următoare răbufni un muget asurzitor şi un val înspumat şi înalt cât un munte măturâ puntea izbind de geamuri o masă verde şi cristalină care, pentru moment, o orbi. Când redeschise ochii, nu-l mai văzu pe Timár acolo unde îl zărise adineauri.

Afară se auzeau strigăte; Timéa dădu buzna spre uşă, lovindu-se piept în piept cu tatăl ei.

— Ne scufundăm? întrebă ea

— Nu. Corabia a scăpat, dar căpitanul a fost luat de val.

Timéa văzuse totul — doar sub privirile ei valul uriaş îl măturase pe Timár de pe puntea vasului. Auzind însă vestea, inima ei nu bătu mai tare.

Uimitor, nu?

Când văzuse pisica albă pierind în vârtej, fusese deznădăjduită şi nu putuse să-şi stăvilească lacrimile, iar acum, când i se aducea vestea că Timár fusese înghiţit de valuri, nu putea spune nici măcar: „Bietul de el!"

Da, fiindcă sărmana pisicuţă albă, atât de îngrozită, ceruse ajutor de la toţi, pe când omul acela îi înfrunta pe toţi! Apoi, pisicuţa albă era un animal mic şi drăguţ, pe când căpitanul i se părea un bărbat uriaş; şi, în sfârşit, pisicuţa albă nu putea să se salveze, pe când căpitanul vasului, puternic şi isteţ, cu siguranţă că va şti să scape: doar de-aia-i bărbat!

După ultimul *salto mortale*, corabia, scăpată de primejdii, plutea în canalul românesc: echipajul dădu buzna spre luntre să-l caute cu cângile pe cel care dispăruse. Euthym agita o pungă deasupra capului, făgăduind-o ca răsplată celui care-l va salva pe Timár.

— O sută de galbeni celui care-l va scoate viu din apă!

— Păstraţi-vă suta de galbeni, domnule! se auzi, deodată, din celălalt capăt al vasului, glasul celui căutat. Am venit fără să mă ajute nimeni.

Timár se urcă pe bord, căţărându-se pe parâma ancorei de la pupă. Nici o teamă, nu piere el atât de uşor!

Ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic, începu să dea comenzi:

— Aruncaţi ancora!

Ancora, grea de trei chintale, fu zvârlită în apă şi corabia rămase ţintuită în mijlocul canalului, ascunsă de stânci aşa încât nu putea fi văzută dinspre Dunăre.

— Şi-acum, în barcă, să mergem la mal! se adresă Timár celor trei oameni de lângă el.

— Ar fi bine să te schimbi, să-ţi pui haine uscate — îl sfătui Euthym.

— Pierdere de vreme! răspunse Timár. Azi o să mai am parte încă de câteva ori de un asemenea botez. Aşa, cel puţin, n-am de ce să mă mai feresc de apă. Şi-apoi trebuie să ne grăbim.

Ultimele cuvinte le rosti în şoaptă. Ochii celuilalt clipiră a înţelegere.

Timár sări grăbit în luntre. Conducea el însuşi, dornic să ajungă cât mai repede la schela de pe mal, unde putea găsi cele necesare pentru remorcaj. Strânse repede optzeci de boi pe care-i legă de odgoanele cele noi întinse între timp de pe corabie; nu trecuse nici o oră şi jumătate şi *Sfânta Barbara* îşi continua drumul prin Porţile de Fier, mergând de-a lungul malului opus aceluia pe lângă care navigase.

Când Timár se înapoie pe vas, hainele i se uscaseră din pricina fierbinţelii produse de oboseală.

Corabia fusese salvată, de două ori salvată şi, odată cu ea, toată încărcătura, şi Euthym, şi Timéa. Îi salvase Timár. Oare de ce-l interesau pe el toate astea? De ce se zbătuse atâta? El era doar un simplu slujbaş pe vas, doar un *schreiber*[1] care primea anual un salariu ca vai de lume, un om căruia ar fi trebuit să-i fie indiferent cu ce era încărcată corabia: cu grâu, cu tutun de contrabandă sau cu mărgăritare, deoarece plata lui rămânea aceeaşi.

Cam asemenea gânduri treceau şi prin mintea „curăţitorului" când, ajungând în canalul românesc, reîncepu conversaţia cu timonierul, după ce împrejurările îl siliseră să tacă o bună bucată de vreme:

— Trebuie să recunoşti că azi, mai dihai decât oricând, am fost gata-gata să ajungem împreună în iad.

— Ce-i drept, e drept! mormăi Fabula.

— Şi mă rog, ce nevoie aveam să aflăm dacă ne putem îneca sau nu de Sfântul Mihail?

— Hm! făcu Fabula János şi trase o duşcă din ploscă. Tu cât primeşti pe zi?

— Douăzeci de creiţari! răspunse „curăţitorul".

---

[1] Funcţionar administrativ, conţopist (germ.).

— Cine dracu' te-a adus aici să mori pentru douăzeci de creiţari? Că eu nu te-am chemat! În ce mă priveşte, eu am un forint pe zi şi de-ale gurii cât mă ţin curelele. Am deci cu patruzeci de creiţari mai mult decât dumneata, aşa că face să-mi primejduiesc viaţa. Ce ţi-a venit?

„Curăţitorul" clătină din cap şi, pentru a fi mai uşor auzit, îşi scoase gluga rămânând numai cu şapca.

— Ascultaţi, mi se pare că vasul ăla turcesc care venea în spatele nostru urmărea tocmai corabia dumneavoastră şi tare mă tem că *Sfânta Barbara* se cam fereşte de canoniera aia.

— Hm! Timonierul se porni să tuşească şi, pe dată, răguşi atât de tare, încât nu mai putu să zică nimic.

— Oricum, pe mine nu mă priveşte! urmă „curăţitorul", ridicând din umeri — eu sunt grănicer austriac; n-am nici în clin, nici în mânecă cu turcul; dar ştiu eu ce ştiu.

— Află atunci ceea ce nu ştii! spuse Fabula János. E-adevărat că vasul ăla turcesc ne urmăreşte şi tot aşa de-adevărat e că din cauza lui am schimbat drumul, dar facem asta fiindcă, din nenorocire, pe fata aceea palidă de colo voiau s-o ia în haremul sultanului; tată-său n-a vrut s-o lase. Mai degrabă a fugit din Turcia; şi-acum gândul nostru e s-ajungem cât mai repede pe pământ unguresc, unde nu-i mai poate urmări sultanul. Ei, iaca, acuma ştii tot, aşa că nu mă mai iscodi, ci du-te mai bine în faţa slăvitului chip al Sfintei Barbara, iar dacă valul o fi stins cumva candela, aprinde-o şi nu uita, rogu-te, să arzi în faţa sfintei trei rămurele sfinţite de mâţişori, dacă tot zici că eşti catolic drept-credincios.

„Curăţitorul" se sculă anevoie şi, scotocind prin buzunare, scoase amnarul şi cremenea, apoi, după ce bodogăni ceva ca pentru sine, se întoarse spre timonier:

— Eu, fără doar şi poate, sunt un catolic drept-credincios, pe când despre dumneata se spune că eşti papistaş doar pe corabie, iar în clipa când simţi uscatul sub picioare devii calvin. Când eşti pe apă, te rogi, dar de-abia aştepţi să pui piciorul pe mal să poţi începe iarăşi să-njuri. Apoi se mai zice că numele matale este Fabula János, iar Fabula pe latineşte înseamnă poveste. Cu toate

astea, află de la mine că totuşi cred tot ce mi-ai spus, numai să nu-ţi fie cu bănat...

— Bine, bine. Şi-acum du-te şi să nu te mai văd până nu te-oi chema.

.....

.....

Trei ceasuri i-au trebuit vasului cu 24 de vâsle să ajungă din locul unde fusese văzut de pe *Sfânta Barbara* până la insula Perigrada, acolo unde Dunărea se desparte în două braţe. Mormanele de stânci ale acestei insule ascundeau celor de pe vas întreg cotul Dunării. De pe canonieră nu se putea vedea nimic din tot ce se întâmplase în spatele stâncilor.

Vasul turcesc întâlnise mai jos de insulă bucăţi de corabie sfărâmată, aruncate de vârtej la suprafaţă. Erau rămăşiţele morii scufundate. Dar nu se putea spune dacă aparţinuseră unei mori sau unei corăbii.

După ce canoniera lăsă în urmă insula Perigrada, Dunărea se aşternu astfel încât pe o întindere de o milă şi jumătate se putea zări totul ca-n palmă. Nu se vedea însă nici o corabie încărcată plutind pe fluviu, sau acostată la mal. Vasele care se legănau pe lângă ţărm erau nişte biete bărci pescăreşti.

Canoniera pătrunse şi mai sus pe Dunăre, în unele locuri patrulând până în mijlocul fluviului, apoi se întoarse la mal. Comandantul turc îi întrebă pe cei ce făceau paza ţărmului dacă nu văzuseră o corabie încărcată care, pasămite, trecuse prin faţa lor. Nimeni nu văzuse nimic; pe lângă ei nu trecuse o asemenea corabie.

Înaintând în susul apei, canoniera ajunse din urmă edecarii ce remorcaseră *Sfânta Barbara*. Comandantul îi întrebă şi pe aceştia. Erau nişte sârbi tare cumsecade. Ei îl lămuriră cum nu se poate mai bine pe turc încotro să caute corabia *Sfânta Barbara*.

— A fost înghiţită, biata de ea, de vârtejul de la Perigrada, cu saci, cu oameni cu tot; iată odgonul rupt.

Canoniera îi lăsă în plata Domnului pe edecarii sârbi care se văicăreau de mama focului că rămăseseră neplătiţi (trebuiau să se întâlnească cu corabia la Orşova şi s-o remorcheze mai

departe). Vasul turcesc se întoarse şi, purtat de curent, începu să plutească în josul apei.

Când urmăritorii ajunseră iar în dreptul insulei Perigrada, observară jucând pe valuri o scândură pe care n-o luase apa. Pescuind-o, văzură că de ea atârna o funie cu un cârlig de fier; scândura nu era altceva decât o bucată de lopată din roata morii scufundate.

Traseră funia şi, descoperind ancora de la capătul ei, o scoaseră şi pe aceasta din apă; pe braţul ei se găsea săpat cu litere mari numele *Sfintei Barbara.*

Acum era limpede cum se întâmplase catastrofa. Odgonul cu care fusese remorcată *Sfânta Barbara* se rupsese, iar corabia încercase să ancoreze. Ancora nu rezistase însă din cauza încărcăturii; vasul fusese târât în vârtej şi-acum scândurile lui pluteau la voia întâmplării, în timp ce călătorii zăceau fără glas în mormântul adânc de piatră.

— *Mash Allah!* Acolo nu ne putem duce după ei.

UN CONTROL SEVER

SFÂNTA BARBARA SCĂPASE de două primejdii: de stâncile de la Porţile de Fier şi de canoniera turcească; mai avea însă de înfruntat alte două: vântul bora şi carantina de la Orşova.

Dincolo de Porţile de Fier, zidurile de granit ale celor două maluri strâng uriaşul fluviu într-un defileu îngust de abia o sută de stânjeni. Apele spumegânde se năpustesc vijelioase printre cele două ziduri, iar în unele locuri se prăvălesc de la o înălţime de douăzeci şi opt de picioare. Peretele de cremene pare format din straturi colorate în galben, roşu, verde. Marginile de sus sunt încoronate de o coamă verde, zburlită: cununile arborilor de tot felul ai pădurii seculare.

Sus, deasupra pereţilor înalţi de 3 000 de picioare, poţi vedea zborul rotit, maiestuos şi lin, al vulturilor pleşuvi ce se profilează pe peticul de cer îngust, care, privit din adâncimea de mormânt a fluviului, pare o cupolă de sticlă de un albastru pur; iar vârfurile stâncilor continuă să se înalţe mereu-mereu.

Era o privelişte ce putea scoate din fire toţi dracii din lume; în această albie îngustă tăiată în granit, o corabie neputincioasă, o coajă de nucă supraîncărcată — care n-avea nici mâini, nici picioare, nici aripioare ca peştii — înainta totuşi împotriva curentului şi împotriva vântului, având pe bord doar o mână de oameni mândri de mintea, bogăţia, puterea şi frumuseţea lor.

Nici bora nu le putea face nimic în acea văgăună, deoarece pereţii înalţi stăvileau furia vântului. Aici era mai uşor şi pentru cârmaci, şi pentru edecari.

Numai că bora nu dormea.

Trecuse de prânz. Timonierul dădu cârma ajutorului său, apoi se aşeză lângă vatra de la pupa corabiei; aţâţă focul şi se apucă să-şi pregătească o „frigăruie haiducească" — adică să înşire una lângă alta pe o frigare lungă o bucată de carne de vacă, o bucată de slănină, o bucată de carne de porc şi din nou alte bucăţi, în aceeaşi ordine, urmând ca apoi să le învârtească deasupra jăraticului până ce bucăţile de carne vor fi numai bune de mâncat.

Deodată, peticul acela de cer îngust, care se zărise acolo sus printre cele două stânci ce păreau că se împreună, se întunecă brusc.

Bora nu se lăsa batjocorită. Cât ai clipi se iscă o furtună care înghiţi crâmpeiul de cer albastru dintre cele două ziduri de piatră şi aşternu o beznă de nepătruns în întreaga vale. Sus, nori înghesuiţi; din cele două părţi, stânci întunecate. Din când în când, fulgere verzi brăzdau văzduhul; detunăturile bufneau şi se spărgeau brusc, iar îngusta văgăună de piatră abia reuşea să prindă câte un acord din groaznicul hăuit de orgă; deodată, trăsnetul căzu în Dunăre, drept în faţa provei corabiei; săgeata de foc transformă pentru o clipă lăcaşul de piatră într-un iad de flăcări; detunătura, amplificată de ecou, răsună în coridorul imens străjuit de titani, vestind parcă sfârşitul lumii. Ploua cu găleata.

Totuşi, corabia trebuia să înainteze. Trebuia să înainteze, pentru ca noaptea să n-o prindă la Orşova.

Nu se vedea decât la lumina fulgerelor; cu cornul nu se mai puteau da semnale, deoarece glasul lui ar fi fost auzit şi pe malul celălalt. Omul priceput se descurcă însă şi în situaţii ca acestea.

Timár se aşează la prova şi, scoţând amnarul şi o bucată de cremene, începu să scapere. Acest foc nu poate fi stins de potop. Edecarii îl văd chiar şi prin pânza ploii, şi, numărând scăpărăturile, ştiu ce au de făcut. Tot prin sclipiri de cremene lovită răspund şi ei. Aceasta e telegrafia secretă a marinarilor şi contrabandiştilor de la Porţile de Fier. Limbajul acesta mut fusese perfecţionat de către popoarele ce locuiau cele două ţărmuri izolate.

Timéei îi plăcea furtuna.

Trăgându-şi şalul turcesc peste cap, deschise fereastra cabinei şi-l întrebă pe căpitan:

— Ne aflăm oare într-un mormânt?

— Nu — răspunse Timár — ci în faţa unui mormânt. Stânca aceea înaltă, care la lumina fulgerelor străluceşte ca un munte de foc, este mormântul Sfântului Petru, „Groapa lui Petru", iar cele două statui de lângă mormânt sunt cele „două babe".

— Ce fel de babe?

— Legenda spune că două femei, o unguroaică şi o româncă, s-au luat la ceartă, fiecare zicând că mormântul Sfântului Petru ţine de ţara ei. Apostolul, nemaiputând să doarmă în groapă de gura lor, s-a supărat şi le-a prefăcut în stane de piatră.

Timéa nu râse auzind legenda aceasta hazlie. Ea nu ştia încă să guste farmecul ironiei.

— Dar de unde se ştie că acela-i mormântul unui apostol? întrebă fata.

— Pentru că pe stânca aia cresc nenumărate ierburi de leac, tămăduitoare de felurite boli, ierburi ce sunt culese şi duse până hăt-departe, în ţări străine.

— Deci apostolul e cel ce face bine oamenilor chiar şi după moarte? întrebă Timéa.

— Timéa! răzbătu din cabină vocea poruncitoare a lui Euthym.

Auzindu-se strigată, fata îşi trase grăbită capul înăuntrul cabinei şi închise ferestruica rotundă. Când Timár se întoarse din nou spre locul unde fusese fata, nu mai văzu decât icoana Sfintei Barbara.

Corabia îşi vedea de drum, înfruntând furtuna.

Şi, deodată, mormântul acela întunecos de piatră se deschise. În clipa în care cele două ziduri de cremene se depărtară, dispăru şi zăbranicul întunecat ce acoperise culmile. Pe cât de repede îl aşternuse, pe-atât de repede bora îl sfârtecase, biciuind negura furtunii; în faţa călătorilor se deschise deodată minunata vale a Cernei, cu malurile deluroase acoperite de la poale până către piscuri de vii şi livezi; în depărtarea verzuie, scăldată de razele calde ale soarelui ce asfinţea, se zăreau case albe şi turnuri zvelte, cu acoperişuri vopsite în roşu; printre picăturile de cleştar ale ploii se ivi curcubeul.

Dunărea nu mai îngrozea privirile nimănui: uriaşul fluviu se întinsese cu demnitate, reocupându-şi albia ce i se cuvenea; în limpezimea apei albastre ca safirul, călătorii putură desluşi oraşul Orşova, clădit pe o insulă.

...Cea de-a patra şi cea mai mare primejdie!...

Soarele apusese când *Sfânta Barbara* ajunse în dreptul Orşovei.

— Mâine o să fie un vânt mai îndrăcit decât cel care ne-a blagoslovit azi — murmură cârmaciul, uitându-se spre cerul învăpăiat.

Spre asfinţit, văzduhul părea o mare de lavă în care parcă îşi dăduseră întâlnire toate nuanţele focului şi ale sângelui; perdeaua de nori, desfăcută la mijloc, lăsa să se vadă cerul care, pierzându-şi culoarea albastră, devenise verde ca smaraldul. Munţii şi văile, pădurile şi satele, toate erau învăluite în lumina sângerie a apusului de o strălucire atât de orbitoare, încât nu lăsa umbre; în centrul priveliştii apărea Dunărea ca Phlegethonul[1] în flăcări, iar undeva, în mijlocul ei, se înălţa o insulă cu turnuri şi clădiri înalte, învăpăiate, ce formau parcă un imens cuptor prin care, ca prin Purgatoriu, trebuia să păşească orice muritor ce voia să treacă hotarul dintre răsăritul ciumat şi apusul fără prihană.

Ceea ce apăsa asupra nervilor mai mult decât priveliştea învăluită în lumina aceea de foc prevestitoare de furtună era însă o mică luntre vopsită în galben şi negru, care se apropia de corabie, venind dinspre Schelă.

---

[1] Fluviu de foc din Infern.

„Schelă" li se spunea zăbrelelor duble printre care puteau să stea de vorbă, să se tocmească şi să facă tranzacţii locuitorii ţărilor de pe cele două maluri ale Dunării.

Sfânta Barbara ancorase în faţa insulei şi aştepta luntrea care se apropia. În luntre se zăreau trei oameni înarmaţi — doi luntraşi şi cârmaciul; doi dintre ei aveau puşti cu baionetă.

Euthym se plimba neliniştit în sus şi în jos prin faţa cabinei sale. Timár veni lângă el şi-i şopti:

— S-apropie patrula de control.

Euthym vârî mâna în punga de mătase pe care o ţinea în chimirul de piele, scoase două fişicuri şi le întinse lui Timár.

Fiecare fişic conţinea o sută de galbeni.

Peste câteva clipe luntrea ajunse lângă corabie şi cei trei oameni înarmaţi urcară pe bord.

Unul dintre ei, inspectorul vamal, *inspiciens*-ul, avea sarcina să controleze dacă în cală nu se găsesc cumva mărfuri de contrabandă sau arme, ceilalţi doi zapcii erau ajutoarele înarmate ale acestuia, puşi totodată să vegheze ca inspectorul să-şi facă datoria conştiincios; „curăţitorul", spion semioficial, avea rolul să-i pândească pe cei doi zapcii dacă îl supraveghează aşa cum trebuie pe inspector. La rândul lor, cei trei — inspectorul şi zapciii — alcătuiau un fel de tribunal oficial, care-l supunea pe „curăţitor" la un aspru interogatoriu, căutând să afle dacă nu cumva vreunul din călători venise în contact cu ciumaţii.

Totul era sistematic organizat: fiecare funcţionar îşi supraveghea colegul şi toţi la un loc pe fiecare în parte.

Pentru îndeplinirea formalităţilor de control, *inspiciens*-ului i se plăteau în mod obişnuit o sută de creiţari, celor doi zapcii — câte douăzeci şi cinci, iar „curăţitorului" — cincizeci; ceea ce, desigur, era destul de puţin.

Când inspectorul puse piciorul pe bordul *Sfintei Barbara*, „curăţitorul" se grăbi să-l întâmpine. Inspectorul se scărpină după ureche, iar „curăţitorul" se scărpină sub nas: la atât se rezumară cei doi. Apoi, inspectorul se întoarse spre Timár, în timp ce zapciii îşi puseră baionetele la armă. Deocamdată stăteau la trei paşi de căpitan, căci nu ştiau dacă Timár era sau nu contaminat de ciumă.

Începu interogatoriul:

— De unde?

— De la Galaţi.

— Proprietarul corabiei?

— Brazovics Athanáz.

— Proprietarul încărcăturii?

— Trikalis Euthym.

— Actele justificative?

Predarea actelor se făcu luându-se mai multe măsuri de precauţie. Se aduse o tigaie cu jăratic peste care se presără pelin şi seminţe de brad; hârtiile fură vânturate mai întâi de câteva ori prin fumul iscat de arderea seminţelor, apoi, cu ajutorul unui cleşte de fier, fură luate de inspector, care le citi ţinându-le la distanţă; în sfârşit fură restituite. Deocamdată nu spuse nici un cuvânt referitor la actele corabiei. Luară după aceea tigaia şi aduseră în locul ei un urcior, de fapt o oală de lut cu gura atât de largă, încât oricine şi-ar fi putut vârî pumnul în ea.

Urciorul înlesnea plata controlorilor. Deoarece ciuma se putea lua uşor prin intermediul monedelor, corăbierul sosit din Orient trebuia să pună mai întâi banii în urciorul plin cu apă, de unde vajnicul apărător al Apusului îi scotea curaţi. În acelaşi fel se făceau şi plăţile la Schelă, unde orice ban trebuia pescuit dintr-un bazin cu apă.

Timár vârî pumnul strâns în apa din urcior şi-i scoase cu degetele larg desfăcute. La rândul său, inspectorul vârî şi el mâna în urcior, scoţând-o cu pumnul strâns, şi o strecură apoi în buzunar.

O! Era de prisos să mai controleze banii la lumina cerului învăpăiat pentru a vedea cât i se plătise, îşi dădu seama pipăindu-i, simţindu-i, după greutate. Doar de! şi un orb recunoaşte aurul. Nici un muşchi nu tresări însă pe chipul lui.

Urmară zapciii care, cu o gravitate oficială, îşi pescuiră şi ei plata de pe fundul urciorului.

La urmă, cu faţa severă, ameninţătoare, îşi făcu apariţia şi „curăţitorul". Un singur cuvânt de-al lui ar fi fost de-ajuns ca *Sfânta Barbara* cu toţi pasagerii ei să rămână zece sau douăzeci

de zile sechestrată în carantină. Şi chipul lui rămase imobil după îndeplinirea ritualului cuvenit.

Toţi aceşti slujbaşi erau oameni cu sânge-rece, pe care nu-i interesa decât datoria.

Apoi inspectorul, cu o voce aspră, ceru să i se deschidă uşa pentru a intra în cala vasului. Dorinţa i se îndeplini pe dată. Cei trei intrară în interiorul corabiei; nimeni din echipaj n-avea voie să-i urmeze. Odată singuri, cei trei bărbaţi începură să rânjească, în timp ce „curăţitorul", rămas afară, zâmbea sub glugă.

Desfăcură unul din saci, într-adevăr conţinea grâu.

— E cam cu neghină! constată inspectorul. Probabil că şi în ceilalţi saci e tot grâu şi desigur că-i tot atât de neghinos.

După acest control începu redactarea protocolului; unul dintre domnii înarmaţi ţinea călimara şi uneltele de scris, iar celălalt caietul de procese-verbale. Inspectorul notă cu exactitate ceea ce constatase. Apoi mâzgăli ceva pe o bucată de hârtie, pe care o împături şi-i puse un sigiliu oficial, dar fără să scrie deasupra nici o adresă.

După ce scotociră în mod amănunţit toate ungherele unde s-ar fi putut ascunde vreun obiect suspect, cei trei controlori ieşiră la lumina zilei. De fapt, la lumina lunii, deoarece între timp soarele scăpătase, iar printre norii zdrenţuiţi lucea o lună strâmbă, când ascunzându-se, când arătându-şi chipul.

Inspectorul îl chemă pe Timár şi, pe un ton grav şi oficial, îi aduse la cunoştinţă că pe corabie nu s-a găsit nici o marfă interzisă; cu aceeaşi voce oficială, îl invită pe „curăţitor" să-şi facă declaraţia referitoare la problemele sanitare privind corabia. „Curăţitorul", amintind jurământul pe care-l depusese, declară că nici o persoană şi nimic din ce se găsea pe corabie nu e contaminat. Apoi fu eliberată o adeverinţă cum că toate actele au fost găsite în regulă şi odată cu ea chitanţa pentru sumele primite: o sută de creiţari pentru inspector, de două ori douăzeci şi cinci pentru zapcii şi cincizeci pentru „curăţitor". Nu lipsea nici un creiţar. După aceea, chitanţele fură trimise proprietarului încărcăturii, care tot timpul controlului nu-şi părăsise cabina. Proprietarul tocmai lua masa. În schimbul chitanţelor, i se ceru să elibereze

contrachitanţe, confirmând sumele predate. Din toate aceste chitanţe şi parachitanţe, atât proprietarul încărcăturii, cât şi respectivii slujbaşi cu mutre grave se încredinţau că Timár înmânase exact atâţia creiţari câţi i se dăduseră şi că nici unul nu i se lipise de degete.

Da, creiţari, numai că... de aur!

Prin mintea lui Timár fulgeră deodată un gând: dacă în loc de cincizeci de galbeni pe care grănicerul acela murdar trebuia să-i pescuiască din urcior (bani prea mulţi de altfel pentru el), ar fi pus numai patruzeci? Nimeni n-ar fi aflat vreodată că el oprise zece. Ba putea să ascundă chiar jumătate din întreaga sumă: cine să-l controleze? Cei care urmau să primească banii erau destul de bine răsplătiţi şi numai cu jumătate din sumele primite.

Dar de undeva, dinlăuntrul fiinţei lui, ţâşni un alt gând.

„Ceea ce ai făcut tu se cheamă mituire. Mita n-ai dat-o însă din avutul tău. Punga lui Trikalis s-a uşurat, dar asta pentru că aşa i-au cerut lui afacerile: tu ai dat doar banii şi eşti tot atât de nevinovat de toată treaba asta ca şi bietul urcior. De ce i-a mituit Trikalis pe controlori? N-ai de unde să ştii. O fi încărcată corabia cu marfă de contrabandă? Oare omul ăsta care-şi risipeşte banii pentru a-şi scăpa cât mai repede pielea este un refugiat politic, sau eroul fugărit al unei aventuri romantice? Oricine ar fi, nu-i treaba ta. Dar din clipa în care un singur ban ţi s-ar lipi de degete, ai deveni un părtaş la tot ceea ce apasă, poate, conştiinţa acestuia. Nu lua nimic pentru tine."

Inspectorul anunţă că vasul poate să-şi continue drumul, iar drept semn arboră pe catargul corabiei pavilionul alb-roşu, cu vultur negru.

Constatându-se astfel în mod oficial că vasul care sosise dinspre Răsărit nu era contaminat, inspectorul dădu mâna cu Timár, fără să-şi mai cufunde mâinile în apă, şi-i spuse:

— Dumneata eşti din Komárom. Pesemne că-l cunoşti pe şeful secţiei de aprovizionare a armatei, domnul Kacsuka. Da? Ei bine, de îndată ce ajungi acasă, dă-i această scrisoare. N-am scris adresa, pentru că nu-i nevoie. N-o să-i uiţi numele. Aduce cu

numele unui dans spaniol. Îndată ce ajungi acasă dă-i scrisoarea. N-o să-ţi pară rău.

Spunând acestea îl bătu prieteneşte pe umăr, ca şi cum Timár i-ar fi datorat recunoştinţă veşnică şi, cu asta, toţi se grăbiră s-o şteargă de pe puntea corabiei şi să se întoarcă la Schelă în luntrea vopsită cu dungi galbene şi negre.

Sfânta Barbara putea să pornească mai departe. Chiar dacă de sus şi până jos ar fi fost încărcată cu saci umpluţi cu sare, cafea sau tutun turcesc, chiar dacă fiecare călător ar fi fost plin din cap până-n picioare de holeră şi lepră, acum nimeni nu mai avea dreptul s-o oprească din drumul ei pe Dunăre.

Corabia nu transporta însă nici marfă de contrabandă, nici ciumă, ci... cu totul altceva.

Timár puse bileţelul fără adresă în portmoneu, întrebându-se nedumerit: „Oare ce-ar putea să conţină?" În bilet scria:

„Cumetre! Îţi recomand în mod deosebit pe acel care îţi va aduce aceste rânduri. E un om de aur!"

„INSULA NIMĂNUI"

CHIAR ÎN NOAPTEA ACEEA edecarii lăsaţi pe malul sârbesc îşi urcară atelajele pe bacuri şi trecură pe malul unguresc, aducând cu dânşii şi odgonul tăiat şi vestind în drumul lor că odgonul se rupsese singur în dreptul vârtejului primejdios de lângă Perigrada, iar vasul pe care-l remorcaseră pierise înghiţit de valuri.

În dimineaţa următoare nu mai era nici urmă de *Sfânta Barbara* în portul Orşova! Dacă, din întâmplare, comandantul canonierei turceşti s-ar fi gândit să vâslească prin canalul de mijloc al Porţilor de Fier şi să înainteze până la Orşova, nici acolo n-ar mai fi găsit ceea ce căuta; iar dincolo de Orşova, până la Belgrad, turcii nu stăpâneau decât jumătate din Dunăre: jumătatea dinspre malul unguresc nu mai era supusă sultanului. Doar fortăreaţa de pe insula Orşova Nouă se mai afla încă în mâinile lor. *Sfânta Barbara* plecă din Orşova către orele două după miezul nopţii. De obicei, după miezul nopţii vântul nu mai bate, aşa că timpul

favorabil trebuie folosit. Echipajul primi porţii duble de rachiu pentru a lucra cu mai multă voie bună. Şi astfel, în liniştea dimineţii, glasul melancolic al cornului de pe corabie se auzi iarăşi, mai sus de Orşova.

Plecarea se făcuse într-o linişte desăvârşită, în timp ce de pe meterezele fortăreţei din insula Orşova Nouă se auzeau strigătele tărăgănate ale santinelelor turceşti. Cornul corabiei dădu primele semnale abia după ce vârful muntelui Allion dispăruse înapoia munţilor înconjurători.

De îndată ce sună cornul, Timéa îşi îmbrăcă grăbită burnuzul[1] alb şi, părăsind cabina unde dormise câteva ceasuri, ieşi pe puntea corabiei să-l caute pe Euthym, care nu numai că nu închisese ochii în noaptea aceea, dar nici măcar nu intrase în cabină şi — lucrul cel mai ciudat de altfel — nu trăsese nici un fum de ciubuc! Se temuse ca grăuntele de foc din vârful pipei să nu trezească bănuielile turcilor de pe insula Orşova Nouă.

Timéa simţea că trebuie să repare o greşeală faţă de cineva. De aceea, fără nici un îndemn, intră în vorbă cu Timár întrebându-l despre locurile pe unde treceau. Sufletul ei de copil simţea instinctiv că datora recunoştinţă acestui om.

Revărsatul zorilor găsi corabia aproape de Ogradina. Timár îi arătă fetei un monument istoric, datând de 18 secole. Era tabula lui Traian, tăiată în stânca abruptă şi susţinută de doi îngeri; colţurile îi sunt înconjurate de delfini, iar inscripţiile de pe ea vorbesc despre faptele lumeşti ale împăratului-zeu.

Timár întinse Timéei ocheanul pentru a putea desluşi literele săpate în stâncă.

— Nu cunosc literele astea! zise Timéa. Erau litere latine.

După ce dispare culmea ascuţită a Sterbeţului, aflat pe malul sârbesc, urmează iarăşi un coridor de piatră care strânge Dunărea într-o albie îngustă de numai 510 picioare. Acest coridor e cunoscut sub numele de Cazane. De ambele părţi — ziduri de piatră prăpăstioase şi înalte de peste 2 000-3 000 de picioare, cu

[1] Manta de lână, cu glugă, cum poartă arabii.

cotituri ce se pierd în pâcla de opal. Din coasta unuia dintre pereţii prăpăstioşi, de la o înălţime de o mie de picioare, ţâşneşte dintr-o peşteră şi se prăvăleşte ca un şuvoi argintiu un pârâiaş subţire care se preface într-o pulbere fină, mai înainte să ajungă în Dunăre. Cei doi pereţi de stâncă sunt neîntrerupţi; stânca se desface numai într-un singur loc şi din întunecata vale alpină, prin strunga ce se deschide, se poate întrezări o pajişte înflorită, iar în depărtare — un turn alb, zvelt: Turnul Dabovei. Acolo începe Ungaria.

Timéa nu-şi luă ochii de la această privelişte decât după ce corabia trecu de ea; munţii se împreunară din nou şi ascunseră peisajul, iar umbrele lor întunecate se întinseră peste prăpastia adâncă.

— Parcă am trece prin coridorul lung al unei închisori, ca să pătrundem într-o ţară de unde nu mai există întoarcere — murmură ea către Timár.

Cele două ziduri se înalţă mereu; peste oglinda Dunării se aşterne o înnegurare din ce în ce mai grea; şi, pentru ca priveliştea de groază să fie mai desăvârşită, în peretele dinspre miază-noapte apare deodată gura întunecată a unei peşteri înconjurată de parapete, cu creneluri pentru tunuri.

— E peştera Veterani, explică Timár, aici, acum o sută patruzeci de ani, trei sute de viteji, având doar cinci tunuri, au luptat timp de patruzeci de zile împotriva unei întregi oştiri otomane.

Timéa clătină din cap. Căpitanul cunoştea însă şi alte amănunte despre peştera aceea.

— Mai târziu, să tot fie vreo patruzeci de ani de atunci, ai noştri au apărat din nou această peşteră, într-o altă luptă sângeroasă cu turcii. Otomanii au pierdut peste două mii de oameni sub stâncile astea.

Timéa îşi încruntă sprâncenele-i subţiri şi privi atât de rece spre povestitor, încât acestuia îi pieri pofta să se mai laude. Apoi, acoperindu-şi gura cu burnuzul, copila îi întoarse spatele şi intră în cabină, de unde nu mai ieşi decât atunci când se înnoptă.

Privea prin ferestruica micuţei cabine cum se perindă pe mal turnurile cetăţilor prefăcute în ruine, pichetele singuratice,

masive şi scorojite de vreme, stâncile împădurite ale văii Klisura, apoi, rând pe rând, stâncile uriaşe aruncate în mijlocul fluviului, piatra de la Trescovăţ care stârneşte o adevărată cascadă şi, la urmă, Babagaiul cel înalt de 30 de stânjeni, cu versanţii ferestruiţi. Nu se interesă însă de istoricul turnului acela octogonal de cetate care se zărea în tovărăşia altor trei turnuri mai mici, înconjurate de metereze şi parapete. Dacă ar fi întrebat, ar fi auzit povestea frumoasei Rozgony Cicelle, ar fi aflat cum a pierit Zsigmond[1], regele Ungariei, şi ce dezastru a urmat apoi în ţară. Acolo era cetatea Galambócz.

De la un capăt la altul, cele două maluri deapănă istoria; istoria a două popoare, puse de o soartă smintită să se ucidă unul pe altul şi care, la începutul fiecărei încăierări, se întâlneau mai întâi prin aceste locuri. Malurile sunt o nesfârşită catacombă unde se mai păstrează încă oasele a sute şi sute de mii de viteji.

Timéa nu mai ieşi din cabină să mai stea de vorbă cu Timár nici în ziua aceea şi nici în ziua următoare. În caietul ei de schiţe făcu unele desene pe care izbuti să le însăileze destul de frumos. Între timp, corabia înainta încet în susul apei. După alte trei zile, *Sfânta Barbara* ajunse în locul unde râul Morava se varsă în Dunăre. La gura râului se înalţă cetatea Szendrö. Pe cele 36 de turnuri ale acesteia a fluturat adesea când drapelul cu chipul Fecioarei Maria, când drapelul verde al Profetului, iar zidurile sale rotunde şi cernite au fost spălate din belşug de sângele multor popoare.

În dreptul celeilalte guri a Moravei putrezesc pereţii golaşi ai vechii cetăţi Kulics, iar dincolo de insula Ostrova, pe un dâmb, se înalţă ruinele cetăţii Rama. Peste tot, numai pietre funerare.

Dar nu-i cazul să rămânem cu gura căscată privind toate acestea. Azi, nimeni n-are vreme să se gândească la gloria apusă a unor popoare în declin, deoarece se petrec lucruri mult mai importante.

În clipa în care începe să se deschidă pusta ungară, vântul de nord se aruncă cu atâta tărie asupra corabiei, încât edecarii nu

[1] Rege al Ungariei, a trăit între anii 1368–1437.

mai izbutesc s-o ţină. Vântul zvârle corabia spre celălalt mal. E limpede că nu se mai poate înainta.

După ce schimbă câteva vorbe în taină cu Timár, Trikalis se îndreptă spre cârmaci.

Domnul Fabula leagă cârma cu o frânghie şi o lasă aşa; apoi cheamă echipajul din luntre şi strigă spre mal edecarilor să se oprească. În atare situaţie nici vântul, nici remorcatul nu mai sunt de ajutor.

În faţa corabiei se înalţă insula Ostrova; din ea se prelungeşte în Dunăre o limbă de pământ lungă şi ascuţită, plină de râpi şi prăpăstii care, în partea de miazănoapte, este acoperită de sălcii uriaşe, gârbovite de vreme.

Corabia trebuia să ajungă în partea de miazăzi a insulei, acolo unde va putea să poposească întocmai ca într-un port, ferită de vântul de miazănoapte şi ascunsă de privirile iscoditoare ale străinilor. Căci, pe acest braţ mai lat al Dunării, care înconjoară insula dinspre Serbia, nu se circulă, albia sa fiind presărată cu numeroase bancuri de nisip şi steiuri pleşuve.

Dar ce mână măiastră poate conduce vasul în partea de miazăzi a insulei?

Corabia nu mai poate fi remorcată, deoarece pe insulă nu există nici un drum pe unde ar putea merge caii de remorcă şi nici nu putea să treacă de-a curmezişul din cauza vântului care împiedică vasul să plutească împotriva curentului.

Atunci ce-i de făcut?

Se aruncă ancora în mijlocul Dunării, iar odgonul de remorcă se dezleagă şi e tras pe corabie. De capătul odgonului se prinde o a doua ancoră; aceasta e suită în luntre, iar vâslaşii pornesc spre insula Ostrova; ajunşi la capătul odgonului, aruncă ancora în apă şi se înapoiază pe corabie.

Se ridică prima ancoră, iar odgonul celei de a doua se leagă de un cabestan pe care patru marinari încep să-l învârtească cu ajutorul unor răngi petrecute prin el. Odată cu înfăşurarea înceată a odgonului pe cabestan, corabia începe să plutească lin spre ancora prinsă de fundul Dunării.

E o muncă istovitoare.

Când, în sfârşit, corabia ajunge deasupra ancorei aruncate, în luntre este urcată prima ancoră. Vâslaşii pornesc din nou, ancora e iar azvârlită în Dunăre şi odgonul se înfăşoară pentru a doua oară pe cabestan. Şi aşa, cu preţul unei munci istovitoare, corabia se târăşte pas cu pas împotriva curentului, împotriva furtunii.

Folosind numai braţele oamenilor, pentru a trage o corabie încărcată ca *Sfânta Barbara* din mijlocul Dunării până în dreptul crestei acelei insule, e necesară cel puţin o jumătate de zi de trudă. O jumătate de zi istovitoare pentru cei care muncesc, plicticoasă pentru cei care privesc. În asemenea clipe, corabia încărcată devine urâtă şi anostă.

Vasul părăsi braţul umblat al Dunării, unde îl întâmpinaseră ruinele veacurilor trecute, unde se întâlnise cu alte vase şi unde şiruri întregi de mori se auzeau tocând, şi pătrunse în bucla braţului neumblat, acolo unde, dinspre dreapta, o insulă lungă şi pustie, ce părea a fi în întregime acoperită cu plopi şi sălcii, îl ascunse cu totul; nici urmă de aşezare omenească pe mal; spre stânga, apa Dunării părea că se afundă într-un stufăriş des şi întunecos. Numai într-un singur loc prezenţa uscatului era trădată de nişte plopi înalţi, cu frunze argintii, care se înălţau ca o pată în mijlocul vegetaţiei din insulă.

În acest pustiu lăcaş al tăcerii făcu popas *Sfânta Barbara*.

Acum însă se ivi un alt necaz: se terminaseră merindele. La plecarea din Galaţi socotiseră că vor face, ca de obicei, un popas mai îndelungat la Orşova, unde s-ar fi putut aproviziona cu alimente proaspete. Plecând însă de-acolo în toiul nopţii şi în mare grabă, la sosirea lângă insula Ostrova constatară că pe corabie nu se mai afla decât puţină cafea, zahăr şi o cutie cu dulceţuri turceşti ce aparţinea Timéei, cutie pe care fata nu voia s-o desfacă; avea de gând s-o dăruiască cuiva.

— Nu-i nici o nenorocire! spuse Timár. Trebuie să hălăduiască vreo fiinţă omenească pe vreunul din cele două maluri; berbeci şi iezi găseşti oriunde, şi-apoi cu bani poţi cumpăra de toate, chiar şi prin locurile astea.

Se mai ivi însă şi-o altă năpastă. Deoarece corabia rămăsese ancorată şi bătrânul fluviu biciuit de vânt o legăna necontenit, Timéei i se făcu rău, fapt care o sperie de-a binelea.

Se putea oare găsi undeva pe aproape vreun adăpost în care fata şi tatăl ei să-şi petreacă noaptea liniştiţi?

Privirea ageră a căpitanului desluşi deodată o dâră subţiratică de fum, care se ridica deasupra plopilor ce se înălţau în mijlocul stufului. Fără îndoială că acolo era o aşezare omenească.

— Mă duc să văd cine o fi stând acolo.

Pe vas se afla o luntre mică şi îngustă pe care Timár obişnuia s-o folosească la vânătoare în zilele când corabia stătea ancorată şi deci căpitanul avea răgaz să dea o raită printre trestii la vânătoare de raţe sălbatice.

Timár dădu ordin ca luntrea să fie lăsată pe apă, îşi luă puşca, tolba de vânătoare şi un mic năvod ce se putea strânge — n-avea de unde să ştie ce va găsi: vânat sau peşte — apoi o porni de unul singur prin stufăriş vâslind şi cârmind cu o singură lopată.

Vânător cu experienţă şi bun cunoscător al apelor, Timár găsi repede deschizătura pe unde se putea pătrunde în stufăriş; apoi vegetaţia îl căluzi arătându-i drumul.

Acolo unde la suprafaţa apei plutesc frunze mari de nufăr, cu florile lor albe-verzui ca ale lalelelor, înseamnă că apa e adâncă şi că pe fundul ei se află rămăşiţe ale plantelor depuse de curenţi; în alte locuri, oglinda apei este acoperită de covorul verde al lintiţei. Pe catifeaua plutitoare stă la pândă zgripţuroaica regnului vegetal, „mătrăguna apei", de forma unei gulii, vânătă, rotundă şi buhăită, aducătoare de moarte pentru orice animal; când Timár lovi una cu lopata, parcă ţâşni dintr-însa o flacără albastră împrăştiindu-şi pulberea de mucegai otrăvitor; rădăcinile ei se înfig adânc în mâlul rău mirositor care înghite fără milă omul sau animalul împotmolit în el. Natura a hărăzit acestui vrăjitor ucigaş al florei locuri unde poate să se ascundă bine de tot.

Acolo unde volbura de apă se caţără pe trestiile ce par nişte ghioage, unde frumoasele umbrele ale roşeţelei (crinul de baltă — *butomus*) se leagănă deasupra papurei înverzite, înseamnă că dedesubt e prundiş care, când apele scad, iese la suprafaţă. În sfârşit, acolo unde mana de apă (*polygonum*) începe să formeze tufişuri printre care, dacă trece un vâslaş, borul pălăriei i se umple cu seminţe mărunte care-s hrana săracilor — mana din

deşert — ei bine, acolo trebuie să fie pământ ce se-nalţă, locuri unde doar rădăcinile plantelor stau în apă!

Dacă luntraşul nu pricepe glasul plantelor călăuze, poate să rătăcească în stufărişul care-l ameţeşte şi să nu mai iasă din el cât e ziua de lungă.

După ce străbătu acest stufăriş care, cu ciorchinii săi de flori de culoarea pielii formau o adevărată pădure, Timár zări dintr-odată ceea ce căuta: o insulă. Era într-adevăr o formaţie aluvionară nouă, o insulă care nu figura nici pe cea mai recentă hartă.

În albia braţului drept al Dunării existase cândva o aglomerare de stânci. La picioarele lor, cursul molatic al apei, care aici făcea un cot, depusese un banc de nisip. Într-o iarnă, în timpul unor inundaţii, sloiurile de gheaţă se izbiră de insula Ostrova şi-i rupseră un colţ, târând cu ele pământ, piatră, grămezi întregi de arbori; apoi, cocoloşul acela deluvian format din sloiuri, stânci şi tulpini de copaci se buluci peste bancul de nisip din spatele stâncii şi se opri acolo. Vreme de o jumătate de secol, an de an, fiece nouă revărsare adusese şi depusese peste el câte un nou strat de nămol; partea stâncoasă creştea din pricina pietrişului cărat mereu de ape, iar pe pământul format din trunchiurile putrezite ale arborilor se înălţase, cu repeziciunea şi abundenţa caracteristică lumii noi, o vegetaţie virgină; astfel, luase naştere o insulă necunoscută. O insulă care nu era a nimănui; n-avea nici stăpân, nici rege, nici autorităţi, nici preoţi şi nu aparţinea nici unei ţări, nici unui judeţ, nici unei dioceze. Multe locuri ca acesta se pot găsi la hotarul turco-sârb, adevărate colţuri de rai, unde nu ară şi nu coseşte nimeni, unde nu pasc vitele nimănui. E ţara plantelor şi a animalelor sălbatice. Şi cine ar putea spune a mai cui încă?

Ţărmul de miazănoapte al insulei stătea mărturie felului în care se născuse ea. Pietrişul îngrămădit forma adevărate baricade, iar în unele locuri pietroaiele erau mari cât o căpăţână de om sau chiar cât un butoi; printre ele se aflau rădăcini de trestie şi resturi de lemn putrezit; bancul de nisip, fiind mai jos, era acoperit de scoici dunărene cu cochilii verzi-brune, iar în coasta malului nămolos se zăreau nişte scobituri de mărimea unor

căldări în care, la sunetul paşilor ce se apropiau, sute de broaşte ţestoase se grăbeau să se ascundă.

Ţărmul era acoperit pe toată lungimea lui cu arbuşti pitici de răchită roşie. Primăvara, când porneau sloiurile, toată partea aceasta era despădurită, retezată de blocurile de gheaţă.

În acest loc ajunse Timár cu luntrea pe care o legă de tulpina unei răchite. Pătrunzând mai în adâncul insulei, fu nevoit să străbată adevărate păduri virgine de sălcii şi plopi uriaşi pe care, ici-colo, furtuna îi culcase la pământ. Rugii de mure — lianele fructifere ale insulelor — formau boschete pline de spini, iar valeriana, crescută din belşug pe pământul acela putred, îşi amesteca mireasma cu mirosul de doctorie al plopilor.

Pe o câmpie netedă, situată undeva mai jos, unde nu erau nici arbori, nici tufe, pe marginea unei băltoace acoperite cu ierburi grase, se înălţau plante în formă de umbrelă, baraboiul şi *sison amonum*[1] cu miros de scorţişoară; grupate la un loc şi izolate ca nişte aristocrate ale plantelor, se semeţeau strigoaiele (*veratrun*), plante mari de un stânjen, cu flori de un roşu-aprins; prin iarbă se iţeau flori de nu-mă-uita şi tătănească cu corole roşii, grele de polen. Nu era deci de mirare că în scorburile putrede ale sălciilor roiau atâtea albine sălbatice. Printre flori, ca nişte minunate fructe verzi, brune şi roşii, se zăreau capsulele coapte ale unor plante mai puţin cunoscute, care înfloreau primăvara.

Dincolo de câmpia aceea se întindea un desiş în care sălciile şi plopii se amestecau cu mărul pădureţ; tufe de păducel acopereau partea de jos a tulpinelor. Aici terenul se mai înălţa puţin.

Timár se opri şi ascultă. Nici o mişcare. Pe o insulă ca asta nu trăieşte nici un fel de mamifer. Ar pieri din pricina inundaţiilor. Trăiesc doar păsări, insecte şi reptile. Dintre păsări, nici privighetoarea, nici porumbelul sălbatic nu vin aici; n-ar supravieţui pe o astfel de insulă. Păsările acestea se aciuează numai acolo unde locuiesc oameni, unde sunt culturi.

Totuşi, două specii de vietăţi trădau existenţa omului chiar şi pe această insulă. Prima era viespea, iar a doua, grangurul. Şi

[1] Plantă umbeliferă cu flori galbene.

prima, şi a doua au o pasiune: fructele altoite. Or, acolo unde pe crengile copacilor se aflau faguri uriaşi făcuţi de viespi şi unde din pădure se auzea fluieratul îmbietor al grangurului, trebuie să existe astfel de fructe.

Timár porni deci după fluieratul grangurului.

După ce trecu ca vai de lume prin boschetele de păducel şi măcriş păsăresc pline de spini, care îl împunseră prin haină cu acele lor ascuţite, se opri deodată, vrăjit, înmărmurit.

Ceea ce vedea i se părea un colţ de rai. În faţa lui se întindea o minunată grădină de vreo cinci-şase iugăre, cu pomi fructiferi sădiţi nu în rânduri, ci grupaţi simetric, cu ramuri ce atârnau până la pământ îngreuiate de dulcea lor povară. Meri şi peri, cu crengile pline de fructe roşii-aurii, pruni de tot soiul cu fructe ce formau parcă pe ramuri buchete de trandafiri sau de crini; iar pe jos, prin iarbă, prisosul căzut şi necules încă.

Se zăreau apoi nenumărate boschete de zmeură, coacăze şi agrişe, iar printre trunchiurile pomilor cu ramuri vânjoase se tupilau merii de Sidon — gutuii — ale căror crengi atârnau până la pământ, sub povara fructelor aurii.

Nici o potecă prin labirintul de pomi; pământul era pretutindeni năpădit de ierburi.

Privind însă printre pomi, Timár zări o grădină de flori care parcă-l îmbia să se apropie. Flori de câmp, nespus de frumoase, pe care nu le poţi găsi în grădinile obişnuite, smălţau pământul. Tufele de clopoţei sinilii, aişorii pestriţi, ciorchinii sângerii de cârmâz şi minunatele ophrize cu florile lor ca nişte fluturi, transformate ca prin minune în flori de grădină, trădau prezenţa unor fiinţe omeneşti. De altfel, această prezenţă o trăda şi locaşul ce se zărea mai departe, şi din al cărui coş ieşise fumul.

Era un adăpost mic şi ciudat. O stâncă uriaşă, având o scobitură în care se găsea pesemne vatra; mai jos, urma o altă vizuină: pivniţa. Sus, în vârful stâncii, se înălţa coşul din care ieşea fumul. Rezemată parcă de stânca uriaşă — o cocioabă de piatră şi lut, cu două ferestre şi două camere. O fereastră era mai mică decât cealaltă, iar una din încăperi mai scundă decât vecina ei; amândouă cămăruţele erau acoperite cu stuf. Lipit de pereţii

camerelor se găsea un cerdac de lemn frumos împodobit, care alcătuia un fel de coridor deschis.

Dar nici adăpostul de piatră, nici cel de lut sau de lemn nu arătau din ce fuseseră construite, deoarece în partea dinspre miazăzi pereţii erau ascunşi de viţă-de-vie încărcată cu mii de ciorchini roşii şi vineţi ce surâdeau printre frunzele îngălbenite de brumă, iar spre miazănoapte de hameiul cu conurile-i coapte ce acopereau ca nişte smaralde, chiar şi uriaşa stâncă al cărei vârf pleşuv era căptuşit cu muşchi, nelăsând astfel nici o bucăţică de loc neînvăluită în verdeaţă. De bună seamă că aici locuiau femei.

ALMIRA ŞI NARCISA

TIMÁR ÎŞI ÎNDREPTĂ PAŞII spre acel adăpost tainic. Prin grădina cu flori descoperi curând o potecă ce ducea spre casă, dar atât de năpădită de ierburi, încât paşii celui care o străbătea nu făceau nici un zgomot; puteai să ajungi lângă cerdac fără ca totuşi cineva să te simtă.

Nu se vedea picior de om prin apropierea casei şi nici mai departe.

În faţa cerdacului însă stătea tolănit un câine mare, negru. Un câine din vestita rasă Newfoundland, un animal atât de inteligent şi distins, încât, văzându-l, parcă nu-ţi venea să-l tutuieşti, ci te simţeai obligat să i te adresezi cu „dumneavoastră".

Sus-numitul „domn" patruped era de altfel şi unul dintre cele mai frumoase exemplare ale rasei sale, un animal uriaş şi viguros; aşa cum stătea lungit în faţa cerdacului, ocupa tot spaţiul cuprins între cei doi stâlpi. Acest paznic tuciuriu binevoi să se prefacă adormit, dând a înţelege că nu observase nici pe necunoscutul care se apropia şi nici un anumit animal care, îndrăzneţ şi obraznic, făcea tot ce-i sta în putinţă ca să pună la încercare răbdarea plină de demnitate a uriaşului patruped. Animalul acela era o pisică albă, atât de neruşinată, încât îndrăznea să facă tumbe de-a lungul şi de-a latul „stimatului domn" care stătea tolănit, să umble cu gheruţele pe la nasul acestuia, ba, mai mult, să se culce

în faţa lui şi să-i prindă între ghearele-i gingaşe una din labele uriaşe ca să se joace cu ea ca şi cu o păpuşă. Când gâdilăturile se înteţiră, „domnul" cel mare şi negru îşi retrase laba şi-i întinse alta pentru ca pisica să-şi continue joaca.

În loc să se teamă spunându-şi: „Vai de mine! Dacă namila asta neagră sare la mine?" — Timár gândi: „Tii, ce-o să se mai bucure Timéa când o să vadă pisicuţa asta albă!"

Numai că din cauza câinelui nu puteai intra în casă; trupul patrupedului bara drumul. Timár tuşi pentru a-şi trăda prezenţa. Auzindu-l, uriaşul animal ridică încet capul şi-l măsură pe nou-venit de sus până jos cu ochii săi mari, căprui şi inteligenţi care au o căutătură aproape omenească şi care ştiu să plângă şi să râdă, să fie supăraţi şi să mângâie; apoi îşi culcă din nou capul pe pământ, ca şi când ar fi vrut să zică: „Nu e decât «un» om! Păi pentru atâta lucru nu face să «ne» sculăm".

Timár se gândi că fumul nu iese de la sine şi că în bucătărie trebuie să fie cineva care să aţâţe focul. De aceea porni hotărât să adreseze persoanei necunoscute, pe care o bănuia înăuntru, salutările sale în trei limbi: ungureşte, româneşte şi sârbeşte.

Numaidecât auzi o voce de femeie care îi răspunse pe ungureşte:

— Bună ziua! Intră! Cine e?

— Aş intra, dar câinele îmi aţine calea.

— Treci peste el.

— N-o să mă-nhaţe?

— Nu se-atinge de oamenii cumsecade.

Timár îşi luă inima în dinţi şi păşi peste câinele uriaş care stătea de-a curmezişul drumului; animalul nici nu se clinti, ci ridică doar puţintel din coadă, de parcă ar fi vrut să-i dea bineţe.

Păşind în cerdac, Timár văzu în faţa lui două uşi: una care ducea într-o încăpere clădită din piatră, cealaltă într-o încăpere săpată în piatră. Aceasta din urmă era bucătăria. Acolo zări o femeie care, stând în faţa vetrei, ţinea în mână o sită pe care o învârtea deasupra jăraticului. Înţelese că ceea ce vedea în faţa lui nu era o vrăjitoare cu îndeletniciri magice, ci o femeie care prăjea boabe de porumb ca să facă floricele. Se-nţelege că o asemenea îndeletnicire nu putea fi întreruptă din cauza unui străin!

Floricelele sunt foarte apreciate în Ungaria şi cred că nu trebuie să explic nimănui ce sunt şi cum sunt! Fapt este însă că la expoziţia industrială de la New York, de acum câţiva ani, s-a decernat o medalie de aur nu ştiu cărui yankeu care, cică, a descoperit modul de a face floricele în America. Ce ţi-e şi cu americanii ăştia gata să inventeze toate cele!

Floricelele constituie o hrană minunată. Poţi să mănânci mult şi bine fără să te saturi; iar când crezi că ai mâncat destul, tocmai bine ţi se face iarăşi poftă.

Femeia care stătea în faţa vetrei, îndeletnicindu-se cu această ramură a artei culinare, era oacheşă, voinică, vioaie şi avea buzele strânse, aspre, dar ochii blânzi, plini de bunătate. Chipul său ars de soare arăta că trecuse de treizeci de ani. Îmbrăcămintea ei nu semăna cu îmbrăcămintea pestriţă a femeilor din popor de prin părţile acelea; dar nici cu cea orăşenească.

— Poftiţi, apropiaţi-vă domnule şi luaţi loc! rosti ea, cu o voce ciudată, aspră, deşi calmă. Răsturnând floricelele albe ca zăpada într-un coşuleţ împletit, ea îl îmbie să guste. Apoi, luând de lângă vatră o cană, i-o întinse: E vin de vişine.

Şi acesta fusese preparat tot atunci.

Timár se aşează pe scaunul ce i se oferise. Era un scaun aparte, meşterit din nuiele răsucite, un obiect cum rar întâlneşti. Văzându-l că se aşază, uriaşul portar se sculă şi el, şi, ducându-se spre străin, se lungi în faţa acestuia.

Femeia dădu şi câinelui din delicatesele prăjite, iar animalul începu să le mestece ca un adevărat cunoscător în materie; pisicuţa cea albă vru să-l imite, dar de la bun început floricelele i se lipiră de măsele, aşa că se lăsă păgubaşă. Scuturându-şi una din lăbuţe de parcă la lăbuţa cu pricina ar fi păţit ceva, pisicuţa sări pe vatră şi, curioasă, începu să tragă cu ochiul spre o oală nesmălţuită, care pufăia lângă foc; pesemne că acolo fierbea o mâncare mai pe placul dumneaei...

— Frumos animal! rupse tăcerea Timár, arătând spre câine. Curios că-i atât de blând. Nici măcar nu mârâie.

— Nu se leagă niciodată de oamenii cumsecade, domnule; dacă de casa noastră se apropie un străin care-i om blând, îl

recunoaşte de departe şi nici măcar nu latră; dar să îndrăznească să se apropie un hoţ! Îl simte chiar dacă-i în partea cealaltă a insulei şi vai de omul rău dacă ajunge să dea ochii cu dânsul! E un animal fioros. Astă-iarnă un lup s-a încumetat să treacă încoa' pe gheaţă: pusese gând rău caprelor noastre. Puteţi să-i vedeţi blana acolo, în odaie. L-a sugrumat cât ai clipi, în schimb, omul bun poate să se urce şi în spinarea lui, că nu-i face nimic.

Timár se simţi măgulit auzind confirmarea oficială că era om bun. Hm! dacă mai deunăzi i s-ar fi lipit de degete vreunul din galbenii lui Trikalis, poate că acest câine uriaş i-ar fi făcut cu totul altă primire!

— Aşadar, domnule, de unde veniţi şi ce v-a îndemnat să v-abateţi pe la noi?

— În primul rând, cer iertare că am intrat netam-nesam în grădina dumneavoastră, dar vântul ne-a zvârlit corabia de pe malul celălalt, aşa că a trebuit să ne refugiem aici, lângă insula Ostrova.

— Chiar aşa! După şuieratul care s-aude, cred că bate un vânt năprasnic.

Locul acesta era înconjurat de un codru secular atât de des, încât, dacă se pornea vântul, aici abia dacă se auzea un şuierat.

— Trebuie să zăbovim până când vântul o să se mai potolească şi o să ne dea voie să pornim iar la drum. Merindele ni s-au cam terminat şi, din pricina asta, am fost nevoit să mă îndrept către prima aşezare omenească, acolo unde am văzut ridicându-se o şuviţă de fum, pentru a-l ruga pe stăpânul casei să ne dea, de-i va fi cu putinţă, ceva de-ale gurii pentru oamenii de pe vas... cu plată, bineînţeles...

— Pot să vă dau, domnule; cât priveşte plata, o primesc, de bună seamă, că doar din asta trăiesc. Avem iezi, mălai, brânză şi fructe. Puteţi alege ce vreţi. De obicei, produsele noastre sunt cărate de precupeţii care vin cu bărcuţele din regiunile învecinate. Noi ne ocupăm cu grădinăritul.

(Timár n-o văzuse deocamdată decât pe femeia din faţa lui, dar auzind-o că vorbeşte la plural, înţelese că trebuia să mai fie şi alţi oameni prin apropiere.)

— Mai întâi şi-ntâi, mulţumesc foarte mult pentru ceea ce ne oferiţi şi vă rog să-mi daţi din toate câte aţi înşirat. O să trimit cârmaciul corabiei cu câţiva băieţi să ducă totul, aşa că vă rog să-mi spuneţi cât costă. Am nevoie de alimente pentru şapte oameni pe timp de trei zile.

— Lăsaţi punga în pace, domnule: la noi nu se plăteşte cu bani. La ce mi-ar trebui bani aici, pe insula asta? Cel mult ar tăbărî vreun hoţ să mă omoare; aşa, dacă n-am bani, dacă toată lumea ştie că pe insula noastră nu găseşti nici măcar o jum' de creiţar, putem dormi liniştiţi. Noi facem schimb în natură. Eu dau fructe, miere, ceară, ierburi de leac şi primesc în schimb grâu, sare, pânzeturi pentru îmbrăcăminte, vase şi unelte de fier.

— Ca pe insulele din jurul Australiei.

— Chiar aşa.

— Bine, pe corabia noastră se găseşte şi grâu, şi sare. Lăsaţi socotelile pe seama mea: o să ţin seama de valoarea exactă a lucrurilor pe care ni le veţi da şi o să vă aducem mărfuri la aceeaşi valoare. N-o să vă înşel...

— Am toată încrederea, domnule!

— Aş avea însă o rugăminte. Pe corabia mea călătoreşte un domn cu fiica lui. Fata nu-i obişnuită să stea pe vas pe timp de furtună şi s-a îmbolnăvit. N-aţi putea să le daţi adăpost călătorilor mei până se potoleşte vijelia?

Femeia nu se simţi deloc încurcată auzind această cerere:

— Cum să nu, domnule! Uite, avem două odăiţe; într-una o să stăm noi, iar în cealaltă — dacă cel care cere adăpost e om bun — o să găsească ce doreşte — adică linişte, deşi, ce-i drept, nu-i prea mult confort. Iar dacă şi dumneavoastră doriţi să dormiţi aici, apăi n-o să aveţi încotro: trebuie să vă urcaţi în pod deoarece amândouă camerele vor fi ocupate de femei străine; acolo o să găsiţi însă fân proaspăt şi, după câte ştiu eu, marinarii nu-s mofturoşi.

Timár nu-şi putea da seama cine era această femeie care, alegându-şi atât de frumos cuvintele, îşi expunea părerile într-un mod cum nu se poate mai cuviincios. Coliba aceea pe jumătate

peşteră, aşezată în mijlocul unei insule pustii, nu-i dădea nici un indiciu.

— Vă mulţumesc foarte mult pentru bunăvoinţă; pornesc s-ajung degrabă pe corabie, să-i aduc pe călătorii mei.

— Foarte bine. Nu vă întoarceţi însă la luntrea dumneavoastră pe-acolo pe unde aţi venit. Bine v-ar mai sta să conduceţi aici o domnişoară târând-o prin mlaştini, mocirle şi boschete cu ghimpi! Există o cărăruie destul de bună de-a lungul malului, numai că, fiind năpădită de iarbă — căci nu prea trece nimeni pe-acolo şi bălăriile cresc repede — o să vă conducă cineva până la locul unde o să vă găsiţi luntrea. La întoarcere, o să puteţi debarca puţin mai aproape, dacă veniţi cu o barcă mai mare. Veţi fi condus de îndată. Almira!

Timár se uită în jur să vadă din ce colţ al casei sau din ce tufiş al grădinii va apărea acea Almira care urma să-l conducă la poteca dorită. Uriaşul câine negru de Newfoundland se sculase şi dădea din coadă, lovind cu atâta putere în uşa deschisă, încât aveai impresia că loveşte într-o tobă.

— Hai, Almira, condu-l pe domnul la mal! spuse femeia.

Auzind porunca, Almira scoase câteva sunete pe limba câinească, apoi, apucând cu dinţii de marginea mantalei lui Timár, începu să-l tragă ca şi când ar fi vrut să-i spună: „Vino!"

— O! Vasăzică dânsa-i „persoana" care o să mă conducă? Vă sunt foarte recunoscător, duduie Almira! glumi Timár în timp ce îşi lua pălăria şi puşca; şi după ce salută gazda, o porni după câine.

Ţinând mereu de marginea mantalei lui Timár, Almira îl conduse prietenos şi abil prin livada unde oaspetele trebuia să fie cu băgare de seamă pentru a nu strivi puzderia de prune căzute prin iarbă. Dar nici pisicuţa albă nu se lăsă mai prejos. Şi ea trebuia să afle unde-l duce Almira pe străin! De aceea alerga prin iarba moale, când în faţa oaspetelui, când în urma lui. Ajunseră astfel la marginea livezii; deodată însă de undeva, de sus, răsună o voce:

— Narcisa!

Glasul era al unei fete şi ascundea un pic de reproş, multă dragoste şi foarte multă timiditate. Un glas plăcut.

Timár se uită împrejur, dorind, în primul rând, să afle cine strigase, apoi cui îi fusese adresată chemarea. Nu-i trebui mult până să se dumirească, deoarece pisicuţa albă ţâşni de lângă el şi, zbârlindu-şi coada, începu să se caţere pe trunchiul unui păr rămuros. Prin frunzişul des al pomului, Timár văzu fulgerând un crâmpei de fustă albă, dar nu putu să zăbovească mai mult pentru a afla cine o chemase pe Narcisa; Almira începu să scoată nişte sunete adânci, guturale, care pe limba patrupedelor însemnau probabil: „Ce rost are să iscodeşti?", astfel că Timár fu nevoit să-şi urmeze călăuza dacă nu voia ca o bucată din manta să-i rămână între dinţii acesteia.

Almira îl conduse de-a lungul malului pe o cărare frumoasă, năpădită de iarbă şi curând găsiră locul unde tânărul îşi lăsase luntrea. În clipa când sosiră, doi sitari de baltă zbucniră cu un fâşâit prelung, zburând înspre insulă. Lui Timár îi trebui mai puţin de o clipă să se gândească la cina minunată pe care urma s-o ofere Timéei şi, cu iuţeala fulgerului, îşi scoase puşca de pe umăr şi trase. În clipa următoare însă, fu şi el prăvălit la pământ. Când slobozise focul, Almira îl înhăţase de guler şi-l trântise de parcă l-ar fi lovit un trăsnet. Timár vru să se ridice, dar îşi dădu seama că avea de-a face cu un adversar mult prea puternic, un adversar cu care nu se putea glumi. Almira nu-i făcea nimic: îl ţinea însă de guler şi nu-i dădea voie să se scoale.

Tânărul căta s-o îmbuneze, numind-o când „domnişoara Almira", când „bună prietenă" şi încerca să-i explice că aşa-i la vânătoare, că n-a auzit în viaţa lui ca un câine, în loc să apuce vânatul, să-l înhaţe pe vânător, că mai nimerit lucru ar fi să se ducă şi să caute sitarii în tufiş; dar nimic nu putea s-o înduplece pe Almira.

Scăpă din această situaţie primejdioasă datorită femeii de pe insulă, care, auzind împuşcăturile, sosea în fugă strigând-o de departe pe Almira; la glasul stăpânei, ciudatul prieten îi dădu drumul lui Timár.

— Vai de mine, domnule! se tângui femeia, străbătând în grabă mărăcinişurile pentru a ajunge mai repede la locul primejdiei. Am uitat să vă spun că nu-i voie să trageţi fiindcă o s-aveţi

de furcă cu Almira. Împuşcăturile o supără îngrozitor. Ce proastă am fost că nu v-am spus asta de la început.

— Nu-i nici o supărare — răspunse Timár râzând. N-am ce zice: Almira asta ar putea fi cel mai straşnic paznic pădurar! Dar, ia vedeţi, am împuşcat o pereche de sitari care cred că vor fi cât se poate de potriviţi pentru cina musafirilor.

— O să-i caut; dumneavoastră duceţi-vă la luntre şi, la întoarcere, n-ar fi rău să vă lăsaţi puşca acasă; nu de alta, dar de-aci încolo, dacă vă mai vede Almira cu puşca în mână, o să v-o ia. Zău că nu-i de glumă cu dânsa!

— Mda, m-am convins de asta. E un animal voinic şi cuminte! Nici n-am avut vreme să mă gândesc cum să mă apăr, că m-am şi pomenit la pământ. Bine că nu m-a înhăţat de beregată!

— A, nu face ea de-alde astea! Dacă însă cineva i se împotriveşte, îl înşfacă de braţ cu colţii de parcă l-ar fereca în cătuşe, şi-l ţine aşa până venim noi să-l scăpăm. Şi-acum, domnule, la revedere!

Nu trecu nici un ceas şi luntrea cea mare trase la mal aducând noii musafiri.

De îndată ce părăsiră corabia, Timár începuse să vorbească Timéei despre Almira şi Narcisa, pentru ca fata să-şi uite suferinţa şi teama de valuri. Când debarcară, îi trecură şi una, şi alta. Căpitanul porni în frunte, călăuzindu-i, iar Timéa, la braţul lui Euthym, venea în urma lui; cortegiul era încheiat de doi marinari şi de cârmaci care cărau mărfurile de schimb în nişte saci aşezaţi pe o targă.

Încă de departe auziră lătratul Almirei. Era un lătrat de bun venit prin care câinele obişnuia să anunţe sosirea cunoscuţilor. În atari situaţii Almira dădea fuga în întâmpinarea celor care veneau.

Într-adevăr, ea ieşi în calea oaspeţilor venind până la jumătatea drumului; mai întâi alergă lătrând în jurul întregului grup, apoi schimbă rând pe rând câte o vorbă cu timonierul, cu marinarii şi cu Timár. Furişându-se lângă Timéa se gudură, ba chiar îi linse mâna; când ajunse însă la Euthym, se linişti şi începu să-i miroasă picioarele până sus pe coapse, apoi nu-l mai

părăsi, adulmecând în jurul lui şi dând necontenit din cap atât de vehement, încât urechile i se loveau una de alta pocnind. Se părea că, în privinţa acestui călător, avea unele observaţii de făcut.

Stăpâna casei de pe insulă îşi aştepta oaspeţii în cerdac; când îi zări printre pomi, strigă numele cuiva:

— Noémi!

La această chemare, de undeva, din fundul grădinii, se auziră paşi. Apoi, dintre cele două rânduri de tufe de zmeură, atât de înalte şi de dese, încât păreau că se împreună alcătuind un adevărat zid verde, se ivi o tânără fată. Avea chipul unei copile cu trupul încă neîmplinit; îmbrăcată cu o cămăşuţă şi o fustă albă, venea ţinând în poală nişte fructe culese cu câteva clipe mai înainte.

O apariţie idilică ivită din desişul verde. Când era serioasă, faţa ei avea culoarea gingaşă a trandafirului alb, iar când roşea, obrajii şi fruntea împrumutau culoarea trandafirului roşu. Fruntea-i senină şi boltită, în armonie cu sprâncenele-i mătăsoase şi fin arcuite, exprima o nesfârşită bunătate; avea ochi albaştri, expresivi şi privirea nevinovată; buzele-i subţiri arătau sfială şi candoare. Cosiţele-i bogate şi vălurite aveau splendida culoare a nucilor aurii, iar una din cozi, dată pe spate, lăsa să se vadă cea mai gingaşă ureche din lume. Întregul ei chip trăda o blândeţe de care fata nu-şi dădea seama. Poate că pentru un sculptor care i-ar fi studiat una câte una trăsăturile, fata n-ar fi constituit un model desăvârşit; tăiate în marmură, poate nu le-am fi găsit frumoase: ele radiau însă o lumină ce o învăluia ca o aureolă, ceva care inspira simpatie, care te vrăjea de la prima vedere, încât cu cât o priveai mai mult, cu atât te simţeai mai cucerit.

Cămaşa îi alunecase de pe umăr, dar, parcă pentru a nu-l lăsa dezgolit, pisica albă se căţărase pe el, lipindu-şi capul de obrazul fetei.

Picioarele ei albe şi plăpânde erau desculţe — doar călca pe un covor, pe cel mai minunat covor împărătesc de catifea: pajiştea înveşmântată de toamnă şi brodată cu flori albastre de veronică şi cu flori roşii de ciocul berzei.

Euthym, Timéa şi Timár se opriră la capătul tufelor de zmeură, aşteptând-o să ajungă în dreptul lor. Copila socoti că salutul cel mai nimerit pentru musafiri e să-i îmbie cu fructele aduse în poală. Culesese nişte frumoase pere bergamote, cu dungi roşii. Fata se întoarse mai întâi spre Timár. Acesta alese fructul cel mai pârguit şi i-l întinse Timéei, fapt pentru care, în acelaşi timp, amândouă fetele ridicară supărate din umeri, Timéa, fiindcă în clipa aceea o pizmuia pe Noémi pentru pisica albă ce-i stătea pe umăr; Noémi, fiindcă lui Timár, şi nu Timéei, îi oferise mai întâi s-aleagă din fructele culese.

— Of, nepriceputo, strigă Noémiei stăpâna colibei, nu puteai să pui fructele mai întâi în coş? Ce ţi-a venit să le serveşti din poală? Of, of, prostuţo!

Auzind-o, fata se roşi ca para focului şi fugi spre maică-sa care continuă s-o dojenească în şoaptă, ca să nu fie auzită de oaspeţi; apoi o sărută pe frunte şi-i spuse cu voce tare:

— Acum hai, du-te, primeşte cele ce ne-au adus marinarii, arată-le unde să pună lucrurile în cămară şi umple-le sacii cu făină de porumb, oalele — cu miere, iar coşurile — cu fructe coapte; alege-le şi doi iezi.

— Eu nu aleg nici unul — şopti speriată fata — să-şi aleagă singuri.

— Prostuţo! zise femeia, cu blândă dojană în glas. Fata asta ar păstra toţi iezii şi n-ar vrea să fie tăiat nici unul. Bine, atunci lasă-i să-şi aleagă dânşii. Să nu fie nimănui cu bănat. Până una-alta eu o să văd de masă.

Noémi chemă marinarii şi le deschise cămara şi magazia de fructe. Fiecare încăpere era o grotă aparte, scobită în stâncă şi închisă cu câte o uşă. Stânca ce forma vârful insulei era unul din acele blocuri „venetice" cărora geologii le spun *erraticus* (stâncă rătăcitoare), italienii — *trovanti* (copii găsiţi), iar scandinavii — *azar* — stâncă singuratică, ruptă din cine ştie ce lanţ de munţi depărtaţi, o bucată de calcar pripăşită din valea stâncilor de dolomit în albia de pietriş a Dunării. Stânca avea nenumărate grote mai mari sau mai mici ce fuseseră folosite cu multă ingeniozitate de locuitorii insulei: cea mai mare — cu un horn înalt,

drept în sus — servea de bucătărie; cea mai de jos, drept pivniţă; cea dinspre vârf, pentru cuiburi de porumbei, iar celelalte, drept magazii de iarnă sau de vară. Descoperitorul acestei stânci se aciuase aici ca pasărea sălbatică, înjghebându-şi cuibul în adăpostul trimis de Dumnezeu.

Copila făcu schimbul de mărfuri cu marinarii dovedind şi pricepere, şi simţ de dreptate. Ca aldămaş, ea dădu fiecăruia câte un pahar cu vin de vişine şi, aşa cum se obişnuieşte, îi pofti să cumpere de la dânsa ori de câte ori vor mai trece prin părţile acelea; apoi se înapoie la colibă, unde, fără să aştepte vreun îndemn, se apucă să pună masa. Aşternu o rogojină împletită din pai subţire pe masa de sub cerdac, aşeză patru farfurii, iar în dreptul fiecăreia cuţit, furculiţă şi lingură de cositor.

Dar al cincilea? Va sta la masa pisicilor! Da, chiar acolo, în faţa cerdacului, dinaintea treptelor, se găsea o băncuţă scundă de lemn; Noémi puse în mijlocul ei o farfurie de lut, un cuţitaş, o furculiţă şi o lingură mică, iar la cele două capete, câte o strachină de lemn pentru Almira şi Narcisa — dar fără cuţit şi fără furculiţă. După ce oaspeţii şi gazda se serviră din castron, acesta fu dus la masa cea mică. Împărţind mâncarea comesenilor ei, Noémi dovedi multă pricepere; bucăţile mai moi le puse în farfurioara Narcisei, cele care trebuiau mestecate mai îndelung le dădu Almirei, iar la urmă se servi şi ea. Nici unul dintre musafirii ei nu avea voie să se atingă de farfurie mai înainte ca fata să sufle în mâncare, deoarece s-ar fi putut frige; putea Almira mult şi bine să-şi ciulească urechile, putea Narcisa să se frece oricât de umărul stăpânei! Copiii trebuie să fie ascultători!

Urmând bunul sau poate prostul obicei unguresc, stăpâna insulei voia să arate musafirilor toată priceperea ei de gospodină şi mai ales voia să-i dovedească lui Timár că bucătăria ei s-ar fi putut lipsi de prada lui vânătorească. Sitarii îi preparase cu hrişcă; şopti însă la urechea lui Timár că o asemenea mâncare se potrivea cel mult pentru domnişoare şi că pentru bărbaţi pregătise un papricaş de purcel. Timár mâncă o zdravănă porţie de gulaş; Euthym însă nici nu se atinse de noul fel de mâncare, motivând că se săturase, iar Timéa se ridică imediat. Făcu însă acest gest

cu multă naturaleţe. De altfel, tot timpul cât stătuse la masă, se uitase necontenit şi plină de curiozitate spre ceilalţi comeseni; era deci foarte firesc să se scoale grăbită şi să se ghemuiască lângă Noémi, pe treptele cerdacului. Fetele se împrietenesc întotdeauna repede.

Timéa nu ştia nici o boabă ungureşte, iar Noémi habar n-avea de limba greacă; dar între ele se afla Narcisa; ea ştia şi ungureşte, şi greceşte. Pisicuţa albă înţelese ce voia să spună Timéa când, mângâind-o pe spate cu mâna ei albă, rosti: *Horaion gation*[1], aşa că se strecură din poala Noémiei în cea a Timéei, îşi ridică botişorul spre obrazul acesteia, îşi lipi căpşorul alb de obrazul ei alb, deschise gura roşie şi frumoasă cu dinţişorii ascuţiţi şi-i făcu cu ochiul, cu unul din ochii aceia şireţi, fosforescenţi; se căţără apoi pe umărul Timéei, îi ocoli gâtul, trecu iar la Noémi şi de acolo înapoi.

Noémi se bucură văzând că domnişoara cea străină îi îndrăgise atât de mult favorita. Numai că bucuria ei făcu loc amărăciunii în clipa când începu să-şi dea seama că străina arăta prea multă dragoste favoritei ei; i-o luase parcă de tot, ba o şi săruta. Iar pentru ca amărăciunea să-i fie şi mai cumplită, ea trebui să vadă cu propriii ei ochi uşurinţa cu care Narcisa îşi trăda stăpâna; cât de lesne primea alintarea acelei fete străine şi cum îi răspundea, linguşind-o, iar când Noémi o chemă: „Narcisa!", se făcu că nici nu aude. Pricepea mai degrabă acel: *Horaion gation*. Noémi se supără pe trădătoare şi, apucând-o de coadă, vru s-o tragă spre ea. Drept răspuns, Narcisa o lovi cu ghearele, zgâriindu-i braţul.

Timéa avea o brăţară de aur cu email bleu, în formă de şarpe, care-i încolăcea mâna la încheietură. Văzând că Narcisa îşi zgâriase stăpâna, ea îşi scoase brăţara flexibilă şi vru s-o treacă pe braţul Noémiei — probabil ca să-i treacă durerea. Noémi înţelese însă greşit acest gest; crezu că străina vrea să-i cumpere pisicuţa dându-i brăţara aceea în schimb. Or, Narcisa nu era de vânzare.

[1] Frumoasă pisică! (gr.)

— N-am nevoie de brăţară! Nu ţi-o dau pe Narcisa. Ţine-ţi brăţara, Narcisa-i a mea. Hai, Narcisa!

Dar cum Narcisa întârzia să răspundă la chemarea Noémiei, fata îi trase o palmă zdravănă, aşa că, speriindu-se, pisica sări peste băncuţă şi, strănutând şi scuipând, se caţără într-un nuc de unde începu să bombăne profund indignată. În clipa aceea, Timéa şi Noémi se priviră şi fiecare citi parcă în ochii celeilalte ceva ca o presimţire de vis. Aşa se întâmplă cu omul care, aţipind un minut, visează în acest scurt răgaz că a trăit ani de-a rândul, iar când se trezeşte nu-şi mai aduce aminte de nimic altceva decât că visul a fost lung. Privirile celor două fete se întâlniră numai o clipă, dar amândouă presimţiră că odată şi odată fiecare din ele va fi neştiutul înrâuritor al sorţii celeilalte, că le va fi hărăzită bucurie sau durere fără să afle vreodată că şi le-au pricinuit reciproc şi că despre tot ce va fi, nu vor şti poate mai mult decât despre un vis uitat.

Timéa se ridică brusc de lângă Noémi, dădu brăţara gazdei şi-apoi se aşeză lângă Euthym, punându-şi capul pe umărul acestuia. Timár dădu lămuriri asupra cadoului. Domnişoara dădea brăţara de aur drept amintire Noémiei.

Îndată ce auzi cuvântul „aur", gazda scăpă speriată obiectul din mână, ca şi când ar fi pus mâna pe un şarpe, apoi, descumpănită, privi spre Noémi. Nu mai putu să spună Noémiei nici: „Mulţumeşte-i frumos".

Chiar în clipa aceea, pe neaşteptate, Almira atrase atenţia tuturor asupra ei. Cât ai clipi se ridică din locul unde stătuse tolănită până atunci şi, după ce mai întâi scoase un urlet prelung, începu să latre cu un hămăit gros ca de tunet, ţinând capul ridicat. În lătratul ei era ceva din răcnetul leului — sunete violente, de mânie, năvalnice — sunete de provocare ce prevesteau un atac, cu toate că Almira nu se repezi, ci rămase în faţa cerdacului proptindu-şi bine în pământ picioarele dinainte, în timp ce cu cele dinapoi voia parcă să rupă pământul.

Femeia păli. Pe cărarea dintre pomi venea cineva.

— La un singur om latră câinele în felul ăsta! murmură ea. Iată-l că vine. El e!

ŞOAPTE ÎN ÎNTUNERIC

CEL CARE SE APROPIA venind dinspre ţărm părea un bărbat tânăr; purta bluză şi pantaloni largi, cravată roşie de bumbac, iar pe cap un fes turcesc de aceeaşi culoare. Era un bărbat frumos; dacă ar fi pozat unui pictor, puteai jura că portretul lui este al cine ştie cărui erou; dacă însă l-ai fi întâlnit aiurea, îndată te-ar fi fulgerat gândul că în faţa ta se află o iscoadă. Avea trăsături regulate, ochi mari şi negri, părul des şi creţ, buzele frumoase; dar ridurile din jurul ochilor, dunga aceea din colţul gurii, fruntea lui veşnic îmbrobonată de sudoare şi privirile-i rătăcite te avertizau că omul din faţa ta nu este decât sclavul propriilor sale interese.

Almira continua să latre furioasă spre cel care se apropia; omul însă mergea bălăbănindu-şi nepăsător mâinile şi picioarele, ca unul care ştie că are cine să-l apere. Noémi căută să liniştească câinele, dar animalul nu vru s-o asculte; atunci fata îl apucă cu o mână de amândouă urechile şi-l trase înapoi; câinele începu să schelălăie simţindu-şi urechile chinuite, dar nu se opri nici o clipă din lătrat. Văzând că nu răzbeşte, Noémi puse piciorul pe capul lui şi-l pironi astfel de pământ. În sfârşit, câinele tăcu; se culcă mârâind înăbuşit, dar îngăduindu-i fetei să-şi ţină piciorul pe capul lui mare şi negru, ca şi cum piciorul ei ar fi fost o povară pe care n-ar fi putut-o înlătura.

Noul oaspete se apropia fluierând. Începu să vorbească de departe:

— A! Tot mai ţineţi javra asta blestemată? N-aţi reuşit să scăpaţi de ea până acum? Până la urmă, cred că tot eu o să-i fac de petrecanie. Dulău tâmpit!

Când tânărul ajunse lângă Noémi, îi zâmbi dulceag şi intim, apoi întinse mâna spre obrajii ei ca s-o prindă de bărbie. Nu izbuti însă, deoarece fata se trase repede înapoi.

— Oo, micuţa mea logodnică! Tot aşa sălbatică ai rămas?! Tii! da' ce-ai mai crescut de când nu te-am văzut!

Noémi privi spre cel care-i vorbise ţinându-şi capul dat pe spate, cu bărbia ridicată. Cât de repede se transformase! Încruntase sprâncenele şi îşi ţuguiase bosumflată buzele; se uita în sus,

sfidătoare, tăioasă. Până şi culoarea feţei i se schimbase. Cât ai clipi, rozul devenise pământiu. Într-adevăr, când voia să fie urâtă, Noémi reuşea de minune.

Nou-sositul nu se lăsă:

— Oo! Şi ce frumoasă te-ai făcut!

Dar fata se adresă câinelui:

— Astâmpără-te, Almira!

Nou-venitul păşi pe sub cerdac cu un aer familiar, sigur de sine şi, în primul rând, se grăbi să sărute mâna gazdei, apoi îl salută pe Timár cu o amabilitate exagerată şi, în sfârşit, se înclină curtenitor în faţa lui Euthym şi a Timéei. Cuvintele începură să curgă şuvoi din gura lui:

— Bună seara, mamă soacră! Am onoarea să vă salut, domnule căpitan. Vă salut, domnul meu şi domniţa mea. Mă numesc Krisztyán Tódor, cavaler şi căpitan, viitorul ginere al preastimatei doamne. Părinţii noştri au fost fraţi de cruce; încă pe când erau în viaţă m-au logodit cu Noémi. În fiecare an obişnuiesc să le vizitez pe aceste scumpe fiinţe la reşedinţa lor de vară, să văd cât mi-a crescut logodnica. Sunt foarte bucuros găsindu-vă şi pe dumneavoastră aici. Pe Domnia Voastră mi se pare că vă cheamă Timár şi am avut onoarea să vă mai întâlnesc. Am impresia că domnul celălalt e...

— Nu ştie decât greceşte! îl întrerupse Timár şi-şi înfundă adânc pumnii în buzunare, ca unul ce vrea să pună pe un nepoftit în imposibilitate de a da mâna cu el, chiar dacă vreodată avusese „fericirea" să-l mai întâlnească. N-ar fi fost exclus să-l mai fi văzut undeva, pentru că Timár era tot timpul pe drumuri.

Dar Krisztyán Tódor nu se mai ocupă de el, ci se interesă de un lucru care i se părea poate cel mai important din viaţă.

— Oo! Ia te uită! Ca şi cum aş fi fost aşteptat! Ce masă splendidă! Şi al patrulea tacâm — liber... Papricaş de purcel. Slăbiciunea mea. Mulţam, mulţam frumos, scumpă şi bună mămică, stimaţi domni şi domnişoare. N-o să vă fac de ruşine. Mulţam frumos!

Din cei pe care îi înşirase, nici unul nu-l poftise să ia loc şi să le ţină de urât; dar el mulţumi tuturor pentru toate şi se apucă

să înfulece papricaşul, invitându-l de câteva ori pe Euthym şi mirându-se cum poate să existe pe lume un creştin căruia să nu-i placă o mâncare ca asta.

Timár se sculă de la masă şi se adresă gazdei:

— Domnul şi domnişoara sunt rupţi de oboseală. În clipa asta au nevoie mai mult de odihnă decât de mâncare. Sunteţi bună să le pregătiţi paturile?

— Într-o clipă-s gata! răspunse gazda. Noémi! Ajută domnişoarei să se dezbrace.

Noémi se sculă şi o urmă pe maică-sa şi pe cei doi musafiri în camera mică din fund. Timár se depărtă şi el de lângă masă. Rămas singur, musafirul cel nou înfulecă lacom tot ce mai era de mâncare, zvârlind Almirei oasele roase şi supte, iar printre îmbucături continua să discute cu Timár, care se oprise în spatele lui.

— Îmi închipui ce drum îngrozitor aţi avut, domnul meu, pe vântul ăsta năprasnic. Mă mir cum de-aţi putut răzbi prin poarta Demir şi Tachtalia?! Ţine, Almira! Şi nu fi supărată pe mine, idioato! V-aduceţi aminte, domnule, că ne-am întâlnit odată la Galaţi? Uite, şi ăsta e al tău, javră neagră!

Când, din întâmplare, Tódor Krisztyán se uită înapoi, îşi dădu seama că nici Timár, nici Almira nu mai erau lângă el, îl părăsiseră amândoi. Timár se urcase în pod să se culce — între timp îşi aranjase patul în fânul înmiresmat — iar Almira se ascunsese pesemne în vreo văgăună.

Dezamăgit, Tódor se răsuci spre masă, bău până la ultimul strop tot ce mai rămăsese în cană şi în paharele celorlalţi musafiri, şi, rupând o aşchie din scaunul pe care stătea, începu să se scobească în dinţi, ca unul ce meritase cina aceea mai mult decât toţi.

Se înnoptase. Zbuciumaţi şi obosiţi, oaspeţii nu mai simţeau nevoia să fie legănaţi.

Sus, în pod, Timár se întinsese pe fânul cu aromă dulceagă, crezând că, în sfârşit, va putea să se odihnească după pofta inimii. Dar se înşelase. Când eşti prea obosit şi ai trecut prin tot felul de peripeţii, nu-i chip să dai ochii în gene; imaginile, care la început i se perindaseră prin minte una după alta, se învălmăşiră deodată,

astfel că se amestecară urmăritori, stânci amenințătoare, cascade, ruine de cetăți, femei străine, câini negri, pisici albe; se auzea vântul șuierând, sunet de corn, pocnet de bici, urlet de câini, galbeni ce zornăiau; un om râdea, șoptea, țipa alandala. Și cu cât strângea mai tare pleoapele, cu atât vedea și auzea mai multe.

Deodată, jos, în odaia de dedesubt, răsunară glasuri. Le recunoscu. Vorbeau gazda și oaspetele care sosise pe când se aflau la masă. Pardoseala podului era subțire și Timár auzea cuvintele ca și cum i le-ar fi șoptit cineva la ureche. Cei doi vorbeau în șoaptă și doar bărbatul ridica din când în când glasul.

— Ei, mamă Tereza, ai mulți gologani? începu acesta.

— Știi bine că n-am. Știi foarte bine că nu primesc bani pentru ceea ce vând și că fac schimb în natură.

— Curată prostie! Asta nu-mi place. Și-apoi, dă-mi voie să nu te cred.

— Îți spun adevărul. Cine vine la mine după fructe aduce în schimb marfa care-mi trebuie. Ce să fac cu banii?

— Știu eu ce! Mi i-ai da mie. Numai că dumneata nu te gândești niciodată la mine. Dacă o iau pe Noémi de nevastă, cred că n-ai să mă plătești cu prune uscate... Nu ești mamă bună, degeaba... Nu te gândești la fericirea fetei dumitale. Nu vrei nici să m-ajuți să-mi iau o slujbă mai ca lumea... Nu demult am fost numit prim-dragoman[1] al consulatului; dar n-am bani să mă duc până acolo, fiindcă s-a găsit unul să mi-i șterpelească din buzunar și uite că din pricina asta o să pierd postul.

Femeia îi răspunse liniștită:

— Nu cred să fi fost numit în vreo slujbă pe care să fii în primejdie s-o pierzi, dar că ai un serviciu pe care nu poți să-l pierzi, asta cred. Cred, de asemenea, că nu ai bani; dar că ți i-ar fi luat cineva din buzunar, asta iarăși n-o mai cred.

— Atunci n-ai decât să nu crezi nimic. Nici eu nu te cred că n-ai gologani. Trebuie să ai. Pe aici au obiceiul să acosteze contrabandiștii, și ăia plătesc gras.

[1] Interpret oficial în țările din Orient, tălmaci.

— Poţi să vorbeşti şi tare. E drept că uneori se întâmplă să nimerească pe insulă şi contrabandişti, dar ăia nu se prea apropie de coliba mea sau, dacă o fac, vin să cumpere fructe şi-mi dau în schimb sare. Vrei sare?

— Nu-ţi bate joc de mine! Dar călătorii bogaţi din soiul ăstora care dorm acum aici?

— Ştiu eu dacă-s bogaţi?

— Cere-le bani! Pretinde-le! Ia nu mai fă mutra asta de mironosiţă. Mie să-mi faci rost de bani de unde-oi şti! Să mi te laşi de schimbul ăsta caraghios de mărfuri de tip australian. Fă rost de aur, dacă vrei să trăieşti în pace cu mine. Că altfel, ştii prea bine... e destul să rostesc un singur cuvânt acolo unde trebuie şi s-a sfârşit cu tine!

— Vorbeşte mai încet, nenorocitule!

— Ei vezi, acum mă rogi să vorbesc încet! Ei bine, fă-mă să tac pentru totdeauna. Fii înţelegătoare, Tereza! Dă-mi ceva gologani.

— N-am nici o lăscaie în toată casa. Nu mă mai chinui! N-am nici un ban. Nici nu vreau să am. Blestemat fie cel din urmă bănuţ! Poftim, caută prin toate lăzile mele şi dacă găseşti vreun ban, al tău să fie!

Se vede treaba că bărbatul acceptase împuternicirea, fiindcă peste puţin timp strigă:

— A, ce-i asta? O brăţară de aur!

— Da. Noémi a primit-o chiar azi în dar de la domnişoara aceea străină. Dacă-ţi trebuie, ia-o!

— Face zece galbeni! Tot e mai bun decât nimic. Nu te teme, Noémi. Când o să mă-nsor cu tine, o să-ţi cumpăr în locul ăsteia brăţări să ţi le pui la amândouă mâinile; brăţări care să cântărească cât treizeci de galbeni la un loc. În mijloc or să aibă câte un safir. Adică nu, mai bine un smarald. Ce-ţi place mai mult? Safirul sau smaraldul?

Spunând acestea, tânărul domn râse ca pentru sine. Nimeni nu-i răspunse însă la întrebare.

— Ei, şi-acum prea iubită mamă Tereza, aşterne rogu-te patul scumpului tău viitor ginere, drăguţului tău Tódoruţ, să viseze ceva frumos, s-o viseze pe scumpa lui Noémi.

— Nu pot să-ţi fac patul nicăieri. În camera de-alături şi sus în pod dorm musafirii; cu noi într-o cameră nu se cade să dormi. Nu-ţi dau voie. Noémi nu mai e copil. Du-te în cerdac şi dormi pe patul de tei de acolo.

— Ah, Tereza, ce nemiloasă eşti! Ce inimă de piatră ai! Îl alungi, aşadar, în patul ăla tare pe dragul şi unicul tău viitor ginere?!

— Noémi, dă-i perna ta. Poftim, ia şi pătura cu care mă învelesc eu. Somn uşor!

— Bine, dar blestemata aia de javră cât toate zilele, câinele ăla pocit, o să mă-nhaţe dacă ies afară...

— Nu-ţi fie frică, o să-l leg. Sărmanul! Stă legat numai când vii tu pe insulă.

Tereza abia putu s-o scoată pe Almira din vizuina ei. Bietul animal ştia dinainte ce-l aşteaptă, ştia că o să fie legat şi o să i se pună la gât zgarda cu lanţ; dar, obişnuit să fie ascultător, se lăsă legat de stăpână-sa. Faptul acesta îl întărâtă însă şi mai mult împotriva celui care era cauza robiei sale.

Abia intră Tereza în casă — Tódor rămase singur în cerdac — că Almira şi începu să latre furioasă, sărind când într-o parte, când în alta atât cât îi îngăduia lanţul, repezindu-se întruna de parcă ar fi vrut sau să-l rupă, sau să scoată din pământ cu rădăcină cu tot socul de care era legat. Iar Tódor se încăpăţâna să-l întărâte şi mai mult. Era fericit că putea să sâcâie un animal care nu avea cum să-l ajungă şi care din pricina asta spumega de furie.

Se apropie deci de Almira şi, oprindu-se la numai un pas de linia până la care câinele putea să ajungă, se aşeză în patru labe şi începu să se strâmbe. Îi dădu cu tifla, scoase limba la el, îl scuipă între ochi şi-l imită lătrând:

— Ham-ham! Dac-ai putea, m-ai înhăţa, hai? Ham-ham! Poftim, muşcă-mă de nas dacă poţi! Vai ce căţeluş „mumos" suntem... Mă, javră pocită! Hau-hau! Hai, rupe lanţul ăla! Rupe-l şi vino să ne luăm la trântă! Na, muşcă-mă de deget, uite-l, na, e chiar sub nasul tău!

Dar tocmai când era în culmea furiei, Almira se opri. Încetă să mai latre. Îşi veni în fire. Se gândi: „Cel mai deştept cedează".

Ridică deci capul ca şi cum ar fi vrut să-şi arate profundul său dispreţ faţă de celălalt animal ce stătea în patru labe; şi, cu asta, făcu stânga împrejur, apoi — aşa cum obişnuiesc câinii — cu cele două picioare din spate zvârli de două ori cu putere înapoi, umplând cu nisip ochii şi gura celui din faţa ei; din care pricină Tódor începu să înjure — adică să latre cu grai omenesc. După asta, Almira intră tăcută cu lanţ cu tot în vizuina ei de la rădăcina socului şi nu mai scoase capul afară; mult timp încă i se auzi scâncetul asemănător cu cel al unui bolnav de friguri.

Scâncetul acesta fu auzit şi de Timár. Căpitanul nu putea să doarmă. Lăsase uşa de la pod deschisă ca să intre înăuntru puţină lumină. Era o noapte cu lună şi, după ce câinele se potoli, peste insulă se aşternu o linişte adâncă. O linişte plăcută, pe care glasul nopţii şi al singurătăţii o făceau şi mai îmbietoare.

Aici, în ţara bălţilor, a insulelor şi a bancurilor de nisip nu se aude nici scârţâit de căruţă, nici ţăcănit de moară, nici glas de om. Din când în când, tăcerea e întreruptă doar de un uuit înăbuşit — glasul buhaiului de baltă, locuitorul mlaştinilor. Zborul păsărilor de noapte face ca văzduhul să răsune de acorduri stinse, iar vântul, adiind când şi când printre crengile ce foşnesc, prefăce plopii înalţi în harpă eoliană. Câinele de apă ţipă în stuf imitând plânsetul unui copil, iar cărăbuşii, vâjâind, se lovesc de pereţii albi ai colibei. Jur-împrejur desişul e învăluit în negură; undeva, în adâncul lui, parcă nişte zâne ar juca dansul făcliilor; prin locurile mlăştinoase aleargă focuri rătăcitoare fugărindu-se pe sub trunchiurile putrede; luna îşi răsfiră toată beteala de argint peste grădina plină de flori şi fluturii de noapte cu ochi de păun şi aripi argintate se prosternează în faţa sceptrelor înalte ale nalbelor înfăşurate în ghirlande de trandafiri.

Tulburător locaş de odihnă! Neputând să doarmă, omul îşi simte sufletul cuprins de farmec. Ce singurătate divină!

Numai de nu s-ar amesteca şi glas de om printre glasurile nopţii.

Iată însă că se aude un asemenea glas.

Acolo jos, culcaţi în cele două odăiţe ale colibei, stau oameni care, la fel ca Timár, nu pot să adoarmă, oameni cărora un duh

rău le-a furat liniştea de sub căpătâi, aşa că suspinele lor adânci se împletesc cu glasurile nopţii...

Dintr-una din camere, străpungând noaptea, Timár aude ruga: „Isuse Doamne!"..., din cealaltă cameră — suspinul: „Oh, Allah!"

Nu! Nu poţi dormi într-un asemenea loc!

Din ce pricină oare, acolo, jos, nimeni nu poate aţipi?

Deodată, printre gândurile care-i vin unul după altul, ţâşneşte o bănuială care-l face pe Timár să-şi părăsească culcuşul, să-şi îmbrace repede mantaua, pe care a întins-o sub el, şi să coboare pe scara rezemată de uşa podului. Aceeaşi bănuială, şi în aceeaşi clipă, a încolţit însă şi-n mintea altcuiva dintr-una din odăile de jos.

Când Timár, oprit la colţul casei, strigă cu voce liniştită: „Almira!", în aceeaşi clipă o altă voce şopti numele Almirei din uşa ce da spre cerdac, aşa încât o voce păru ecoul celeilalte. În secunda următoare, două umbre păşiră şi se opriră uimite faţă în faţă.

Timár recunoscu silueta Terezei.

— Cum, aţi coborât din culcuşul din pod? întrebă femeia.

— Nu pot s-adorm...

— De ce-aţi strigat-o pe Almira?

— Din pricină că tăcând aşa, pe neaşteptate, mi-a trecut prin cap că poate... poate omul acela a otrăvit-o...

— Ştiţi că şi pe mine m-a frământat acelaşi gând? Almira!

Auzindu-şi numele, câinele apăru din vizuină dând din coadă.

— Nu, nu i s-a întâmplat nimic — spuse Tereza. Cât despre omul acela, văd c-a dispărut; judecând după patul din cerdac, cred că nici nu s-a culcat. Hai să te dezleg, Almira.

Uriaşul patruped se tupilă în poala stăpânei sale, aşteptând liniştit să i se scoată zgarda, apoi îi sări de gât şi o linse pe obraz; după aceea se întoarse spre Timár şi, ca un câine bine-crescut, îi puse în palmă laba lui mare şi groasă. Îşi cunoştea prietenii. O clipă mai târziu îşi scuturá blana, se întinse cât era de lung tăvălindu-se când pe o parte, când pe alta, apoi se apucă liniştit

să-şi facă culcuşul în nisipul moale. Nu mai lătră deloc. Toată lumea putea fi deci convinsă că străinul acela nepoftit nu mai era pe insulă.

Tereza se apropie de Timár.

— Îl cunoaşteţi cumva pe omul acela?

— Ne-am întâlnit o dată la Galaţi. S-a urcat pe corabia noastră şi s-a purtat în aşa fel, încât nu mi-am putut da seama dacă aveam de-a face cu o iscoadă sau cu un contrabandist. M-am grăbit să-l debarc de pe vas. Cam asta-i toată cunoştinţa noastră.

— Şi... cum de v-a venit în gând că ar fi putut s-o otrăvească pe Almira?

— Să fiu sincer... Fiecare vorbă rostită în camerele de jos se aude până sus în pod, acolo unde tocmai încercam să adorm; aşa că, vrând-nevrând, am auzit tot schimbul de cuvinte dintre dumneavoastră şi el.

— Aşadar, aţi auzit şi ameninţarea omului aceluia? Că de nu-i dau bani, va fi de-ajuns să spună o singură vorbă în privinţa noastră şi suntem pierdute?

— Am auzit...

— Şi-acum ce credeţi despre noi? Vă închipuiţi că cine ştie ce păcat mare şi tainic ne-a surghiunit pe insula asta depărtată de lume, nu-i aşa? Ori că ne îndeletnicim cu lucruri care se tem de lumina zilei, care trebuie trecute sub tăcere ca nu cumva să se afle... Ori că suntem nişte pribegi, urmaşi ai cine ştie cărui nume compromis şi de aceea ne ascundem de ochii stăpânirii? Ce credeţi despre noi?

— Vă mărturisesc sincer că nu cred nimic! Şi nici nu-mi bat capul. Ne-aţi oferit un adăpost ospitalier pentru o noapte şi vă sunt adânc recunoscător. Vântul s-a oprit; mâine o să pornim mai departe şi niciodată n-o să mă întorc cu gândul la ce-am văzut şi ce-am auzit în insula asta.

— Eu însă nu vreau să plecaţi în felul ăsta. Fără voia dumneavoastră aţi aflat unele lucruri care se cer lămurite. N-aş putea să vă spun de ce, dar din prima clipă am simţit pentru dumneavoastră o deosebită stimă. M-ar mâhni gândul că plecaţi de la noi cu vreo bănuială sau dispreţuindu-ne. Şi, deoarece bănuiala

există, cred că nici dumneavoastră şi nici eu n-am mai putea închide ochii sub acest acoperiş. De altfel şi liniştea nopţii parcă mă îmbie să dezvălui taina unei vieţi chinuite. Pe urmă veţi chibzui în tihnă asupra celor auzite. Eu o să vă povestesc totul cum a fost, adevărul gol-goluţ. Iar după ce veţi auzi istoria acestei insule pustii şi a acestei colibe de lut, n-o să mai spuneţi că mâine veţi pleca şi că n-o să vă mai gândiţi niciodată la noi, ci o să reveniţi ori de câte ori îndeletnicirea dumneavoastră vă va călăuzi paşii pe meleagurile astea, ca să vă odihniţi o noapte sub acoperişul nostru liniştit. Aşezaţi-vă deci lângă mine, aici, pe treptele cerdacului, şi ascultaţi istoria colibei noastre...

POVESTEA LOCUITORILOR INSULEI

— ACUM DOISPREZECE ANI locuiam la Panciova, unde soţul meu era funcţionar la primăria oraşului, îl chema Bellovàry. Era un om bun, tânăr, frumos, de treabă şi ne iubeam mult. Eu aveam douăzeci şi doi de ani, el — treizeci. Am născut o fetiţă pe care am botezat-o Noémi. Fără să fim bogaţi, eram însă oameni cu stare. El avea o slujbă, o casă frumoasă, o minunată livadă cu pomi fructiferi, pământ arabil; deşi am fost orfană, când m-a luat de nevastă i-am adus totuşi puţină zestre, aşa că puteam trăi liniştiţi.

Soţul meu avea un bun prieten, pe nume Krisztyàn Maxim. Omul care a fost adineauri aici e fiul lui. Avea pe vremea aceea treisprezece ani; un băiat frumos, drăguţ, vioi şi deştept foc. Încă de pe vremea când Noémi era abia de-o şchioapă, cei doi bărbaţi obişnuiau să spună: „Vom căsători copiii". Eram atât de bucuroasă când băiatul lua în mâinile sale mânuţele micuţei mele neştiutoare şi-o întreba: „Te măriţi cu mine?", iar copila râdea înveselită!

Krisztyàn era negustor. Dar nu unul dintre aceia care-şi cunoştea bine meseria, ci un simplu comerciant dintr-un mic orăşel de provincie, care se ţine şi el după unul mai mare şi riscă orbeşte: dacă câştigă, e bine; dacă pierde, s-a terminat cu el.

Krisztyán câştiga întruna şi-şi închipuia că nu există pe lume meserie mai uşoară ca a lui. Primăvara vizita regiunea să vadă starea culturilor şi, potrivit cu ceea ce vedea, încheia contracte cu angrosiştii pentru cerealele ce urmau să fie livrate după seceriş.

Avea un cumpărător permanent; pe marele comerciant Brazovics Athanáz, din Komárom. Primăvara, acesta îi dădea de obicei sume mari de bani, ca avans pentru cerealele ce trebuiau predate în toamnă, iar Krisztyàn era obligat să-i livreze şi să-i transporte cerealele la corabie cu preţul stabilit. Afacerile astea îi aduceau venituri frumoase lui Krisztyàn; dar încă de pe atunci m-am gândit mult la treaba aceasta, socotind că ceea ce făcea el nu era comerţ, ci mai degrabă un fel de joc de noroc; să vinzi adică ceea ce nici nu există! Brazovics obişnuia să-i avanseze bani mulţi lui Krisztyàn, dar cum acesta n-avea altă avere decât casa, angrosistul i-a pretins garanţie. Soţul meu a primit cu plăcere să garanteze pentru Krisztyàn: avea avere şi-apoi erau buni prieteni. Krisztyán însă era foarte uşuratic: în timp ce soţul meu, bietul, stătea zile întregi cu spinarea încovoiată, aplecat deasupra biroului, el şedea cât era ziulica de mare în faţa cafenelei, fumând şi pălăvrăgind cu negustorii de teapa lui. Deodată însă mânia lui Dumnezeu se abătu asupra capului nostru. A venit groaznicul an 1816. În primăvară, semănăturile erau minunate în toată ţara. Te puteai aştepta ca preţurile cerealelor să scadă. În Banat, comerciantul care izbutea să încheie contract pentru grâu cu 4 forinţi chila era fericit. Dar iată că a venit o vară ploioasă; timp de 16 săptămâni a plouat fără întrerupere zi de zi. Grânele au putrezit pe câmp; a început o foamete cumplită în această regiune poreclită Canaan, iar, în toamnă, preţul unei chile de grâu s-a urcat la 20 de forinţi; dar nu puteai cumpăra nici la acest preţ, deoarece ţăranii opreau grâul pentru sămânţă.

— Mi-aduc aminte — o întrerupse Timár — pe-atunci făceam primele mele drumuri în calitate de căpitan pe un vas comercial.

— Aşa că-n anul acela Krisztyán Maxim n-a mai putut să ducă la bun sfârşit contractul încheiat cu Brazovics Athanáz. Diferenţa ce trebuia acoperită era o sumă îngrozitor de mare. Şi-atunci ce credeţi c-a făcut Krisztyán Maxim? Şi-a adunat toţi

banii ce-i avea de primit de la datornici, ba a mai şi împrumutat de la oameni de bună-credinţă; apoi într-o noapte fugi fără veste din Panciova, luând tot bănetul, dar lăsându-şi acolo unicul fiu.

Putuse să facă asta deoarece toată averea şi-o transformase în bani, iar ceea ce părăsise n-avea nici o valoare pentru el.

Oare la ce sunt buni banii pe lumea asta dacă din pricina lor un om care nu iubeşte nimic altceva decât banul poate să facă atâta rău?

Datoriile şi obligaţiile lui au rămas pe spinarea celor care-i fuseseră buni prieteni, a celor care garantaseră pentru el. Printre aceştia se număra şi soţul meu.

Şi-atunci iată că a apărut Brazovics Athanáz, pretinzând respectarea contractului din partea chezaşilor.

Ştiam că, într-adevăr, înmânase bani datornicului fugar şi de aceea ne-am arătat gata să-i restituim suma. Am fi vândut jumătate din pământul nostru şi în felul acesta s-ar fi acoperit datoria. Dar Brazovics s-a arătat neîndurător. Cerea să fie respectat contractul pe de-a-ntregul. Nu era vorba de suma pe care-o dăduse el, ci de banii pe care eram datori să-i plătim noi. Pretindea de cinci ori mai mult decât dăduse el. Actul scris îi dădea dreptul. L-am rugat, l-am implorat cu lacrimi în ochi să se mulţumească cu mai puţin; era vorba doar să renunţe la o parte din câştig. A rămas neînduplecat. Voia ca aceia care chezăşuiseră şi care erau prinşi în cursă să-i plătească totul până la ultima lăscaie.

Dar la ce slujesc oare religia, credinţa şi principiile fundamentale de morală, dacă ai voie să pretinzi aşa ceva?

Totul a ajuns în faţa legii; judecătorul a pronunţat sentinţa, şi casa noastră, pământul nostru, ultimele noastre bunuri au fost sechestrate, sigilate, scoase la licitaţie.

La ce-s bune atunci legea şi societatea dacă îngăduie ca un om să ajungă cerşetor pentru o datorie pe care el n-a contractat-o niciodată? Să-l nenorocească, să-l ducă la sapă de lemn pentru unul care a şters putina râzând?

Am făcut tot ce se putea face ca să scăpăm de ruină; chiar soţul meu a plecat la Buda şi la Viena să se plângă dregătorilor. După cum am aflat, pungaşul lipsit de suflet care fugise cu banii

altora trăia în Turcia; am cerut să fie arestat şi trimis în ţară; să-şi plătească el însuşi creditorul. Peste tot mi s-a răspuns însă că ceea ce voiam noi nu stătea în puterea lor.

M-am întrebat atunci la ce-s buni împăraţii, miniştrii, marile puteri dacă nu pot să-şi apere supuşii năpăstuiţi?

Într-o noapte, în urma acestei crunte lovituri care ne-a adus pe toţi la sapă de lemn, bietul meu soţ s-a împuşcat trăgându-şi un glonţ în inimă. Nevrând să-şi vadă familia în mizerie, lacrimile soţiei, să audă scâncetul de foame al copilului, a fugit din faţa lor sub pământ. Da, sub pământ!

La ce mai e bun atunci bărbatul pe lumea asta, dacă într-o împrejurare grea nu găseşte altă scăpare decât să-şi părăsească femeia şi copilul, şi să-şi tragă un glonţ în inimă?

Dar cu asta nu s-au sfârşit grozăviile. După ce făcuseră din mine o cerşetoare fără adăpost, voiau să mă facă să-mi pierd şi credinţa. Soţia sinucigaşului s-a rugat în zadar de preot să înmormânteze pe nefericitul ei soţ. Protopopul e un om sever, evlavios, care ţine foarte mult la religie; el n-a îngăduit ca bărbatul meu să fie îngropat creştineşte şi mi-a fost dat să văd cum trupul aceluia pe care-l iubisem mai mult decât orice pe lume a fost târât de hingherul oraşului în căruţa care transporta cadavrele şi aruncat în şanţul cimitirului, într-o groapă pe care a netezit-o cu piciorul.

Atunci de ce mai există oare preoţi pe lumea asta, dacă nu-s în stare să aline astfel de suferinţe?

De ce mai există însăşi lumea?

Nu mai rămăsese decât să facă din mine o sinucigaşă şi ucigaşa copilului meu. Ucigaşa copilului şi sinucigaşă în acelaşi timp. Am strâns copila la piept, învelind-o într-o broboadă şi m-am îndreptat spre malul Dunării.

Eram singură; nu mă însoţea nici o fiinţă omenească.

Am trecut de două-trei ori de-a lungul malului, căutând un loc unde apa era mai adâncă.

Atunci cineva mă prinse pe la spate de poala rochiei şi mă trase înapoi.

M-am întors să văd cine e. Era câinele acesta. Ultimul prieten adevărat dintre toate fiinţele vii.

Cele ce vă spun s-au petrecut pe malul insulei Ostrova. Pe insula aceea aveam o frumoasă livadă cu pomi şi o mică vilă unde ne odihneam vara. Camerele vilei erau însă sigilate cu pecete judecătorească şi eu nu mai aveam voie să pătrund decât în bucătărie şi în grădină.

M-am aşezat pe malul Dunării şi am început să mă gândesc: „Ce sunt eu? Om? Femeie? Sunt oare mai rea decât un animal? Văzut-a oare cineva vreodată un câine care să-şi înece puiul şi-apoi să se înece şi el? Nu, n-o să mă sinucid, n-o să-mi omor copilul! O să trăiesc, o să-l cresc! Cum o să trăiesc? Aşa cum trăiesc lupii, cum trăiesc ţigăncile care n-au nici casă, nici pâine. O să cer pământului să mă miluiască, o să cerşesc adâncurilor apelor şi ramurilor copacilor; dar la uşa oamenilor n-o să bat niciodată!"

Sărmanul meu soţ îmi povestise cândva despre o insulă pe care timp de cincizeci de ani Dunărea a înălţat-o mereu în stufărişul de lângă insula Ostrova. Toamna, el se ducea la vânătoare prin părţile acelea şi pomenea deseori de o stâncă plină de grote în care se refugia pe timp de furtună, îmi spusese că insula aceea nu era a cuiva. Dunărea n-o ridicase pentru cineva anume. Nici o cârmuire nu ştia încă de existenţa ei, nici o ţară n-avea încă dreptul s-o socotească drept teritoriul ei. Acolo nu ara şi nu semăna nimeni. Pământul, pomii, iarba — toate erau fără stăpân. Dacă era insula nimănui, de ce să n-o ocup eu? O cer de la Dumnezeu. O cer de la Dunăre. De ce s-ar împotrivi să mi-o dea? O să semăn grâu ca să am pâine. Cum o să semăn şi ce fel de pâine o să fac, asta nu ştiam încă. Nevoia avea să mă înveţe.

Îmi rămăsese o luntre. Judecătorul scăpase din vedere să-mi pună sechestru şi pe ea. Ne-am urcat într-însa eu, Noémi şi Almira. Am trecut astfel pe „Insula nimănui". Nu vâslisem niciodată până atunci, dar nevoia m-a învăţat.

De îndată ce am păşit pe pământul acesta m-a cuprins un sentiment ciudat. Parcă aşa, deodată, am uitat tot ce mi se întâmplase în lume. Aici m-a întâmpinat o linişte îmbietoare, odihnitoare. După ce am străbătut lunca, pădurea tânără şi câmpia, ştiam ce trebuie să fac aici. În luncă zumzăiau albine, în

pădurice înfloreau alunii, deasupra apei pluteau flori de cornaci[1], pe malul Dunării broaştele ţestoase se încălzeau la soare, tulpinile copacilor erau pline de melci, în desişul din mlaştină creştea mana de apă. Doamne, ce masă gata pregătită! Pământul format din putrezirea arborilor era plin de puieţi de pomi fructiferi. Grangurii aduceau seminţe de pe cealaltă insulă, merele sălbatice dăduseră în pârg, tufele de zmeură îşi păstraseră încă fructele târzii. Ştiam ce am de făcut pe insula asta. „O s-o prefac în rai. Eu singură. O să fac tot ceea ce pot face mâinile omului, mâinile unei femei. Şi-apoi o să-mi duc veacul aici aşa cum se povesteşte că au trăit cei dintâi oameni în paradis."

Am găsit stânca asta cu scobiturile ei sfredelite de natură. În peştera cea mai mare se afla un culcuş de fân. Era locul unde odinioară se odihnise soţul meu, sărmanul. Deci moştenirea mea de drept. Dreptul meu de văduvă. Mi-am alăptat copila, am adormit-o şi am culcat-o în fân acoperind-o cu broboada mea. I-am spus Almirei: „Tu rămâi aici şi păzeşte-o pe Noémi până mă-ntorc eu". Am trecut apoi din nou pe insula cea mare. Am străbătut iar grădina noastră. Cerdacul vilei era acoperit cu o pânză mare de cort; am scos-o. Poate o să fie bună pentru adăpost, iar iarna, chiar de îmbrăcăminte. Am adunat în ea ce-am mai găsit împrăştiat pe-acolo, vase de bucătărie, unelte de grădină şi am făcut o boccea ca să pot duce totul în spate. Venisem în casa bărbatului meu într-o caleaşca trasă de patru cai, şi plecam cu traista-n spinare, cu toate că nu fusesem nici risipitoare, nici rea. Poate că şi ceea ce vârâsem în traistă erau lucruri furate; ce-i drept, toate îmi aparţinuseră, dar faptul că le luam era, poate, totuşi, un furt. Nu ştiu. În capul meu se învălmăşeau toate, nu mai ştiam ce-i drept şi ce-i nedrept, îngăduit sau neîngăduit. Fugeam din propria mea casă cu o legăturică plină de boarfe. Trecând prin grădină, am tăiat câteva ramuri din minunaţii noştri pomi fructiferi, am tăiat mlădiţe de smochine şi de tufe roditoare, am cules de pe jos seminţe şi le-am pus în şorţ, apoi am sărutat crengile salciei plângătoare sub care de atâtea ori făurisem visuri de fericire. Totul se

[1] Castan de baltă.

sfârşise. Niciodată nu m-am mai întors în locurile acelea. Barca m-a dus pentru ultima oară peste Dunăre. Şi, în timp ce vâsleam, eram îngrijorată din două pricini. Întâi, gândindu-mă că insula ar putea să aibă şi locuitori nedoriţi: şerpii. Mă gândeam că aceştia puteau să sălăşluiască şi-n vizuinile stâncii; mi-era scârbă de ei şi apoi mă temeam pentru Noémi. În al doilea rând, mă gândeam că, în ceea ce mă priveşte, puteam trăi chiar ani în şir cu miere, cornaci şi mană de apă, iar pe Noémi o puteam hrăni cu lapte din sânul meu, dar nu ştiam cum s-o hrănesc pe Almira. Animalul acesta credincios nu putea trăi cu ceea ce mă hrăneam eu. Şi aveam nevoie de el; simţeam c-o să mă ucidă groaza în pustietatea asta. Când, cu traista-n spinare, m-am apropiat de vizuina săpată în stâncă, am văzut mişcându-se în faţa intrării o coadă de şarpe destul de groasă, iar ceva mai încolo, capul. Ceea ce lipsea între cap şi coadă mâncase Almira. Înţeleptul animal stătea culcat în faţa copilului şi da din coadă lingându-şi botul ca şi cum ar fi vrut să spună: „Eu am stat la masă". De atunci a vânat mereu şerpi. A fost hrana ei de toate zilele. Iarna îi scotea din găurile lor. Prietena mea — aşa m-am obişnuit să-i spun — găsise astfel mijlocul de a trăi pe insulă, scăpându-mă totodată şi de şerpii care mă îngrozeau.

O, domnule, n-am cuvinte să vă povestesc ce am simţit în prima noapte aici, stând singură. Nu era cu mine decât Dumnezeu, un copil şi un câine. N-aş îndrăzni să-i zic durere; era mai degrabă voluptate. Toţi trei ne-am învelit cu pânza de cort şi ne-am trezit când păsările au început să cânte. Apoi a început munca. Munca omului primitiv. M-a învăţat nevoia: mana de apă trebuie culeasă dis-de-dimineaţă. Femeile sărace se afundă în tufişurile mlaştinii — acolo unde această plantă cu seminţe dulci creşte ca o buruiană oarecare — îşi ridică fusta şi, ţinând-o întinsă cu amândouă mâinile, se învârtesc în tufiş pentru ca sămânţa coaptă să le cadă în poală. Adevărată mană! Pâinea dată de Dumnezeu, pâinea pe care o mănâncă sărmanii.

Domnule! Doi ani m-am hrănit cu pâinea asta şi în fiecare zi am mulţumit în genunchi celui care are grijă de păsările câmpului! Fructe de pădure, alune, miere de albine, broaşte ţestoase,

ouă de raţă sălbatică, cornaci conservaţi pentru iarnă, melci şi ciuperci uscate — iată hrana mea de toate zilele. Binecuvântat fie acela care a aşternut o masă atât de îmbelşugată săracilor săi! Între timp, zi şi noapte mă zbăteam să înfăptuiesc ceea ce plănuisem. Am altoit plantele sălbatice cu muguri de pe ramurile luate din grădină, iar în pământul desţelenit am sădit tot felul de tufe cu fructe hrănitoare, viţă-de-vie, plante folositoare, în partea de miazăzi am semănat bumbac şi cânepă; mi-am făcut un război din lemn de salcie, iar din bumbac şi cânepă am ţesut o stofă aspră, s-avem ce îmbrăca. Din papură şi rogoz am împletit coşniţe pentru stupi, în care am adunat roiuri de albine sălbatice; chiar din primul an am avut miere şi ceară pentru schimb. Cei care veneau câteodată pe insulă erau morari sau contrabandişti; ei îmi ajutau la muncile mai grele şi nimeni nu-mi făcea nici un rău. Ştiau că n-am bani; plăteau fie muncind, fie dându-mi unelte folositoare, deoarece ştiau că nu primesc bani. Când, în sfârşit, pomii mei au început să rodească, o! atunci am devenit bogată! Pământul gras al insulei face ca pomii să crească de două ori mai viguroşi decât în altă parte. Am peri care rodesc de două ori pe an; fiece copac tânăr înfloreşte a doua oară după Sfântul Ioan. Pomii mei dau roade în fiecare an. Zi de zi am căutat să le pătrund tainele şi am ajuns să înţeleg că unui bun grădinar nu-i este îngăduit să aibă ani cu rod prea bogat, sau ani fără rod. Când vorbeşti cu un animal aşa cum vorbeşti cu un om, animalul pricepe; eu cred că şi pomii aud şi se uită cu drag la cel care îi îngrijeşte, înţelegându-i dorinţa tainică, şi sunt fericiţi atunci când pot să aducă o bucurie grădinarului. O! pomii sunt fiinţe atât de inteligente! Parcă ar avea suflet. După mine, cel care taie un pom e un criminal.

Iată cine-mi sunt prietenii!

Îi iubesc. Trăiesc între ei! Şi trăiesc cu ajutorul lor!

Oameni din toate satele învecinate, de pe la mori, se abat pe insulă pentru a cumpăra fructele pe care pomii mi le dau an de an, aducându-mi în schimb cele necesare gospodăriei. Nu dau nimic pe bani! Mi-e groază de bani, de banii care pe mine m-au izgonit din lume, iar pe soţul meu din viaţă. Nu vreau să mai văd bani niciodată.

Dar să nu credeţi că sunt atât de neprevăzătoare, încât să nu fiu pregătită pentru anii vitregi, care s-ar putea să vină, şi care ar putea nimici roadele hărniciei omului. Ar putea da un îngheţ târziu ori o grindină; rodul unui an întreg ar fi pierdut. M-am gândit la vremuri grele. În pivniţa-peşteră a stâncii noastre, cât şi prin scobiturile unde poate pătrunde aerul am depozitat lucruri ce nu se strică: butoaie cu vin, cutii cu ceară, pachete cu lână şi bumbac, lucruri care pot — dacă s-ar întâmpla să fie un an sau chiar doi de foamete — să ne scoată din impas... Deci am şi rezerve; numai bani nu am. Mă socotesc bogată... cu toate că de doisprezece ani nici un bănuţ nu mi-a trecut prin mână!

Da, domnule, de doisprezece ani trăiesc singură pe această insulă — adică trăim noi trei. Pe Almira o consider tot o persoană. E-adevărat că Noémi zice că suntem patru. Ea o pune la socoteală şi pe Narcisa. Copil, ce vreţi!

Foarte mulţi ştiu de prezenţa noastră aici, dar denunţul este necunoscut pe meleagurile astea. Bariera artificială ridicată la hotarul dintre cele două ţări a făcut ca locuitorii de prin părţile acestea să ducă o viaţă mai retrasă. Nimeni nu-şi bagă nasul în treburile celuilalt şi, fără să fie învăţat de cineva, fiecare ştie să păstreze o taină. De aici nu ajung zvonuri nici la Viena, nici la Buda şi nici la Istanbul.

Şi-apoi, de ce m-ar denunţa? Nu mă ating de nimic, nu fac rău nimănui. Cultiv pomi fructiferi pe o bucată pustie de pământ, pe pământul nimănui. Bunul Dumnezeu şi Măria Sa Dunărea mi l-au dăruit şi pentru asta eu le mulţumesc în fiecare zi. Recunoştinţă veşnică ţie Doamne şi ţie Dunăre, regina mea!

Nici nu mai ştiu dacă am vreo religie. De doisprezece ani n-am văzut nici preot, nici biserică. Noémi nu cunoaşte aşa ceva. Eu am învăţat-o să citească şi să scrie; i-am vorbit despre Dumnezeu, despre Isus, despre Moise, aşa cum îi cunosc eu. I-am vorbit despre acel Dumnezeu bun şi nemărginit de milostiv care miluieşte toate făpturile de pe lume, care iartă păcatele şi-i pretutindeni aproape de fiecare; despre acel Isus care a ştiut să se umilească, să rabde chinurile, acel Isus dumnezeiesc de uman; despre Moise, conducător şi luptător pentru libertatea poporului

său, pribeagul deşerturilor, cel care a rătăcit îndurând setea şi foamea, dar care nu şi-a vândut libertatea pe preţul unor slujbe plătite cu aur greu, cel care propovăduia milostenia şi înfrăţirea; i-am povestit aşa cum îi ştiu eu... Dar despre acel Dumnezeu neîndurător, răzbunător, despre acel Dumnezeu care are aleşii lui, despre Dumnezeul care cere jertfe şi stă în biserici împodobite... despre acel Isus cu privilegii, despre acela care cere impozite şi propovăduieşte prigonirea fraţilor... despre acel Moise care stoarce bani, care propovăduieşte ura, acel Moise egoist despre care vorbesc şi cărţile, şi predicile, şi clopotele, şi cântecele — Noémi nu ştie nimic.

Acum aţi aflat cine suntem şi ce facem aici. Să vă spun acum şi cu ce ne-ameninţă acest om.

Krisztyán Tódor este fiul omului aceluia pentru care soţul meu s-a pus chezaş, din pricina căruia el s-a sinucis, iar noi am părăsit lumea, societatea omenească. Atunci când ne-am ruinat, era un copil de treisprezece ani şi nenorocirea l-a atins şi pe el; căci şi el a fost părăsit de tatăl său. Nu mă miră deci că acest băiat a ajuns un netrebnic fără pereche.

Părăsit, zvârlit pe drumuri de propriul său tată, nevoit să primească pomană de la unul şi de la altul, înşelat şi furat de cel pe care ar fi trebuit să-l adore şi să-l înconjoare cu respectul filial cuvenit, socotit la o vârstă fragedă ca fiu al unui pungaş stigmatizat, mai e oare de mirare că a fost silit să ajungă ceea ce a ajuns? Drept să-ţi spun nici eu nu prea ştiu bine ce este adevărat, am auzit însă multe lucruri despre el. Fiecare din cei care trec pe aici ştie câte ceva despre dânsul.

Nu mult după fuga părintelui său, a plecat şi el în Turcia. Spunea că se duce să-şi caute tatăl. Unii zic că l-ar fi găsit, alţii — că nu i-a dat de urmă. Unii — că l-ar fi furat şi el pe tată-său şi ar fi fugit cu banii acestuia, pe care apoi i-a irosit. Nimeni însă nu ştie nimic precis. Iar pe el degeaba l-ai întreba că nu spune niciodată adevărul. Pe unde a umblat? Ce a făcut? Înşiră atâtea poveşti şi le înfloreşte atât de iscusit, încât îl păpăceşte chiar şi pe cel care-a văzut cu ochii lui că lucrurile s-au petrecut altfel, făcându-l să creadă, la un moment dat, că totul a fost aşa cum istoriseşte el.

Azi îl vezi ici, mâine dincolo. A fost întâlnit în Turcia, Italia, Ungaria şi nu e om mai de seamă din aceste ţări pe care el să nu-l cunoască; înşală fără ruşine, iar cel care a fost înşelat o dată poate fi sigur că va fi înşelat şi a doua oară. Cunoaşte zece limbi şi se prezintă când negustor, când soldat, sau marinar; azi e turc, mâine grec. A fost văzut în rolul unui conte polonez, în cel al logodnicului unei prinţese ruse, sau dându-se drept doctor neamţ, vânzând hapuri pentru orice boală. Care-i adevăratul lui rost pe lume? Asta n-o ştie nimeni. De un singur lucru sunt însă sigură. Că e un spion plătit. Dar în slujba cui? A turcilor? A austriecilor? A ruşilor? Poate pentru câteşitrei? Poate şi pentru mai mulţi? Îi slujeşte pe toţi şi-i înşală pe toţi. În timpul anului trece de multe ori pe aici. Vine cu o barcă de pe malul turcesc şi cu aceeaşi barcă trece pe malul unguresc. Ce treabă are, când aici, când dincolo? Nu mă pot dumiri. Sunt convinsă că se bucură văzând amărăciunea ce ne-o pricinuieşte venirea lui. Mai ştiu că-i lacom şi umblă după fuste. La mine găseşte mâncare gustoasă şi o fetişcană pe care îi face plăcere s-o necăjească numind-o logodnica lui. Noémi însă îl urăşte. Îl urăşte, deşi nici nu bănuie cât de îndreptăţită este ura ei. Totuşi, eu nu cred că Krisztyán Tódor vine pe insulă numai să ne-amărască pe noi... Se prea poate ca insula asta să aibă şi alte taine, care nu mă privesc pe mine. Cred că e un spion plătit. Şi, pe deasupra, un om rău. E putred din cap şi până-n picioare. Poţi să te-aştepţi la orice din partea lui. El ştie că eu şi fata mea ne-am aşezat pe insulă fără nici un temei de lege. Cunoscând taina, ne şantajează, ne chinuieşte pe-amândouă. Ne ameninţă că dacă nu-i dăm bani şi nu-i facem pe plac, ne denunţă fie guvernului austriac, fie guvernului turc, iar când se va afla că în mijlocul Dunării s-a format un teritoriu nou, nesemnalat în tratatele de pace existente, se vor isca de îndată discuţii între cele două ţări şi până să se lămurească lucrurile, mai întâi o să se dea ordin să plece toţi cei ce locuiesc pe insulă — aşa cum s-a întâmplat şi cu teritoriul dintre muntele Albion şi râul Cerna, care a fost declarat pământul nimănui.

Un singur cuvânt din partea acestui netrebnic e destul pentru ca tot ce am izbutit eu să fac pe-această insulă pustie cu truda

amară a celor doisprezece ani de muncă să fie nimicit, şi acest paradis unde trăim atât de fericite în momentul de faţă să fie adus iar în stare de sălbăticie, iar noi să ajungem din nou pe drumuri. Şi încă ceva. Nu tremurăm numai de teamă că lefegiii împăraţilor ar putea să ne descopere, ci şi de frica popilor. Dacă mitropoliţii, patriarhii, episcopii şi protopopii ar afla că aici pe insulă creşte o fată care de când a fost botezată n-a mai văzut biserică, mi-ar lua-o cu forţa şi ar închide-o într-o mănăstire. Înţelegeţi, acum, domnule, cauza suspinelor amare ce nu v-au lăsat să dormiţi în noaptea asta...

Timár privi talerul lunii care începuse să coboare printre plopii înalţi.

„De ce n-am putere să le ajut?" se întrebă el.

— Omul ăsta poate să ne nenorocească în orice clipă — urmă Tereza. E de-ajuns să anunţe la Viena sau la Istanbul că aici, pe Dunăre, s-a ridicat un teritoriu nou şi ne-am dus pe copcă. În afară de el, niciodată şi nimeni de prin părţile astea nu ne-ar denunţa. Sunt însă pregătită pentru orice. Această insulă există numai datorită stâncii din mijlocul ei. Stânca străvileşte apele Dunării, silindu-le s-o ocolească, să facă un cot. Mai acum câţiva ani, când turcii s-au luptat cu sârbul Miloş, nişte contrabandişti sârbi au ascuns trei lăzi cu praf de puşcă printre tufele de grozamă. Când luptele s-au terminat, n-a mai venit nimeni să le ia. Poate că cei care au ascuns aici praful de puşcă au fost prinşi sau poate au fost ucişi. Eu am găsit lăzile. Le-am adus aici şi le-am vârât în văgăuna cea mai adâncă a stâncii uriaşe. Domnule! Dacă o să m-alunge din această insulă care nu-i a nimănui, o să pun un fitil în praful de puşcă, o s-arunc stânca în aer şi o dată cu ea o să murim şi noi. În primăvara următoare, după pornirea sloiurilor, nimeni n-o să mai găsească nici urmă de insulă! Acum înţelegeţi de ce n-aţi putut închide ochii sub acoperişul casei noastre?

Timár îşi rezemă capul în palme şi privi undeva înainte.

— Vă mai spun încă ceva! adăugă Tereza aplecându-se mai aproape de urechea lui Timár pentru ca şoapta ei înăbuşită să fie mai uşor auzită. Eu cred că omul ăsta a avut şi alt motiv să apară tocmai azi pe insulă şi-apoi să dispară tam-nisam, un alt motiv

decât faptul că şi-a pierdut la joc ultimii bani în cine ştie ce speluncă. Vizita asta vă priveşte ori pe dumneavoastră, ori pe domnul celălalt. Cel ce are taine ce trebuie ferite de ochii lumii e bine să se păzească.

Luna ajunsese dincolo de plopi şi spre răsărit se ivise o lumină roşietică. În pădurice răsuna fluieratul grangurilor. Se lumina de ziuă. De undeva, de lângă insula Ostrova, un glas tărăgănat şi prelung de corn răzbătu peste întinsuri. Se suna deşteptarea pentru marinari. Curând se auziră paşi pe nisip. Dinspre ţărm se apropia un marinar venit să anunţe că vasul e gata de plecare. Vântul se oprise şi deci puteau porni la drum.

Musafirii — Trikalis Euthym şi fata lui, frumoasa Timéa, cu obrazul alb ca fildeşul — se grăbiră să iasă din odaia cea mică. Noémi se sculase de mult şi pregătea în bucătărie mâncarea de dimineaţă: lapte de capră, mălai prăjit în loc de cafea şi miere în loc de zahăr. Timéa nu bău laptele. Dădu Narcisei partea ei, iar aceasta primi bucuroasă darul fetei, spre marele necaz al Noémiei.

Trikalis Euthym căută să afle de la Timár unde dispăruse celălalt domn care sosise de cu seară. Căpitanul îi răspunse că omul acela plecase chiar în puterea nopţii. Auzind răspunsul, faţa lui Trikalis Euthym se întunecă şi mai tare.

În sfârşit, oaspeţii îşi luară rămas-bun de la gazdă. Timéa era iarăşi apatică: se plângea că nu se simte bine. Timár rămase mai în urmă şi la despărţire îi dădu Terezei, pentru Noémi, o basma turcească de mătase, frumos colorată; dânsa îi mulţumi asigurându-l că Noémi o va purta cu plăcere.

— O să mai vin! spuse Timár, strângând mâna Terezei.

Se îndreptară spre luntrea lor luând-o de-a lungul cărării acoperite cu iarbă. Tereza şi Almira îi petrecură până la mal.

...Noémi se urcase în vârful stâncii singuratice şi, aşezându-se pe covorul alcătuit din muşchi şi frunze groase de sedum, privea cu ochii ei albaştri şi visători spre luntrea ce se depărta.

Narcisa se furişă lângă ea şi i se ghemui în poală, lipindu-şi gâtul mlădios de pieptul ei.

— Piei din faţa mea, necredincioaso! Asta ţi-e dragostea? De ce m-ai părăsit şi te-ai dat de partea fetei ăleia? Pentru că ea-i

frumoasă, iar eu nu? Iar acum, când ea a plecat, vii iar la mine? Acuma sunt bună şi eu, nu-i aşa? Du-te! Nu te mai iubesc!

Şi totuşi, Noémi strânse la piept micuţul animal neastâmpărat şi linguşitor; strângea sub bărbia-i rotundă capul alb al linguşitoarei petrecând în acelaşi timp cu privirea luntrea ce se depărta. În ochii ei străluceau lacrimi...

ALI CIORBADJI

A DOUA ZI, pe o vreme frumoasă, *Sfânta Barbara* îşi continuă drumul, navigând pe braţul unguresc al Dunării. Până la chindie, nu se mai întâmplă nimic deosebit.

Cum se înseră, toată lumea se duse la culcare, fiind cu toţii de părere că noaptea trecută nu prea se odihniseră ca lumea.

Dar lui Timár nu-i fu dat să aibă parte de somn nici în noaptea asta.

Liniştea se statornicise pretutindeni; corabia ancorată se odihnea şi nu se auzea decât clipocitul monoton al valurilor ce loveau pereţii vasului; în mijlocul acestei tăceri depline, căpitanului i se păru deodată că vecinii săi nu prea se îndeletnicesc cu odihna. Din cabina de alături, despărţită de a lui printr-un perete subţire de scânduri, răzbăteau tot felul de sunete: zornăit de bani, un zgomot de parcă cineva ar fi destupat o sticlă sau şi-ar fi plesnit palmele una de alta. Apoi un altul aducând cu cel pe care-l face o linguriţă ce mestecă într-un pahar, apoi încă unul ca şi cum cineva ar fi început să se spele în puterea nopţii; şi la sfârşit se auzi din nou suspinul din noaptea trecută: „Oh, Allah!"

Într-un târziu răsună o ciocănitură slabă în peretele despărţitor al cabinei. Trikalis Euthym îl chema la el:

— Domnule, vrei să vii până la mine?

Timár se îmbrăcă repede şi trecu alături. În cabina lui Trikalis se aflau două paturi şi, între ele, o măsuţă. Unul din paturi era ascuns de o perdea, iar pe celălalt stătea culcat Euthym. Pe măsuţă se găsea o lădiţă şi două sticluţe.

— Aveţi de dat vreo poruncă, domnule? întrebă Timár.

— Nu poruncă, ci... o rugăminte.

— Vi s-a întâmplat ceva neplăcut?

— De-acum înainte n-o să mi se mai întâmple nimic neplăcut. O să mor. Eu însumi vreau asta. Am luat otravă. Nu da de veste nimănui. Aşază-te lângă mine şi ascultă ce o să-ţi spun. Timéa nu se va trezi ca să ne audă, i-am dat să bea opiu, aşa că o să doarmă adânc. În ceasul acesta nu trebuie să fie trează. Nu mă întrerupe. Orice mi-ai spune, peste un ceas nu mi-ar mai folosi la nimic; iar eu trebuie să-ţi spun multe şi timpul e scurt, căci otrava ucide grabnic. Nu te gândi să mă scapi. Am aici în mână contraotrava şi dacă m-aş răzgândi, într-o clipă m-aş putea întoarce la viaţă. Dar nu vreau. Şi am dreptate să nu vreau. Deci aşază-te şi ascultă cu luare-aminte vorbele mele.

Numele meu nu e Trikalis Euthym, ci Ali Ciorbadji şi am fost guvernator în Kandia, iar apoi *khasinar*[1] la Istanbul. Ştii, de bună seamă, ce se întâmplă acum în Turcia. Sultanul face reforme şi *ulemii*[2], *dereb-beii*[3] şi *sangiac-beii*[4] s-au răzvrătit.

În vremuri de astea, viaţa omului nu face prea multe parale. Cei dintr-o tabără ucid cu miile pe cei care nu le împărtăşesc ideile, iar cei din tabăra potrivnică dau foc cu nemiluita caselor celor aflaţi la putere, aşa că nu există cap oricât de sus-pus care să fie în siguranţă, să nu se teamă fie de mâna suveranului, fie de cea a sclavului său. Caimacanul Istanbulului a măcelărit la Istanbul şase sute de nobili turci, ca până la urmă să fie el însuşi ucis de propriul său sclav în geamia Sofia. Chiar şi sultanul a fost atacat pe podul Galata şi ameninţat cu moartea de către dervişul Sheik Satşi. Orice reformă se face cu jertfe omeneşti; sosirea primului vas englezesc în Bosfor a fost salutată cu două sute de capete de *caikdjii* înfipte în butuci. Când sultanul a vizitat Edrené, douăzeci şi şase de bărbaţi de vază au fost arestaţi, alţi douăzeci au fost decapitaţi, iar şase schingiuiţi;

[1] Vistiernic.

[2] Legislator turc.

[3] Mic principe cu putere despotică la turci.

[4] Guvernator al unei provincii turceşti.

supuşi la chinuri, ei au făcut mărturisiri, au adus acuzaţii înfiorătoare celor mai mari dregători. Apoi au fost sugrumaţi. Atunci au început să fie prigoniţi: ulemi, ofiţeri superiori, paşale, miniştri, toţi cei acuzaţi prin mărturisirile celor sugrumaţi; prigoana se făcea pe ascuns. Dregătorii suspecţi dispăreau fără urmă. Secretarul sultanului, efendi Waffat, a fost trimis în Siria şi pe drum l-au ucis druzii; paşa Petrev a fost poftit la masă de către paşa Emin, guvernatorul din Edrené, iar la sfârşitul mesei, când i s-a adus cafeaua, Emin l-a înştiinţat că, potrivit dorinţei sultanului, trebuie să-şi pună otravă în ceaşcă şi s-o bea. Petrev a cerut doar atât: să i se îngăduie să amestece în cafea otrava pe care o purta la dânsul, deoarece aceea ucidea mai sigur şi mai repede; spunând acestea, a binecuvântat numele sultanului, s-a spălat, şi-a făcut rugăciunea şi a murit. Astăzi, fiecare nobil turc poartă cu sine în inelul cu sigiliu otravă, nu de alta, dar s-o poată avea mai la îndemână atunci când îi vine rândul.

Eu am aflat din timp că mi-a venit şi mie rândul. Nu complotasem împotriva nimănui; dar existau două motive puternice datorită cărora am fost hărăzit morţii. Primul: banii mei; al doilea: fata mea. De bani avea nevoie *kharneea*[1], de fată — seraiul.

Nu mă temeam de moarte; eram pregătit oricând să-mi pun capul pe butuc; dar n-am vrut să-mi dau copila în harem şi nici s-o las cerşetoare. M-am hotărât deci să-i trag pe sfoară pe duşmanii mei şi s-o şterg cu fată şi cu avere cu tot.

Pe mare nu puteam fugi, căci noile corăbii cu roţi m-ar fi ajuns din urmă. Mi-am făcut rost de un paşaport pentru Ungaria — paşaport în care mă dădeam drept negustor grec — mi-am ras barba şi, pe căi lăturalnice, am ajuns până la Galaţi. Nu puteam să fug mai departe pe uscat. De aceea am închiriat corabia dumitale şi cu banii ce-i aveam am cumpărat grâu; astfel, primejdia ca banii să-mi fie furaţi era mică. Atunci când mi-ai spus cine-i proprietarul corabiei, m-am bucurat mult.

[1] Vistierie.

Brazovics Athanáz mi-e rudă. Mama Timéei a fost grecoaică şi el e neam cu ea. Lui Brazovics i-am făcut multe servicii şi nu mă îndoiesc că o să ştie să-mi răspundă la fel. Allah e mare şi înţelept. Nimeni nu poate fugi din calea destinului său. Dumneata ai bănuit că sunt fugar; numai că nu ştiai limpede ce fel de fugar sunt: bandit sau refugiat politic? Cu toate astea, în calitate de comandant al vasului, ai ajutat aşa cum îţi poruncea datoria pe călătorul a cărui soartă ţi se încredinţase. Am trecut ca prin minune printre stâncile şi peste vârtejurile Porţilor de Fier; am fugit cu o îndrăzneală de neînchipuit de canoniera care ne urmărea; am scăpat uşor şi de carantină, şi de controlul de la Orşova, şi iată că, tocmai când am lăsat în urmă spionii cei mai primejdioşi, mă împiedic în drumul meu de un fir de pai şi cad în groapă.

...Omul care a venit aseară pe insula aceea ascunsă este un spion al guvernului turc. Nimeni n-a putut să-mi adulmece urma în afară de el. A plecat înaintea noastră, aşa că la Panciova voi fi aşteptat. Nu mă întrerupe: ştiu ce vrei să spui. Că acolo e pământ unguresc şi că guvernul nici unei ţări nu predă altei ţări pe refugiaţii politici. Numai că pe mine n-o să mă urmărească în calitate de refugiat politic; mă vor urmări ca pe un hoţ. Dar n-au dreptate. N-am luat cu mine decât ce era al meu şi dacă statul turc are pretenţii, ei bine, am lăsat douăzeci şi şase de rânduri de case acolo, la Galata, case pe care statul poate să le vândă; şi totuşi, vor striga în gura mare că sunt hoţ, că am furat banii vistieriei; or, se ştie că hoţii fugari sunt predaţi Turciei chiar şi de către guvernul austriac, atunci când sunt descoperiţi de spionii turcilor. Omul acela m-a recunoscut, aşa că s-a sfârşit cu mine.

(Pe fruntea palidă a vorbitorului apărură picături mari de sudoare. Chipul lui părea de ceară.)

— Dă-mi puţină apă, să pot continua. Mai am încă multe de spus. Eu nu mai pot scăpa, dar, murind, îmi salvez fata şi averea, care-i rămâne ei. Aşa a vrut Allah... Cine poate să nu se supună voinţei sale? De aceea jură-mi pe credinţa ta şi dă-mi cuvântul de cinste că vei duce la îndeplinire tot ce-ţi voi cere acum.

Mai întâi, după ce-o să închid ochii, să nu mă înmormântezi nicăieri pe mal. Nici un musulman drept-credincios nu-şi poate dori să fie îngropat ca un creştin; să mă înmormântezi după obiceiul marinăresc, vârându-mă într-o pânză de cort, legându-mi pietre grele de picioare şi de cap, şi aruncându-mă acolo unde Dunărea e mai adâncă. Chiar aşa să faci, fiule.

Apoi porneşte liniştit cu corabia spre Komárom. Ai însă grijă de Timéa. În lădiţa asta se găsesc banii mei în numerar. Sunt o mie de galbeni bani peşin. Restul averii mele se află în saci, sub formă de grâu. Pe masă am lăsat o scrisoare pe care trebuie s-o păstrezi dumneata; trebuie, fiindcă prin ea adeveresc şi recunosc, în primul rând, că, mâncând prea mulţi pepeni, am făcut o dizenterie — şi deci mor din această pricină —, iar în al doilea rând, că n-am avut mai mult de o mie de galbeni; asta ca nu cumva să fii învinuit că mi-ai pricinuit moartea sau că ai luat din bani.

Ţie nu-ţi las nimic. Tot ce vei face, vei face fiindcă ai suflet bun şi pentru toate acestea Dumnezeul în care crezi tu te va răsplăti. Mai bun datornic nu poţi să-ţi doreşti. Ai s-o duci pe Timéa la Brazovics Athanáz şi-ai să-l rogi s-o înfieze. Brazovics mai are o fată. Timéa o să-i fie soră. Dă-i banii să-i întrebuinţeze în folosul copilei. Predă-i şi încărcătura corabiei, rugându-l totodată să fie el însuşi de faţă când se vor goli sacii deoarece am adus grâu bun, curat, şi nu vreau să-l schimbe cineva. Înţelegi?

(Muribundul privea cu ochii săi sticloşi drept în ochii lui Timár şi se vedea că-l chinuie un gând.)

— Căci...

(Tăcu iar.)

— Am spus ceva? Am vrut să spun ceva, dar mintea mi se întunecă. Ce plină de văpaie e noaptea asta! Cât de roşie e luna acolo pe cer. Da... „semiluna roşie"...

(Un geamăt ce venea dinspre patul Timéei îl făcu să tresară şi gândurile de adineauri se risipiră. Speriat, se ridică în capul oaselor şi, cu mâini tremurânde, începu să caute ceva sub pernă, în timp ce ochii-i sticloşi priveau în gol.)

— Ah! Era să uit! Timéa! Ca s-o adorm, i-am dat să bea un somnifer; dacă n-o trezeşti la timp, o să adoarmă pe vecie. Uite

aici, în sticluţa asta se află licoarea salvatoare. După ce-o să plec din lumea asta, freac-o bine pe frunte, pe tâmple şi în dreptul inimii până se va trezi! Era cât p-aci s-o iau cu mine. Dar nu vreau, nu! Ea trebuie să trăiască. Nu-i aşa? Jură pe credinţa şi pe cinstea ta că o s-o trezeşti redând-o vieţii, că n-o s-o laşi să doarmă somnul de veci!

Muribundul luă mâna lui Timár şi o lipi de pieptul său; trăsăturile-i crispate trădau agonia.

— Ce spuneam adineauri? Ce-am vrut să mai spun? Care a fost ultimul cuvânt? Cum? Da... „Semiluna roşie!"

Pe fereastra deschisă, printre norii în mijlocul cărora apăruse, talerul lunii în eclipsă arunca o lumină sângerie... Oare despre luna aceasta vorbise muribundul în delirul său? Sau priveliştea îi adusese aminte de altceva?

— Da... „semiluna roşie" — şopti muribundul încă o dată, trăgându-l pe Timár mai aproape de el.

O clipă mai târziu, pecetea morţii îi fereca pentru totdeauna buzele; se mai zbătu uşor câtva timp, apoi îşi dădu sufletul.

ALABASTRUL ÎNSUFLEŢIT

TIMÁR RÁMASE DECI SINGUR cu o taină înmormântată şi cu o fată adâncită într-un somn de moarte.

Totul era învăluit în liniştea nopţii. Deodată, duhurile ei începură să şuşotească:

— Ascultă! Ce-ar fi dacă n-ai face ceea ce ai fost rugat, dacă n-ai arunca leşul în Dunăre şi dacă n-ai trezi-o pe fata asta care-i cufundată în somn, ci ai lăsa-o frumuşel să doarmă în vecii vecilor? Spionul acela a ajuns la Panciova şi l-a denunţat pe fugarul Ciorbadji; ce-ar fi să i-o iei înainte şi, în loc să ancorezi la Panciova, să ancorezi la Belgrad şi să-l denunţi acolo? În cazul ăsta, după lege, a treia parte din averea fugarului ar fi a ta. Şi-aşa averea-i a nimănui; tatăl a murit, iar fata, dacă n-o trezeşti tu, doarme pe veci. Ce bogat ai deveni deodată! Iar

bogatul e întotdeauna privit ca un om vrednic de cinste, pe când săracul tot un netrebnic rămâne!

— Mai bine să rămân un netrebnic — răspunse Timár duhurilor nopţii şi, pentru a le înăbuşi şoapta, închise fereastra cabinei.

O teamă de neînţeles i se cuibărea în suflet când privea luna aceea însângerată. Era încredinţat că de acolo veneau şoaptele acelea cumplite. De la luna aceea care voia parcă să tălmăcească ultimele cuvinte ale mortului în legătură cu „semiluna roşie".

Trase perdeaua de la patul Timéei. Aşa cum stătea culcată, fata părea o statuie de alabastru, însufleţită; pieptul i se ridica şi cobora anevoie; avea buzele întredeschise, ochii închişi, iar în trăsăturile feţei — gravitatea morţii.

O mână şi-o ţinea ridicată peste buclele ce i se revărsau în jurul capului, cealaltă strângea la sân încreţiturile cămăşii de noapte.

Timár o mângâie pe obraji, încet, cu sfială, ca şi când ar fi mângâiat chipul vrăjit al unei zâne, pe care când o atinge un muritor de rând simte în inimă dureri ucigătoare. Începu să-i fricţioneze tâmplele cu licoarea din sticluţă, fără a-şi dezlipi privirea de pe chipul ei.

„Pe tine, făptură minunată — se gândea el — să te las pradă morţii?! Chiar dacă întreaga corabie ar fi plină cu perle şi toate astea ar fi ale mele dacă tu ai muri, eu tot nu te-aş lăsa să adormi pe vecie. Pe lumea asta nu există un diamant mai de preţ care să-mi dea o bucurie mai mare decât ochii tăi când se vor deschide."

Dar chipul fetei adormite continua să rămână acelaşi, cu toate că Timár îi fricţiona fruntea şi tâmplele; sprâncenele subţiri şi împreunate nu tresăriră când mâinile bărbatului străin le atinseseră.

Ali Ciorbadji îi spusese că trebuie să o fricţioneze cu licoarea aceea şi în dreptul inimii. Timár fu nevoit să ia mâna fetei şi să i-o îndepărteze de pe piept. Mâna nu opuse nici o rezistenţă. Era amorţită şi rece, aşa cum era de altfel tot trupul Timéei. Frumoasă şi rece ca alabastrul.

Duhurile nopţii parcă şopteau:

— Priveşte ce linii neasemuit de frumoase! Buzele nici unui muritor n-au atins vreodată buze mai frumoase ca acestea. Crezi că ar şti cineva dacă le-ai săruta?

Dar Timár nu ascultă şoaptele nopţii:

„Nu, tu n-ai furat în viaţa ta niciodată; sărutul acesta ar fi un furt".

Gândind astfel, Timár ridică pătura persană pe care fata, în timp ce dormea, o aruncase jos şi, acoperind-o până sub bărbie, începu s-o fricţioneze sub pătură în dreptul inimii, cu degetele înmuiate în licioare; pentru a scăpa de ispită îşi aţintise privirea asupra chipului Timéei; parcă avea în faţă o icoană, o icoană de gheaţă.

Deodată genele negre se întredeschiseră şi ochii ei întunecaţi şi fără de luciu priviră drept înainte. Respiraţia adâncă din timpul somnului încetă şi Timár îi simţi inima zvâcnind puternic sub mâna lui, pe care şi-o trase de sub pătură.

Apropie apoi sticla de nările fetei, care întoarse capul ferindu-se şi-şi încruntă sprâncenele, semn că începea să se dezmeticească. Timár îi şopti numele.

Auzindu-l, fata se ridică brusc strigând: „Tată!", apoi se aşeză pe marginea patului. Stătea ţeapănă, privind fix undeva în gol. Pătura alunecase şi cămaşa de noapte îi căzuse de pe umeri; părea un bust antic.

— Timéa! o strigă Timár, trăgându-i peste umerii goi cămaşa de noapte care alunecase.

Fata nu-şi dădea seama de nimic.

— Timéa, tatăl dumitale a murit! îi spuse el, dar faţa şi trupul copilei nu tresăriră nici la auzul acestor cuvinte şi nici fiindcă rămăsese cu sânul dezgolit. Părea buimacă.

Timár alergă în cabina lui de unde se întoarse repede aducând o spirtieră; cu o grabă de necrezut făcu o cafea tare, arzându-şi degetele, iar când fu gata, se îndreptă spre Timéa, îi prinse capul cu braţul stâng şi, după multă trudă, îi descleştă gura cu degetele; apoi, aplecându-i capul pe spate, o sili să bea.

Până atunci fata fusese doar amorţită, aşa că Timár avusese de înfruntat numai o rezistenţă pasivă; îndată însă ce înghiţi lichidul cald şi amar, ea îl respinse pe neaşteptate şi cu atâta putere, încât ceaşca îi căzu din mână. Timéa se aruncă pe pat şi trase pătura peste dânsa; dinţii începură să-i clănţăne.

— Uf, slavă Domnului, de vreme ce-au apucat-o frigurile înseamnă că a scăpat! oftă Timár. Acum hai să vedem ce facem cu înmormântarea marinărească.

ÎNMORMÂNTARE MARINĂREASCĂ

ÎN LARGUL OCEANULUI, asemenea lucru e ceva obişnuit. Mortul este cusut într-o pânză de cort, i se leagă o ghiulea de picioare şi apoi i se dă drumul în apă. Coralii îi vor acoperi apoi mormântul.

Să te-apuci însă să zvârli în Dunăre cadavrul unui om de pe o corabie înseamnă a-ţi asuma o mare răspundere. Mai întâi şi-ntîi malul e aproape, iar pe mal se găsesc sate şi oraşe, cu clopote şi preoţi gata să îngroape mortul în pământ sfinţit, făcându-i cuvenita slujbă; nu se cădea deci ca Trikalis să fie aruncat în apă aşa, oricum, chiar dacă asta fusese ultima lui dorinţă.

Timár înţelegea însă din ce cauză trebuia totuşi să procedeze astfel şi de aceea nu se pierdu cu firea.

Mai înainte ca *Sfânta Barbara* să fi ridicat ancora, îl înştiinţă pe cârmaci că aveau un mort pe bord. Murise Trikalis.

— Ştiam că ne paşte o nenorocire — mormăi Fabula János. Când morunii se iau la întrecere cu o corabie, înseamnă moarte.

— Eu zic să acostăm lângă satul care se zăreşte colo şi să-l rugăm pe preot să-l îngroape pe Trikalis. Nu putem duce cadavrul cu noi, că şi aşa suntem suspecţi de ciumă.

Domnul Fabula tuşi sec şi-şi dădu cu părerea că nu strică să încerce.

Satul la care puteau să ajungă mai repede cu corabia era Plescovăţul, o comună bogată, care avea protopop şi biserică cu două turle. Protopopul era un bărbat frumos, voinic, bine făcut,

cu barbă neagră şi atât de lungă, că-i flutura în vânt, cu sprâncene late de un deget şi cu o voce foarte frumoasă şi puternică.

Şi acesta îl cunoştea pe Timár. Căpitanul fusese de multe ori la dânsul pentru a cumpăra grâu, deoarece protopopul avea din belşug ce să vândă.

— Ei, fiule, de data asta ai picat cam rău! îi strigă protopopul, zărindu-l în curte. Recolta o fost slabă şi bruma ce-am culeso am vândut-o de mult. (În realitate, atât în curte, cât şi pe arie se mai treiera încă.)

— De data asta, eu sunt cel care am de dat ceva! spuse Timár. Pe corabia mea se află un mort şi rugăm pe Preasfinţia Ta să vină pe corabie ca să-l înmormântăm cum se cuvine.

— Uşurel-uşurel, fiule! Un lucru ca ăsta nu se face cât ai bate din palme! se oţărî protopopul. Spoveditu-s-a creştinul ăla? Împărtăşitu-s-a înainte de a-şi da duhul? Eşti sigur că n-a fost *unitus*[1]? Eu nu pot să-l înmormântez aşa, la voia întâmplării.

— Din păcate nu s-a făcut nimic din toate astea. Pe corabie noi n-avem preot care să spovedească; omul lui Dumnezeu a murit neştiut de nimeni, fără să-i dea ajutor vreo faţă bisericească, adică aşa cum mor marinarii. Dacă însă Preasfinţia Ta nu vrei să-l înmormântezi cu formele cuvenite, cel puţin dă-mi ceva la mână. Nu de alta, dar să pot să mă justific faţă de rudele răposatului de ce nu i-am făcut cele cuvenite la îngropăciune; după aia, o să-l înmormântăm noi undeva, pe aici, pe mal.

Protopopul îi dădu o adeverinţă în care arăta că refuză să înmormânteze mortul; nu trecu însă mult timp şi ţăranii ce se găseau pe arie prinseră de veste.

„Cum? Să îngroape un mort nesfinţit aici, în hotarul nostru? Dacă se-ntâmplă una ca asta, apoi putem jura c-o să bată grindina pe pământurile noastre. Păi să nu încerce nimeni să ne procopsească satul cu un mort, aducă-l de oriunde l-ar aduce, că nimeni n-are nevoie de el. Mai întâi că mortul ăsta ar stârni grindina tocmai acum când se apropie culesul viilor, care-i ultima

[1] Greco-catolic.

nădejde a gospodarului; apoi ăl de-i îngropat aşa, nesfinţit, la anul se preface în vârcolac şi suge toată ploaia şi roua."

Ţăranii îl şi ameninţară pe Timár c-o să-l omoare în bătaie dacă o să coboare mortul de pe corabie. Şi, ca nu cumva să-l îngroape pe ascuns undeva pe mal, aleseră patru flăcăi zdraveni care să urce pe vas şi să meargă cale de o zi cu mortul, până când corabia va trece de hotarul satului lor; de acolo mai departe Timár putea să facă ce voia.

Căpitanul se arăta supărat nevoie mare, dar îi lăsă pe cei patru însoţitori să se urce pe vas. Marinarii rămaşi pe bord făcuseră între timp un sicriu şi culcaseră mortul în el; mai trebuia doar să bată capacul în cuie.

Mai întâi, Timár dădu fuga să vadă ce se mai întâmplase cu Timéa. Fata începuse să aibă febră; deşi fruntea îi ardea, avea faţa la fel de albă. Zăcea în stare de inconştienţă. Nu ştia nimic despre pregătirile de înmormântare ce se făceau.

— Aşa-i bine! zise Timár şi, apucând ulcica cu vopsea, începu să picteze frumos pe capacul sicriului, cu litere chirilice, numele şi ziua morţii lui Trikalis Euthym.

Cei patru flăcăi sârbi stăteau în spatele lui şi silabiseau ceea ce scria el.

— Hai, trage şi tu o literă, că am ceva de lucru — zise Timár, oferind pensula unuia dintre privitori.

Acesta, bucuros că îşi poate arăta priceperea, pictă pe scândură un X, literă pe care odinioară sârbii o citeau S.

— Bre, ce frumos ştii să scrii! îl lăudă Timár pe pictorul amator şi dădu pensula altui flăcău. Şi tu pari a fi băiat dezgheţat. Cum te cheamă?

— Berchici Iozo.

— Dar pe tine?

— Iaksici Mirko.

— Să fiţi sănătoşi şi să trăiţi mulţi ani! Haideţi să cinstim un pahar de şliboviţă.

Propunerea nu întâmpină nici o împotrivire.

— Pe mine mă cheamă Mihály, iar celălalt nume e Timár. E un nume bun; cum îl vreau: când unguresc, când turcesc, când grecesc. Voi să-mi spuneţi doar Mihály.

— *Zbogom*[1], Mihály!

Din când în când, Mihály se strecura în cabină să vadă cum se mai simţea Timéa. Fata avea febră şi încă nu-şi venise în simţiri. Dar Timár nu-şi pierdu cumpătul; era convins că cel care călătoreşte pe Dunăre are cu sine toată farmacia — asta pentru că apa rece vindecă orice boală. Toată ştiinţa lui consta în a pune fetei comprese cu apă rece pe frunte şi pe picioare, schimbându-le sârguincios îndată ce se încălzeau. (Marinarii cunoşteau acest fel de tratament chiar înaintea lui Priessnitz[2].)

Cât ţinu ziua, *Sfânta Barbara* înaintă încet de-a lungul malului unguresc. Cei patru sârbi se împrieteniră repede cu marinarii, ba le ajutară şi la vâslit, iar aceştia, la rândul lor, le pregătiră frigărui haiduceşti la vatra de pe puntea corabiei.

Mortul zăcea pe punte, acoperit cu un cearşaf curat; acesta era giulgiul.

Spre seară, Timár le spuse oamenilor săi că merge să se culce, deoarece de două nopţi nu închisese ochii, şi le dădu poruncă să continue drumul până se înnoptează de-a binelea şi-atunci să arunce ancora.

Dar nici în noaptea aceasta Timár nu dormi; în loc să se ducă în cabina sa, el se furişă în aceea ocupată de Timéa şi, ascunzând lampa într-o ladă goală pentru ca lumina ei să nu se vadă de-afară, stătu toată noaptea lângă patul fetei, veghindu-i somnul şi punându-i comprese dinainte pregătite pe care le înmuia în apă rece. Nu aţipi nici o clipă.

Auzi când marinarii aruncară ancora şi simţi că vasul s-a oprit; nu mult după aceea, valurile începură să clipocească monoton în jurul corabiei. Pe bord, oamenii se mai foiră o bună bucată de vreme, apoi unul câte unul se duseră şi ei la culcare.

---

[1] Noroc! (srb.)

[2] Vincenz Priessnitz (1799–1851), om de ştiinţă german, fondatorul hidroterapiei.

Dar, deodată, aproape de miezul nopţii, Timár desluşi nişte zgomote, ca şi cum cineva ar fi lovit cu ciocanul un obiect turtit.

„Parcă s-ar bate un cui deasupra căruia s-a pus o bucată de postav!" gândi el.

Nu trecu mult şi auzi ceva prăbuşindu-se greu, apoi plescăitul iscat de un obiect mare ce cade în apă.

În sfârşit se făcu linişte.

Mihály nu se culcă, ci aşteptă până se iviră zorile şi corabia porni iar. După ce merseră cale de un ceas, ieşi din cabină. Fata dormea liniştită şi fierbinţeala îi trecuse.

— Unde a dispărut sicriul? întrebă el de îndată ce ieşi pe punte.

Cei patru tineri sârbi păşiră sfidători în faţa lui.

— L-am umplut cu bolovani şi l-am aruncat cu mort cu tot în apă, ca nu cumva să-l îngropaţi undeva pe malul nostru şi să căşunaţi vreo pacoste pe capul cuiva.

— Ce-aţi făcut?! Nenorociţilor! Pentru asta, judele o să mă tragă pe mine la răspundere; o să-mi ceară socoteală pentru călătorul dispărut; o să fiu învinuit că eu am vrut să dispară. Daţi-mi în scris că voi aţi făcut ce-aţi făcut. Care din voi ştie carte?

Bineînţeles că nu ştia nici unul.

— Cum se poate? Păi tu, Berchici, şi tu Iaksici, mi-aţi ajutat să pictez literele pe capacul coşciugului!

După cum reieşi din mărturisirile lor, fiecare din cei numiţi ştia să scrie doar litera pe care o pictase, dar şi pe aceea numai pe scândură şi cu pensula.

— Ei bine! Atunci o să vă iau cu mine la Panciova şi-acolo, în faţa şefului poliţiei, o să depuneţi mărturie pentru mine. Las' că vă vine el de hac, fiţi fără grijă!

Auzind această ameninţare, toţi patru învăţară subit să scrie. Ba se arătară foarte bucuroşi să dea orice adeverinţă numai să nu fie duşi la Panciova.

Mihály le dădu cerneală, toc şi hârtie, apoi, punându-l pe cel care ştia să scrie mai bine să se lungească pe puntea corabiei, îi dictă o declaraţie prin care cei patru recunoşteau că, de frica grindinii, la miezul nopţii, în timp ce echipajul vasului dormea,

fără ştirea şi consimţământul nimănui, aruncaseră în Dunăre pe răposatul Trikalis Euthym.

— Iscăliţi-vă şi scrieţi fiecare de unde sunteţi! În cazul când judele o vrea să cerceteze, să vă poată găsi.

Unul din martori scrise că-l cheamă Krasalovici Ixa şi că locuieşte la Gunerovăţ; celălalt că-l cheamă Stiriopiţa Niego şi stă la Medvelinţ.

Totul fiind terminat, se despărţiră cu o mutră foarte gravă; atât Mihály, cât şi ceilalţi patru abia izbutiră să-şi ţină râsul.

Apoi, Timár îi duse la mal.

...Ali Ciorbadji se odihnea în fundul Dunării, acolo unde dorise să ajungă.

O GLUMĂ CAM TARE

SPRE DIMINEAŢĂ, când Timéa se trezi, nu mai simţi nici urmă de boală. Organismul ei tânăr biruise. Se îmbrăcă singură, apoi ieşi din cabină şi, găsindu-l pe Timár pe punte, îl întrebă:

— Unde-i tata?

— Domnişoară, tatăl dumneavoastră a murit.

Timéa îl privi cu ochii ei mari, melancolici; chiar dacă simţea ceva în clipa aceea, faţa ei nu putea să devină mai albă decât era de obicei.

— Şi... ce-aţi făcut cu el?

— Zace undeva în adâncul Dunării.

Auzindu-i răspunsul, Timéa se sprijini de bordul corabiei şi, fără să scoată vreun cuvânt, îşi aţinti privirile în apă. Nu vorbea, nu plângea, privea doar ţintă în apă. Timár crezu că, vorbindu-i, o va consola.

— Când zăceaţi bolnavă şi fără cunoştinţă — tatăl dumneavoastră, pe neaşteptate, a murit... Am stat alături de el în ultimele sale clipe. Mi-a vorbit despre dumneavoastră şi v-a transmis prin mine ultima sa binecuvântare. Conform dorinţei sale, urmează să vă duc la un vechi prieten care, după mamă, vă este şi rudă. Acesta o să vă înfieze şi-o să vă fie tată. Are şi el o fată,

frumoasă şi tânără, puţin mai vârstnică decât dumneavoastră, care o să vă fie soră. De bună seamă că se vor purta frumos cu dumneavoastră. Tot ce se găseşte pe corabia asta vă aparţine de drept, deoarece v-a fost lăsat moştenire de către tatăl dumneavoastră; veţi fi bogată şi nu mă îndoiesc ca vă veţi aminti întotdeauna cu recunoştinţă de bunul dumneavoastră părinte, care v-a purtat atâta grijă.

Gâtlejul lui Timár se strânse gândindu-se: „Şi care a murit ca să te salveze, care a ales moartea pentru ca ţie să-ţi poată dărui viaţa!"

Sfârşind, Timár privi uimit chipul Timéei. În timp ce-i vorbise, nici un muşchi nu tresărise pe faţa ei, nici o lacrimă nu-i scăldase ochii. Mihály crezu că-i era ruşine să plângă în faţa lui, a unui străin, şi se depărtă; dar fata nu plânse nici când rămase singură.

Într-adevăr, tare ciudat! Când văzuse pisica albă înecându-se în valuri, lacrimile curseseră şiroaie pe obrajii Timéei, iar acum, când i se spusese că tatăl ei zăcea în fundul Dunării, nici o lacrimă nu-i umezise ochii!

Sau poate că cei care plâng uşor la dureri mărunte amuţesc şi privesc încremeniţi atunci când îi încearcă o durere cumplită?

Se prea poate. Timár avea însă altceva de făcut decât să-şi bată capul cu rezolvarea unor probleme de ordin psihologic. Turnurile Panciovei începuseră să se înalţe dinspre nord-vest, iar din susul Dunării se apropia, venind direct spre *Sfânta Barbara*, o barcă cezaro-crăiască cu opt soldaţi înarmaţi, un căpitan şi un pârcălab.

Ajungând în dreptul corabiei, soldaţii agăţară cangea de bordul vasului şi fără nici o invitaţie săriră pe punte. Căpitanul se îndreptă spre Timár, care îl aştepta în faţa cabinei.

— Dumneata eşti căpitanul corabiei?

— La ordinele dumneavoastră.

— Pe această corabie călătoreşte un paşă turc, un vistiernic fugit din ţara sa sub numele fals de Trikalis Euthym, care duce cu sine nişte comori pe care le-a furat.

— Ce-i drept pe bordul corabiei a călătorit un angrosist de cereale grec cu numele Trikalis Euthym, dar nu cu comori furate, ci cu grâu curat, după cum a constatat de altfel şi controlul oficial de la Orşova şi aşa cum grăiesc actele mele; poftim, citiţi întâi acest act. Cât despre vreun paşă turc, nu ştiu nimic.

— Şi unde-i el?

— Dacă a fost grec, la Abraham; dacă a fost turc, la Mohamed.

— Ei... nu cumva a murit?

— Chiar aşa. Al doilea act pe care vi-l prezint e testamentul său în care şi-a scris ultima dorinţă; omul a murit de dizenterie.

Căpitanul citi testamentul aruncându-şi din când în când ochii spre Timéa, care rămăsese în acelaşi loc unde o lăsase Timár, după ce-i adusese la cunoştinţă moartea tatălui ei. Fata nu înţelegea ce se discuta; se vorbea într-o limbă străină pentru ea.

— Cei şase marinari ai mei şi cârmaciul sunt martori că a murit.

— Ei, asta-i destul de rău pentru el; pentru noi însă nu. Dacă a murit, probabil că l-aţi îngropat. Poţi să ne spui unde? Vom merge să dezgropăm cadavrul. La noi se află un om care o să-l recunoască, dovedind astfel că Trikalis Euthym şi Ali Ciorbadji este una şi aceeaşi persoană, aşa că măcar o să putem sechestra comorile furate. Unde l-aţi înmormântat?

— În fundul Dunării.

— E! E! E o glumă cam tare! Şi mă rog, de ce acolo?

— Să nu ne grăbim! Poftiţi şi cel de-al treilea act prin care protopopul din Plescovăţ — satul la hotarul căruia s-a stins din viaţă Trikalis — declară că refuză să-l îngroape cum se cuvine şi că ne interzice să debarcăm cadavrul pe mal; ţăranii ne-au îndemnat să-l aruncăm în apă.

Căpitanul îşi lovi furios mânerul sabiei.

— Pe dracu'! Popi afurisiţi! Ăştia ne dau întotdeauna de furcă. Socot însă că măcar o să ne poţi spune unde a fost aruncat în apă.

— Să o luăm pe îndelete, domnule căpitan. Oamenii din Plescovăţ au trimis patru paznici pe corabia mea pentru a mă împiedica să debarc mortul pe uscat şi, în noaptea următoare, pe când dormeam cu toţii, deci fără ştirea echipajului, cei patru paznici au aruncat sicriul în Dunăre, punând şi bolovani în el. Poftim declaraţia scrisă a făptaşilor; luaţi-o, căutaţi-i, trăgeţi-i de limbă şi pedepsiţi-i aşa cum merită.

Înfuriat, căpitanul începu să tuşească de supărare, apoi, după ce citi, se porni pe un râs isteric şi-i aruncă hârtia lui Timár.

— Dar ştii că asta-i o treabă a dracului de frumoasă?! Fugarul descoperit s-a dus pe copcă; deci cu el nu se mai poate vorbi, popa nu îngăduie să fie îngropat pe uscat, ţăranii îl aruncă în apă şi dau pe urmă o declaraţie semnată cu două nume pe care niciodată nu le-a purtat vreun om, ba mai pun şi numele a două sate care n-au existat vreodată pe lumea asta. Aşadar, fugarul dispare în fundul Dunării, iar mie nu-mi rămâne decât ori să m-apuc să greblez toată Dunărea de la Panciova la Szendrö, ori să pornesc în căutarea a doi ticăloşi — unul poreclit Krasalovici, iar altul Stiriopiţa. Iar încărcătura corabiei nu pot s-o sechestrez fără să fi dovedit identitatea fugarului. Mda, asta ne-ai servit-o bine, domnule căpitan! Ai adus-o bine din condei! Şi pentru toate ai dovezi scrise. Una, două, trei, patru. Pun prinsoare că de ţi-aş cere certificatul de naştere al domnişoarei de colo, mi l-ai scoate şi pe-acela.

— Cum ordonaţi.

Timár n-ar fi putut să scoată acel certificat; dar ştiu să facă o mutră de prostănac atât de bleagă, încât căpitanul clătină din cap a lehamite; râse apoi cu răutate neputincioasă şi-l bătu pe umăr.

— Eşti un om de aur, domnule căpitan! Ai scăpat averea acestei domnişoare pentru că, fără tatăl ei, n-o pot sechestra nici pe ea şi nici angaralele ei. Puteţi pleca mai departe. Eşti un om de aur!

Zicând acestea, făcu stânga-mprejur şi dădu unui soldat, care nu se întorsese destul de repede, o palmă atât de zdravănă, încât

omul fu cât pe-aci să cadă în apă; apoi porunci tuturor să părăsească pe dată corabia.

După ce coborî în barcă, se mai întoarse încă o dată şi privi cu atenţie înapoi. Dar căpitanul vasului continua să se uite în urma lor cu aceeaşi mutră bleaga de prostănac care nu înţelege nimic.

Încărcătura *Sfintei Barbara* era salvată.

DESTINUL *SFINTEI BARBARA*

Sfânta Barbara îşi urmă calea în sus pe Dunăre, fără nici o piedică, şi Timár nu mai avu alt necaz decât cel pricinuit de zilnica tocmeală cu edecarii.

Călătoria pe Dunăre prin pusta maghiară li se părea de-a dreptul plicticoasă; nu mai întâlneau stânci, nici cascade şi nici ruine de cetăţi; nimic altceva decât maluri acoperite de sălcii şi plopi care se înşirau pe ambele părţi.

Priveliştile acestea monotone nu aveau legende care să merite a fi povestite Timéei.

Uneori, fata nu ieşea ziua întreagă din cabină şi nu scotea nici un cuvânt. Stătea acolo singură; iar alteori, mâncarea trimisă în cabina ei se întorcea neatinsă, aşa cum îi fusese adusă.

Curând, serile începură să devină mai lungi, iar spre sfârşitul lui octombrie zilele senine ale toamnei deveniră ploioase; fata se închise în cabina ei singuratică şi Mihály îi auzea doar oftatul adânc ce răzbătea uneori în timpul nopţii prin peretele subţire de scânduri. N-o auzise însă niciodată plângând. Cine ştie? Poate că greaua pierdere îi îngheţase inima.

Oare cât de mare ar trebui să fie căldura care s-o poată încălzi din nou?

„Eh, sărmane prieten, de ce te gândeşti la asta? De ce visezi fie treaz, fie cu ochii închişi, acest chip de alabastru? Chiar de n-ar fi atât de frumoasă, e totuşi nespus de bogată; iar tu, tu eşti sărac. Ce-i foloseşte unui tânăr ca tine să-şi împuieze capul cu

imaginea unei fete atât de bogate? Măcar dacă ar fi pe dos: tu să fii bogat, iar ea săracă!"

„Oare cât de bogată o fi Timéa?" — se întrebă Timár şi se apucă să socotească, parcă anume ca să-şi facă inimă rea şi să nu-şi mai făurească visuri deşarte.

„Tatăl ei i-a lăsat o mie de galbeni bani gheaţă şi încărcătura corabiei, care în timpurile astea valorează zece mii de galbeni. Poate o fi având şi bijuterii; în cazul ăsta, transformând totul în bani, Timéa are o avere de sute de mii de forinţi. În oraşele Ungariei o fată de măritat care are o astfel de zestre se zice că e deosebit de bogată.

Ajungând aici, Timár se trezi deodată în faţa unei enigme pe care simţea că nu poate s-o dezlege.

Dacă toată averea salvată a lui Ali Ciorbadji nu făcea decât unsprezece mii de galbeni, ei bine, tranformaţi în aur, ea n-ar fi avut o greutate mai mare de şaizeci şi şase de funţi[1], pentru că dintre toate metalele, aurul ocupă volumul cel mai mic. Şaizeci şi şase de funţi de aur pot fi vârâţi într-un sac pe care-l poate duce orice om în spinare, mergând şi pe jos. Atunci de ce a fost nevoie ca Ali Ciorbadji să transforme aurul în grâu, deci într-o marfă pentru care îi trebuia o corabie întreagă care să călătorească o lună încheiată, o corabie ameninţată de vânturi, de vârtejuri, de stânci, de bancuri de nisip, care poate fi oprită în carantină sau de patrule de control, când, cu aceeaşi comoară vârâtă într-o traistă, trecând peste munţi şi văi, ar fi putut ajunge în Ungaria în cel mult două săptămâni?

Timár nu găsea cheia acestei enigme.

Şi-apoi, de taina aceasta mai era legată încă una.

Dacă averea lui Ali Ciorbadji (indiferent dacă a fost câştigată pe cale cinstită sau nu) valora doar unsprezece-douăsprezece mii de galbeni, de ce organizase guvernul turc o atare vânătoare pe urmele ei? Cum se face că nu-şi cruţase osteneala de a trimite pe Dunăre în sus o canonieră cu douăzeci şi patru de vâsle, spioni şi curieri ca s-o adulmece pentru că de,

[1] Măsură de greutate egală cu 0,454–0,500 kg.

ceea ce pentru un biet căpitan de corabie reprezintă o sumă importantă, pentru padişahul prea luminat nu e decât un fleac; chiar dacă ar fi fost confiscate toate lucrurile acestea în valoare de zece mii de galbeni, până ce aceşti bani ar fi ajuns la sultan trecând prin mâinile expeditorilor, sechestratorilor şi a fel de fel de hoţi de buzunare oficiali, sultanului nu i-ar fi rămas nici cât să-şi cumpere tutun pentru o pipă.

Cum de nu le-a fost ruşine să pună în mişcare un aparat atât de mare pentru o pradă atât de mică?

Sau poate Timéa era adevărata pradă pe care o urmăreau? Timár era destul de romantic pentru a accepta şi această explicaţie, deşi raţiunea îi spunea că nu fata era prada urmărită de sultan.

Într-o seară, vântul risipi norii şi când Timár privi prin fereastra cabinei sale, zări la orizont luna nouă.

„Semiluna roşie."

Secera de lumină sângerie atinse oglinda apei.

Lui Timár i se năzări că luna are într-adevăr chip de om, aşa cum se vede uneori prin calendare, şi că-i spune ceva cu gura ei strâmbă. Numai că graiul lunii nu-l poţi pricepe; e încă necunoscut; nu-l înţeleg decât somnambulii — care i se supun — dar când se trezesc, nici ei nu mai ştiu ce-au vorbit cu crăiasa nopţii.

Timár avea impresia că luna răspundea întrebărilor sale. Căror întrebări? Tuturor. Glasului inimii sau celui al raţiunii? Amândurora.

Numai că deocamdată nu putea tălmăci răspunsurile.

Semiluna roşie se afundă lin în oglinda Dunării, trimiţând până la pravă o lumină ce tremura pe valuri şi care parcă întreba:

„Tot nu mă-nţelegi?!"

Topindu-şi ultimele raze în negura apei, păru a-i spune:

„Mâine voi reveni; atunci, de bună seamă, vei pricepe..."

Văzând că noaptea care se vestea era deosebit de senină şi de luminoasă, cârmaciul propuse să se continue drumul. Nu de alta, dar trecuseră de Almás şi deci mai era puţin până la Komárom. Şi-apoi, Fabula cunoştea atât de bine Dunărea prin părţile acestea, încât ar fi putut conduce corabia şi cu ochii

închişi. Până la braţul de la Győr nu mai aveau de înfruntat nici o primejdie.

...Şi totuşi aveau.

Puţin mai la sud de Füzitö auziră deodată o trosnitură uşoară sub apă; îngrozit, cârmaciul strigă edecarilor: „Opriţi!"

Timár schimbă feţe-feţe, apoi rămase ca împietrit. Pentru întâia oară de când călătoreau, pe chipul lui se întipări groaza.

— Ne-am ciocnit de o buturugă! strigă el cârmaciului.

Cârmaciul, matahala aceea de om, îşi pierduse capul, părăsise cârma şi, plângând ca un copil, se repezise spre cabină.

— Am nimerit într-un buştean.

Da, chiar aşa se întâmplase. Când Dunărea se revarsă, rupe câte o halcă de pământ din maluri şi rostogoleşte în mijlocul albiei copaci mari pe care i-a smuls odată cu bucata aceea de ţărm; pământul lipit de rădăcinile lor îi trage la fund; dacă vasele încărcate, trase în susul apei, se lovesc de aceste buturugi, îşi găuresc chila.

De stânci sau de bancuri de nisip cârmaciul poate să-şi mai ferească vasul, dar de buştenii ce stau la pândă sub apă nu te poate feri nici ştiinţa, nici experienţa, nici iscusinţa; cele mai multe corăbii dunărene pier din pricina acestor butuci pitulaţi sub apă.

— S-a sfârşit cu noi! strigară într-un glas marinarii şi cârmaciul, şi, cât ai clipi, fiecare îşi părăsi postul alergând să-şi salveze legăturica, să-şi pună lădiţa în luntrea de salvare.

Corabia se-ntoarse de-a curmezişul apei şi începu să se scufunde cu prova.

Nu putea fi vorba de vreo salvare. Orice încercare ar fi fost zadarnică, deoarece corabia era plină de saci; până să-i scoţi din partea unde se produsese spărtura, corabia s-ar fi dus de mult la fund.

Timár deschise brusc uşa cabinei Timéei.

— Domnişoară! Îmbracă-te degrabă şi ia caseta aia de pe masă; se scufundă corabia. Trebuie s-o părăsim cât putem de repede.

Spunând acestea, se grăbi să-i ajute el însuşi fetei speriate să-şi îmbrace haina călduroasă şi-apoi îi porunci să coboare în luntre, urmând ca de-acolo s-o ajute cârmaciul. La rândul său, Timár fugi în cabina lui pentru a salva lada ce conţinea actele şi casa corabiei.

Dar Fabula János n-o ajută deloc pe Timéa, ci, dimpotrivă, se înfurie cumplit când o văzu.

— Am spus eu că vrăjitoarea asta cu faţa albă şi sprâncenele împreunate o să ne căşuneze tot felul de năpaste! Pe ea trebuia s-o zvârlim mai întâi în apă.

Timéa nu înţelese cuvintele cârmaciului, dar se sperie atât de cumplit văzându-i ochii injectaţi, încât se grăbi să se întoarcă în cabină; ajunsă acolo, se culcă în patul ei şi, privind apa ce năvălea pe uşă şi se ridica încet-încet până la înălţimea patului, se gândi tam-nisam că apele o vor lua cu ele şi o vor duce acolo unde zăcea tatăl ei, astfel că vor fi iarăşi împreună.

În vremea asta, Timár alerga de colo până colo prin apa ce-i ajunsese până la genunchi, căutând să strângă ce era mai de preţ din cabina lui şi să pună într-o ladă; terminând, luă lada în spinare şi se îndreptă grăbit spre luntre.

— Dar Timéa unde-i? strigă el observând lipsa fetei.

— Dracu' ştie! mârâi cârmaciul. Mai bine nu s-ar fi născut!

Timár se întoarse în cabina Timéei alergând prin apa care-i ajunsese până la brâu şi luă fata în braţe.

— Ai luat caseta?

— Da! şopti Timéa.

Timár n-o mai întrebă nimic, ci ieşi cu ea afară pe punte, ducând-o în braţe până la luntre şi o aşeză pe banca din mijloc.

Destinul *Sfintei Barbara* se împlini repede.

Corabia se afundă mai întâi cu prova, iar peste câteva minute nu se mai zări din ea decât acoperişul, catargul şi parâma care atârna moale.

— Să plecăm — porunci Timár vâslaşilor şi luntrea se îndreptă spre mal.

— Unde-i caseta? o întrebă Timár pe fată, după ce merseră o bucată de drum.

— Aici! şi Timéa arătă spre cutioara pe care o luase cu dânsa.

— Nenorocire! Păi asta-i cutiuţa cu dulceţuri turceşti şi nicidecum caseta!

Într-adevăr, Timéa salvase cutiuţa cu dulceţuri pe care o luase s-o dăruiască celeilalte fete, surorii celei noi, lăsând caseta ce conţinea toată averea ei. Aşadar, averea ei rămăsese în cabina ce dispăruse sub apă.

— Înapoi la corabie! strigă Timár cârmaciului.

— Crezi că-i cineva nebun să intre în apă să caute potcoave de cai morţi? murmură Fabula János.

— Întoarce! Şi ţine-ţi gura! Eu poruncesc aici!

Luntrea se întoarse la corabia scufundată. Timár nu ceru nimănui să meargă după casetă, ci sări el însuşi pe acoperişul vasului şi-apoi începu să coboare pe scări spre cabina care se afla sub apă. Timéa deschise larg ochii ei mari şi întunecaţi privindu-l cum dispărea înghiţit de valuri şi vrând parcă să spună:

„Cum, şi tu mă părăseşti dispărând sub valuri?"

Timár înotă sub apă şi ajunse la peretele corabiei; trebuia să fie cu mare băgare de seamă deoarece vasul era aplecat într-o rână, chiar pe partea unde se deschidea cabina Timéei; trebuia deci să se prindă de scândurile punţii ca nu cumva să alunece de pe parapetul neted.

Găsi uşor cabina; noroc că apa nu închisese uşa pentru că în acest caz ar fi pierdut multă vreme până s-o deschidă. Înăuntru era întuneric. Apele se buluciseră până sus în tavan. Se apropie de masă orbecăind, dar nu găsi caseta. Nu cumva fata o fi uitat-o pe pat? Apa ridicase patul tocmai sus în tavan. Fu nevoit deci să-l tragă jos. Caseta nu era însă nici pe pat. Nu cumva alunecase în clipa când se aplecase corabia? Mâinile lui nu găsiră nimic. Dar iată că găsiră picioarele. Timár se împiedică de casetă. Într-adevăr, căzuse. O luă în braţe şi căută să ajungă de cealaltă parte a vasului, acolo unde nu mai trebuia să se ţină de scânduri.

Nesfârşit de lungi i se părură Timéei clipele cât Timár stătu sub apă! Căpitanul zăbovise un minut întreg; în tot acest timp, fata îşi ţinuse răsuflarea, vrând parcă să vadă cât timp poate să

reziste un om fără să respire. În sfârşit, când zări capul lui Timár ivindu-se printre valuri, răsuflă uşurată. Pe chipul ei alb apăru un zâmbet în clipa când acesta îi întinse caseta salvată. Dar nu din pricina casetei zâmbea ea.

— Ei, domnule căpitan — mârâi cârmaciul, ajutându-l pe Timár să se urce în luntre. Pân-acum v-aţi murat de trei ori pielea pentru sprâncenele astea împreunate! De trei ori!

Timéa îl întrebă încet pe Timár ce înseamnă „de trei ori". Timár îi traduse. Şi deodată, fata îl privi lung repetând încet, ca pentru sine:

„De trei ori"...

Luntrea înainta spre mal îndreptându-se spre Almás. În urma lor, pe oglinda fluviului ce lucea ca oţelul, se vedea o linie lungă şi neagră: creştetul corabiei scufundate întocmai ca un semn de exclamare pus după un strigăt de durere sau ca unul pus pentru veşnicie.

TIMÉA

TATĂL ADOPTIV

CÂND PASAGERII DE PE *SFÂNTA BARBARA* părăsiseră corabia scufundată erau aproape ceasurile şase, iar când Timár împreună cu Timéa ajunseră la Komárom, încă nu bătuse şapte şi jumătate. Cunoscând foarte bine casa lui Brazovics, surugiul din Almás pocnea din bici cu străşnicie, mânându-şi în goană cei patru telegari cu clopoţei de-a lungul străzii Rác, până în piaţă: nu de alta, dar i se făgăduise un bacşiş gras dacă se grăbea.

Mihály ajută fetei să coboare, anunţând-o că ajunseseră acasă. Apoi, vârând caseta sub manta, o conduse sus, pe scări.

Brazovics Athanáz avea o casă cu etaj, lucru rar în Komárom, unde, din cauza cutremurului pustiitor din secolul trecut, nu se mai construiau astfel de case. La parter se afla o cafenea mare — locul de întâlnire al negustorilor din localitate — iar etajul era ocupat în întregime de familia comerciantului; etajul avea două intrări separate în dreptul scării şi o a treia care dădea spre bucătărie.

De obicei, Brazovics Athanáz nu era acasă la ora aceea, fapt pe care-l ştia prea bine Timár; de aceea o conduse pe Timéa la uşa din dreapta, pe unde se putea ajunge în apartamentul doamnelor.

În aceste încăperi domnea un lux rafinat, iar în vestibul stătea gură-cască un fecior pe care Timár îl rugă să-şi cheme jupânul de la cafenea.

E lucru ştiu că denumirea de „jupân" e folosită drept titulatură atât la Komárom, cât şi la Istanbul, numai că, pe când la Istanbul ea se cuvenea numai sultanului, la Komárom — chiar şi în vremurile noastre — titulatura aceasta se dă de obicei comercianţilor şi bogătaşilor care nu au alte titluri de nobleţe.

Între timp, Timár o conduse pe fată în faţa doamnelor.

În ceea ce îl privea, n-avea, vorba ceea, ţinuta prescrisă de etichetă, deoarece ştim că trecuse prin apă şi prin noroaie; dar Timár era de-al casei, primit la orice oră şi în orice ţinută, pentru că era socotit un slujbaş plătit de stăpân. Iar acestei categorii de oameni nu li se aplică regulile etichetei.

Anunţarea oaspeţilor era înlocuită de un bun obicei al cucoanei, care, de îndată ce auzea deschizându-se uşa de la vestibul, scotea capul pe uşă să vadă cine vine.

Doamna Zófia căpătase acest obicei încă de pe vremea când era cameristă. (Iertare! Ne-a luat gura pe dinainte!) Ei, da, domnul Athanáz o ridicase din clasa de jos: fusese o căsătorie din dragoste. Pentru aşa ceva, nimeni nu poate fi condamnat.

De altfel, nici intenţia noastră n-a fost să bârfim, ci am pomenit despre asta numai pentru a o caracteriza pe doamna Zófia, care nu se putuse dezbăra de acest vechi obicei nici acum, când, vorba ceea, devenise cucoană. Rochiile îi stăteau mereu ca şi cum le-ar fi primit de pomană de la stăpâna casei; din păr laţele îi atârnau atât pe frunte, cât şi pe ceafă, şi, chiar când îşi îmbrăca rochia cea mai elegantă, trebuia să aibă ceva în neregulă pe dânsa; dacă nu altceva, măcar o pereche de papuci scâlciaţi. La baza conversaţiei sale stăteau curiozitatea şi flecăreala; când vorbea încurca în aşa hal cuvintele străine, încât, dacă se afla într-o societate mai aleasă, musafirii simţeau că-s gata-gata să cadă de pe scaune de râs. (Bineînţeles, cei care stăteau pe scaune!) Pe lângă toate astea avea frumosul obicei de a vorbi numai cu glas tare: e puţin zis că striga; adevărul e că răcnea întruna ca şi cum cineva ar fi tăiat-o în bucăţi şi de aceea striga după ajutor.

— Vai, dumneata eşti, Mihály?! răcni cucoana, deşi abia îşi vârâse capul pe uşă. Dar pe domnişoara aceea frumoasă unde ai găsit-o? Şi ce lădiţă ai sub braţ? Hai, pofteşte în casă. Ia-n te uită, ia-n te uită, Athalie, cu cine vine Timár!

Lăsând-o pe Timéa să treacă înainte, Timár o urmă în cameră spunând politicos un „seara bună" celor prezenţi.

Timéa privi în jurul ei, cu tremurul sfios al primei întâlniri.

În afară de stăpâna casei, în încăpere se mai aflau o fată şi un bărbat.

Fata era de o frumuseţe mândră, avea forme pline şi talie zveltă, pe care corsetul o scotea şi mai mult în evidenţă; pantofii cu tocuri înalte şi fundulițele din păr o făceau şi mai înaltă; purta mănuşi fără degete şi avea unghii lungi şi ascuţite. Faţa ei trăda graţia unei dichiseli atente; avea buze roşii, senzuale, ten roz, dinţi albi — pe care-i arăta cu plăcere — gropiţe jucăuşe în bărbie şi în obraji, nas fin, încovoiat, sprâncene negre şi ochi scânteietori; strălucirea lor se datora oarecum şi faptului că erau uşor bulbucaţi, gata parcă de ceartă. Chipul ei frumos, capul dat pe spate şi pieptul scos sfidător înainte îi dădeau o ţinută mândră.

Aceasta era domnişoara Athalie.

Bărbatul, un tânăr ofiţer cam de treizeci de ani, avea faţa surâzătoare, deschisă, şi ochii negri, arzători; conform regulamentelor militare de pe vremea aceea, avea obrajii raşi ca-n palmă, cu excepţia favoriţilor mici, în formă de semilună. Militarul purta un frac liliachiu cu guler şi manşete de catifea roz. Uniforma ofiţerilor de geniu.

Timár îl cunoştea şi pe dânsul. Era domnul Kacsuka, un locotenent care se ocupa cu fortificaţiile oraşului şi, în acelaşi timp, cu aprovizionarea. Un „hibrid" cam ciudat, dar de! asta era.

Când intrară cei doi, locotenentul tocmai făcea în pastel portretul frumoasei domnişoare din faţa lui. Înainte de masă îi mai făcuse un portret la lumina zilei şi-acum încerca acelaşi lucru la lumina lămpii.

Intrarea Timéei tulbură această îndeletnicire artistică. Faţa şi silueta mlădioasă a copilei făcură impresia unei apariţii din basme. Părea că de undeva, din întuneric, ar fi păşit spre lumină un spirit, o nălucă, o vedenie.

Când domnul Kacsuka, aflat lângă şevalet, privi peste umăr spre Timéa, trase o dungă roşie groasă peste fruntea chipului din tablou, dând astfel de lucru miezului de pâine ce-i servea drept gumă. În clipa următoare se şi ridicase în faţa Timéei. De altfel, toţi se sculaseră în picioare la apariţia ei; chiar şi Athalie.

Dar cine e oare fata asta?

Timár şopti ceva pe greceşte Timéei şi, drept urmare, fata sărută grăbită mâna doamnei Zófia, care, la rândul ei, îi răspunse mozolindu-i amândoi obrajii.

Apoi, Timár îi spuse iarăşi ceva, după care, cu o supunere sfioasă, fata se apropie de Athalie şi o privi atentă. Oare s-o sărute? Să sară de gâtul acestei noi surori? Athalie parcă îşi ridicase şi mai semeţ capul; Timéa se aplecă asupra mâinii sale şi sărută greţoasa aceea de mănuşă din piele de căprioară. Athalie îi încuviinţă gestul, în timp ce ochii ei fulgerară mai întâi chipul Timéei, apoi pe acela al ofiţerului, îmbufnându-se şi mai tare.

Domnul Kacsuka se pierduse cu totul admirând-o pe Timéa.

Dar obrazul fetei nu se îmbujoră nici din cauza acestei admiraţii şi nici din pricina fulgerării Athaliei. Rămase tot atât de alb ca şi obrazul unei stafii.

Dintre toţi, Timár părea cel mai încurcat. Cum s-o prezinte pe Timéa şi cum să povestească în faţa acestui ofiţer întâmplările prin care trecuseră?

Îl ajută însă domnul Brazovics, care intră în cameră cu o zarvă de nedescris. Venea astfel deoarece, cu câteva clipe mai înainte, la cafeneaua de jos, spre adânca uimire a tuturor clienţilor permanenţi, citise în *Allgemeine Zeitung* vestea că paşa şi vistiernicul Ali Ciorbadji se îmbarcaseră împreună cu fata lui pe vasul *Sfânta Barbara* care transporta grâu şi că, trăgându-i pe sfoară pe turcii care-l urmăreau, fugise în Ungaria.

Sfânta Barbara era corabia lui! Ali Ciorbadji era un vechi cunoscut; ba, după prima soţie, îi era şi un fel de rudă. Aşadar, iată pentru toată lumea un eveniment extraordinar!

Vă puteţi deci închipui cu câtă grabă dădu domnul Athanáz la o parte scaunul pe care şezuse până atunci, în clipa când feciorul veni să-l anunţe că Timár sosise împreună cu o domnişoară frumoasă şi cu o lădiţă de aramă.

— Aşadar, i-adevărat ce scrie-n gazetă! chiui domnul Athanáz şi imediat o zbughi spre casă, răsturnând cu scaune cu tot pe cei câţiva jucători de cărţi care se nimeriseră în drumul său.

Domnul Brazovics era atât de gras, încât pântecele său mergea totdeauna cu o jumătate de pas înaintea corpului; faţa lui, când era palidă, părea arămie, iar când era roşie, părea vânătă; deşi se bărbierea în fiecare dimineaţă, până seara barba îi era mare şi deasă; mustaţa-i zbârlită era totdeauna umedă de tabac

şi felurite „spirtoase", iar sprâncenele sale păreau un gard viu deasupra ochilor bulbucaţi, veşnic injectaţi. (Era îngrozitor să te gândeşti că, atunci când frumoasa Athalie va îmbătrâni, ochii ei vor fi ca ai lui!)

Iar când îl auzeai pe domnul Brazovics vorbind, îţi dădeai foarte bine seama de ce răcnea doamna Zófia. Nici domnul Brazovics nu putea vorbi altfel decât strigând. Numai că vocea lui era groasă şi profundă ca răgetul hipopotamului. Era deci firesc ca doamna Zófia — atunci când voia să se facă auzită — să-şi amplifice glasul până la zbieret. Cei doi se purtau ca şi cum ar fi făcut un pariu care va izbuti să producă atrofierea laringelui celuilalt, sau să-i provoace o apoplexie. Rezultatul luptei stătea în cumpănă. Pentru orice eventualitate, urechile domnului Brazovics erau veşnic astupate cu bumbac, iar gâtul doamnei Zófia veşnic protejat de un fular de pânză.

Domnul Brazovics năvăli în camera femeilor gâfâind din pricina alergăturii, strigătul său asemănător cu bubuitul tunetului auzindu-se înainte ca omul nostru să-şi facă apariţia.

— E aici Mihály cu domnişoara? Unde-i domnişoara? Unde-i Mihály?

Mihály păşi înainte-i, vrând parcă să-l oprească. Poate că pe domnul Brazovics ar fi izbutit să-l reţină, dar burta aceea care mergea înaintea stăpânului era imposibil de oprit din moment ce-o luase într-o anumită direcţie.

Mihály îi făcu semn din ochi, dându-i a înţelege că de faţă mai erau şi alte persoane.

— Oo, nu-i nimica! răcni domnul Brazovics. În faţa lui poţi vorbi pe şleau. Suntem în familie. Şi domnul locotenent face parte din familia noastră. Ha-ha-ha! Ei, nu te supăra, Athalie! Doar ştie toată lumea. Poţi să vorbeşti, Mihály! Scrie şi-n ziare.

— Ce scrie-n ziare? strigă iritată Athalie.

— Oo, nu despre tine, ci despre prietenul meu, paşa Ali Ciorbadji, vistiernicul, rudă şi frate de cruce cu mine, care cică s-a refugiat cu fiică-sa şi cu comorile sale în Ungaria, pe corabia mea, pe *Sfânta Barbara*! Nu-i aşa că asta-i fata lui? Fiinţa asta neasemuit de frumoasă?

Zicând acestea, domnul Brazovics o îmbrăţişa brusc pe Timéa şi-i sărută amândoi obrajii ei albi; sărutările lui duhneau, erau zgomotoase şi umede, fapt care-o intrigă mult pe Timéa.

— Eşti un băiat de ispravă, mă Mihály, dacă ai izbutit s-o aduci fără nici un bai! I-aţi dat un păhărel cu vin? Zófia, ia-n dă fuga şi adu un păhăruţ!

Doamna Zófia nu auzi însă porunca, iar domnul Brazovics se trânti într-un fotoliu şi, luând-o între genunchi pe Timéa, începu să-i mângâie drăgăstos părul cu palmele sale veşnic unsuroase.

— Dar scumpul meu prieten, vrednicul paşă-vistiernic, unde-i?

— A murit pe drum — îi şopti abia auzit Timár.

— Ce? Asta nu-mi miroase a bine! grohăi domnul Brazovics, încercând să dea feţei sale rotunde o formă de pentagon şi trăgându-şi brusc mâna de pe capul copilei... Şi... nu cumva i s-a întâmplat şi... altceva?

Ciudată întrebare! Dar Timár o înţelese.

— Mi-a încredinţat averea să v-o aduc împreună cu fata lui şi să vă transmit ultima sa dorinţă: s-o adoptaţi pe fiica lui şi, în acelaşi timp, să deveniţi administratorul averii sale.

Auzind aceste cuvinte, domnul Brazovics se înduioşă din nou şi cuprinse cu palmele sale unsuroase capul Timéei, strângând-o la pieptul său.

— Ca şi cum ar fi copilul meu! Am s-o consider ca pe propria mea fiică!

Şi, zicând acestea, ţoc! ţoc! sărută de mai multe ori nevinovata victimă.

— Şi... cam ce se află în lădiţa aia?

— Banii ce mi s-au încredinţat şi pe care trebuie să vi-i predau.

— Oo, Mihály, băiete, asta-i grozav! Cam câte parale să fie în ea, hm?

— O mie de galbeni.

— Cu-um? urlă domnul Brazovics, împingând-o pe Timéa dintre genunchii săi. Numai o mie de galbeni? Restul l-ai furat tu?

Faţa lui Timár se crispă.

— Aici e testamentul întocmit de răposat cu propria sa mână. În el stă scris negru pe alb că-mi încredinţează o mie de

galbeni în numerar şi că cealaltă parte a averii sale e încărcătura corabiei, adică zece mii de chile de grâu curat.

— Oo! Aşa da, mai merge! Zece mii de chile de grâu curat a câte doisprezece forinţi şi treizeci de creiţari fac o sută douăzeci şi cinci de mii de forinţi. Vino, fetiţa mea, aşază-te pe genunchii mei, că eşti obosită, nu-i aşa? Mi-a mai poruncit şi altceva scumpul şi regretatul meu prieten?

— M-a însărcinat să vă rog să fiţi de faţă când se vor goli sacii, ca nu cumva să le schimbe cineva conţinutul, pentru că el a încărcat grâu din cel mai bun.

— Oo, păi s-ar putea altfel? Cum să lipsesc?! Şi unde-i corabia cu grâu?

— Puţin mai jos de Almás! Pe fundul Dunării.

— Ce-e? Ce tot îndrugi acolo, Mihály?! Nu cumva...

— Corabia s-a lovit de o buturugă şi s-a dus la fund.

De data aceasta domnul Brazovics îi făcu vânt cât colo Timéei şi ţâşni furios de pe scaun.

— Minunata mea corabie cu zece mii de chile de grâu curat s-a scufundat! Oo! Sunteţi cu toţii buni de spânzurat! Bandiţilor! Cu siguranţă că eraţi beţi turtă! Vă dau afară până la unul! O să pun să fie ferecat în lanţuri blestematul de cârmaci! N-o să vă dau leafa la nici unul! Iar ţie o să-ţi pun sechestru pe cauţiunea de zece mii de forinţi! N-o să-i mai vezi, poţi să te duci cu jalba la oricine.

Timár răspunse liniştit:

— Adevărul e că *Sfânta Barbara* nu valora decât şase mii de forinţi şi corabia a fost asigurată la societatea de asigurări din Triest pentru întreaga valoare. Dumneavoastră n-aţi rămas în pagubă.

— Nu-i treaba unor coate-goale să-şi bage nasul unde nu le fierbe oala! Oricum ar fi, eu o să-ţi cer despăgubire pentru *lucrum cessans*[1]! Ştii ce-i aia *lucrum cessans*? Ei, dacă ştii, o să-nţelegi că toată cauţiunea ta de zece mii de forinţi s-a dus pe copcă.

— Ei, ăsta să fie tot necazul meu! răspunse Timár, calm. Despre asta însă putem vorbi şi altădată, că doar n-au intrat zilele în sac. Întrebarea care bate la uşă e: ce se va întâmpla cu

[1] Lucru cedat, încredinţat (lat.).

încărcătura dusă la fund? Nu de alta, dar dacă o să stea prea mult în apă, praful o să s-aleagă de dînsa.

— Nu mă priveşte, orice s-ar întâmpla cu dânsa!

— Cum, nu vreţi s-o preluaţi? Nu vreţi să vă duceţi să fiţi de faţă când o să se descarce corabia?

— Se duce dracu'! Să-l ia naiba! Ce să fac cu zece mii de chile de grâu ud? Doar n-o să mă apuc să fac scrobeală din zece mii de chile, sau să fac terci de grâu încolţit! Dă-l dracului, că poate îi trebuie lui.

— Mă-ndoiesc că dracu' ar avea nevoie de această încărcătură; în orice caz ar trebui vândut la licitaţie: morarii, fabricanţii, crescătorii de porci din împrejurimi şi ţăranii o să-l cumpere pe un preţ oarecare pentru sămânţă; corabia trebuie şi aşa golită. În felul ăsta poate scoateţi ceva bani.

— Bani! (Cuvântul acesta pătrunse totuşi prin dopul de bumbac ce astupa urechile negustorului.) Bine. Mâine în zori o să-ţi dau împuternicire să scoţi totul la licitaţie.

— Mi-ar trebui chiar azi, fiindcă marfa se strică până mâine.

— Nu scriu seara nici lui Dumnezeu.

— Am asupră-mi împuternicirea gata pregătită: m-am gândit din timp la lucrul acesta; trebuie doar să semnaţi. Am şi cerneală, şi toc.

Auzind asta, doamna Zófia începu să ţipe:

— Să nu-mi murdăriţi camera cu cerneală! Aici sunt covoare pe jos! Dacă vrei să scrii, cărăbăneşte-te în odaia ta! Nu te război în camera mea cu servitorii tăi. Aici e camera mea.

— Dar asta-i casa mea! urlă jupânul.

— Iar asta-i camera mea!

— Eu sunt stăpânul!

— Iar eu sunt stăpâna!

Ţipetele şi urletele fură în favoarea lui Timár, pentru că domnul Brazovics, furios la culme şi mai mult pentru a arăta că el e adevăratul stăpân al casei, luă *calamus*-ul[1] şi iscăli împuternicirea de licitaţie.

[1] Pană de scris.

Dar îndată ce Timár obţinu semnătura, Brazovics şi nevastă-sa se năpustiră asupra lui şi, el cu o voce de bas, ea cu glas de soprană, începură să zvârle atâtea cuvinte murdare de ocară, încât Timár putea să se întoarcă liniştit la Dunăre pentru a încerca să se spele de aceste murdării.

Doamna Zófia îl ocăra pe Timár indirect, certându-şi soţul care se prostise într-atâta încât dăduse împuternicire unui asemenea om, murdar şi trenţăros, unui calic ca acesta, beţivan şi chefliu. De ce nu-l trimitea pe al doilea sau pe al treilea căpitan din serviciul său? Ăsta o să fugă cu banii încasaţi, o să-i bea sau o să-i toace la cărţi. Cum poate să-i dea o atare împuternicire?

Iar Timár stătea în mijlocul acestei furtuni fără ca un singur muşchi să tresară pe chipul său, la fel ca atunci când, la Porţile de Fier, înfruntase vântul care urla bezmetic şi valurile ce tunau dezlănţuite. Deodată rosti calm:

— Doreşte domnul să preia banii care i se cuvin orfanei sau vrea să-i predau epitropiei orăşeneşti? (Auzind una ca asta, domnul Brazovics se sperie cumplit.) Ei bine, dacă doriţi, veniţi vă rog în biroul dumneavoastră şi să terminăm acolo discuţia; căci nici mie nu-mi place să aud o ceartă ca între slugi.

La această mojicie grea de o sută şaizeci de funţi amuţiră pe dată şi domnul, şi doamna. Când astfel de oameni sunt puşi pe harţă, obţii efecte miraculoase de îndată ce le administrezi o insultă grosolană. Amândoi se potoliră ca prin farmec. Brazovics apucă un sfeşnic şi-i spuse lui Timár:

— Ei bine, ia banii ăia şi vino după mine.

Iar doamna Zófia, voind să pozeze în rolul unei doamne care a fost găsită într-o fermecătoare bună dispoziţie, îi spuse:

— Ei, Mihály, nu bei mai întâi un pahar de vin?

Timéa asistase mirată la această scenă, neînţelegând nici o iotă din tot ce se vorbise; nu înţelesese nici gesturile care însoţiseră cuvintele şi nici expresia feţelor celor în cauză.

De ce la început o îmbrăţişase şi o sărutase tatăl ei adoptiv, pe dânsa, orfana? De ce însă, în clipa următoare, o respinsese? De ce o prinsese iar între genunchii lui? De ce o zvârlise apoi iarăşi la o parte? De ce urlau amândoi deodată la omul acela pe care-l văzuse

stând atât de calm în faţa primejdiilor şi furtunii, omul care apoi rostise doar câteva cuvinte — şi pe acelea încet, fără supărare —, cuvinte la auzul cărora cei doi bătăioşi se îmblânziseră ca prin farmec şi tăcuseră fără să-i facă vreun rău, aşa cum nu-i făcuseră nici vârtejurile, nici stâncile şi nici militarii aceia înarmaţi?

Timéa nu înţelegea nimic din tot ce se discuta. Omul acela, care-i fusese luni de zile un însoţitor credincios, care „de trei ori" se scufundase sub apă pentru dânsa, singurul cu care putea să vorbească pe limba ei, va pleca oare pentru totdeauna şi nu-i va mai auzi nici măcar glasul?

Şi totuşi îl mai auzi o dată.

Înainte de a trece pragul, Timár se întoarse spre Timéa şi i se adresă în greceşte:

— Domnişoară Timéa, şi asta face parte tot din zestrea dumneavoastră.

Şi zicând acestea, scoase din buzunarul mantalei cutia cu dulceţuri. Timéa fugi spre el şi luă cutia, apoi, grăbită, se îndreptă spre Athalie, întinzându-i cu un zâmbet drăgălaş darul pe care i-l adusese dintr-o ţară îndepărtată. Athalie deschise cutia şi se strâmbă:

— *Fi donc*![1] Miroase a apă de trandafiri; ca apa cu care slujnicele îşi stropesc batistele când se duc duminica la biserică.

Timéa nu înţelese cuvintele, dar înţelese strâmbăturile buzelor şi ale nasului, şi acest lucru o întristă nespus de mult. Încercă s-o servească cu dulceaţă turcească pe doamna Zófia. Dar dînsa se scuză că are dinţii stricaţi şi nu poate mânca dulciuri. Atunci, şi mai întristată, Timéa se întoarse spre locotenent. O! acesta găsi că dulceaţa era minunată şi se servi din plin, *fapt* pentru care Timéa îi zîmbi plină de recunoştinţă, uitându-i-se drept în ochi.

Iar Timár stătea acolo, în pragul uşii, privind-o cum zîmbeşte celuilalt. Când Timéa îşi aduse aminte şi de dânsul, gândindu-se că se cuvine să-l servească şi pe el, Timár nu se mai afla în prag.

Peste puţină vreme locotenentul îşi luă rămas-bun pregătindu-se să plece. Fiind un om bine-crescut, se înclină şi în faţa Timéei, lucru ce o bucură nespus de mult.

[1] Phui! Phui! (fr.).

Câteva clipe şi iată că se întoarse şi domnul Brazovics, aşa că în cameră erau iarăşi patru persoane. Domnul Brazovics începu să se certe cu doamna Zófia într-o limbă ce semăna cu cea greacă. Uneori, Timéa înţelegea ici-colo câte un cuvânt; dar tot ce auzea i se părea şi mai ciudat decât limbile din care nu pricepea o iotă.

Cei doi se sfătuiră ce să facă cu fata aceea care le căzuse plocon pe cap. Întreaga ei moştenire nu se ridica la mai mult de douăsprezece mii de forinţi de aur, la care se mai adăuga ceea ce eventual mai luau pe marfa de pe corabia scufundată. O asemenea moştenire nu era îndestulătoare pentru a-i da fetei o creştere ca aceea pe care o primea Athalie. Doamna Zófia era de părere că fata trebuia obişnuită să facă tot ce face o slujnică: să gătească, să mătură, să spele, să calce; toate astea-i vor fi de folos vreodată pentru că de! cu o zestre atât de mică, n-o să devină decât, cel mult, nevasta unui *schreiber*, a unui căpitan de vas; iar pentru un asemenea ginere e mai bine ca nevasta să fie obişnuită cu treburi de slujnică, nu să fie crescută ca o domnişoară. Dar domnul Brazovics nu-i împărtăşi părerea, gândindu-se pesemne la gura lumii. Într-un târziu căzură de acord să aleagă calea de mijloc: Timéa să nu fie socotită nici slujnică, dar, pe scară ierarhică, să nu ajungă nici la rangul de fiică adoptivă. Să ia masa cu familia, dar să ajute la servit. Să nu fie pusă să spele, dar să aibă grijă de rochiile şi rufăria fină şi brodată a Athaliei. Va coase ceea ce trebuie în casă, dar va sta în apartamentul doamnelor, nu în odaia cameristei. O va ajuta pe Athalie să-şi facă toaleta — asta, bineînţeles, ca o simplă distracţie. Nu de alta, dar Athalie are nevoie de cineva care să stea în permanenţă la cheremul ei, iar drept răsplată pentru toate acestea, Timéa va primi rochiile pe care Athalie n-o să le mai poarte.

O fată cu douăsprezece mii de forinţi trebuie să fie recunoscătoare cerului dacă a ajuns într-o situaţie atât de fericită!

Şi Timéa era împăcată cu soarta ei.

Copil rămas orfan în urma unor întâmplări îngrozitoare, de neînţeles pentru dânsa, care o azvârliseră pe acest pământ străin, Timéa se simţea obligată faţă de toţi cei din jur. Era săritoare la

nevoie şi lipsită de orice bănuială. Asta-i soarta de totdeauna a tinerelor turcoaice.

Se arăta nespus de mulţumită că poate să stea la masă lângă Athalie şi nu era nevoie să i se spună, ci se scula singură să schimbe farfuriile, să spele tacâmurile; şi făcea toate astea cu voie bună, prietenoasă şi grijulie; pentru ca nu cumva să-şi supere părinţii adoptivi, nu se arăta niciodată tristă, deşi avea motive destule. Şi mai ales căuta să fie pe placul Athaliei. Fiece privire a Timéei trăda admiraţia cu care tinerele fete se uită la femeile împlinite şi frumoase. Cu câtă admiraţie privea obrazul trandafiriu al Athaliei, şi ochii ei strălucitori!

Tinerele fete îşi închipuie că o făptură frumoasă este negreşit şi bună la suflet. Nu pricepea graiul Athaliei, pentru că fata lui Brazovics nu cunoştea nici o iotă greceşte, dar Timéa se străduia să ghicească dorinţele din semne sau din priviri.

După ce stătură la masă — Timéa nu mâncă altceva decât pâine şi fructe pentru că nu era obişnuită cu mâncăruri grase — trecură în salon şi Athalie se aşeză la pian. Timéa se ghemui pe un taburet la picioarele ei, privind aproape cu evlavie degetele acesteia care se mişcau cu o repeziciune de necrezut. Apoi, Athalie îi arătă portretul pe care-l picta locotenentul. Timéa bătu din palme entuziasmată:

— Tu n-ai mai văzut niciodată aşa ceva?

Domnul Brazovics îi răspunse:

— Cum să fi văzut? Religia turcilor le interzice să deseneze chipul cuiva. Tocmai pentru asemenea pricină s-au răsculat acum: cică sultanul şi-ar fi făcut portretul şi l-ar fi aşezat în Divan. Bietul Ali Ciorbadji s-a amestecat şi el în tărăşenia asta şi de aceea a fost nevoit s-o şteargă. Oo, că mare prost ai fost, sărmane Ali Ciorbadji!

Auzindu-l rostind numele tatălui ei, Timéa sărută cu recunoştinţă mâna domnului Brazovics, crezând că tatăl ei adoptiv vorbea cu evlavie amintindu-şi de răposat.

După aceea, Athalie se îndreptă spre dormitor: Timéa ducea sfeşnicul luminându-i calea. Fata lui Brazovics se aşeză la măsuţa de toaletă, dar, privindu-se în oglindă, oftă lung şi faţa i

se întunecă. Obosită, se întinse într-un fotoliu. Timéa dorea din toată inima să afle motivul pentru care fata cu chipul acela frumos se întristase. Scoase pieptenele din părul Athaliei şi, cu mişcări îndemânatice, îi desfăcu cozile; apoi, cu o plăcere deosebită, pieptănă părul despletit şi des, de culoarea castanelor, împletindu-l iarăşi în trei, aşa cum se cuvenea pentru noapte. Pe urmă, scoase cerceii Athaliei; cu această ocazie obrazul copilei se apropie atât de mult de al celeilalte, încât, fără să vrea, Athalie văzu în oglindă cele două chipuri nespus de deosebite. Unul plin de strălucire, trandafiriu, cuceritor; celălalt — palid şi blând. Şi totuşi, ea sări în picioare furioasă şi cu piciorul împinse cât colo oglinda:

— Să mergem la culcare!

Chipul acela alb arunca o umbră asupra chipului ei. Timéa ridică cu grijă veşmintele aruncate de Athalie şi le aranjă cu o îndemânare deosebită. Apoi, îngenunche în faţa ei pentru a-i scoate ciorapii şi Athalie îi îngădui să facă şi acest lucru. După ce Timéa scoase ciorapii aceia fini de mătase şi văzu în poală picioarele albe ale Athaliei, picioare vrednice de a servi drept model unui sculptor, se aplecă şi i le sărută.

...Iar Athalie îi îngădui să facă şi acest lucru.

UN SFAT BUN

TRECÂND PE LA CAFENEAUA BRAZOVICS, locotenentul Kacsuka dădu peste Timár, care tocmai intrase să bea o cafea.

— Sunt ud până la piele, îngheţat bocnă şi mai am încă mult de alergat pe ziua de azi! spuse Timár, strângând mâna ofiţerului care se îndreptase grăbit şi amabil spre masa unde se afla el.

— Păi hai la mine să dăm pe gât câte un păhărel de punci.

— Mulţumesc, dar n-am timp; trebuie să ajung cât mai repede la societatea de asigurare să-mi dea oameni ca să scot încărcătura din apă; paguba societăţii va fi cu atât mai mare, cu cât corabia va sta mai mult sub apă. După asta trebuie să dau fuga la judecător pentru ca mâine în zori să trimită pe cineva la Almás

să facă licitaţie, apoi să alerg pe la negustorii de porci şi pe la căruţaşi, şi să le anunţ licitaţia, şi tot în noaptea asta să mă reped cu vreo căruţă tocmai la Tata, la proprietarul fabricii de scrobeală, pentru că ăsta poate folosi cel mai bine grâul umed; vreau să salvez măcar o cât de mică parte din averea sărmanei fete. Iar ţie trebuie să-ţi predau scrisoarea ce mi-a fost înmânată la Orşova.

Domnul Kacsuka citi scrisoarea, apoi se adresă lui Timár:

— Bine, prietene! Du-te şi aranjează-ţi tot ce ai de aranjat în oraş; sper totuşi că, după ce o să-ţi pui treburile la cale, o să vii măcar pentru o jumătate de ceas la mine; stau la doi paşi, lângă „Anglia"; pe poarta mea e pictat un vultur mare cu două capete. În timp ce căruţaşul o să adape calul, noi bem un păhărel de punci şi sporovăim despre o chestie deosebit de serioasă; vino neapărat!

După ce Timár făgădui c-o să treacă pe la dânsul, porni în grabă să-şi rezolve treburile.

Era aproape unsprezece când Mihály intră pe poarta pe care era pictat vulturul cu două capete — undeva pe lângă grădina publică din Komárom, grădină care se numea „Anglia".

Domnul Kacsuka îl aştepta, aşa că *privatdiener*[1]-ul îl introduse direct în camera lui.

— Credeam că te-ai şi însurat cu domnişoara Athalie cât am fost eu plecat! începu Timár.

— Dracu' ştie, amice, dar lucrurile nu prea merg cum trebuie. Amânăm când unul, când celălalt. Ca şi cum unul din noi n-ar prea avea poftă să-şi bage gâtul în jugul acestei căsnicii!

— O! domnişoara Athalie doreşte din toată inima. Pun mâna în foc că-i aşa!

— Nimic nu-i mai schimbător pe lumea asta ca inima unei femei. Eu pot să-ţi spun doar atât: un tânăr şi o tânără nu trebuie să stea prea mult timp logodiţi, pentru că, zău aşa, în loc să se apropie, se îndepărtează şi mai mult unul de altul. Încep să-şi descopere reciproc tot felul de cusururi pe care dacă le descoperă după căsătorie îşi zic: „Doamne ajută, că de-acum nu mai am

[1] Ordonanţă (germ.).

încotro". Te sfătuiesc, amice, dacă ţi s-o năzări vreodată să te-nsori, să nu stai prea mult să chibzuieşti, pentru că, dacă începi să desfaci firu-n patru făcând tot felul de socoteli, te laşi păgubaş.

— Ei, în ce te priveşte, cred că nici socotelile astea nu-s de lepădat, deoarece, slavă Domnului, e vorba de-o fată bogată!

— Bogăţia, amice, e foarte relativă. Crede-mă, oricare femeie ştie să cheltuiască dobânda averii pe care o aduce soţului ei. Şi-apoi nu prea poţi şti cum stau lucrurile cu averea lui Brazovics. Omul ăsta e vârât în zeci de afaceri în care nu prea se descurcă şi cu care nici nu-şi prea bate capul. Prin mâinile lui trec sume fabuloase, dar dacă la sfârşit de an îl pui — să zicem — să-ţi facă un bilanţ comercial în toată regula, ei bine, nu poate spune dacă din toate afacerile lui a câştigat sau a pierdut. De o treabă ca asta nu-i în stare.

— Eu cred că stă foarte bine. Şi-apoi Athalie e o fată cultă şi pe deasupra şi foarte frumoasă.

— Bine, bine! Dar ce-ţi veni să mi-o lauzi în chipul ăsta de parcă ar fi un cal de vânzare? Să vorbim mai bine despre lucruri care te privesc pe tine!

Ei, dacă domnul Kacsuka ar fi putut citi în inima lui Timár ar fi aflat cât de mult îl interesau cele discutate. Vorbea despre Athalie deoarece... îl pizmuia pe ofiţer pentru zâmbetul dăruit de Timéa. „Nu vreau ca Timéa să-ţi zâmbească! Ia-o pe Athalie, aia-i a ta!"

— Hai să lăsăm fleacurile! Mi-a scris camaradul meu de la Orşova să te iau sub aripa mea ocrotitoare. Bine. O să mă străduiesc. În momentul de faţă te afli într-o situaţie destul de grea. Corabia ce ţi-a fost încredinţată s-a scufundat; ce-i drept, nu-i vina ta; oricum, ăsta-i un ghinion cât se poate de afurisit că de azi înainte nimeni nu va mai cuteza să-ţi dea pe mână vreun vas. Stăpânul tău o să pună mâna pe garanţie şi cine ştie cum se mai termină toată tărăşenia! Ai vrea s-o ajuţi şi pe sărmana orfană. Citesc în ochii tăi că te doare inima mai mult pentru ea, decât pentru tine, deoarece fata a pierdut atâta avere. Ei, cum am putea să alinăm atâtea necazuri deodată?

— Habar n-am.

— Eu însă, da! Ia-n ascultă. Săptămâna viitoare, pe aici, pe lângă Komárom, încep manevrele anuale. La aceste operaţii militare, timp de trei săptămâni, vor participa vreo douăzeci de mii de oameni. S-au cerut oferte pentru furnizarea pâinii. Fii sigur că o să se plătească bani grei şi cine-i deştept poate să strângă osânză din belşug. Ofertele făcute în scris trec prin mâinile mele, aşa că pot să-ţi spun dinainte cine va primi comanda; nu de alta, dar acceptarea depinde nu de ceea ce scrie, ci de ceea ce nu scrie în ofertă. Până acum, oferta lui Brazovics e cea mai avantajoasă. El se oferă să furnizeze pâine cu o sută patruzeci de mii de forinţi, iar „anumitor" persoane le oferă douăzeci de mii.

— Drace! „Anumitor" persoane!

— Păi, bineînţeles! Când e vorba de-o afacere în stil mare, se cuvine ca acela care primeşte comanda să dea ceva celor care îi fac rost de aprobare. Asta aşa-i de când lumea. Altfel, din ce-ar trăi? Doar ştii şi tu prea bine...

— Ştiu. Numai că, în ce mă priveşte, n-am făcut niciodată aşa ceva.

— Asta-i curată prostie, amice. Îţi murdăreşti mâinile pentru te miri ce, când ai putea să scoţi castanele din foc pentru tine însuţi din moment ce cunoşti calea. Fă tu o ofertă prin care te angajezi să furnizezi pâinea cu o sută treizeci de mii de forinţi şi promite „respectivilor" treizeci de mii de forinţi.

— Nu pot face una ca asta din mai multe motive. În primul rând, n-am nici cauţiune ca s-o pot anexa la ofertă, nici capital cu care să cumpăr atâta grâu sau făină. Apoi, n-am nici poftă să mituiesc pe careva şi nici nu sunt atât de prost matematician, încât să cred că din o sută treizeci de mii de forinţi aş putea să acopăr şi comanda angajată, şi dividendele de treizeci de mii de forinţi.

Domnul Kacsuka începu să râdă.

— Vai de mine, Mişka, că prost negustor o să iasă din tine. Păi asemenea socoteli se fac pe la noi, băiete! E curată bătaie de joc să încerci să faci comerţ în aşa fel, încât la un funt să câştigi un prăpădit de creiţar. Ăsta-i negoţ de mărunţişuri, amice. Principalul e să ai protecţie, şi asta o să ai. Garantez eu. Am fost cei mai buni colegi de şcoală. Las' pe mine, amice! Cum vine asta

că n-ai bani de cauţiune?! Anexezi chitanţa primită pentru cei zece mii de forinţi pe care i-ai depus la Brazovics şi gata! Chitanţa o să fie acceptată drept garanţie. Pe urmă îţi spun eu ce să faci. Dai fuga înapoi la Almás şi licitezi tu însuţi grâul din corabia scufundată. Fără doar şi poate că grâul acela, care valorează o sută de mii de forinţi, o să-l poţi cumpăra cu zece mii. În felul ăsta o să ai zece mii de chile de grâu. Pe Brazovics îl plăteşti cu cei zece mii de forinţi sechestraţi şi cu asta eşti chit, fără scandal. Făgăduieşti apoi uium dublu morarilor din Almás, Neszmély, Füzitö şi Izsa, ca să-ţi macine cât mai repede tot grâul. Între timp faci cuptoare şi coci pâine pentru soldaţi. În trei săptămâni se consumă tot, iar dacă pe ici, pe colo se va strecura şi câte o pâine de calitate mai proastă, e treaba bunilor amici să muşamalizeze lucrurile. Şi astfel, peste trei săptămâni, te-alegi din toată afacerea cu un câştig net de cel puţin şaptezeci de mii de forinţi. Crede-mă, dacă i-aş propune stăpânului tău una ca asta, s-ar repezi imediat cu amândouă mâinile. Mă mir cum de nu i-a trăsnit încă ideea asta prin cap.

Timár rămase pe gânduri.

Era o propunere ispititoare.

Să câştigi şaizeci-şaptezeci de mii de forinţi în trei săptămâni în mod sigur şi fără prea multă bătaie de cap! În prima săptămână pâinea va fi ceva mai dulce ca de obicei, în a doua, puţin mai amăruie, iar în a treia, cam mucedă; dar care soldat o să bage de seamă? Sunt ei învăţaţi cu şi mai rău!

Totuşi, Timár se scutură îngreţoşat.

— Măi Imre — începu el, punând mâna pe umărul fostului său coleg de şcoală. De unde ai învăţat tu această... artă?

— Hm! mormăi cel întrebat, devenind serios. Acolo unde se poate învăţa aşa ceva. Te miră, hai? Am ajuns să socot că totul e foarte normal. Când mi-am ales cariera militară, eram plin de iluzii, de visuri. Azi, nici urmă de aşa ceva! Ei, da, am devenit militar fiindcă am crezut în eroism, în cavalerismul care mă însufleţea; curând mi-am dat însă seama că lumea e plină de tot felul de speculanţi şi că motorul tuturor problemelor de stat e interesul personal. Mi-am făcut studiile la şcoala de ofiţeri de

geniu, obţinând rezultate excepţionale, succese strălucitoare. Când m-am mutat la Komárom, m-am umflat în pene de mândrie gândindu-mă la perspectivele ce mi se deschideau aici pentru a pune în practică cunoştinţele mele în domeniul construcţiilor militare. Când colo... în domeniul speculaţiilor! Primul meu proiect cu privire la fortificaţii a fost apreciat de specialişti drept o capodoperă şi totuşi n-a fost aprobat, ci mi s-a ordonat să pregătesc alt proiect în vederea exproprierii unor străzi din oraş. M-am executat. Cunoşti, cred, partea aceea a oraşului care acum e un loc viran. Ei bine, treaba asta a costat o jumătate de milion. Stăpânul tău a avut şi el nişte cocioabe pe care le-a vândut de parcă ar fi fost palate. Şi toate astea ei le numesc fortificaţii! Pentru asta am învăţat şi am ajuns inginer în armată! Încetul cu încetul, omul îşi pierde iluziile şi se adaptează la mediu. Poate ai auzit anecdota care circulă peste tot, cum că anul trecut, când ne-a vizitat alteţa sa prinţul moştenitor Ferdinand, acesta i-ar fi zis guvernatorului cetăţii: „Credeam că cetatea voastră e neagră!" „De ce să fie neagră, alteţă?" „Fiindcă în bugetul anual al fortificaţiilor sunteţi prevăzuţi cu zece mii de forinţi... pentru cerneală. Mi-am închipuit că pereţii cetăţii se «văruiesc» cu cerneală." A râs toată lumea. Asta-i soarta afacerilor, amice. Până nu se descoperă, sunt învăluite în tăcere, când se descoperă, lumea râde. De ce n-aş rîde şi eu? Râzi şi tu! Sau preferi să-ţi blestemi viaţa stând în uşa unei băcănii şi vânzând iască pentru a câştiga doi creiţari pe zi? Cât mă priveşte, eu am părăsit lumea visurilor. Du-te amice la Almás şi cumpără grâul ăla. Până mâine seară la ora zece ai destul timp să prezinţi oferta în legătură cu afacerea noastră. Ei, da, pare-mi-se că surugiul tău pocneşte nerăbdător din bici; pregăteşte-te şi du-te. După ce isprăveşti, grăbeşte-te să revii.

— O să mai chibzuiesc — murmură Timár, dus pe gânduri.

— Mă! În felul ăsta o să-i dai o mână de ajutor şi fetei ăleia nenorocite, pentru că vei putea să-i restitui zece mii de forinţi din averea ei pierdută. Altfel n-o să-i rămână nici o sută de forinţi după ce se vor scădea cheltuielile făcute cu scoaterea încărcăturii la suprafaţă.

Ideea aceasta se înfipse ca un cui în mintea lui Timár.

Parcă îl îmboldea cineva să păşească pe drumul acela. *Fata nolentem trahunt.*[1]

Nu trecu mult şi Timár, înfăşurat în mantaua lui, se afla din nou într-o căruţă ţărănească, dus ca vântul de patru şoimi de Nyergesüjfalu de-a lungul străzii pietruite.

La ceasul acela toată lumea dormea. Se auzea doar strigătul străjii din faţa primăriei: „Nu ţi-e scris în frunte ce-o să ţi se întâmple mâine." Iar pe metereze soldaţii care stăteau de veghe îndurând ploaia măruntă de toamnă strigau rând pe rând:

— Cine-i?

— Patrula.

— Treci!

Oare ce fel de pâine au primit azi?

SEMILUNA ROŞIE

A DOUA ZI, TIMÁR SE ÎNSCRISE şi el alături de samsarii şi morarii care voiau să liciteze grâul din corabia scufundată.

Aceştia ofereau un preţ de nimica; câţiva creiţari pe chilă. Timár se plictisi de tocmeală şi, acoperind glasurile celorlalţi, anunţă că dă zece mii de forinţi pentru toată încărcătura corabiei. Când auziră una ca asta, licitatorii dădură bir cu fugiţii în asemenea hal, încât nimeni n-ar mai fi reuşit să-i adune din nou la un loc. Cel care conducea licitaţia bătu de trei ori cu ciocanul şi-apoi anunţă că îi predă lui Timár toată încărcătura în deplină proprietate.

Toţi cei care fuseseră de faţă la această licitaţie socotiră că Timár e nebun. „Ce-o să facă oare cu cantitatea aceea uriaşă de grâu ud?" — se întrebau ei. El însă porunci să fie aduse două pontoane şi le puse unul lângă altul; apoi, legându-le strâns de puntea corabiei scufundate, începu să scoată la suprafaţă încărcătura.

Vasul îşi schimbase poziţia faţă de cum fusese în ziua precedentă; pupa corabiei se afundase şi mai mult, aşa că prova se

[1] Destinul trage de cel ce nu vrea! (lat.)

înălţase deasupra apei; una din cele două cabine stătea acum cu totul afară. Timár se mută în cabina aceea şi se apucă de lucru.

Oamenii smulseră puntea corabiei şi, cu ajutorul unei macarale, începură să scoată sacii la suprafaţă unul câte unul, depozitându-i lângă cabină pentru a se scurge apa din ei; apoi, cu un al treilea ponton, îi transportară la mal, unde întinseră rogojini pe care grâul era deşertat ca să se usuce. Între timp, Timár se tocmea cu morarii să-i macine grâul cât mai repede.

Vremea era frumoasă, bătea un vânt călduţ şi grâul se usca văzând cu ochii. Numai să meargă şi descărcatul mai iute!

Timár făcea tot felul de socoteli în gând: cu puţinii bani peşin pe care-i avea va plăti muncitorii, aşa că în cazul că afacerea dădea greş, rămânea pe drumuri.

Fabula János se şi grăbise să spună că, după o astfel de afacere trăsnită, căpitanului nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să-şi pună în cap ultimul sac şi-apoi să se arunce în Dunăre.

Fel de fel de gânduri se-nvolburau în mintea lui Timár. Gânduri neliniştite, fără cap şi fără coadă.

Cât fu ziua de lungă privi cum sac după sac era rezemat de peretele cabinei. Fiecare purta aceeaşi pecete. O roată cu cinci spiţe desenată cu vopsea neagră.

„Şi totuşi — se gândea el — fugarul ar fi fost mult mai înţelept dacă n-ar fi cumpărat grâu, ci ar fi transformat bănetul în aur, pe care l-ar fi vârât într-o geantă. Dar oare numai pentru asta a fost urmărit cu atâta străşnicie? Merita oare pentru atâta lucru să fugă din ţara lui şi-apoi să se otrăvească?"

Deşi munca se desfăşură în acelaşi ritm până târziu către chindie, nu fuseseră scoşi din apă decât trei mii de saci. Timár făgădui muncitorilor că le dublează plata dacă vor continua să lucreze. Ştia că grâul rămas încă o noapte sub apă n-ar fi fost bun pentru pâine. Oamenii se apucară de treabă cu puteri sporite.

Vântul împrăştia norii şi secera lunii se ivi iar pe cerul învăluit în lumina purpurie a asfinţitului. Erau roşii şi cerul, şi luna.

„Ce mă tot ispiteşti?" se nelinişti Timár şi se întoarse cu spatele să nu mai vadă semiluna roşie.

Pe când număra sacii scoşi din apă stând cu spatele la lună, îi apăru iarăşi în faţa ochilor secera roşie. Dar de astă dată desenată pe un sac. Acolo unde ceilalţi saci aveau roata cu cinci spiţe, pe sacul acesta se ivise în chip de emblemă comercială o semilună vopsită în roşu. Timár se cutremură. Simţea că-i tremură şi sufletul, şi trupul, şi inima.

Asta era deci!

Despre asta voise să-i vorbească muribundul în ultimele sale clipe.

Dar se vede treaba că n-avusese destulă încredere sau poate destulă vreme să spună totul până la sfârşit.

Ce-ascunde oare sacul pe care e zugrăvită această semilună?

Timár pândi clipa când hamalii se depărtaseră şi, apucând sacul, îl târî în cabină.

Nimeni nu băgase de seamă nimic.

Apoi încuie în grabă uşa.

Muncitorii mai lucrară vreo două ceasuri, dar, sleiţi de puteri, uzi şi îngheţaţi din cauza vântului rece, nu mai putură să continue. Restul rămase pentru a doua zi.

Obosiţi, oamenii se grăbiră să ajungă la cârciuma din apropiere, unde puteau găsi căldură, mâncare şi băutură. Timár rămase singur pe corabie, spunând că vrea să numere sacii transportaţi la mal şi că o să vină şi el mai pe urmă cu luntrea cea mică.

Luna atinse cu cornul de jos oglinda apei, trimiţându-şi razele prin fereastra cabinei. Mâinile lui Timár tremurau de nerăbdare. Când desfăcu briceagul, se tăie mai întâi la degete, pictând astfel pe sac, cu propriul său sânge, sumedenie de steluţe rubinii ce se alăturară semilunii roşii. Tăie sfoara ce lega sacul la gură şi îşi vârî mâna adânc; dădu peste grâu frumos şi curat. Apoi, desfăcu colţurile de jos. Se revărsară din ele aceleaşi boabe frumoase şi curate. Nerăbdător, spintecă sacul de sus până jos, şi iată că boabele se împrăştiară lăsând să cadă la picioarele sale o pungă lunguiaţă de piele, ferecată cu un lacăt.

Sparse lacătul, apoi răsturnă punga pe pat. Pe acelaşi pat pe care nu de mult stătuse statuia aceea de alabastru.

Ce minunată privelişte i se oferi în lumina sângerie a lunii!

Salbe întregi de inele înşirate pe cureluşe, inele cu briliante, safire şi smaralde; brăţări cu opale şi peruzele; şiraguri de perle mari cât aluna şi un lanţ numai şi numai din diamante; apoi rubine îi luară ochii; mormane întregi de agrafe şi prinzătoare de lanţuri, bijuterii bătute în pietre rare pentru care colecţionarii de obiecte de artă şi-ar licita şi ultimul bănuţ, siderite sub formă de camee ce sclipeau ca ochiul de pisică, opale de culoarea focului, acvamarine orientale cu luciri sinilii, topaze sângerii, rar întâlnitul *pirop* de culoare roz, *adular*-ul cu reflexe de sidef, *labradori*-ul ce face ape-ape, *spinel*[1]-ul de culoarea carminului, antice capodopere de artă sculptate în coral, chihlimbar şi piatra d'Egipto.

O colecţie demnă de un împărat! Într-o cutie de cristal se aflau câteva exemplare din talerele acelea de platină, rar expuse, pe care ţarul Rusiei le trimisese la Istanbul după încheierea păcii de la Unkiars-Skelles. În sfârşit, din fundul pungii se rostogoliră patru fişicuri. Timár desfăcu unul din ele: găsi cinci sute de ludovici de aur.

Avea în faţa lui o comoară. O comoară ce valora milioane de forinţi!

Da, această comoară merita osteneala de a trimite după un fugar canoniere şi spioni! Merita ca bietul om să se refugieze în fundul Dunării pentru a scăpa din ghearele urmăritorilor săi!

Da, pentru comoara asta merita să străbaţi Porţile de Fier chiar şi pe timp de furtună!

Aşadar, corabia *Sfânta Barbara* transportase milioane!

Nu, nu era o nălucire, nu era vis! Era realitate. Comorile lui Ali Ciorbadji zăceau pe pătura udă cu care Timéa se învelise până nu de mult. Cine cunoaşte valoarea perlelor şi a pietrelor scumpe poate să-şi dea seama că Ali Ciorbadji nu-şi pierduse vremea în zadar ca guvernator al Kandiei şi ca vistiernic!

Timár se aşează ameţit pe marginea patului ţinând în mâinile-i tremurânde cutia de agat din care, la lumina lunii, diamantele aruncau scântei multicolore.

Se uita încremenit la luna care-şi trimitea razele pe fereastră.

[1] Minerale folosite ca pietre preţioase.

Şi iarăşi i se năzări că luna are ochi şi gură, aşa cum e desenată prin calendare, şi că vorbeşte omului.

„A cui e oare comoara?" „A cui vrei să fie dacă nu a ta? Ai cumpărat încărcătura corabiei scufundate aşa cum se găsea, cu sacii de grâu cu tot. Ai riscat să rămâi cu beleaua pe cap, să vezi totul prefăcându-se în gunoi putred, în bălegar rău mirositor. Dar iată că s-a prefăcut în aur şi pietre scumpe."

„Tot ce-ai cumpărat e-al tău. Ai licitat cu bună-credinţă. Nu puteai şti ce se ascunde în saci."

„Ce-i drept muribundul ţi-a vorbit ceva despre semiluna roşie, iar tu ai încercat să ghiceşti înţelesul cuvintelor lui. Te-ai întrebat în fel şi chip cum de e cu putinţă ca fugarul să aibă doar averea pe care o vedeai, dar abia acum ai prins toate firele în mână; atunci când ai cumpărat încărcătura corabiei, habar n-aveai de ce vei descoperi. Ai cumpărat uriaşa cantitate de grâu ud cu totul în alt scop. Ai vrut să pregăteşti pâine mucedă şi-amară unor bieţi soldaţi. Dar soarta a schimbat lucrurile. Ea n-a vrut ca tu să obţii un câştig de nimica pe spinarea a douăzeci de mii de bieţi soldaţi; ţi-a scos altceva în cale. Aşadar, de vreme ce soarta a împiedicat săvârşirea unei fapte urâte, înseamnă că ceea ce ţi-a dăruit este negreşit spre binele tuturor."

„Cui ar putea să revină de drept aceste comori?"

„Sultanul le-a strâns pesemne în timpul războaielor, jefuind şi cotropind."

„Vistiernicul, la rândul său, le-a suflat de sub nasul sultanului."

„Dunărea i-a furat pe amândoi."

„Acum sunt ale nimănui."

„Pot deci să fie ale tale."

„Eşti stăpânul lor, având acelaşi drept ca şi sultanul, ca şi vistiernicul, ca şi Dunărea."

„Dar Timéa?"

La această întrebare un nor negru şi lunguieţ se aşează de-a curmezişul lunii, împărţind-o parcă în două.

Timár rămase multă vreme pe gânduri.

Luna ieşi în sfârşit de sub nori:

„Cu atât mai bine pentru tine."

„Te-ai convins, nu-i aşa, că omul sărac e batjocura tuturor?"

„E ocărât când îşi face datoria, e pungaş când dă peste el o nenorocire; are cel mult dreptul să se spânzure dacă nu poate să mai trăiască; fetele frumoase nu-i alină chinul inimii atunci când e îndurerat. Omul sărac e un nemernic."

„Şi-n schimb, de câtă cinste se bucură bogatul! Ce-i mai cântă în strună semenii! Cum i se caută prietenia! Cum i se mai cer sfaturi! Cum i se încredinţează soarta ţării şi cum se dau în vânt femeile după dânsul!"

Nu-i aşa că nici măcar un „mulţumesc" n-ai văzut vreodată înflorind pe buzele ei?

„Ce-ar fi dacă toată comoara asta, aşa cum ai găsit-o, ai lua-o şi ai aşterne-o la picioarele ei spunându-i: Iată, sunt ale tale, ţi le-am adus tocmai din fundul apei!?"

„Mai întâi, n-ar înţelege ce valoare au. Ştie ea dacă o cutie cu diamante preţuieşte mai mult decât una cu acadele? E o copilă doar."

„Apoi comoara nici n-ar ajunge în mâinile sale pentru că într-o clipă ar înhăţa-o tutorele ei, care ar şterpeli nouăzeci la sută, fiindcă de, nimeni nu l-ar putea controla; comoara asta se poate valorifica numai pe ascuns."

„Şi la urma urmelor, chiar dacă ar ajunge neatinsă în stăpânirea Timéei, care ar fi sfârşitul? Timéa ar deveni o doamnă bogată care n-o să te mai privească niciodată de pe piedestalul ei strălucitor; iar tu, tu vei rămâne în vecii vecilor un amărât şi ponosit *schreiber* de vas pentru care îndrăzneala de a visa la o doamnă ca dânsa ar fi curată nebunie."

„Aşa însă, va fi invers. Tu vei fi bogat, iar ea săracă."

„Nu asta ai cerut tu soartei?"

„Nu!"

„Se-nţelege că n-ai să păstrezi comoara pe care ai descoperit-o. Ai s-o valorifici, ai s-o dublezi, ai s-o triplezi; în fine, după ce pe baza acestui capital vei câştiga un al doilea şi un al treilea milion, te vei înfăţişa acelei fete sărace şi-i vei spune: Toate astea sunt ale tale, împreună cu inima mea!"

„Asta înseamnă oare că-i vrei răul?"

„Nu, deoarece dorești să devii bogat numai pentru fericirea ei!"

„Cu aceste gânduri cinstite, poți să dormi liniștit!"

Luna se cufundă pe jumătate în Dunăre, rămânând deasupra numai un colț ce semăna cu un turn de văpaie; chipul ei luminos se alungi pe deasupra valurilor, ajungând până la prova corabiei, așa încât se părea că fiece rază și fiece val îi vorbea lui Timár. Și toate îi spuneau:

„Norocul e în mâna ta. Prinde-l! Ascunde-l! Nimeni nu știe nimic. Singurul om care știa ceva zace, undeva, în fundul Dunării."

Timár ascultă vorbele lunii, graiul valurilor înspumate și glasul acela tainic din sufletul său, și o sudoare rece i se prelinse pe frunte.

Luna își ascunse sub apă și ultimul colț învăpăiat, iar ultima ei rază părea că-i spunea lui Timár:

„Ești bogat! Ești puternic!"

Dar când se făcu întuneric beznă, în tăcerea adâncă ce cuprinse firea, o voce lăuntrică îi șopti:

„Ești un hoț!"

Peste un ceas o căruță cu patru cai alerga într-o goană nebună pe șoseaua ce venea dinspre Szöny și, în clipa când ceasornicul din turnul Sfântului Andrei bătu orele unsprezece, căruța se opri lângă „Anglia", în fața porții pe care era pictat vulturul cu două capete.

Timár sări jos și intră grăbit în casă.

Era așteptat.

MINA DE AUR

Am fost cândva la Cetatea-Mare.

Reamintindu-mi de priveliștile de-acolo, mi se strânge inima la gândul că va trebui să descriu ceea ce am văzut. Căci imaginația omului e neputincioasă când vrea să înfățișeze tot ce a văzut aievea și îi lipsesc cuvintele când vrea să zugrăvească realitatea.

O singură comparaţie găsesc că-i potrivită.

Să ne închipuim că ne aflăm într-unul din găvanele acelea uriaşe pe care ni le înfăţişează suprafaţa lunii, când te uiţi cu lunetele mari în craterele ei umbrite pe margini şi cu dungi adânci inelate.

Să ne închipuim că ne aflăm într-una din aceste cetăţi imense, pustii, întunecate şi nelocuite; că ne aflăm în genunea lui Plutarh despre care se crede că a fost creată cândva de un vulcan.

Cetatea-Mare este un asemenea munte uriaş şi scobit. Un dom imens căruia îi lipseşte doar cupola. Stâncile care alcătuiesc pereţii circulari stau rezemate una de alta — blocuri gigantice ce par nişte turnuri imense aruncate claie peste grămadă. În craterul uriaş, cu marginea de sute şi sute de stânjeni şi cu fundul care are un perimetru de o mie de stânjeni, nu creşte firicel de iarbă sau vreun tufiş; acolo nu se află decât cremene: coloşi şi obeliscuri, piramide şi cuiburi. Câte o stâncă stă aplecată spre adâncuri, fiind parcă gata-gata să se prăbuşească; de fapt stă aşa de multe veacuri. Câte o prăpastie se cască despicând peretele muntelui pentru ca apoi să se piardă jos într-o peşteră fără fund. Într-o parte a acestui munte îngrozitor alcătuit din stânci uriaşe se află o poartă înclinată; intrarea potrivită pentru palatul giganţilor. Privind pe aici, vezi ridicându-se din valea adâncă un munte ţuguiat pe care, de asemenea, nu desluşeşti nici o pată verde, ci doar piatră şi iar piatră. Acest munte e format însă din bucăţele atât de mici, încât cele mai mari dintre ele sunt abia cât un bob de ametist sclipitor.

Aceasta e Cetatea-Mare.

Şi acest vulcan fără foc, acest găvan de stâncă ce imită circurile romane, nu este opera naturii, ci a omului. Opera romanilor. În muntele acesta se găsea aur; cuceritorii romani i-au adus aici pe sclavii daci şi i-au pus să fărâmiţeze şi să scobească muntele aşa cum se vede azi. La intrare, pe pereţi, se pot zări şi acum urmele focurilor. Pe vremea aceea, deoarece nu se cunoştea praful de puşcă, se încălzea stânca, apoi se turna deasupra oţet. Şi astfel stâncile crăpau...

Muntele acela ţuguiat ce se înalţă acolo, în vale, s-a format în întregime din stâncile ce-au fost fărâmiţate pentru a se scoate aurul. Un munte prefăcut în nisip!

Cândva, vârful Cetatea-Mare s-a prăbuşit îngropând mina. Se zice că mina veche are o adâncime de două ori mai mare decât înălţimea muntelui de deasupra ei.

În coridoarele îngropate sub stâncă se mai găsesc şi azi vestigii de pe vremea romanilor. Astfel s-a descoperit o *tabula ceramica*[1], ce grăieşte despre eliberarea unui sclav căutător de aur, iar între tăbliţele de ceară ale tabulei s-au găsit câteva şuviţe din părul iubitei acestuia, şuviţe împletite în şase.

Oamenii care locuiesc în vecinătatea acestui munte sunt şi acum tot băieşi: scot aur din piatră.

O muncă îngrozitoare!

Aurul e rege! Se lasă foarte mult rugat. Stânca nu e decât „piatră stearpă" şi numai unele straturi au „vâne" de aur; în aceste straturi se află aurul, presărat cu fire de praf sau de mică. Uneori, se sapă ani de-a rândul în piatra stearpă până să se arate vreo vînă, iar alteori vâna se pierde, aşa că munca trebuie luată de la capăt. Aurul se joacă de-a v-aţi ascunselea: cel care-l caută trebuie să străbată muntele ferestruind stâncă după stâncă.

Se aleg şi se pun deoparte pietrele aurifere, sortându-se: cele mai bogate în aur se pun în piua uscată, iar cele mai sărace — în piua cu apă; pietrele sunt apoi măcinate şi se trec printr-un ciur care cerne totul, aşa cum se cerne făina; cât ţine satul Roşia Montană, şteampurile care separă aurul de piatră clămpănesc mânate de apă; în fundul albiilor şi al jgheaburilor rămâne metalul preţios; mâlul provenit din sfărâmături e captat în gropi; locurile prin care trebuie să treacă pietrele se numesc „capcane", „vetre de foc" sau „podeţe"; dar nici după atâtea peregrinări nu li se dă crezare că nu ascund aur; resturile sunt amestecate cu mercur în butoaiele mari ale morilor de măcinat, iar acesta captează şi ultimul firicel de aur. Apoi, acest amestec se vâră în nişte pungi mari din piele de căprioară şi se presează. Mercurul

[1] Tablă de ceramică (lat.).

străbate porii pielii, iar aurul rămâne la fund ca un praf galben, fără luciu. Praful acesta galben este dus în fiecare sâmbătă la Alba Iulia de către cei ce lucrează în minele de aur din jurul Cetăţii-Mari pentru a fi preschimbat în bani.

Iată ce se cheamă mina de aur.

Dar nu vă luaţi după înţelesul figurat al cuvintelor! Nu e mină de aur, ci cetatea foametei. Cei care fărâmiţează stâncile în căutarea aurului umblă zdrenţăroşi, mănâncă mămăligă, locuiesc în colibe de lemn şi mor în floarea vârstei: sunt oamenii cei mai săraci de pe lume!

În altă parte e „mina de aur"!

*

După manevrele de la Komárom, Timár deveni bogat peste noapte; îşi cumpără chiar şi o casă în *city*-ul negustorilor din Komárom, pe strada Rác. Această îmbogăţire nu păru nimănui ciudată.

Cuvintele regelui Francisc I — adresate unui ofiţer de la aprovizionarea armatei care rămăsese sărac — cred că sunt notate în agendele tuturor furnizorilor: „Boul a fost legat de iesle; de ce n-a mâncat?"

Nimeni nu putea şti cât anume câştigase Timár din această afacere cu aprovizionarea armatei, dar faptul că devenise deodată om de seamă putea să vadă oricine. Se apucase de tot felul de afaceri şi avea bani din belşug.

Pentru un comerciant sau un antreprenor, o astfel de ascensiune nu bate la ochi. Pentru ei e greu până pun piatră la temelie. E greu să câştige prima sută de mii de forinţi; după ce au câştigat-o, restul vine de la sine. Prima sută de mii deschide creditul.

Totuşi, domnul Brazovics rămase oarecum nedumerit. Bănuia, şi pe drept cuvânt, că Timár oferise „respectivilor" o mită mai mare decât obişnuia el să dea şi în felul acesta pusese mâna pe o afacere grasă din care de obicei se înfrupta el. Bine, dar cum putuse totuşi să câştige atâta?

Din clipa în care Timár se ridicase şi devenise cineva, domnul Brazovics căuta cu lumânarea prietenia fostului său *schreiber*,

poftindu-l adeseori la seratele ce se dădeau în casa lui, unde tânărul venea cu multă plăcere. Din când în când putea s-o vadă şi pe Timéa, care încet-încet începea să priceapă limba în care discutau ceilalţi.

Până şi doamna Zófia îl primea cu plăcere, ba, odată, jumătate şoptind, jumătate răcnind, îi spuse Athaliei că „nu-i pică nasul dacă s-arată mai prietenoasă faţă de Timár"; nu de alta, dar acesta devenise un om înstărit şi deci nu era o partidă de lepădat; făcea mai mult decât trei ofiţeri la un loc, pentru că ăia n-aveau altceva decât uniforma pompoasă şi datoriile. La care sfat domnişoara Athalie răspunse: „... asta nu înseamnă că aş primi vreodată să mă mărit cu servitorul tatălui meu." De unde doamna Zófia putu deduce începutul frazei: „Dacă tatăl meu s-a căsătorit cu slujnica lui..." Acest răspuns fusese o ripostă bine meritată pentru doamna Zófia, cum îndrăznise oare să se vâre în familia lor şi să devină mama unei domnişoare atât de nobile?

După cină, când rămaseră singuri la masă, domnul Brazovics începu să bea împreună cu Timár. La băutură Brazovics era un as, pe când bietul băiat nu băuse în viaţa lui pe săturate. După ce se încălziră bine, Brazovics se adresă glumind lui Timár:

— Ia spune Mişka, dar ştii, cu mâna pe inimă, cum dracu'-ai izbutit să câştigi atâta bănet din afacerea aia cu pâinea? Doar am făcut şi eu isprăvi de-astea şi ştiu cam ce se poate stoarce dintr-o asemenea chestie! Am amestecat şi eu tărâţe şi praf de moară în făină; mă pricep şi eu cum trebuie să macini pleavă în loc de grâu curat; ştiu şi eu care-i deosebirea între făina de secară şi cea de grâu. Dar să câştig cât tine n-am fost niciodată în stare. Ce şmecherie ai făcut? Hai, mărturiseşte! Acum şi-aşa, ce-a fost a fost!

Timár clipi din ochi ca omul beat care are nevoie de cel puţin şase cai putere ca să-şi ridice pleoapele şi răspunse râzând, împleticindu-şi limba la fiece cuvânt:

— Ştiţi, domnule...

— Tutuieşte-mă, te-am rugat doar să-mi spui pe nume!

— Ei bine, să ştii, Tanaszi, că n-a fost nici o şmecherie la mijloc. Ţii minte c-am cumpărat grâul ud de pe *Sfânta Barbara* pe un preţ de nimica, cu un forinţ baniţa? Nu l-am vândut nici morarilor, nici

crescătorilor de porci, nici ţăranilor, aşa cum a crezut toată lumea, pentru că asta ar fi însemnat să câştig, ia acolo, câţiva gologani, ci l-am măcinat repede şi tot atât de repede am copt pâine, aşa că totul nu m-a costat nici pe jumătate din cât m-ar fi costat dacă aş fi folosit cele mai ieftine cereale, ba încă cereale de cea mai proastă calitate!

— Straşnic, bre! Uite ce mi-e dat să învăţ la bătrâneţe de la tine! Ascultă, Mişka, da' pâinea aia coaptă pentru soldaţi n-a fost oare de proastă calitate?

Mihály pufni în râs şi fu cât pe-aci să-l împroaşte cu vinul ce-l avea în gură.

— Vezi bine c-a fost amară, rea ca fierea! A dracului de rea!

— Şi nu s-a plâns nimeni la *Verpflegungskomission*[1]?

— La ce bun? Aveam tot *Verpflegungskomission*-ul în buzunarul meu.

— Dar comandantul cetăţii, *Feldzeugsmeister*-ul?

— Şi ăla era tot în buzunarul meu — spuse Mihály, lovindu-şi trufaş buzunarele în care încăpeau atâţia oameni de seamă.

Ochii domnului Brazovics scânteiau ciudat. Păreau mult mai roşii ca de obicei.

— Şi pâinea făcută din grâul ăla umed ai dat-o într-adevăr soldaţilor s-o mănânce?

— Chiar aşa. Iar pâinea, odată înghiţită, nu mai vorbeşte!

— Bravo, Mişka, bravo! Dar să nu mai spui la nimeni; mie poţi să-mi spui că eu îţi vreau binele; dacă însă te-ar afla vreunul care te duşmăneşte, ai putea s-o bagi pe mânecă. Ţi s-ar duce pe copcă casa din strada Rác. Ţine-ţi gura, băiete!

La auzul acestor cuvinte, Timár păru că se trezeşte înfricoşat din beţie şi începu să se roage de domnul Brazovics, ba îi sărută şi mâinile, conjurându-l să nu-i divulge secretul, ca să nu-l nenorocească. Brazovics îl linişti asigurându-l că nu va sufla o vorbă, că din partea lui n-avea de ce să se teamă, numai să nu destăinuiască şi altcuiva taina.

Apoi îşi chemă servitorul şi-i dădu poruncă să ia un felinar şi să-l conducă pe domnul Timár cu multă grijă spre casa dumisale;

[1] Comisia de aprovizionare a armatei (germ.).

îi porunci să aibă grijă ca nu cumva să i se întâmple ceva pe drum musafirului său şi să-l ţină de braţ dacă-i vine cu ameţeală.

Servitorul se întoarse şi povesti că abia izbutise să-l ducă pe domnul Timár la locuinţa lui; că acesta dăduse să intre în diverse case, fiindcă nu mai recunoştea poarta de la propria casă, ba, mai mult, pe drum începuse să cânte. Acasă îl culcase binişor în pat şi bunul domn se cufundase de îndată într-un somn de plumb.

...Dar Timár, de îndată ce simţi că sluga lui Brazovics plecase, se ridică din pat şi până-n zori scrise tot felul de epistole. Nu fusese beat. Era sigur, tot atât de sigur pe cât de sigur ştia ce zi va fi mâine că Brazovics îl va denunţa; ba mai mult, ştia încă de pe-acum şi cui anume îi va trimite denunţul.

Pe vremea aceea — poate că azi nu mai e aşa — principiul ce sta la baza întregii economii a statului suna cam aşa: „*Stehlen und stehlen lassen*"[1].

Un principiu paşnic, nu?

Dar acest sistem bun avea drept duşman un alt principiu, francez. Orice s-ar zice, francezul e duşmanul neamţului în toate celea. Acest principiu era:

„*Ote-toi, que je m'y mette*".

Traducerea liberă ar fi: „Cară-te să ciordesc şi eu!"

Diferiţi înalţi demnitari din guvern şi de la curte erau rivali, şi, pe măsură ce unul sau altul izbutea să întoarcă vaca de muls spre dânsul, ceilalţi se înverşunau să-l răstoarne cu coarnele pe cel care-şi umplea şiştarul, revendicând *bona vacca*[2] pentru resortul lor.

Pe vremea aceea existau trei cancelarii ale curţii şi în afară de ele mai erau: *Algemeinne Hofkammer für Finanz-und Handelangelegenheiten*, *Oberste Justizstelle*, *Hofkriegsrath*, *Zensur-und Polizeihofstelle*, apoi *Geheime Haus- Hof- und Staatskanzlei* şi, în sfârşit, *Generalrechnungsdirektorium*.[3]

---

[1] Fură şi lasă şi pe alţii să fure (germ.).

[2] Vaca cea bună (it.).

[3] Camera generală de finanţe şi comerţ; Curtea supremă de justiţie; Consiliul de război, Direcţia poliţiei şi a cenzurii; Cancelaria secretă; Direcţia generală a contabilităţii (germ.).

Întreaga filozofie constă în a dibui care din rotiţele acestei complicate maşinării trebuia să fie unsă pentru a se deschide lădiţa în care cetăţeanul cinstit putea să-şi vâre lăbuţa.

Ce puteai căpăta? Şi de unde? Şi de la cine? Şi cu al cui ajutor? Şi din ce pricină, şi în ce fel, şi când? Care-i prietenul şi care-i duşmanul celuilalt demnitar? Şi ce preferinţă are fiecare? Şi care-i omul de care depind toate şurubăriile?

Asta-i ştiinţa ştiinţelor!

Aşa că Timár nu fu deloc surprins când, la câteva zile după seara petrecută la Brazovics, fu chemat sus în cetate, unde un domn, care se prezentă drept *Oberstfinanzgeheimrath*[1], îi aduse la cunoştinţă că deocamdată va rămâne acolo într-un sever arest preventiv, cerându-i totodată să predea cheile pentru a i se sechestra actele şi dosarele cu scripte.

Vestea stârni o vâlvă de neînchipuit.

Secretul lui Timár fusese denunţat la *Allgemeine Hofkammer für Finanz*. Aceasta era într-o veşnică rivalitate cu vârfurile *Hofkriegsrath*-ului. Se ivise, aşadar, prilejul să fie scoase în văzul lumii toate murdăriile înconjurate de mister ce se comiteau în sânul acelei instituţii şi să i se smulgă astfel întregul resort de aprovizionare a armatei. Atacul fu susţinut de cele trei cancelarii ale curţii; *Hofkriegsrath*-ul fu apărat doar de *Polizeihofstelle*, în timp ce *Staatskanzlei* veni cu decizia împotrivă-i; îndată fu trimisă o comisie care avea instrucţiuni să nu cruţe pe nimeni, să suspende toată *Verpflegungskommission*[2], să citeze în faţa ei pe generalul-comandant, să-l aresteze pe furnizor, să pornească un proces penal şi să dea totul în vileag. Doar în denunţ erau înşirate toate amănuntele şi încă limpede de tot! Dacă se va găsi un singur dumicat de pâine mucedă, va fi vai şi amar de Timár!

Dar nu se găsi nimic.

Timp de opt zile comisia lucră zi şi noapte. Se audiară martori — puşi să jure înainte de a depune mărturie — ba chemară în ajutor tot judeţul; nimeni însă nu depuse împotriva lui Timár.

---

[1] Înalt consilier secret de finanţe (germ.).

[2] Comisia de aprovizionare (germ.).

Din cercetări reieşi că toată încărcătura de grâu ud fusese vândută de Timár morarilor, fabricanţilor şi crescătorilor de porci; că nici un bob din grâul acela nu se amestecase în pâinea ce fusese pregătită pentru soldaţi. Comisia cită chiar şi soldaţi, dar aceştia declarară toţi până la unul că niciodată nu mâncaseră pâine mai bună decât aceea cu care-i hrănise Timár în cele două săptămâni de manevre. Or, dacă nici un acuzator şi nici un martor nu fu împotrivă-i, cu atât mai puţin putea îndrăzni cineva să acuze forurile armatei că ar fi fost mituite. Ele cedaseră aprovizionarea, pe bună dreptate, celui care oferise marfă mai ieftină şi de mai bună calitate. La sfârşit, cei anchetaţi se revoltară. Se simţeau profund jigniţi, ameninţau şi zăngăneau săbiile, aşa că, speriată, comisia căzută în capcană revocă totul, îi reabilită pe toţi şi-şi luă grăbită tălpăşiţa din Komárom; lui Timár îi dădură drumul cerându-i scuze cu nemiluita şi declarând că merită să fie numit om de aur!

Îndată ce fu pus în libertate, primul care se grăbi să-l salute fu domnul Kacsuka; în faţa tuturor, demonstrativ, îi strânse mâinile:

— Scumpul meu prieten! Să nu te laşi! Trebuie să ţi se dea satisfacţie! Închipuieşte-ţi că au bănuit că şi eu m-aş fi lăsat mituit! Du-te la Viena şi cere satisfacţie! Denunţătorul trebuie pedepsit exemplar. De azi încolo (cuvintele acestea le rosti în şoaptă) poţi fi sigur că aici, la noi, nu te mai dă nimeni jos din şa. Bate fierul cât e cald!

Timár îl asigură că o să-i urmeze sfatul, iar când se întâlni cu domnul Brazovics îi spuse şi lui acelaşi lucru.

Domnul Brazovics se văicărea amarnic de nedreptatea ce i se făcuse iubitului său prieten Mişka. Cine putea fi oare nemernicul ce-l pârâse?

— Orice o fi — ameninţă Timár — n-o să-i fie prea bine! Şi jur că dacă o fi vreunul care are casă aici, la Komárom, în urma acestei glume o să i se ducă pe apa sîmbetei. Poimâine plec eu însumi la Viena şi o să cer satisfacţie la cancelaria curţii.

— Du-te! Du-te! încuviinţă Brazovics, iar în sinea lui gândi: „O să fiu şi eu acolo!"

Aşa că plecă la Viena cu o zi înaintea lui Timár. Folosindu-se de vechile lui relaţii (relaţii care, ce-i drept, înghiţiră bani grei,

nu glumă!) pregăti astfel terenul, încât era de-ajuns ca Timár să intre doar în labirint că de ieşit n-avea să mai iasă niciodată. De la cancelaria curţii urma să-l trimită la *Hofkammer*, de acolo chestiunea trecea la *Oberste Justizstelle* care amesteca apoi în afacere *Polizeihofstelle*, care la rândul ei îl va constrânge pe Timár să meargă la *geheime Staatskanzlei*; omul imprudent se înfurie încetul cu încetul, mai scapă ici-colo câte o vorbă nesăbuită; ba poate chiar îi dă-n minte să se adreseze gazetelor, şi-atunci îl înhaţă *Hofzensurstelle*[1]; la urmă, ajunge să se roage el de dânşii să-i dea drumul şi jură că în viaţa lui nu se va mai atinge de clanţa vreunei *Hofstelle*[2].

Cine-i nebun n-are decât să se ducă să-şi caute dreptate! Numai că Timár nu mai făcea parte din tagma nebunilor. Îşi întrecuse demult dascălii. Pe amândoi.

Făcând primul pas, şiretenia care zăcea ascunsă în firea lui fusese descătuşată.

Din clipa când se lăsase convins să facă acel prim pas, devenise viclean şi învăţase că nu trebuie să destăinuie niciodată ceea ce avea de gând să facă.

La fel ca şi o femeie... Până la prima greşeală, e curată, neştiutoare şi întreaga ei făptură arată nevinovăţie; dar cum a scrântit-o, firea ei pură ca şi cristalul se înviorează pe dată, încât nu mai are nevoie de sfătuitori, ştie tot; ba ştie chiar să născocească lucruri noi.

Timár lăsase să se întrevadă talentul ce zăcea în el încă de când dejucase cercetările de la Panciova; numai că atunci făcuse ceea ce făcuse în interesul altcuiva; el nu trăsese nici un folos. Adusese la îndeplinire ceea ce i se ceruse: păcălise nişte urmăritori.

Acum însă era-n joc propriul său interes.

Fiind în stăpânirea comorii găsite, trebuia să caute motive care să justifice tuturor îmbogăţirea lui de peste noapte. Trebuia deci să pozeze în antreprenor norocos.

---

[1] Cenzura Curţii imperiale (germ.).

[2] Loc de casă, curte (germ.); joc de cuvinte — aluzie la Curtea imperială.

Din prima afacere câştigase o sumă fabuloasă.

Dacă lumea va crede că îmbogăţirea lui se datora contrabandei, nu era mare nenorocire. Nimeni nu putea să dovedească asta, deoarece totul era o minciună sfruntată. Cheltuise atât de mult în afacerea cu aprovizionarea, încât abia de-i rămase un mic câştig. În schimb, de-acum înainte putea să cumpere şi case, şi corăbii; putea să plătească cu aur greu; lumea era încredinţată că totul provenea din câştigul realizat în afacerea aceea.

Avea nevoie de pretexte, de titluri şi de aparenţe pentru ca încetul cu încetul să se poată arăta lumii cu comorile lui Ali Ciorbadji.

Ce făcu deci când plecă la Viena?

Timár trebuia să ceară satisfacţie *Hofkammer*-ei; or, în privinţa aceasta, putea să conteze pe sprijinul *Hofkriegsrath*-ului. Din partea protectorilor săi din Komárom avea scrisori de recomandaţie către nişte persoane foarte influente.

Dar el lăsă în fundul lăzii toate scrisorile de recomandaţie şi se duse direct la preşedintele *Hofkammer*-ei, cerându-i o audienţă.

Ministrului îi plăcu faptul că omul nu intrase pe fereastră, ci direct pe uşă. Aşadar, îl primi.

Înaltul demnitar era un bărbat voinic, chel, cu faţa rasă, cu sprâncene severe şi c-o bărbie dublă ce-ţi inspira respect; pe piept avea o sumedenie de decoraţii. Când împricinatul cu mustaţă lungă apăru în faţa sa, el îşi ascunse mâinile la spate, sub aripile fracului. Timár purta haine simple, negre, după moda ungurească.

Prima întrebare a Excelenţei Sale fu:

— De ce domnul nu-şi pune sabia, atunci când vine în audienţă?

— Nu sunt nobil, Excelenţă!

— A, aşa? Şi... ai venit la mine, fără îndoială, să-mi ceri satisfacţie pentru arestarea dumitale şi pentru cercetările ordonate împotriva dumitale?

— Departe de mine acest gând, Excelenţă — răspunse Timár. Guvernul şi-a făcut datoria atunci când, în urma unui denunţ care părea întemeiat, a pornit cercetări cu toată severitatea şi nu numai împotriva mea, ci şi împotriva unor persoane mult mai de

seamă decât mine. Cum nu sunt nobil, n-am nici un motiv să mă plâng pentru ştirbirea lui *primae nonus*[1]. În schimb, rămân adânc recunoscător atât denunţătorului, cât şi judecătorilor pentru că prin această severă anchetă au demonstrat că nu mi-am murdărit mâinile în această afacere.

— E! E! Deci n-ai de gând să ceri satisfacţie împotriva celui care te-a denunţat?

— Dimpotrivă, găsesc că o cerere ca asta ar fi dăunătoare deoarece în felul acesta aş speria şi aş îndepărta pe ceilalţi oameni cinstiţi care ar vrea să denunţe adevăratele abuzuri. Onoarea mea a fost restabilită; nu sunt răzbunător din fire. Şi, în afară de asta, n-am nici timp şi nici poftă de-aşa ceva. Ce-a fost s-a dus.

Auzind aceste cuvinte, Excelenţa Sa îşi scoase o mână de sub aripa fracului pentru a-l bate pe Timár pe umăr:

— E! E! Asta-i o atitudine foarte înţeleaptă din partea dumitale! Va să zică n-ai timp s-alergi încoace şi încolo pierzându-ţi vremea cu procese de răzbunare. Ai o concepţie sănătoasă! Aşadar, cu ce gând ai venit la mine?

— Cu o propunere.

— O, cu o propunere?!

— Pentru care am mare nevoie de protecţia Excelenţei Voastre.

Excelenţa-sa îşi ascunse din nou mâna sub aripa fracului.

— Coroana are un domeniu în partea dinspre hotarul ilir, la Levetinc.

— Aha! Îhm! gâgâi Înălţimea Sa şi-şi încreţi tare fruntea. Şi-n ce scop spui asta?

— De obicei umblu prin părţile acelea în calitate de angrosist de cereale şi astfel am ajuns să cunosc situaţia. Moşia are vreo treizeci de mii de iugăre pe care bancherul vienez Silbermann le-a arendat de la guvern cu patruzeci de creiţari pe iugăr. Încheierea contractului intră în atribuţiile *Hofkammer*-ei, iar de arendă dispune *Hofkrigsrath*-ul. Arenda se ridică deci la douăzeci de

[1] Acea parte din cronica lui Werböczi (1458–1541, jurist, mare demnitar maghiar), care înşiră drepturile nobililor maghiari.

mii de forinţi. Silbermann, împărţind moşia în trei, a dat-o unor subarendaşi care i-au plătit un forint de fiecare iugăr.

— Păi de! Doar trebuie să câştige şi el ceva.

— De bună seamă. La rândul lor, subarendaşii au împărţit pământul în părticele mai mici, dându-le locuitorilor din împrejurimi în schimbul unei rente în natură. Acum însă, din pricină că au fost doi ani răi unul după altul şi mai ales anul acesta deosebit de secetos, pământul din Banat n-a rodit nici măcar de sămânţă. Ţăranii n-au strâns nimica; aşa că n-au avut ce să dea subarendaşilor, iar arendaşul principal, pentru a scăpa de arendă, a declarat faliment, rămânând dator cu arenda pe anul în curs.

Auzind aceste cuvinte, ambele mâini ale Excelenţei Sale apărură de sub aripile fracului şi înaltul demnitar începu să-i vorbească lui Timár, folosind toate cele zece degete:

— Păi da, fiindcă Silbermann făcea lux ca un prinţ, ticălosul! Mă rog, ţinea cai de opt mii de forinţi ca să-i înhame la trăsură. Acuma sunt vânduţi la licitaţie. Eu sunt „excelenţă" şi uite că nu-s în stare să ţin cai de opt mii de forinţi.

Timár se purtă ca şi cum n-ar fi auzit nimic. Urmă:

— *Hofkammer*-a n-o să primească arenda, fiindcă n-are cum să-şi execute debitorul; arendaşii şi subarendaşii au neveste şi toată averea lor e zestrea acestora. Cei douăzeci de mii de forinţi neachitaţi lipsesc din casa *Hofkriegsrath*-ului. Şi după câte ştiu, *Hofkriegsrath*-ul vrea să oblige *Hofkammer*-a să-i plătească.

Excelenţa Sa deschise tabachera şi, luând cu două degete câteva fire de tutun, trase cu coada ochiului spre Timár, încercând să ghicească unde bătea acesta.

— Umila mea ofertă este următoarea — continuă Timár, scoţând din buzunar o hârtie împăturită în patru. Eu aş arenda moşia din Levetinc pe timp de zece ani, la preţul pe care subarendaşii l-au plătit arendaşului principal, adică cu un forint de iugăr.

— Hm! Frumos lucru!

— Deoarece suntem la sfârşitul lui noiembrie, înseamnă că arendaşul cel nou a pierdut un an; toate pământurile au rămas necultivate. Eu însă mă ofer să pun la socoteală nu numai anul acesta pierdut, ci să plătesc şi arenda rămasă neplătită din anul trecut.

Excelenţa Sa lovi de două ori cu unghia în capacul tabacherei de aur şi-şi încreţi buzele.

„Hm! gândi el — ăsta-i un om de aur! Ăsta ştie mai mult decât arată mutra lui bleagă. Ăsta bănuieşte că noi, cei de la *Hofkammer*, vrem să luăm din mâinile *Hofkriegsrath*-ului resortul aprovizionării armatei şi că cercetările de la Komárom urmăreau tocmai acest lucru. Cum cercetările au dat greş, *Hofkriegsrath*-ul şi militarii ăia gâlcevitori din subordinele lui au triumfat şi-acum se fac luntre şi punte să smulgă din mâinile noastre administrarea moşiilor care aparţin districtelor militare de la graniţă. Şi asta-i o *bona vacca*! Şi ca să facă acest lucru, neachitarea arendei de către arendaşul moşiei de la Levetinc, care a dat faliment, e un pretext minunat. Dar iată că omul acesta, care a fost urmărit de *Hofkammer*, scăpând totuşi până la urmă, nu vrea să se alieze acum cu duşmanii *Hofkammer*-ei, ci, dimpotrivă, a venit aici pentru a ne ajuta să ieşim din încurcătură şi deci să ne întărească poziţia. Păi ăsta-i un om de aur! Trebuie deci preţuit cum se cuvine!"

— Bine! zise Excelenţa Sa, cu glas tare. Văd că eşti un om de ispravă; ai fost jignit de noi şi totuşi ai uitat necazul; o să te convingi fără-ndoială că aceasta e calea cea mai bună pe care trebuie s-o urmeze orice om cu scaun la cap. Şi, pentru a-ţi dovedi că statul ştie să-i răsplătească pe oamenii cu judecată, te asigur că oferta dumitale va fi acceptată. Revino chiar în seara asta la mine. Te asigur de reuşită.

Timár înmânã Excelenţei Sale oferta scrisă, se înclină adânc şi ieşi.

Excelenţei Sale îi plăcuse omul.

În primul rând, pentru că uitase şi iertase guvernului o mare nedreptate care, dacă ar fi fost scormonită, ar fi avut urmări neplăcute. În al doilea rând, pentru că propunea guvernului un contract avantajos, cu cincizeci la sută mai avantajos decât cel dinainte. În al treilea rând, pentru că, dând dovadă de un spirit de sacrificiu mai mult decât mărinimos, venea în ajutorul *Hofkammer*-ei care o cam băgase pe mânecă şi-o ajuta să se întărească pentru a putea respinge triumfătoare atacul *Hofkriegsrath*-ului. Deci de trei ori om de aur!

Dar şi în al patrulea rând, Timár era un om de aur! Asta însă nu putea să ştie deocamdată Excelenţa Sa. Lucrul acesta îl află abia după ce se întoarse la palatul său; când să se aşeze la masă, vizitiul îl înştiinţă că ungurul acela, pe care Excelenţa Sa îl însărcinase să liciteze în numele său pentru caii de opt mii de forinţi ai lui Silbermann, venise într-adevăr cu caii, însă în ceea ce privea preţul lor, urma să raporteze totul în mod confidenţial.

De patru ori om de aur!

Când, spre seară, Timár căută pe Excelenţa Sa la serviciu, constată că faţa fiecăruia din cei pe care îi întâlnea era însufleţită de un zâmbet amabil. Erau reflexele aurului! Excelenţa Sa îi ieşi în întâmpinare la uşă, primindu-l chiar de-acolo.

Îl conduse apoi la masa lui unde se afla contractul gata întocmit, cu toate semnăturile şi sigiliile oficiale, şi pecetluit cu o pecete cât toate zilele.

— Citeşte-l şi spune dacă-ţi place!

Primul lucru ce-l miră pe Timár fu chiar termenul specificat în contract; douăzeci de ani în loc de zece.

— Îţi convine?

Cum să nu-i convină?!

Al doilea lucru care-l făcu pe Timár să se mire fu numele său, care suna astfel: „*Nobilul Timár Mihály de Levetinczy*".

— Îţi place acest *praedicatum*[1]?

„*Nobilul Timár Mihály de Levetinczy*"! Sună destul de frumos!

— Şambelanul îţi va trimite actul de înnobilare — continuă Înălţimea Sa binevoitor, cu faţa numai zîmbet.

Timár se iscăli sub contract cu acest *praedicatum*.

— Nu te grăbi — adăugă Excelenţa Sa după ce Timár semnă contractul. Vreau să-ţi mai spun ceva. E datoria guvernului să decoreze cetăţenii vrednici care se disting în îndeplinirea îndatoririlor faţă de ţară. Se acordă o atenţie deosebită celor care au câştigat stima concetăţenilor lor în domeniul economiei naţionale şi al comerţului. N-ai putea să-mi numeşti pe cineva pe care să-l pot recomanda mai sus pentru a fi decorat cu ordinul „Crucea de fier"?

[1] Proclamare (lat.).

Excelenţa Sa nu se îndoia că răspunsul va fi:

„Iată butoniera mea, excelenţă! Nu veţi găsi loc mai potrivit pentru o astfel de decoraţie. Căutaţi un om vrednic? Sunt aici!"

Şi chiar pentru asemenea răspuns fusese pusă întrebarea.

Mare fu însă mirarea Excelenţei Sale când, după câteva clipe de gândire, Timár Mihály de Levetinczy îi răspunse astfel:

— Da, Excelenţă, aş îndrăzni să indic un om care de multă vreme se bucură de stima celor din jur, un om care-i binefăcătorul neştiut al celor care trăiesc în preajmă-i, şi anume... Sandorovics Cyrill, protopopul din Plescovăţ; acesta merită să fie decorat înaintea multor altora.

Uimit la culme, ministrul făcu un pas înapoi. Nu întâlnise niciodată un astfel de om care, la întrebarea: „Cui să dăm această decoraţie?", în loc să se întoarcă cu faţa spre oglindă şi să-şi arate cu degetul propria-i persoană, zicând: „Iată omul care-o merită, este aici!", să coboare privirile la marginea hârtii şi să scoată la iveală, de undeva, dintr-un sat îndepărtat, un popă care nu-i nici cumnatul sau cumătrul său, nici măcar de aceeaşi religie cu dânsul şi să spună: „Pe omul ăsta îl socotesc mai vrednic decât mine!"

Ei, pe dracu', ăsta-i un om prea din cale-afară de aur! Aur atât de curat, încât giuvaiergiul trebuie să amestece cel puţin trei carate de argint pentru a-l putea prelucra.

Numai că recomandarea fusese făcută şi trebuia luată în serios.

— Bine, bine — începu Înălţimea Sa — dar atribuirea unui ordin este legată de anumite formalităţi ceremoniale. Coroana nu poate să rişte un eventual refuz; în consecinţă, cel care urmează să fie decorat trebuie să-şi trimită mai întâi consimţământul în scris.

— Preasfinţia Sa e un om foarte modest, totuşi cred că şi-ar da consimţământul dacă... dacă ar fi oarecum încurajat de sus.

— Aşa? Înţeleg. Deci câteva rânduri scrise de mine ar ajunge, nu? Având în vedere că mi l-ai recomandat dumneata, fie! Statul trebuie să descopere virtuţile pe care modestia le ascunde.

Şi Excelenţa Sa scrise câteva rânduri de îndemn către domnul protopop Sandorovics Cyrill, asigurându-l că pentru meritele sale deosebite va fi decorat, dacă dorea acest lucru, cu ordinul „Crucea de fier".

Timár mulţumi pentru bunăvoinţa arătată de Excelenţa Sa, iar acesta, la rândul său, îl asigură că se va bucura pe veci de înaltul său sprijin.

Şi, pretutindeni, prin toate birourile — acolo unde pe muritorul de rând îl aşteptau zeci de „torturi expediţionale" — toată funcţionărimea se grăbi să stea la dispoziţia lui Timár: în timp ce oricare altul ar fi fost nevoit să alerge cu hârtiile sale câteva săptămâni prin labirintul birourilor, el trecu în zbor prin toate acestea într-un singur ceas.

Deşi nevăzut, urciorul de la Orşova cu apa curăţitoare îşi trăda prezenţa.

Totuşi, până ajunse să-şi vâre în servieta de piele toate actele, precum şi contractul învestit cu forme legale, se făcu noapte de-a binelea.

Abia atunci se grăbi.

Dar nu pentru a lua masa, nici pentru a se culca, ci pentru a da fuga la „Mielul de aur", acolo unde obişnuiau să tragă aprigii căruţaşi din Nyergesújfalu. Cumpără de la cârciumă o chiflă şi un *knackwurst*[1], şi le vârî în buzunar cu gând să le mănânce pe drum.

După asta îi strigă căruţaşului:

— Plecăm îndată. Să nu cruţi nici biciul, nici calul. Bacşiş, un forint de fiecare milă. Pentru grabă, plata dublă.

Căruţaşul înţelese ce avea de făcut.

Peste două minute căruţa se avânta în galop şi pocnituri de bici răsunau pe străzile Vienei. În urma lor putea să strige mult şi bine *polizei*-ul că nu-i voie să pocneşti din bici la Viena!

Călătoria rapidă era asigurată în vremea aceea de către o corporaţie de căruţaşi care formau un lanţ neîntrerupt între Viena şi Zimony. Caii căruţaşilor erau zi şi noapte gata să fie înhămaţi şi, când răzbăteau pocnituri de bici la marginea satului, căruţaşul care venea la rând scotea din grajd cei patru cai de schimb odihniţi, aşa încât, în două minute, noul atelaj era prins de căruţa care sosea: „trenul" pornea mai departe, pe ploaie, prin noroaie, gonind fără întrerupere când sus pe munte, când jos în vale, fără

[1] Cârnat afumat (germ.).

să-şi încetinească marşul; dacă două căruţe se întâlneau la jumătatea drumului, căruţaşii deshămau, schimbau caii şi-n felul acesta făceau amândoi numai jumătate de drum. Rapiditatea era în funcţie de plată.

Timár nu coborî două zile şi două nopţi din căruţă; nu coborî nici măcar să mănânce, iar de dormit socoti că putea să doarmă şi-acolo, chiar dacă se lovea cu capul de codârlă, de leucă sau de marginile ei. Era obişnuit cu aşa ceva.

A doua zi spre seară ajunse la Zimony şi de-acolo, încă în cursul nopţii, porni spre primul sat de pe moşia Levetinc.

Vremea era frumoasă. Frumoasă, deşi era prima zi de decembrie.

Se opri la primărie şi-l chemă pe primar. Îi aduse la cunoştinţă că el era noul arendaş al moşiei şi-l însărcină să-i anunţe pe gospodari că vor putea să muncească în parte pământurile şi în anul următor. De doi ani nu se recolta nimic, de parcă pământul ar fi fost lăsat în paragină; fără îndoială că trebuia să urmeze un an de belşug. Vremea se arăta prielnică — toamnă lungă ca niciodată — aşa că timp era berechet pentru arat şi semănat, dacă oamenii se apucau cu nădejde de treabă.

— Toate ar fi bune — îi răspunseră ţăranii — cu aratul am isprăvi noi, dar vorba e că nu avem sămânţă. Nu se găseşte bob de grâu nici cu bani grei. Toamna, până şi gospodarii cei mai înstăriţi n-au însămânţat decât ici-colo, câte un petic de pământ. Poporul de rând o să ierneze anul ăsta cu mămăligă.

— O să fie sămânţă — îi încuraja Timár. Mă-ngrijesc eu s-aveţi.

Trecu aşa prin toate satele unde locuiau dijmaşii; la îndemnul său, ţăranii porniră de îndată cu plugurile pe ogoare şi începură să are în lung şi-n lat câmpia care altfel era sortită să rămână pârloagă încă un an — adică să rodească buruieni şi scaieţi.

Dar de unde să facă rost de sămânţă? Din Ţara Românească era prea târziu să mai aducă, iar prin împrejurimi nu se găsea nici bob.

Numai că Timár ştia totuşi un loc unde putea să găsească sămânţă.

În ziua de 2 decembrie sosi la Plescovăţ, acolo unde la începutul toamnei oamenii fuseseră gata-gata să-l omoare-n bătaie.

Îi făcu o vizită Preasfinţiei Sale protopopul Sandorovics Cyrill, care, tot în toamnă, îl poftise afară din casa lui.

— Ei, fiule, iar vii să mă baţi la cap? îl întâmpină venerabilul părinte, acest neîntrecut şi mare binefăcător al poporului, acest om care de mult ar fi meritat ordinul „Crucea de fier", dacă n-ar fi fost atât de modest. Ce mai vrei? Vrei să cumperi grâu de la mine? Ţi-am spus de-acum două luni că n-am, nu-ţi dau; ce vrei să-mi spui? Orice mi-ai spune, nu cred nimic. Ai nume grecesc şi mustaţă lungă; nu te cred!

Timár zâmbi:

— Păi, de data asta o să spun adevărul.

— Nu te cred! Voi, negustorii din părţile de sus, ne trageţi pe sfoară de fiecare dată. Răspândiţi fel de fel de minciuni să credem că-n ţara de sus a fost recolta bogată şi-n felul ăsta faceţi ca preţul grâului să scadă. Când vreţi să cumpăraţi ovăz, daţi sfoară-n ţară că guvernul vinde toţi caii. Sunteţi nişte mincinoşi până-n măduva oaselor.

— De data asta o să spun totuşi adevărul. Am venit din însărcinarea guvernului şi în numele lui să rog pe Preasfinţia Ta să ne deschizi hambarele. Aflând că oamenii din regiune nu au grâu de însămânţat, guvernul vrea să împartă sămânţă sub formă de împrumut. Cel care ajută la îndeplinirea acestei măsuri face un gest nobil şi un mare bine ţăranilor, iar guvernului — un serviciu nepreţuit. Nu eu voi lua în primire grânele, ci chiar gospodarii care le vor folosi pentru însămânţat.

— Da, fiule, toate astea-s adevărate. Şi mie-mi pare rău de sărmanii poporeni, dar nici eu n-am. De unde să am grâu? Nici ogoarele mele n-au rodit. Am un hambar uriaş, cu trei caturi, dar e gol-goluţ.

— Nu-i gol, preasfânte părinte! Ştiu că zace-n el neatinsă recolta de acum trei ani, aşa că tot se mai află pe-acolo cel puţin zece mii de chile de grâu.

— Ba pe dracu' ghem! N-ai să intri acolo nici mort. Nu-ţi dau nici cu cinci forinţi chila. La primăvară o să se vândă cu şapte forinţi, şi-atuncea da, îl vând. Minţi cu neruşinare! Nu guvernul caută grâu. Tu vrei să-l înhaţi. Da' nu-ţi dau nici un bob.

Guvernul habar n-are că tu te afli pe lumea asta, după cum n-are habar că printre supuşii lui mă număr şi eu! Pentru el, noi nu facem nici cât o ceapă degerată.

Turnul rezista ferm în faţa canonadei. Dar Timár băgă mâna în buzunar şi scoase ghiuleaua de douăzeci şi patru de funţi — scrisoarea ministrului.

După ce citi scrisoarea, Preasfinţia Sa nu mai ştiu de cine să se îndoiască mai întâi: de propriii săi ochi sau de Timár?

Dar sigiliul cel mare cu vulturul cu două capete de pe plic şi pecetea oficială a *Hofkammer*-ei, care se găsea pe hârtia dinăuntru, îl convinseră că nu era nici o minciună la mijloc, ci adevărul-adevărat.

Or, ăsta era visul visurilor sale! Să poarte o cruce strălucitoare pe piept. Timár cunoştea prea bine slăbiciunea protopopului; doar îl auzise de nenumărate ori — atunci când, după ce încheiaseră vreun târg, rămăseseră la un pahar de vin — cât de amarnic se plânse că guvernul greşeşte agăţând atâtea decoraţii pe pieptul patriarhului de la Carlota. De ce un om să aibă atâtea decoraţii, iar alţii nici măcar una?

Aceasta era dorinţa cea mai fierbinte a protopopului. Să se poată mândri cu o decoraţie, să-l admire ţăranii şi să-l invidieze maiorul de infanterie care n-avea încă o asemenea distincţie. Şi-apoi însuşi patriarhul va fi mult mai binevoitor cu el.

Ca prin farmec se schimbară toate sentimentele lui faţă de Timár.

— Stai jos, vere! (Până atunci nici nu-l poftise pe scaun.) Ia povesteşte-mi: cum ai ajuns să-l cunoşti pe Excelenţa Sa? Cum de ţi s-a încredinţat scrisoarea asta?

Timár se apucă să ticluiască o asemenea poveste de parcă atunci ar fi luat-o dintr-o carte. Istorisi că plecase de la Brazovics, că intrase în slujba guvernului şi că se bucura de multă trecere în faţa ministrului, că el însuşi îl recomandase pe vechiul său cunoscut, pe preasfinţia sa pentru a fi decorat.

— Bănuiam eu că nu eşti chiar aşa de prost precum te arăta mutra. De-asta te-am iubit întotdeauna. Ei, fiule, fiindcă ai nume grecesc şi mutră atât de cinstită, îţi dau grâu. Cât îţi trebuie? Zece

mii, douăsprezece mii de chile? Cât am, tot ţi-l dau. Să nu crezi însă că de dragul ministrului, ci pentru obrazul tău cinstit şi pentru binele poporului. Cum am spus? Că-l dau cu cinci forinţi? Ei, ţie ţi-l dau doar cu patru forinţi şi nouăsprezece groşiţe. Şi-mi plăteşti pe loc? Sau mă duc după bani la Viena? Pot să fac şi asta. Fiindcă tot vreau să mă duc să mulţumesc Excelenţei Sale pentru cinstea ce mi-o face. Vii cu mine, nu? Mă iei cu tine? Şi-ai să mă aştepţi în anticameră. Ia spune cum arată domnul ministru? Înalt? Scund? Binevoitor? Morocănos? Îmi dă pe loc decoraţia? Îi place pelinul de Carlota? Apăi ai să-l guşti şi tu îndată.

În zadar încercă Timár să protesteze spunându-i că avea de gând să plece la Levetinc chiar în noaptea aceea pentru a da poruncă supraveghetorilor moşiei să trimită imediat arendaşii după grâu; gazda ospitalieră nu-l lăsă să plece; îi puse la dispoziţie câţiva flăcăi călări, prin care Timár trimise vorbă în toate părţile, aşa că n-avu încotro şi trebui să rămâie peste noapte la dânsul.

Preasfinţia Sa avea nişte pahare rotunde, fără picior, pahare ce nu pot fi lăsate din mână până ce n-ai băut tot vinul, că altfel se răstoarnă. Un astfel de pahar fu pus în mâna lui Timár; luă şi gazda unul asemănător şi până-n zori tăifăsuiră în felul acesta. Timár nici nu se cunoştea că băuse. Se ţinea bine. Mde, umblase cam multişor prin Bacska[1].

A doua zi gospodarii sosiră cu căruţele la curtea protopopului. Când îşi dădură seama că într-adevăr uşile hambarului cu trei caturi fuseseră deschise, îl socotiră pe Timár un fel de sfânt făcător de minuni. În hambar era grâu, nu glumă, recolta pe trei ani — de-ajuns pentru a însămânţa toate ogoarele de toamnă din regiunea aceea.

Timár nu se urni de pe moşia arendată până când nu se lăsă un îngheţ năprasnic, care puse capăt semănatului. Se însămânţase însă de-ajuns pentru anul acela. În rest, pământul urma să fie lucrat în primăvară sau să fie lăsat izlaz. Din cele treizeci de mii de iugăre cât avea moşia, abia câteva sute erau pentru

[1] Regiune viticolă.

păşune; încolo numai pământ negru ce dădea grâu de prima calitate. Dacă anul era bun, recolta avea să fie nespus de îmbelşugată. Semănatul se făcuse tocmai la vreme. În toamna aceea, până către sfârşitul lui octombrie, nu plouase şi nu bătuse nici vântul; cei care semănaseră în această perioadă se aşteptau la o recoltă slabă deoarece sutele de mii de hârciogi scoseseră din pământ boabele neîncolţite şi le mâncaseră. Alţii semănaseră în noiembrie, pe noroi, însă zăpada timpurie le stricase semănăturile: pământul fiind moale, grâul încolţit se înăbuşise sub omăt; apoi acesta se topise brusc şi urmase o vreme călduţă, care ţinu până la Crăciun; abia cei care semănaseră în această din urmă perioadă o nimeriseră bine: hârciogii pieriseră pentru că înainte de ninsoare dăduse un îngheţ, iar alba şi frumoasa pătură de nea ascundea — până la primăvară — comoara grânelor de orice duşman dăunător.

— Mare loterie-i şi agricultura! Ori totul, ori cotul.

Timár nimeri totul.

Urmă un an atât de prielnic, încât cel care avusese norocul să semene în Banat obţinea pentru un bob douăzeci.

Ţăranii din Levetinc îl binecuvântau pe noul arendaş care nu-i lăsase să piardă şi anul acela. De pe pământurile lor recoltau grâu pirpiriu, plin de buruieni şi tăciune, pe când pământurile lucrate în dijmă rodiseră din belşug un grâu curat.

În acel an, Timár încărcă treizeci de corăbii şi urcă pe Dunăre în sus, spre Komárom şi Győr, grânele cele mai frumoase; iar încărcătura celor treizeci de corăbii îl costă cât l-ar fi costat pe altul încărcătura a trei.

Depindea doar de el dacă voia să câştige în anul acela o jumătate de milion, să mai adauge o sută de mii sau să mai lase o sută de mii din această jumătate de milion! Putea să ieftinească grânele şi deci pâinea sărmanului popor, putea să pună cuţitul în beregata celorlalţi, a rivalilor săi.

Căci putea să se joace cu ei ca pisica cu şoarecele. Putea să scadă preţul cerealelor după pofta inimii lui.

La cafeneaua Brazovics, în fiecare seară aveau loc scene furtunoase între angrosiştii de cereale adunaţi acolo. Acest Timár,

ridicat abia de un an, îi strivea pe toţi. Nu era chip să-l concurezi pe piaţă. Avea bani cât nisipul mării şi îşi risipea marfa de parcă ar fi furat-o. Dacă ar fi venit printre ei, cu siguranţă că l-ar fi sfâşiat.

Dar Timár nu venea niciodată acolo.

Nimeni nu-l văzuse stând locului şi legând prietenie cu cineva. Nu sufla o vorbă despre ceea ce avea de gând să întreprindă. Dar orice făcea ieşea de minune, parcă ar fi avut mâini fermecate. Se vârâse în alte afaceri, care ar fi putut să treacă prin mintea oricui, şi pe care le-ar fi putut întreprinde oricine cât ai bate din palme: dar nimeni nu le văzuse decât după ce le înhăţase Timár, luându-le-o înainte. Şi nu se astâmpăra deloc; era mereu în trăsură, călătorea, alerga încoace şi-ncolo; de mirare li se părea doar faptul că mai stătea în oraşul lor şi nu se muta la Viena. Ce-i trebuia unui om atât de bogat să-şi aibă reşedinţa la Komárom? (Deşi, pe vremea aceea, Komáromul era un însemnat centru comercial.)

Numai Timár ştia ce-l leagă de acest loc. Ştia de ce se-ncăpăţânează să rămână în oraşul în care fiecare negustor îi era duşman de moarte şi unde — dacă trecea cu trăsura prin faţa cafenelei Brazovics — auzea veşnic în urma lui aceeaşi binecuvântare: „Dar-ar Domnul să-ţi rupi gâtul!"

Ei bine, casa aceea, cu toţi locatarii ei, trebuia să încapă într-o bună zi în mâna lui!

Casa aceea îl ţinea de fapt legat de Komárom, chiar şi după ce averea lui se ridicase la un milion şi jumătate de forinţi; rămase, aşadar, în oraşul unde i se spunea tot Timár şi unde cu greu oamenii voiau să se obişnuiască cu noul său titlu de nobleţe: „Timár de Levetinczy".

Deşi la titlul său de nobil se alăturaseră şi multe fapte nobile: clădise un spital pentru săracii din oraş, iar la şcoala protestantă instituise burse; până şi potirul devenise de aur în mâinile sale; căci în locul celui vechi, de argint, Timár dărui bisericii unul nou de aur curat. Porţile casei sale erau întotdeauna deschise săracilor, iar vinerea, de la un capăt la altul al străzii, se zărea şiragul cerşetorilor care veneau să-şi ia pitacul de aramă — cel mai mare ban din lume, căruia i se zice şi talerul milei. Se dusese vestea că

dacă se înneca un marinar de pe corăbiile lui lua sub ocrotirea sa pe orfanii rămaşi fără tată, îi creştea şi plătea o pensie anuală văduvei acestuia.

— Om de aur! Om de aur!

Numai că un glas lăuntric îi spunea mereu: „Nu-i adevărat! Nimic din toate astea nu-i adevărat!"

GLUMA ATHALIEI

DOMNUL BRAZOVICS obişnuia ca după-masă să-şi bea cafeaua în camera soţiei sale, răspândind în juru-i un nor de fum gros din pricina tutunului „Latakia"[1].

Domnul Kacsuka şuşotea cu Athalie stând lângă o măsuţă, în colţul căreia doamna Zófia se prefăcea că lucrează de zor la o broderie. (De un an de zile, pe această măsuţă erau expuse mereu în mod demonstrativ ba broderii, ba cusături; nu de alta, dar să vadă orice vizitator că se pregătea trusoul!)

Domnul Kacsuka aproape că se mutase aici; venea înainte de prânz, era reţinut la masă şi pleca acasă seara târziu.

Se vede treaba că cetatea Komárom era atât de bine fortificată, încât inginerul militar putea să se ocupe toată ziua de domnişoara Athalie.

Dar cu atât mai şubrede deveneau întăriturile propriei sale cetăţi. Sosise vremea să se însoare, deşi se apăra ca un Zrinyi[2]. Dacă îl scoteau din prima linie, se replia în cetăţuie. Găsea mereu câte un pretext plauzibil ca să amâne căsătoria. Curând însă şi ultimele mine fură folosite împotriva lui: cauţiunea[3] fu întabulată pe casa Brazovics şi *Hofkriegsrath*-ul acceptă acest bun în loc de bani peşin; găsiră şi locuinţă pentru tânăra pereche şi, în sfârşit, fu dată şi ultima lovitură: domnul Kacsuka fu înaintat la gradul de

[1] Tutun turcesc.

[2] Familie croată (sec. XVII), din care s-au recrutat neînfricaţi luptători împotriva turcilor.

[3] Dotă ce se cerea fetelor care se căsătoreau cu ofiţeri.

căpitan. Era prea de tot. Se trăsese astfel şi ultima ghiulea, fusese doborât şi ultimul pretext, aşa că nu mai avea încotro: trebuia să capituleze şi s-o ia de nevastă pe frumoasa şi bogata Athalie.

Numai că domnul Brazovics, când venea să-şi bea cafeaua în camera doamnelor, se arăta din zi în zi mai otrăvit, iar cel care-i întindea paharul cu otravă era Timár. Timár devenise Cartagina[1] lui de fiece zi.

— Ce blestemăţie a mai scornit iarăşi omul ăsta? Un negustor de cereale cinstit se bucură că poate să se odihnească atunci când vine iarna: ăsta însă se-apucă de alte alea, de lucruri ce n-au trecut nimănui prin cap. Acum a închiriat tot lacul Balaton şi pescuieşte sub gheaţă! Data trecută, la capul Kenese, a scos într-o clipă trei sute de chintale de peşte. Jaf în lege! Până-n primăvară o să pustiască Balatonul în aşa hal, încât n-o să mai rămână în el nici coadă de caras, de crap, de ştiucă sau de biban, darmite de şalău. Cară totul la Viena! De-asta creşte şalăul în Balaton? Ca să-l mănânce neamţul? Blestemat om! Zău că n-ar strica să-şi facă cineva pomană şi să-i vină de hac. Mai devreme sau mai târziu i-o dau eu la cap, de asta nici o grijă! O să pun doi marinari să-l prindă şi să-l zvârle în Dunăre când o trece peste pod. Sau dau o sută de forinţi unei santinele ca să-i tragă un glonţ aşa, ca din greşeală, în miez de noapte, când o trece prin faţa postului. Sau îi arunc în curte un dulău care să-l muşte când o fi să iasă din casă. Că-i bun de spânzurat, zău aşa! Mai avan ca Angyal Bandi sau Zöld Marci. Pentru că dacă Zöld Marci se mulţumeşte să-mi ia doar punga, hoţul ăsta e în stare să-mi fure şi acoperişul de deasupra capului. O să pun să-i dea foc casei, să ardă ca un şoarece! Şi l-au mai şi înnobilat! A fost numit şi consilier în sfatul judeţului, aşa că haimanaua stă cot la cot cu mine. Alături de mine, om al cărui bunic a fost nobil ungur get-beget, să stea un venetic ca el! O, dacă ar veni iarăşi restauraţia! Să-ndrăznească atunci să-şi arate mutra, că şi chem o ceată de nobili din Gibernyuz să-l zvârle pe geam ca să-şi frângă gâtul!

[1] Cato, consul roman, îşi încheia totdeauna discursurile spunând: „Şi totuşi, Cartagina trebuie nimicită".

O, dacă m-aş întâlni cu el la vreo masă, i-aş pipera supa cu atâta otravă, că s-ar răsturna într-o clipă cu burta în sus ca un broscoi mort. Auzi! Are nas, puşlamaua, să se ducă-n vizite la domnişoare nobile! Acest Timár! Acest pârlit de *schreiber* căruia nu i se cuvine alt titlu decât cel de „căpitan al mâlului"! O, ce n-aş da să nimerească odată într-o casă unde să dea peste un ofiţer curajos care să-l provoace la duel şi să-l străpungă ca pe o broască râioasă, uite-aşa!

Făcând această aluzie, domnul Brazovics trase cu coada ochiului spre domnul Kacsuka; dar cel vizat făcea pe surdul. De auzit, îl auzea; ceea ce înţelegea însă din vorbele lui Brazovics era că proaspătul milionar din Komárom lovise pare-se destul de serios în averea lui Brazovics şi că asaltul lui Timár zguduise nu numai persoana domnului Brazovics, ci şi casa cu etaj a acestuia, lucru ce n-avea darul să sporească nici cu un strop bucuria domnului Kacsuka, tocmai acum în preajma nunţii care se apropia.

— Dar n-o s-aştept eu pân' s-o găsi cineva să-i vină de hac derbedeului ăsta! spuse în sfârşit domnul Brazovics şi, ridicându-se de lângă măsuţa unde-şi lăsase cafeaua şi pipa, îşi luă dintr-un colţ al camerei bastonul de trestie. Am un baston cu stilet. L-am cumpărat anume pentru el. (Şi, ca să fie crezut, scoase din bastonul de trestie un stilet ascuţit.) Uite-l! Deie domnul să ne întâlnim şi mai ales să fim numai noi doi! O să-i împlânt stiletul ăsta până-n prăsele, uite-aşa! Mă prind să-l ţintuiesc de zid ca pe-un liliac!

Şi pentru a da o şi mai mare greutate ameninţării, îşi roti furios ochii injectaţi.

Bău apoi cafeaua ce mai rămăsese şi, îmbrăcându-şi paltonul, anunţă că sosise timpul să plece la *geschäft*[1]. Da, fireşte, să joace *ferbli*[2]. Se va întoarce devreme. Devreme, adică în zori.

Îl lăsară să plece.

Dar când să coboare pe treptele înguste ale scării în spirală — cobora cu mare băgare de seamă, deoarece din cauza greutăţii

[1] Prăvălie, afacere (germ.).

[2] Joc de cărţi.

sale respectabile era periculos să se grăbească — cu cine credeţi că se-ntâlni nas în nas? Cu Timár...

Ei, iată-l deci în mâinile lui! În vârful stiletului, într-un loc îngust, întunecos, unde nu puteau fi văzuţi de nimeni. Cele mai multe crime au fost comise pe scări. Timár nu avea nici o armă, nici măcar un băţ, pe când domnul Athanáz avea un baston-stilet lung de aproape două picioare.

Îndată ce-l zări pe Timár, domnul Athanáz luă bastonul din mâna dreaptă, îl puse la subsuoară şi scoţându-şi pălăria strigă cât îl ţineau rărunchi:

— Vă salut, bună ziua, domnule de Levetinczy!

La acest salut, Timár răspunse:

— Servus, Athanáz! Te şi duci la *geschäft*?

— He-he-he! gânguri domnul Athanáz ca un copil prins cu o şotie. Dar tu, Mişka, de ce nu vii niciodată printre noi?

— Eu, nu! Dacă vreţi să pierd câteva sute de forinţi, pot să vi-i dau pe gratis; dar să transpir pândind toată noaptea „şchiopul"[1], asta nu-mi face nici o plăcere.

— He-he-he! Ei, atunci du-te sus că doamnele-s acolo. Petrecere frumoasă! Azi n-o să ne mai vedem.

Şi se despărţiră strângându-şi mâinile prieteneşte.

Ceea ce înseamnă că ameninţările domnului Athanáz nu trebuiau luate în serios. Avea glas şi înfăţişare fioroase, dar nu se speria nimeni de el. Nici măcar nevastă-sa. Ba, poate, dânsa cel mai puţin.

Domnul Athanáz ştia prea bine că Timár venea deseori în casa lui, dar făcea în aşa fel, încât să nu-l întâlnească. Doamna Zófia îi dăduse să înţeleagă că Timár venea probabil pentru ochii frumoşi ai Athaliei. Lucru ăsta îl privea însă pe domnul Kacsuka. Dacă domnul Kacsuka nu-l sfârteca pe Timár ca pe o broască, era vina lui. Fusese îmboldit s-o facă. Şi uite că nu-l sfârtecase încă, deşi se întâlnea destul de des cu Timár acolo, la Athalie.

Nici prin gând nu-i trecea căpitanului să-l provoace la duel! Erau tot atât de buni prieteni ca şi mai înainte. Rar s-au văzut

[1] Doi-ul din cărţile de joc ungureşti.

vreodată oameni care să se iubească aşa cum se iubeau locuitorii şi vizitatorii acestei case!

Domnul Brazovics presupunea — ba, datorită relaţiilor sale, putea fi sigur — că cel care-i deschisese lui Timár uşa spre îmbogăţire nu era altul decât însuşi căpitanul Kacsuka. Putea chiar să-şi dea seama şi în ce scop făcuse asta: pentru că domnul Kacsuka voia să scape de logodna sa cu Athalie. Ce mult i-ar fi convenit ca domnul Brazovics să se ruineze şi lui să-i fie interzis să mai calce în casa acestuia! Deci, iată un motiv mai mult ca Brazovics să-l... îndrăgească pe căpitan ca pe propriul său fiu, şi asta... din tot sufletul lui de părinte. Iar căpitanul trebuia s-o ia de nevastă pe Athalie cât mai degrabă, n-avea încotro.

Căpitanul Kacsuka e de multă vreme logodnicul domnişoarei Athalie, dar, aşa cum se prezintă lucrurile, se pare că logodnica lui e curtată de un rival de temut. O curtează un om bogat pe care ar trebui să-l urască şi pentru faptul — ştiut şi de el — că, în disputa ce fusese între *Hofkriegsrath* şi *Hofkammer*, Timár îşi părăsise foştii săi protectori. Şi totuşi, căpitanul îl iubeşte atât de mult pe fostul său coleg de şcoală, încât ar fi în stare să-i ierte totul, mai ales dacă Timár i-ar sufla logodnica de sub nas!

Athalie îl dispreţuieşte pe Timár, pe fostul slujbaş al tatălui ei, dar, în ciuda acestui dispreţ, se arată prietenoasă faţă de dânsul; îl iubeşte la nebunie pe Kacsuka şi totuşi în prezenţa lui e îndatoritoare cu Timár, sperând că doar-doar va izbuti să-şi facă iubitul gelos.

Doamna Zófia îl urăşte pe Timár, dar îl primeşte zâmbindu-i dulceag, de parcă ar dori din tot sufletul să-i fie ginere şi să stea pe veci sub acelaşi acoperiş cu dânsul!

Iar Timár a jurat pieirea tuturor! Pieirea bogătaşului, a babei, a fetei frumoase, a logodnicului: vrea să-i vadă în stradă pe toţi; totuşi, vine în vizită şi sărută mâna doamnelor, strânge amabil mâna bărbaţilor şi caută să fie agreabil!

Aceştia îl primesc, de asemenea, cu multă plăcere; de dragul lui, domnişoara Athalie se aşază degrabă la pian, iar doamna Zófia îl reţine la o gustare; se serveşte ca de obicei o cafea şi compot. Iar Timár îşi bea cafeaua gândindu-se că în ceaşcă ar putea să fie şi otravă pentru şobolani.

Când se pune masa, apare şi Timéa ca să ajute la servit. Din clipa aceea Timár nu mai aude nici ce se vorbeşte, nici ce melodie cântă domnişoara Athalie: n-o vede decât pe Timéa.

Şi, slavă Domnului, are ce vedea.

Fata, intrată în al cincisprezecelea an, s-a dezvoltat splendid. Numai privirea, neîndemânarea şi naivitatea ei mai amintesc că e încă o copilă.

A început s-o rupă pe ungureşte, dar vorbeşte cu accent străin, iar câteodată schimonoseşte sau împerechează cuvintele greşit, fapt pentru care la noi lumea ia omul peste picior fără nici un fel de milă. (Chiar dacă se întâmplă una ca asta în sfatul ţării, în toiul celor mai serioase discuţii.)

Athalie a găsit în Timéa un straşnic cal de bătaie. Acum are de cine să râdă...

Sărmana copilă e un veşnic obiect de glumă pentru Athalie!

Athalie îi dă rochiile ei purtate, cele care au fost la modă acum patru ani. Or, azi moda se schimbă de la o zi la alta! Închipuiţi-vă ce rîsete ar stârni o femeie care ar apărea pe stradă în plină zi îmbrăcată într-o crinolină largă, deşi nu de mult asta a fost moda atotstăpânitoare.

Într-un timp crinolina nu se lega de şolduri, ci de umeri. Mânecile erau largi şi montate pe nişte cercuri care le ţineau umflate ca nişte coşuri, iar ca rochia să nu aibă cute, se umplea cu puf, ca pernele; rochia era lungă până-n călcâie şi garnisită cu volănaşe; ţinuta femeilor era de obicei completată de un pieptene înalt şi îndoit cu care se aduna părul, iar de coc se prindea o fundă enormă, din panglici late.

Toate astea au fost foarte frumoase la vremea lor, dar patru ani mai târziu, când nimeni nu mai purta aşa ceva, era curată mascaradă să te îmbraci în asemenea hal.

Or, Athaliei îi plăcea să facă din Timéa un personaj de bâlci.

Iar biata fată, care habar n-avea de moda europeană, privea această găteală ca o fetişcană din cine ştie ce trib sălbatic; îi plăcea tot ce era bătător la ochi. De aceea se bucura nespus când Athalie o îmbrăca în rochiile ei de mătase ţipător colorate şi demodate; iar când îi mai punea şi pieptenul cel mare în păr şi

funda pestriţă în coc, biata fată se topea de admiraţie faţă de ea însăşi; şi pentru că toţi cei care-o întâlneau pe stradă zâmbeau, Timéa îşi închipuia că e admirată, aşa că, pentru a scăpa de privirile lor, o lua pur şi simplu la goană; de aceea nimeni nu-i spunea altfel decât „turcoaica cea nebună".

Apoi puteai să-ţi îngădui la adresa ei orice fel de ironii, deoarece fata nu se supăra. Fiind prea naivă, ea nu-şi da seama când trebuia să se supere şi, nesesizând batjocura, credea că i se vorbeşte serios, aşa că glumele se prindeau de minune.

Iar Athaliei îi făcea o deosebită plăcere să facă din această copilă ţinta ironiilor sale, mai ales atunci când erau de faţă şi bărbaţi. Dacă veneau în vizită musafiri tineri, Athalia îi îndemna să o curteze pe Timéa. O amuzau grozav seriozitatea cu care fata primea curtea acestora şi mai ales bucuria care o încerca văzând că i se acordă şi ei atenţie întocmai ca unei domnişoare; se bucura când la vreo serată o descopereau şi pe dânsa uitată undeva într-un ungher şi-o luau la dans; se bucura când curtezanii glumeţi îi ofereau buchete mari de flori culese din grădină, buchete pe care Timéa abia le putea ţine în braţe: iar dacă fata stâlcea vreun cuvânt şi se isca un haz general, ah! cum se auzea printre hohotele celorlalţi râsul cristalin al Athaliei!

În schimb, doamna Zófia avea faţă de Timéa o atitudine gravă. O ocăra şi o dojenea pentru te miri ce. Or, Timéa, ca orice fată când ajunge la vârsta pubertăţii, era destul de neîndemânatică şi cu cât era mai des luată la rost, cu atât făcea mai multe pocinoage.

— Aşa se serveşte ceaşca asta, cu fundul în sus? Toanto!

— Nu ştii care-i linguriţa Athaliei?

— Şi cine mă rog s-a-nfruptat pe ascuns din fursecurile astea? Ei bine, să-ndrăzneşti să mai pui mâna vreodată!

— Cu ce ţi-ai murdărit iarăşi rochia? Crezi că-n fiecare zi o să ţi se dea una nouă?

— Aşa se şterge cuţitul ăsta, hai?

— Cine a rupt toarta ibricului? Tu, nu-i aşa? Iei totul asupra ta ca să nu-i scad servitoarei din leafă; cred şi eu! Din leafa ta nu pot să scad, că tu n-ai leafă!

Domnişoara Athalie mai lua uneori apărarea Timéei:

— Da zău, mamă, n-o mai tot certa mereu pe biata fată! Te porţi cu dânsa de parc-ar fi o slujnică; ştii bine că Timéa nu-i servitoare; nu-mi place să faci atâta tărăboi din pricina ei.

Iar Timéa săruta întâi mâna doamnei Zófia, ca să nu mai fie supărată, apoi pe a Athaliei fiindcă i-a luat apărarea, pe urmă mâinile amândurora ca să nu se mai certe din pricina ei. Era o fire tare supusă şi recunoscătoare.

Doamna Zófia abia avea răbdare s-o vadă ieşind o clipă din cameră pentru a-i spune Athaliei tot ce-i stătea pe limbă; dar în aşa fel, încât s-o audă şi musafirii, adică Timár şi căpitanul Kacsuka.

— Ar trebui s-o obişnuim cu munca de servitoare. Ştii ce nenorocire i s-a întâmplat. Banii pe care i-a salvat Timár... adică vreau să spun domnul de Levetinczy... au fost împrumutaţi cu dobândă unui moşier care a dat faliment pierzându-şi toată averea; nu mai are decât ce-i pe ea.

(„Ah! Va să zică au sărăcit-o de tot!" gândi Timár şi simţi o uşurare atât de mare, de parcă ar fi fost scutit de un an de învăţătură.)

— Pe mine nu mă supără altceva — urmă Athalie — decât faptul că, orice i s-ar întâmpla, rămâne la fel de nesimţitoare. Fie că-i ocărâtă, fie că-i luată peste picior, ea e la fel. Nici măcar nu roşeşte.

— Asta-i caracteristic grecilor! remarcă Timár.

— Da' de unde! răspundea Athalie, cu dispreţ. E semn de boală. La şcoală, la internat, colegele mele care voiau să aibă paloarea ei bolnăvicioasă înghiţeau cretă şi boabe de cafea prăjită.

Athalie vorbea cu Timár, dar privea spre domnul Kacsuka.

Iar domnul Kacsuka se uita într-o oglindă mare, o oglindă în care putea s-o vadă pe Timéa ori de câte ori aceasta intra în cameră. Şi Athalie, şi Timár observară acest lucru.

Timéa intră cu o tavă plină cu pahare ce zăngăneau; îşi concentrase toată atenţia ca nu cumva să se rostogolească vreunul. De aceea, când doamna Zófia ţipă: „Ai grijă, să nu cadă ceva", copila scăpă tava din mâini; spre norocul ei paharele căzură pe covorul moale, aşa că nu se sparse nici unul, ci doar se împrăştiară care-ncotro.

Doamna Zófia fu gata să se repeadă ca o zmeoaică, dar Athalie o opri:

— Tu eşti de vină! De ce-ai ţipat la ea? Timéa rămâne aici lângă mine; să servească slujnica!

Înfuriată din cauza acestei observaţii, doamna Zófia se duse în bucătărie şi servi ea însăşi toate felurile.

Când Timéa scăpase paharele, domnul Kacsuka sărise cu îndemânarea unui militar şi le adunase cât ai bate din palme, aşezându-le pe tava ce tremura în mâinile fetei.

Privirea plină de recunoştinţă ce se revărsa asupra-i din ochii mari şi negri ai copilei fu observată şi de Athalie, şi de Timár.

— Zău aşa, căpitane — îi şopti Athalie logodnicului ei — ce-ar fi să faci o glumă? Păcăleşte-o puţin pe fata asta. Fă-i curte. O să ne dai prilejul să ne distrăm de minune. Timéa, o să iei gustarea cu noi; stai, aici, lângă domnul căpitan.

Putea fi o glumă amară, o tachinare ironică, gelozie sau răutate. Ce va ieşi din toate astea, vom vedea!

Cu o timiditate înfrigurată şi ascunzându-şi cu greu bucuria, Timéa se aşeză la masă, faţă în faţă cu frumoasa şi cuceritoarea Athalie, care, atunci când îl rugase pe logodnicul ei să-i arunce un compliment şi Timéei, procedase ca o regină ce dă un galben unui copil cerşetor. Bietul copil va fi fericit o zi întreagă, în timp ce regina nici nu va băga de seamă lipsa acelui galben.

Căpitanul o servi pe Timéa cu zahăr, însă cleştele de argint nu voia să asculte de mâna fetei.

— Luaţi cu mânuţa dumneavoastră atât de frumoasă şi de albă — o îndemnă căpitanul.

Auzindu-l, fata se fâstâci atât de tare, încât puse bucata de zahăr în paharul cu apă, în loc s-o pună în ceaşca de cafea.

Nimeni nu-i spusese vreodată că ar avea mâini frumoase şi albe.

Poate că domnul Kacsuka nu spusese cuvintele acelea cu intenţia de a-i face curte, ci pur şi simplu pentru a-i permite să ia zahărul cu mâna — asta fiindcă nu e deloc dizgraţios să vezi o mână curată de copil luând o bucată de zahăr.

Dar cuvintele lui rămaseră adânc întipărite în mintea fetei şi, adeseori pe ascuns, ea îşi cerceta mâinile, curioasă să vadă dacă erau într-adevăr atât de frumoase şi de albe.

Athalie abia putu să-şi ţină râsul. Jocul o amuza din cale-afară...

— Timéa, serveşte-l pe domnul căpitan din prăjiturile acelea.

Fata luă tava de cristal de pe suportul de argint şi i-o întinse domnului Kacsuka.

— Ei, nu aşa! Alege-i tu ceva...

Timéa alese din întâmplare o prăjitură în formă de inimă. Ştia oare copila ce înseamnă inimă?

— O, prăjitura asta-i prea mare pentru mine! glumi căpitanul. Nu vreţi cumva, frumoasă domnişoară Timéa, s-o împărţim pe din două?

Şi, spunând aceasta, rupse inima de aluat în două, întinzându-i jumătate Timéei.

Copila o lăsă pe farfurie şi chipul ei arăta că n-avea s-o mănânce pentru nimic în lume. O păzea, geloasă, şi nu mai aşteptă să intre doamna Zófia sau camerista să schimbe farfuriile, ci se grăbi ea însăşi să le strângă şi să le ducă la bucătărie. Ce râsete se vor înclnge acolo când vor vedea jumătatea aceea de inimă! Ce râsete! Ca şi când ar fi mare lucru să păcăleşti o fată de cincisprezece ani! Când la vârsta asta fetele cred că tot ce zboară se mănâncă şi dau lesne crezare oricui le spune: „Ce mâini frumoase ai!"

Cu atât mai mult, cu cât domnul Kacsuka era unul dintre cei care nu scapă niciodată prilejul de a face complimente atunci când se află în faţa unei fete frumoase. Obişnuia să curteze până şi femeile în vârstă şi nu scăpa ocazia să şoptească o vorbă dulce chiar şi cameristei care-l petrecea pe scări, luminându-i calea. Ambiţia lui era ca la vederea uniformei sale albastre, orice inimă de femeie să bată mai repede. În ciuda acestei apucături, Athalie putea fi sigură totuşi că stătea în centrul constelaţiei. Merita însă osteneala să te ocupi şi de Timéa! Deocamdată era o copilă, dar copila aceasta va deveni, fără-ndoială, o femeie foarte frumoasă. Şi-apoi era orfană, turcoaică — nici nu fusese încă botezată — şi era puţin cam sucită; motive destule ca omul să-i facă

complimente fără să-i mustre conştiinţa. Iar treaba asta îi făcea mare plăcere logodnicei sale.

Odată, pe când Timéa se pregătea să meargă la culcare, Athalie îi spuse:

— Ştii, Timéa, căpitanul te-a cerut în căsătorie. Vrei să te măriţi cu el?

Copila se uită speriată la Athalie, apoi imediat se repezi la patul ei şi-şi trase plapuma peste cap, ascunzându-se să n-o mai vadă nimeni.

Athalie se desfătă multă vreme cu gluma ei, fiindcă Timéa nu numai că nu putu să adoarmă din pricina acestei veşti, dar se foi şi oftă aproape toată noaptea.

Deci farsa reuşise.

A doua zi, Timéa fu neobişnuit de serioasă; nu mai era nici copilăroasă, nici exuberantă; devenise melancolică şi, în acelaşi timp, scumpă la vorbă, ba chiar tăcută.

Arcanum[1] îşi făcuse efectul.

Athalie îi angajă pe toţi ai casei s-o sprijine în această farsă. Le spuse s-o trateze de-acum înainte pe Timéa ca pe o viitoare mireasă, ca şi cum ea ar fi logodnica domnului Kacsuka. Servitorii şi doamna Zófia se conformară întocmai.

Într-o bună zi, Athalie îi spuse Timéei:

— Uite, căpitanul ţi-a trimis inelul de logodnă. Dar nu poţi să-l pui în deget atâta timp cât nu eşti botezată. Mai întâi trebuie să devii creştină. Vrei să te botezi?

Timéa îşi încrucişă mâinile pe piept, plecându-şi capul:

— Aşadar, mai întâi o să te boteze. Pentru asta însă e nevoie să înveţi principiile fundamentale ale religiei creştine, catehismul şi istorioarele din *Biblie*, psalmii şi rugăciunile; trebuie să te duci la preot şi la dascăl să te înveţe. Vrei?

Timéa încuviinţă din cap fără a rosti un cuvânt.

Din clipa aceea începu să meargă în fiecare zi la preot şi la dascăl, ducându-şi subsuoară, întocmai ca o şcolăriţă, cărţile cu psalmi şi rugăciuni; iar seara, târziu, după ce se culcau toţi, ieşea

[1] Aici cu înţeles de leac miraculos.

în vestibulul pustiu şi citea cu glas tare despre cele zece pedepse trimise asupra Egiptului, despre Samson şi Dalila, despre Iosif şi soţia lui, Putifar. Îi venea greu deoarece nu fusese obişnuită să înveţe. Era o muncă neînchipuit de anevoioasă pentru Timéa să pătrundă tezele abstracte şi de neînţeles ale catehismului. Dar ce n-ar fi făcut, biata de ea, pentru a fi botezată?!

— Uite, spunea Athalie când era de faţă şi Timár, fără stimulentul acesta niciodată n-ai fi putut s-o convingi să se apuce de învăţat şi mai ales să fie botezată. Aşa, ia priviţi-o cum se străduieşte să fie gata cât mai repede pentru botez!

Timár îşi dădea seama ce crudă farsă îi jucau sărmanei fete oamenii aceia, dar nu putea să zică nimic. Ce-ar fi putut să spună? Copila tot nu l-ar fi înţeles.

Venind în casa aceasta, el îi făcea şi mai mult rău Timéei, deoarece prin prezenţa lui da apă la moară celor care făceau haz de dânsa. Copila auzea de la fiecare, chiar şi bătrânul, gravul domn Athanáz, mai scăpa câte o vorbă, cum că bogatul domn de Levetinczy venea la dânşii pentru Athalie. Şi-apoi nu era foarte firesc asta? Omul bogat caută fată bogată. Ban la ban trage. Or, în acest caz, cine s-ar potrivi mai bine cu un ofiţer ungur sărac decât ea, fată săracă a unui militar turc? Iată de ce copila găsea că lucrurile sunt cum nu se poate mai fireşti.

Aşadar, învăţa zi şi noapte. Când catehismul, *Biblia* şi psalmiile fură pe sfârşite, scornira altă minciună. Îi spuseră că ziua nunţii fusese fixată, dar că până la nuntă trebuiau să fie terminate toate lucrurile de îmbrăcăminte, că toată rufăria aceea bogată, nenumăratele găteli şi zorzoane întârziau ziua nunţii dacă nu erau gata. Asta fără a mai pune la socoteală rochia de mireasă pe care o va îmbrăca la ceremonie! Or, rochia trebuia brodată chiar de mireasă. Timéa nu se miră: aşa era şi în Turcia. Şi-apoi ea ştia să brodeze minunat cu mătase şi cu fir de aur şi de argint. Deprinsese bine acest meşteşug de la femeile din haremul tatălui ei.

Îi dădură, aşadar, să brodeze rochia de mireasă a Athaliei, cerându-i s-o lucreze aşa cum fusese învăţată acasă, spunându-i, bineînţeles, că îşi broda propria rochie. Timéa desenă pe poale nişte arabescuri neînchipuit de frumoase şi se apucă de lucru.

Din mâinile ei ieşea o adevărată operă de artă. Cosea de dimineaţa până seara târziu; nu lăsa acul din mână nici când veneau musafirii; vorbea cu ei fără să-şi întrerupă lucrul. Şi bine făcea că nu-şi ridica privirile de pe broderie, pentru că în felul acesta nu era nevoită să se uite în ochii nimănui.

Dar comportarea ei mai prezenta încă un avantaj; stând aplecată asupra lucrului, Timéa nu-i vedea pe cei din jur care făceau un haz grozav pe seama ei. Femeile îşi făceau semne fie între ele, fie celor veniţi în vizită şi râdeau pe-nfundate de graba şi de hărnicia cu care broda fata, care-şi închipuia că-şi coase propria-i rochie. Ce prostuţă! Timár vedea şi tăcea.

O, de câte ori plecase el din casa aceea cu sufletul atât de învrăjbit, încât, ajuns la capătul scărilor, apuca cu amândouă mâinile stâlpii de marmură ai casei, întocmai ca Samson[1] care dărâmase sălaşul filistenilor!

Când îi va fi oare dat să prăvale afurisita asta de casă? Când?

Ziua pe care Timéa o aştepta tremurând de o tainică nerăbdare era într-adevăr ziua nunţii domnului Kacsuka, dar nu cu ea, ci... cu domnişoara Athalie.

Totuşi, în faţa acelei zile mai stăteau unele piedici; piedici care nu erau provocate nici de poziţia dezavantajoasă a stelelor, nici de inimile celor doi (care se iubeau exact atât cât trebuie), ci de situaţia financiară a domnului Brazovics.

Când ceruse mâna fetei domnului Brazovics, domnul Kacsuka îi făcuse acestuia o foarte amănunţită descriere a situaţiei sale. Îi arătase că-i băiat sărac — şi că veniturile lui ajungeau tocmai cât îi trebuia unui om neînsurat să iasă în lume potrivit rangului şi gradului său de ofiţer; să întreţină însă din veniturile sale o femeie, şi mai ales o femeie obişnuită cu confort şi lux, era peste poate; aşa că-i mărturisise deschis că nu se putea căsători decât în cazul când zestrea soţiei sale îi va da posibilitatea să acopere cheltuielile gospodăriei. Împotriva acestei dorinţe nici domnul Brazovics n-avea nimic de zis! Se obligase ca în ziua nunţii să-i

[1] Personaj biblic care, dăruit cu o forţă supranaturală, a scăpat pe israeliţi de dominaţia filistenilor.

dea Athaliei o zestre de o sută de mii de forinţi bani gheaţă, bani cu care tinerii puteau să facă ce le-o pofti inima.

Numai că atunci când făgăduise, domnul Brazovics mai putea să-şi ţină cuvântul. Acum însă, se ivise acest Timár. Omul acesta, pe diferite căi şi în diferite feluri, încurcase atât de mult speculaţiile domnului Brazovics, îi stricase în aşa fel socotelile — chiar şi acolo unde mergea la sigur — îl lovise pe piaţa cerealelor, îi făcuse concurenţă scoţându-l de pe poziţiile sale şi-i închisese în nas toate uşile vechilor săi protectori, încât domnul Brazovics socotea că în actuala conjunctură era de-a dreptul imposibil să facă rost de o sută de mii de forinţi.

Se adeverea, aşadar, ceea ce îi spusese domnul Kacsuka odinioară lui Timár, şi anume că afacerile domnului Brazovics erau atât de încâlcite, încât nici el însuşi nu mai ştia cum merg, adică dacă plutea deasupra apei sau înota pe dedesubtul ei; afacerile noi şi cele vechi, cele rentabile şi cele nerentabile, veniturile imaginare şi creanţele neîncasabile, datoriile pe care căuta să şi le ascundă până şi lui însuşi, obligaţiile ce nu puteau fi anulate şi procesele îndoielnice erau atât de încurcate, încât nimeni nu putea şti despre domnul Brazovics (iar el cu atât mai puţin) când era Cresus[1] şi când Cirus[2]. Aşa stând lucrurile, cel care avea de primit de la dânsul o sută de mii de forinţi era cu atât mai înţelept, cu cât se grăbea să-i vadă cu o zi mai devreme.

Or, Kacsuka era destul de înţelept.

Domnul Athanáz încercă de câteva ori să se apropie de tranşeele genistului venind cu noi propuneri: de ce să-i dea în mână acea sută de mii de forinţi? Nevasta o s-o pape cât ai clipi, iar dobânda banilor abia dacă se ridică la şase mii de forinţi. N-ar fi mai bine dacă domnul Athanáz le-ar fixa un venit anual de opt mii de forinţi şi capitalul să rămână la el? N-ar fi mai bine să cedeze tinerei perechi o moşioară, una care ar aduce un venit de şapte mii de forinţi?

Dar genistul îşi apăra cu străşnicie reduta. Astupă şanţurile de comunicaţie şi ameninţă cu aruncarea în aer a întregii

[1] Regele Libiei, faimos pentru bogăţiile sale neasemuite.

[2] Numele unui cerşetor din *Odiseea*.

citadele a căsniciei, dacă nu i se plătea întreaga sumă promisă înainte de nuntă.

Domnul Brazovics se afla deci într-o mare încurcătură şi, dacă mai era cineva — în afară de Timár — care se uita cu şi mai multă disperare la rochia de mireasă care se desăvârşea sub mâinile Timéei, apoi omul acela nu era altul decât însuşi domnul Brazovics.

Dar... *ad vocem.*[1] Timár! O idee salvatoare se născu în capul domnului Brazovics. Îl ura atât de mult pe acest Timár, încât l-ar fi înecat cu plăcere şi într-o lingură de supă. Dar ce-ar fi totuşi dacă şi-ar mărita fata cu el?

Doar nu-i legată de domnul Kacsuka! Dacă domnul căpitan nu vrea să se însoare, n-are decât să meargă să sape şanţuri; problema e să se mărite Athalie.

Şi-apoi, schimbul n-ar fi deloc rău. Timár ăsta e de fapt un terchea-berchea, demn de dispreţ, un hoţ taman bun de ştreang, dar dacă ar lua-o de nevastă pe Athalie, ehei, lucrurile s-ar schimba. Făcând o partidă ca asta ar deveni şi el om cinstit. Ar înceta duşmănia şi concurenţa; ar deveni asociat cu socrul său; deci toate ar fi iarăşi în regulă.

Şi totul părea foarte uşor de înfăptuit; Timár venea deseori la el în casă. Doar nu venea de dragul servitoarei?! Tânărul avea un singur cusur: era prea sfios. N-avea curajul să vorbească, să declare că îndrăznise să-şi ridice privirile până la fata fostului său stăpân. Se temea pesemne şi de ofiţerul ăla; se temea c-o să-i taie gâtul. Ei bine, omul acesta timid trebuia ajutat!

Într-o după-amiază, turnându-şi o porţie dublă de rachiu de anason în cafea (cică anasonul sporeşte curajul), domnul Athanáz intră în camera sa lăsând vorbă doamnelor ca imediat ce soseşte Timár să fie trimis pentru câteva clipe la dânsul.

Ajuns în odaia sa îşi aprinse pipa cu tutun turcesc, făcând atâta fum în juru-i, încât, aşa cum umbla de colo-colo prin încăpere, părea o sepie uriaşă care, cu ochii roşii şi bulbucaţi, pândeşte prada căzută în mare, gata să-i sugă sângele.

Nu peste mult timp sosi şi prada.

---

[1] Să revenim la... (lat.).

Îndată ce află de la doamna Zófia că domnul Athanáz voia să-i vorbească, Timár se grăbi spre camera acestuia. Uriaşa sepie veni spre el înotând prin marea de fum, holbându-şi ochii înspăimântători şi ţipându-i drept în faţă:

— Ascultă, domnul meu! De ce tot vii la mine în casă? Ce urmăreşti în legătură cu fata mea?

Era mijlocul cel mai potrivit pentru a hotărî un flăcău fricos să-şi dea gândul în vileag. Luat repede, omul se sperie şi totul începe să se învârtă în jurul lui, iar până să-şi vină în fire, pică. Unde pică? În sfânta taină a căsătoriei!

E groaznic să răspunzi la o astfel de întrebare.

În primul rând, Timár îşi dădu seama că domnul Athanáz băuse mult rachiu de anason. Deci din această pricină devenise atât de viteaz.

— Domnule — îi răspunse el, cu o voce calmă — n-am nici un gând în privinţa domnişoarei Athalie. Şi asta cu atât mai mult, cu cât domnişoara are un logodnic care mi-e bun prieten. De ce vin în casa dumitale? Dacă nu m-ai fi întrebat, nu ţi-aş fi spus; fiindcă m-ai întrebat, poftim: vin pentru că am făgăduit unui om care a murit, nefericitului dumitale prieten şi rudă, că o să am grijă de copila-i orfană. Vin să văd cum vă purtaţi cu biata copilă care v-a fost încredinţată. Vă purtaţi neomeneşte, domnule Brazovics, neomeneşte! Ţi-o spun deschis şi în propria dumitale casă. Dumneata ai furat toată averea orfanei! Da! Ai furat-o! Ăsta-i cuvântul! Şi familia dumitale îşi bate joc de biata fată. Îi otrăviţi sufletul pentru toată viaţa. O să vă bată Dumnezeu!... Iar noi doi, domnule Brazovics, ne-am întâlnit acum pentru ultima oară în această casă şi... să nu doreşti să mai apuci ceasul când o să mă întorc iarăşi aici!

Timár făcu stânga-mprejur şi trânti uşa. Caracatiţa se cufundă în adâncimea de nepătruns a valurilor de fum, sorbind al treilea pahar de rachiu de anason, şi îşi spuse că ar fi trebuit totuşi să-i răspundă ceva omului care plecase. Dar ce?

Între timp, Timár se întoarse în salon. Intrase nu numai pentru a-şi lua pălăria pe care o lăsase acolo, ci şi pentru altceva.

În salon nu se mai afla decât Timéa. Athalie şi logodnicul ei se găseau în camera de alături.

Timéa observă schimbarea neobişnuită de pe faţa aprinsă de mânie a lui Timár. Faţa aceasta, întotdeauna blândă şi smerită, părea acum mândră şi transfigurată de emoţie, şi asta o făcea să pară frumoasă. Mulţi oameni devin mai frumoşi când pasiunea îi transfigurează. Timár se duse drept spre Timéa, care continua să brodeze pe rochia de mireasă trandafiri de aur cu frunzele de argint.

— Domnişoară Timéa! zise el, cu glas fierbinte şi adânc. Îmi iau rămas-bun de la dumneavoastră. Fiţi fericită şi vă doresc să rămâneţi încă multă vreme un copil. Dar dacă se va întâmpla vreodată să vă simţiţi nefericită, gândiţi-vă că există un om care pentru dumneavoastră...

Nu putu să continue. Cuvintele i se înnodară în gât şi inima i se strânse.

Timéa completă fraza neterminată:

— De trei ori...

Timár îi strânse mâna şi şopti:

— Pentru totdeauna!

Spunând acestea, se înclină în faţa fetei şi plecă fără să-i fi deranjat pe cei din camera alăturată.

Nu fusese în stare să-i spună: „Dumnezeu să vă aibă în pază!" Nu, pentru că în clipa aceea îl fulgerase alt gând: voia ca Dumnezeu să-şi ia mâna de pe casa aceea.

Timéa scăpă broderia din mână şi, privind undeva în gol, oftă din nou: „De trei ori". Firul de aur alunecă din urechile acului.

Când Timár coborî, trecu iarăşi pe lângă cei doi stâlpi de marmură care susţineau scările. Ah! cât de înverşunat izbi cu pumnii în stâlpii aceia!

Oare cei de acolo, de sus, simţiseră loviturile? Oare construcţia, clătinându-se, nu le dăduse de ştire să se grăbească să-şi facă rugăciunea, pentru că acoperişul sta gata-gata să se prăvălească peste dânşii? Nu! Cei aflaţi acolo, sus, râdeau mai departe de copila păcălită care-şi broda cu sârg rochia de mireasă.

O ALTĂ FARSĂ

PROASPĂTUL NOBIL, domnul de Levetinczy, se bucura de mare faimă nu numai în Ungaria, ci şi la Viena.

Se spunea despre el că este un „om de aur". Că pe orice pune mâna se preface în aur! Că oriunde îşi îndreaptă paşii, dă peste o mină de aur. Aici e mina de aur, nu la Cetatea-Mare, nu sub Selmec, nu la Roşia Montană.

Ştiinţa ştiinţelor la cei ce caută aur constă în a afla „înaintea" concurenţilor ce intenţionează guvernul să întreprindă. Şi Timár era desăvârşit în această privinţă.

Dacă Timár se apuca de vreo nouă afacere, ceata speculanţilor se repezea după el ca un roi de albine, deoarece toţi ştiau că acolo se va găsi aur pe care trebuia doar să întinzi mâna şi gata, puteai să-l iei.

Dar nu numai din această cauză i se spunea lui Timár „omul de aur", ci şi din alt motiv.

Timár nu înşela niciodată şi nu se ocupa de contrabandă.

Când faci afaceri în stil mare ţi-ajunge câştigul curat; cel care fură, ba mai şi înşală, e un mare prost pentru că închide drumul spre mina de aur şi pierde vâna jefuită. Cel care se mulţumeşte să câştige doar o groşiţă pentru fiecare forint e om cinstit; la un milion câştigă cincizeci de mii, şi aceste cincizeci de mii trag după ele milionul următor. Numai că trebuie să te porţi cuviincios. Zeiţa norocului ni se-arată şi-aşa destul de despuiată, astfel că nu se cade să vrem a-i scoate şi ultimul veşmânt, pentru că de!... se supără!

Timár avea bun-simţ în această privinţă. Câştiga sume mari, pentru că întreprindea lucruri mari; dar nu înşela şi nici nu fura, fiindcă nu risca niciodată. Din câştigul realizat îşi aveau partea lor grasă şi cei care puneau o vorbă să i se cedeze lui afacerea cutare sau cutare şi să obţină condiţii avantajoase, aşa încât mina de aur era veşnic deschisă pentru dânsul.

Ba, uneori, aducea adevărate venituri statului prin demascarea intrigilor rivalilor săi care unelteau împotriva vistieriei publice. Distrugerea concurenţilor săi îi aducea de asemenea venituri.

De altfel, concurenţii nici nu-l numeau „om de aur", aşa cum i se spunea în cercurile guvernamentale şi printre săraci.

Într-o zi începu să cumpere vii pe Monostor.

Monostorul e un deal înalt lângă Új-Szöny, deal căruia pescarii nemţi i-au dat numele de *Sand-hügel*, adică deal de nisip. Având asemenea sol, oricine poate să-şi închipuie că dealul acela nu putea să dea cine ştie ce vin de soi. Or, o vie care dă un vin de mâna a doua nu-i deloc o afacere pentru un nobil, deoarece nu poate scoate nici măcar valoarea mâinii de lucru. Totuşi, Timár cumpără vreo zece iugăre.

Faptul trezi bănuieli în lumea afaceriştior. Ce căuta Timár acolo? Nu cumva iarăşi e vorba de vreo mină de aur?

Domnul Brazovics crezu că a dat de-o urmă; se repezi, aşadar, la domnul Kacsuka, chiar în bârlogul acestuia:

— Ei bine, fiule, a venit clipa să-mi dovedeşti că-mi eşti credincios, că mă socoteşti într-adevăr ca pe un tată. Mărturiseşte că guvernul vrea să clădească o cetate pe dealul Monostor. Hai, nu zi ba! Ştiu că-ţi rişti cariera dacă divulgi asemenea secrete. Ştiu că-i o chestiune de onoare. Dar jur pe sfânta cruce că n-o să suflu o vorbă. Spune-mi doar mie, zău. N-o să-mi poată smulge nimeni nici un cuvinţel, chiar de-ar fi să încerce cu cleştele înroşit în foc. Uite, ticălosul ăla de Timár cumpără pământ tocmai acolo, ceea ce înseamnă că lui i-a suflat cineva o vorbă la ureche. Să nu-i lăsăm chiar toată bucata cea grasă. Ei hai, spune: aşa-i c-o să se construiască o cetate pe Monostor?

Într-un târziu, domnul Kacsuka lăsă să-i fie smuls secretul şi spuse că, într-adevăr, la *Hofkriegsrath* se hotărâse ca întăriturile oraşului Komárom să fie extinse până acolo.

O! Ce veste grozavă era asta pentru domnul Athanáz! Câte mii de forinţi frumuşei nu încasase el dintr-o asemenea afacere — cumpărând o mulţime de cocioabe expropriabile şi vânzându-le apoi guvernului ca pe nişte palate!

Ar fi vrut să vadă şi planul fortificaţiilor: aproape în genunchi se rugă de viitorul său ginere să i-l arate măcar pentru o clipă.

Şi domnul Kacsuka îi îngădui să vadă şi planul.

Domnul Athanáz află totul. Ce pământuri urmau să fie expropriate de guvern şi care anume vor cădea în raza întăriturilor. Şmecherul acela de Timár îşi alesese într-adevăr exact locul unde urma să fie înălţată cetăţuia.

— Şi care-i preţul stabilit în ceea ce priveşte plata exproprierii? Iată întrebarea cea mai însemnată.

Divulgarea unui asemenea secret constituia ce-i drept o crimă din partea domnului Kacsuka. Şi totuşi îi destăinui şi acest lucru.

Se luase hotărîrea ca guvernul să plătească de două ori ultimul preţ de vânzare-cumpărare.

— Ajunge! strigă domnul Athanáz sărutându-şi viitorul ginere. Destul! Restul e treaba mea. În ziua nunţii, cei o sută de mii de forinţi vor fi aici, pe masa ta. Destul!

Spunând acestea, o zbughi să se apuce de lucru. Deşi nu era „destul" cât aflase, ar fi fost nimerit să mai afle un amănunt de la domnul Kacsuka; şi domnul Kacsuka i l-ar fi spus din moment ce i le spusese pe celelalte; numai că domnul Athanáz nu-l mai întrebă nimic şi, neaflând totul, o păţi ca musca ce se loveşte orbeşte de geam. Iar domnul Kacsuka nu-şi mai dorea nici cei o sută de mii de forinţi şi nici ceea ce urma să primească odată cu ei. Dacă-i va primi, n-o să aibă nimic împotrivă: dacă nu, Dumnezeu cu mila.

Domnul Brazovics alergă de îndată la Új-Szöny şi, trecând rând pe rând pe la toţi proprietarii de vii, îi întreba: Cine îşi vinde via? Cumpără fără să se tocmească, iar celor care nu voiau să vândă le oferea un preţ întreit. Pentru el, cu cât cumpăra mai scump, cu atât era mai bine; conform condiţiilor de expropriere, câştigul lui creştea cu cât creştea şi preţul de vânzare-cumpărare. Dar toate acestea atraseră atenţia şi celorlalţi speculanţi. Se îmbulzeau care mai de care să liciteze pentru vii: sărmanele vii de pe Monostor nu-şi închipuiseră vreodată că vor da vinuri atât de renumite, încât să merite arvună înainte de a fi culese! În sfârşit, cursa preţurilor se opri; acum viile care înainte de divulgarea planului ar fi fost plătite de guvern cu cel mult o sută de

mii se puteau obţine de la noii cumpărători numai cu cinci sute de mii.

Domnul Brazovics cumpărase şi el vii în valoare de o sută de mii de forinţi, deşi făcuse rost de bani cu chiu, cu vai; îşi vânduse cerealele pe un preţ de nimica, îşi vânduse corăbiile, plătise camătă grea. Ba se folosise şi de banii străini ce-i fuseseră încredinţaţi. Dar cel puţin de data aceasta mergea la sigur. Era şi Timár amestecat în afacere! Ce-i drept, Timár nimerise cam prost deoarece cumpărase pământul destul de ieftin; deci va câştiga puţin. Dar fiind şi el interesat în afacere, se mergea la sigur şi, fără îndoială, că speculanţii urmau să încaseze tot câştigul chiar în anul acela. Doar de! plătea statul, iar statului noi îi dăm banii; deci, de fapt, nu luăm înapoi decât propriii noştri bani.

Toată afacerea nu era însă decât un şiretlic pus la cale de Timár, care pregătise astfel o lovitură pentru Brazovics Athanáz.

El însă ştia şi ceea ce scăpase din vedere să-l întrebe domnul Athanáz pe domnul Kacsuka.

Toate zvonurile erau adevărate; şi faptul că guvernul intenţiona să extindă mult construcţiile de fortificaţii de la Komárom, şi faptul că lucrările urmau să fie începute chiar în anul acela. Dar marea întrebare era: de unde vor începe?

Asta fiindcă lucrările erau eşalonate în treizeci de ani.

Timár jucase o farsă crudă adversarilor săi. Ştia fără doar şi poate că-l vor blestema.

Dar ca orice bun negustor care întreprinde ceva aşteptându-se la blesteme din partea unora, avu grijă ca, în acelaşi timp, să întreprindă şi ceva care să-i aducă binecuvântarea a şi mai multor oameni; aşa încât făcând un bilanţ al blestemelor şi al binecuvântărilor, să-i mai rămână puţin *saldo-vortrag*[1] pe care să-l treacă la contul „binecuvântare".

Timár îl chemă pe Fabula János:

— János, îi zise, ai îmbătrânit şi te-au cam lăsat puterile; n-ar fi mai bine să te gândeşti la odihnă?

[1] Report în urma bilanţului (germ.).

Fabula János răguşise de tot, aşa că vorbea întocmai ca un sufleor care şopteşte actorilor textul unei piese.

— Ce-i drept e drept, domnul meu, mă gândeam şi eu să părăsesc apa şi să-mi caut o slujbă pe uscat. Nu mă mai ajută ochii. Aş dori din tot sufletul să mă tocmiţi supraveghetor sau chelar la vreo moşie.

— Ştiu ceva mai bun pentru dumneata, János! Nu mai poţi trăi acolo printre sârbi. Prea te-ai obişnuit aici cu pâinea albă de la Komárom. Dacă te-ai apuca de cărăuşie?

— Hm, n-ar fi rău, numa' că-mi lipsesc două lucruri: căruţele şi gospodăria.

— O să ai şi una, şi alta. Mi-a venit o idee. Oraşul vinde la licitaţie păşunea veche de lângă Vag-Duna. Du-te şi cumpăr-o toată.

— Ho-ho! Domnule, răspunse Fabula János, râzând răguşit. Dacă aş cumpăra-o, apoi înseamnă că pe-acolo n-a umblat nicicând un cornut mai mare decât subsemnatul. Locul acela e doar pământ sterp, pe care nu cresc decât flori de muşeţel, bune pentru ceai; or, eu nu vând aşa ceva la farmacie; şi-apoi, e o halcă de pământ cât toate zilele; mi-ar trebui mii de forinţi s-o cumpăr.

— Ei, hai, nu mai face pe nebunul, ci urmează-mi sfatul. Du-te acolo. Uite două mii de forinţi pentru cauţiune; depune-i pe ăştia la licitaţie, apoi licitează până obţii pământul. Dar să nu cedezi nimănui; să dai cât o să-ţi ceară; să nu împarţi cu nimeni, oricine s-ar oferi. Tot ce-o fi de plată îţi dau eu cu împrumut; o să mi-i înapoiezi când o să ai; şi nu-ţi cer nici dobândă, nici chitanţă pentru banii aceştia; îţi dau tot pe cuvânt. Hai, bate palma!

Fabula János clătină din cap tare neîncrezător.

— Nici o dobândă?! Nici o hârtie?! O grămadă de bănet şi pământ prost, părăginit! Cred că-n cele din urmă, mai devreme sau mai târziu, o să fiu băgat la răcoare şi-o să rămân gol-puşcă.

— Nu te speria, János. Pământul o să fie al dumitale un an de zile, iar câştigul ce-o să-ţi pice în acest răstimp va fi tot al dumitale.

— Dar cu ce dracu' să-l ar şi să-l semăn?

— Nici n-o să-l ari, nici n-o să-l semeni! Acum însă du-te şi fă cum ţi-am spus. O să culegi o recoltă straşnică. Cu condiţia să nu sufli nici o vorbă nimănui.

Fabula János era obişnuit să considere *a priori*[1] orice faptă sau sfat dat de Timár drept nerozie; cu toate astea însă executa tot ce i se cerea cu o supunere oarbă deoarece *a posteriori*[2] se convingea vrând-nevrând că acele nerozii nemaipomenite aveau urmări deosebit de înţelepte. Oricum însă tot nerozii rămâneau; numai că Timár ăsta avea un fel de spiriduş care-l ajuta.

Prin urmare, făcu întocmai cum îl sfătuise Timár. Şi-acum să explicăm această purtare ciudată.

Tot ce se aflase cu privire la planul de fortificaţii din jurul cetăţii din Komárom era adevărat.

Consiliul de război al Curţii hotărâse transformarea acestei cetăţi într-o mare tabără. În acest scop se întocmiseră planuri grandioase ce cuprindeau şi construirea cetăţii de la Monostor, precum şi a unei linii de fortificaţii care să lege braţul Vag-Duna cu braţul dinspre Győr al Dunării, linie cunoscută azi sub denumirea de linia Nador; iar partea frontală a acesteia, acţionând împreună cu tunurile inelului fortificat de la Monostor, ar fi cuprins atât cetatea, cât şi oraşul într-un singur brâu de întăriturî.

Se calculase ca întreaga lucrare să fie terminată în treizeci-patruzeci de ani. Cheltuielile: acelaşi număr de milioane.

După toate probabilităţile, realizarea planului se hotărîse în toate consiliile guvernamentale. Puteai să contezi pe acest lucru.

Se găsise însă cineva care băgase un purice în urechea *Hofkammer*-ei.

Din moment ce lucrările nu se efectuau concomitent la toate fortificaţiile, era de prisos să se exproprieze de la început toate pământurile prevăzute în plan. Ajungea deocamdată exproprierea terenurilor necesare pentru linia Nador, care urma să se construiască între cele două braţe ale Dunării: cât privea exproprierea viilor de la Monostor, asta putea să mai întârzie încă douăzeci de ani.

Or, speculanţii care adulmecaseră ceva în legătură cu construirea acestor fortificaţii se străduiseră să înhaţe numai dealul de nisip de la Monostor, pe când la bucata de pământ ce se afla între cele două braţe ale Dunării nu se gândise nimeni: terenul acela întins fu

[1] De la bun început (lat.).
[2] În cele din urmă (lat.).

scos la licitaţie de primărie şi adjudecat domnului Fabula János pentru douăzeci de mii de forinţi.

Dacă exproprierea de la Monostor nu se făcea acum, ci se amâna peste douăzeci de ani, ei bine, în acest timp banii speculanţilor investiţi în nişte vii care nu produceau mai nimic îşi pierdeau valoarea o dată şi jumătate din pricina cametei.

Aceasta era farsa pregătită de Timár adversarilor săi, şi mai ales celui mai îndârjit dintre ei, domnului Brazovics Athanáz; or, îndată ce Brazovics cumpără terenurile de la Monostor, Timár folosi imediat toate mijloacele pentru a împiedica să fie aprobată de către guvernul de la Viena intenţia *Hofkriegsrath*-ului de a începe construcţia fortificaţiilor peste tot şi concomitent.

Aşa stăteau lucrurile cu trei zile înainte de data fixată pentru nunta Athaliei.

Cu două zile înainte de ziua nunţii, domnul Fabula János intră aproape zburând în casa lui Timár. Da, zbura! Avea o pelerină ale cărei pulpane fâlfâiau ca nişte aripi.

„Zece mii! Douăzeci! Patruzeci! Comisie! Plată împăratul, regele! Păşuni sterpe! Seceriş!"

Turuia fără încetare; cuvinte fără de înţeles, pe care însă Timár le legă în sfârşit astfel:

— Bine, János. Ştiu ce vrei să spui. Azi a venit comisia să stabilească preţul pământurilor care cad în raza noilor fortificaţii. Moşia dumitale, pe care ai cumpărat-o cu douăzeci de mii de forinţi, a fost expropriată cu patruzeci de mii. Diferenţa e deci câştigul dumitale. Ăsta-i secerişul. Nu-i aşa că s-a împlinit ce ţi-am spus?

— Chiar aşa cum mi-aţi spus, domnule! Parcă aţi fi Sfântul Ion Gură de Aur! Chiar aşa stau lucrurile, acuma văd şi eu. Şi mai văd c-o să încasez douăzeci de mii de forinţi pe degeaba; de când sunt n-am câştigat atâţia gologani cu mâinile astea ale mele! Douăzeci de mii de forinţi! Înnebunesc! Îmi stă mintea-n loc! Dă-mi voie, domnule, să mă dau tumba ca ţiganii.

Timár încuviinţă.

Fabula János se dădu tumba pe coridor, dar nu o singură dată, ci de trei ori. Apoi, încă de trei ori în sens invers şi, în sfârşit, se opri iarăşi înaintea lui Timár.

— Aşa da! Acum pricep cum devine chestia! Deci banii ăştia mulţi sunt toţi ai mei! Mă duc să cumpăr sinagoga.

(Şi să nu creadă cineva că Fabula János spusese aceste ultime cuvinte cu intenţia de a face o glumă nesărată. Trebuie să vă spun că tocmai atunci locuitorii oraşului care urmau religia lui Israel, fiind nevoiţi să-şi clădească un nou lăcaş de rugăciune pe proprietatea contelui Zichy, scoseseră într-adevăr la licitaţie templul cel vechi. Or, construcţia aceea îi plăcuse nespus de mult lui Fabula János.)

Mai înainte însă de a cumpăra templul, Fabula îl vizită pe Timár încă de şase ori în ziua aceea; prima dată îşi aduse nevasta, a doua oară fata de măritat, a treia oară pe cea măritată, a patra oară pe băiatul care terminase şcoala, a cincea oară pe cel care urma încă la şcoală; soţia lui aduse domnului Timár o minunată pâine albă, aşa cum se face la Komárom: rotundă, cu coaja rumenă şi cu un inel auriu ce strălucea pe margine; fata măritată îi aduse un blid cu o fiertură de grâu şi porumb dulce ca mierea; fata de măritat îi aduse „farfuria miresei", meşterită din hârtii colorate, turtă dulce, ouă roşii şi nuci aurite; flăcăul cel mare, păsărar vestit, îi aduse o colivie plină cu sticleţi şi prigorii, iar şcolarul îi aduse o poezie de felicitare. Cât ţinu ziua, veniră rând pe rând să-şi exprime recunoştinţa, iar seara târziu toţi şase se rânduiră sub geamul lui Timár şi începură să-i cânte:

„*Să fii în veci ferice!*"

...Ehe, dar ce-o să-i aducă şi ce-o să-i cânte adversarii lui Timár şi — alături de ei — domnul Brazovics, când vor afla în ce belea îi vârâse cu viile de la Monostor!

ROCHIA DE MIREASĂ

MAI ERAU DOAR trei zile până la nuntă.

Duminică după-amiază, domnişoara Athalie plecă în vizită la prietenele ei din copilărie. Înaintea nunţii domnişoarele se bucură de privilegiul de a face vizite fără să fie însoţite de mamele lor; or fi având desigur o mulţime de secrete de împărtăşit pentru ultima oară înainte de măritiş.

Aşa stând lucrurile, doamna Zófia putu să rămână acasă. Ea se bucură cel mai mult, pentru că, în sfârşit, la un an o dată avea o zi în care nu trebuia să meargă în vizite sau să aştepte vizite, să-şi păzească fata, să asculte conversaţiile nemţeşti — din care de altfel nu înţelegea nici o boabă — ci putea să stea acasă, să-şi aducă aminte de vremurile acelea fericite când era cameristă şi când, în asemenea după-amiezi de duminică, îşi umplea şorţul cu porumb fiert, se aşeza pe o bancă în faţa casei şi până se însera curăţa ştiuleţii de porumb mâncând bob cu bob şi pălăvrăgind cu prietenele ei, slujnice gureşe.

Zi liberă şi porumb fiert avea şi acum, numai că prietenele, slugile cele vesele, lipseau de pe bancă. Doamna Zófia dăduse voie atât cameristei, cât şi bucătăresei să meargă la plimbare pentru a putea să rămână singură în bucătărie, ştiut fiind faptul că porumbul fiert nu se poate mânca în cameră fiindcă boabele şi cojile mai scapă şi pe jos.

Găsi totuşi o societate potrivită pentru rangul ei. Se ivi Timéa. Nici dânsa nu avea nimic de făcut; terminase de brodat rochia de mireasă şi rochia luase drumul spre croitor, care urma s-o aranjeze definitiv şi s-o prezinte în ziua fixată şi la ora fixată.

Timéa era o fiinţă cum nu se poate mai potrivită pentru a ţine de urât doamnei Zófia. Ca şi doamna Zófia, şi ea era o persoană tolerată în casă. Deosebirea consta doar în aceea că Timéa se credea domnişoară, pe când toată lumea ştia că-i doar o servitoare, iar despre doamna Zófia lumea ştia că-i o doamnă, pe când ea se credea tot servitoare.

Deci, Timéa se aciuă pe bancă lângă doamna Zófia, stând ca dădaca şi bucătăreasa care, după ce rabdă toată săptămâna ocările stăpânilor, răsuflă uşurate duminica şi, aşezându-se alături, încep să clevetească.

Mai erau doar trei zile până la nuntă.

Timéa se uită jur-împrejur cu frică, temându-se să n-o audă cineva şi-apoi, şoptit, o întrebă pe doamna Zófia:

— Mamă Zófia, spune-mi: ce-i aia nuntă?

Doamna Zófia îşi vârî capul între umeri, clătinându-l ca atunci când cineva râde pe înfundate şi trase o ocheadă şireată

spre copilă. Procedând ca o slujnică bătrână şi răutăcioasă, ea se folosi de stinghereala ridicolă a micuţei slujnice pentru a o amăgi în continuare.

— Ah, Timéa — începu ea, cu smerenie, ca şi când ar fi spus o poveste — e ceva tare frumos: de altfel o să vezi cu ochii tăi cum va fi.

— Am vrut odată să pândesc din pragul bisericii — mărturisi fata — şi m-am furişat acolo tocmai când era o nuntă înăuntru; da' n-am putut să văd mai mult decât că mirele şi mireasa s-au oprit în faţa unui frumos dulap auriu.

— Ăla-i altarul, fetiţo!

— M-a zărit însă un copil răutăcios şi m-a alungat din biserică strigând: „Pleacă de aici, turcoaico!" Şi-am fugit.

— Ştii — începu să-i explice doamna Zófia, ciugulind porumb fiert şi vârând în gură bob cu bob — după aia apare Sfinţia Sa preotul care are pe cap un potcap de aur, iar pe umeri o pelerină de mătase brodată şi prinsă cu o cataramă de aur; în mâini ţine o carte mare. Citeşte din ea şi cântă ca un înger. Mirele şi mireasa îngenunchează pe treptele altarului. Şi-apoi el îi întreabă dacă se iubesc.

— Şi ei trebuie să răspundă?

— Mai încape vorbă?! Dar nu-i de-ajuns să spună că se iubesc! După ce răspund, preotul citeşte dintr-o carte aurită, mai întâi în faţa mirelui, apoi în faţa miresei, jurământul: că o să se iubească mereu, că n-o să se despartă niciodată şi că vor rămâne împreună până la moarte; iar ei jură în numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfântului Duh, şi-al Sfintei Fecioare, şi-al tuturor sfinţilor că aşa va fi în vecii vecilor, amin. Şi-atunci tot corul repetă după preot, cântând amin.

Timéa se cutremură.

— Preotul ia apoi de pe o tavă de argint cele două verighete, pune una în inelarul miresei şi pe cealaltă în al mirelui, şi le împreună mâinile înfăşurându-le cu o cingătoare de aur. În tot acest timp dascălul şi corul cântă acompaniaţi de orgă: *Gospodi pomilui, Gospodi pomilui!*[1]

[1] Doamne, miluieşte! (srb.)

O! cât de frumos sunară aceste cuvinte în urechile Timéei. *Gospodi pomilui*! I se păreau cuvinte vrăjite, aducătoare de noroc.

— Apoi şi mirele, şi mireasa sunt acoperiţi din cap până-n picioare cu un văl de mătase grea, înflorată, şi-n timp ce preotul citeşte binecuvântarea, cei doi naşi ţin două cununii de argint deasupra capetelor lor.

— Ah!

Doamna Zófia profită de interesul şi curiozitatea copilei şi începu să-i aprindă şi mai mult imaginaţia cu ajutorul lumânărilor ce ard în altar.

— Iar corul cântă mereu-mereu *Gospodi pomilui*. Atunci preotul ia în mână o cunună de argint şi o întinde mirelui s-o sărute. După ce a sărutat cununia, i-o aşază pe cap şi-i spune: „Te încoronez pe tine, robul lui Dumnezeu, drept soţ al acestei roabe a lui Dumnezeu". Apoi ia cealaltă cunună de argint şi o dă miresei s-o sărute.

— Şi-o încoronează şi pe dânsa?

— Da, şi pe ea.

— Dar ei, ei ce-i spune?

— Îi spune: „Te încoronez pe tine, roaba lui Dumnezeu, drept soţie a acestui rob al Dumnezeu".

— Ce minunat! E atât de minunat!

— Atunci dascălul începe să se roage pentru tânăra pereche, în timp ce preotul, luându-i de mână, înconjoară cu ei de trei ori altarul. Sfârşind cu asta, naşii ridică vălul de mătase care-i acoperă pe amândoi mirii. Mulţimea din biserică îi priveşte şi se aud şoapte: „Tii, ce mireasă frumoasă! Tii, ce pereche frumoasă!"

Timéa dădea din cap visătoare şi naivă, vrând parcă să spună că şi cu asta e de acord şi că totul trebuie să fie tare frumos.

Pentru a putea continua, doamna Zófia respiră adânc.

— Popa ia apoi un pahar de aur în care e vin. Mirele şi mireasa beau pe rând din paharul ăsta.

— E vin adevărat? întrebă Timéa, speriată.

Repulsia faţă de vin, caracteristică tinerelor fete, era mai puternică la Timéa, care-şi amintise brusc de preceptul religios ce opreşte pe mahomedani să bea vin.

— Păi, ce crezi? E vin adevărat! Iar cei doi trebuie să-l bea tot. Între timp, domnişoarele şi cavalerii de onoare aruncă peste capetele lor boabe de grâu fierte în miere. Ăsta-i simbolul belşugului. Vai, de-ai şti ce frumos e!

În ochii Timéei strălucea focul imaginaţiei sale aprinse. În mintea ei toată această scenă plină de taine era jumătate mister religios, jumătate problemă de dragoste, şi de aceea toată făptura ei se înfiorase. Iar doamna Zófia râdea pe înfundate şi, pentru a nu izbucni în hohote, se îndopa mereu cu porumb fiert.

Ce straşnic mai petrecea!

Păcat însă că fu întreruptă. Răsunară paşi de bărbat ce se apropiau de uşa bucătăriei şi cineva intră. Ce grozăvie!

Acest „cineva" nu era altul decât însuşi domnul Kacsuka.

Phii, ce se mai sperie doamna Zófia! Nu de alta, dar în picioare avea doar nişte târlici, iar şorţul îi era plin de porumb fiert! Nu ştia ce să ascundă mai întâi. Dar şi mai abitir se sperie Timéa; se speriase şi ea, deşi n-avea de ce să se ruşineze.

— Iertaţi-mă! zise domnul Kacsuka cu familiaritatea celui care se ştie de-al casei. Uşile din faţă sunt încuiate şi de aceea voiam să ocolesc prin bucătărie.

— Uite ce e! ţipă doamna Zófia. Athalie s-a dus în vizită la nişte prietene. Iar slujnicelor le-am dat drumul să meargă la biserică: în toată casa suntem doar noi două. Din cauza asta am zis să stăm aici în bucătărie până se întorc servitoarele. Vă cerem iertare, domnule căpitan, că ne-aţi găsit aşa, în *neglijé!*

— Nu face nimic, mamă Zófia, răspunse îngăduitor căpitanul. Dacă aşa stau lucrurile, rămân şi eu aici, în bucătărie.

— O! vă rog, nu pot să vă las să rămâneţi aici, în bucătărie! Zău dacă ştiu unde să vă poftesc să staţi, domnule căpitan...

Doamna Zófia era într-adevăr tare încurcată. În camera de musafiri nu putea să-l invite pe căpitan, căci de! dumneaei era îmbrăcată ca la bucătărie; s-o trimită pe Timéa cu căpitanul lăsându-i singuri, în timp ce dânsa s-ar fi îmbrăcat, ei bine, nici asta nu se cuvenea; numai că domnul căpitan, militar priceput, ştia să se descurce în orice situaţie.

— Nu mai faceţi atâta caz de etichetă, mamă Zófia; uite, o să stau pe butoiaşul ăsta, e loc berechet.

Şi se aşează pe butoiaşul de lemn ce se afla vizavi de Timéa.

Nu mai rămânea decât ca doamna Zófia să scape şi de celălalt necaz: porumbul fiert. Căpitanul o scoase pe doamna Zófia şi din această încurcătură.

— Mamă Zófia, nu cumva mâncaţi porumb fiert? Vă rog să nu vă deranjaţi. Porumbul fiert e tocmai ceea ce trebuie într-o duminică după-masă. Puneţi-mi şi mie un pumn de boabe aici, în şapcă. Mă dau în vânt după porumb fiert, zău aşa.

Coana Zófia fu pe drept cuvânt cucerită de căpitan văzând că într-adevăr acesta se apucă să mănânce porumbul pe care i-l turnase în chipiu, ba îl mânca necurăţat şi vârând în gură câte un pumn de boabe deodată. Toate astea îl apropiară şi mai mult pe căpitan de inima stăpânei casei.

— Tocmai îi povesteam Timéei — începu să spună doamna Zófia — cam cum se-ntâmplă la botez. Asta fiindcă Timéa ţinea morţiş să afle.

Timéa ar fi fost gata s-o zbughească dacă doamna Zófia ar fi spus adevărul: ei, dar nu degeaba doamna Zófia era mama unei fete de măritat! Se putea oare să nu ştie să schimbe vorba *ex tempore*[1] în faţa unui vizitator picat pe neaşteptate?

— Îi explicam cum e la botez. Şi s-a speriat. Uite cum mai tremură! I-am spus că o s-o înfăşoare şi pe dânsa în scutece, aşa cum se înfăşoară un prunc când e dus la botez şi că trebuie să plângă. Ei, ei, nu te pierde cu firea că n-o să fie aşa. Am glumit. De fapt s-a speriat mai mult la gândul că în timpul botezului o să i se facă harcea-parcea pieptănătura.

A sosit timpul să spunem câteva cuvinte şi despre pieptănătura Timéei.

Timéa avea un păr minunat, lung şi des. Athalie îşi făcuse obiceiul să se distreze cu această podoabă a fetei poruncind coafezei sale să facă din părul Timéei fel de fel de coafuri, care de care mai ciudată. Uneori, poruncea să-i ridice tot părul netezindu-l la

[1] Pe dată! (lat.).

tâmple şi adunîndu-l în creştet aidoma unui turn; alteori, coafeza o pieptăna ba cu cărare la mijloc — aşa încât pe creştetul Timéei apăreau nişte aripi de liliac — ba îi răsucea părul într-o parte şi în alta — ca nişte coarne de berbec — lăsându-l zbârlit la ceafă — ba i-l lipea tot de urechi. Athalie o silea pe Timéa să umble pieptănată cum nu umblase nimeni niciodată, să poarte nişte „construcţii" caraghioase şi ciudate, iar pentru a realiza toate acestea, coafeza folosea din plin fierul bine încins, bigudiuri, moaţe, perii şi uleiuri. Toate astea se făceau din... dragoste de rudă, iar biata copilă habar n-avea că toate coafurile acelea o sluţeau.

Domnul Kacsuka o lămuri:

— Domnişoară Timéa, nu trebuie să vă bateţi prea mult capul din pricina coafurii. V-ar sta mult mai bine dacă aţi purta părul fără atâtea zorzoane. Aveţi un păr atât de frumos, încât e păcat să-l ardeţi cu fierul şi să-l îmbâcsiţi cu uleiuri. Nu-l mai lăsaţi pe mâna coafezei. E păcat pentru fiecare fir ce se pierde din acest păr minunat. Din pricina torturii ăsteia, pe care dumneavoastră o numiţi coafură, părul suferă. Îşi pierde strălucirea, iar firele se despică la vârf, se rup uşor şi încep să cadă de timpuriu. Dumneavoastră n-aveţi nevoie de nici o găteală de-asta, artificială. Aveţi un păr atât de frumos şi de bogat, încât pieptănându-l simplu de tot şi împletindu-l în cozi, nu aţi avea nevoie de o podoabă mai frumoasă.

Foarte probabil că domnul Kacsuka spusese toate acestea doar aşa, din simpatie, din milă pentru frumosul ei păr chinuit, şi nu urmărise altceva decât să scape acea minunată podoabă de toate ciudăţeniile ce i se impuneau Timéei; dar ecoul pe care-l produseră cuvintele lui fu mult mai puternic decât ar fi bănuit căpitanul.

De îndată ce-l auzi vorbind astfel, Timéa simţi că pieptenele acela vârât în părul ei îi arde creştetul capului, aşa că abia aştepta ca domnul Kacsuka să plece.

De altfel, căpitanul nu zăbovi mult. Se îndură de doamna Zófia care, tot timpul cât căpitanul stătuse acolo, se chinuise mereu să rezolve o problemă îngrozitoare: să-şi ascundă într-un fel sau altul picioarele încălţate cu târlicii aceia ponosiţi. Domnul Kacsuka făgădui să mai vină chiar în ziua aceea, apoi îşi luă

rămas-bun şi dădu să plece. Sărută mâna mamei Zófia, iar în faţa Timéei se înclină adânc.

De-abia păşi pragul, că Timéa îşi smulse pieptenele cel înalt din păr, desfăcu cozile cocoţate în creştet ca un turn şi, cât ai clipi, îşi ciufuli tot părul; apoi alergă la găleata cu apă şi începu să se spele pe cap.

— Ce faci, fato? ţipă doamna Zófia. Da' opreşte-te odată, bre! Şi lasă-ţi părul aşa cum a fost pieptănat! Că acuş-acuş vine acasă Athalie şi când o să vadă ce-ai făcut, o să se supere foc!

— N-are decât să se supere! răspunse copila cu îndărătnicie, storcându-şi părul clătit; apoi, aşezându-se pe un scăunel în spatele doamnei Zófia începu să-şi potrivească şuviţele zbârlite împletindu-le într-o coadă.

În inima ei încolţise îndârjirea; începuse să nu-i mai fie teamă. Cuvintele căpitanului îi dăduseră această tărie. Dorinţele lui, gusturile lui erau lege pentru dânsa. Îşi împleti părul cât se poate mai simplu şi-apoi îşi făcu un coc aşa cum o sfătuise el.

Doamna Zófia râdea în sinea ei, râdea pe înfundate: „S-a zăpăcit de tot copila asta!"

În timp ce Timéa îşi împletea părul, doamna Zófia se apropie de dânsa şi încercă să-i intre în voie.

— Bine, bine, hai acum să-ţi povestesc până la sfârşit cum e cu nunta. Oare unde m-a întrerupt mucalitul ăsta de Kacsuka? O, dacă ar fi ştiut despre ce vorbeam noi! A, rămăsesem acolo unde mirele şi mireasa beau din acelaşi pahar. În vremea asta corul şi diaconul cântă întruna *Gospodi pomilui*! Pe urmă preotul citeşte Evanghelia, în timp ce naşii ţin cununiile deasupra capetelor tinerei perechi. După asta, preotul ia cununiile şi le pune din nou pe tava de argint, spunându-i mirelui: „Fii preamărit precum a fost Avram, binecuvântat ca Isac şi să ai copii precum Iacob!" Apoi se întoarce către mireasă şi-i spune: „Fii preamărită cum a fost Sara, binecuvântată ca Rebeca şi să ai copii mulţi precum a avut Rahela!" După ce primesc binecuvântarea, mirele şi mireasa se sărută de trei ori în faţa nuntaşilor şi de trei ori în faţa altarului.

Timéa închise ochii vrând parcă să alunge această imagine.

*

Când sosi acasă şi văzu că Timéa îşi pieptănase altfel părul, Athalie făcu ochii mari.

— Cine ţi-a dat voie, mă rog, să-ţi desfaci părul? Unde-i pieptenele-girafă? Unde ţi-e funda? Pune-o imediat în păr!

Timéa îşi strânse buzele şi dădu din cap în semn de protest.

— Faci sau nu faci ce ţi-am spus?

— Nu!

Văzând că se încăpăţânează — lucru cu totul neobişnuit — Athalie holbă şi mai avan ochii. Asta era nemaipomenit! Auzi, îndrăznea cineva să i se împotrivească? Şi cine? Tocmai copila aceea ţinută de milă, atât de supusă totdeauna, care nu de mult îi sărutase picioarele!

— Nu? zbieră ea şi păşi spre Timéa, apropiindu-şi obrazul roşu de furie de chipul alb al acesteia, de parcă ar fi vrut s-o ardă cu flacăra ce-i aprinsese obrajii ei.

Doamna Zófia stătea într-un colţ şi le privea cu o bucurie răutăcioasă.

— Nu ţi-am spus că Athalie o să te ia la rost când vine acasă?

Dar Timéa privi în ochii Athaliei care fulgerau de mânie şi repetă răspunsul de adineauri:

— Nu!

— Şi de ce nu? urlă Athalie. (Acum vocea ei stridentă semăna cu vocea mamei adoptive, iar ochii bulbucaţi, cu ai tatălui.)

— Fiindcă sunt mai frumoasă aşa — răspunse dârz Timéa.

— Cine ţi-a spus asta?

— El...

Toate cele zece degete ale mâinilor Athaliei se îndoiră ca ghearele unui vultur şi printre buzele ei frumoase scânteiară dinţii încleştaţi. Părea gata-gata s-o sfâşie.

Dar, deodată, izbucni în râs.

Furia cumplită de care fusese cuprinsă se transformase într-un râs batjocoritor. Lăsând-o pe Timéa în plata Domnului, Athalie trecu în camera ei.

Domnul Kacsuka reveni de îndată ce se înseră. Fu oprit la masă. După cină, Athalie o copleşi pe Timéa cu drăgălăşenii neobişnuite.

— Ai observat, domnule căpitan, ce frumoasă e Timéa acum când nu mai are părul coafat?

— Chiar aşa-i! întări şi căpitanul.

Athalie zâmbi. Asta însemna că nu o ironie, ci o pedeapsă hărăzise copilei.

Mai rămăseseră doar două zile până la nuntă. Două zile în care Athalie fu plină de atenţii şi de drăgălăşenii faţă de Timéa. N-o mai lăsă să meargă la bucătărie între slujnice şi porunci acestora să sărute şi mâna Timéei când intrau în cameră.

Iar doamna Zófia n-o mai scotea pe Timéa din „micuţa mireasă".

În sfârşit, croitorul aduse rochia de mireasă. Cât de bucuroasă a fost Timéa când a văzut-o! Ce mai dansă, ce mai bătu din palme!

— Hai, încearcă-ţi rochia de mireasă! zise Athalie, zâmbind crud.

Copila se lăsa îmbrăcată cu acea minunată rochie brodată de propriile-i mâini. Timéa nu purta corset; pentru vârsta ei era destul de împlinită şi rochia îi venea de minune.

Cu câtă pudică mulţumire se învârti în faţa oglinzii! Ah, ce frumoasă va fi în rochie de mireasă! Oare îşi închipuia ce priviri de dragoste şi admiraţie va culege? Îi bătea oare mai tare inima? Năvălise oare în inima ei vreun fior fierbinte care o făcea să simtă plăcere sau durere?

O! Sunt întrebări ce nu trecură prin mintea celor care îşi râdeau de dânsa!

Camerista care o îmbrăcase îşi muşca buzele să nu pufnească în râs. Iar Athalie, cu o cruzime bine ascunsă, se ocupa de găteala copilei care nu-şi putea stăpâni bucuria năpădită de simţăminte noi ce se puteau citi cu uşurinţă pe faţa ei albă ca marmura.

În fine, Athalie aduse şi coroana de mireasă aşezând-o pe creştetul Timéei. Mirtul şi floarea albă de iasomie îi stăteau de minune.

— Tii! ce frumoasă o să fii poimâine!

Socotind, în sfârşit, că se distrară destul, o rugară pe Timéa să-şi scoată rochia de mireasă.

— Stai s-o încerc şi eu — spuse Athalie — să văd cum mi-ar veni şi mie ca mireasă.

Athalie fu nevoită să-şi pună corset ca rochia să i se muleze mai bine pe talie şi, pe corpul ei frumos, liniile rochiei se conturară mai evident. O gătiră apoi cu coroana de mireasă şi întocmai ca Timéa se învârti şi ea în faţa oglinzii celei mari. Oftând adânc, Timéa se apropie de Athalie şi, cu o voce care trăda o sinceră admiraţie, îi şopti:

— Ah! Eşti foarte frumoasă! Eşti tare, tare frumoasă!

Poate venise timpul să se termine farsa?

Nu! Timéa trebuia să-şi ia plata cu vârf şi îndesat; trebuia să fie pedepsită pentru că era atât de îndrăzneaţă, pentru că era atât de prostuţă.

Amăgirea aceea batjocoritoare fu continuată toată ziua. Copila se zăpăcise cu desăvârşire din pricina aluziilor pe care le auzea. Îl pândea pe domnul Kacsuka în uşă, iar când îl zărea venind, o rupea la fugă. Se înfiora auzindu-i numele şi răspundea anapoda când era întrebată ceva. Ce mai tura-vura: toată lumea se distra pe seama ei.

Bănuia oare ceva domnul Kacsuka? Poate că da.

Îl supărau toate acestea? Poate că nu.

Poate că bănuia şi alte lucruri la care nici nu visau cei ce jucau farsa aceea şi din această pricină aştepta cu sânge-rece ziua fatală.

În ajunul nunţii, Athalie îi spuse Timéei:

— Azi trebuie să posteşti. Pentru tine ziua de mâine este o zi sfântă, o sărbătoare neobişnuită. O să fii dusă în faţa altarului: o să fii botezată şi pe urmă cununată. Trebuie deci să posteşti pentru a putea fi curată când păşeşti în faţa altarului.

Timéa se supuse şi răbdă toată ziua de foame.

Asta, cu toate că tinerele fete au o straşnică poftă de mâncare şi organismul lor în plină creştere îşi cere drepturile; satisfacerea acestei trebuinţe este de altfel singura dorinţă conştientă pe care o au. Dar Timéa îşi învinse această dorinţă. Asistă şi la masa de prânz şi la cină fără să se atingă de nimic, deşi fuseseră servite înadins bucatele care-i plăceau cel mai mult.

Când trecea prin anticameră, slujnicele şi bucătăreasa o îndemnau să se înfrupte pe ascuns din bunătăţile pe care i le opriseră, zicând că nu-i cine ştie ce dacă o să calce postul, că şi-aşa n-o să afle nimeni. Timéa nu se lăsă însă ademenită, rezistă cu dârzenie. Ajută şi ea la prepararea *tartelor* şi a *piftiei* pentru nunta de a doua zi. În faţa ei se aflau grămezi de delicatese care te ispiteau şi-ţi stârneau pofta de mâncare; dar copila nici nu gustă măcar, deşi, dacă ar fi fost să urmeze exemplul Athaliei — care lua parte şi ea la pregătirea bucatelor — ar fi înţeles că e voie să guşti câte un pic din toate bunătăţile. Ea trebuia însă să postească şi când veni seara se culcă devreme, motivând că i-e frig. Şi nu minţea. Chiar după ce se vârî sub plapumă continuă să dârdâie şi nu putu să adoarmă. Ducându-se la culcare, Athalie o auzi cum tremură şi cum îi clănţăne dinţii, dar mai avu cruzimea să-i şoptească la ureche: „Mâine, pe vremea asta, cine ştie unde o să dormi!"

Sărmana copilă! Cum să poată aţipi, dacă toate simţămintele care la vârsta ei îşi dorm somnul lor de păpuşă fuseseră trezite înainte de vreme în inima-i de copil?

Se zvârcoli ceasuri de-a rândul; teama e vecină cu bucuria şi sumedenie de dorinţe ce se ascundeau sub masca fricii de necunoscut se-nvolburau în sufletul ei. Vru să se roage, dar în disperarea ei nu fu în stare să aleagă din toate acele cărţi sfinte o rugăciune adevărată, deoarece nimeni n-o lămurise în această privinţă (doar şi asta era o glumă), aşa că începu să recite cu voce tare psalmul despre cele zece plăgi abătute asupra Egiptului, psalmul înspăimântător care începe cu: „Mai întâi apele se prefăcură în sânge..." şi se termină cu: „... şi, în sfârşit, muriră toţi nou-născuţii...!"

Iar Athalie era îndeajuns de crudă pentru a continua să râdă în sinea ei de biata copilă; şi era atât de lipsită de suflet, încât nu catadicsea să-i spună măcar: „Nu asta-i rugăciunea, ci cealaltă care începe cu cuvintele: «Tatăl nostru...» Hai s-o spunem împreună!" Şi s-o fi spus împreună cu Timéa până la versetul „... şi ne izbăveşte de cel rău..." Asta pentru că, oricum, seara aceea era seara din ajunul nunţii ei şi, în aşteptarea nunţii, nu

strică să te rogi chiar dacă eşti mireasă atât de bogată şi frumoasă ca Athalie!

Zorile o găsiră pe Timéa cu nervii încordaţi la maximum; nu putuse să aţipească toată noaptea; de aceea spre ziuă fu cuprinsă de un somn adânc, profund şi amorţitor din care se trezi târziu de tot, cu toate că în dimineaţa aceea nenumărate zgomote tulburau liniştea din juru-i. Nu se trezi, deşi ştia că ziua aceea era ziua nunţii ei!

Athalie porunci servitoarelor să tragă perdelele la geamuri pentru ca-n odaie să fie întuneric şi s-o lase pe Timéa să doarmă până ce ea, Athalie, va fi gătită cu rochia de mireasă.

Dar această găteală cerea vreme îndelungată. Athalie voia să apară în toată splendoarea frumuseţii ei. O mulţime de rude şi clienţi din cele mai depărtate judeţe veniseră să petreacă la nunta unicei fiice a bogătaşului Brazovics, la nunta unei fete atât de frumoase că nu-i găseai pereche în şapte judeţe.

Nuntaşii începuseră să se adune în casa lui Brazovics. Mama miresei, doamna Zófia, era şi ea încorsetată într-o rochie nouă şi — ceea ce era şi mai rău — avea şi pantofi noi, din pricina cărora dorea din ce în ce mai mult ca ziua aceea să se sfârşească cât mai repede.

Apăru şi mirele; politicos ca totdeauna şi senin — seninul acela care nu trăda niciodată nimic; politeţea era pentru dânsul un fel de platoşă sub care-şi ascundea simţămintele.

Căpitanul adusese şi buchetul miresei. Pe vremea aceea cameliile erau încă necunoscute; buchetul miresei era alcătuit din trandafiri de diferite culori. Domnul Kacsuka făcu un compliment spunând că adusese trandafiri unui trandafir; drept răsplată, un surâs mândru înflori pe chipul nespus de strălucitor al Athaliei.

Lipseau doar două persoane: Timéa şi domnul Brazovics; toată lumea însă îl aştepta din ce în ce mai neliniştită pe acesta din urmă.

Despre tatăl Athaliei se ştia că plecase cu trăsura încă dis-de-dimineaţă la domnul guvernator, în cetate, şi toţi aşteptau nerăbdători întoarcerea lui. Până şi mireasa se

apropiase de câteva ori de fereastră, vrând să vadă dacă nu cumva se zăreşte trăsura tatălui ei. Numai mirele era calm.

...Dar unde putea să fie domnul Brazovics?

În ajun, spre seară, fusese foarte bine dispus. Petrecuse cu prietenii şi invitase la nuntă pe toţi cunoscuţii; ba, în puterea nopţii, s-apucase să bată în geamul domnului Kacsuka şi în loc de „bună seara" îi strigase: „Cei o sută de mii de forinţi sunt pregătiţi pentru mâine!"

Şi-avea toate temeiurile să fie bine dispus.

Guvernatorul cetăţii îi făcuse cunoscut că planul fortificaţiilor fusese aprobat în întregime de către Consiliul de miniştri şi că se ordonase executarea exproprierilor; ba mai mult, pentru terenurile de la Csalloköz se şi plătiseră banii; că şi celelalte terenuri erau expropriate şi că în noaptea următoare trebuia să sosească ordinele de plată semnate de ministru. Era ca şi cum ar fi avut banii în buzunar.

În zori, domnul Brazovics nu mai avu răbdare să aştepte ora de primire, ci se înfiinţă cu mult mai devreme în anticamera guvernatorului ca nu cumva vreun nepoftit să răpească timpul acestuia. Guvernatorul nu-l lăsă să aştepte, ci îl pofti imediat înăuntru.

— E un mic bucluc — îl anunţă el pe Brazovics, după ce acesta intră.

— Bine că nu-i unul mare.

— Ai auzit vreodată de *Staatsrath*[1]?

— Nu, niciodată.

— Nici eu. De cincisprezece ani nimeni n-a mai pomenit despre el. Dar vezi, cu toate acestea, *Staatsrath*-ul există şi-acum a binevoit să dea semne de viaţă. După cum ţi-am spus, Consiliul de miniştri a hotărât construirea tuturor fortificaţiilor şi exproprierile necesare pentru ridicarea acestora. Nu se ştie încă de unde a picat un denunţ care dă în vileag unele afaceri care, cică, ar păgubi statul. Consiliul de miniştri nu putea să se compromită revenind asupra hotărârii. Aşadar, a fost convocat *Staatsrath*-ul,

[1] Consiliul de stat (germ.).

organul despre care de cincisprezece ani nimeni nu ştie altceva decât că membrii săi primesc un salariu anual şi rechizite de birou. Problema respectivă a fost deci trimisă în faţa acestei instanţe. Iar aceasta a rezolvat-o tare înţelept: în principiu a aprobat hotărârea guvernului, practic însă, a retezat-o în două. Terenurile necesare fortificaţiilor de la Csalloköz vor fi expropriate imediat, în timp ce terenurile pentru fortificaţiile de la Monostor vor fi luate de stat abia după ce se vor termina cele de la Csalloköz; or, asta ar putea să dureze optsprezece-douăzeci de ani. Aşadar, proprietarii n-au încotro şi trebuie să aştepte până atunci sosirea ordinelor de plată. La revedere, domnule Brazovics!

Auzind vestea aceasta, domnul Brazovics nu fu în stare să scoată nici un cuvânt. Cui i-ar fi trăsnit prin minte că, după ce toţi miniştrii fuseseră câştigaţi, putea să mai apară şi un *Staatsrath*, şi că tocmai acum, când toţi erau interesaţi să ciupească din visteria statului, o să se ivească un nebun care să cârtească împotriva propriilor lui interese?

Nu exista nici o scăpare!

Cei o sută de mii de forinţi pe care îi aştepta erau pierduţi; dar erau pierduţi şi ceilalţi o sută de mii de forinţi care fuseseră zvârliţi pe nişte terenuri nefolositoare, pe care nu le putea vinde şi care din clipa aceea nu mai făceau doi bani. Când această ultimă speranţă se prefăcu în scrum, domnul Brazovics îşi văzu toată citadela dărâmându-se. Casa cu etaj, minunata lui casă boierească, corăbiile pline cu mărfuri, biserica scăldată în lumină şi cu nuntaşii îmbrăcaţi sărbătoreşte — totul, dar totul, deveni pentru el o *Fata morgana* care, împreună cu imaginea nebuloasă a cetăţii de la Monostor, aştepta doar un vânt s-o împrăştie ca pe un fum, un nor care să întunece soarele şi astfel să nu mai rămână nimic din ea.

Când ieşi din biroul guvernatorului, domnul Brazovics avu impresia că soldaţii care stăteau de gardă la uşă aveau câte două căşti pe cap şi două puşti pe umăr, că geamurile clădirii dansau, că întreg coridorul se ridicase ca un povârniş de munte şi că pereţii stăteau gata-gata să se prăbuşească asupră-i...

*

„Ah! iat-o pe Timéa!"

Timéa dormise, în sfârşit, destul: se trezise târziu şi, bâjbâind prin semiobscuritatea camerei cu perdelele trase, ameţită încă de somnul adânc care o cuprinsese, îşi îmbrăcă fără prea mult dichis rochia şi, negăsind pe nimeni în camerele alăturate, ieşi clătinându-se în sala unde o îmbrăcau pe Athalie.

Abia când intră în încăperea aceea strălucitoare plină de glastre cu flori şi daruri de nuntă îşi veni în fire şi-şi dădu seama că era ziua nunţii.

Şi-abia când îl zări pe domnul Kacsuka cu buchetul miresei în mână o străfulgeră gândul că omul pe care-l vedea era mirele. Iar când privi spre Athalie, îşi zise: „Uite, asta-i rochia mea de mireasă". Rămăsese cu gura căscată, cu ochii larg deschişi şi expresia de pe buzele ei n-aducea nici a râs, nici a plâns.

Servitoarele, musafirii şi doamna Zófia nu-şi mai puteau stăpâni hohotele. Iar Athalie se îndreptă spre ea cu aerul unei prinţese care-şi dă ifose şi, luând în mâna ei înmănuşată în alb bărbia fină a copilei, îi spuse zîmbind:

— Azi, micuţa mea, eu voi merge la cununie; tu n-ar fi rău să mai mergi la şcoală, să mai aştepţi vreo cinci ani şi-apoi să vrei să te măriţi... dacă s-o găsi cine să te ceară.

Auzind aceste cuvinte, femeile nu-şi mai putură stăpâni râsul. Tineri şi bătrâni începură să chicotească, să facă haz de biata copilă care se lăsase păcălită în asemenea hal!

Iar Timéa stătea acolo, înţepenită, lăsând să-i atârne mâinile împreunate. Nici nu roşi, nici nu deveni mai albă. Poate că nici nu ştia cum se cheamă senzaţia pe care o încerca în clipa aceea.

Athalie simţi instinctiv că această crudă farsă n-avea darul s-o facă mai frumoasă: vru, aşadar, să uşureze pedeapsa.

— Hai, vino aici, Timéa! i se adresă copilei. Uite, te-am aşteptat. Vino şi prinde-mi vălul.

Vălul de mireasă!

Timéa apucă vălul cu degetele înţepenite şi se apropie de Athalie. Vălul trebuia prins cu o săgeată de aur ce se înfigea în cocul Athaliei.

Dar mâinile Timéei tremurau, iar săgeata aceea de aur era tare îndărătnică. Nu voia nicidecum să treacă prin coc. La o mişcare de nerăbdare a Athaliei, vârful tocit al săgeţii atinse puţin capul frumoasei mirese.

— Ei, nepriceputo! strigă Athalie enervată şi se grăbi să-i dea Timéei peste mână.

Sprâncenele Timéei tresăriră. Să fie certată şi lovită tocmai în această zi şi tocmai în faţa căpitanului! Două boabe mari de lacrimi izvorâră din ochii ei. Două lacrimi ce se rostogoliră de-a lungul obrajilor săi albi.

Şi poate că tocmai aceste două lacrimi înclinară balanţa pe care o ţine în mână cel ce împarte dreptatea şi cântăreşte fericirea şi nenorocirea.

Athalie vru să-şi justifice graba dând vina pe tulburarea ei febrilă. Cu câteva clipe înainte de nuntă, mireasa are tot dreptul să fie un pic capricioasă, iritată. Poftim: naşii, domnişoarele şi cavalerii de onoare sunt aici, iar tatăl miresei ia-l de unde nu-i!

Într-adevăr, toţi erau neliniştiţi; numai mirele nu-şi pierduse răbdarea.

De la biserică li se trimise vorbă că preotul era pregătit şi că aştepta nuntaşii; clopotele bătuseră aşa cum se obişnuieşte când e vorba de un protector bogat. Athalie gâfâia de ciudă că tată-său nu mai venea. Solie după solie plecaseră în cetate după dânsul.

Dar iată că prin fereastră se zări apropiindu-se trăsura acestuia.

Brazovics sosea, în sfârşit.

Mireasa se duse încă o dată în faţa oglinzii să vadă dacă îi stăteau bine cutele vălului, îşi aranjă din nou brăţările şi şiragul de perle ce-i înconjura gâtul de Junonă[1]. Deodată, pe scări se auzi un duduit ca şi cum o mulţime de oameni ar fi urcat tropăind. Şi, imediat, de pe sală, răsunară voci înspăimântate, pline de o groază înăbuşită. Neliniştiţi, invitaţii dădură năvală afară.

Domnişoarele de onoare şi prietenele Athaliei se repeziră şi ele grămadă să vadă ce se întâmplase. Şi, ca un făcut, nimeni nu venea înapoi, nimeni nu se mai întorcea să dea vreo veste.

[1] Zeiţă din mitologia greacă, fiica lui Saturn, protectoarea căsătoriilor.

La un moment dat, Athalie o auzi pe doamna Zófia țipând. Dânsa răcnea însă chiar când vorbea încet!

— Nu vrei să te duci să vezi ce s-a întâmplat? se adresă Athalie logodnicului ei.

Căpitanul ieși; mireasa rămase în cameră doar cu Timéa.

Șoaptele de groază înăbușită, șoaptele acelea ciudate creșteau. Athalie simțea că o cuprinde neliniștea.

Dar iată-l pe mire.

Căpitanul apăru în prag și, oprindu-se acolo, îi spuse logodnicei sale:

— Domnul Brazovics a murit!...

Înspăimântată, mireasa întinse brațele să se prindă de ceva; o clipă mai târziu se prăbuși leșinată. Dacă Timéa n-ar fi prins-o în cădere, Athalie și-ar fi zdrobit capul de masa de marmură mozaicată.

Fața frumoasei și mândrei mirese se făcuse mai albă decât a Timéei, iar Timéa, în timp ce ținea în poală capul Athaliei, se gândea: „Uite, uite cum zace în praf rochia de mireasă!"

Mirele rămăsese în prag privind îndelung chipul Timéei; apoi se întoarse și, profitând de învălmășeală, părăsi casa.

Nu mișcase măcar un deget pentru a-și ridica mireasa.

TIMÉA

„UITE CUM ZACE în praf rochia de mireasă!..."

În loc de nuntă, priveghi.

Și în loc de rochie de mireasă brodată, rochie de doliu.

Rochia de culoare neagră, care face ca bogatul și săracul să fie la fel. Athalie și Timéa aveau rochii la fel: negre.

Ei, dacă doliul ar însemna doar o rochie neagră!

Dar odată cu moartea neașteptată a lui Brazovics Athanáz năvăli în casă un șir întreg de nenorociri, așa cum se-ntâmplă iarna când, în ajunul viscolului, pe acoperișuri se-nșiră sumedenie de ciori.

Primul croncănit: logodnicul înapoie inelul și nu apăru la înmormântare, nici măcar așa, de formă, pentru a oferi brațul

miresei pe jumătate leşinate, care până la cimitir merse pe jos în urma sicriului — deoarece în acest oraş mic se pretinde rudelor răposatului, bogate sau sărace, să-şi petreacă mortul până la cimitir mergând pe jos, cu capul descoperit şi într-o tăcere smerită.

Fără-ndoială că se găsiră şi oameni care condamnară purtarea domnului Kacsuka şi respinseră argumentele căpitanului, care spunea că, din moment ce domnul Brazovics nu-şi ţinuse promisiunea în legătură cu zestrea de o sută de mii de forinţi, ei bine, mirele putea şi el să se considere scutit de orice obligaţii.

Mde! Oamenii judecă destul de îngust pentru a nu admite nici un fel de scuză când cineva dă bir cu fugiţii în halul ăsta.

...Iar ciorile se înşirau din ce în ce mai multe pe acoperişul casei Brazovics. Creditorii începură să dea buzna, pretinzând banii împrumutaţi.

Şi iată că tot castelul din cărţi se prăbuşi.

De îndată ce primul creditor deschise acţiunea, toată casa Brazovics începu să se năruie. Avalanşa porni şi nu se mai opri decât în fundul prăpastiei. Se adeveri ceea ce bănuise mirele care ştersese putina: situaţia averii domnului Brazovics era atât de încâlcită, se compunea din atâtea afaceri în aparenţă rentabile şi de fapt nerentabile, din atâtea calcule greşite, datorii necunoscute şi câştiguri imaginare, încât, când începură să se clarifice lucrurile, se dovedi nu numai faptul că întreaga avere era neîndestulătoare pentru a acoperi datoriile, dar şi faptul că Brazovics cheltuise chiar şi sumele ce-i fuseseră încredinţate pe cuvânt de onoare: averea unor orfani, banii pentru nişte aşezăminte bisericeşti, fondurile unor spitale, cauţiunile căpitanilor săi de vas, bani destinaţi lucrărilor comunale; valul trecuse peste acoperişul casei. Şi-acest val fu plin de nenorociri, de mâl, de ruşine.

Timéa pierduse şi ea toată averea. Ceea ce aparţinea orfanei nu fusese întabulat pe nici o proprietate imobilă.

Apoi, începu să plouă în fiecare zi cu avocaţi şi portărei; aceştia sigilară toate dulapurile şi tot mobilierul ce se afla în casă, şi, fără să mai întrebe cucoanele — altădată atât de năzuroase — dacă le e îngăduit să vină în vizită, dădeau buzna la orice oră din zi, se foiau de-a lungul şi de-a latul camerelor, ba îl mai şi înjurau

şi-l blestemau pe răposat, fără să se sinchisească de prezenţa doamnelor îndoliate şi fără să le întrebe dacă li se îngăduie să ţipe după pofta inimii. Luară la rând tot ce găsiră în casă, cântărind valoarea fiecărui lucru, a tablourilor cu ramă sau fără ramă, a rochiei de mireasă fără mireasă.

Apoi, fixară şi afişară pe poartă sorocul scoaterii la licitaţie a tot, dar absolut a tot — chiar şi a acelei frumoase rochii de mireasă. După ce va fi vândută şi casa, cei ce o locuiau puteau să plece încotro vedeau cu ochii, iar frumoasa Athalie putea să se zgâiască la cer şi să se întrebe de va găsi o piatră de care să-şi rezeme capul să doarmă.

Într-adevăr, de ce altceva ar fi putut să-şi rezeme capul Athalie?

Era orfana unui escroc falit, o orfană care pierduse totul — până şi buna reputaţie — o fiinţă care nu se mai putea bizui pe nimeni în lumea asta, nici pe ea însăşi.

Din toată bogăţia nu-i rămăseseră decât două obiecte de valoare la care ţinea mult şi pe care le ascunsese spre a nu-i fi sechestrate: o sticluţă de calcedonie[1] şi inelul înapoiat de logodnic.

Athalie ascunse cutiuţa aceea de calcedonie în buzunarul rochiei şi, în timpul nopţii, când rămase singură o scoase şi privi comoara închisă într-însa.

Comoara nu era altceva decât o colecţie de otrăvuri pe care Athalie şi-o procurase mai demult, dintr-un ciudat capriciu, cu prilejul unei călătorii în Italia. Fiind în posesia acestei comori, devenise foarte încăpăţânată. Îşi închipuia că la cea mai mică neplăcere pricinuită de cineva, va fi în stare să-şi pună capăt zilelor. De aceea îşi tiranizase şi părinţii, şi iubitul. Dacă nu i se făcea pe plac, avea la-ndemână cutiuţa cu otrăvuri şi nu trebuia decât să o aleagă pe aceea care ucide mai repede, şi cel care nu-i făcea pe plac o găsea moartă.

Şi-acum, iată, marea ispită sosise! O aştepta o viaţă amară, o viaţă searbădă, fără nici o bucurie. Tatăl îşi nenorocise copila, iar iubitul îşi părăsise logodnica.

---

[1] Amestec de cuarţ cristalizat şi amorf de culoare albăstrui-translucidă.

Athalie se sculă din pat şi, privind în cutiuţa deschisă, începu să caute printre otrăvurile de tot soiul.

Şi deodată înţelese că-i era frică de moarte, că n-avea tăria să-şi ia singură viaţa!

Îşi privi chipul în oglindă şi rămase pe gânduri. Cât de frumoasă era! Nu, n-avea curajul să nimicească atâta frumuseţe.

Închise deci cutiuţa şi-o ascunse. Nu era în stare să se otrăvească cu nici una din acele otrăvuri.

Scoase atunci cealaltă comoară: inelul. Şi în acesta era otravă.

O otravă şi mai ucigătoare. O otravă care ucide sufletul. Ei, da! din asta avu curajul să bea la nesfârşit, până simţi că-i gata să-şi piardă minţile. Pe omul căruia îi dăduse inelul îl îndrăgise. Dar asta-i prea puţin spus: îl iubise la nebunie.

Cutiuţa cu otravă fusese rău sfetnic, inelul, unul şi mai rău.

Athalie începu să se îmbrace. Nu mai era cine s-o ajute la îmbrăcat deoarece toţi servitorii părăsiseră casa. Doamna Zófia şi Timéa dormeau în camera servitoarei, căci pe uşile camerelor de primire se aflau peceţile judecătoriei. Athalie n-o trezi nici pe Timéa, nici pe doamna Zófia, ci se îmbrăcă singură.

Cât să fi fost oare ceasul? Nu putea şti: de când aflaseră că şi acele minunate ceasornice vor fi scoase la licitaţie, nimeni nu le mai întorsese. Acele unuia arătau că ziua abia începea, acele celuilalt că ziua e pe sfârşite.

Putea să fie orice oră: Athalie căută cheia de la poartă şi se strecură afară din casă; în urma ei uşile rămaseră date de perete. Hoţii n-aveau ce să mai fure.

Ajunsă afară, porni de una singură de-a lungul străzii întunecoase. Orice s-ar spune, pe vremea aceea străzile din Komárom erau tare întunecoase, în tot oraşul pâlpâiau doar trei felinare: unul în faţa statuii Sfintei Treimi, altul în poarta primăriei şi al treilea la postul principal de strajă.

Athalie se îndreptă spre parcul „Anglia". Acesta era situat între oraş şi cetate şi avea o faimă proastă. Era un parc întunecos unde se aciuiau în timpul nopţii tot felul de femei care mai de care mai fardate, lipsite de adăpost din clipa în care erau date afară din cârciumile ce se aflau în „Piaţa mică". Fără-ndoială că Athalie ştia

că trecând pe lângă „Anglia" va fi obligată să dea ochii cu astfel de femei. Dar asta n-o înspăimânta. Otrava pe care-o sorbise din inelul acela de aur o lecuise de frica ce i-ar fi pricinuit-o întâlnirea cu aceste fiinţe sortite pierzaniei. Omul se teme de noroi cât timp nu s-a murdărit.

În colţ, lângă parc, stătea o santinelă. Athalie trebuia să se furişeze să nu fie zărită pentru că altfel, văzând o umbră care se apropia, soldatul ar fi strigat: „Cine e?"

Înspre piaţă, casa din colţ avea un lung cerdac susţinut de stâlpi; în timpul zilei sub acest cerdac stăteau precupeţele care vindeau pâine. Athalie se furişă pe sub acest cerdac. În graba ei se împiedică de ceva. O femeie îmbrăcată în zdrenţe stătea culcată de-a curmezişul drumului: era beată. Simţind lovitura, femeia începu s-o ocărească cum îi venea la gură. Dar Athalie păşi mai departe, fără să se sinchisească.

Athalie respiră uşurată abia după ce trecu colţul şi intră în parcul întunecos unde dispărea până şi palida lumină ce o revărsa felinarul de la postul principal.

Printre tufele de liliac străluci un ochi de geam luminat. Luminiţa aceea o călăuzi spre locuinţa căpitanului.

Athalie apucă ciocănaşul cu cap de leu ce se afla la poarta cu vulturul cu două capete; vru să ridice ciocănaşul pentru a bate uşor în poartă, dar mâna îi tremură. Izbuti totuşi să-l ridice.

Ordonanţa ofiţerului apăru de-ndată şi-i deschise.

— Domnul căpitan e acasă? întrebă Athalie.

Flăcăul rânji şi dădu din cap — ceea ce voia să însemne că cel căutat se află înăuntru. O văzuse de multe ori pe Athalie. Primise mulţi bani din frumoasele ei mâini când dăduse drăgălaşei domnişoare buchete de flori şi fructe timpurii, daruri din partea căpitanului.

Căpitanul nu se culcase încă, lucra.

Avea o cameră modest mobilată, fără obiecte de lux. Pe pereţi erau hărţi, pe masă tot felul de tratate şi instrumente de inginerie; cel care intra în cameră era izbit de simplitatea şi sobrietatea cu adevărat militară şi de un miros puternic de fum de pipă ce se

îmbibase în mobilă, în cărţi, ba chiar şi în pardoseală; era un miros amărui, care stăruia în odaie chiar când nu se fuma.

Athalie nu văzuse niciodată camera căpitanului. Locuinţa unde acesta trebuia s-o ducă în ziua nunţii fusese cu totul altfel mobilată, numai că locuinţa aceea împreună cu mobilele dintr-însa fusese sechestrată de portărei chiar în ziua fatală. În camera aceasta, Athalie privise doar prin geam — în după-amiezele când *Platzmusik*[1] cânta în parc, iar ea trecea pe-acolo însoţită de mama sa.

Domnul Kacsuka fu foarte mirat. Nu aştepta vizita unei femei. Contrar regulamentului militar, trei dintre nasturii uniformei sale violete erau descheiaţi, ba îşi scosese şi cravata din păr de cal, ca să poată lucra mai în voie.

Athalie se oprise în uşă; stătea cu capul plecat, cu braţele atârnându-i lipsite de vlagă.

Căpitanul se grăbi s-o întâmpine:

— Pentru Dumnezeu, domnişoară! Ce-aţi făcut? Cum de-aţi venit aici?

Athalie nu putea să vorbească; i se aruncă la piept şi începu să plângă disperată. Căpitanul n-o îmbrăţişă însă.

— Staţi jos, domnişoară — îi spuse el, conducând-o pe Athalie spre o canapea simplă, îmbrăcată în piele.

După asta, prima grijă a căpitanului fu să-şi pună cravata de păr de cal şi să-şi încheie până sus vestonul. În sfârşit, trase un scaun mai aproape de canapea şi se aşeză în faţa Athaliei:

— Ce-aţi făcut, domnişoară?

Athalie îşi şterse lacrimile şi, cu ochii ei strălucitori, privi îndelung în ochii căpitanului ca şi când ar fi vrut să-i spună mai întâi cu ochii motivul venirii ei. Oare nu înţelegea?

Nu, căpitanul nu înţelegea.

Fiind nevoită să vorbească, începu să tremure în aşa hal, încât de-abia se puteau desluşi cuvintele de gemete:

— Domnule! Pe vremea când eram fericită ai fost foarte bun cu mine. A mai rămas ceva din bunătatea asta?

---

[1] Muzica orăşenească ce cânta în pieţe (germ.).

— Desigur, domnişoară — răspunse Kacsuka, cu o politeţe rece. Voi rămâne pe veci prietenul şi admiratorul dumneavoastră. Nenorocirea care v-a lovit pe dumneavoastră m-a lovit şi pe mine, fiindcă şi unul, şi altul am pierdut totul. Şi eu sunt disperat că nu găsesc nici o idee salvatoare, care să mă ajute să-mi realizez visul de care s-a ales praful. Cariera mea îmi pune condiţii foarte grele, pe care nu le pot îndeplini. În tagma noastră, săracul n-are dreptul să se însoare.

— Ştiu — începu Athalie. Nici prin gând nu mi-a trecut să vă amintesc acest lucru. Acum suntem foarte sărace, dar soarta noastră s-ar putea schimba în bine. Tatăl meu are un unchi bogat la Belgrad, un unchi pe care o să-l moştenim şi atunci vom fi iarăşi bogate. Până atunci, eu vă voi aştepta. Aşteptaţi-mă şi dumneavoastră. Luaţi-vă inelul de logodnă înapoi, duceţi-mă la mama dumneavoastră şi lăsaţi-mă acolo ca pe o logodnică; o să vă aştept până când veţi putea veni să mă luaţi; iar până atunci, mama dumneavoastră o să aibă în mine o fată ascultătoare.

Domnul Kacsuka oftă atât de adânc, încât aproape că stinse lumânarea; apoi luă de pe masă compasul:

— O, domnişoară, lucrul acesta este cu neputinţă. Dumneavoastră n-o cunoaşteţi pe mama. E o femeie ambiţioasă şi are o fire cu care nu te poţi împăca. Trăieşte din pensia ei, destul de mică de altfel, şi nu iubeşte pe nimeni. N-aţi avut de unde să ştiţi câte certuri au fost între mine şi mama din pricina logodnei mele. Mama, născută baroneasă, n-a fost niciodată de acord cu logodna aceasta. De aceea nici n-a venit la nuntă. Nu pot să vă duc la dânsa. M-am împotrivit voinţei ei de dragul dumneavoastră.

Athalie gâfâia; avea faţa aprinsă; luă în mâinile sale mâna stângă a logodnicului necredincios — mâna de pe care lipsea inelul — şi-i şopti încet, atât de încet, încât nici pereţii şi nici cărţile să n-o audă, să n-o poată trăda vreodată:

— Dacă v-aţi împotrivit mamei dumneavoastră de dragul meu, atunci şi eu mă voi împotrivi întregii lumi... pentru dumneavoastră.

Domnul Kacsuka nu se uită în ochii atrăgători ai frumoasei fete, ci, cu compasul pe care-l avea în dreapta, continuă să

deseneze tot felul de figuri geometrice pe masă, ca şi cum cu ajutorul sinusurilor şi al cosinusurilor ar fi putut afla care-i deosebirea dintre nebunie şi dragoste. Fata continuă să şoptească:

— Mă simt atât de umilită, încât nici o ruşine nu poate să mă zvârle mai jos decât sunt. Nu mai am nimic de pierdut pe lumea asta decât pe dumneata. Dacă n-ai fi dumneata, m-aş fi sinucis demult. Nu-mi mai aparţin; sunt a dumitale. Porunceşte-mi ce vrei. Mi-am pierdut minţile şi nu-mi pare rău. Dacă vrei, ucide-mă; n-o să scot nici un geamăt.

Oare ce răspuns găsi domnul Kacsuka auzind aceste cuvinte pline de patimă?

— Domnişoară Athalie, o să vă vorbesc cât se poate de sincer. Ştiţi bine că sunt un om cinstit.

Athalie nu-l întrebase acest lucru.

— Un om cinstit, un cavaler nu se foloseşte de nenorocirea unei femei pentru a-şi satisface poftele josnice. Sunt gata să vă dau un sfat bun, ca prieten şi ca admirator al dumneavoastră. Mi-aţi spus că aveţi un unchi la Belgrad. Duceţi-vă la el. Vă este rudă apropiată şi, de bună seamă, vă va primi cu braţele deschise. Vă dau cuvântul meu de cavaler că n-o să mă însor şi că până ne vom reîntâlni, voi păstra în suflet aceleaşi sentimente pe care le am acum şi pe care le-am avut de ani de zile faţă de dumneavoastră.

Domnul Kacsuka nu minţea făcând aceste făgăduieli.

Dar chipul lui trăda altceva; ceva ce Athalie putea să înţeleagă uşor, deşi nu fusese rostit: că nici în clipa aceea şi nici cu ani în urmă căpitanul n-o iubise pe ea, ci pe cealaltă; or, din moment ce şi cealaltă sărăcise şi devenise o cerşetoare, ei bine, căpitanul avea suficiente motive să-şi dea cuvântul de onoare că n-o să se însoare.

Iată ce putu să citească Athalie în privirea rece a fostului ei logodnic. Şi-atunci o străfulgeră un gând. Cu ochii scăpărători, îl întrebă pe bărbatul din faţa ei:

— O să veniţi mâine să mă conduceţi la Belgrad, la unchiul meu?

Domnul Kacsuka se grăbi să-i răspundă:

— Cu plăcere. Acum însă duceţi-vă acasă. Cine v-a însoţit până aici?

— Am venit singură.

— Ce curaj! Şi cine o să vă ducă înapoi?

— Dumneavoastră nu puteţi face asta! îi răspunse Athalie, cu amărăciune. Dacă ne-ar vedea cineva împreună, şi încă la ora asta, ar fi vai de reputaţia dumneavoastră! Cât mă priveşte, eu nu mă tem! Doar v-am spus că nu mai am nimic ce aş putea pierde.

— Ordonanţa mea o să vă întovărăşească de la distanţă.

— Să nu facă una ca asta! S-ar putea să-l prindă patrula şi-i ştiut că soldaţii n-au voie să umble pe stradă după ora stingerii. O să ajung şi singură acasă. Deci, pe mâine!

— La ora opt o să fiu la dumneavoastră.

Athalie se înfăşură în mantia-i neagră şi plecă grăbită, mai înainte ca domnul Kacsuka să fi avut vreme să-i deschidă uşa.

Ieşind din camera căpitanului, Athalie avu impresia că domnul Kacsuka se grăbise să-şi agaţe sabia la şold; voia oare s-o însoţească de la distanţă? Neştiind ce să creadă, se opri în colţul parcului „Anglia"; dar nimeni nu venea în urmă-i.

Porni spre casă mergând grăbită prin noapte. Şi, în timp ce-şi zorea paşii, îşi făcu un plan. O, s-ajungă măcar să stea cu căpitanul în trăsură, s-ajungă cu el la Belgrad şi-atunci, atunci o să vadă el că nici o putere din lume n-o să-l mai scape!

Trecând pe sub cerdacul casei susţinut de stâlpi, se poticni iarăşi de femeia care stătea culcată jos. De data asta femeia nu se mai trezi şi nu mai înjură. Nenorocita era cufundată într-un somn adânc!

Dar abia ajunse Athalie în faţa casei lor, că un gând înspăimântător făcu să-i îngheţe inima înfierbântată: dacă fostul ei logodnic se grăbise să-i făgăduiască c-o va însoţi la Belgrad numai pentru a scăpa de dânsa? Şi dacă a doua zi n-o să vină nici la opt şi nici mai târziu? Aceste gânduri negre i se învolburau în minte, în timp ce orbecăia pe scările întunecoase şi străbătea terasa înaintând pe dibuite. „Dacă nu vine?"

O gelozie chinuitoare o tortura.

Ajungând în antreu, căută bâjbâind lumânarea şi cremenea lăsate pe masă. În loc să dea peste ceea ce căuta, dădu peste un cuţit.

Un cuţit de bucătărie bine ascuţit şi cu mâner de os. Şi ăsta putea să lumineze prin întuneric.

Înşfăcă strâns cuţitul şi trecu prin încăperea întunecoasă. Dinţii îi clănţăneau.

Ah! dacă ar împlânta cuţitul în inima fetei aceleia cu faţa albă în timp ce aceasta doarme în patul de alături, ar ajunge amândouă acolo unde trebuiau să ajungă! Ar condamna-o la moarte deci şi pe ea, găsind astfel poarta prin care să iasă din lumea aceasta.

Ah, ar fi de ajuns doar o lovitură de cuţit, o lovitură în locul unde pe perna albă se odihneşte chipul acela alb!

Numai că Timéa nu dormea acolo.

Athalie îşi veni în fire abia când — după ce intrase în dormitorul ei şi se îndreptase spre patul Timéei — îşi aminti că fata dormea în odaia servitoarei, împreună cu doamna Zófia.

Şi atunci scăpă cuţitul din mână, simţind că o cuprinde frica.

Din clipa aceea începu să-şi dea seama cât de singură era; cât de întuneric era în jurul ei, şi în sufletul ei!

Se trânti îmbrăcată pe pat şi încercă să se roage.

Dar în loc de rugăciune îşi aduse aminte de versetele acelea ce grăiau despre pedepsele dumnezeieşti trimise asupra Egiptului, versete pe care Timéa înfricoşată le rostise în noaptea dinaintea nunţii şi din pricina cărora Athalie făcuse atâta haz pe seama ei. Versetele acelea îi răsunau în urechi: „... lacuri de sânge, broaşte, nori de lăcuste, grindină, ciumă, cangrene!!!"

„Cerul şi pământul se întunecară!!..."

„... Şi, în sfârşit, muriră toţi nou-născuţii!!!"

Cu toate că închisese ochii, Athalie avea mereu în faţă plăsmuirile acelea îngrozitoare şi, chiar după ce se prăbuşi într-un somn de moarte, imaginile acelea o urmăriră şi-n vis: lacuri de sânge, broaşte, nori de lăcuste, grindină, ciumă, cangrene, beznă lipicioasă, vâscoasă şi grea ca plumbul, uciderea nou-născuţilor!...

Pe Athalie o trezi din acest somn adânc şi istovitor bubuitul tobelor. Tocmai visa că o tânără femeie care-şi ucisese rivala era dusă la eşafod; o vedea cum stă în genunchi, în timp ce paloşul atârna deasupra capului ei; judecătorul citeşte sentinţa: „Dumnezeu s-o ierte!"

Tobele încep să bată... şi Athalie se deşteptă.

Erau tobele care vesteau licitaţia.

Începea licitaţia oficială.

Ah! răsunau mai înfiorător decât cele care dau de veste paloşului să lovească!

Să auzi cum strigă în gura mare înşirând unul după altul lucrurile pe care le cunoşti, care ţi-au fost atât de familiare, pe care le-ai îndrăgit, pe care ieri le socoteai încă ale tale! „O dată, de două ori!... Cine oferă mai mult? Şi-apoi... de trei ori!" Darabanele răpăie, paloşul cade!

Şi din nou acelaşi ritual: „...O dată, de două ori!... Cine oferă mai mult?..."

Athalie îşi îmbrăcă rochia de doliu — doar aceasta îi mai rămăsese — şi porni să caute pe vreunul de-ai casei. De fapt, în toată casa nu se aflau decât maică-sa şi Timéa, singurele fiinţe pe care putea să le caute. Fără îndoială că erau la bucătărie.

Se sculaseră de mult şi se şi îmbrăcaseră.

Doamna Zófia era cât o butie.

Ştiind că rochiile îmbrăcate de persoanele în cauză nu se sechestrează, îşi pusese pe ea vreo douăsprezece, ba mai ascunsese şi câteva şerveţele şi linguri de argint în buzunare. De-abia mai putea să se mişte. Timéa avea rochia ei de toate zilele, o rochie simplă, sărăcăcioasă. Tocmai încălzea pe plită cafeaua şi laptele.

Când o văzu pe Athalie, doamna Zófia începu să bocească şi se aruncă de gâtul ei:

— Vai, fetiţa mea scumpă şi frumoasă! Ce-am ajuns şi ce-o să s-aleagă de noi! Mai bine să nu fi apucat niciodată ziua de azi! Te-au trezit bubuiturile de tobă, nu-i aşa?

— Nu-i încă opt? întrebă Athalie.

Ceasul din bucătărie mai mergea încă.

— Opt a trecut de mult! Doar la nouă a început licitaţia; n-auzi?

— Nu ne-a căutat nimeni?

— Nimeni, nimeni! Cine să ne caute la ora asta?

Athalie se aşează pe banca din bucătărie. Pe aceeaşi băncuţă de lemn pe care stătuse doamna Zófia când povestise Timéei despre frumoasa ceremonie a nunţii.

Timéa sfârşi cu pregătirile: prăjise pe plită chiflele tăiate felii şi aranjase pe masa de bucătărie dejunul pentru cele două doamne.

Athalie n-auzi însă invitaţia pe care doamna Zófia i-o făcu în chipul cel mai drăgălaş:

— Hai, fetiţa mea scumpă, frumoasă şi dragă, ia de mănâncă! Cine ştie dacă mâine o să ne mai dea cineva de mâncare. Toţi ne-au devenit duşmani! Toţi ne înjură şi ne blestemă. Doamne, ce-o să se-aleagă de noi, ce-o să se-aleagă de noi?

Totuşi, bău cu poftă cafeaua.

În timp ce Athalie se gândea la călătoria spre Belgrad şi la tovarăşul de drum pe care-l aştepta, prin capul doamnei Zófia treceau tot felul de gânduri de sinucidere sau de moarte uşoară:

„Ce bine ar fi ca în fundul ceştii să se afle un ac cu gămălie; mi s-ar opri în gât şi aş muri înecată."

Dori apoi ca fierul de călcat să cadă de pe poliţă tocmai când ar trece ea pe acolo şi s-o lovească drept în creştet. În fine, ar fi fost nespus de bucuroasă dacă un cutremur ar fi dărâmat casa chiar în clipa aceea, omorându-i pe toţi care se aflau înăuntru.

Dar cum aceste dorinţe nu se împlinirăşi nici pe Athalie n-o putu convinge să deschidă gura, fu nevoită să-şi verse focul pe Timéa:

— Păi, da, dânsa le ia pe toate uşor! Câtă lipsă de recunoştinţă! Nici măcar nu plânge. Cred şi eu, pentru dânsa e uşor! Poate să se bage servitoare şi-o să aibă din ce trăi. Sau să se facă modistă. Ba mai ştii? Poate că-i bucuroasă că scapă de aici pentru a-şi putea face de cap cum îi place! Ehe! Ce-o să ne mai doreşti! Ai să vezi matale! Şi-o să-ţi pară rău! O să-ţi pară rău după toate, da, da...

Timéa nu schiţase nici un gest pentru care trebuia să se căiască, dar doamna Zófia făcea presupuneri şi se amăra singură, iar amărăciunea ei era întrecută doar de aceea care-o simţea gândindu-se la nenorocirile ce-o aşteptau pe Athalie:

— Da' cu tine ce va fi, fetiţa mea frumoasă, scumpă şi dragă? Cine o să te ocrotească? Ce-o să se aleagă de mâinile tale frumoase şi albe?

— Pleacă de-aici şi lasă-mă în pace! strigă Athalie, vrând să se descotorosească de maică-sa, care nu mai înceta cu văicărelile. Mai bine priveşte pe geam dacă nu ne caută cineva.

— Nu-i nimeni, nimeni. Cine ar putea să ne caute?

Iar timpul trecea şi răpăitul tobei alterna cu strigătele licitatorilor; Athalie tresărea la fiecare bătaie a ceasului din bucătărie, apoi din nou îşi lua faţa în palme, privind undeva în gol. Roşeaţa frumosului ei obraz căpătase culoarea murei, iar buzele i se învineţiseră: o paloare verzui-cenuşie ca fierea îi întuneca frumuseţea strălucitoare; avea ochii ficşi, încercănaţi, buzele umflate, iar sprâncenele încolăcite ca nişte pui de şerpi săpau şanţuri adânci pe fruntea-i palidă, aşa încât frumuseţea ei perfectă devenise o înfiorătoare caricatură. Athalie stătea ca un înger izgonit din ceruri şi zvârlit undeva, în pustiu.

Nu mai era mult până la amiază şi cel aşteptat tot nu se ivea.

Zgomotul sinistru al licitaţiei se apropia din ce în ce. Licitatorii treceau rând pe rând dintr-o odaie în alta. Începuseră cu încăperile dinspre stradă şi încet-încet se-apropiau de camerele dinspre curte, al căror şir se termina cu bucătăria.

Cu toată marea-i disperare, doamna Zófia avea încă un spirit de observaţie destul de ascuţit ca să-şi dea seama cât de repede se desfăşura licitaţia. Abia se striga ceva, că îndată răsuna toba: „...Nu dă nimeni mai mult?" Oamenii care se adunaseră la licitaţie stăteau strânşi grupuri-grupuri şi protestau: „...Păi nu se poate cumpăra nimic! Ăsta-i nebun!"

Oare cine să fie nebunul acela?

Mai rămăsese doar mobilierul din bucătărie; aici nici nu mai intrară. Vânzarea se făcu încă din sală şi se auzi toba: „Nu dă nimeni mai mult?" Nebunul cumpărase bucătăria fără s-o fi văzut!...

Dar pe doamna Zófia o mira mai ales faptul că obiectele cumpărate nu erau scoase numaidecât din camere — aşa cum se obişnuieşte la licitaţie când, de îndată ce se cumpără un pat, cumpărătorul îl şi demontează şi-l cară de acolo. La licitaţia asta nu se urnea nimic de la locul lui.

În sfârşit, veni partea principală. Toată omenirea aceea se buluci în curte. Se licita casa. Cei care voiau s-o cumpere se

îngrămădiră lângă masa judecătorului. Se auzi preţul cu care începea licitaţia. Cineva făcu o ofertă cu glas scăzut. În rândurile mulţimii se iscă o zarvă nemaipomenită; exclamaţii de consternare, râsete, înjurături. Lumea începu să se împrăştie, unii strigară: „Păi ăsta-i nebun de-a binelea!" Apoi o luară la picior, înjurând de mama focului. „O dată, de două ori! Nu dă nimeni mai mult?... De trei ori!" Toba răsună pentru ultima oară: casa îşi găsise şi ea cumpărătorul.

— Eh, fetiţa mea dragă, acum putem pleca. Să ne uităm pentru ultima oară pe fereastra noastră, căci n-o să mai avem ocazia asta. Of, dacă în clipa asta s-ar prăvăli turnul bisericii Sfântului Ion, să ne-ngroape pe toţi câţi suntem aici!

Athalie continua să stea pe bancă, să aştepte şi să privească ceasul. Aştepta încă, deşi acele acestuia arătau ora 12.

O rază de nădejde miji în întunericul din juru-i, întuneric asemănător cu cel abătut asupra Egiptului.

Poate că fostul ei logodnic nu voise sau se jenase să se strecoare prin mulţimea adunată la licitaţie; poate că aştepta să se sfârşească acea tristă înmormântare. Poate că urma să sosească acum, după ce se golise curtea.

— Auzi? Parcă vine cineva!

— N-aud nimic, fetiţa mea scumpă şi frumoasă.

— Vine, vine cineva pe sală. Aud paşi... cineva merge încet, în vârful picioarelor...

Într-adevăr se auzeau paşi uşori şi cineva bătu politicos la uşa bucătăriei — aşa cum obişnuieşte un musafir care prin acest semn cere îngăduinţa celor dinăuntru să intre — apoi acel cineva aşteptă să i se răspundă: „Poftim!" şi numai după aceea deschise uşa încet. Cel care intră scoţându-şi pălăria şi rămânând cu capul plecat în semn de respect era Timár Mihály de Levetinczy.

Timár se înclină respectuos în faţa femeilor şi se opri în prag. Văzându-l, Athalie se ridică şi privirea ei întunecată exprimă decepţie şi ură; doamna Zófia începu să-şi frângă mâinile şi, căutând spre el, şovăia între teamă şi speranţă; Timéa îl privea drept în ochi, calmă, cu o blândeţe de nedescris.

— Eu — începu Timár, punând acest „eu" în cap aşa cum face papa de la Roma în bulele sale —, eu am cumpărat la licitaţie casa cu tot ce se găsea de vânzare într-însa. Dar n-am cumpărat-o s-o păstrez, ci pentru a o dărui singurei persoane care nu-i de vînzare în casa aceasta, aceleia care-i singura mea comoară în lumea asta. Începând de azi, dumneavoastră, domnişoară Timéa, sunteţi stăpâna acestei case. Toate sunt ale dumneavoastră, aşa cum le vedeţi. Rochiile, giuvaierurile din dulapuri, caii din grajduri, acţiunile din casa de bani, aşa cum le-a găsit sechestrul judecătoresc. Toate sunt trecute pe numele dumneavoastră, iar creditorii casei Brazovics sunt satisfăcuţi. De-acum încolo dumneavoastră sunteţi stăpâna acestei case. Primiţi-o din partea mea... Şi dacă în casa asta s-ar găsi o cămăruţă unde ar putea să stea un om liniştit, un om care v-ar supăra numai cu adoraţia şi cu respectul lui, şi-acest loc mi l-aţi dărui mie, şi dacă în inima dumneavoastră s-ar găsi un colţişor cât de mic şi n-aţi refuza mâna ce v-o ofer, aş fi nespus de bucuros şi jur că n-aş avea alt ţel în viaţă decât să vă fac fericită. Iar fericirea dumneavoastră m-ar face fericit şi pe mine.

În timp ce Timár rostea aceste cuvinte, pe faţa Timéei începu să se aştearnă o lumină ce nu se poate zugrăvi în cuvinte. Pe chipul ei se învălmăşeau şi razele unei dureri de nedescris, şi ale pudorii feciorelnice, şi cele ale unei nobile recunoştinţe, şi cele ale unui înălţător spirit de sacrificiu.

„De trei ori... de trei ori..." — murmurară fără grai buzele ei, aşa încât doar gândul le înţelese spusa. Omul acela o salvase de trei ori. Fusese întotdeauna atât de bun cu dânsa, niciodată nu o ironizase, niciodată nu căutase s-o linguşească. Şi-acum îi dădea tot ce-i dorise vreodată inima.

Tot? Ah, nu, un singur lucru nu.

De altfel, acel lucru era şi-aşa pierdut. Era al altuia.

Timár aşteptă liniştit, iar Timéa rămase mult timp tăcută.

— Nu vă grăbiţi cu răspunsul, domnişoară Timéa! vorbi într-un târziu Timár. Am să aştept până ce o să hotărâţi. Am să vin mâine sau peste o săptămână, atunci când veţi socoti că pot să primesc răspuns la cererea mea. Rămâneţi stăpâna a tot ceea ce

v-am dăruit; n-am pus nici o condiţie şi, din acest moment, toate lucrurile sunt trecute pe numele dumneavoastră. Sunteţi liberă şi nu mai depindeţi de nimeni. Dacă nu vreţi să mă mai vedeţi în casa asta, e de-ajuns un singur cuvânt. Puteţi să vă gândiţi la răspuns o săptămână, o lună, sau dacă doriţi — chiar un an.

Deodată, Timéa se dezlipi de plita lângă care fusese înghesuită de cele două femei şi se apropie hotărâtă de Timár. În privirea ei se citea o seriozitate matură ce împrumuta obrazului său demnitate, încetase să mai fie copilă încă din ziua fatală, din ziua fixată pentru nuntă. Gravă şi tăcută, privi calm în ochii lui Timár şi-apoi rosti:

— M-am şi gândit.

Doamna Zófia aştepta cuvintele Timéei cu o invidie răutăcioasă. Ah, dacă i-ar spune lui Timár: „Nu te cred, poţi pleca!" O zăpăcită de fată căreia i s-a împuiat capul cu imaginea unui alt bărbat frumos e-n stare să rostească asemenea cuvinte! Şi dacă Timár i-ar spune drept răzbunare: „Ei, atunci n-ai decât să rămâi ce eşti; nu-ţi mai ofer nici casa, nici mâna mea; le dau pe amândouă domnişoarei Athalie!" Şi-apoi ar lua-o de nevastă pe Athalie! Că doar, de! astfel de lucruri s-au mai întâmplat: vrednicul peţitor fiind refuzat de domnişoara cea trufaşă, a cerut imediat, pentru a se răzbuna, fie mâna guvernantei, fie pe cea a cameristei şi s-a căsătorit cu una din ele.

Numai că nădejdea doamnei Zófia nu se împlini.

Timéa întinse mâna lui Mihály şi-i spuse încet, dar hotărât:

— Am să mă mărit cu dumneavoastră.

Mihály luă mâna ce i se întinsese, dar nu cu ardoarea unui tânăr îndrăgostit, ci cu veneraţia unui bărbat şi privi îndelung în ochii nespus de frumoşi ai fetei. Iar ea îngădui să-i privească în suflet.

Timéa repetă:

— Mă mărit cu dumneavoastră şi-am să vă fiu soţie credincioasă şi supusă. Vă cer însă un singur lucru. Vă rog foarte mult să nu spuneţi nu.

Fericirea îl ameţise de tot pe Mihály, aşa că uită că un om de afaceri n-are voie să semneze nici o poliţă în alb.

— O, vă ascult! Oricare v-ar fi dorinţa, e ca şi îndeplinită.

— Vă rog un singur lucru — urmă Timéa. Dacă mă luaţi de soţie şi dacă asta va fi casa dumneavoastră, iar eu stăpână aici... să îngăduiţi ca mama mea adoptivă, care până acum m-a îngrijit pe mine, o orfană, şi sora mea adoptivă, alături de care am crescut, să rămână aici cu noi, să le socotiţi drept mama mea şi sora mea, şi să fiţi bun cu ele...

Auzind aceste cuvinte, Timár îşi simţi ochii plini de lacrimi. Timéa văzu lacrimile trădătoare şi, luând în mâinile sale mâna lui Timár, îi asedie cu înverşunare inima:

— Nu-i aşa că o să fiţi de acord cu ce v-am rugat? Şi că o să-i daţi înapoi Athaliei tot ce-i al ei? Rochiile acelea frumoase şi giuvaierurile? Şi că o să stea împreună cu noi şi o să vă purtaţi cu dânsa ca şi cu propria mea soră? Şi că mamei Zófia o să-i spuneţi „mamă Zófia", aşa cum îi spun eu?

Auzind aceste cuvinte, doamna Zófia începu să ţipe şi, îngenunchind în faţa Timéei, care zadarnic încercă s-o împiedice să facă acest gest, îi sărută rochia, genunchii şi picioarele până jos la glezne, scoţând întruna ţipete nedesluşite şi bolborosind vorbe fără şir.

Timár îşi şterse lacrimile şi, în clipa următoare, mintea luă locul inimii: se redeşteptă inteligenţa aceea lucidă, clarvăzătoare şi precaută care îi călăuzise paşii la toate răspântiile vieţii şi care-l ridicase deasupra rivalilor săi. Îi veni în ajutor şi ingeniozitatea care îi şopti de îndată ce are de făcut pentru a fi la adăpost. Luă deci mîinile Timéei în mâinile sale:

— Ai un suflet nobil, Timéa. Dă-mi voie ca de acum încolo să-ţi spun Timéa. Da? Cât mă priveşte, nu vreau să dau de ruşine nobleţea dumitale sufletească. Ridică-te, mamă Zófia! Nu mai plânge! Spune Athaliei să vină mai aproape de mine. Vreau să fac mai mult decât mi-a cerut Timéa, atât pentru Athalie, cât şi pentru dumneata. Nu vreau să ofer Athaliei un azil, ci un cămin fericit. De aceea o să depun chiar eu dota cerută de lege, adică o să dau logodnicului ceea ce tatăl Athaliei a făgăduit ca zestre. Să fie fericiţi!

Spunând acestea, Timár ţintise mult mai departe şi se gândise că nici o jertfă nu era prea mare pentru a putea să îndepărteze

cele două femei de casa lui şi de Timéa, şi pentru ca fercheşul căpitan s-o ia de nevastă pe frumoasa Athalie. De data asta fu rândul lui să fie acoperit de sus până jos cu sărutările de recunoştinţă ale doamnei Zófia:

— Ah, domnule de Levetinczy, ah, scumpule, dragule, mărinimosule domn, lasă-mă să-ţi sărut mâna, picioarele, capul acela atât de înţelept!

Şi într-adevăr, se apucă să-i sărute umărul, gulerul, chiar şi spatele lui Timár, apoi, în sfârşit, o împinse pe Timéa în braţele lui, şi-i binecuvântă spunându-le: „Fiţi fericiţi!"

Era greu să nu zâmbeşti văzând revărsarea de bucurie a sărmanei femei.

Numai că Athalie strică bucuria tuturor.

Trufaşă ca un înger rău, chemat să se pocăiască — dar ca un înger care mai degrabă alege afurisenia decât să-ngăduie a-i fi călcată în picioare trufia — Athalie îi întoarse spatele lui Timár şi, cu glasul înăbuşit de mânie, rosti:

— Mulţumesc, domnule! Află însă că nu-mi trebuie domnul Kacsuka nici pe lumea asta şi nici pe cealaltă! Nu doresc să mă mărit cu el, ci să rămân aici, lângă Timéa... ca servitoare!

INSULA NIMĂNUI

NUNTA STATUII DE ALABASTRU

TIMÁR ERA NESPUS DE FERICIT că se logodise cu Timéa. Frumuseţea îngerească a fetei îi cucerise inima de când o văzuse întâia oară. O adora. Firea ei blândă — aşa cum o cunoscuse mai târziu — îi câştigase preţuirea. Jocul acela crud cu inima ei, joc la care se dedase familia Brazovics, trezise în Timár o simpatie cavalerească. Iar curtea făcută în glumă de către frumosul căpitan îi aţâţase gelozia. Or, toate acestea sunt apanajul dragostei.

În sfârşit, îşi văzuse visul cu ochii. Fata aceea frumoasă avea să fie a lui. Soţia lui.

Şi cu asta îşi va lua de pe suflet o grea povară: remuşcarea.

Asta pentru că din ziua în care Timár găsise comorile lui Ali Ciorbadji în corabia scufundată, liniştea pierise din sufletul său; după fiecare succes răsunător obţinut în afacerile sale, auzea înălţându-se glasul acuzatorului lăuntric: „Toate astea nu sunt ale tale! Ţi-ai însuşit pe nedrept averea unei orfane. Eşti norocos? Nu-i adevărat! Eşti binefăcătorul săracilor? Nu-i adevărat! Eşti un om de aur? Nu-i adevărat!... Eşti un hoţ!"

Acum mustrările de conştiinţă se curmau. Acuzatorul lăuntric trebuia să dea un verdict de achitare. Orfana care fusese păgubită îşi recăpăta averea. Şi-o recăpăta dublată. Averea soţului urma să fie şi a ei. Iar Timéa nicicând nu va afla că la baza acestei uriaşe averi stătuse cândva propria ei avere; va şti doar că de-acum înainte totul era al ei. Şi, cu asta, soarta va fi împăcată.

Dar, va fi oare împăcată?

Timár nu se gândi că raţionamentul lui era un sofism. De fapt, el oferise Timéei averea ce i se cuvenea, dar şi un supliment

— propria sa persoană — şi ceruse în schimb inima fetei; or, asta aducea a înşelăciune, a constrângere.

Timár dorea ca nunta să aibă loc cât mai repede. Procurarea trusoului Timéei nu-i putea stăvili graba; având bani destui, cumpără totul de-a gata de la Viena, iar rochia de mireasă a Timéei fu confecţionată la cea mai renumită casă de modă din Paris. Mireasa nu fu nevoită s-o brodeze timp de şase săptămâni, ca pe cealaltă. Rochia aceea, de două ori aducătoare de năpastă, fusese ascunsă într-un dulap în care nu se umbla, pentru ca nimeni să n-o mai scoată vreodată de-acolo.

Dar iată că se iviră alte piedici — piedici religioase: Timéa nu fusese încă botezată. Firește, Timár dorea ca Timéa — trecând de la religia mahomedană la religia creştină — să devină protestantă ca şi el, pentru a putea merge la aceeaşi biserică.

Preotul protestant se grăbi însă să spună că pentru a trece la religia protestantă era necesar ca neofita să aibă cunoştinţe despre confesiunea în sânul căreia voia să intre. Şi pentru că noua religie cerea ca preceptele să fie înţelese — spre deosebire de religia ortodoxă, unde e destul văzul şi auzul — deoarece această nouă religie se bazează pe raţiune şi pe argumente, fata trebuia mai întâi să studieze învăţătura noii religii, să se convingă în ce măsură sunt mai înţelepte, mai raţionale şi mai acceptabile dogmele pe care trebuia să le respecte de-acum înainte faţă de cele pe care le urmase potrivit religiei mahomedane.

Numai că aici se ivea o mare încurcătură. Religia mahomedană n-are nici o dogmă pentru femei. La mahomedani, femeile nu sunt membre ale parohiei; lor nu le este îngăduit să participe la slujbă alături de bărbaţi; pentru ele nu are nici o semnificaţie nici tabla Mehrab — care arată în ce parte e Mecca —, nu-s obligatorii nici băile „Abdesthan", sau „Güzul", sau „Thüharet", nici postul Ramadan, nici sărbătorile Beiram; ele nu merg în pelerinaj la Kaaba din Mecca, nu sărută piatra care iartă păcatele, nu beau din fântâna Zentemet, iar preotul nu le cunună şi nu le învaţă, nu sunt unse cu mir, nu se spovedesc şi nu au suflet nemuritor; pentru ele nu există nici lumea cealaltă; în ceasul morţii, lângă ele nu vine îngerul Azrael, cel care

desparte sufletul de trup, iar după moarte îngerii Monkar şi Nakir nu le întreabă ce fapte bune şi rele au săvârşit în trecătoarea lor viaţă; ele nu se duc să se spele în fântâna lui Ismail, nu sunt aruncate în groapa lui Morhut şi nici nu învie din morţi la trâmbiţa îngerului Izrafil; pe fruntea lor nu stă scris cuvântul *numen* (credincios) şi ele nu trec în fugă peste puntea Alsirat şi nici nu cad în cele şapte iaduri, dintre care cel mai puţin înfricoşător e Gheena, urmat de Ladhana, Hotama, Sair, Sakar, Ialıim şi Al-Haviat, care-s din ce în ce mai fioroase. Aşadar, ele n-au de ce să se teamă, dar nici nu ajung în rai la umbra uriaşului arbore Tuba, pentru că acolo bărbaţii nu mai au nevoie de ele; acolo sunt aşteptaţi de „huriile" veşnic tinere, şaptezeci şi şapte pentru fiecare bărbat. La mahomedani femeia nu-i decât o floare; îi cad petalele şi se ofileşte; iar sufletul ei e ca parfumul de floare; îl ia o boare de vânt şi-l împrăştie.

Sarcina Preasfinţiei Sale deveni prin urmare şi mai grea când vru s-o convingă pe Timéa că noua religie se bazează pe raţiune. Convertise până atunci destui evrei şi papistaşi, dar nu încercase încă niciodată să convertească o turcoaică.

În prima zi, de îndată ce se apucă să-i vorbească Timéei despre frumuseţile celeilalte lumi, spunându-i că acolo în cer se întâlnesc toţi cei care au fost alături şi s-au iubit aici, pe pământ, şi că acolo vor fi din nou alături — fata îl întrebă:

— Oare pe lumea cealaltă îl întâlneşti pe cel pe care l-ai iubit, sau pe cel cu care te-a cununat preotul?

Era o întrebare sucită rău de tot, dar Preasfinţia Sa făcu pe puritanul şi răspunse foarte bine:

— Deoarece nu-i cu putinţă ca un om să fie cununat de către preot cu cineva pe care nu-l iubeşte şi deoarece nu-i îngăduit ca acela cununat să nu iubească pe cel cu care a fost cununat, e limpede că învăţătura e foarte corectă.

Ce-i drept, Preasfinţia Sa nu-i împărtăşi lui Timár această întrebare a Timéei.

A doua zi, Timéa întrebă dacă tatăl ei, Ali Ciorbadji, ajunsese pe lumea cealaltă, acolo unde va merge ea. Preasfinţia Sa nu putu să dea un răspuns satisfăcător la această întrebare spinoasă.

— Dar acolo, în cer, voi fi tot soţia domnului de Levetinczy? întrebă Timéa foarte curioasă.

La această întrebare domnul protopop răspunse cu bucurie evlavioasă că, după toate probabilităţile, aşa va fi.

— Atunci, dacă vom fi tot împreună, o să-l rog pe domnul de Levetinczy să-i dea şi tatălui meu un locşor, să fie şi tata cu noi; şi domnul de Levetinczy nu poate să mă refuze, nu-i aşa?

La această întrebare domnul protopop se scărpină zdravăn după ureche şi răspunse că va ridica această chestiune de amănunt în faţa sinodului bisericesc universal.

A treia zi, domnul protopop îi spuse lui Timár că domnişoara Timéa putea să fie botezată şi cununată. Iar în privinţa celorlalte dogme să fie lămurită de soţul ei.

Ceremonia religioasă avu loc în prima duminică. Cu acest prilej, Timéa păşi pentru prima oară într-o biserică protestantă.

Clădirea aceea simplă, cu pereţii albi, cu amvonul fără ornamentaţii, făcu cu totul altă impresie asupra ei decât biserica cealaltă, de unde fusese izgonită de către copiii aceia răi, mai demult, când încercase să iscodească ce era acolo. În biserica aceea văzuse un altar auriu, iar în candelabre de argint ardeau lumânări uriaşe; pereţii erau plini de icoane şi-n aer plutea un miros de tămâie; acolo auzise înălţându-se un cântec tainic şi, la sunetul unui clopoţel, oamenii căzuseră în genunchi. Toate aceste imagini şi sunete îi aprinseseră imaginaţia.

Aici însă credincioşii se aşază în nişte bănci lungi — într-o parte bărbaţii, în cealaltă femeile — îşi deschid cărţile de rugăciuni şi psalmi, şi când cantorul începe să cânte, întreaga adunare se ia după el şi cântă psalmul până la capăt. Şi-apoi se face linişte; preotul se urcă în amvon şi începe să vorbească fără nici o ceremonie, fără să cânte, să bea sau să facă ceva deosebit; vorbeşte şi iar vorbeşte. Iar Timéa nu pricepe o iotă. Se miră numai cum poate să fie atâta linişte în biserica asta unde se află trei careuri de bănci pe care stau înghesuite atâtea femei; cum se poate ca mulţimea aceea de zeci şi sute de femei să tacă timp de două ore şi nici una să nu-şi descleştеze gura pentru a şopti vecinei sale măcar două-trei vorbe. Ce îngrozitoare ceremonie! Trei

legiuni de femei amuţite timp de două ceasuri! Dacă li s-ar îngădui să rostească măcar un *amen* după terminarea predicii!

Timéa stă în rândul întâi, în faţa amvonului, lângă doamna prim-curator care-i va fi naşă: ea o va conduce spre bazinul de botez împreună cu domnul prim-curator care-i va fi naş.

Dar nici această ceremonie nu-i înflăcărează imaginaţia; Preasfinţia Sa spune nişte lucruri care-s foarte înţelepte; sfârşind de vorbit, neofita se înclină în faţa bazinului, şi preotul, în numele Sfintei Treimi, o botează Suzana. E numele ales de naşi.

După asta, domnul protopop aminteşte naşilor îndatoririle lor, înşirându-le de-a fir-a-păr. Şi-apoi, în timp ce naşa o conduce pe fata botezată la locul ei în bancă, mulţimea se ridică şi începe să se roage: dar numai preotul se roagă cu voce tare; ceilalţi — în gând. Iar Timéa se întreabă de ce-or fi botezat-o Suzana, când ea era destul de mulţumită cu numele pe care-l purtase până acum.

După rugăciune oamenii se aşază din nou la locurile lor, iar cantorul cântă psalmul LXXXIII, care începe cu: „*Oh! Dumnezeul lui Israel*", fapt care o face pe Timéa să se întrebe dacă nu cumva a fost botezată în legea lui Israel.

Aceste îndoieli i se risipesc însă odată cu apariţia celuilalt preot. Acesta, mai tînăr decât primul, se urcă şi el în amvon şi ţine o cuvântare foarte frumoasă. Când termină, scoate o hârtiuţă dintr-o carte şi anunţă: „Fratele nostru creştin de confesiune elveţiană, nobilul şi renumitul domn Timár Mihály, se logodeşte cu fiica nobilului şi venerabilului Ali Csorbaffy, anume domnişoara Csorbaffy, Timéa-Suzana, creştină de confesiune elveţiană".

Iar cele trei legiuni de femei nu scot nici de data asta nici un cuvânt.

Timéa era împăcată cu tot ce se întâmplase.

Din ziua în care se făcuse prima strigare şi până în ziua fixată pentru nuntă trebuiau să treacă două săptămâni; în tot acest răstimp, Timár venea zilnic la Timéa. Fata îl întâmpina întotdeauna cu o sinceră prietenie, lucru care-l făcea s-aştepte plin de încredere împlinirea visului său.

De câte ori venea în vizită, Timár îşi găsea logodnica în tovărăşia Athaliei. De obicei, Athalie găsea un pretext oarecare

pentru a părăsi camera şi în locul ei îşi făcea apariţia madam Zófia.

În discuţiile sale cu Mihály, doamna Zófia îi lăuda logodnica, spunând că Timéa e foarte drăgălaşă, că-l pomenea la fiecare pas pe dragul şi bunul Mihály care avusese atâta grijă de dânsa în timp ce călătorise pe *Sfânta Barbara*, că-i povestea mereu cum îi scăpase de vârtejuri şi stânci, cum îi înşelase pe urmăritorii turci; cum căzuse în valuri din cauza ei, cum o salvase de pe corabia ce se scufunda şi cum se întorsese şi se aruncase în apă pentru a-i scăpa averea uitată acolo; cum îi istorisise basme cu Feţi-Frumoşi în vreme ce treceau prin locurile acelea primejdioase, cum îi căutase un loc de odihnă pe o insulă pustie şi cum o îngrijise atunci când fusese bolnavă pe corabie. Desigur că fără ajutorul lui fata ar fi murit demult.

Mama Zófia deţinea şi cele mai mici amănunte ştiute doar de Timéa, şi tocmai de aceea Mihály era nespus de fericit gândindu-se că fata îşi mai aduce aminte de toate acestea. Credea că din moment ce-i povesteşte doamnei Zófia toate acestea despre dânsul, fata avea totuşi un pic de dragoste pentru el.

— Ah! Dacă ai şti, dragă Mihály, cât de mult ţine la dumneata fiinţa asta!

Şi Timéa nu se fâstâcea auzind asemenea vorbe. Nu se împotrivea, prefăcându-se sfioasă, dar nici nu aproba, îmbujorându-se. Faţă de Mihály era modestă, serioasă şi supusă. Îl lăsa să-i ia mâna în mâinile sale, îl lăsa s-o privească lung în ochi şi, ori de câte ori venea sau pleca, îi strângea mâna şi-i zîmbea. În ce o privea pe doamna Zófia, ea găsea zilnic să-i spună ceva nou lui Mihály, amănunte pe care Timéa i le relata în legătură cu dânsul. Iar Timár nu se îndoia că el este alesul pe care-l va îndrăgi Timéa.

Veni şi ziua nunţii.

Şirul nesfârşit de trăsuri ale musafirilor sosiţi de departe ocupa strada la fel ca în ziua aceea cumplită, numai că de data asta nu se întâmplă nici o nenorocire.

Mireasa fu luată din fosta casă Brazovics — care acum era proprietatea sa — şi condusă la biserică de către mire; ospăţul de nuntă fusese pregătit la casa mirelui sub supravegherea mamei

Zófia, care nu îngăduise ca altcineva să conducă pregătirea ospăţului. Iar Athalie rămase singură în fosta casă părintească şi, de după perdele, urmărea alaiul nesfârşit de trăsuri în care se găseau naşii, domnişoarele şi cavalerii de onoare, mireasa, mirele; privea prin acelaşi geam lângă care stătuse în ziua aceea fatală când aşteptase sosirea logodnicului ei.

Rămase acolo până ce alaiul trecu din nou prin faţa casei Brazovics — de data aceasta mirele şi mireasa erau în aceeaşi trăsură — şi privi lung în urma lor. Iar dacă nuntaşii se rugaseră în acest timp pentru tânăra pereche, o! nu-ncape îndoială că şi ea înălţa o anumită rugă atât pentru mire, cât şi pentru mireasă!

Timéa nu găsi că ceremonia nunţii fusese din cale-afară de frumoasă — aşa cum i-o zugrăvise mama Zófia. Preotul nu avusese nici pelerină brodată cu aur şi nici potcap aurit; nu adusese nici cununii de argint pentru a-i încununa soţ şi soţie, şi nici nu le cântase nimeni nimic. Mirele purtase un costum de gală din catifea — costum de nobil — cu agrafe din pietre scumpe şi guler alb de hermină, şi fusese destul de chipeş, deşi îşi ţinea tot timpul capul aplecat. (Nu ştia pesemne să meargă semeţ, cu capul sus, aşa cum cere ţinuta sărbătorească a nobililor.)

Nu avusese loc nici ceremonia aceea fermecătoare — ceremonie în care mirele şi mireasa, acoperiţi cu un văl de mătase, se întâlnesc pentru prima dată singuri sub acest acoperiş sfânt, iar preotul, luându-i de mână, îi conduce de trei ori în jurul altarului. Nimic din ceea ce aşteptase ea! Nu băuseră din acelaşi pahar şi nu-şi dăduseră unul altuia sărutul sfânt în faţa altarului, care, de altfel, nici nu exista. Îi cununase un preot îmbrăcat în negru, care rostise nişte cuvinte tare înţelepte ce nu avuseseră însă ecoul pe care l-ar fi avut acel minunat *Gospodi pomilui*! Fuseseră cununaţi fără să fi îngenuncheat măcar. Această nuntă protestantă, lipsită de orice fast, nu impresiona deloc imaginaţia ei de orientală, atât de aprinsă, căci, din tot ce se petrecuse, Timéa nu înţelesese decât ritualul.

Poate va înţelege cu timpul?

Petrecerea strălucitoare se sfârşi, oaspeţii plecară şi mireasa rămase în casa mirelui.

Când Mihály, aflat în sfârşit singur cu Timéa, se aşează lângă dânsa şi-i luă mâna în mâinile sale, inima i se strânse şi toată fiinţa lui se înfioră.

Iată, comoara aceea nepreţuită pe care dorise atât de mult s-o ştie a lui este acum într-adevăr a lui. Nu trebuie decât să întindă braţul şi s-o strângă la piept. Dar nu îndrăzneşte. Parcă se află sub puterea unei vrăji.

Femeia aceasta, soţia lui, parcă nici nu-i simte apropierea. Nu se înfioară şi nu respiră mai grăbit. Dacă măcar o dată şi-ar pleca ochii speriată când degetele lui Mihály îi ating umerii, dacă măcar o singură dată ar trece peste chipul ei alb o undă de sfielnică roşeaţă, vraja care-l îngheaţă pe Timár s-ar risipi ca un fum. Numai că Timéa rămâne rece, calmă şi apatică, întocmai ca o somnambulă.

Mihály are în faţa sa aceeaşi făptură pe care în noaptea aceea cumplită o trezise la viaţă, dar care rămăsese apoi pe marginea patului întocmai ca o icoană ce strecoară fiori de gheaţă în sufletul celui ce o priveşte; făptura aceea nu tresărise nici când cămaşa de noapte îi alunecase de pe umeri şi nici când i se spusese că tatăl ei murise.

Şi care nu tresare nici acum când i se şopteşte: „Iubita mea."

E o statuie de alabastru.

O statuie mlădioasă, docilă, supusă, dar fără viaţă. Priveşte, dar nici nu încurajează, nici nu se împotriveşte. Timár poate să facă tot ce vrea cu dânsa, i se îngăduie orice. Poate să-i desfacă părul strălucitor şi să i-l reverse pe umeri, să se apropie cu buzele sale fierbinţi de chipul ei alb; dar ea rămâne rece.

Mihály îşi închipuise că de îndată ce va strânge la pieptul său făptura aceea de gheaţă, vraja va dispărea; îl apucă însă un tremur şi mai puternic. I se pare că-i pe cale să săvârşească un sacrilegiu şi de aceea totul se revoltă: şi natura, şi îngerul păzitor, şi fiecare nerv.

— Timéa! şopteşte el alintător. Ştii că de-acum eşti soţia mea?

Timéa îl priveşte drept în ochi şi-i răspunde liniştită:

— Da, ştiu!

— Mă iubeşti?

Timéa deschide ochii ei mari, albaştri, în adâncul cărora cel ce a privit o dată află o mulţime de lucruri, ca şi când ar fi putut

pătrunde pentru o clipă în toate tainele cerului înstelat. Apoi, îşi pleacă pleoapele cu gene mătăsoase.

— N-ai nici o fărâmă de dragoste pentru mine? o imploră Timár, oftând îndurerat.

Şi iar privirea aceea! Femeia cu chipul alb îl întreabă:

— Ce este dragostea?

Ce este dragostea? Ce este dragostea? Nici un învăţat de pe lume n-ar putea să explice unui om care nu-i simte fiorul.

Ce este dragostea? Ce este dragostea? Cel care ştie să dea răspunsul n-are nevoie de cuvinte.

— O, copilă ce eşti! oftează Timár ridicându-se de lângă soţia sa.

Timéa se ridică şi dânsa.

— Nu, domnule, nu sunt copilă. Ştiu ce sunt: soţia dumneavoastră. Mi-am dat cuvântul faţă de dumneavoastră şi am jurat şi în faţa lui Dumnezeu Am să vă fiu soţie credincioasă şi supusă. Asta mi-e soarta. Mi-aţi făcut atâta bine, încât vă sunt îndatorată pentru toată viaţa. Îmi sunteţi stăpân. Şi am să fac întotdeauna ceea ce doriţi, tot ce-mi porunciţi.

Mihály se întoarse şi-şi acoperi faţa cu palmele. Privirea aceea ce încerca să ascundă durerea, privirea în care se citea renunţarea deplină a Timéei îngheţase orice glas al sângelui. Cine ar îndrăzni să îmbrăţişeze o martiră sau statuia unei sfinte cu ramuri de măslin şi cunună de spini pe frunte? Sângele cui s-ar aprinde văzându-şi mireasa întoarsă din împărăţia morţilor?

„Am să fac tot ce o să-mi porunciţi!"

Abia acum începu să ghicească Timár ce deşartă victorie câştigase!

Luase de soţie o neasemuit de frumoasă statuie de alabastru.

DIAVOLUL PĂZITOR

POATE CĂ S-A MAI ÎNTÂMPLAT şi altădată ca un soţ să nu poată câştiga inima soţiei sale. Şi poate că şi alţi soţi au lăsat ca vremea să repare totul. Ce poţi face împotriva iernii decât să aştepţi primăvara?

Fetele mahomedanilor sunt crescute în aşa fel, încât până în ziua nunţii n-au voie să vadă nici măcar faţa celui care le va lua de soţie. Pe ele nimeni nu le întreabă: iubeşti sau nu iubeşti? Nu le întreabă nici părinţii, nici preotul, nici soţul. Ele trebuie să se supună. Soţul o va preţui, iar dacă va afla că-l înşală, o va ucide. Totul e ca mireasa să fie plină de nuri, să aibă ochii plini de viaţă, părul bogat şi să fie sănătoasă; de ceea ce-i în inima ei nu întreabă nimeni.

În casa tatălui ei adoptiv Timéa învăţase însă şi altceva. Învăţase că la creştini îţi este îngăduit să visezi, ba, mai mult, că eşti ajutată să visezi, dar cel care se lasă pradă visurilor nu este îngrijit ca un bolnav, ci pedepsit ca şi când ar fi săvârşit o crimă. Iar ea fusese pedepsită pentru că-şi făurise visuri.

Devenind soţia lui Timár, ea nu îngăduia nici celui mai tainic gând să-i şoptească despre altceva decât despre îndatoririle sale de soţie; căci, dacă ar fi îngăduit să i se amintească de visurile de altădată, atunci fiecare picătură de sânge din venele ei ar fi împins-o să calce pe urmele celeilalte fete, care într-o noapte întunecoasă se poticnise de trupul unei prostituate, iar o asemenea greşeală ar fi însemnat moartea sufletului ei. Îngropase şi ferecase trecutul. Era soţia unui om pe care îl stima, căruia îi purta recunoştinţă şi pentru care dorea să rămână toată viaţa o tovarăşă credincioasă.

E o poveste banală, de toate zilele. Iar cei cărora li se întâmplă asemenea lucruri îşi fac curaj aşteptând ca primăvara să le încălzească inimile.

Îndată după căsătorie, Mihály şi Timéa porniră în călătorie de nuntă. Cutreierară Elveţia şi Italia. Se întoarseră însă tot cum plecaseră. Nici văile pline de farmec ale Elveţiei, nici luncile înmiresmate ale Italiei nu-i aduseseră tămăduirea.

Timár îşi copleşise soţia cu rochii, giuvaieruri şi toate darurile care se fac de obicei femeilor; o dusese să vadă tot ce-i mai frumos în marile oraşe din Apus. Dar nimic n-o impresionase pe Timéa. Razele lunii nu dau căldură nici când se reflectă într-o oglindă sferică.

Timéa era blândă, tandră, grijulie, plină de recunoştinţă, ascultătoare, dar inima ei nu se încălzise nici acasă, nici în timpul

călătoriei, nu tresărea nici de bucurie, nici de tristeţe. Inima ei era de gheaţă.

Timár luase de soţie o moartă.

Acesta fu gândul cu care se înapoie din călătoria făcută în străinătate.

Într-un timp îl bătu gândul să părăsească pentru totdeauna Komáromul şi să se mute la Viena. Nădăjduia că acolo va putea începe o altă viaţă.

Mai târziu însă se răzgândi.

Hotărî să rămână totuşi în Komárom şi să-şi aranjeze căminul în casa Brazovics. Să locuiască acolo împreună cu soţia sa. Cât priveşte casa de pe strada Rác, o va folosi pentru birourile sale, astfel încât să n-o deranjeze cu nimic pe Timéa. În felul acesta putea să lipsească toată ziua de-acasă, fără să dea cuiva de bănuit că soţia lui stă mereu singură.

În lume apăreau totdeauna împreună. În societate Timéa era tot timpul alături de soţul ei; întocmai ca o nevastă grijulie îi amintea că e timpul să plece acasă şi, strecurându-şi braţul pe sub braţul lui, plecau. Timár era invidiat de toţi: „Cât e de fericit! Ce nevastă frumoasă şi cât de credincioasă îi este!"

Ah, şi cât de mult ar fi dorit Timár ca ea să nu-i fie atât de credincioasă şi să nu fie nici atât de bună. S-o poată măcar urî! Dar Timéa era în afară de orice bănuială.

Venirea primăverii nu-i topi totuşi gheaţa din suflet. Dimpotrivă, cu fiecare zi munţii de gheaţă se înălţau din ce în ce.

Mihály îşi blestema soarta.

Avea bogăţii nemăsurate, dar nu era în stare să câştige dragostea propriei sale soţii. Ba, dimpotrivă; bogăţia îi adâncea nefericirea. Luxul şi fastul îi înstrăina şi mai mult unul de celălalt. Pereţii strâmtei odăiţe în care-şi duce viaţa săracul apropie şi mai mult pe cei care locuiesc împreună. Zilierii sau marinarii de rând, care au doar o singură cămăruţă, un singur pat şi o singură masă, sunt mult mai fericiţi. Tot atât de fericit e şi tăietorul de lemne; când taie lemne, el ţine un capăt al ferăstrăului, iar nevastă-sa celălalt; iar când vine vremea prânzului, se aşază alături, sorb din acelaşi blid ciorba de fasole şi-apoi se sărută.

Să încercăm deci să fim săraci!

Timár începu să urască bogăţia şi încercă să scape de ea, crezând că, devenind sărac şi vai de lume, va putea să se apropie mai mult de soţia lui. Acesta-i fu gândul.

Dar nu izbuti să sărăcească. Norocul ajută pe omul care îl nesocoteşte. Orice afaceri ar fi întreprins — afaceri în care un altul şi-ar fi rupt gâtul — el repurta succese răsunătoare; lucruri aproape imposibile deveneau posibile şi realizabile în mâinile lui; oricum arunca zarul, câştiga; dacă încerca să-şi piardă banii la jocuri de noroc, ei bine, spărgea banca. Acolo unde se oprea el, banii curgeau gârlă şi, dacă fugea ori se ascundea din calea norocului, acesta îi adulmeca urma şi-l găsea.

Iar Mihály şi-ar fi dat toată averea pentru un sărut fierbinte al Timéei.

Banul e atotputernic. Câtă dragoste ar fi putut să cumpere cu bani! Dragoste nesinceră, mincinoasă, dăruită de femei care nu te iubesc, dar care te întâmpină cu chipul strălucind de zâmbet; sau dragoste neîngăduită care se ascunde de ochii lumii; numai dragostea acestei unice făpturi care ar fi putut să iubească cu adevărat, statornic, din toată inima, nu putea s-o câştige.

Timár ar fi dorit s-o poată urî pe Timéa. Ah, să fi putut să se convingă în sufletul lui că ea iubea pe altul, că-i era necredincioasă şi că nu-şi respecta îndatoririle de soţie! Dar nu găsea nici un motiv s-o urască. Nimeni n-o văzuse pe Timéa altfel decât la braţul soţului ei. În societate ştia să impună atâta respect, încât orice gest îndrăzneţ era cu neputinţă. La petreceri nu dansa. Se scuza spunând că n-o învăţase nimeni să danseze, iar acum, femeie măritată, nu mai voia să înveţe. Căuta mereu societatea femeilor mai vârstnice. Iar dacă soţul ei lipsea din oraş o săptămână, ei bine, în tot acest răstimp nu ieşea din casă.

Da, dar în casă?! În lume, lucrurile se văd; între pereţii casei, nu!

O, Timár avea cel mai convingător argument pentru a-şi spulbera îndoielile.

În casa aceea, alături de Timéa, locuia Athalie.

Or, Athalie nu era îngerul, ci... diavolul păzitor al cinstei sale.

Fiecare pas, fiecare vorbă sau faptă a Timéei, fiecare gând, oftat, lacrimă, ba chiar cel mai neînsemnat geamăt din timpul somnului erau iscodite de femeia aceea care ura şi pe soţ, şi pe soţie, şi care ar fi fost gata să-i sfărâme pe amândoi dacă ar fi adulmecat măcar o urmă de faptă necinstită între pereţii acelei case.

Dacă Timár — în clipa când Timéa îl rugase să îngăduie Athaliei şi mamei ei să rămână mai departe în aceeaşi casă cu dânsa — ar fi putut să asculte nu numai de glasul inimii sale miloase, ci şi un alt glas, ei bine, n-ar fi putut născoci un mijloc mai bun pentru a-şi păzi cinstea decât păstrând mai departe lângă Timéa pe femeia ce fusese logodnica acelui bărbat pe care soţia lui n-avea voie să-l întâlnească niciodată.

Ochii plini de ură ai Athaliei o însoţesc pretutindeni.

Iar atâta vreme cât diavolul păzitor tace, nici Dumnezeu n-are motive s-o judece pe Timéa.

Or, Athalie tăcea.

Athalie era pentru Timéa un adevărat diavol al casei, şi asta nu numai privind lucrurile mari, ci şi pe cele mărunte. Nu-i scăpa nici un prilej, oricât de neînsemnat, şi nici o ocazie pentru a unelti împotriva Timéei. Ghicise că Timéa voia să fie deosebit de mărinimoasă cu dânsa, că voia cu tot dinadinsul s-o considere pe fosta stăpână a casei ca pe sora ei, ca pe o doamnă. Athalie, dimpotrivă, voia să arate în faţa oricui că nu era altceva decât o slujnică. De fiecare dată când Athalie venea să deretice în camera Timéei, aceasta îi smulgea mătura din mână; dar nu trecea mult şi din nou o găsea curăţind rochiile stăpânei, iar când aveau musafiri la masă — şi mai ales atunci! — Timéa abia izbutea s-o scoată din bucătărie.

Soţia lui Timár îi înapoiase toate rochiile şi gătelile care-i aparţinuseră; Athalie avea iarăşi dulapuri întregi cu rochii de tibet, de merinos, de gros de Naples, numai că din toate acestea, ea le alesese pe cele mai ponosite, cele mai murdare — rochii pe care odinioară le lua doar când se pieptăna — şi umbla îmbrăcată numai în ele; şi parcă îşi simţea sufletul ogoit în păcat dacă izbutea ca şi pe acelea să le ardă ici-colo la bucătărie sau să le păteze cu ulei când aprindea lampa. Ştia cât de mult o necăjeau pe

Timéa astfel de lucruri. Îşi recăpătase şi giuvaierurile care valorau mii de forinţi, dar, în loc să se gătească cu ele, dăduse zece creiţari şi îşi cumpărase o broşa de sticlă pe care o purta mereu. Într-o zi, Timéa îi luă pe ascuns broşa şi înlocui sticla cu un opal; iar rochiile murdare şi uzate le aruncă pe foc, comandând pentru Athalie rochii din acelaşi material din care erau făcute şi rochiile ei.

O! pe Timéa puteai cel mult s-o amărăşti: dar s-o scoţi din sărite, nu. În comportarea ei Athalie manifesta o umilinţă insuportabilă, deoarece ştia că lucrul acesta o mâhnea pe Timéa. Când aceasta din urmă o ruga ceva, Athalie sărea să-i îndeplinească dorinţa cu atâta supunere, încât părea o sclavă care se teme de bici. Iar când i se adresa Timéei, îşi schimba până şi vocea. Nu-i mai vorbea ca altădată, ci cu un glas de clapon, subţiratic, piţigăiat; uneori îi vorbea şi peltic, cu o tandreţe alintătoare, pronunţând „s" în loc de „c": „Timéa sea drăgălaşe! Dragă şi dulse Timéa!"

Timéa nu reuşea s-o convingă s-o tutuiască. Dar mijlocul cel mai subtil de sâcâială era necontenita preamărire a unuia dintre soţi faţă de celălalt. Astfel, când rămânea doar cu Timéa, începea să ofteze: „O, cât de fericită sunteţi dumneavoastră, Timéa, ce soţ cumsecade aveţi şi cât de mult vă iubeşte!" Iar când sosea Timár, îl mustra cu naivitate fătarnică: „Vai, cum se poate să veniţi atât de târziu? Doamna e tristă şi oh! cu câtă nerăbdare vă aşteaptă! Intraţi tiptil la dânsa şi faceţi-i o surpriză. Acoperiţi-i ochii cu palmele şi întrebaţi-o: «Ghici cine a venit?»"

Iar cei doi trebuiau să-i rabde jocul acesta ironic care, sub masca umilinţei, a linguşirii şi a tandreţei, le rănea inimile. Doar se vedea cale de o poştă că nu sunt fericiţi. Iar Athalie ştia acest lucru mai bine decât toţi.

Chipul ei ipocrit apărea în toate ungherele casei, ca un coşmar fără sfârşit, strecurându-se în viaţa lor intimă cu o linguşire indiscretă, cu o umilinţă supărătoare, cu o slugărnicie ironică.

Şi cei doi îndurau totul.

Când însă Athalie rămânea singură şi când putea să-şi lepede masca cu care-i chinuia pe alţii chinuindu-se în acelaşi timp şi pe sine, oh! cu cât foc îşi revărsa atunci furia încătuşată!

Ajunsă în camera ei, zvârlea cât colo mătura — aceeaşi mătură pe care Timéa i-o smulsese din mâini — şi-apoi începea să izbească cu coada acesteia în scaune şi în canapele — chipurile, pentru a deretica; de fapt îşi descărca mânia. Uneori, când ieşea sau intra în cameră, trena rochiei i se prindea sub uşă sau mâneca i se agăţa de clanţă. Şi-atunci să te ţii; trăgea de rochie scrâşnind, şi în cele din urmă, ori se rupea rochia, ori se rupea clanţa — şi asta o bucura nespus. Vase sparte, pahare ciobite, mobile şchioape, toate erau mărturie că avuseseră neşansa să se afle în calea Athaliei în momentele ei de furie.

Şi-apoi găsise un obiect mut, parcă anume ales, asupra căruia obişnuia să-şi verse dintr-odată tot necazul adunat picătură cu picătură; mut, nu pentru că nu putea să vorbească, ci pentru că acel „obiect" era mama ei. Sărmana mama Zófia ajunsese să fugă de fata ei, îngrozindu-se că uneori trebuia să rămână singură cu dânsa. Ea, numai ea, din toată casa aceea, auzea adevărata voce a Athaliei şi doar faţă de dânsa îndrăznea Athalie să dezvăluie zi de zi adâncurile urii care-o aţâţa. Doamna Zófia se temea să doarmă în aceeaşi cameră cu propria ei fiică; iar într-un moment de deznădejde, arătă bucătăresei nişte semne vinete şi verzi pe braţul ei — urmele mâinilor frumoasei Athalie. Seara, când Athalie ridica stăvilarul urii adunate în suflet, o ciupea scrâşnind din dinţi, şoptindu-i cu ciudă: „De ce m-ai adus pe lumea asta? De ce?"

Eh! şi cât de bucuroasă era Athalie când putea să dea cu piciorul în vreun căţeluş pe care-l ştia favoritul stăpânei! Şi câtă plăcere simţea când putea să-i strecoare Timéei câteva răutăţi despre isprăvile servitoarelor, să enumere pagubele ce le aduseseră în ziua aceea sau să-i relateze ce cleveteau pe seama stăpânilor. Şi de asemenea veşti Timéa nu ducea niciodată lipsă.

După ce trecea astfel încă o zi — linguşind pe faţă şi clocotind de mânie pe ascuns — Athalie se ducea să se culce; nu mai avea nevoie să fie ajutată la dezbrăcat deoarece rochiile şi le smulgea; dacă şnurul era înnodat, îl rupea; cozile desfăcute îndurau şi ele, deoarece Athalie trăgea cu pieptenele atât de sălbatic, încât rupea smocuri-smocuri din bietul său păr, de parcă ar fi fost al alteia sau de parcă el era pricina tuturor necazurilor; în cele

din urmă, izbea bezmetic cu piciorul în rochiile aruncate, sufla în lumânare — lăsând înadins să miroasă fitilul incandescent pentru ca toată camera să se umple cu un fum înecăcios de seu — şi-apoi, aruncându-se în pat, muşca perna rupând-o cu dinţii şi imaginându-şi chinurile iadului. Somnul o cuprindea abia atunci când în liniştea nopţii auzea o anumită uşă închizându-se. Soţul se ducea să se culce singur în camera lui. Asta îi aducea alinare. Putea să adoarmă.

Athalie ştia prea bine că tinerii căsătoriţi nu erau deloc fericiţi.

Aştepta cu sufletul înveninat să vadă ce se va alege de această căsnicie.

Nici unul din cei doi soţi nu se trăda.

Nu-şi adresau niciodată cuvinte grele, nici o ceartă. Nu auzeai măcar un oftat scăpat aşa, ca din întâmplare.

Timéa rămăsese aceeaşi; Timár se posomora însă din zi în zi tot mai mult. Stătea ceasuri întregi lângă nevastă-sa şi uneori îi lua mâna în mâinile lui; dar n-o privea în ochi, ci se ridica şi pleca fără să rostească o vorbă. Ce-i drept, bărbaţii nu prea ştiu să-şi ascundă gândurile, aşa cum fac femeile.

De la o vreme, Timár îşi făcuse obiceiul să plece la drum, anunţând în ce zi anume să fie aşteptat, pentru ca apoi să se întoarcă acasă înainte de ziua anunţată. Uneori pica din senin la ore neobişnuite, când nu-l aştepta nimeni. Voia să lase impresia că sosise din întâmplare şi se străduia să ascundă ceea ce căuta. Dar i se citea pe faţă tot zbuciumul. Era ros de bănuieli. Era gelos.

Într-o zi anunţă că trebuie să plece la Levetinc şi că se va înapoia abia peste o lună de zile. Pregătirile de drum arătau că va lipsi multă vreme.

Când cei doi soţi se sărutară luându-şi rămas-bun — un sărut rece, formal, oficial — Athalie era de faţă.

Zâmbea.

Poate că altul în locul lui Mihály n-ar fi băgat de seamă zâmbetul acela şi poate că nu i-ar fi simţit nici ironia ascunsă.

În zâmbetul ei închisese răutate şi ironia dispreţuitoare a omului care se uită de sus la cel pe care-l paşte o năpastă.

Zâmbetul ei spune: „Du-te, du-te şi o să vedem noi ce va fi!"

Veninul acestui zâmbet ironic şi răutăcios îl urmări pe Mihály tot timpul drumului. Însoţit de veninul zâmbetului Athaliei, el călători spre Levetinc până către prânz; când soarele fu sus, întoarse însă trăsura din drum şi, odată cu căderea nopţii, intră în Komárom.

Putea ajunge în odaia lui printr-o intrare separată; cheia de la uşa respectivă o purta întotdeauna în buzunar. Putea să intre fără ca să prindă cineva de veste că sosise. Din camera lui trecea printr-un hol şi ajungea în dormitorul Timéei. Soţia lui nu încuia niciodată uşa. De obicei, după ce se aşeza în pat, citea până târziu, şi camerista trebuia să vină să controleze dacă nu cumva adormise cu lampa aprinsă.

Alături de dormitorul Timéei se afla camera în care dormeau Athalie şi doamna Zófia.

Tiptil-tiptil, Mihály se apropie de uşă şi o deschise cu băgare de seamă.

Era o linişte desăvârşită. Toţi dormeau.

Prin abajurul alb ca laptele lampa răspândea o lumină palidă, tremurătoare. Timár dădu la o parte perdelele patului; în faţa lui stătea culcată statuia unei sfinte adormite, aceeaşi statuie pe care mai demult, în cabina *Sfintei Barbara*, o readusese la viaţă cu atâta străduinţă, teamă şi grijă. Părea că doarme tot aşa de adânc ca şi atunci. Nici nu simţi apropierea lui Mihály, deşi se zice că femeia vede şi prin somn pe cel pe care-l iubeşte. Mihály se aplecă deasupra pieptului ei şi-i ascultă bătăile inimii. Inima Timéei bătea liniştită. Nici un semn care s-o trădeze...

Nimic pentru gelozia sa, pentru acest monstru înfometat care-şi căuta prada.

Rămase mult timp privind chipul femeii adormite.

Deodată tresări şi... o văzu pe Athalie stând înaintea sa.

Athalie era îmbrăcată şi în mână avea o lumânare. Pe faţa ei se citea acelaşi zâmbet ironic, batjocoritor.

— Aţi uitat ceva, de v-aţi întors? îl întrebă ea în şoaptă.

Mihály tremura ca un hoţ prins asupra faptului.

— Sst! făcu el, arătând spre Timéa care dormea şi se depărtă grăbit de pat. Mi-am uitat actele.

— S-o trezesc pe Timéa să vi le dea?

Timár nu se simţea în apele lui: pentru prima oară în viaţă i se întâmpla să fie prins cu minciuna. Nu de alta, dar actele nu se găseau în camera Timéei, ci în propria-i cameră.

— N-o trezi. Sunt la mine. Căutam altceva: cheile.

— Şi le-aţi găsit? întrebă batjocoritor Athalie; apoi aprinse lumânarea şi lumină cu deosebită grijă drumul lui Mihály până în odaia sa, unde, odată ajunşi, puse lumânarea pe masă, dar... nu plecă.

Mihály, cu privirea rătăcită, îşi răscolea actele fără să găsească ce căuta — de fapt nu căuta nimic. În cele din urmă, încuie sertarul biroului fără să fi scos ceva dintr-însul. Întâlni apoi iarăşi zâmbetul acela ironic care flutura din când în când pe buzele Athaliei.

— Doriţi ceva? întrebă Athalie, sesizând privirea lui întrebătoare aţintită asupră-i.

Mihály nu răspunse.

— Nu doriţi să vă spun... ceva?

La aceste cuvinte totul prinse să se învârtească în juru-i. Dar nu putu răspunde.

— Vreţi să vă vorbesc despre Timéa? şopti Athalie, apropiindu-se şi mai mult de el, fascinându-l cu frumoşii ei ochi de şarpe şi prinzând în cercul lor magic pe bărbatul ameţit.

— Ce ştii? întrebă Mihály, tulburat.

— Tot. Vreţi să vă vorbesc?

Mihály ezită.

— Vă spun însă dinainte că aflând ceea ce ştiu eu o să fiţi tare nenorocit.

— Vorbeşte!

— Bine! Atunci ascultaţi. Ştiu tot atât de bine ca şi dumneavoastră că Timéa nu vă iubeşte. Şi dumneavoastră ştiţi tot atât de bine ca şi mine pe cine iubeşte ea. Dar nu ştiţi un lucru pe care-l ştiu doar eu: că Timéa vă este credincioasă, credincioasă ca un înger.

Auzind aceste cuvinte, Timár tresări.

— Nu-i aşa că v-aşteptaţi să auziţi altceva? Nu-i aşa că v-ar fi făcut plăcere să auziţi că soţia dumneavoastră e demnă de dispreţ, că puteţi s-o urâţi, s-o alungaţi? Nu, domnul meu, v-aţi căsătorit cu o statuie de alabastru care nu vă iubeşte, dar nici nu vă înşală. Asta o ştiu numai eu, şi o ştiu mai bine decât oricine. O, da, cinstea casei voastre e foarte bine păzită! Chiar dacă l-aţi fi trimis pe Argus din mitologie, pe Argus cel cu o sută de ochi, cinstea nu v-ar fi mai straşnic păzită decât v-o păzesc eu. Eu aflu tot ce face, tot ce spune sau gândeşte această femeie; şi nu poate să ascundă nici în cel mai tainic colţ al inimii vreun sentiment oricât de firav, pentru că eu îl descopăr şi-acolo. Primindu-mă în casa dumneavoastră, aţi făcut un serviciu nepreţuit cinstei dumneavoastră. Şi n-o să mă goniţi de aici — cu toate că mă urâţi — deoarece ştiţi că atâta timp cât mă aflu aici, omul acela care vă dă coşmaruri n-o să se apropie de comorile dumneavoastră. Eu sunt lacătul de diamant de la uşa casei dumneavoastră. Vă spun acum tot. Din clipa în care plecaţi din oraş şi până veniţi înapoi, casa dumneavoastră e ca o mănăstire. Nimeni nu-i calcă pragul: nici un bărbat, nici o femeie. Scrisorile care sosesc pentru soţia dumneavoastră le puteţi găsi pe birou, nedesfăcute. Puteţi să faceţi ce vreţi cu ele: să le citiţi sau să le aruncaţi în foc. În absenţa dumneavoastră, Timéa nu iese pe stradă decât cu trăsura şi însoţită de mine. Iar când merge la plimbare, merge doar la insulă, iar eu sunt întotdeauna cu dânsa. O văd că suferă. Dar n-am auzit-o niciodată plângându-se. Şi-apoi cum să mi se plângă tocmai mie? Mie, care am trecut prin acelaşi iad ca şi ea, care am suferit din pricina ei? Nenorocirea mea a început din clipa în care chipul ei de fantomă a apărut în casa asta. Până să apară ea, am fost fericită. Am fost iubită. Nu vă fie frică: n-o să plâng. Nu mai iubesc, ci urăsc, urăsc de moarte. Puteţi să-mi încredinţaţi paza casei. Şi puteţi să colindaţi fără grijă în lung şi-n lat, cât vedeţi cu ochii, oriunde vă vor duce picioarele: eu sunt aici. Şi dacă la întoarcere o s-o găsiţi pe Timéa încă în viaţă, fiţi încredinţat că nu şi-a călcat jurământul de soţie. Căci dacă ar schimba cu omul acela un singur cuvânt de dragoste, dacă o singură dată i-ar răspunde la un zâmbet prietenos, dacă ar citi

doar un singur rând scris de el, ei bine, domnul meu, nu v-aş mai aştepta, ci aş omorî-o cu mâna mea, aşa că aţi veni doar la înmormântare. Acum ştiţi ce lăsaţi aici. Un pumnal ascuţit pe care ura şi gelozia îl ţin îndreptat spre inima soţiei dumneavoastră. Iar dumneavoastră vă veţi culca vrând-nevrând în fiecare seară în umbra acestui pumnal şi cu toate că vă e silă de mine sunteţi nevoit să vă agăţaţi cu disperare de rochia mea.

Timár îşi simţi sufletul ostenit şi copleşit de izbucnirea acestei uri înspăimântătoare.

— V-am spus tot ce ştiu şi despre Timéa, şi despre dumneavoastră, şi despre mine. Repet. V-aţi căsătorit cu o femeie care iubeşte pe altcineva, pe omul pe care l-am iubit eu. Mi-aţi luat această casă, tatăl meu şi averea mea au pierit de mâna dumneavoastră, şi-apoi aţi făcut-o pe Timéa stăpână aici. Ei bine, vă daţi seama acum de tot ce aţi făcut? Soţia dumneavoastră nu-i o femeie, ci o martiră. Şi nu-i destul că suferiţi dumneavoastră: trebuie să mai ştiţi că aţi adus nenorocire şi femeii pentru cucerirea căreia aţi luptat fără istov, deoarece Timéa va fi nefericită cât timp veţi trăi. Având această otravă în suflet, puteţi părăsi casa, domnule de Levetinczy, dar vă asigur că n-o să găsiţi nicăieri un leac împotriva durerii care o să vă macine mereu; tocmai de aceea mă bucur, mă bucur nespus de mult.

Cu chipul aprins, cu dinţii scrâşnind, cu ochii scânteietori, femeia se aplecă deasupra bărbatului care se prăbuşise moale într-un fotoliu şi strânse pumnul ca şi când ar fi vrut să-i împlânte un pumnal nevăzut în inimă.

— Şi-acum, dacă puteţi... alungaţi-mă din casă!

De pe faţa Athaliei dispăruse orice urmă de feminitate. În locul acelei false umilinţe pe chipul ei se întipărise o trufie arogantă pricinuită de izbucnirea urii.

„Alungaţi-mă... dacă puteţi!"

Mândră, ca un demon în plin triumf, Athalie părăsi camera lui Mihály. Înainte de a ieşi, nu se sfii să ia de pe masă lumânarea aprinsă, lăsându-l în întuneric pe omul pe care-l lovise drept în inimă. Îi spusese doar că nu era o slujnică umilă, ci diavolul păzitor al casei.

Când o văzu apropiindu-se de uşa Timéei cu lumânarea aprinsă în mână, o voce nevăzută îi şopti parcă lui Mihály să sară din fotoliu, s-o apuce de braţ, să se aşeze de-a curmezişul uşii şi să-i spună: „N-ai decât să rămâi în casa asta blestemată; asta fiindcă mi-am dat cuvântul; rămâi, dar fără noi". Şi-apoi să intre în fugă în camera Timéei — la fel ca în ziua aceea fatală când se scufundase corabia — şi, îmbrăţişând-o, s-o ia din patul ei, strigând îngrozit: „Se scufundă casa! Trebuie să fugim!", să alerge cu ea afară şi s-o ducă într-un loc unde n-ar mai fi păzit-o nimeni.

Gândul acesta i se înfipse în creier... Da, aşa trebuia să facă în clipa aceea.

Dar iată că uşa dormitorului se deschise. Athalie privi încă o dată îndărăt; apoi intră în dormitor, uşa se închise şi Mihály rămase în întuneric.

Ah, şi încă ce întuneric!

Auzi în sfârşit zăvorul de la dormitorul Timéei şi zgomotul cheii răsucite de două ori în broască. Soarta lui era pecetluită.

Se ridică din fotoliu, dibui prin beznă, căutându-şi bagajele fără să aprindă lumina şi fără să facă cel mai mic zgomot, ca nu cumva să se trezească şi altcineva în casa aceea şi să afle că se înapoiase. Îşi strânse bâjbâind cele trebuincioase, apoi deschise uşa cu grijă, încuie fără zgomot — ca un hoţ sau ca un fugar hărţuit — şi, furişându-se, părăsi casa. Îl izgonise de-acolo femeia aceea!

Pe stradă îl întâmpină o lapoviţă de aprilie. O vreme tocmai bună pentru omul care nu vrea să fie văzut. Vântul şuiera pe străzi şi spicul de zăpadă îi biciuia obrajii; cu toate astea, Timár Mihály porni la drum într-o căruţă descoperită.

Plecase pe o vreme când e păcat să alungi din casă până şi un câine.

ÎMPRIMĂVĂRARE

VREMEA MOHORÂTĂ DE SFÂRŞIT de iarnă îl însoţi pe drumeţ până la Baja. Pe-alocuri, zăpada proaspăt aşternută mai acoperea câmpiile, iar pădurile erau încă pustii.

Gândurile lui Timár se potriveau de minune cu vremea rece şi învolburată.

Femeia aceea necruţătoare avea dreptate.

Nu numai soţul era nefericit, ci şi soţia.

Numai că soţul era de două ori mai nenorocit pentru că el adusese nefericirea amândurora.

Greşeala lui cerea ispăşire. Găsind comorile Timéei, Timár nu le înapoiase, sperând că, odată şi odată, datorită lor, va izbuti s-o câştige pe stăpâna lor. O câştigase, dar iată că ispăşea tocmai din această cauză. Omul sărac e un netrebnic; dar săracul poate avea parte de fericire, pe când bogatul are de toate, dar e nefericit.

Dar de ce tocmai el să nu-şi găsească fericirea?

Oare nu-i demn să fie iubit? Nu are însuşiri nobile datorită cărora un bărbat poate câştiga dragostea unei femei? N-are trăsături armonioase, ochi expresivi, trup sănătos şi bine legat, sânge fierbinte şi o inimă gata să primească dragostea? Chiar dacă ar fi sărac lipit pământului, s-ar găsi o femeie care să-l îndrăgească datorită acestor însuşiri.

Şi totuşi, nu era iubit.

Gândul acesta îl chinuia mereu.

Pentru un bărbat mai amarnic simţământ — mai înfricoşător decât însăşi conştiinţa crimei — e gândul: „Eu nu pot fi iubit de nici o femeie!"

Atunci la ce bun să trăieşti? Ce rost mai are şiragul nesfârşit al zilelor ce vor veni? Să are, să semene, să facă afaceri, să strângă bani cu grămada? Şi-apoi să înceapă din nou aratul, semănatul şi strângerea grămezilor de bani? Să facă bine altora? Mda! Asta e ultima mângâiere.

Cel care nu-i iubit de cei din casă caută să fie iubit pe stradă.

Cel care nu-i iubit acasă se apucă să sădească pomi, devine pomicultor. Asta-i prima fază.

În a doua fază se apucă să crească găini de rasă şi alte orătănii.

Iar în ultima fază se vâră până-n gât în tot felul de instituţii filantropice.

Şi cu ce se alege din asta? Merită oare să faci bine cuiva?

Gândurile acestea amare, deşarte şi chinuitoare îl urmăriră pe Mihály până la Baja, unde se opri să se odihnească.

La Baja avea o agenţie comercială şi, dacă se întâmpla să călătorească prin şesul Dunării, poruncea ca toată corespondenţa să-i fie dirijată la această sucursală. De altfel, îl şi aşteptau o mulţime de scrisori.

Le deschise fără pic de interes. Ce rost mai are să afle dacă rapiţa a îngheţat sau nu? Dacă au fost sporite taxele vamale de către Anglia sau dacă se urcase cursul *metalliques*[1]-elor?

Cu toate acestea, printre scrisorile sosite găsi două care îi făcură bucurie: una era trimisă de agentul său din Viena, iar cealaltă de către cel din Istanbul.

Cuprinsul lor îl bucură nespus de mult. Le vârî pe amândouă în buzunar şi, ca prin farmec, nepăsarea de până atunci începu să se risipească. Cu vigoarea sa obişnuită, începu să împartă ordine agenţilor săi, să noteze cu atenţie ceea ce îi raportau şi, îndată ce sfârşi treburile, se grăbi să pornească mai departe.

De-acum călătoria sa avea un scop.

Un scop oarecare; nu cine ştie ce, dar avea un scop. Ducea o bucurie unor oameni sărmani. O bucurie adevărată însă.

Vremea se schimbă pe neaşteptate — cerul se înseninase şi soarele strălucea orbitor — aşa cum se întâmplă de obicei la noi, unde vara ia repede locul iernii. Iar dincolo de Baja se schimbă şi peisajul.

Grăbită, ca şi Mihály, care înainta spre sud cu cai iuţi, schimbaţi în grabă, natura se grăbea şi ea, făcând într-o zi cât într-o săptămână: astfel că, la Mohács, Timár fu întâmpinat de păduri de un verde proaspăt. În apropiere de Zombor, câmpiile îşi îmbrăcaseră deja haina catifelată de un verde-închis; la Újvidék decorul devenise pestriţ din cauza florilor de primăvară, iar către Panciova, tarlalele aurii însămânţate cu rapiţă zâmbeau pe-ntinsul pustei, în timp ce colinele păreau acoperite cu zăpadă trandafirie: înfloriseră migdalii şi caişii. Călătoria aceasta care dură două zile i se păru un adevărat vis. Nu mai departe decât

[1] Acţiunile întreprinderilor metalurgice şi siderurgice (fr.).

alaltăieri, la Komárom, câmpiile erau albe de zăpadă, iar azi prin regiunea Dunării de jos îl întâmpinau păduri înverzite!

Vrând să se odihnească, Mihály înnoptă la conacul său din Levetinc, unde chiar în seara aceea dădu toate poruncile de cuviinţă administratorului său, iar a doua zi se sculă dis-de-dimineaţă, luă cabrioleta şi porni spre Dunăre să-şi inspecteze corăbiile acostate pentru încărcare. Găsi totul în ordine. Domnul Fabula János era inspector peste întreg furnicarul acela de corăbii şi totul mergea strună.

— Puteţi să plecaţi liniştit la vânătoare de raţe!

Şi, într-adevăr, domnul de Levetinczy plecă la vânătoare de raţe aşa cum îl sfătuise domnul Fabula. Luă lotca cea mică şi porunci să se pună într-însa merinde pentru o săptămână, o puşcă cu două ţevi şi muniţie suficientă. Nimeni n-o să se mire dacă timp de o săptămână domnul Timár de Levetinczy va rătăci prin stufărişul care acum, în prag de primăvară, e plin de fel de fel de păsări; cârduri întregi de raţe sălbatice, de becaţe şi sitari, de stârci albi care sunt vânaţi numai pentru penele lor; se găsesc şi pelicani, ba chiar şi ibisul egiptean se putea zări prin acel stufăriş; poate că domnul de Levetinczy întâlneşte şi vreun flamingo pe-acolo! Odată ce un vânător pătimaş se înfundă în stufărişul acela, apoi poţi să aştepţi mult şi bine să se întoarcă! Or, lui Mihály îi plăcea să vâneze: asta-i distracţia navigatorilor...

De data asta însă, Mihály nici nu-şi încărcă puşca.

Lăsă lotca să alunece încet, aşa cum o ducea curentul apei, şi pluti până ajunse lângă insula Ostrova; apoi apucă cu nădejde amândouă vâslele şi traversă Dunărea.

După ce înconjură capătul insulei, putu să se orienteze cu uşurinţă.

În mijlocul stufărişului ce se întindea spre miazăzi se înălţau semeţ vârfurile plopilor cunoscuţi. Mihály se îndreptă într-acolo.

Prin stufăriş fusese cândva o potecă întortocheată care acum abia se zărea; numai că cine-i priceput n-are nevoie de mai mult. Şi-apoi Mihály nimerea şi prin întuneric acolo unde mai fusese o dată.

„...Oare ce-or fi făcând Almira şi Narcisa?"

Păi ce ar putea să facă într-o zi de primăvară atât de frumoasă? Cine e domn, vânează.

Numai că uneori vânatul este şi el îngrădit. Şoarecele se vânează noaptea, dar Almira nu poate să ia parte la o astfel de vânătoare; Narcisa n-are voie să vâneze păsări, iar Almira pinţele, care de-abia acum trei ani s-au pripăşit pe insulă, atunci când Dunărea a îngheţat bocnă şi ele au putut trece pe gheaţă. Prinderea lor nu-i îngăduită.

Almira şi Narcisa pot să vâneze doar vieţuitoarele acvatice. Păi şi ăsta-i un sport frumos!

Almira intră în apa limpede şi cristalină până ajunge în mijlocul unei grămezi de pietre măricele şi, foarte prevăzătoare, vâră o labă într-o gaură unde mişună nişte gângănii negre. Dar, deodată, Almira scoate laba din gaură şi, scâncind şi văicărindu-se, aleargă spre mal în trei picioare deoarece de-al patrulea e agăţat un rac negru care-l strânge cu foarfecele lui. Almira schelălăie disperată până când, ajunsă pe mal, începe să-şi scuture laba, reuşind până la urmă să scape de odioasa dihanie; apoi, împreună cu Narcisa, o ia în primire şi amândouă încep să o descoasă vrând să ştie cam la ce preţ ar lăsa să i se scoată carnea de pe oase. Numai că dihania retrogradă nu vrea să se tocmească şi ţine cu tot dinadinsul să se întoarcă în apă. Văzând asta, cei doi vânători încep să o pălmuiască cu labele în fel şi chip până izbutesc s-o răstoarne pe spate; acum iată-i însă pe tustrei în mare încurcătură pentru că nu ştiu ce trebuie să mai facă. La una ca asta nu se pricepe nici Almira, nici Narcisa şi nici racul.

Deodată însă Almira devine atentă: aude nişte zgomote şi simte că se apropie o lotcă în care se află un om cunoscut. Câinele nu latră, doar mârâie încetişor. Un mârâit prietenos de parcă ar râde, aşa cum îi stă bine unui veteran ca dânsul. Recunoaşte cine-i vâslaşul.

Mihály sare pe mal şi leagă lotca de trunchiul unei sălcii, apoi mângâie capul Almirei, întrebând-o:

— Ei, cum o mai duceţi pe aici? Nu s-a întâmplat nimic rău?

Câinele îi răspunde la toate întrebările numai că, fără îndoială, în graiul câinilor newfoundlandezi. Judecând după tonul folosit, răspunsurile lui sunt liniştitoare.

Dar iată că un mieunat îngrozitor tulbură plăcuta scenă a revederii. Nenorocirea care era de aşteptat nu întârziase să se producă. Narcisa se apropiase prea mult de dihania răsturnată care-şi bălăbănea picioarele şi o pereche de foarfeci o înhăţase de ureche în timp ce alte şase perechi de cârlige i se înfipseră în bot.

Într-o clipă, Timár fu la locul cu pricina şi, datorită obişnuitei sale prezenţe de spirit, înţelese gravitatea primejdiei; îl apucă deci pe criminalul cuirasat astfel ca armele lui să nu-l poată atinge şi îl strânse zdravăn de cap, silindu-l să-şi elibereze victima; apoi îl trânti cu atâta putere de mal, încât dihania se destinse pe dată, predând iadului sufletul său negru. Narcisa, plină de recunoştinţă, sări pe umărul cavalerului care o salvase şi, stând acolo, continuă să mârâie furioasă privind spre duşmanul răpus.

După această introducere eroică — care cred că poate fi găsită în orice roman —, Timár începu să descarce lucrurile din lotcă. Totul era pus într-o desagă, iar desaga putea fi dusă cu uşurinţă pe spate. Dar puşca, ce te faci cu puşca? Almirei nu-i place să te vadă cu puşca în mână. S-o lase pe mal? Nu-i nimerit, deoarece poate să treacă cineva pe acolo şi s-o ia.

Timár se hotărî s-o încredinţeze Almirei care, ţinând-o de-a curmezişul în fălcile-i leonine, porni înainte ducând arma ca pe un trofeu, aşa cum micul pudel duce bastonul stăpânului său.

Narcisa continua să stea pe umărul lui Mihály şi să-i toarcă drept în ureche. Mihály înainta condus de Almira.

De îndată ce păşi pe cărarea năpădită de iarbă ce ducea spre mijocul insulei, parcă tot sufletul i se primeni. Peste tot o linişte de nedescris, o singurătate odihnitoare. Tocmai înfloriseră pomii fructiferi ai acestui paradis, adevărate piramide de flori albe şi roz, iar printre ele se zăreau peşteri formate de rugii trandafirilor sălbatici, aplecaţi până la pământ, unde se întindea minunatul covor verde, brodat cu albastrul violetelor şi cu aurul gălbenelelor; razele de aur ale soarelui stârneau dragostea florilor şi mireasma lor îmbălsăma văzduhul: respirând, omul trăgea în piept aur şi dragoste. Pădurea aceea de flori părea cuprinsă de un freamăt tainic.

Ca într-o biserică...

Şi pentru ca biserica să aibă şi cântăreţi, privighetoarea înalţa spre ceruri ruga, iar ciocârlia lauda din psalmii sfântului David! Cânta însă cu mult mai frumos decât regele David!

Când tufişurile de liliac cu crengile încoronate de flori violete se desfăcură, lăsând să se întrezărească coliba aceea mică de pe insulă, Mihály fu atât de fermecat, încât rămase ţintuit locului.

Căsuţa aceea mică părea cuprinsă de flăcări, dar nu de flăcările unui incendiu, ci de pălălaia trandafirilor agăţători care o acoperiseră până sus şi se împrăştiaseră jur-împrejurul ei pe o întindere de aproape două pogoane. Se aflau acolo mii de tufe, arbuşti groşi, piramide, garduri vii şi umbrare formate numai şi numai din trandafiri. Era o pădurice, o dumbravă, un labirint alcătuit din arbuşti de trandafiri, al căror colorit îţi lua ochii, răspândind până departe o mireasmă îmbătătoare, o atmosferă de basm.

De-abia păşise pe una din cărările întortocheate ce treceau prin boschetele de trandafiri, că un strigăt de bucurie veni să-l întâmpine pe Mihály; se auzi chemat:

— Ah, domnul Timár!

Iar cea care îi pronunţase numele alerga în întâmpinarea lui. Timár o recunoscu după voce: era Noémi.

Da, micuţa Noémi pe care n-o mai văzuse de doi ani şi jumătate. Cât de mult crescuse, cât de frumos se dezvoltase şi cum se împlinise! Pe chipul ei strălucea o roşeaţă sănătoasă, iar în adâncul ochilor pâlpâia parcă focul unui altar. Nu mai era îmbrăcată ca atunci, demult, dar avea totuşi un aer familiar, drăgălaş, şi în părul ei bogat şi auriu fusese prins un boboc de trandafir.

— Ah, domnul Timár! strigă copila fugind în întâmpinarea celui care sosea şi întinzându-i încă de departe mâna; apoi salută oaspetele strângându-i mâna cu o căldură sinceră, plină de bucurie.

Mihály răspunse la salut şi câteva clipe nu-şi putu dezlipi ochii din ochii ei. Iată totuşi un chip care străluceşte de bucurie atunci când îl vede sosind!

— Ce mult e de când nu v-am mai văzut! spuse fata.

— Ce frumoasă v-aţi făcut! răspunde Timár şi în cuvintele lui gingăşia şi politeţea sunt la fel de fireşti.

Într-adevăr, fata devenise şi mai frumoasă în răstimpul anilor care trecuseră.

Există o ciudăţenie fiziologică remarcată la tinerele fete: la unele — nespus de frumoase — când trec de vârsta pubertăţii, liniile feţei se lăbărţează, se îngroaşă, devin greoaie, pe când la altele un farmec ascuns le modelează trăsăturile, dându-le o perfecţiune nebănuită, aşa încât devin neasemuit de frumoase.

Oare acest fenomen are o explicaţie firească? Oare sentimentele în evoluţia lor transformă chipul în curs de maturizare, sau pornirile bune şi rele, tristeţea şi bucuria sunt cele care modelează liniile feţei aşa cum îşi modelează melcul de mare căsuţa?

Pe chipul Noémiei strălucea bucuria revederii.

— Cum, vă mai amintiţi de mine? întrebă Timár uitând în mâna lui mânuţa care îi fusese întinsă.

— V-am pomenit de foarte multe ori.

— Mama Tereza e sănătoasă?

— Iat-o! Tocmai vine spre noi.

Pe Tereza o vestise Almira care alergase spre căsuţă ţinând în gură puşca ce-i fusese încredinţată, aşa că Tereza putuse afla că sosise un oaspete drag şi de aceea se grăbise să vină în întâmpinarea lui.

Îndată ce îl zări pe Mihály, ea grăbi pasul recunoscând încă de departe pe căpitanul corabiei de odinioară, care, îmbrăcat într-o haină cenuşie şi cu desaga aruncată pe umăr, se apropia de casa ei la fel ca atunci.

— Bine-aţi venit! V-am aşteptat mereu — i se adresă ea. Aşadar, totuşi v-aţi mai adus aminte de noi?!

Spunând acestea, lăsă la o parte orice etichetă şi-l îmbrăţişă. Apoi, privi povara pe care acesta o ducea în spate.

— Almira, strigă ea dulăului care se furişase în spatele ei, ia desaga asta şi du-o în casă.

— În traistă se află nişte friptură! ţinu s-o avertizeze Mihály.

— Aşa? Atunci fă bine Almira şi ai grijă ca nu cumva Narcisa să-şi vâre botişorul.

Auzind-o, Noémi se îmbufnă:

— Da de unde! Narcisa nu-i atât de necuviincioasă!

Tereza o sărută ca s-o împace. Iar Noémi primi să fie împăcată astfel.

— Ei, acum poftim înăuntru! spuse Tereza, apucând familiar braţul lui Mihály. Vino şi tu, Noémi!

— Îndată! Să duc coşul, că s-a umplut.

În calea lor stătea un uriaş coş de nuiele, mare cât o barcă, acoperit cu un cearşaf alb care nu lăsa să se vadă ce-i înăuntru. Noémi se aplecă să-l ridice, apucându-l de cele două toarte. Mihály sări s-o ajute:

— Să vă ajut să-l duceţi, c-o fi greu.

Noémi râse, un râs vesel, copilăros, zglobiu — şi ridică cearşaful ce acoperea coşul uriaş: era plin cu petale de trandafiri.

Cu toate acestea, Mihály apucă de o toartă şi împreună cu Noémi duse coşul acela uriaş, plin cu petale de trandafiri, pe poteca mărginită de la un capăt la altul cu levănţică.

— Faceţi apă de trandafiri din petalele astea? întrebă Timár.

Tereza făcu semn cu ochiul spre Noémi:

— Vezi că a ghicit?

— Mda, fiindcă şi la noi, la Komárom, sunt mulţi care fac apă de trandafiri. Ehe, câte femei sărace trăiesc din asta!

— Da? Aşadar, şi-n alte locuri trandafirul e binecuvântarea cerului! Ce-i drept, floarea lui frumoasă şi mult preţuită ajunge pentru a te face să iubeşti lumea asta. Şi apoi, trandafirul ne dăruieşte şi frumuseţe, şi pâine. Anul trecut, de pildă, am avut un an prost; îngheţul de primăvară a lovit pomii, viţa-de-vie, totul; vara umedă şi răcoroasă a dăunat mult albinelor: orătăniile şi vitele au murit. Dacă nu ne-ar fi ajutat trandafirii, am fi fost nevoite să ne atingem de rezervele agonisite. Trandafirii înfloresc în fiece an; ei întotdeauna ne sunt credincioşi. Anul trecut, ei ne-au dat de mâncare. Am făcut trei sute de măsuri de apă de trandafir care au fost duse în Serbia, iar în schimbul lor am primit grâu. O, voi, trandafirii mei binecuvântaţi, florile mele dătătoare de viaţă!

Căsuţa cea mică se mai mărise de când Timár fusese acolo ultima oară; i se adăugase o lojniţă şi o povarnă unde se fierbea apa de trandafiri. În povarnă se afla o vatră cu o căldare de aramă din care se prelingea lichidul după prima distilare; lângă

vatră se afla o cadă mare pentru petalele de trandafiri ce fuseseră fierte şi o laviţă încăpătoare pe care se aşternea cea mai nouă recoltă de petale pentru a fermenta.

Mihály îi ajută Noémiei să răstoarne uriaşul coş pe laviţă; ah, ce desfătare, ce beţie răspândeau valurile de parfum!

Noémi îşi culcă capul pe mormanul acela moale de petale spunând:

— Ah! ce minunat ar fi să poţi dormi pe un pat de petale de trandafiri!

— Oh, copilă neştiutoare! o dojeni Tereza. Nu te-ai mai trezi în vecii vecilor. Parfumul trandafirilor te-ar ucide.

— Ar fi o moarte atât de frumoasă!

Auzind-o, Tereza se grăbi s-o mustre:

— Cum, ai vrea să mori? Să mă laşi aici, copil rău ce eşti!

Noémi se grăbi să-şi îmbrăţişeze mama şi, sărutând-o, îi ceru iertare:

— Nu, nu, măicuţa mea dragă şi scumpă! Cum aş putea să te părăsesc vreodată? Numai pe tine te am pe lumea asta!

— Păi atunci de ce te ţii de glume? Nu-i aşa, domnule Timár, că nu-i frumos ca o fetiţă să glumească astfel cu mama ei? O fetiţă care până ieri se mai juca cu păpuşile?

Mihály fu de aceeaşi părere cu Tereza. Orice s-ar întâmpla, o tânără fată n-are voie să spună mamei sale că într-un fel sau altul moartea poate fi frumoasă.

— Şi-acum rămâi aici să vezi de alambic; bagă bine de seamă să nu se afume fiertura. În acest timp, eu mă duc la bucătărie să pregătesc ceva în cinstea musafirului nostru. Rămâneţi la noi toată ziua, nu-i aşa?

— Dacă-mi daţi de lucru, adică dacă vă pot ajuta la ceva, o să rămân şi azi, şi mâine. Rămân atâta timp cât o să-mi daţi de lucru.

— O! Păi atunci veţi sta aici o săptămână încheiată — intră în vorbă Noémi — că e berechet de lucru.

— Na, na! Şi cam ce ai putea să-i dai domnului Timár să lucreze, copil prostuţ? o întrebă râzând Tereza.

— Păi... să zdrobească petalele de trandafir în putina de tescuit!

— Aşa?! Dar dacă habar n-are cum să...

— O, cum să nu ştiu! intră în vorbă Timár. Ehe, de câte ori am făcut treaba asta acasă la mama!

— Nu-i aşa că şi mama dumneavoastră a fost tare bună? îl întrebă Noémi.

— Neasemuit de bună.

— Şi că aţi iubit-o mult?

— Da, tare mult.

— Mai trăieşte?

— A murit de mult.

— Asta înseamnă că nu mai aveţi pe nimeni pe lume...

Timár se gândi puţin şi-apoi îşi plecă fruntea cu tristeţe.

— Pe nimeni...

...Spunea adevărul...

Noémi privi cu milă în ochii lui Mihály auzind cuvintele: „Pe nimeni." Erau două cuvinte primejdioase!

Mihály băgă de seamă că Tereza se oprise în prag şi nu se îndura să-i lase singuri. Şi deodată îi veni o idee:

— Ştii ce, mamă Tereza? N-are rost să pleci la bucătărie pentru a pregăti o cină proaspătă: am adus în desagă merinde destule, aşa că nu-i nevoie decât să aşternem masa; sper că o să ne ajungă la toţi trei.

— Dar cine v-a purtat de grijă? îl întrebă Noémi. Cine v-a pregătit mâncare pentru drum?

— Păi cine altul decât domnul Fabula János?

— A, da, ştiu! Cârmaciul acela vrednic! E şi el pe-aici prin apropiere?

— Încarcă vasul pe celălalt mal.

Tereza ghicise motivul pentru care Timár îi propusese să nu se depărteze; dar nici ea nu voia să se lase mai prejos în a-şi arăta buna-credinţă. Voia să-i dovedească lui Timár că nu se teme de dânsul şi că are încredere să-l lase cu Noémi:

— Mai bine facem altfel. Lăsaţi în grija mea şi bucătăria, şi cazanul, iar tu, Noémi, însoţeşte-l pe domnul Timár în jurul insulei să-i arăţi ce schimbări s-au petrecut de când n-a mai fost pe la noi.

Noémi era o fată ascultătoare şi îndeplinea fără să cârtească tot ce-i poruncea maică-sa. Îşi legă, aşadar, în jurul capului frumoasa basma turcească cu care-i stătea foarte bine şi se pregăti de plecare. Timár recunoscu cu bucurie baticul pe care i-l dăruise atunci, demult.

— La revedere, draga mea! La revedere! îşi spuseră fata şi mama, sărutându-se.

După cum se părea, ori de câte ori mama sau fata ieşeau din casă, îşi luau rămas-bun de parcă ar fi plecat în ţări depărtate, iar când se întâlneau peste cel mult un ceas — se îmbrăţişau din nou, sărutându-se de parcă nu s-ar fi văzut de ani de zile. Sărmanele, n-aveau pe nimeni în lumea asta; fata însemna totul pentru mamă, şi invers.

Noémi mai aruncă o privire întrebătoare spre maică-sa, iar Tereza dădu din cap ca şi când ar fi vrut să spună: „Du-te!"

Şi astfel, Noémi şi Timár porniră să se plimbe prin insulă.

Cărarea era îngustă, aşa că cei doi erau nevoiţi să păşească aproape lipiţi unul de altul; dar Almira fu atât de înţeleaptă, încât îşi vârî pe furiş capul ei mare între dânşii, formând astfel un paravan viu care îi despărţea. În cei aproape trei ani care trecuseră, se schimbaseră multe pe mica insulă. Urmele mâinilor creatoare ale omului se vedeau de la un capăt la altul. Prin desiş se croise o cărare; fusese tăiat mărăcinişul ce creştea pe sub copaci, iar plopii crescuseră atât de groşi, încât doi oameni nu le puteau cuprinde trunchiul cu braţele; toţi puieţii sălbatici fuseseră altoiţi cu altoiuri de soi; din butaşii pitici, mâna priceputá a omului crease un gard viu; acolo unde se sfârşea livada, se înălţa un alt gard viu, împletit, dincolo de care se zărea o frumoasă păşune cu iarbă grasă unde păşteau oile şi caprele; o mioară mică şi albă avea în jurul gâtului o fundă roşie — semn neîndoielnic că era aleasa Noémiei.

Când animalele ce păşteau o zăriră pe însoţitoarea lui Timár, se grăbiră s-o întâmpine behăind — era un fel de salut pe care Noémi îl înţelese; apoi toate o conduseră până la cealaltă margine a păşunii, acolo unde se afla iarăşi un gard viu. Dincolo de acest gard se zărea o minunată livadă de nuci stufoşi şi masivi,

ale căror trunchiuri cu coaja netedă ca mătasea erau groase, mai groase de o jumătate de stânjen.

— Vedeţi — zise Noémi — nucii ăştia-s o adevărată mândrie pentru mama. Au cincisprezece ani. Sunt numai cu un an mai tineri decât mine.

Spusese totul atât de firesc!

În dreapta livezii de nuci, pământul era mlăştinos. Timár îşi aminti că, atunci când trecuse pentru prima oară pe sol, înaintase anevoie; acum, plante de apă, crini galbeni şi flori mari asemănătoare cu lăcrămioarele acopereau mocirla, iar în mijloc se zăreau două berze care meditau în tăcere, contemplând natura.

Timár deschise portiţa prin care se ieşea din livadă; îi făcea plăcere să revadă pământul pe jumătate înţelenit. Deodată însă i se păru că fata care-i slujea de călăuză trăda o oarecare teamă.

— Şi, într-adevăr, sunteţi şi acum tot singure pe insula asta? o întrebă Timár.

— Doar noi două. Uneori, dacă-i vreme bună şi-i zi de târg, ne mai vizitează cei care vor să facă schimb de mărfuri; pe timp de iarnă, când şi când, se mai abat pe-aici nişte tăietori de lemne care ne-ajută să tăiem hăţişurile; drept plată le dăm lemnele pe care le taie. Celelalte treburi le putem face numai noi două.

— Bine, dar îngrijirea pomilor cere multă migală şi-i o muncă obositoare, mai ales stârpirea omizilor...

— O! asta nu-i o greutate pentru noi. Prietenii noştri care cântă colo sus, în copaci, ne uşurează munca. Vedeţi câte cuiburi sunt în tufărişul acela? Ei, bine, toate-s pline cu vietăţi care-s în slujba noastră. Aici, în insulă, nimeni nu le face vreun rău şi drept răsplată ne slujesc de minune. Îi auziţi cum cântă?

Într-adevăr, dumbrava răsuna de concertul divin al păsărelelor; spre seară, toate se întorc la cuiburile lor şi atunci devin mult mai gureşe. Cât e ziua de lungă, cucul nu conteneşte să fie orologiul pădurii, iar mierla fluieră stihuri eline.

Deodată, Noémi scoase un ţipăt şi, înspăimântată, îşi duse mâna în dreptul inimii; pălise şi se clătina gata-gata să cadă pe spate, aşa că Timár socoti că-i de datoria lui s-o ţină de mână să nu cadă.

— Ce s-a întâmplat?

Noémi îşi acoperi faţa şi, ca un copil, pe jumătate râzând, pe jumătate plângând, bolborosi cu scârbă şi tremur în glas:

— Uite-o, uite-o... vine!

— Cine vine?

— Acolo... uite!

Într-adevăr venea cineva: o broască râioasă respectabilă sărea greoi furişându-se prin iarbă; venea spionându-i cu un singur ochi, gata ca la nevoie, dintr-un singur salt, să se facă nevăzută în cel mai apropiat şanţ.

Noémi era atât de înspăimântată, încât simţea că i se tăiaseră picioarele.

— Cum, ţi-e frică de broaşte? o întrebă Timár.

— Mi-e silă de ele. Cred că aş muri dacă vreuna ar sări pe mine.

— Mda, aşa sunt fetele. Le plac pisicuţele, fiindcă ştiu să se linguşească în fel şi chip, şi le e scârbă de-un biet broscoi pentru simplul fapt că-i urât ca noaptea. Numai că, vezi, pentru om broasca e un prieten la fel de devotat cum sunt şi păsările. Acest dispreţuit şi urât animal e cel mai bun prieten al grădinarilor. Dumneata ştii foarte bine că sunt fluturi, gândaci şi omizi care ies şi mişună numai noaptea. Or, noaptea, toate păsărelele dorm şi deci nu mai pot apăra grădinile. Ei bine, atunci iese din crăpăturile pământului hidoasa broască şi, pe întuneric, începe să se lupte cu duşmanii noştri. Nimiceşte şi omizile de noapte, şi fluturii, şi viermii, şi nimfele cărăbuşului, şi melcii care prăpădesc pomii fructiferi. E tare interesant să vezi o broască vânând un gândac. Stai liniştită şi uită-te la broscoiul ăsta hidos: el nu se târăşte prin iarbă pentru a te îngrozi pe dumneata. Departe de el gândul ăsta! E o făptură blândă, cu conştiinţa curată, care nu te socoteşte duşman. Priveşte acolo: vezi gândacul ăla albastru care-şi face vânt cu aripioarele? E cea mai primejdioasă gânganie pentru o pădure; se numeşte sfredelul lemnului şi o singură larvă de-a lui ajunge să prăpădească un pom tânăr. Prietenul nostru ciupit de vărsat şi-a pus ochii pe el. Să nu-l tulburăm! Uite cum se ghemuieşte pregătindu-se să sară; priveşte-l cu luare-aminte. Uite, a făcut un salt uriaş şi cu iuţeala fulgerului şi-a scos limba-i lungă şi... gândacul a dispărut, aşa că acum i se văd doar

aripioarele care n-au intrat încă în gura broscoiului. Ei, acum vezi că nu se cade să dispreţuim chiar atât de mult făptura asta urâcioasă — de fapt bunul nostru prieten — luându-ne numai după sutana ce-o poartă şi care, ce-i drept, e cam... ponosită?

Noémi bătu din palme încântată şi parcă nu-i mai era atât de silă de broscoi. Apoi, îl lăsă pe Mihály s-o ţină de mână şi astfel s-o conducă spre malul apei, arătându-i cât de spirituale făpturi sunt broaştele, cât umor şi ce însuşiri excepţionale au.

Timár îi vorbi despre broasca azurie de Surinam — o specie pentru care regele Prusiei dăduse patru mii cinci sute de taleri; apoi, despre broasca fosforescentă, care răspândeşte în juru-i o lumină scânteietoare şi căreia-i place să se furişeze în casele oamenilor, unde, ascunsă printre grinzi, cântă fără milă toată noaptea; că, în Brazilia, de pildă, se întâmplă adeseori ca broaştele fosforescente să înceapă să concerteze în teatru pe cont propriu, întrecând toţi cântăreţii şi toată orchestra Operei.

Noémi râdea de duşmanul acela îngrozitor. Or, râsul stă la jumătatea drumului între ură şi dragoste.

— Ah, de n-ar orăcăi atât de urât!

— Mda, numai orăcăitul ăsta al broscoilor e limbajul prin care-şi arată dragostea faţă de doamnele broaşte; desigur, ştii că numai masculii pot orăcăi; femelele sunt mute. Cât e noaptea de lungă broscoiul spune iubitei sale: „Ah, ce minunată eşti! Ah, ce dulce eşti!" Şi-atunci poate cineva să afirme că pe lumea asta există o fiinţă mai tandră decât broasca?

Noémi era fără doar şi poate înduioşată.

— Şi-apoi broasca e şi savantă. De pildă, brotăcelul simte schimbarea vremii; dacă-i rost de ploaie el ştie cu mult înainte: începe să orăcăie şi scoate capul din apă; dacă simte că va fi secetă, atunci se dă la fund.

— Aşa? făcu Noémi, curioasă.

— Stai să prind unul! se oferi Timár. Aud un brotac orăcăind pe-aci, prin crângul de aluni.

Nu trecu mult şi Mihály se întoarse ţinând în palmele făcute căuş un brotăcel căzut prizonier. Noémi ba tremura, ba se înfierbânta; obrajii i se îmbujorau şi îi păleau în aceeaşi clipă.

— Şi-acum, priveşte aci! o îndemnă Timár, întredeschizându-şi palmele. Ei, ce zici! Poţi să-ţi închipui o făptură mai drăgălaşă decât asta? E atât de frumos! Verde ca iarba, iar picioarele parcă-s nişte mânuţe de copil. Şi cum îi mai bate inima! Şi cum se uită la noi cu ochii lui frumoşi şi inteligenţi ca două mărgele încercuite de două inele aurii! Brotăcelul nu se teme de noi.

Cu nehotărârea ce ţi-o dă curiozitatea şi frica, Noémi întinse mâna tremurândă spre broscuţă, dar şi-o trase repede înapoi.

— Ei, hai, ia-l dumneata! Hai, pune mâna pe el! E cea mai blândă fiinţă din lume. Ţine palma!

Jumătate râzând, jumătate înspăimântată, Noémi întinse palma; nu se uita însă spre brotăcel, ci în ochii lui Mihály, iar când simţi micul animal cu sânge-rece atingându-i mâna, tresări şi se înfioră. Deodată însă izbucni într-un râs zglobiu, ca un copil care mult timp s-a sfiit să intre în apă, dar care, odată intrat, ţipă de bucurie.

— Ei, vezi ce cuminte stă? Se simte foarte bine acolo. Acum o să-l ducem acasă, o să-l vârâm într-un borcan cu apă, meşterim o scăriţă pe care o dăruim brotăcelului prizonier şi-apoi o să vezi: dacă simte că vine ploaie, se urcă pe scară. Dă să-l duc eu.

— Nu, nu! se împotrivi fata. Rămâne la mine. O să-l duc eu acasă.

— Păi atunci strânge pumnii ca nu cumva să sară. Uşurel însă! Şi-acum să ne întoarcem acasă, pentru că iarba a început să se umezească de rouă.

Şi se întoarseră acasă; Noémi fugi înainte şi încă de departe strigă:

— Mamă, mamă! Uite ce-am prins! O păsărică frumoasă!

Tereza o dojeni cu severitate:

— Ai uitat că nu-i voie să prinzi păsărele?

— Da, dar asta-i o pasăre grozav de frumoasă; a prins-o domnul Timár şi mi-a dăruit-o; uite, uite ce-am aici în palmă!

Când zări brotăcelul cel verde în palma Noémiei, Tereza îşi împreună mâinile a mirare.

— Mamă, uite cum clipeşte cu ochişorii lui atât de frumoşi! strigă Noémi, îmbujorată de plăcere. O să-l punem într-un

borcan, o să-l hrănim cu muşte şi el o să ne prezică vremea. Ah! tu, brotăcel drăgălaş, tu! Făptură mică şi dragă!

Şi, cu grijă, îşi lipi obrazul de micuţul brotăcel, mângîindu-l.

Uimită, Tereza privi spre Timár:

— Domnul meu, sunteţi vrăjitor, zău aşa. Nu mai departe decât ieri, ai fi putut s-o sperii de moarte cu o dihanie ca asta...

Noémi era mai mult decât entuziasmată de ceea ce aflase despre broaşte; în timp ce aşternea pentru cină în pridvor, îi ţinu mamei Tereza o adevărată conferinţă batracologică, bazându-şi întreaga ştiinţă pe cele auzite de la Timár; spuse, aşadar, că broaştele sunt nişte animale foarte folositoare, că sunt fiinţe inteligente şi pline de umor, că n-au pic de adevăr învinuirile ce li se aduc că împroaşcă venin, că se furişează în gura oamenilor care dorm, că sug laptele vacilor, că atunci când ţii un păianjen deasupra lor ele crapă de necaz; toate astea sunt născociri prosteşti. Broscuţele sunt prietenii noştri cei mai buni, prieteni care stau de strajă în timpul nopţii; iar micile urme de care-i plină prispa netedă ca-n palmă, ce înconjoară casa, nu-s altceva decât semnele patrulării lor nocturne; păi în cazul ăsta n-ar fi curată nerecunoştinţă să-ţi fie frică de broscuţe?

În timp ce Noémi vorbea, Timár împleti din nuiele de salcie o scăriţă pitică pentru meteorologul cu spatele verde; scăriţa o aşeză într-un borcan cu gura largă, umplut pe jumătate cu apă şi acoperit în partea de sus cu o bucată de hârtie; apoi rupse puţină hârtie făcând o deschizătură prin care urma să i se ofere muşculiţe prorocului prizonier. Supărat pesemne de noua-i misiune, brotăcelul se lăsă la fundul borcanului vrând să arate că nu-i trebuie nici muşte şi că nu voia nici să cânte; văzându-l, Noémi se bucură; brotăcelul dădea indicaţii că vremea va continua să fie frumoasă.

— Domnule dragă — spuse Tereza după ce aduse şi aşeză bucatele pe măsuţa la care luară loc toţi trei — dumneavoastră n-aţi făcut numai o adevărată minune cu Noémi, ci i-aţi făcut şi un mare bine. Insula noastră era un adevărat paradis pentru ea dacă nu i-ar fi fost frică de broaşte; dacă dădea peste una, pălea şi, din pricina spaimei, era parcă scuturată de friguri, iar ca să

treacă de gardul viu spre mlaştinile acelea în care orăcăie puzderie de broaşte, ei bine, nici o putere omenească n-ar fi fost în stare s-o convingă! Aţi schimbat-o cu desăvârşire; de-acum o să iubească toate împrejurimile căminului nostru.

— Minunat cămin! observă Timár.

Tereza oftă adânc.

— De ce ai oftat aşa? o întrebă Noémi.

— Ştii tu foarte bine de ce.

Ştia şi Timár, ba ştia foarte bine cui îi era adresat suspinul acela. Noémi încercă să aducă-n discuţie un subiect mai plăcut.

— Până acum mi-a fost frică de broaşte, fiindcă odată, mai demult, un copil răutăcios a fugărit sub ochii mei o uriaşă broască arămie, zicând că broasca aia se numeşte boul broaştelor şi că dacă o baţi pe spate cu o urzică începe să mugească întocmai ca boul. Şi-apoi a bătut-o cu o urzică, iar biata vietate a început să orăcăie atât de îngrozitor, că n-o să pot uita niciodată; parcă ar fi chemat tot neamul broaştelor să se răzbune pe noi şi tot corpul i s-a acoperit de o spumă albă. De atunci am fost convinsă că broaştele se târăsc şi ţopăie în jurul meu numai şi numai să mă împroaşte cu veninul lor. Iar băiatul acela răutăcios râdea cu hohote auzind orăcăitul înspăimântător pe care-l scotea biata făptură.

— Şi cine era băiatul acela răutăcios? întrebă Mihály.

Noémi tăcu şi dădu din mână ca şi când ar fi vrut să se apere, aşa că Timár ghici despre cine era vorba; privi spre Tereza şi ea clătină din cap, încuviinţând. Ştiau să-şi ghicească gândurile.

— A mai dat pe aici de-atunci? întrebă Mihály.

— Ah! Vine în fiecare an şi mă chinuieşte mereu. De la o vreme a născocit altceva pentru a mă jefui. Vine cu o barcă şi, fiindcă n-am bani să-i dau, cere miere, ceară şi lână pe care apoi le vinde. Iar eu îi dau, numai să mă văd scăpată de el.

— În anul ăsta n-a venit încă — spuse Noémi.

— O, nu te teme! M-aştept să pice din clipă în clipă.

— Măcar de-ar veni acum! spuse Noémi.

— De ce, prostuţă mică?

Peste chipul Noémiei trecu ceva ca o flacără.

— Aşa. Aşa vreau eu.

Timár ştia câtă fericire putea s-aducă celor două fiinţe un singur cuvânt de-al lui. Nu rosti însă acel cuvânt, zgârcindu-se ca un copil care, primind prăjitura preferată, mai întâi ciuguleşte firimiturile. Îl îndemna parcă ceva să încerce să guste toate bucuriile şi durerile locuitorilor insulei.

În timpul cinei soarele apusese şi acum se lăsa o seară minunată şi tihnită, o seară caldă, de primăvară. Cerul părea o boltă străvezie de aur. Pe crengile pomilor nu tremura nici o frunză.

Noémi, Tereza şi oaspetele lor urcară pe o scară de lemn în vârful stâncii. De-acolo se vedea până hăt-departe peste creştetul copacilor, peste spicul stufărişului, dincolo de apele Dunării.

La picioarele lor, insula se întindea ca un fermecător ochi de mare, cu valuri multicolore în zeci de nuanţe; merii înfloriţi aveau culoarea roşie-trandafirie, iar caişii, cu noile lor mlădiţe, erau roşii ca sângele; coroanele vălurite ale plopilor erau aurii, ale perilor — albe ca omătul, iar ale prunilor — arămii; printre pomii livezii, ca un con cuprins de flăcări, se ridica acoperită de trandafiri purpurii stânca singuratică pe al cărei creştet se înălţau tufele de levănţică, alcătuind un desiş de nepătruns.

— Ce privelişte minunată! exclamă Timár, fermecat de peisajul acela tulburător de frumos.

— Da' să vedeţi ce încântător e vara, spuse Noémi, cu aprindere. Pintenaşii iau locul trandafirilor şi acoperă stânca până sus de tot, aşa că stânca pare înveşmântată în aur; iar levănţica ce înfloreşte pe creştetul ei pare o cunună albastră.

— Voi veni la vară să văd! spuse Timár.

— Adevărat?!

În culmea bucuriei, fata îi întinse mâna; Timár simţi o strângere de mână fierbinte cum nu-i dăruise până atunci nici o altă femeie. În clipa următoare, Noémi se repezi la pieptul Terezei şi îşi încolăci braţele în jurul gâtului ei.

Jur-împrejur domnea o linişte adâncă, netulburată de glas omenesc. Doar orăcăitul monoton al miilor de broaşte tulbura tăcerea nopţii întunecate ce se lăsa încet-încet. Cerul era despicat spre răsărit de două raze ca două spiţe. O parte a bolţii era

sinilie, iar cealaltă de culoarea opalului. Chiar şi cerul senin poate să ajungă în conflict cu sine însuşi!

— Ştii ce cântă broaştele? şopti Noémi mamei sale. Ştii ce spun? „Ah, ce dragă îmi eşti! Ah, ce dulce eşti!" Asta spun toată noaptea. „Ah, draga mea! Ah, iubita mea dulce!"

Şi de fiecare dată îşi săruta mama.

Uitând de sine şi de lume, Mihály stătea acolo, în vârful stâncii, cu mâinile încrucişate pe piept. Luna nouă îşi cernea razele-i sclipitoare printre frunzele înfiorate ale plopilor. În clipa aceea, frunzele păreau poleite cu argint. Un sentiment nou şi minunat îi umplea inima. Dor sau frică? O amintire care înspăimânta, sau o speranţă care-i dădea aripi? Bucurie născândă, sau durere ce se afundă în trecut? Sentimente care te apropie de Dumnezeu şi de oameni, sau sentimente care te apropie de animale? Instinct sau presimţire? Înrâurirea lunii sau freamătul primăverii ce cuprinde copacii, iarba şi toate făpturile cu sânge cald sau rece?

Tot aşa stătuse cu ochii larg deschişi şi-atunci când privise luna ce apunea trimiţându-şi razele în prova corabiei scufundate. Fără voia lui gândurile sale vorbeau cu lumina fantomatică a razelor lunii şi apoi glăsuiau într-însul:

„Tot nu mă înţelegi?! Mâine o să vin iar şi-atunci mă vei înţelege!"

PĂIANJENUL PRINTRE TRANDAFIRI

DAR OAMENII CARE TRĂIESC din munca lor nu prea au timp ca, stând pe stâncă, să contemple luna şi să admire frumuseţile naturii; oile se întorceau de la păşune, iar caprele aşteptau să fie mulse; mulsul era îndeletnicirea mamei Tereza; culesul ierbii pentru „furnizorii" de lapte era datoria Noémiei. Timár îşi rezemă umărul de portiţa staulului şi, aprinzându-şi pipa, continuă să vorbească la fel ca orice flăcău de la ţară când face curte unei fete din sat.

Cazanul pentru fiert apa de trandafiri fu umplut încă o dată înainte de a se înnopta de-a binelea, apoi cu toţii plecară la culcare.

Timár hotărî să doarmă în stupină, aşa că Tereza îi făcu acolo un culcuş pe fân proaspăt, iar Noémi netezi locul unde urma să-şi pună capul; Mihály n-avea însă nevoie să fie prea mult legănat. Somnul îl fură de îndată ce puse capul pe pernă şi cât fu noaptea de lungă visă că intrase ajutor de grădinar şi că fierbea apă de trandafiri într-un cazan cât toate zilele.

Când se trezi, soarele era sus. Dormise zdravăn. Albinele, într-un continuu du-te-vino, zumzăiau deasupra capului său. De faptul că cineva trecuse pe-acolo încă dis-de-dimineaţă putu să-şi dea seama imediat, deoarece lângă culcuşul său îl aşteptau gata pregătite toate instrumentele necesare tabietului matinal al oricărui bărbat — instrumentele pe care şi le adusese în traistă. Se ştie doar că bietul, sărmanul bărbat care şi-a făcut obiceiul să-şi radă barba e prost dispus toată ziua dacă nu poate să îndeplinească acest ritual. De aceea, când poposeşte la o casă străină e bucuros nevoie-mare dacă cineva încearcă să-i uşureze soarta tocmai când, abia trezit din somn, începe să se întrebe neliniştit unde ar putea să găsească o coajă de săpun, un strop de apă caldă şi un ciob de oglindă în care să se strâmbe ca o caricatură; căci blestemata aceea de barbă, ce aduce a mirişte şi seamănă cu miile de împunsături ale mustrării de conştiinţă, îl indispune stricându-i orice chef. Şi cât de fericit se simte după ce a izbutit să scape de acest chin şi poate să-şi mângîie obrajii netezi!

În timp ce se bărbierea, Tereza şi Noémi îi pregăteau micul dejun compus din lapte proaspăt şi unt; pe urmă începea munca zilnică: culesul petalelor de trandafiri.

Aşa cum de altfel dorise, Mihály fusese repartizat la tescuitul petalelor. Noémi le culegea, el tescuia, iar Tereza se ocupa de cazan. Timár povesti Noémiei o mulţime de lucruri despre trandafiri. Nu-i spuse însă că petalele lor roze semănau foarte mult cu obrajii ei îmbujoraţi — asta pentru că, fără îndoială, Noémi ar fi râs de el — ci îi înşiră tot ceea ce aflase despre trandafiri în timpul călătoriilor sale, poveşti pline de tâlc pe care Noémi le asculta cu luare-aminte şi din pricina cărora începuse să-l respecte şi mai mult pe Timár. Căci în faţa fetelor tinere şi nevinovate, omul înţelept şi savant se bucură încă de multă trecere.

— În Turcia apa de trandafiri foloseşte şi la pregătitul mâncărurilor şi băuturilor. Pe-acolo cresc adevărate păduri de trandafiri. Până şi mătănii se fac din florile lor. Petalele trandafirilor fărâmiţate se presează în nişte forme sferice. De aceea mătăniilor li se mai zice şi boabe de trandafir. În Orient există o varietate neasemuit de frumoasă din care se scoate uleiul de trandafir, e trandafirul de balsam; trandafirii aceştia cresc înalţi ca nişte copaci de doi stânjeni, iar crengile lor se încovoaie sub povara florilor albe ca zăpada. Mireasma lor întrece mireasma altor soiuri; dacă pui la soare apa în care au fost ţinute petalele trandafirului de balsam, apa capătă imediat culorile curcubeului din cauza uleiului care iese din petale. Tot aşa se întâmplă şi cu trandafirul veşnic verde, cel care nu-şi leapădă frunzele nici iarna. Trandafirul de Ceylon — Rosa del Rios — îngălbeneşte atât de puternic părul şi barba, că trec ani de zile până să-şi revină la culoare; de aceea în Levant se face un comerţ în toată regula cu petalele uscate ale acestui trandafir. Iar petalele trandafirului de Moggor te îmbată cu mireasma lor atât de tare, de parcă ai fi băut vin. Trandafirul Vilmorin are un gândac care, dacă-i înţeapă tulpina, pe locul înţepăturii creşte un fel de bulgăre mare cât pumnul. Se zice că bulgării ăştia ai trandafirului Vilmorin puşi sub căpătâiul copiilor plângăreţi îi cufundă într-un somn adânc.

— Şi... dumneavoastră aţi fost peste tot pe unde cresc aceşti trandafiri? întrebă Noémi.

— Cum să nu! Am străbătut multe meleaguri îndepărtate. Am fost la Viena, la Paris, la Constantinopol.

— Şi toate oraşele astea sunt departe de-aici?

— Dacă cineva ar merge pe jos, în treizeci de zile ar fi la Viena şi în patruzeci la Constantinopol.

— Dumneavoastră aţi fost însă cu corăbiile.

— Mergând cu corabia, drumul pare şi mai lung, pentru că din când în când trebuie să mai încarci şi mărfuri.

— Marfă pentru cine?

— Pentru stăpânul meu, care mă trimite la drum.

— Stăpânul dumneavoastră e şi-acum tot domnul Brazovics?

— De unde ştii asta?

— Mi-a spus cârmaciul când aţi trecut pe aici.

— Păi, nu mai e. A murit.

Auzindu-l, Tereza strigă cu patimă:

— A murit? Vasăzică a murit! Dar soţia şi fata lui?

— Odată cu moartea lui Brazovics, au pierdut toată averea.

— Ah! Dumnezeule drept! Deci le-ai plătit!

— Mămico! Mămica mea bună! rosti Noémi cu glas blând şi rugător.

— Domnul meu! În afară de cele ce ţi-am spus în noaptea aceea, află încă ceva: atunci când asupra noastră s-a abătut năpasta aceea înspăimântătoare şi când m-am rugat în zadar de Brazovics să nu ne lase cerşetoare pe drumuri, ei bine, atunci m-am gândit că omul acela are nevastă şi copil, că n-ar fi rău să mă duc să mă rog de soţia lui, crezând c-o să mă înţeleagă şi o să-i fie milă de mine. Mi-am luat în braţe copila şi, pe o căldură înăbuşitoare, am călătorit până la Komárom. Am găsit repede impunătoarea lor casă cu etaj. Am aşteptat afară, pe coridor, fiindcă nu mi-au dat voie să intru. În sfârşit, a apărut şi doamna însoţită de copila ei. M-am aruncat atunci la picioarele ei şi în numele Sfintei Fecioare am rugat-o să-i fie milă de mine şi să mă ocrotească îndupIecându-şi soţul. Şi-atunci femeia aceea m-a luat de braţ şi m-a îmbrâncit pe scări. Mi-am apărat copila cu amândouă braţele ca nu cumva în cădere să i se întâmple ceva; eu însă m-am lovit cu capul de coloana aceea care susţine bolta scărilor. Semnul se vede şi-acum aici, pe frunte. Iar fetiţa aceea de cinci ani stătea în capul scărilor şi râdea privind în urma noastră cum ne depărtam şchiopătând, râdea şi asculta nepăsătoare plânsul copilei mele. Iată de ce acum binecuvântez mâna care le-a zvârlit şi pe ele pe treptele scării unde m-au îmbrâncit pe mine!

— Ah, mămico, nu mai vorbi aşa!

— Vasăzică au ajuns la sapă de lemn? Vasăzică au ajuns cerşetoare? Hoaşca aceea trufaşă şi elegantă! Umblă în zdrenţe, nu-i aşa? Şi bat în zadar pe la uşile vechilor cunoştinţe, nu-i aşa?

— Nu, mamă Tereza, răspunse Mihály, s-a găsit cineva care le-a dat adăpost, care are grijă de ele.

— Smintitul! strigă şi mai pătimaşă Tereza. De ce stă în calea destinului? Cum îndrăzneşte să găzduiască în casa lui blestemul care o să-l ajungă şi pe el?

Noémi fugi spre mamă-sa şi, cu amândouă mâinile, îi acoperi gura. Apoi, lipindu-se de pieptul ei, încercă s-o împiedice să vorbească sărutând-o mereu.

— Nu! Nu, dragă mamă! Nu vorbi aşa! Nu blestema! Nu pot să aud astfel de lucruri din gura ta! Ia-ţi blestemul înapoi. Lasă-mă să şterg cu sărutări cuvintele astea de osândă.

Sărutările Noémiei avură darul s-o trezească pe Tereza.

— Nu te teme! Nu te teme, micuţă neştiutoare! răspunse ea, mângâind-o pe păr. Blestemul nu are nici un preţ. E numai un obicei vechi şi urât al nostru, al femeilor bătrâne. Dumnezeu nici nu se gândeşte să-şi însemne undeva blestemele viermilor striviţi în picioare şi să le păstreze până în ziua răzbunării. Blestemul meu n-o să ajungă pe nimeni.

Timár îşi spuse în gând: „Pe mine m-a şi ajuns, fiindcă eu sunt smintitul care le-a primit în casa lui."

Noémi încercă să aducă din nou vorba despre trandafiri:

— Spuneţi-mi, cum aş putea să am şi eu trandafiri de Moggor, a căror mireasmă te îmbată?

— Dacă vrei, o să-ţi aduc eu.

— Dar unde cresc?

— În Brazilia.

— Şi-i departe până acolo?

— În partea cealaltă a globului pământesc.

— Şi ca să ajungi acolo trebuie să călătoreşti pe mare?

— Şase luni de zile încheiate.

— Şi de ce trebuie să mergeţi tocmai acolo?

— Pentru afaceri şi... ca să-ţi aduc trandafiri de Moggor.

— Mai bine mă lipsesc!

Noémi părăsi în grabă bucătăria, şi Mihály băgă de seamă că avea ochii plini de lacrimi.

Fata nu se mai întoarse la povarnă decât pentru a-şi deşerta coşul când acesta se umplea cu petale de trandafiri; încetul cu încetul, pe rogojină se înălţă un adevărat munte de petale.

Mai înainte ca soarele să ajungă la nămiezi, distilară petalele de trandafiri fermentate cu o zi mai înainte; după prânz, Tereza îşi anunţă oaspetele că în ziua aceea nu mai era nimic de făcut, aşa că aveau răgaz pentru a da o raită de jur împrejurul insulei. Un călător ca Timár, umblat peste mări şi ţări, putea fără-ndoială să le dea un sfat în legătură cu plantele ce mai puteau fi aclimatizate cu folos acolo, în micul lor paradis.

Tereza porunci Almirei: „Tu să rămâi aici şi să păzeşti casa! Te culci în faţa prispei şi nu te mişti în ruptul capului!" Almira înţelese porunca şi o urmă întocmai.

Tereza şi Noémi, însoţite de Mihály, se îndreptară spre pădurice. Dar abia dispăruseră, că Almira deveni neliniştită, îşi ciuli urechile şi începu să mârâie supărată. Simţise ceva. Îşi scuturâ capul cu ciudă. Şi, deodată, o voce de bărbat începu un cântec nemţesc al cărui refren era: *„Sie trägt, wenn ich nicht irre ein schwarzes Camisol"*[1]. Fără îndoială că cel care se apropia dinspre mal cânta pentru a le înştiinţa pe locuitoarele colibei. Se temea de dulăul acela mare cât toate zilele.

Almira însă nici nu lătră. Drumeţul se ivi printre arcadele de trandafiri ce umbreau cărarea. Era el... Krisztyán Tódor.

De data asta venea îmbrăcat ca un domnişor din înalta societate, într-un frac bleumarin cu nasturi galbeni, iar pelerina o avea aruncată pe braţ. Deşi îl văzuse, Almira nu se mişcă. Câinele acesta era un adevărat filosof. Îşi făcuse probabil următorul raţionament: „Când mă iau de el mai acătării, totdeauna pe mine mă leagă, şi nu pe acest individ. E mai bine deci să păstrez pentru mine părerea ce-o am despre el şi, rămânând deocamdată într-o neutralitate armată, să iscodesc ce face."

Tódor fluieră familiar şi se apropie de inamicul său cel mare şi negru:

— Servus, Almira, dragă Almira! Vino aici, aici, căţeluşul meu drag. Dar unde-ţi sunt stăpânele? Trage-i un lătrat pentru mine, rogu-te! Unde-i draga mamă Tereza?

[1] Ea poartă, dacă nu mă înşel, un camizol negru (germ.).

Era însă cu neputinţă să primească un răspuns din partea Almirei.

— Frumoasa şi micuţa mea Almira, priveşte ce ţi-am adus: o bucată de friptură. Poftim, înhaţ-o! Ei cum, nu vrei? Crezi cumva că-i otrăvită? Ah! ce prostuţă eşti! Hai mănâncă, frumoasă Almira.

Dar Almira nici nu mirosi măcar bucata de carne aruncată la picioarele ei până când Narcisa nu se furişă spre friptură (pisicile nu au un caracter atât de ferm). Văzând-o, Almira se supără şi începu să sape o groapă în pământ; când termină, vârî friptura înăuntru, potrivit obiceiului pe care-l au unii câini prevăzători care adăpostesc ceea ce le prisoseşte, ca să aibă pentru zile mai puţin binecuvântate.

— Măi, ce bănuitor e dulăul ăsta fioros! mormăi ca pentru sine Tódor. Ei, cred că pot să intru în casă?!

Asta însă nu-i mai era îngăduit. Almira nu dădu răspuns nici la această întrebare, ci doar îşi ridică puţintel buza de sus, arătându-i lui Tódor ce frumoasă dantură avea.

— Ho-ho, zăpăcito! Nu cumva să te repezi la mine! Dar unde-s gazdele? Poate în povarnă?

Tódor se duse spre povarnă şi privi înăuntru, nu zări însă pe nimeni. Îşi spălă faţa şi mâinile în apa de trandafiri ce aburea, bucurându-se nespus de mult că putea să murdărească în felul ăsta rodul unei zile întregi de muncă. Numai că în clipa când vru să iasă afară, văzu că drumul îi era barat. Almira se culcase pe prag şi stătea nemişcată; când Tódor dădu să iasă, câinele îşi arătă iarăşi colţii.

— Ei na, acum nu vrei să mă laşi să ies, hm? Vai ce prost crescut eşti! Nu-i nimic, fie şi-asta! O să aştept aici până vin gazdele. Tocmai bine: să-mi odihnesc oasele.

Spunând acestea se lungi pe grămada de petale proaspăt culese de Noémi.

— Oho, ce grozav pat mi-am găsit! Un culcuş demn de Luculus[1]. He-he-he!

---

[1] General roman (114–57 î.Hr.), căruia îi plăceau luxul şi mâncărurile alese.

Gazdele şi Mihály se întorceau de la plimbare. Tereza fu surprinsă văzând că Almira nu stă culcată în faţa prispei, ci păzeşte uşa pivniţei.

— Ce-i acolo, Almira?

Îndată ce auzi vocea Terezei, Tódor se gândi să facă o glumă, aşa că se ascunse atât de bine în grămada de petale, încât nu mai putea fi văzut, iar când Noémi aruncă o privire înăuntru prin uşa întredeschisă întrebând şi ea: „E cineva aici, Almira?", Tódor scoase capul din grămada de trandafiri şi rânji.

— Da! Unicul şi dragul tău logodnic, frumoasă Noémi!

Fata ţipă îngrozită şi, clătinându-se, fu gata-gata să cadă pe spate.

— Ei, ce este? o întrebă maică-sa, repezindu-se spre dânsa.

— Printre trandafiri... bolborosi Noémi.

— Ce e printre trandafiri? Un păianjen?

— Da. Un păianjen.

Tódor sări râzând din culcuşul de trandafiri şi, ca unul care printr-o glumă foarte reuşită face o surpriză celor dragi — o glumă de care toată lumea e obligată să râdă —, continuă să hohotească; apoi se aruncă de gâtul Terezei şi, fără să se sinchisească de privirea ei supărată sau de teama întipărită pe faţa Noémiei, o sărută de mama-focului.

— He-he-he! Aşa-i că v-am făcut o surpriză, dragă mamă Tereza? Dragostea mea, dulcea, şi draga, şi buna mea mamă! A venit ginerele tău. He-he-he! Şi ca o sirenă mă înalţ din marea de trandafiri. He-he-he!

După aceea se îndreptă spre Noémi; dar fata se feri cu grabă din calea braţelor care voiau s-o îmbrăţişeze şi abia atunci Krisztyán Tódor îşi dădu seama că de faţă se mai afla şi o a treia persoană: Timár Mihály. Întâlnirea aceasta îi spulberă entuziasmul forţat care de altfel aducea a mascaradă; era clar că n-are nici o poftă să dea ochii cu omul care-i aducea aminte de unele întâmplări neplăcute.

— A! Servus, domnule căpitan! îl salută el pe Timár. Vasăzică ne întâlnim din nou aici. Nu cumva ai iarăşi pe corabie vreun paşă turc? He-he-he! Nu-ţi fie frică, domnule!

Timár ridică din umeri fără să răspundă nimic. Tódor se întoarse fulgerător spre Noémi şi, cu o prietenie făţarnică, o cuprinse de mijloc; dar fata îl împinse cât colo şi-i întoarse spatele.

— Ei, ia las-o în pace pe Noémi! rosti Tereza, cu o voce străină, uscată. Ce mai cauţi iarăşi pe aici?

— Bine, bine. Văd că vrei să mă goneşti, deşi abia am picat. Parcă n-aş avea dreptul s-o îmbrăţişez pe Noémi! Pe singura mea mireasă. Că doar nu se topeşte dacă mă uit la ea! Da' grozav vă mai temeţi de mine!

— Avem motive destule, spuse Tereza, ursuză.

— Ei, nu te supăra, mamă Tereza. De data asta n-am venit să-ţi cer nimic. Dimpotrivă. Vin să-ţi aduc bani cu carul. Oho! Grozav de multe parale! Atât de multe c-o să-ţi poţi răscumpăra frumoasa ta casă de altădată, vitele, grădina de pe Ostrova, adică tot ce-ai pierdut. Toate o să ţi le iei înapoi cu paralele astea frumoase! Doar ştii foarte bine că-i datoria mea de fiu să răscumpăr greşeala pe care a săvârşit-o tatăl meu faţă de tine.

Krisztyán Tódor se înduioşase până la lacrimi, dar lucrul acesta nu-i impresiona pe cei de faţă: nu aveau încredere nici în râsul, nici în plânsul lui.

— Ei, dar haideţi să intrăm în casă, spuse Tódor, pentru că ceea ce vreau să-ţi împărtăşesc nu se poate spune în faţa întregii lumi.

— Na, na, smintitule! făcu Tereza. Unde vezi tu o lume întreagă? Aici, pe insula asta pustie? Iar în faţa domnului Timár poţi vorbi orice, pentru că dânsul e o veche şi bună cunoştinţă de-a noastră. Totuşi, haide înăuntru. Ştiu că ţi-e foame; până la urmă asta o să spui.

— He-he-he! Dragă şi înţeleaptă mămică! Ce bine ştii tu care-i slăbiciunea lui Tódor, ce bine ştii tu că totdeauna mi-e o foame de lup! Şi-apoi, cine ştie să pregătească plăcinte sârbeşti mai bine decât tine? Când le vezi, parcă doreşti ca întreaga-ţi fiinţă să-ţi fie un pântec uriaş. În toată lumea nu se află o gospodină mai pricepută decât tine. Am fost invitat şi la chiolhanurile paşalei, dar bucătar ca tine n-are nici paşa!

Mama Tereza simţea o adevărată slăbiciune când i se lăuda ospitalitatea. Nu precupeţea să ospăteze pe orice drumeţ şi chiar pe duşmanul ei de moarte nu l-ar fi lăsat să plece flămând.

Krisztyán Tódor purta un figaro la modă în acea vreme, pe care-l aranja cu o trufie bine chibzuită în aşa fel, încât, intrând pe uşa căsuţei, grinda de sus să i-l doboare şi să aibă prilejul să spună:

— Of! Blestemata asta de pălărie modernă! Ce greu i-e omului obişnuit cu uşi mai înalte! În noul meu apartament sunt numai uşi înalte şi cu două canaturi. Şi am o splendidă privelişte spre mare!

— Oare ai într-adevăr vreo locuinţă a ta undeva pe lumea asta? întrebă Tereza, pregătind masa pentru cină în odaia cea mică.

— Te cred! La Triest, în cel mai grozav palat. Sunt agentul celui mai mare constructor de corăbii...

— La Triest? intră în vorbă Timár. Şi cum se numeşte?

— Construieşte vase maritime — spuse cu o mutră dispreţuitoare Tódor — nu bărcuţe d-alde astea... Îl cheamă *signor* Scaramelli.

Timár tăcu. Nu socoti că e cazul să destăinuiască celor de faţă că şi el comandase firmei Scaramelli să-i construiască o corabie.

— Ehe, acum înot în bănet! se lăuda Tódor. Milioanele trec cu duiumul prin mâna mea. Dacă n-aş fi un om cinstit, aş putea să ciupesc câteva miişoare. Am şi adus dragei mele Noémi ce i-am făgăduit. A? Ce-am făgăduit? Un inel. Ce piatră să aibă? Rubin? Smarald? Are un briliant, un briliant de trei carate şi jumătate. Ăsta va fi inelul de logodnă al micuţei mele Noémi. Uite-l aici.

Tódor îşi vârî mâna în buzunarul pantalonilor, scotoci îndelung, apoi făcu o mutră speriată, holbă ochii, horcăi cu o prefăcută groază un: „L-am pierdut!" şi, întorcându-şi buzunarele pe dos, lăsă să se vadă gaura buclucaşă prin care se făcuse nevăzut inelul cu briliante de trei carate şi jumătate.

Privindu-l, Noémi izbucni în râs. Avea un timbru atât de minunat şi de cristalin, încât era o adevărată plăcere să auzi un astfel de râs.

— Parcă înadins, să-ţi facă în ciudă, uite că nu s-a pierdut! exclamă Tódor. Da, înadins, ca să nu mai râzi aşa de batjocoritor, frumoasa mea logodnică!

Şi zicând acestea se apucă să-şi scoată cizmele; şi într-adevăr, când scuturâ una din cizme, inelul căutat căzu pe masă.

— Uite-l! Ceea ce stăpâneşti legal nu se pierde niciodată! Inelul Noémiei mele nu mă părăseşte tocmai pe mine. Poftim! Uită-te la el, mamă Tereza. E inelul pe care l-a adus viitorul tău ginere pentru logodnica sa. Ei, ce zici de asta? Iar dumneata, domnule căpitan, dacă te pricepi, spune-mi cam cât face briliantul ăsta?

Timár cercetă obiectul preţios şi spuse:

— *Pierre de Strass*[1] şi, între noi fie vorba, face cinci creiţari.

— Fugi de-aici, domnule! Păi ce, te pricepi dumneata la lucruri d-astea? Matale te pricepi doar la porumb şi la ovăz: în viaţa dumitale n-ai văzut un briliant!

Văzând că Noémi nu-l lasă cu nici un chip să-i pună pe deget inelul luat în râs, Tódor şi-l vârî în deget şi, în timp ce mâncă şi bău, avu grijă ca degetul cu inelul să-l ţină mereu ridicat. Tânărul avea o poftă de mâncare nemaipomenită. În timpul mesei vorbi fără încetare: arătă ce întreprindere grozavă era şantierul acela naval şi câte milioane de metri cubi de material lemnos înghite pe an, fapt pentru care jur-împrejurul lui nu se mai afla nici o pădure de unde să se mai poată aduce lemn bun pentru construirea corăbiilor, aşa că nu peste multă vreme va fi nevoie să se aducă tocmai din America. Doar în Slovenia se mai găsea câte ceva. În sfârşit, se sătură şi-atunci intră în miezul chestiunii:

— Eh, şi-acum dragă, scumpă şi bună mamă Tereza, o să-ţi spun pentru ce-am venit.

Tereza privi spre Tódor îngrijorată şi bănuitoare.

— Uite, cât ai bate din palme, te fac fericită şi pe tine, şi pe Noémi, şi pe mine; iar pe deasupra, în faţa lui *signor* Scaramelli o să-mi ridic *ego*[2]-ul. Stai numai şi ascultă aici! Odată, mai

[1] Imitaţie de pietre preţioase (fr.).

[2] Eul (lat.). Sensul ultimelor cuvinte: o să cresc în ochii lui.

demult, domnul Scaramelli mi-a spus: „Ascultă, amice Krisztyán, dumneata ar trebui să pleci în Brazilia".

— Ce bine era să fi plecat! suspină Tereza.

Tódor înţelese şi zâmbi.

— Ştii că de acolo se aduce lemnul cel mai de soi pentru construirea corăbiilor: *macayas*-ul şi *murumuru*-ul din care se face chila: *paripo*-ul şi *hatavoua* care se folosesc pentru coastele corabiei, *magrofea*, *royoc*-ul şi lemnul de *gratgal*, care stau în apă şi nu putrezesc în vecii vecilor, lemnul *mort aux rats*[1], al cărui miros nu-l pot suferi şobolanii, apoi lemnul-fier din care se face cârma, şi *sourgumtree*-ul, din care se fac ramele, *fernambuc*-ul şi *manchinel*-ul, şi „sângele balaurului", şi *casuar*-ul, şi „cafeaua diavolului", apoi *teak*-ul, lemnul de santal, mahonul din care se face mobilierul cel mai fin de pe corabie, şi *cascarilla*, *tacamanaca*, *voldor*-ul, în care nu intră cariul şi *maou*-ul ce nu poate fi sfredelit de *teredo navalis*[2].

— Sfârşeşte, rogu-te, cu aceste caraghioase denumiri indiene! îl întrerupse Tereza. Crezi că mă duci de nas dacă îmi înşiri toată botanica şi din pricina copacilor n-o să mai văd pădurea? Mai bine spune-mi: dacă în Brazilia cresc atât de mulţi copaci de soi, tu de ce nu te-ai dus acolo?

— Ehe! Păi tocmai aici se vede ingeniozitatea mea! Ce crezi că i-am răspuns lui *signor* Scaramelli? De ce ne-am duce în Brazilia când, pe aici, prin apropierea noastră cresc copaci mult mai buni decât ăia de-acolo? Eu ştiu o insulă în mijlocul Dunării pe care se află o pădure bătrână cu arbori unul mai frumos decât altul, ce pot concura cu cei sud-americani.

— Trebuia să-mi dea în gând! murmură Tereza.

— Plopii înlocuiesc perfect de bine *patavo*-ul, iar nucul dă cu tifla mahonului. Or, copaci de-alde d-ăştia sunt cu sutele pe insula noastră!

— Nucii mei?

— Iar mărul e cu mult mai bun decât *cascarilla*.

---

[1] Moartea şobolanilor (fr.).

[2] Un fel de scoică marină care îşi scobeşte lăcaşul în lemnul corăbiilor.

— Vasăzică ai avut grijă şi de meri?

— Iar prunii stau pe picior de egalitate cu cei mai buni copaci de *teak*.

— Şi tu vrei să-i tai pe toţi şi să-i vinzi domnului Scaramelli? întrebă cu o voce calmă Tereza.

— O să primim o grămadă de bani în locul lor. Cel puţin zece forinţi de fiecare copac. *Signor* Scaramelli mi-a dat *carte blanche*[1]. Pot să închei cu tine contractul chiar acum; îl am aici în buzunar, gata făcut, trebuie doar să-l semnezi şi suntem oameni bogaţi. Şi odată ce toţi pomii ăştia puchinoşi o să fie tăiaţi, se-nţelege că n-o să mai rămânem aici, ci o să plecăm să locuim la Triest, iar pe insula asta o să plantăm mălini — ştii că din lemnul lor se fac vestitele pipe de „vişin turcesc". Copăcelul ăsta n-are nevoie de îngrijire; trebuie cel mult să tocmim un paznic care să stea aici, să taie în fiecare an şi să vândă negustorilor din Vama crenguţele de mălin pentru pipe, iar noi o să încasăm cinci sute de galbeni la pogon pentru pipele de vişin turcesc; la zece pogoane, luăm cinci mii de galbeni.

Timár nu se putu stăpâni să nu zâmbească. În viaţa lui nu auzise speculaţii atât de îndrăzneţe.

— Ei, dar de ce zâmbeşte domnul? se răsti Tódor la el. Eu mă pricep la astfel de lucruri.

— Şi eu mă pricep, îi răspunse Tereza. De câte ori te-aduce aici ceasul rău, parcă vine pasărea morţii; ştiu că ai planuri îngrozitoare în privinţa mea. Ţi-ai dat seama că n-am bani şi că n-o să am vreodată. Ei bine! Până acum ai găsit de cuviinţă să vii cu luntrea şi ceea ce agoniseam pentru noi două, cărai şi vindeai. Ţi-am dat tot. Dumnezeu să te binecuvânteze pentru lucrul ăsta! Acum însă nu-ţi mai ajung fructele din care îmi iei dijma mai avan decât dacă aş plăti peşcheş paşei; acuma vrei să-mi vinzi şi copacii care-mi fac umbră. Singurii mei prieteni, copacii pe care i-am sădit şi i-am îngrijit cu mâna mea, din care trăiesc şi sub care mă odihnesc. Du-te şi să-ţi fie ruşine! Să-mi spui mie asemenea minciuni! Cum că ţi s-ar da comori în schimbul

[1] Mână liberă (fr.).

copacilor din care cineva ar construi corăbii! Da, fără-ndoială, i-ai tăia să-i dai pe un preţ de nimica primului vărar: ăsta-i planul tău grozav de iscusit. Pe cine vrei să prosteşti cu asemenea bazaconii? Pe mine? Du-te învârtindu-te cu bazaconiile tale cusute cu aţă albă, că altfel o să te învăţ eu la ce mai poate folosi creanga de vişin turcesc!

— Ei, ei, mamă Tereza, eu nu glumesc. Fără un scop anume n-am venit aici, asta ai putea s-o ştii. Ia gândeşte-te: ce sărbătoare e azi? Azi e ziua mea onomastică. Tot azi s-a născut mica şi draga mea Noémi. Ştii că bieţii noştri părinţi ne-au logodit încă demult şi că au hotărît ca atunci când Noémi o să împlinească şaisprezece ani să fim o pereche fericită. Aş fi venit de la capătul lumii aici, la voi, într-o zi ca asta. Iată-mă deci, cu toată dragostea fierbinte a inimii mele. Dar, în afară de dragoste, omului îi mai trebuie şi altceva: ce-i drept, am o leafă mare la *signor* Scaramelli; am cheltuit-o însă cumpărând un mobilier splendid. Or, şi tu trebuie să dai ceva de zestre Noémiei, nu de alta, dar fata ta trebuie să poată intra în lume aşa cum se cuvine rangului ei. Îi trebuie şi ei, vorba aia, trusou. Are dreptul să-ţi ceară lucrul ăsta. E singura ta fată. Poate să-ţi ceară să-i dai zestre.

Noémi, mohorâtă, se întoarse cu spatele şi, aşezându-se într-un colţ, îşi rezemase fruntea de perete.

— Da. Trebuie să-i dai ceva Noémiei. Nu fi atât de egoistă. Treacă de la mine, păstrează-ţi jumătate din copaci, dar dă-mi cealaltă jumătate şi las' pe mine cui şi în ce fel o să-i vând. Dă-mi ca zestre nucii ăştia; vorbesc serios, am cumpărător sigur pentru ei.

Tereza ajunsese la capătul răbdării:

— Ascultă-mă, Tódor, eu nu ştiu dacă azi e sau nu ziua ta onomastică, dar ştiu că Noémi nu s-a născut azi... Şi mai ştiu că dacă ai fi singurul bărbat pe lumea asta, Noémi tot nu te-ar lua.

— He-he-he! Las' pe mine! Asta mă priveşte.

— Fie precum zici! Acum însă o să isprăvesc foarte repede cu tine! Nucii mei dragi şi frumoşi nu ţi-i dau, chiar dacă ar trebui să se construiască arca lui Noe din ei. Pot să-ţi dau un singur copac să-l foloseşti pentru un anumit lucru ce mai devreme sau

mai târziu o să te-ajungă; dacă azi e onomastica ta, păi e tocmai nimerit pentru aşa ceva.

La aceste cuvinte, Krisztyán se ridică de pe scaun, dar nu pentru a pleca, ci pentru a întoarce scaunul şi a încăleca pe el proptindu-şi coatele de spetează şi privind în ochii Terezei, cu o neruşinare de necrezut.

— Eşti foarte drăguţă cu mine, mamă Tereza. Îţi dă însă prin gând că doar un singur cuvinţel dacă spun...

— Hai, spune! În faţa acestui domn poţi vorbi deschis, căci dânsul ştie totul.

— ...Că această insulă nu-i a ta.

— E adevărat.

— Şi că te pot denunţa în orice moment fie la Viena, fie la Istanbul...

— Pentru a face din noi cerşetoare şi pribege.

— Da, şi asta o pot face! izbucni Krisztyán Tódor dându-şi arama pe faţă; apoi, în timp ce ochii săi vicleni şi strălucitori căutau ţintă spre Tereza, scoase din buzunar o hârtie pe care era scris începutul unui contract, arătând data de pe dosul paginii. Şi chiar asta o să fac dacă nu semnezi imediat aici. Asta pot s-o fac şi am s-o fac!

Tereza tremura. În clipa aceea însă, Timár puse mâna pe umărul lui Tódor apăsându-l încet.

— Asta n-o poţi face, stimabile.

— Ce anume? întrebă Tódor, dându-şi capul pe spate cu o smucitură sălbatică.

— Să denunţi existenţa insulei şi faptul că a fost ocupată de cineva în mod arbitrar.

— Şi de ce n-aş putea s-o fac?

— Fiindcă cineva a şi dat în vileag existenţa ei.

— Cine?

— Eu!

— Dumneata? exclamă Tódor şi ridică pumnul să-l lovească pe Mihály.

— Dumneavoastră? strigă Tereza, ridicându-şi îndurerată mâinile încleştate deasupra capului.

— Da, eu am adus la cunoştinţă atât la Istanbul, cât şi la Viena că aci, lângă Ostrova, este o insulă fără nume care s-a format acum cincizeci de ani — spuse Timár încet, dar hotărât. Şi totodată am solicitat guvernului de la Viena, cât şi celui de la Istanbul să mi-o cedeze în folosinţă pe timp de nouăzeci de ani; pentru a-mi recunoaşte acest drept de vasal, plătesc anual guvernului maghiar un sac de nuci, iar guvernului din Istanbul o ladă cu prune uscate. Nu demult am primit de la Viena patentul şi de la Istanbul firmanul.

Timár scoase din buzunar cele două scrisori pe care le primise la sucursala din Baja, scrisorile acelea care-i produseseră o bucurie atât de mare. De îndată ce ajunsese un om de seamă, Mihály avusese grijă să aducă liniştea bine meritată acestei familii prigonită de soartă. Fie vorba între noi, pentru a i se fixa chiria aceea de un sac de nuci şi o ladă cu prune uscate, Timár plătise cu vârf şi îndesat.

— Şi de îndată ce am obţinut aprobarea celor mai înalte foruri, am transmis dreptul ce mi s-a acordat locuitoarelor şi actualelor coloniste ale acestei insule. Iată aici documentul legal de cedare a dreptului meu.

Fără să poată rosti un singur cuvânt, Tereza căzu la picioarele lui Mihály. Nu era în stare decât să plângă şi să sărute mâna bărbatului acela care o salvase de cel mai îngrozitor chin şi care înlăturase pentru totdeauna veşnicul ei coşmar. Iar Noémi îşi apăsă pieptul cu amândouă mâinile, de parcă s-ar fi temut ca nu cumva în locul gurii ce stătea încleştată să înceapă să vorbească inima.

— Prin urmare, domnule Krisztyán Tódor, spuse Mihály, vezi prea bine că nouăzeci de ani de-aici înainte dumneata nu mai ai ce căuta pe insula asta.

Pălind de furie, Krisztyán ţipă făcând spume la gură:

— Dar cine eşti dumneata? Şi cu ce drept te amesteci în treburile acestei familii?

— Pentru că îl iubesc! strigă Noémi cu o ardoare nestăpânită, aruncându-se la pieptul lui Mihály şi încolăcindu-i gâtul cu mâinile.

Tódor nu mai spuse nimic. În culmea furiei îl amenință pe Timár cu pumnul și apoi dispăru din odaie. Dar în privirea și în tăcerea lui erau cuprinse toate amenințările pe care le proferează cel ce pune mâna pe armă sau amestecă otravă.

Iar fata rămase acolo, lipită de pieptul lui Mihály.

ÎN AFARA LUMII

NOÉMI RĂMASE LIPITĂ DE PIEPTUL LUI Timár chiar și după plecarea omului împotriva căruia voise să-l apere cu trupul ei.

Dar, oare, de ce se lipise de pieptul lui Mihály? Pentru a-și arăta dragostea, spunând: „Pe omul acesta îl iubesc"?

Sau prin acest gest voise să-l alunge pentru totdeauna pe omul a cărui prezență o înspăimânta și să-l determine să n-o mai dorească niciodată de soție?

Oare copilul acesta crescut în pustietăți nu avea nici o noțiune despre pudoare, bună-cuviință, rușine, sfială? Nu cunoștea oare regulile societății privitoare la legăturile dintre bărbat și femeie, reguli pe care statul și biserica le statorniciseră prin legi aspre?

Să fi confundat oare dragostea cu recunoștința pe care i-o purta omului care le scăpase, pe ea și pe maică-sa, de veșnicele temeri, dăruindu-le acel mic paradis, celui care pentru asta se străduise desigur destul de mult, îngrijorat poate zi și noapte de soarta lor?

Să fi fost oare înspăimântată și, fără să-și dea seama ce face, alergase la pieptul binefăcătorului lor ca să-l apere de un atac mișelesc, atunci când îl văzuse pe prigonitorul lor pregătindu-se să-și scoată arma?

Sau făcuse acest gest gândindu-se că Timár era un biet căpitan de vas a cărui mamă fusese tot așa de sărmană ca și mama ei — Timár le spusese doar că era singur pe lume — și de aceea se repezise să-i sară în ajutor, gândindu-se: „Dacă în lumea asta el n-are pe nimeni, de ce să nu fiu eu cineva pentru el?" „De ce — s-o fi întrebat ea — s-a întors din nou pe această insulă pustie dacă nu l-a atras nimic? Iar dacă a venit fiindcă mă iubește, de ce nu l-aș iubi și eu?"

Nu, nu. Pentru tot ce făcuse Noémi nu era nevoie de nici o explicaţie, de nici o argumentare, de nici o scuză. Făcuse totul datorită dragostei curate ce i-o purta lui Mihály.

Nu ştia de ce şi pentru ce, dar iubea.

Nu ştia dacă era voie, dacă zeii sau oamenii îi îngăduiau să iubească, dacă pornind pe calea aleasă o aştepta tristeţea sau bucuria, dar iubea.

Nu se pregătise să-şi apere dragostea în faţa lumii sau a judecătorilor, nu se gândise să ceară îndurare cu capul plecat, nu cerea ocrotire bărbatului, nici iertare oamenilor, nici mila lui Dumnezeu. Iubea.

Aşa era Noémi.

Sărmana! Cât va trebui să sufere din această pricină!

...Mihály auzea pentru prima oară în viaţă pe cineva spunându-i că-l iubeşte.

Că e iubit cu o dragoste adevărată, aşa sărac cum e, ca un biet căpitan de vas care trudeşte pentru alţii, că era iubit dezinteresat şi fără să aibă merite deosebite, că era iubit pentru el însuşi!

O căldură fără seamăn îi năpădi fiinţa. O căldură ce putea trezi din somnul de veci şi un mort, redându-l vieţii.

Şovăind, cu teamă parcă, el ridică mâinile să poată cuprinde umerii fetei şi-o întrebă în şoaptă:

— Să fie oare adevărat?

Abia mişcându-şi capul sprijinit încă pe pieptul lui, fata îi dădu răspunsul aşteptat.

Mihály privi spre Tereza. Aceasta se apropie şi puse mâna pe creştetul Noémiei, încuviinţând parcă mărturisirea ei.

Urmă o tăcere lungă; fiecare părea că ascultă bătăile inimii celuilalt.

Într-un târziu, Tereza rupse tăcerea. Vorbea în locul Noémiei:

— Ah, dacă aţi şti câte lacrimi a vărsat, sărmana, de dorul dumneavoastră. S-o fi văzut seara cum se urca pe stâncă şi stătea acolo ceasuri întregi cu ochii pierduţi în zarea care vă ascunsese privirilor ei. De câte ori am auzit-o rostindu-vă numele în somn...

Noémi întinse mâna spre maică-sa ca pentru a-i stăvili destăinuirile.

Mihály înţelese gestul ei şi o strânse din ce în ce mai tare la piept.

Iată în sfârşit o fiinţă care îi dăruia dragostea, o fiinţă căreia din „omul de aur" nu-i trebuia aurul, ci numai omul! I se părea că până atunci trăise fără nici un rost, că de-abia acum a trecut hotarul unei lumi adevărate descoperind pământ nou, cer nou şi o altă viaţă. Când se aplecă să sărute fruntea Noémiei, îi simţi inima zvâcnind la pieptul său. Iar lumea din juru-i nu era decât mireasmă de flori, tufişuri îmbălsămate, zumzet de albine, ciripit de păsări. Şi toate îi şopteau acelaşi îndemn: „Iubeşte!"

Îmbătaţi de dragoste, simţeau nevoia de a ieşi din casă. Păşiră în neştire, îmbrăţişaţi, privindu-se în ochi fără să se sature şi gândind acelaşi lucru: „Ochii tăi au aceeaşi culoare ca şi ai mei."

Cerul strălucitor şi pământul înmiresmat se înţeleseseră parcă să-i farmece pe cei doi, iar trezirea sentimentelor desăvârşea farmecul; un copil care nu iubise încă pe nimeni şi un bărbat pe care nu-l iubise încă nimeni; oare unde-i va duce vraja de care fuseseră cuprinşi?

Începea să se însereze, iar Timár şi Noémi nu se mai săturau privindu-se.

Curând se făcu noapte şi răsări luna; atunci Noémi îl duse pe Mihály sus, în vârful stâncii eratice, acolo de unde altădată privise cu ochii plini de lacrimi pe urmele lui.

Timár se aşeză pe stânca acoperită de ochişori, între tufişurile înmiresmate de levănţică; Noémi se ghemui lângă el, culcându-şi capul înconjurat de şuviţe de aur pe braţul lui şi rămase astfel cu faţa în sus, privind cerul.

Tereza stătea lângă ei, în picioare, zâmbindu-le. De sus, din cerul violiu, luna topise parcă argint peste capetele lor.

„Iată — părea că spune chipul ei fantomatic — comoara aceasta e toată a ta. Ai găsit-o. De bunăvoie a venit spre tine; e a ta. Ai câştigat averi, dar pentru tine n-a existat încă nicăieri dragostea. Iat-o acum, aici. Ia-o! Primeşte-o şi gustă din plin, golind până la fund cupa bucuriei. E a ta, pentru tine s-a pregătit. Vei fi alt om. Cel iubit astfel de o femeie se poate socoti un zeu. Eşti fericit. Eşti iubit."

...Dar un glas lăuntric îi şoptea: „Eşti un hoţ!"

Primul sărut deschise parcă porţile unei noi lumi pentru Mihály.

Trezi în inima lui toate visurile tinereţii, înclinarea spre visare pe care o purtase cu sine în toate călătoriile sale de afaceri lungi şi singuratice. Trezi tot ceea ce îngropaseră întâmplările asprei meserii, socotelile meschine şi gândurile de fiecare zi. Nădăjduise că bogăţia îi va purta paşii spre paradisul fericirii pe care o aşteptase. Dar, abia ajuns acolo, văzuse că pentru el pomii acestui paradis aveau brumă în loc de flori. Şi iată că tocmai când părea îngheţat, când trecea nepăsător şi neînţeles cu toate visurile tinereţii sfărâmate, întâmplarea îi scosese în cale o oază în pustiu, o oază în care găsea pe neaşteptate ceea ce căutase zadarnic răscolind toată lumea: o inimă care-l iubea.

În sufletul lui se dezlănţui o minunată prefacere.

La început simţi că o teamă ciudată pune stăpânire pe dânsul: îi era frică de fericire. S-o primească sau să fugă de ea? Făcea bine sau rău? Însemna viaţă sau moarte? Şi ce se va întâmpla apoi? Unde era Dumnezeul care putea răspunde la această întrebare? Dumnezeu ştie să răspundă florii care-şi deschide petalele, gâzei care zumzâie din aripioarele sale, păsării care-şi clădeşte cuibul, dar nu omului care se întreabă înfiorat: „Îmi găsesc oare fericirea sau osânda dacă dau ascultare inimii?"

Timár ascultă glasul inimii.

„Uită-te în ochii ei! îi spunea. Nu-i nici un păcat să te îmbeţi de privirile acestor ochi."

Dar fiorii unei asemenea beţii nu durează numai o clipă.

Cei care se privesc în adâncul ochilor îşi lasă acolo sufletul atât de tare legat, încât nimeni pe lume nu-l mai poate descătuşa.

Când privea în ochii ei, Mihály uita de tot ce-l înconjoară şi simţea crescând aievea o altă lume, plină de lumină, de bucurie, de nădejdi şi desfătare.

Imaginea acestei lumi fermecătoare îl ameţi.

De când se ştia nu-l iubise nimeni. O singură dată îndrăznise să spere că va fi fericit, se zbătuse şi luptase pentru fericire, dar când ajunsese la ea, deznădejdea strivise totul, prefăcându-i întreaga viaţă în cenuşă.

Şi iată că acum i se spune că e iubit. Îi spune acest lucru tot ce-l înconjoară: florile care cad din pomi fulguind asupră-i, animalele care-i ling mâinile, buzele care trădează taina unei inimi neîntinate, roşeaţa feţei şi privirile care grăiesc mai mult decât buzele.

Până şi aceea care ar trebui să păstreze şi să ascundă taina, mama fetei care-l iubeşte, mama Noémiei, până şi ea dă în vileag totul: „Te iubeşte foarte mult, atât de mult, încât ar muri dacă ai părăsi-o."

...Nu, nu trebuie să moară.

Timár petrecu în insulă o zi care i se păru o veşnicie, o zi plină de fericire nemărginită, o zi a uitării de sine, a visării cu ochii larg deschişi, trăi visuri în care tot ce doreşte omul se întruchipează parcă aievea.

După ce trecu însă şi cea de a treia noapte de la venirea pe insulă, după ce se sfârşiră şi clipele acelea de fericire, fermecate parcă de amăgitoarea lumină a lunii, şi Timár ajunse în locul întunecat unde-şi aşezase culcuşul, se ridică acela care nu doarme niciodată, glasul conştiinţei, glasul care nu ocoleşte nici o acuzare, şi-l prinse în mreje:

„Ce faci tu aici? Ştii ce faci tu acuma? Furi, incendiezi, ucizi. O femeie sărmană a fost gonită din mijlocul oamenilor, i s-a luat totul şi a fost zvârlită pe o insulă pustie împreună cu copilaşul său; pe soţul ei tânăr l-au zvârlit în groapa sinucigaşilor, au făcut-o să urască oamenii şi să se îndoiască de existenţa lui Dumnezeu. Şi-acum iată, tu te furişezi ca un hoţ şi-i furi ultima, singura şi cea mai de preţ comoară, aduci moarte, blestem şi pierzanie acestor nefericite aici, în acest ultim loc de refugiu pentru ele. Eşti mai rău decât toţi aceia pe care blestemul viermelui strivit i-a urmărit, ajungându-i rând pe rând, până la capătul lumii. Tu distrugi liniştea acestor suflete nevinovate. Furi o inimă nevinovată şi în schimb n-o dai pe a ta. Ai înnebunit, sau eşti pe cale de a înnebuni? Fugi de aici!"

Glasul acela necruţător nu se lăsă înăbuşit, îl răscoli toată noaptea. Zorile îl găsiră pe Timár în grădină, sub copaci. Era hotărât. Hotărât să plece din acele locuri şi să nu mai revină

multă vreme. Până va fi dat uitării. Până va uita şi el că trei zile a crezut că-i este îngăduit să fie fericit pe lumea asta.

Înainte ca soarele să răsară de-a binelea, el făcuse înconjurul insulei; întors din peregrinările sale, zări în faţa micii colibe pe Tereza şi pe Noémi care pregăteau masa.

— A venit vremea să plec, se adresă Mihály Terezei.

— Atât de repede! şopti speriată Noémi.

— Desigur că are mult de lucru, spuse Tereza, întorcându-se spre fiica ei.

— Trebuie să mă întorc la corabie, adăugă Timár.

Era firesc! Un căpitan ca Timár nu era decât un simbriaş. Iar un simbriaş nu poate să fure timpul pe care stăpânul său i l-a cumpărat.

Nu-l rugară să mai rămână, îşi dădeau seama că trebuie să plece. Putea să-şi ia rămas-bun fără întârziere. Doar o să se întoarcă. Cele două femei aveau răbdare să-l aştepte şi un an, şi doi. Să-l aştepte mereu până la sfârşitul vieţii.

Auzind că Mihály trebuie să plece, Noémi nu se mai atinse de ceaşca cu lapte proaspăt.

Ştia că n-are voie să-l oprească. Timár avea de lucru şi trebuia să plece. Tereza însăşi îi aduse puşca şi desaga pe care le păstrase de la sosirea lui pe insulă.

— Puşca e încărcată? întrebă dânsa grijulie.

— Nicidecum, răspunse Mihály.

— Ar fi bine s-o încărcaţi, îl sfătui ea. Şi încărcaţi-o cu gloanţe, nu cu alice; ştiţi, în pădurea de pe celălalt mal te paşte primejdia la fiece pas; pe acolo umblă lupi şi, cine ştie, poate chiar alte animale, mai rele decât lupii.

Tereza nu se lăsă până nu-l convinse să-şi încarce arma şi cu mâna ei umplu tigăile cu praf de puşcă — pe vremea aceea încă nu se inventase capsa. Când totul fu gata, se întoarse spre Noémi:

— Noémi, ia tu arma, ca nu cumva să se înfurie Almira. Du-te şi condu-l pe domnul Timár până la barcă...

O îndemna să-l însoţească pe Mihály până la mal! Îi lăsa singuri pe drumul trandafirilor!

Timár mergea tăcut, iar mâna fetei se odihnea în mâna lui. Deodată, fata se opri din mers. Mihály se opri şi el, şi se uită în ochii ei.

— Vrei să-mi spui ceva? o întrebă el.

Fata se gândi îndelung şi într-un târziu răspunse:

— Nu. Nimic.

Dar Timár ştia să citească în ochii ei. Ghici ce voia să spună, ce ar fi vrut să-l întrebe Noémi: „Spune-mi iubitul meu, dragostea mea, mântuirea mea, fericirea mea, ce s-a întâmplat cu fata aceea albă ca fildeşul căreia îi spuneaţi Timéa şi care, atunci demult, a venit pe aici cu tine?" Dar Noémi nu întrebă nimic din toate acestea. Mergea tăcută şi Mihály o ţinea de mână.

— Fiţi cu ochii în patru, să nu vi se întâmple ceva.

Iar când îi întinse mâna, mai privi o dată în ochii lui Mihály, cu ochii ei albaştri ca albastrul cerului şi-l întrebă cu o voce tremurată, rugătoare:

— O să mai veniţi?

Mihály simţi că glasul ei rugător îi rupea inima. O strânse încă o dată pe Noémi la pieptul său şi-i şopti:

— De ce nu-mi spui „Te vei întoarce"? De ce nu-mi spui „tu"?

Fata îşi plecă genele şi clătină încet din cap.

— Spune-mi „tu", şopti din nou Mihály.

Copila îşi ascunse capul la pieptul lui, dar nu rosti cuvântul acela.

— Nu poţi, nu vrei să-mi spui „tu". E o singură silabă. Ţi-e greu s-o pronunţi? Ţi-e frică?

Fata îşi acoperi faţa cu mâinile, dar nu rosti cuvântul acela.

— Noémi, te rog, te rog mult, spune-mi acest mic cuvânt şi o să fiu cel mai fericit om de pe lume. Nu-ţi fie frică. Rosteşte-l în şoaptă, în taină. Nu mă lăsa să plec aşa.

Fata clătină din cap, dar nu putu rosti cuvântul acela.

— Ei, atunci, Dumnezeu cu dumneata, dragă Noémi, şopti tulburat şi sări în barcă.

Stuful mlaştinii ascunse repede privirilor sale mica insulă. Atâta cât mai zări tufişurile, o văzu şi pe Noémi care, cu capul sprijinit în palme, privea tristă în urma lui fără să-i strige totuşi cuvântul acela atât de simplu: „Tu"!

TROPICUS CAPRICORNI

MIHÁLY VÂSLI CĂTRE MALUL CELĂLALT şi, când ajunse acolo, dădu barca unui pescar s-o aibă în grijă până s-o întoarce din nou.

Dar, oare, avea de gând să se mai întoarcă vreodată?

Până la schelă — acolo unde domnul Fabula se chinuia să încarce corăbiile — porni pe jos, căci a vâsli împotriva curentului e o muncă din cale-afară de istovitoare pentru un om care n-are dispoziţia sufletească să facă gimnastică.

Timár avea în suflet un alt şuvoi, mult mai puternic, împotriva căruia trebuia să vâslească cu toată tăria.

Terenul pe care trebuia să-l străbată era una din cele mai noi şi mai mari creaţii ale revărsărilor din regiunea Dunării de jos. Fluviul capricios rupe undeva vreun dig şi, astfel, îşi mută albia; din an în an, unul din maluri e mâncat tot mai mult, în timp ce pământul smuls de aici se depune pe celălalt mal, unde se înalţă pământ nou pe care, din plopii aduşi de ape, încep să crească tufişuri tinere. Aluviunile aduse în fiecare primăvară pot fi recunoscute după plopii care formează parcă nişte trepte.

Prin hăţişul acesta nelocuit şi fără stăpân se răsfiră cărări rătăcitoare: drumurile pescarilor şi ale sărmanilor tăietori de răchită. Ici-colo, prin desiş, se zăreşte câte o colibă părăsită, cu acoperişul smuls de vifor şi cu pereţii năpădiţi de rugi de mure şi vrejuri de bostan. O colibă ca asta poate să slujească drept adăpost fie vânătorului care pândeşte becaţele, fie tâlharului care vrea să se ferească de oameni, fie lupoaicei care se pregăteşte să fete.

Cufundat în gânduri, Timár mergea agale prin desişul nesfârşit, ţinându-şi arma de cureaua petrecută peste umăr.

„...Nu-ţi este îngăduit, nu se poate să te mai întorci acolo. E greu să porţi toată viaţa, clipă de clipă, povara unei singure minciuni, darămite a două! Două minciuni care se lovesc cap în cap! Vino-ţi în fire! Nu mai eşti copil, ca pasiunile să se joace cu tine. Şi-apoi poate că ceea ce simţi tu nici nu e dragoste. Poftă de o clipă sau, şi mai rău, trufie. Mândria ta de bărbat se simte poate măgulită că o tânără fată a respins pe un altul, tânăr, frumos şi zvelt, care a cerut-o de soţie şi s-a aruncat la pieptul tău

spunând: «Pe omul acesta îl iubesc!» Înăbuşă-ţi trufia; fata nu-l iubeşte pe tânărul acela pentru că-i un om de nimic. Pe tine te adoră pentru că te asemuie unui zeu. Dacă însă ar şti cine eşti tu, dacă ar şti că nu eşti altceva decât un şarlatan mai norocos decât celălalt, atunci te-ar mai iubi oare?

...Şi dacă totuşi te-ar iubi într-adevăr, care va fi viaţa ta şi-a ei în cazul că vei primi această dragoste? N-o să te poţi despărţi de dânsa niciodată. Va trebui să-ţi împărţi viaţa în două şi să umbli cu minciuna de colo-colo. Vrei oare să-ţi fereci soarta în două locuri? Despărţindu-te de oricare din ele, să te chinuie gelozia? Să-ţi păzeşti într-o parte dragostea, iar în cealaltă cinstea?

...Soţia ta nu te iubeşte, dar ţi-e credincioasă ca un înger; dacă suferi tu, suferă şi ea; iar dacă suferiţi amândoi, ei bine, nu-i vina ei, ci numai a ta. I-ai furat comorile, i-ai furat libertatea şi-acum vrei să-i furi credinţa pe care ţi-a jurat-o?

...Da, dar ea n-o să afle niciodată acest lucru, şi deci n-o să sufere. La urma urmei, şi până acum ai petrecut o jumătate de an departe de casă pentru că aşa cere meseria de comerciant; să colinzi plaiurile ţării şi întreaga lume în interes de afaceri. Din primăvară şi până toamna târziu, vei putea sta aici şi n-o să trezeşti nimănui bănuieli, şi nimeni n-o să întrebe: «Pe unde ai umblat? Ce afaceri ai mai făcut?...» Dar ce se va întâmpla cu Noémi?

...Noémi nu-i o fiinţă uşuratică, pe care azi s-o sacrifici unei pasiuni efemere, iar mâine, plictisindu-te, s-o laşi generos ca să-şi găsească uitarea aiurea. Tatăl ei s-a sinucis. Cu inima unei fete ca ea nu-i de joacă.

...Şi dacă binecuvântarea pe care îndrăgostiţii o aşteaptă din partea cerului se va pogorî, în ceea ce te priveşte, acolo unde n-ai chemat-o? Ce va fi cu femeia, ce va fi cu familia la care nu ai dreptul şi care după legile omeneşti nu are drept asupră-ţi?

...Noémi nu-i o femeie ca oricare alta; nu te poţi purta cu ea după cum ţi-e pofta. Ea îţi cere tot sufletul, dându-ţi-l pe al ei în întregime. Cum vei răspunde acestei cereri? Cum o vei scăpa din nenorocirea spre care o târăşti?

...Vrei ca-n visele tale să ai veşnic coşmarul îngrozitor al unui pruncucigaş sau al unui sinucigaş?

...Şi-apoi, ai uitat că mai există încă o piedică: pretendentul refuzat. Omul acela este un aventurier şiret, pentru care un necaz mai mult sau mai puţin este totuna. Omul acela e în stare să te urmărească până la capătul lumii. Se va pune de-a curmezişul carierei şi vieţii tale ori de câte ori vei încerca să te ridici mai sus. O să ştie să descopere tainele tale şi te va urmări toată viaţa, te va lovi, te va ameninţa. Nu vei scăpa de el cu preţul nici unui sacrificiu. Ura lui te va urmări cu mai multă străşnicie decât credinţa celei cu care ai fost cununat la biserică. Cum vei scăpa de el? Sau îl vei omorî tu, sau te va omorî el. Frumoasă legătură care-ţi deschide drumul spre spânzurătoare! Şi tu, omul de aur pe care-l cinsteşte toată lumea, căruia i se acordă toate onorurile, tu, omul pe care toţi îl socotesc un model de virtute şi dărnicie, îţi alegi acest drum care te va face să fii târât în faţa tribunalului şi acuzat într-un proces penal."

Timár îşi şterse fruntea îmbrobonată de sudoare şi îşi scoase pălăria pentru ca boarea călduţă a vântului primăvăratic să-l scape de năduşeala chinuitoare.

Încerca să se apere răspunzând acestui aspru rechizitoriu:

„...Dar oare mie nu-mi este îngăduit să mă bucur de viaţă? De aproape patruzeci de ani n-am făcut altceva decât să mă scol în zori şi să mă culc în miez de noapte, trudind fără încetare... Pentru ce? Pentru ca alţii să aibă linişte, iar eu, doar eu, să nu am?...

...De ce sunt nefericit sub acoperişul propriei mele case?

...Nu merit oare să fiu iubit? N-am dăruit o dragoste fierbinte aceleia care mi-e soţie? N-am iubit-o şi mai târziu? N-am fost oare deznădăjduit când mi-am dat seama că faţă de mine e indiferentă şi că nu mă iubeşte?

...I-am luat averea? Nu, nu-i adevărat! Am salvat-o de dragul ei. Dacă atunci când am găsit-o, aş fi predat-o tutorelui, ei bine, averea ar fi fost pierdută, iar Timéa ar fi trebuit să cerşească la porţile altora. Aşa, tot ce a fost al ei acum este tot al ei. Eu nu mi-am păstrat altceva decât hainele care-mi acoperă trupul. De ce să fiu socotit hoţ?!

...Noémi mă iubeşte şi dragostea ei e trainică. Mă iubeşte de când m-a văzut întâia oară.

...Fi-va oare fericită dacă n-o să mă mai întorc niciodată?

...Nu se va stinge de deznădejde dacă o să dispar pentru totdeauna din calea ei? Dacă n-o să mă mai întorc niciodată, n-o voi împinge oare de-a dreptul în ghearele sinuciderii?

...Oare nu aici, pe această insulă, departe de lume, unde nu stăpânesc legile societăţii, nici canoanele bisericeşti, ci doar natura călăuzeşte simţămintele fireşti, sălăşluieşte adevărata fericire pe care nebunia lumii a zvârlit-o fără să-şi dea seama ce pierde?

...Şi-apoi de ce să mă frământ din pricina acelui aventurier nevolnic care ne stă în cale? E un om care nu urmăreşte decât banii. Or, bani am. Îl plătesc şi-o să dispară pentru totdeauna. De ce să-mi fac gânduri din cauza lui?"

Adierea vântului de primăvară începu să şoptească printre crengile plopilor tineri.

La o cotitură a cărării se ivi deodată o colibă de nuiele a cărei uşă era acoperită cu rugi de mure ce se legănau în bătaia vântului. Timár îşi şterse fruntea şi îşi puse pălăria pe cap.

Glasul împăciuitor începu iarăşi:

„...Adevărul e că acum n-ai nici o bucurie pe pământ. Viaţa ta e searbădă şi tristă, dar eşti la adăpost de orice griji. Seara, când îţi pleci capul pe pernă, îţi spui: «A mai trecut o zi fără nici o bucurie», şi adaugi: «A fost o zi liniştită. N-am făcut nimănui nici un rău.» Ei bine, dai tu această linişte pe bucurii care-ţi vor măcina viaţa?"

Glasul apărării nu se lăsă mai prejos:

„...Dar, cine îndrăzneşte să spună că a iubi e un păcat şi a suferi e o virtute? Cine a văzut vreodată pe cei doi îngeri care, zice-se, unul stă la dreapta Tatălui, şi scrie numele celor care au suferit şi s-au veştejit, iar celălalt la stânga Lui scriind în cartea neagră pe cei care au iubit şi au îndrăznit să fie fericiţi?"

Deodată, două împuşcături răsunară, undeva, în apropiere şi două gloanţe zburară pe deasupra capului lui Mihály, şuierând sinistru, ca ţiuitul viespei sau ca sunetul harpei morţii; pălăria, străpunsă în două locuri, sări cât colo într-un tufiş.

Ambele împuşcături porniseră din coliba dărăpănată.

În prima clipă, spaima îl vlăgui parcă de toate puterile; cele două împuşcături veniseră ca un răspuns la gândurile sale tainice. Îl cuprinse groaza. În clipa următoare însă, acest sentiment făcu loc unei furii de nedescris. Smulse arma de pe umăr, trase cocoaşele şi se năpusti furios spre coliba din care fumul împuşcăturilor se prelungea printre frunze.

În faţa ţevilor armei sale apăru un om îngrozit: Krisztyán Tódor. În mâna dreaptă ţinea încă pistolul din care descărcase cele două focuri, iar mâna stângă şi-o dusese în dreptul capului ca pe o pavăză. Tremura atât de tare, că părea zgâlţâit de friguri.

— Vasăzică, tu ai tras? izbucni Mihály. Tu!

— Fie-ţi milă! şopti nenorocitul scăpând arma şi împreunându-şi mâinile ca pentru rugăciune; genunchii i se îndoiseră şi abia mai putea să se ţină pe picioare; chipul lui căpătase o paloare cadaverică, iar ochii îşi pierduseră orice strălucire. Părea mai mult mort decât viu.

Timár îşi reveni. Groaza şi mânia îl părăsiră. Lăsă arma în jos.

— Apropie-te! spuse el, liniştit.

— Nu îndrăznesc! şopti celălalt, lipindu-se de zidul colibei. O să mă omorâţi.

— Nu-ţi fie teamă! N-o să te omor, spuse Timár şi descărcă arma în aer. Iată-mă dezarmat ca şi tine. Acum n-are de ce să-ţi mai fie teamă.

Tódor mai mult se târî decât ieşi din colibă.

— Ai vrut să mă omori! spuse Timár. Nenorocitule! Te compătimesc!

Tânărul criminal nici nu îndrăzni să ridice capul.

— Krisztyán Tódor! Eşti încă tânăr şi ai vrut să devii ucigaş. N-ai reuşit însă. Părăseşte drumul pe care ai apucat. Nu te-ai născut om rău, dar viaţa te-a înrăit. Cunosc povestea vieţii tale şi de aceea te iert. Ai însuşiri pe care însă le foloseşti rău. Ce-ai devenit? Un vagabond şi un vântură-lume. Spune: îţi place viaţa asta? Cu neputinţă să-ţi placă! Începe altă viaţă. Vrei să-ţi fac rost de o slujbă din care, datorită calităţilor pe care le ai, vei putea trăi ca un om cinstit? Am relaţii şi-mi stă în putere să fac acest lucru pentru tine. Dă-mi mâna!

Tânărul căzu în genunchi în faţa celui pe care cu câteva clipe înainte voise să-l ucidă şi, apucând cu amândouă palmele mâna ce-i fusese întinsă, o acoperi de sărutări, plângând în hohote.

— O, domnule, sunteţi primul om care vorbeşte cu mine în felul ăsta. Lăsaţi-mă să îngenunchez în faţa dumneavoastră. De când m-am trezit pe lumea asta, am fost mereu hăituit ca un câine de la o uşă la alta; fiecare îmbucătură a trebuit să mi-o câştig prin înşelătorie, furt şi linguşeli: nimeni nu mi-a întins vreodată mâna, afară de cei care erau şi ei decăzuţi ca mine şi mă târau pe un drum greşit. Am trăit o viaţă ruşinoasă, plină de minciuni şi de hoţii, aşa că acuma trebuie să mă feresc de toţi pe care i-am întâlnit în calea mea. Şi iată că dumneavoastră îmi întindeţi mâna, dumneavoastră, omul pe care de zile întregi îl pândesc pentru a-l ucide. Tocmai dumneavoastră vreţi să mă scăpaţi de mine însumi? Lăsaţi-mă să îngenunchez la picioarele dumneavoastră şi, stând în genunchi, să vă ascult poruncile.

— Ridică-te! Nu-mi plac asemenea gesturi. Lacrimile unui bărbat mi s-au părut totdeauna suspecte.

— Aveţi dreptate, se tângui Krisztyán Tódor. Mai ales în ochii mei. Sunt doar un vestit măscărici căruia dacă i se dă o groşiţă să plângă, plânge la comandă. Am ajuns să nu mai fiu crezut, chiar dacă plâng cu adevărat. Iată, am terminat.

— Cu atât mai bine, cu cât nu am de gând să-ţi ţin nici un fel de predică, ci să-ţi vorbesc despre o foarte prozaică chestiune de afaceri. Mi-ai vorbit despre legăturile dumitale cu Scaramelli şi pomeneai despre un drum în Brazilia.

— Domnule, în tot ce am spus nu era nici un dram de adevăr.

— Ştiu. Va să zică n-ai nici un fel de relaţii cu el.

— Am avut, dar s-au rupt.

— Ai fugit sau ai fost dat afară?

— Fugit.

— Cu bani?

— Cu... trei-patru sute de forinţi.

— Să zicem că au fost cinci sute. Eşti dispus să duci suma asta înapoi patronului dumitale, cu care eu am unele relaţii?

— Nu vreau să rămân la Scaramelli.

— Şi drumul... în Brazilia?

— V-am spus minciuni şi numai minciuni: din Brazilia nu se aduce nici un fel de lemn pentru corăbii.

— Mai ales lemn din speciile pe care mi le-ai înşirat; printre ele erau şi plante medicinale şi colorante.

Tódor zâmbi.

— Aşa e. De fapt am vrut să încerc să vând unui vărar pomii de pe „Insula nimănui", pentru a pune mâna pe niscaiva bani. Dar Tereza mi-a ghicit gândul.

— Vasăzică nu pentru Noémi ai venit pe insulă?

— O! Nici vorbă! Am câte o nevastă în fiece ţară.

— Hm! făcu Timár. Uite ce-i. Ştiu o slujbă foarte bună pentru dumneata în Brazilia. Poţi căpăta un loc la o agenţie comercială unde se cere să cunoşti limbile maghiară, germană, italiană, franceză şi spaniolă.

— Ştiu să scriu şi să vorbesc în toate limbile pe care le-aţi înşirat.

— Mi s-a spus că mai cunoşti şi greaca, şi turca, şi polona. Eşti un om înzestrat cu o inteligenţă deosebită. Aşadar, o să-ţi fac rost de o slujbă la agenţia aceea, unde însuşirile dumitale vor fi răsplătite din plin. Agenţia de care ţi-am pomenit îţi va plăti un salariu de trei mii de dolari, în afara procentelor eventuale ce-ţi vor reveni din câştig, procente care vor depinde numai de dumneata să fie cât mai mari.

Krisztyán Tódor rămase înlemnit. O recunoştinţă fără margini îl copleşise, dar, obişnuit să creadă că tot ce făcea el era socotit drept minciună, nu îndrăzni să arate ceea ce simţea, de teamă ca Timár să nu-l învinuiască de prefăcătorie.

— Domnul meu! Nu cumva glumiţi?

— Nu-mi arde de glumă în clipele astea. E foarte simplu: ai vrut să mă omori şi, prin urmare, vreau să-mi păzesc viaţa. De omorât nu pot să te omor, fiindcă ar însemna să-mi încarc sufletul cu un păcat de moarte. Deci trebuie să te ajut să devii un om cinstit. Iată pavăza mea. Dacă o să fii fericit, înseamnă că şi eu, la rândul meu, pot să colind fără teamă prin pădure. Cred că mă înţelegi. Şi pentru a dovedi că propunerea mea e sinceră, iată portmoneul meu. Ia-l. În el o să găseşti bani să-ţi plăteşti drumul

până la Triest şi pe deasupra o sumă destul de bunicică, aşa că nu mă îndoiesc că o să-ţi rămână cu ce să-l despăgubeşti pe Scaramelli. Până să ajungi dumneata la Triest, fii încredinţat că scrisoarea mea va fi în mâinile lui Scaramelli, care o să-ţi spună ce ai de făcut. Iar acum putem să plecăm fiecare la treburile lui.

Mâinile lui Tódor tremurau strângând la piept portmoneul.

Mihály îşi ridică de jos pălăria străpunsă de gloanţe.

— Şi-acum poţi să socoteşti aceste două împuşcături după cum îţi place. Dacă au venit din partea unui ucigaş de rând, va trebui să ai în vedere că nu-i bine să ne întâlnim în locuri unde domnesc legile; dacă însă socoteşti că au venit din partea unui cavaler jignit, atunci e bine să ştii că la întâlnirea următoare e rândul meu să trag.

Krisztyán Tódor îşi sfâşie cămaşa în dreptul inimii şi izbucni pătimaş:

— Să trageţi drept aici dacă o să mai apar vreodată în faţa ochilor dumneavoastră. Să mă împuşcaţi ca pe un câine turbat! Şi, ridicându-şi pistolul descărcat, îl puse în mâna lui Mihály: să mă împuşcaţi cu propriul meu pistol drept în frunte, dacă o să mă mai întâlniţi undeva în calea dumneavoastră. Să ochiţi şi să trageţi fără să mai întrebaţi şi fără să mai spuneţi nimic!

Tódor nu se lăsă până nu-l convinse pe Timár să primească pistolul şi să-l vâre într-unul din buzunarele genţii de vânătoare.

— Adio! spuse Timár şi plecă depărtându-se.

Tódor rămase câteva clipe locului privind în urmă-i, apoi, deodată, începu să alerge după dânsul.

— Domnul meu! Încă un cuvânt, vă rog. Datorită dumneavoastră sunt pe cale de a deveni un om nou. Daţi-mi voie, dacă vreodată o să vă scriu vreo scrisoare, să-mi încep rândurile cu cuvântul „tată". Ură şi dezgust a însemnat pentru mine până azi acest cuvânt. Lăsaţi-mă să-l rostesc de acum înainte cu bucurie şi cu încredere. Tată! Tată!

Pe neaşteptate, Tódor sărută pătimaş mâna lui Mihály şi în clipa următoare se făcu nevăzut în primul tufiş; ascunzându-se de privirile lui Timár, se aruncă cu faţa în jos pe iarbă şi începu să plângă.

Plângea cu adevărat.

Sărmana copilă rămase multă vreme lângă salcâmul sub care se despărţise de Timár. Tereza porni s-o caute şi, găsind-o, se aşeză lângă ea pe iarbă; îşi luase andrelele mai mult ca să-şi facă de lucru. Deodată, Noémi tresări speriată:

— Ai auzit, mamă?... Pe malul celălalt... două împuşcături.

Ascultară cu luare-aminte. În aerul învăpăiat stăruia o linişte nefirească.

— Încă două! Mamă, ce-o fi?

Tereza încercă s-o liniştească:

— Cine ştie? Or fi niscai vânători, fetiţa mea.

Dar Noémi pălise, făcându-se albă ca florile salcâmului ce-şi întindea ramurile deasupra capetelor lor. Frângându-şi mâinile cu deznădejde, îşi apăsă inima care zvâcnea. Şopti tremurând:

— Nu! Nu! N-are să se mai întoarcă niciodată.

Şi deodată îi păru rău, nespus de rău că nu rostise cuvântul acela scurt, acel „tu" pe care Timár i-l ceruse cu atâta stăruinţă.

.....

.....

— Domnule Fabula! se adresă Timár omului său de încredere. Anul ăsta n-o să mai ducem grâu în susul Dunării, nici la Győr, nici la Komárom.

— Păi ce drac' facem cu el?

— Îl măcinăm aici; avem două mori de râu şi mai închiriem vreo treizeci pe Dunăre. Cred că toate la un loc or să răzbească.

— Bine, dar ca să vindem atâta făină ne-ar trebui o prăvălie cât toate zilele.

— O s-avem şi prăvălie. Încărcăm sacii pe vase mici, pe care apoi le remorcăm la Károlyvár; de acolo, cu care trase de boi, îi ducem la Triest. Din portul Triest o corabie va duce făina în Brazilia.

— În... Brazilia? se sperie domnul Fabula. Apoi aflaţi de la mine că acolo nu mă duc.

— Nici nu mă gândesc să te trimit pe dumneata, stimate domn Fabula, o să meargă altcineva. Îndatoririle dumitale se sfârşesc la Triest. Ai să te îngrijeşti doar de măcinat şi de transport;

o să încunoştiinţez administratorii mei şi morarii că, de azi încolo, cât timp o să lipsesc eu, dumneata o să conduci totul în numele meu aşa cum vei crede de cuviinţă.

— Vă mulţumesc cu profund respect, spuse domnul Fabula şi ieşi din biroul domnului Levetinczy, clătinând din cap. Asta-i curată nebunie! zise el încet, totuşi destul de tare ca să audă şi alţii. Auzi dumneata, să trimită făină din Ungaria tocmai la dracu'-n praznic, în Brazilia!? Apăi eu ştiu unde vine Brazilia asta! Că doar atâta lucru am învăţat şi eu la geografie cu onorabilul meu profesor, domnul Onodi. Capitala ţării e Rio de Janeiro. Din Brazilia ne vin bumbacul, tutunul, zahărul şi cafeaua. Acolo se găsesc cele mai vestite mine de diamant. Locuitorii ţării sunt indieni, portughezi, olandezi, englezi şi nemţi. Ce caută un ungur să-şi vâre coada, tam-nisam, între neamurile astea? Ba, colac peste pupăză, să le care şi făină! Să ducă făină într-o ţară unde sunt păduri întregi cu copaci pe care dacă-i tai curge din trunchiul lor făină gata cernută, ba şi griş. Iar în alte păduri, de crengile pomilor atârnă pâini gata făcute, aşa că n-ai nevoie decât să le culegi şi să le bagi la cuptor. Să trimiţi făină într-o ţară ca asta, tocmai peste ocean?! În primul rând, că mucezeşte dracului înainte de a ajunge. Apoi, cine s-o cumpere? Iar în al treilea rând, Timár o să primească banii când mi-oi vedea eu ceafa! Ce, pe-acolo umblă perceptorul şi poştaşul? Ce mai tura-vura, asta-i o bazaconie nemaivăzută din partea domnului Levetinczy. Te pomeneşti însă că până la urmă toată lumea o să rămână cu gura căscată; cine ştie ce minunea dracului iese de aici, aşa cum a ieşit din toate nebuniile care i-au trăsnit prin cap stăpânului. Te pomeneşti că în locul făinii corabia o să vie plină cu pulbere de aur. Hm! Dar oricum o să fie, tărăşenia asta e nebunie curată!

Fostul timonier avea întru totul dreptate. De altfel, şi Timár însuşi era de aceeaşi părere cu el.

Făcând acest transport risca să piardă o avere de 100 000 de forinţi.

Ideea de a trimite grâu nu-i venise însă aşa, peste noapte. De multă vreme îl chinuia acest gând. De ce adică el, comerciant

ungur, să nu pună la cale o afacere pe picior mare, în loc să remorcheze la nesfârşit corăbii, să facă pe negustorul de grâne sau să reuşească — printr-o fericită întâmplare, câştigând încrederea unor înalţi demnitari — să îndrepte spre moşia lui vreunul din canalele prin care se scurg cheltuielile ţării, ori să ia în arendă domenii erariale[1] pe preţ de nimic, ori (aşa, ca un ciubuc) din „nobilă" pasiune să dea împrumuturi din când în când, cu cincizeci la sută, unor magnaţi strâmtoraţi, câştigând din toate astea un amărât de milionaş pe lângă celelalte? De ce, în loc să facă această negustorie măruntă, comerciantul maghiar n-ar încerca şi o altfel de carieră, afaceri pe picior mare, îndrăzneţe, cuprinzătoare? Oare nu era posibil să se lanseze pe piaţa mondială un articol indigen renumit, cu care industria maghiară să poată face faţă oricărei concurenţe?

Planul lui Timár în problema comerţului cu ţările străine fusese chibzuit încă de mult. De aceea îşi perfecţionase morile şi comandase armatorilor din Triest un vas comercial. Dacă trecuse atât de repede la executarea planului, lucrul acesta se datora numai Noémiei. Întâlnirea cu Krisztyán Tódor îl determinase să-şi pună de îndată planul în aplicare: principalul era să pună între el şi Tódor întreg globul pământesc.

Cei care în săptămânile următoare îl văzură pe Timár preocupat de afacerea urgentă pe care o plănuise, cei care-l văzură alergând de la o moară la alta şi de acolo la vasele sale, grăbindu-le plecarea de îndată ce erau încărcate, cei care-l văzură îngrijindu-se el însuşi de fiecare transport îşi spuneau în gând: „Ăsta da om de afaceri! E bogat! Are directori, agenţi, comisionari, controlori, vătafi, administratori şi totuşi, uite că el le face pe toate precum cel mai nevrednic şi mai pricăjit negustoraş. Ăsta ştie ce-nseamnă adevăratul negoţ!"

(Să fi ştiut ei de ce făcea Timár toate astea!)

Peste trei săptămâni, prima corabie încărcată ochi cu făină unguréască era la cheiul portului Triest, gata să-şi ridice ancora. Corabia se numea *Panonia*.

---

[1] Domenii ce aparţineau şambelanilor.

Era o goeletă frumoasă, cu trei catarge. Domnul Fabula, care se ocupase cu încărcarea ei, nu se mai sătura privind-o.

Timár nu văzuse vasul şi nici măcar nu se duse la Triest să asiste la plecarea lui. În ultimele săptămâni stătuse tot timpul la Panciova şi la Levetinc. Întreaga afacere se făcea în numele firmei Scaramelli; Timár avea motivele sale ca numele lui să nu fie amestecat. Comunica doar prin scrisori cu Scaramelli, mandatarul său.

Într-una din zile primi de la Krisztyán Tódor o scrisoare; de îndată ce o deschise, îl cuprinse mirarea. Într-însa se găseau bani. O bancnotă de o sută de forinţi. Scrisoarea avea următorul cuprins:

Tată!

Când veţi citi scrisoarea mea, eu voi fi în largul mării pe puntea minunatei corăbii Panonia *ca agent pentru Brazilia al casei Scaramelli. Vă trimit mulţumirile mele şi cea mai vie recunoştinţă pentru recomandaţia dumneavoastră generoasă. Banca mi-a achitat salariul pe două luni înainte. Din banii primiţi, vă trimit o sută de forinţi, rugându-vă să fiţi atât de bun şi să daţi această sumă birtaşului de la «Corabia albă» din Panciova. Cândva, am trecut pe-acolo şi am rămas dator acestui om sărac şi cinstit cu banii pe care îi trimit acum mulţumindu-i. Cerul să vă binecuvânteze pentru bunătatea pe care mi-aţi arătat-o.*

Timár respiră uşurat. Tódor s-a îndreptat! Îşi reaminteşte de vechile sale datorii şi le achită cu bani câştigaţi prin muncă cinstită.

Ce bucurie înălţătoare te poate cuprinde la gândul că ai salvat un om pierdut!

Să-ţi salvezi duşmanul care a vrut să-ţi ia viaţa! Să-l redai vieţii, lumii, cinstei! Dintr-un escroc fără pereche, să faci un om cinstit, să scoţi şi să cureţi bobul de mărgăritar căzut în noroi! E o virtute demnă de epoca primilor creştini. Ai un suflet nobil!

Asta, dacă glasul acela acuzator, venit din adâncul conştiinţei sale, n-ar spune altceva:

„Eşti un ucigaş! Te bucuri nu fiindcă ai salvat un om, ci pentru că ai scăpat de un om. Iar dacă ţi s-ar da de veste că

Panonia ta a fost surprinsă în largul oceanului de un tornado[1] de primăvară şi s-a scufundat cu făină şi cu oameni cu tot, te-ai bucura şi mai mult. Acum nu ţi-e gândul nici la morărit, nici la câştig şi pierderi, ci te gândeşti la mlaştinile fluviilor Amazon şi La Plata, de unde, în fiecare vară, ca un duh pustiitor şi înfricoşător, ies din smârcuri frigurile galbene care-l pândesc pe nou-venit ca un tigru şi cărora şaizeci din o sută de oameni le cad jertfă. Doar-doar s-o număra şi Krisztyán Tódor printre cei căzuţi!

Eşti un ucigaş!

Sau s-ar putea întâmpla ca omul acesta uşuratic şi iute, în ţara aceea unde pasiunile sunt atât de violente, să cadă victimă tripourilor sau creolelor cu priviri vrăjite şi să înceapă să fure, să risipească banii ce i s-au încredinţat, să devină hoţ şi să încerce să dispară pentru totdeauna. Astfel va fi mort pentru tine şi pentru ceilalţi cunoscuţi ai lui. Da, din cauza asta te bucuri dinainte!

Eşti un ucigaş!"

Într-adevăr, Timár simţea o bucurie asemănătoare aceleia pe care o simte cel care a izbutit să-şi omoare adversarul. O bucurie adumbrită însă de conştiinţă şi de îngrijorări viitoare.

Din ziua aceea, Timár se schimbă atât de mult că abia îl mai puteai recunoaşte. Omul acesta, altădată atât de cumpătat în tot ce făcea, trăda un fel de neliniştе cu totul neobişnuită: dădea ordine contradictorii, iar peste un ceas uita ce poruncise; dacă se întâmpla să plece undeva, se întorcea de la jumătatea drumului; începu să lase baltă afacerile, dând impresia că nu se sinchiseşte de nimic, oricât de important ar fi; altă dată, dimpotrivă, se necăjea foc şi se certa cu toată lumea pentru un fleac.

Uneori era văzut pe malul Dunării plimbându-se ceasuri în şir cu privirile în pământ, ca un om care, aproape nebun, începe să fugă de semenii săi. Alteori, se încuia în cameră şi stătea toată ziua acolo fără să primească pe nimeni. Scrisorile care-i soseau din toate colţurile ţării zăceau îngrămădite şi nedesfăcute pe masă.

---

[1] Ciclon.

Omul acela, cu o minte atât de ageră şi în veşnică frământare, nu mai putea să se gândească decât la fata cu părul de aur pe care ultima dată o văzuse acolo, pe malul insulei, sprijinindu-şi mâna pe trunchiul copacului şi lăsându-şi capul pe braţ. Nici el nu ştia ce face: într-o zi se hotăra să se întoarcă la dânsa; în ziua următoare să n-o mai revadă niciodată.

Începuse să devină superstiţios. Aştepta semne cereşti sau semne care să i se arate în vis pentru a-i da să-nţeleagă ce trebuie să facă. Dar în visele sale Timár vedea mereu chipul ei, uneori fericit, alteori îndurerat; din cauza acestor vise deveni şi mai nebun. Iar cerul nu-i trimitea nici un semn.

Într-una din zile luă hotărârea să redevină omul de altădată, să-şi vadă de treburi şi de afaceri, socotind că munca istovitoare îi va potoli zbuciumul.

Se aşeză deci lângă mormanul de scrisori şi începu să le deschidă pe rând.

Îşi dădu seama însă că nici munca asta nu-i foloseşte la nimic: când ajungea la sfârşitul scrisorii, uita începutul.

Mai degrabă ar fi vrut să citească şi să-şi dea seama ce-i scris în ochii aceia albaştri...

Deodată însă, dând peste una din scrisori care era mai grea decât celelalte, inima prinse să-i bată mai tare. Pe plic recunoscu scrisul. Era scrisul Timéei... Un fior rece îi alergă prin vene.

Iată semnul trimis din cer!

Scrisoarea aceea sosise anume parcă să-i limpezească sufletul!

Îi scria Timéa, fiinţa aceea bună ca un înger, soţia lui cinstită şi credincioasă. Un singur cuvânt gingaş din partea ei ar fi de-ajuns pentru a-l câştiga pe Timár, aşa cum e de-ajuns uneori o singură şoaptă pentru a trezi pe cineva din visare. Scrisul acela cunoscut, care îi reamintea imaginea strălucitoare a chipului ei de martiră, îl chema parcă să devină cel de altădată.

Dar ce conţine oare plicul că-i atât de greu? Nu cumva o gingaşă surpriză sau vreo amintire? Da, asta trebuie să fie! Doar mâine e ziua de naştere a soţului. Oh! Scrisoarea aceasta minunată va fi o amintire de neuitat.

Cu câtă gingăşie deschise plicul, rupând pecetea. În prima clipă nu ştiu ce să mai creadă văzând că din plic căzuse cheia de la biroul său. Deci acesta era obiectul cel greu!

Citi:

Dragul meu soţ!

Ai uitat cheia în sertarul biroului. De teamă ca nu cumva să te neliniştească din cauza ei, ţi-o trimit. Dumnezeu să te binecuvânteze.

Timéa.

Nici un cuvânt mai mult!

Timár uitase cheia în sertarul biroului în noaptea când se întorsese acasă pe ascuns şi fusese tulburat de cuvintele Athaliei.

Nu-i trimitea nimic în afară de cheia aceea! Nimic altceva decât câteva cuvinte reci! Dezamăgit, lăsă să-i cadă scrisoarea din mână. Şi, deodată, un gând îngrozitor îi fulgeră prin minte. Dacă Timéa găsise cheia în sertarul biroului, probabil că s-a uitat şi în sertar. Femeile sunt curioase din fire şi asemenea lucru era de aşteptat... Iar dacă scotocise prin sertar, atunci, fără doar şi poate, descoperise şi anumite lucruri pe care, desigur, le cunoştea...

Valorificând comoara lui Ali Ciorbadji, Timár fusese prevăzător: unele capodopere nu le scosese spre vânzare, deoarece ajungând pe piaţă, puteau trezi bănuieli. Tot din cauza asta vânduse diamantele separat, scoţându-le din piesele în care fuseseră incrustate.

Între giuvaieruri se afla şi un medalion cu diamante pe margine, care cuprindea un portret în miniatură înfăţişând o tânără femeie, ale cărei trăsături semănau foarte mult cu ale Timéei. De îndată ce îl văzuse, Timár bănuise că e portretul mamei Timéei — grecoaică de origine. Dacă soţia lui găsise medalionul în sertarul său, aflase totul. Recunoscând portretul mamei sale, înţelesese, fără îndoială, că giuvaierul aparţinuse tatălui ei; mai departe nu era greu de ghicit că bijuteriile părintelui său ajunseseră în mâinile lui Timár. Putuse deci cu uşurinţă să depene toate întâmplările, descoperind prin ce minune Timár devenise bogat peste noapte şi cum se căsătorise cu ea datorită propriilor ei comori.

Dacă Timéa fusese curioasă, însemna că aflase tot şi-n cazul acesta nu mai putea avea decât dispreţ pentru soţul ei.

Oare cuvintele scrisorii şi trimiterea cheii nu dovedeau tocmai acest lucru? Nu cumva, trimiţând cheia, Timéa voia să spună: „Acum ştiu cine eşti!"

Încotro s-o apuce? În susul sau în josul Dunării? Scrisoarea Timéei îl făcu să se hotărască: în jos.

De-acum îi era indiferent ce se va mai întâmpla, deoarece era demascat. În faţa ei nu mai putea să joace ca altădată nici rolul „omului de aur", nici al omului generos, darnic sau filantrop. Masca îi fusese smulsă şi acum Timéa ştia cine-i Timár. Aşadar, putea să alerge în jos. Luă hotărârea să se întoarcă pe insulă. Şi totuşi, nu voia să plece ca un învins.

Îi scrise Timéei cerându-i ca pe timpul absenţei sale îndelungate să preia toate scrisorile ce vor sosi la Komárom pe numele lui, să le deschidă, să ia legătură cu avocatul său şi cu mandatarul său dacă va crede de cuviinţă, iar dacă era nevoie să dea dispoziţii, atunci să hotărască cu depline puteri în numele lui; îi dădea dezlegare să emită mandate, să încaseze bani şi să facă plăţi aşa cum socotea ea de cuviinţă; totodată, îi trimise înapoi cheia de la birou s-o aibă la îndemână dacă i-ar trebui ceva documente sau contracte.

Juca totul pe o singură carte.

Simţind că Timéa era gata-gata să-i afle taina, o împingea el însuşi pe drumul cel bun, doar-doar n-o să mai descopere nimic. Bănuiala are nevoie de ape tulburi şi de întuneric, ca şi ochii bufniţei; la lumină însă, ca şi bufniţa, nu mai vede bine.

Terminând scrisoarea dădu îndrumările necesare inspectorilor de teren, anunţându-i că va pleca într-o călătorie îndelungată, dar fără să le spună unde, şi că scrisorile care îi erau adresate lui să fie trimise la Komárom pe numele soţiei sale.

Târziu, către seară, plecă la Levetinc, într-o căruţă ţărănească pe care o închiriase. Voia să i se piardă urma, de aceea nu călătorea cu trăsura şi caii săi.

Cu câteva zile mai înainte era încă superstiţios şi aştepta semne tainice din partea cerului, semne din partea elementelor

naturii care să-i arate calea. Acum nu mai lua seama la nimic; hotărârea de a pleca pe insulă era luată.

Numai că semnele cerului şi elementele naturii începură să se grăbească întâmpinându-l cu prevestiri rele ce voiau parcă să-l înfricoşeze, ba chiar să-l întoarcă din drum.

Spre seară, când începură să se zărească şiragurile lungi ale plopilor de pe malul Dunării, un fel de pată roşie-cenuşie ca un nor se ivi deodată pe cer, rostogolindu-se cu repeziciune spre Dunăre. La început, căruţaşul sârb se închină oftând adânc, când însă văzu că nu era de glumă cu vălătucul ce se apropia, uită de orice evlavie şi începu să înjure de mama focului.

— Vin ţânţarii din Galamboc[1]!

Aceste vietăţi diavoleşti, mai numeroase decât nisipul mării, locuiau acolo în văgăunile stâncilor din Galamboc; uneori îşi luau zborul şi se prăvăleau ca nişte nori întunecaţi peste întinsuri şi era vai şi-amar de toate fiinţele pe care le întâlneau în calea lor.

Cât ai clipi, norul de ţânţari acoperi câmpia pe care Timár trebuia s-o străbată. Gângăniile acelea mărunte şi înarmate cu ace se năpustiră asupra celor doi cai, năpădindu-le ochii, urechile şi nările. Bietele dobitoace se înspăimântară aşa de rău, că nu mai puteau fi struníte; sforăind, întoarseră căruţa spre nord-vest şi începură să galopeze ca scăpate din puşcă. Timár se hotărî să sară din căruţă; saltul fu îndemânatic şi norocos. Nu-şi rupse nici mâinile, nici picioarele; caii, cu căruţă cu tot, se pierdură în zare.

Dacă ar fi ţinut seama de semne, ei bine, din întâmplarea asta ar fi putut să înţeleagă că trebuie să facă calea întoarsă.

Era însă hotărât şi încăpăţânat şi-apoi, odată ce pornise pe drumul ăsta, nu mai avea rost să ceară ajutorul divinităţii. Ţinea morţiş să ajungă pe insulă. Noémi îl atrăgea într-acolo, iar Timéa îl împingea şi ea în aceeaşi direcţie.

Inima, polul nord, şi voinţa, polul sud, îl îndemnau să nu se abată din drum.

După ce sări din căruţă scăpând teafăr, porni grăbit spre pădurea de plopi de pe malul Dunării. Puşca îi rămăsese în căruţă

[1] Musca columbacă.

deoarece, în grabă, uitase s-o ia. Îşi tăie deci o bâtă groasă dintr-o salcie ce creştea în tufăriş, ca să aibă o armă. Apoi, cu ajutorul ei, începu să-şi dibuie drumul prin desiş. Curând însă se rătăci. Noaptea îl prinse acolo; cu cât pribegea mai mult, cu atât se încurca mai tare în desiş, astfel că, într-un târziu, dând peste o colibă de nuiele, se hotărî să rămână acolo peste noapte. Făcu un foc din vreascurile ce se aflau peste tot; spre norocul lui, în clipa când sărise din căruţă, avea agăţată de gât geanta de vânătoare în care se afla ceva merinde. Aşa că se apucă să prăjească pâine şi slănină.

În geantă mai găsi încă ceva: acel pistol cu două ţevi, cu care Tódor trăsese asupra lui din colibă. Poate chiar din această colibă în care se adăpostise el. Tot ce se poate. Numai că pistolul nu folosea la nimic deoarece uitase în căruţă şi cornul cu praf de puşcă. Totuşi, arma aceea avea darul de a-i întări fatalismul de care era stăpânit. Fără îndoială că omul asupra căruia s-a tras fără să fie nimerit mai avea treabă pe lumea asta. De altfel, Timár avea mare nevoie să fie încurajat pentru că, de îndată ce se lăsă noaptea, desişul deveni înfricoşător. Lupii urlau în jurul colibei; Timár putea să le vadă ochii verzui sticlind în desişul ce-l înconjura. Uneori, vreun lup bătrân se furişa chiar până în spatele adăpostului, şi ajuns acolo, urla înspăimântător.

Timár înţelese că trebuia să întreţină focul toată noaptea. Numai în acest fel putea să înfricoşeze lupii şi să-i ţină la distanţă.

Dacă intra în colibă, îl întâmpinau nişte sâsâituri înfiorătoare de şerpi şi simţea câte o vietate care se mişca leneşă sub picioarele sale — călca probabil pe vreo broască ţestoasă.

Timár puse lemne pe foc toată noaptea şi, cu un par lung, aprins la unul din capete, desena prin aer tot felul de semne închipuite. Erau poate ieroglifele de foc ale propriilor sale gânduri.

Ce noapte sinistră! El, care avea case liniştite, un cămin ce îmbia la odihnă şi o femeie tânără şi frumoasă pe care o putea socoti soţie, să-şi petreacă noaptea singur într-o colibă mucedă, năpădită de ciuperci! Lupii urlau în jurul său, iar pe deasupra capului, printre nuiele, şarpele de apă aluneca leneş. Şi toate acestea în ziua lui de naştere!

Ce plăcută sărbătoare de familie!

Dar, orice s-ar spune, el alesese acest drum şi rămase neclintit în hotărârea luată.

Mihály era evlavios şi cucernic din fire. Încă de copil fusese deprins ca-n fiecare seară să se roage în gând. Nu părăsise niciodată acest obicei şi-n clipele de primejdie şi durere, care se abătuseră cu duiumul asupră-i în zbuciumata sa viaţă, găsise totdeauna un refugiu în rugăciune.

Dar în această noapte înfiorătoare nu putu nici măcar să se roage. Nu voia să vorbească cu Dumnezeu: „Să nu mă vadă pe unde umblu!"

Începând cu această aniversare a zilei de naştere, nu mai izbuti să se roage. Înfrunta soarta.

Când mijiră zorile, lupii se ascunseră în adâncul desişurilor; Timár ieşi din adăpostul în care-şi petrecuse noaptea şi, nu după mult timp, găsi poteca ce ducea direct către malul Dunării.

Aici însă îl aştepta o altă nenorocire.

Dunărea se revărsase ca niciodată.

Timár nimerise tocmai la vremea când primăvara târzie grăbea topirea zăpezilor. Valurile fluviului uriaş, galbene din pricina lutului, purtau cu ele puzderie de rădăcini de trestie, de trunchiuri de salcie smulse pe drum; coliba pescărească pe care o căuta Timár şi care odinioară se înălţa pe un dâmb coborâse parcă, astfel că apa îi scălda pragul; barca pe care Timár o lăsase pe mal se mai afla încă legată de trunchiul bătrânei sălcii, din apropierea colibei.

În colibă nu era nimeni. Pe o vreme ca asta, când apele-s revărsate, nu se poate pescui. Pescarii se refugiaseră luându-şi toate uneltele.

Dacă mai era nevoie de un semn ceresc, de o declaraţie divină, apoi acesta se arăta în faţa ochilor lui: fluviul ieşit din matcă tăia calea lui Timár, cu toate puterile-i dezlănţuite. Pe o astfel de vreme nimeni nu se-ncumetă să călătorească pe fluviu. Era un semn plin de tâlc: Timár trebuia să se întoarcă.

— Nu, niciodată! murmură el. Am pornit şi voi ajunge acolo!

Uşa colibei era încuiată, aşa că fu nevoit s-o spargă pentru a-şi putea lua vâslele şi cangea; privind printr-o crăpătură, le văzuse că sunt înăuntru. Apoi se urcă în barcă, îşi legă piciorul

de cârmă cu ajutorul unei batiste, deznodă frânghia bărcii şi, cu o smucitură, o împinse în larg.

În clipa următoare, curentul apei îl luă şi începu să-l ducă la vale.

Dunărea, acest stăpân atotputernic, smulge păduri întregi din rădăcini când e mânioasă: omul care se avântă pe apele sale nu-i decât un biet vierme ce pluteşte pe-un fir de pai. Şi iată că acest vierme îndrăznea s-o înfrunte!

Timár vâslea cu amândouă vâslele deodată, folosindu-le şi drept cârmă. Curentul bezmetic clătina luntrişoara ca pe o coajă de nucă, în timp ce vântul, bătând din faţă, voia parcă să-l gonească înapoi spre malul de unde pornise. Dar Timár nu se lăsa doborât nici de vânt, nici de valuri.

Îşi aruncase pălăria la picioare, astfel că vântul îi răsfira părul din care picura sudoarea şi, cu toate că valurile ce săltau peste luntre îi izbeau faţa ca un duş rece, nu se simţea răcorit. Îl punea pe foc mai ales gândul că poate Noémi se află în primejdie pe mica insulă. Acest gând nu lăsa oboseala să-i cuprindă braţele.

Apa Dunării şi vântul aveau puteri năprasnice, dar dragostea şi voinţa omului erau şi mai năprasnice. În aceste clipe, Timár se cunoscu pe sine. Îşi dădu seama câtă voinţă sălăşluieşte în sufletul său şi câtă putere în braţe. Săvârşise o muncă supraomenească: ajunsese până la capătul îndepărtat al insulei Ostrova, plutind împotriva curentului.

Aici putu în sfârşit să se odihnească.

Insula Ostrova era în întregime acoperită de apa Dunării, care curgea acum printre copaci. Prinzându-se cu cangea de ei, putea mai uşor să împingă barca înainte. Trebuia să pătrundă mult în susul apei, pentru ca de acolo, lăsându-se dus de curent, să fie purtat până la „Insula nimănui".

Când ajunse cu barca acolo unde dorise şi ieşi din zona împădurită a insulei, o nouă şi surprinzătoare privelişte îi apăru în faţa ochilor. Altădată „Insula nimănui" era îngropată în verdeaţă şi stufăriş înalt din care se vedeau doar coroanele pomilor. Acum însă stufărişul nu era nicăieri, iar insula apărea în mijlocul Dunării în toată goliciunea ei.

Potopul îşi mişca apele pe deasupra stufărişului, iar pomii insulei înotau printre valuri; numai stânca singuratică şi împrejurimile se desluşeau ca o pată verzuie.

Plin de nerăbdare, Timár împinse barca în calea curentului. Fiecare bătaie de vâsle îl apropia tot mai mult de stânca singuratică ce avea piscul albastru ca şi cerul din cauza levănţicăi, iar povârnişurile aurite de umbrarul căţărător al pintenaşilor.

Şi cu cât stînca se vedea mai desluşit, cu atât mai nerăbdător devenea omul care se apropia.

Curând, putu să desluşească livada ai cărei pomi fructiferi zăceau cu trunchiurile în apă; grădina de trandafiri rămăsese însă neatinsă, caprele şi oile fuseseră adunate pe platou.

Deodată, auzi lătratul bucuros al Almirei. Animalul acela negru ca tăciunele alerga spre mal, se întorcea din drum, apărea din nou, se arunca în apă şi înota spre Timár, pentru ca iarăşi să se întoarcă la mal.

Dar oare Mihály zărise silueta aceea trandafirie care cobora pe sub tufele de iasomie înflorită spre malul apei ce tălăzuia la picioarele ei?

Încă o lovitură de vâslă şi barca atinse ţărmul. Mihály sări, iar barca fu luată de valuri; de-acum înainte nu mai avea nevoie de ea şi de aceea nu se mai îngriji s-o tragă la mal. Cei doi se priviră ochi în ochi.

Jur-împrejur, paradisul strămoşesc: pomi roditori, de un verde viu, intens, animale blânde. Totul înconjurat de un brâu de valuri, şi în acest paradis — Adam şi Eva.

Fata se oprise palidă şi tremurândă în calea celui ce se apropia, iar când acesta ajunse în faţa ei, simţi că o putere de nedescris o împinge spre dânsul. Noémi se aruncă la pieptul lui şoptind cuprinsă de o bucurie fără margini:

— Te-ai întors! Tu! Tu! Tu! şi buzele ei, chiar când amuţiră, continuau parcă să spună: „Tu, tu, tu!"

În jur paradisul strămoşesc. Peste capetele lor, tufişul de iasomie îşi mlădie coroane de flori argintii, în timp ce corul sturzilor şi al privighetorilor cânta *Gospodi pomilui.*

CĂMINUL PRIMITOR

BARCA FUSESE LUATĂ DE VALURI; luntrişoara cu care veniseră aici locuitorii insulei putrezise de mult şi alta nouă nu-şi cumpăraseră; deci cel care venise nu mai putea pleca de pe insulă până când soseau primii cumpărători de fructe; or, până atunci puteau trece săptămâni, ba chiar luni de zile.

Săptămâni fericite şi luni fericite! Zile de bucurie deplină!

„Insula nimănui" devenise pentru Timár căminul său. Aici găsise muncă şi linişte.

După retragerea apelor, avu mult de furcă cu asanarea mlaştinilor rămase pe insulă. Din zori până-n noapte săpa şanţuri; palmele i se bătătoriseră ca oricărui zilier; dar când, în faptul serii, se întorcea la coliba cea mică ţinându-şi sapa şi hârleţul pe umăr, vedea încă de departe că-l aşteptau şi simţea că era primit cu dragoste.

La început voiseră să-l ajute şi femeile la munca aceasta obositoare, dar Mihály le refuzase în mod delicat; pentru ele se potriveau mai bine treburile gospodăreşti, săpatul pământului e muncă de bărbat.

Când, în sfârşit, isprăvi canalul prin care se scurgea apa mlaştinilor formate pe insulă, îşi privi atât de mândru opera, de parcă ar fi fost unica faptă din viaţa sa pe care o putea socoti vrednică şi cu care s-ar fi putut prezenta în faţa judecătorului său lăuntric. Ziua deschiderii canalului fu o adevărată sărbătoare pe insulă. Locuitorii ei nu ţineau nici sărbătoarea cuştilor[1] şi nici duminicile; pentru ei era sărbătoare atunci când aveau câte o bucurie.

Şi-apoi, oamenii aceştia de pe insulă erau tare puţin vorbăreţi. Ceea ce Sfântul David a înşirat în o sută cincizeci de psalmi, ei izbuteau să spună într-o singură rugăciune, iar mărturisirile de dragoste pe care poeţii le-au înşirat de-a lungul vremurilor, ei le exprimau cu o singură privire. Învăţaseră să-şi citească gândurile doar din priviri, învăţaseră să-şi cunoască unul altuia toate năzuinţele, să cugete împreună.

[1] Sărbători ale evreilor.

Cu fiecare zi, Mihály era tot mai uimit de Noémi. Era credincioasă, recunoscătoare, statornică, fără capricii sau pretenţii. Nu vădea nici teamă, nici îngrijorare pentru ziua de mâine. Era fericită şi răspândea fericire în juru-i. Şi nu-l întreba niciodată: „Ce va fi cu mine după ce vei pleca? O să mă laşi oare aici, sau o să mă iei cu tine? Oare-mi va aduce fericirea dragostea noastră? Preotul cărei religii e cel care îţi dă binecuvântarea? Vei putea oare să fii al meu? Nu cumva altă femeie are drepturi asupră-ţi? Ce eşti tu acolo, în lumea pe care o colinzi? Ce fel de lume este aceea în care îţi duci veacul?" Nici din trăsăturile feţei, nici din privirile ochilor ei, Timár nu izbutea să desluşească măcar o umbră de îndoială; stăruia doar acea unică şi veşnică întrebare: „Mă iubeşti?"

Uneori, Tereza îi mai aducea aminte lui Timár de lucrurile care, de bună seamă, îl aşteptau acolo, în lumea din care venise; dar Mihály o liniştea în privinţa aceasta: domnul Fabula János va şti să ducă totul la bun sfârşit. Când stăpâna insulei privea spre Noémi, care, cu ochii ei blânzi, albaştri, căuta faţa lui Timár — aşa cum floarea-soarelui caută soarele — atunci ofta adânc: „Cât de mult îl iubeşte!"

Timár simţea nevoia să sape şanţuri, să bată stâlpi în pământ, să împletească învelitori de nuiele: istovitoarea muncă trupească se lupta cu zbuciumul şi mai istovitor din sufletul său.

Ce se întâmpla în acest timp dincolo, în lume?

Treizeci de corăbii pluteau pe Dunăre, o goeletă — pe mare, întreaga sa avere de milioane şi milioane aflată în mâna unei femei. Şi dacă între timp femeia aceasta, pradă poate unui capriciu îi împrăştie în vânt toată averea, ruinându-şi astfel bărbatul şi casa, va putea el oare să se plângă cuiva? Nu era firesc să se întâmple aşa?

Era fericit aici, acasă, dar dorea totodată să ştie ce se întâmplă dincolo — tot acasă! Sufletul său trăia în două locuri deodată, era rupt în două; acolo îl chema averea, onoarea, poziţia sa în lume, aici îl chema dragostea.

Fără doar şi poate, ar fi izbutit să plece de-aici. Dunărea nu-i cât marea şi Timár fusese un bun înotător, aşa că oricând ar fi

putut traversa pe celălalt mal, şi Noémi sau Tereza nu l-ar fi oprit; cei de-aici ştiau că acolo, în lume, îl aşteptau treburi multe; dar când o vedea pe Noémi, uita de toate, de tot ce era pe lume; în acele clipe iubea, era fericit, cufundat într-o beţie ameţitoare. „O, nu mă iubi atât de mult!" şoptea fata.

Şi astfel zilele treceau pe nesimţite.

Sosi şi vremea când se coc fructele; ramurile pomilor de pe insulă începură să se plece până la pământ, îngreunate de povara lor dulce. Ce desfătare nespusă să stai să priveşti. Zi de zi fructele cresc tot mai mult. Perele şi merele încep să prindă culorile specifice soiurilor; verdele devine arămiu sau se smălţează cu vinişoare galbene şi roşii; peste fondul arămiu, în părţile bătute de soare, se aşterne apoi un roşu de purpură; în timp ce auriul se amestecă cu pete mici de carmin, rubiniul se împodobeşte cu punctişoare verzi, şi fiecare fruct zâmbeşte omului ca faţa surâzătoare a unui copil.

Timár ajută femeilor la culesul fructelor. Coşuri mari se umpleau cu aceste comori fără seamăn. Punându-le în coş, numără bucată cu bucată; câte sute, câte mii de bucăţi? Ce comoară! Aur adevărat!

Dar într-o după-amiază, în timp ce ajuta Noémiei să care un coş plin spre magazie, zări oameni străini în faţa colibei. Sosiseră cumpărătorii. După luni de zile, erau primii oameni care aduceau veşti din lumea de afară. Tocmai se târguiau cu Tereza în privinţa fructelor. Negoţul se făcea prin schimb în natură, aşa cum se obişnuia pe insulă. Ca de obicei, Tereza voia să capete grâu, dar precupeţii ofereau mult mai puţin decât în anii trecuţi. Se plângeau că grâul se scumpise din cale-afară. Negustorii din Komárom se-nghesuiau să-l cumpere, aşa că preţul se ridicase; şi ultimul bob era trimis la moară, iar făina o expediau în porturile de pe ţărmul mării.

Tereza nu voia să creadă ce spuneau cumpărătorii, zicând că-i târguială de precupeţ şi nimic mai mult.

Dar Timár, auzindu-i, devenea tot mai atent. Ideea pornise de la el. Oare ce ieşise din planul lui în lunile care trecuseră?

Începu să nu mai aibă linişte: se gândea ba la afaceri, ba la moşie, şi gândurile acestea îl chinuiau fără încetare. Veştile aflate

fuseseră pentru el ca sunetul de goarnă pentru un veteran lăsat la vatră, care-i gata să se întoarcă pe câmpul de luptă, chiar dacă s-ar smulge din braţele iubitei.

Tereza şi Noémi găsiră cât se poate de fireşti pregătirile lui Mihály de a părăsi insula. Slujba era slujbă, trebuia să plece. Şi-apoi, se va reîntoarce în primăvara următoare. Noémi avu o singură rugăminte: hainele pe care ea însăşi i le ţesuse şi le cususe, şi pe care Mihály le purtase pe insulă, să nu fie aruncate după ce va ajunge dincolo.

— Le voi păstra ca pe-o amintire scumpă.

— Şi... să-ţi mai aduci aminte câteodată şi de sărmana Noémi.

La rugămintea aceasta, nu-i mai putu răspunde prin cuvinte.

Timár mitui precupeţii, rugându-i să mai zăbovească pe insulă încă o zi.

În această ultimă zi nu mai lucră nimic, ci porni să colinde insula braţ la braţ cu Noémi, să vadă fiecare locşor ce fusese martorul fericirii lor de neuitat; luă ca amintire o frunză căzută ici, o petală de colo; pe fiecare erau scrise frânturi dintr-o poveste pe care numai cei doi îndrăgostiţi puteau s-o desluşească.

— O să mă mai iubeşti dacă n-o să mă mai vezi atâta vreme?

Cât de repede trecu şi această ultimă zi! Luntraşii cerură să pornească de îndată ce se înserа deoarece pe răcoare puteau vâsli mai bine. Mihály trebui, aşadar, să-şi ia rămas-bun. Noémi dădu dovadă de multă stăpânire de sine, nu plânse. Doar ştia că Mihály se va reîntoarce. Se gândea mai mult la merindele pe care urma să i le pregătească pentru drum şi cum să vâre totul în geanta de vânătoare.

— O să se înnopteze până ajungi dincolo de mal, spuse ea, cu o gingaşă îngrijorare. N-ai armă?

— N-am. Da' nu mă pândeşte nici o primejdie.

— Nu poţi să ştii. O, dar iată aici, în tolba ta, un pistol, exclamă Noémi şi, curioasă, scoase arma afară.

Deodată păli. Recunoscuse pistolul lui Tódor care, de câte ori trecuse prin insulă, fie că i-l arătase să se laude, fie că îl îndreptase spre Almira ameninţând c-o trimite pe lumea cealaltă.

— Asta-i arma lui!

Timár se sperie văzând expresia întipărită pe chipul Noémiei.

— Când ai plecat de aici, urmă fata, aprinzându-se de mânie, Tódor te-a pândit pe malul celălalt şi a tras asupra ta cu acest pistol.

— Cum de-ţi dă prin gând una ca asta?

— Atunci am auzit două împuşcături şi-apoi alte două trase de tine. E aşa cum zic eu, pistolul ăsta l-ai luat de la el!

Timár se miră. Cei care se iubesc ştiu şi ceea ce nu văd! Nu putu să tăgăduiască.

— L-ai omorât? întrebă fata.

— Nu.

— Atunci unde a dispărut?

— Nu trebuie să te mai temi de el. E plecat în Brazilia. Între el şi noi se află întregul glob pământesc.

— Aş fi de o mie de ori mai bucuroasă dacă între noi ar fi doar trei picioare de pământ, strigă Noémi sălbatic, apucându-i mâna.

Mihály privi uimit faţa Noémiei.

— Tu? Tu să ai un asemenea gând ucigaş?! Tu, care nu poţi să omori un pui de găină, care nu poţi strivi un păianjen, care nu poţi să străpungi cu un ghimpe aripile unui fluture?

— Dar pe cel care ar vrea să mi te smulgă, l-aş putea ucide, fie el om, diavol sau înger!...

Spunând acestea, îl cuprinse cu amândouă braţele şi-l strânse cu o dragoste sălbatică. În prima clipă Timár se înfioră, apoi simţi un şuvoi cald năvălindu-i în inimă.

GIUVAIERURI DE FAMILIE

AJUNS PE CELĂLALT MAL, Mihály căută iarăşi coliba pescărească. Avea în minte două imagini: una era imaginea aceea care tocmai dispăruse din faţa ochilor săi mistuindu-se în ceaţa înserării — stânca din mijlocul Dunării înconjurată de verdeaţă, iar în vârful ei, silueta zveltă care fluturase năframa urându-i „drum bun" până ce-l pierduse din ochi; cealaltă era imaginea pe care

mintea lui o plăsmuia în felurite chipuri gândindu-se la ceea ce îl aştepta acolo, la Komárom. Ei, dar pe această ultimă imagine va avea destulă vreme s-o vadă cu ochii minţii în timpul călătoriei de la Al-Duna până acasă!

De îndată ce-l zări, bătrânul pescar începu să se tânguie (pescarii nu înjură niciodată):

— Priviţi, vă rog, domnule! În timpul inundaţiei un hoţ v-a furat barca; ba spărgând uşa colibei a luat şi vâslele. O! ce mişei pot să fie pe lumea asta!

Timár simţi o plăcere dureroasă auzind că, în sfârşit, cineva îi spune drept în faţă că e hoţ. De fapt, ăsta-i adevărul. Şi măcar dacă ar fi furat numai o barcă!...

— Nu trebuie să-l blestemăm pe cel care a luat-o! răspunse Timár. În primejdia aia de moarte cine ştie ce mare nevoie o fi avut de barca mea! Nu-i nimic, facem rost de alta. Şi-acum, prietene, să ne urcăm în luntrea dumitale şi să ne dăm silinţa să ajungem în noaptea asta în port.

Oferindu-i-se o sumă frumuşică, pescarul primi să-l ducă. Începură să mijească zorile când ajunseră în port — acolo unde de obicei se încărcau corăbiile. Era încă foarte devreme şi Timár nu voia să dea de ştire nimănui de unde şi pe ce drum venise. În birt dădu peste nişte căruţaşi, aşa că angajă pe unul dintre ei să-l ducă la Levetinc.

La Levetinc se afla un conac cu etaj; într-una din aripile conacului locuia bătrânul administrator al moşiei cu nevastă-sa. Cealaltă aripă a clădirii care fusese amenajată pentru Timár avea o scară ce ducea spre fostul teren de vânătoare; pe această scară se putea urca de-a dreptul în camera în care Timár îşi instalase biroul.

Mihály trebuia să-şi concentreze atenţia asupra fiecărui amănunt pentru a putea duce în mod consecvent şi până la capăt minciuna cea lungă.

Stătuse cinci luni departe de casă; făcuse deci un drum lung. Dar n-avea nici un fel de bagaj. În geanta-i de vânătoare nu se găsea nimic altceva decât un costum de pânză cu dungi pe care i-l cususe Noémi — asta pentru că hainele cu care sosise pe insulă erau groase, de iarnă, şi-apoi se şi rupseseră, se tociseră;

cizmele aveau petice. Mda, era greu să-şi justifice înfăţişarea de-acum.

Dacă însă străbătea terenul de vânătoare şi urca pe scara exterioară, ajungea direct în biroul său — a cărui cheie o avea încă la el. Ajuns acolo putea să se schimbe îndată, îşi lua geamantanul şi, ca şi când abia atunci ar fi sosit dintr-un lung voiaj, putea chema administratorul.

Planul îi reuşi de minune; nimeni nu-l văzu urcând scările ce duceau la uşa biroului său. Dar, când vru să vâre cheia în broască, tresări surprins dându-şi seama că pe dinăuntru mai era o cheie.

Aşadar, acolo în odaie se afla cineva!

Bine, dar în această cameră se găseau scriptele sale; aici n-avea voie să intre nimeni. Cine-i cel care îndrăznise?

Deschise brusc uşa şi pătrunse în cameră.

Şi deodată simţi că i se taie răsuflarea.

La biroul său stătea o persoană pe care nici în ruptul capului nu se aştepta s-o vadă acolo.

Era Timéa.

Un duh venit de pe cealaltă lume n-ar fi putut să-l înspăimânte mai tare decât această făptură blândă, cu faţa albă şi privirea calmă care, văzându-l că intră, se ridică de la birou lăsând pana de scris.

În faţa ei se afla registrul cel gros de bilanţ comercial în care tocmai făcuse înregistrări.

Şi deodată Mihály fu cuprins de tot felul de simţăminte ce se băteau cap în cap: spaimă, pentru că la capătul tăinuitei sale călătorii dăduse mai întâi chiar peste soţia sa, bucurie, pentru că o găsise singură, şi mirare, deoarece îşi dădea seama că Timéa se ocupa de hârţoagele lui.

În clipa în care-l văzuse intrând, ea făcuse ochii mari de mirare, apoi se grăbi să-l întâmpine şi-i întinse mâna fără să spună nici un cuvânt.

Chipul ei alb rămăsese însă tot atât de enigmatic; Timár nu putea să citească nimic în trăsăturile feţei Timéei. Oare femeia asta ştie totul? Bănuieşte ceva? Nimic? Ce se ascunde dincolo de

nepăsarea ei? E oare dispreţul mut, sau dragostea sacrificată, înmormântată? Ori poate încremenirea unui temperament limfatic?

Timár nu găsea nici un cuvânt potrivit să-i spună Timéei, iar dânsa se purtă ca şi cum nici n-ar fi băgat de seamă că hainele-i sunt ferfeniţă. (Femeile ştiu să vadă fără să privească.)

— Mă bucur că, în sfârşit, te-ai întors! murmură abia auzit Timéa. Te-am aşteptat în fiecare zi. Dincolo, în odaie, ai să găseşti haine curate; după aceea te rog să revii aici. Până atunci o să fiu şi eu gata. Spunând acestea, îşi vârî pana de scris în gură, ţinând-o de-a curmezişul. Mihály îi sărută mâna. Pana aceea de scris nu-l încuraja să-i sărute şi buzele.

Trecu apoi în cealaltă încăpere. Era odaia lui. Găsi acolo ligheanul cu apă proaspătă, rufărie curată, haine şi cizmele gata lustruite: ca acasă. Şi cum Timéa nu putea şti ziua în care avea să sosească, putea să-şi închipuie că dânsa îl aştepta astfel în fiecare zi — şi asta cine ştie de când?

Dar cum de se află ea aici? Şi cu ce se ocupă?

Se grăbi să se schimbe. Hainele pe care le dezbrăcă le ascunse în fundul dulapului. Nu de alta, dar putea fi întrebat: „Cum de ţi-ai rupt haina în coate în halul ăsta? Dar ce-i cu veşmintele astea de pânză cu broderii colorate?" Ehe, multe lucruri poate să descopere o femeie văzând toate astea! Femeile ştiu să citească ieroglifele cusăturilor. Iată de ce trebuia să ascundă hainele.

Avu mult de furcă săpunul până să-i cureţe mâinile. Dar oare nu-l va întreba cineva: „Da' ce, Doamne iartă-mă, ai făcut cu mâinile astea de s-au pârlit şi s-au bătătorit în halul ăsta?"

Când fu gata, trecu iarăşi în birou. Timéa îl aştepta în uşă. Îl luă de braţ spunând:

— Să mergem să mâncăm.

Pentru a ajunge din birou în sufragerie, trebuia să treacă din nou prin odaia lui. În sufragerie îl aştepta încă o surpriză pe Mihály. Masa rotundă era pregătită pentru trei persoane. Pe cine mai aşteptau oare?

Timéa sună şi pe una din uşi intră imediat camerista, iar pe cealaltă — Athalie.

Aşadar, pentru dânsa era cel de-al treilea tacâm!

Pe chipul Athaliei luci flacăra mâniei pe care n-o putea ascunde. Lui Timár nu-i scăpă expresia de pe chipul ei.

— Ah! Domnule Levetinczy, va să zică totuşi v-aţi întors, în sfârşit, acasă! Aţi avut într-adevăr o idee tare drăgălaşă! Să spuneţi soţiei dumneavoastră: „Uite, draga mea cheile şi scriptele mele, rogu-te vezi de afaceri în locul meu", şi apoi să dispăreţi, şi cinci luni de zile să nu-i daţi nici măcar de ştire pe unde umblaţi!

— Te rog, Athalie, o domoli Timéa.

— Dar înţelege, eu nu mă cert cu domnul Levetinczy pentru că a fost pe unde a fost atâta timp! Aşa ceva e foarte drăguţ din partea unui soţ. Şi alţii fac aşa: unul pleacă la Karlsbad, celălalt la Ems, să nu-şi strice unul altuia petrecerea! Noi însă mulţumim de aşa petrecere! Să stai din primăvară şi până-n toamnă aici la Leventic, unde în afară de ţărani şi ţânţari nu există alte animale vii, să te certi de dimineaţa până seara cu morarii, cu corăbierii, să te încui în birou şi să înnegreşti registrele cu tot felul de cifre, să trimiţi zi şi noapte scrisori în toate colţurile lumii, să buchiseşti până târziu în miez de noapte gramatica engleză şi spaniolă pentru a te putea înţelege cu agenţii englezi şi spanioli, ei bine domnul meu, asta nu-i distracţie pentru nişte femei tinere!

— Athalie! o întrerupse cu severitate Timéa.

Mihály stătea tăcut pe scaunul în dreptul căruia se aflau tacâmul şi paharul lui obişnuit. Aici fusese aşteptat zi de zi! Aici s-a pus masa pentru el în fiecare zi!

Abia aşteptă să se sfârşească micul dejun. Athalie nu mai scoase nici o vorbă; dar ori de câte ori Timár îşi arunca privirea spre ea, putea citi în ochii ei cea mai sinceră indignare, care pentru el era totuşi un semn de bun augur.

După ce sfârşiră micul dejun, Timéa îl rugă din nou să treacă împreună dincolo, în birou. Mihály se gândea tot timpul ce istorie să scornească în cazul că va fi întrebat pe unde călătorise. Una asemănătoare cu aceea pe care Krisztyán Tódor obişnuia s-o debiteze, nu-i aşa?

Dar Timéa nu-i adresă nici un cuvânt în legătură cu călătoria sa. Trase două scaune lângă birou şi, aşezându-se alături de soţul ei, puse mâna pe registrul de afaceri care era deschis.

— Iată aici, domnule, situaţia afacerilor dumneavoastră începând din clipa în care mi-aţi încredinţat conducerea lor.

— Şi... toate astea le-ai făcut dumneata?

— Eu asta am înţeles că voiaţi din partea mea. Din scrisoarea pe care mi-aţi trimis-o, am înţeles că aţi pus bazele unei noi şi uriaşe întreprinderi: comerţul peste hotare cu făină unguresc㠔. Am înţeles de îndată că nu numai averea, ci şi creditul comercial şi onoarea dumitale sunt în joc; ba mai mult, că de succesul acestei întreprinderi depinde şi ridicarea unei însemnate ramuri industriale. Nu mă pricepeam la afaceri; dar m-am gândit că un control la faţa locului face mai mult decât orice ştiinţă. Şi lucrul acesta nu-l puteam încredinţa altcuiva. Aşadar, îndată după primirea scrisorii, am venit la Levetinc. Şi, aşa cum aţi hotărât, am luat în mână toate firele afacerilor. Am studiat cărţile de comerţ şi m-am deprins cu socotelile. Toate acestea, cred eu, le veţi găsi în ordine. Situaţia din registre şi aceea a casei se potrivesc întocmai.

Mihály privea mirat din cale-afară la această femeie care ştiuse, cu o deosebită meticulozitate, să trimită la locul potrivit milioanele care-i trecuseră prin mână, să le preia din nou şi să le predea iarăşi, să salveze cu rapiditate banii care fuseseră în primejdie de a fi pierduţi; ba ştiuse să facă şi mai mult decât atâta!

— Anul acesta a fost un an norocos, continuă Timéa, şi uneori când mi-a lipsit priceperea, m-a ajutat norocul. Beneficiul net în perioada aceasta de cinci luni a fost aproape cinci sute de mii de forinţi. Acest beneficiu nu l-am depozitat încă; conform împuternicirii date de dumneata, l-am întrebuinţat pentru investiţii.

Oare ce investiţii pot trece prin mintea unei femei?

— Prima încercare de a trimite făină în Brazilia a dat roade foarte bune. Făina unguresc㠔 a cucerit de îndată pieţele sudamericane. Aşa scriu comisionarii dumitale din Rio de Janeiro, care recunosc în unanimitate dibăcia şi corectitudinea agentului dumitale Krisztyán Tódor.

Timár îşi zicea: „Aşadar, orice boroboaţă fac, până la urmă totul iese cum nu se poate mai bine şi orice nebunie pe care o scornesc devine înţelepciune! Când se vor termina oare toate astea?"

— În urma veştilor pe care le-am primit, m-am gândit că şi dumneata ai fi făcut la fel. Trebuia să profităm de această ocazie favorabilă şi să punem stăpânire pe noua piaţă deschisă. Aşa că imediat am mai închiriat mori, am achiziţionat noi vase, le-am încărcat şi în clipa de faţă un nou transport de făină în valoare de o jumătate de milion de forinţi se află în drum spre America de Sud; asta vă va da posibilitatea să înăbuşiţi orice concurenţă.

Mihály era uimit din cale-afară. Femeia de lângă el dăduse dovadă de mai multă cutezanţă decât un bărbat! Dacă altă femeie ar fi fost în locu-i, fără-ndoială că ar fi vârât banii odată câştigaţi în casa de fier ca nu cumva să se evapore; dânsa, dimpotrivă, îndrăznise să continue afacerea începută de soţul ei înzecind capitalul!

— M-am gândit că şi dumneata ai fi procedat la fel! urmă Timéa.

— Da, da , şopti Timár.

— Că n-am greşit, mi-o dovedeşte şi faptul că de îndată ce ne-am apucat cu mai multă nădejde de această afacere, o droaie de concurenţi s-au îmbulzit să ne urmeze exemplul şi-acum care mai de care se grăbeşte să macine, să încarce vapoare şi dau iama după noi spre Brazilia. Dar nu vă fie teamă! O să-i învingem pe toţi, pentru că nici unul nu înţelege adevăratul secret al făinii ungureşti.

— Cum adică?

— Dacă vreunul şi-ar fi întrebat nevasta, ei bine, poate că o femeie i-ar fi putut spune. Eu însămi am descoperit acest lucru. Pe lista de preţuri a pieţei cerealiere americane, nicăieri nu se găseşte grâu ca al nostru, cu o greutate specifică atât de mare, ceea ce înseamnă că noi, aici, trebuie să măcinăm grâu greu pentru a câştiga la concurenţă cu grâul american. Cât mă priveşte, am dat în exploatare cea mai grea marfă. Dar concurenţii noştri de aici, toţi până la unul, o folosesc pe cea mai uşoară; de aceea ei vor pierde, pe când noi vom câştiga bătălia!

Mihály era din ce în ce mai uimit. Aşadar, în aceste cinci luni, în timp ce el privise cum se coc fructele oprite ale paradisului, făptura din faţa lui sacrificase zile şi nopţi înfruntând greutăţi

neînchipuit de mari, se istovise depunând o muncă intelectuală plicticoasă şi obositoare. Adusese o nouă faimă, strălucire şi onoare numelui său, îi sporise averea, nepermiţându-şi nici o distracţie, îşi îngropase tinereţea şi frumuseţea în pustiul acestei regiuni mlăştinoase producătoare de cereale, suferise, ostenise, învăţase, îşi însuşise limbi noi, purtase corespondenţă, se tocmise, inspectase, făcuse chiar mai mult decât atât: îşi cufundase sufletul ei curat de femeie în tainele afacerilor, în loc să-şi ofere doar bucuriile vieţii, iar acum nici măcar nu-l întreba pe soţul reîntors acasă: „Dar tu, tu ce ai făcut în acest răstimp?"

Mihály sărută mâna Timéei cu pietatea cu care sărută un mort drag care nu mai este al tău, ci al pământului şi care nu mai simte sărutul.

Când, uneori, în zilele acelea ameţitoare de uitare de sine petrecute pe insulă se gândise la Timéa, ei bine, şi-o închipuise distrându-se, călătorind sau odihnindu-se undeva la băi; doar avea destui bani şi putea să facă tot ce dorea cu ei; acum, după cele aflate, îşi dădea seama care-i fuseseră distracţiile: să ţină registrele, să stea în birou, să scrie scrisori şi să înveţe două limbi străine, fără profesor; şi toate acestea datorită interpretării pe care devotamentul ei îl dăduse epistolei trimise de el!

Timéa îi aduse la cunoştinţă, rând pe rând, situaţia fiecărei ramuri a întinselor sale afaceri, începu să-i spună despre afacerile de bursă, despre agricultură, transporturi, industrie, scont, prezentând soţului ei o evidenţă precisă şi la zi a tuturor schimbărilor survenite. Colinda atât de sigur în labirintul neînchipuit de încâlcit al afacerilor de bursă, al rentelor, al acţiunilor siderurgice, al arendelor, subarendelor, al pământurilor date în parte, al drepturilor regale, al dijmei şi clăcii, al mărfii grele, al mărfii uşoare, al cheltuielilor de expediţie, al calo[1]-ului, al manco[2]-ului, al tarei, al capacităţii corăbiilor, al tonajului, al măsurilor străine şi al cursului monedelor străine, de parcă toată viaţa ei s-ar fi îngrijit

[1] Termen comercial: lipsă sau pierdere la mărfuri din cauza transportului, a temperaturii etc.

[2] Termen comercial: lipsă (de casă).

numai de astfel de lucruri. Uneori, fusese nevoită să se ocupe şi de procese, să încheie contracte complicate care cereau o analiză amănunţită. Toate se desfăşuraseră însă în cea mai desăvârşită ordine. Când Timár se gândi la toată această muncă, înţelese că şi el însuşi — dacă ar fi trebuit să facă toate acestea în timp de cinci luni — apoi ar fi trebuit să folosească fiecare ceas, din zori până-n noapte; dar pe această femeie tânără, oare cât o costase această trudă? Înainte de toate ea trebuise să înveţe! Asta însemna că Timéa n-avusese nici măcar răgazul unei odihne!

— Bine, dar ai depus o muncă fantastică pentru a realiza toate astea cât am lipsit eu, Timéa!

— E drept, la început a mers cam şchiopătând. Mai târziu însă m-am obişnuit şi nu mi-a mai fost greu. Îmi place munca.

Ce trist reproş! O femeie tânără pentru care munca e singura mângâiere!

Mihály luă mâna Timéei şi o trase spre el. Faţa lui era umbrită de o adâncă întristare. Inima îi era nespus de grea. O, dacă ar fi putut şti ce gândea soţia lui în clipa aceea! Timár nu izbutea să scape de bănuielile pe care le avea în legătură cu cheia uitată în broasca sertarului.

Dacă Timéa descoperise taina, atunci toată purtarea ei faţă de dânsul nu era decât un înspăimântător rechizitoriu menit să arate diferenţa dintre acuzat şi acuzator.

— Şi, de-atunci, n-ai mai fost la Komárom? o întrebă el.

— O singură dată, când trebuia să caut în biroul dumitale contractul cu Scaramelli.

Timár simţi că-i îngheaţă sângele în vene.

Faţa ei însă nu trăda nimic.

— O să plecăm la Komárom, spuse el în sfârşit. Afacerea cu făina e în ordine; cât priveşte soarta mărfii trimise pe mare, o să primim veşti; cred însă că nu înainte de căderea iernii.

— Bine.

— Sau, poate ai vrea să facem o călătorie în Elveţia sau în Italia? Vremea e tocmai prielnică pentru o astfel de plimbare.

— Nu, Mihály, am fost destulă vreme departe unul de celălalt. Să rămânem împreună.

Dar nici o strângere de mână nu venea să întărească acest: „Să rămânem împreună". Mihály n-avu curaj să spună Timéei nici un cuvânt. Să mai şi mintă! Şi totuşi, cât de mult trebuia să mintă! De dimineaţă până seara! Chiar şi tăcerea care-i învăluia acum când stăteau faţă în faţă era tot o minciună din partea lui.

Trecerea în revistă a scriptelor de afaceri dură până târziu, spre prânz.

La masă fuseseră invitaţi şi doi musafiri: administratorul şi Preasfinţia Sa domnul protopop.

Domnul protopop ceruse mai demult permisiunea ca, la întoarcerea domnului Levetinczy, să i se dea imediat de veste pentru a avea onoarea să-i facă o vizită. Primind invitaţia, porni degrabă spre conac. Nu uitase să-şi agaţe pe piept ordinul primit.

De îndată ce intră în casă, dădu drumul unui înflăcărat discurs sărbătoresc, preamărindu-l pe Timár, binefăcătorul întregului ţinut. Îl compară cu Noe, cel care a construit fantastica arcă, cu Iosif cel care şi-a salvat poporul de foamete şi cu Moise, care a cerut şi a primit mana cerească; adăugă apoi că afacerea cu făina pe care Timár o iniţiase atât de măreţ era o acţiune grandioasă, cum nu se mai pomenise vreodată în Europa. Trăiască geniul născut din făină!

Timár fu nevoit să răspundă. Vorbi încurcat şi înşiră verzi şi uscate. Ceva dinăuntrul fiinţei sale îl înghiontea să râdă şi să-i spună răspicat protopopului care-l ridica în slăvi: „Ha-ha-ha, stimabile! Ideea asta nu mi-a venit ca să vă fac pe voi fericiţi, ci pentru a goni o puşlama netoată de lângă o fetiţă frumoasă; iar dacă din bazaconia asta a ieşit o tărăşenie înţeleaptă, apoi asta se datorează femeii care stă aici, lângă mine. Aşa că hai să râdem cât ne ţin curelele!"

Mai târziu, la masă, se ivi şi buna dispoziţie. Vinul plăcea la fel de mult şi domnului protopop, şi domnului administrator. Domnul protopop era călugăr, popă văduv; cu toate astea îi plăcea frumosul şi nu era deloc zgârcit în complimentele pe care le făcea Timéei şi Athaliei, din care pricină deveni curând ţinta săgeţilor ironice ale glumeţului administrator.

Hazul şi glumele celor doi domni bătrâni şi bine dispuşi îl făcură şi pe Timár să râdă; dar ori de câte ori privirea îi rătăcea

pe faţa glacială a Timéei, râsul i se stingea pe buze. Timéa îşi lăsase buna dispoziţie zălog cine ştie pe unde.

Începea să se însereze când masa luă sfârşit; cei doi domni în vârstă, făcând tot felul de aluzii şugubeţe, îşi aminteau unul altuia că era timpul să se ducă la casele lor; nu de alta, dar soţul venise de curând dintr-o lungă călătorie, iar soţia era tânără, aşa că poate doreau să rămână cât mai repede singuri.

— Zău că n-ar strica s-o ia din loc, îi şopti Athalie lui Timár, cum se înserează, pe Timéa o apucă nişte dureri de cap atât de îngrozitoare, încât uneori nu poate dormi toată noaptea. Ia priveşte-o ce palidă e!

— Timéa, ţi-e rău? întrebă Timár, cu gingăşie.

— N-am nimic! răspunse ea.

— Să n-o credeţi! Durerile astea de cap îngrozitoare o chinuiesc întruna de când am venit la Levetinc. Nervii. Din cauza muncii intelectuale prea încordate şi a aerului care nu-i prieşte. Acum câteva zile i-am găsit în păr câteva fire albe. Dar ea nu vrea să se plângă nimănui şi cred că n-ar scoate un suspin chiar dacă ar cădea la pat răpusă de boală.

Timár simţea chinuri mai cumplite decât cel întins pe o masă de tortură. Dar nu avea curajul să-i spună soţiei sale: „Dacă suferi, lasă-mă să stau acolo în camera ta, să fiu alături de tine, să te pot îngriji!" Nu, nu! Îi era teamă ca nu cumva să rostească în somn un nume: „Noémi!", nume pe care fără-ndoială că soţia lui l-ar fi auzit deoarece aproape toată noaptea nu dormea din pricina unor dureri tăgăduite.

Trebuia, aşadar, să doarmă cât mai departe de patul soţiei sale.

A doua zi porniră spre Komárom, spre casă.

Călătoriră cu poştalionul. În prima zi, Mihály stătu faţă în faţă cu cele două doamne. Era o călătorie monotonă; în tot Banatul grânele fuseseră secerate şi doar lanurile de porumb şi stufărişul nesfârşit mai aminteau de verdele câmpiei. Tot timpul călătoriei nimeni nu rosti o vorbă. Şi, ca un făcut, toţi trei aveau parcă o grijă deosebită ca nu cumva să închidă ochii şi să adoarmă.

După-amiază, Timár nu mai putu îndura să vadă privirea mută a soţiei sale şi chipul ei de nepătruns, care i se părea că

ascunde taine pe care nu le trăda câtuşi de puţin; motivând că dorea să fumeze, se aşeză lângă vizitiu, în compartimentul deschis. Dar, după ce fumă, rămase mai departe acolo.

Când făceau vreun popas, avea ce auzi din gura Athaliei, care se tânguia ba că drumurile-s proaste, ba că muştele-s cu duiumul, ba că te înecă praful pe asemenea drumeaguri, ba că... în sfârşit, pomenea despre celelalte „plăceri" nelipsite ale unei astfel de călătorii. Birtul era neîngrijit, mâncărurile greţoase, paturile tari, vinul oţetit, apa murdară, mutrele oamenilor înspăimântătoare, iar dânsa era tot timpul bolnavă pe moarte, avea greaţă, febră şi capul îi crăpa de durere; or, dacă dânsa suferea atât, ce să mai zică de biata Timéa! Ce chinuri pe dânsa care-i atât de nervoasă?!

Asta îi mai lipsea lui Timár să asculte în timpul călătoriei! Din partea Timéei însă nu auzi nici un cuvânt de imputare. Când ajunseră, în sfârşit, acasă la Komárom, doamna Zófia îi primi tânguindu-se că albise de atâta singurătate. De fapt, fie vorba între noi, nu albise deloc; mai degrabă se simţise în largul ei pentru că putuse să colinde din casă în casă cu bârfa.

Îndată ce păşi pragul casei sale, Timár se simţi cuprins de o adâncă nelinişte. Căminul acesta putea să-i fie iad sau rai. Va afla, în sfârşit, ce ascunde chipul acesta tăcut, rece ca marmura.

După ce îşi conduse soţia în camera ei, aceasta îi dădu cheia de la sertarul biroului său. Mihály ştia că Timéa deschisese sertarul pentru a căuta un contract printre scriptele aflate acolo.

Biroul era o mobilă veche de artă şi avea partea de sus acoperită cu un capac, ca o jaluzea de fereastră. Jaluzeaua se putea împinge în sus; sertarele, unele mai mici, altele mai mari, se găseau sub ea. În sertarele mai mari se găseau contractele, în cele mai mici — hârtiile de valoare şi giuvaierurile. Întreg biroul era din fier vopsit în culoarea mahonului, iar broasca avea un secret: cheia se răsucea la stânga şi la dreapta, fără a descuia însă dacă mânuitorul cheii nu ştia în ce punct trebuie să se oprească. Timéa cunoştea secretul: deci ea putuse să umble cu uşurinţă în orice sertar; pe acestea putea să le descuie în voie, fără cine ştie ce îndemânare şi pricepere.

Cu inima plină de neliniște, Timár trase sertarul cu giuvaieruri, în care se aflau acele lucruri scumpe pe care nu putea să le scoată pe piață. Asemenea bijuterii sunt ușor de recunoscut; există o adevărată știință, cu profesori și elevi, care se ocupă cu recunoașterea lucrurilor neobișnuite: această piatră sau această camee provine din cutare loc! Și-apoi urmează întrebarea: cum de ai devenit stăpânul lor? Asemenea bijuterii pot fi scoase la lumină doar de către al treilea urmaș al „cumpărătorului", căruia îi este indiferent cum a izbutit să facă rost de ele bunicul său.

Dacă Timéa fusese curioasă și umblase în sertar, atunci de bună seamă că văzuse giuvaierurile. Iar dacă le văzuse, fără doar și poate recunoscuse unul din ele: medalionul acela cu diamante în care era prins un portret, un chip ce semăna leit cu chipul ei. Probabil portretul mamei sale. Și-atunci ea știa totul. Știa deci că Timár găsise comorile tatălui ei. Cum ajunseseră la el? În orice caz nu pe cale cinstită, ci pe una întunecoasă, plină poate de păcate, o cale care-l dusese apoi spre bogăția aceea nemaipomenită datorită căreia câștigase mâna Timéei jucând rolul unui om care se arată generos față de ființa pe care de fapt o jefuise.

Poate că se gândise la lucruri și mai grave decât cele întâmplate. Moartea învăluită de mister a tatălui ei și înmormântarea pe ascuns a lui Ali Ciorbadji puteau trezi în sufletul ei bănuiala că Timár jucase un rol urât și-n aceste întâmplări.

Bine, dar dacă ea, cunoscând toate astea, se lăsase, să zicem, cuprinsă de astfel de bănuieli, atunci ce însemna acea credință și jertfă de sine, acea străduanie și grijă pentru creditul și onoarea soțului ei, adică tot ceea ce Timéa dovedise? Toate acestea întruchipau oare disprețul adânc al unui suflet sublim față de omul ce se târa în noroi, al cărui nume îl purta, căruia îi jurase credință, disprețul unei femei prea mândră totuși pentru a-și călca jurământul și a terfeli în noroi numele ce-l purta și ea?

Dacă-i așa, apoi toate acestea ar fi de neîndurat pentru un soț.

Trebuie, așadar, să caute dovezi pentru a afla adevărul. Trebuie să cheme în ajutor încă o minciună. Scoase deci din sertarul cu pricina portretul bătut în diamante și trecu dincolo, la Timéa.

— Dragă Timéa! începu Mihály, aşezându-se lângă soţia sa. În timpul absenţei mele îndelungate, am călătorit prin Turcia. Ce-am făcut pe-acolo, asta ai să ştii mai târziu. Când am fost însă la Scutari, un giuvaiergiu armean mi-a oferit un portret bătut în diamante ce-ţi seamănă foarte mult; am cumpărat bijuteria şi ţi-am adus-o în dar.

Juca totul pe o singură carte.

Dacă Timéa, la vederea bijuteriei, va rămâne cufundată în cunoscuta-i nepăsare de gheaţă, dacă, văzând bijuteria, ochii ei întunecaţi se vor întoarce severi şi fără nici o lacrimă căutând în ochii soţului ei, atunci acesta va putea citi în privirea lor: „Minţi! N-ai cumpărat giuvaierul la Scutari; el zace aici, în sertarul tău, încă demult. Cine poate spune de unde l-ai luat!? Cine poate şti pe unde ai hoinărit? Cine poate spune ce taine te înconjoară?!"

Şi în cazul acesta, Timár ar fi fost pierdut.

Dar nu se întâmplă astfel.

Îndată ce văzu portretul, Timéa se transfigură. Pe chipul ei de marmură apăru o bucurie ce nu putea fi decât adevărată, o bucurie de nestăvilit. Apucă portretul cu amândouă mâinile şi-l duse cu pietate la buze, în timp ce ochii i se umplură de lacrimi. Gestul ei trăda o emoţie de nedescris! Faţa Timéei începea să trăiască! Mihály era salvat!

Din inima ei răbufni sentimentul demult înăbuşit; începu să plângă cu hohote.

La auzul acestui plânset, din camera de alături apăru Athalie; era uimită de-a binelea, deoarece niciodată n-o văzuse pe Timéa plângând.

Iar Timéa, de îndată ce-o zări, se repezi spre dânsa, nestăpânită ca un copil, şi-i spuse cu un glas în care se amesteca şi râs, şi plâns:

— Uite, uite! Mama mea! Asta-i mama mea... El a găsit portretul şi mi l-a adus!

Apoi se întoarse grăbită spre Mihály şi, înconjurându-i gâtul cu amândouă braţele, îi şopti cu voce caldă:

— Îţi mulţumesc... îţi mulţumesc foarte mult!

Pe Timár îl fulgeră gândul că sosise clipa să sărute buzele acelea ce tremurau de recunoştinţă, şi de aici încolo să le sărute mereu, mereu.

Dar inima îi spunea: „Nu fura!"

Acum, după cele întâmplate pe „Insula nimănui", sărutul acesta ar fi fost un furt.

Se gândi deci la altceva. Înapoindu-se în camera lui, scoase din sertar toate giuvaierurile ascunse acolo.

(Ce ciudată i se părea femeia care, deşi avusese o cheie în mână şi ar fi putut să-i afle toate tainele cotrobăind prin sertare, nu căutase decât un prăpădit de act de care avusese nevoie!)

Puse apoi toate bijuteriile acelea în geanta sa de vânătoare cu care se întorsese la Leventic şi se înapoie la soţia sa.

— Încă nu ţi-am spus totul! zise el. Tot acolo unde am găsit portretul, am descoperit şi aceste giuvaieruri. Le-am cumpărat pe toate pentru dumneata. Primeşte-le din parte-mi.

Şi zicând acestea, el puse în poala Timéei una câte una acele piese rare, formând o grămăjoară sclipitoare ce acoperi cu totul şorţuleţul ei brodat. Era un dar din *O mie şi una de nopţi*.

Athalie stătea palidă de invidie, cu pumnii strânşi, gata parcă să se repeadă. (Toate minunăţiile acelea ar fi putut să fie ale ei!) Timéa însă se posomorî; faţa ei deveni din nou rece şi albă ca marmura: privea indiferentă la nestematele îngrămădite în poală; focul diamantelor, focul rubinelor n-o încălzea!

NOÉMI

UN NOU MUSAFIR

ÎN TIMPUL IERNII ÎNDELUNGATE TIMÁR fu prins, ca de obicei, cu tot felul de chestiuni de afaceri. Cel puţin aşa le numesc bogaţii între ei: chestiuni de afaceri.

Domnul Levetinczy începu să se obişnuiască cu situaţia sa. Oricum, o avere imensă oferă foarte frumoase posibilităţi de distracţie! Se plimbă deci multă vreme prin Viena şi luă parte la petrecerile marilor bancheri. Avu de văzut multe exemple demne de urmat. Cine ajunge să fie stăpânul milioanelor, ei bine, îşi poate permite ca, atunci când intră într-un magazin de bijuterii pentru a cumpăra cadouri de Anul Nou, să ia în dublu exemplar fiecare bijuterie pentru că, de! omul trebuie să bucure două inimi: pe de o parte, inima femeii care-l aşteaptă acasă şi primeşte musafirii când soţul dă serate, iar pe de altă parte, inima femeii care dansează sau cântă, dar care, oricum, pretinde o casă luxoasă, trăsură princiară, bijuterii şi dantele. Timár avu cinstea să fie invitat şi la seratele date de către partenerii săi de afaceri în casele lor, serate la care cucoanele serioase îţi toarnă ceaiul întrebându-te de familia rămasă acasă; dar fu invitat şi la acele serate, de alt soi, unde o societate de doamne cu principii cam libere beau cam multă şampanie şi unde toată lumea îl iscodeşte pe bunul domn Levetinczy dacă nu cumva are vreo prietenă în corpul de balet al Operei.

La aceste aluzii, bietul Timár se roşeşte tot, fapt care provoacă hohote de râs celor prezenţi. „Ei, da' de unde! Domnul Levetinczy este modelul soţilor ideali!" exclamă plin de seriozitate unul dintre bogătaşi. „Păi cred şi eu! se repede altul — cu o nevastă atât de minunată şi de spirituală, fără pereche în toată

Viena, e uşor să fii un soţ credincios." „Aş, o fi zgârcit — se strâmbă al treilea, în spatele lor. Îl apucă leşinul când face socoteala câţi bani l-ar costa să întreţină un animal frumos care se hrăneşte numai cu mătăsuri şi dantele!" Alţi invitaţi şuşotesc şi-şi împărtăşesc pe furiş o taină: cică Timár ar face parte din categoria bărbaţilor nefericiţi a căror inimă rămâne veşnic rece; cine nu crede să încerce! Dar zadarnic îşi dau osteneala acele doamne frumoase şi spirituale pentru care a face o cucerire înseamnă şi ştiinţă, şi artă: Timár nu se lasă ademenit şi nu capitulează în faţa nici unui farmec. Rămâne veşnic nepăsător.

— E un model de soţ credincios! strigă cei încântaţi de Timár.

— Bah! Nu-i om de viaţă! murmură defăimătorii.

Timár însă tace şi... se gândeşte la Noémi.

Ce mult timp s-a scurs! Să n-o vezi şase luni încheiate! Şi totuşi, în fiecare zi să te gândeşti la ea! Şi din toate gândurile tale să nu poţi împărtăşi nimănui nimic!

Uneori, e gata-gata să-şi dea în vileag gândurile. Stând la masă, îi vine să spună: „Uite, mere ca astea cresc şi pe insula unde locuieşte Noémi". Când privirea Timéei arată că suferă din cauza durerilor de cap, e gata-gata să-i scape: „Vezi, Noémiei îi trecea durerea de cap dacă îi puneam mâna pe frunte". Iar când o vede pe favorita Timéei, pisicuţa aceea albă, îi stă pe buze s-o întrebe: „Ei, Narcisa, unde ţi-ai lăsat stăpâna?"

Dar trebuie să fie foarte atent; în casa lui se află o făptură care nu se mulţumeşte s-o urmărească numai pe Timéa, ci îl urmăreşte şi pe el.

Pentru Athalie nu poate trece neobservat faptul că, de când s-a reîntors, nu mai e atât de melancolic ca înainte. Bate la ochi culoarea plină de viaţă a obrajilor săi. Trebuie să fie un secret la mijloc. Şi Athalie nu poate răbda să fie fericit cineva în casa lor. De unde a furat fericirea? De ce nu suferă fiecare, aşa cum vrea ea?

Afacerile mergeau cât se poate de bine. În luna ianuarie sosi o veste de peste ocean. Transportul de făină ajunsese cu bine şi succesul era desăvârşit. Făina unguréască îşi câştigase un renume atât de categoric în America de Sud, încât, de la o vreme, chiar şi făina indigenă se vinde sub etichetă unguréască. Până şi

consulul austriac din Brazilia se grăbise să-şi informeze guvernul asupra acestei importante realizări datorită căreia comerţul exterior sporise cu un foarte important articol de export. Ca urmare a acestui fapt, Timár primi titlul de consilier regal şi crucea cea mică a ordinului „Sfântul Ştefan", pentru serviciile făcute patriei pe tărâmul comerţului şi al economiei naţionale.

Eh, şi cu ce poftă râse demonul acela batjocoritor ce sălăşluia în gândurile sale în clipa când îi prinseseră ordinul pe piept! Parcă-l auzea: „Înălţimea Voastră, puteţi mulţumi pentru aceste realizări celor două femei: Noémiei şi Timéei!"

Ei, nu-i nimic! La urma urmei, şi purpura a fost descoperită de căţelul iubitei unui cioban îndrăgostit (căţelul mâncând scoica de purpură şi-a vopsit fălcile în roşu), şi cu toate astea purpura a devenit un renumit articol de negoţ!

Din ziua decorării, chiar şi cei din Komárom începură să-i dea toate onorurile domnului Levetinczy. „Nu-i cine ştie ce s-ajungi bogătaş. Dacă însă ajungi consilier regal, ei bine, nu-ţi mai putem refuza adânca noastră consideraţie."

Toată lumea se grăbea să-l felicite: funcţionarii, breslele, consiliul orăşenesc, epitropii, capetele bisericeşti. El îi primi pe toţi cu o smerenie evlavioasă.

Veni să-l salute şi domnul Fabula János, ca purtător de cuvânt al corporaţiei corăbierilor. Potrivit gradului său, se prezentă îmbrăcat într-un surtuc de postav mătăsos, albastru-închis, cu trei nasturi de argint în formă de melc, mari cât o nucă; un lanţ de argint lat de-o palmă i se bălăbănea pe piept de la un umăr la celălalt, având în mijloc un medalion cu chipul lui Iulius Caesar lucrat de argintarul din Komárom. Şi ceilalţi membri ai delegaţiei erau îmbrăcaţi la fel. Pe vremea aceea, corăbierii din Komárom aveau haine cu fireturi de argint. Potrivit obiceiului, cei care veniseră să-i prezinte omagii fuseseră reţinuţi la masă. Se-nţelege că şi domnul Fabula avu parte de această mare cinste.

Domnul Fabula era un om prea sincer şi prea cinstit. Îndată ce vinul îi dezlegă limba, nu putu să se abţină să nu spună stăpânei casei că, pe onoarea lui, când o văzuse prima dată, nu şi-ar fi închipuit în ruptul capului că dânsa va deveni o cucoană atât

de vrednică şi c-o să fie nevasta domnului de Levetinczy. Dimpotrivă, ar putea spune că se temuse de dânsa. Şi iată cât de înţelept este atotputernicul şi cât de mărginit gândul omului! Aşadar, totul se sfârşise cu bine! Câtă fericire domnea în casă! Lipsea doar ca Atotputernicul să asculte rugile celor care-i cereau o mare bucurie pentru domnul Levetinczy, acestui om neasemuit de bun; aceea de a i se dărui de-acolo, din cer, un nou oaspe, un mic îngeraş.

Speriat, Timár îşi acoperi paharul cu palma. Dacă vinul acela era atât de buclucaş, încât din cauza lui omul dă în vileag tot ce-i trece prin cap, ei bine, el n-o să mai soarbă nici o picătură! Ceva ca o presimţire îl străfulgeră:

„O rugăciune ca asta s-ar putea împlini pe neaşteptate!"

Domnul Fabula nu găsi însă îndestulătoare urarea sa şi ţinu cu tot dinadinsul să dea şi ceva sfaturi practice:

— Apoi, ce-i drept, domnia sa domnul Levetinczy prea trudeşte din greu. N-are însă nici un rost să se omoare cu firea. Omul trăieşte doar o singură dată şi, la drept vorbind, pentru ce, Doamne iartă-mă, trăieşte? Eu unul, zic zău, n-aş lăsa atâta vreme singură o nevastă aşa de drăgălaşă şi de frumoasă. Da' ce să faci dacă domnului îi ard călcâiele? Nu-i o clipă în care să nu-şi bată capul cu altă afacere şi ţine morţiş să fie de faţă peste tot. Nici vorbă că rezultatele se şi văd îndată. Cui i-ar fi trăsnit prin minte să trimită făină din Ungaria taman în Brazilia? Şi de ce să mint? Când am auzit de gândul ăsta — cer dinainte iertare că nu-mi cunosc lungul nasului — dar, zău că nu pot să tac — mi-am zis în gând: să ştii că s-a ţicnit stăpânul dacă, aşa cum se spune, o să trimită făină taman în partea ailaltă a pământului; nu de alta, dar toată făina o să se facă pap până ajunge acolo unde pâinea creşte în păduri, pe copaci d-ăia mari, iar pe ăi mici, de bună seamă, cresc chifle. Şi ian te uită ce-a ieşit! Ce izbândă! Mde, ce-i drept, izbânda vine, că n-are încotro, dacă omul se străduieşte el însuşi pentru ea!

Cuvintele acestea cuprindeau — fără voia vorbitorului — o ironie la adresa lui Mihály, aşa că el n-a putut răbda s-o lase fără răspuns:

— Atunci laudele i se cuvin în întregime soţiei mele, dragul meu János, deoarece dânsa s-a ocupat de toată afacerea asta.

— Cinstesc şi recunosc virtuţile mult stimatei doamne, dar ţin să spun că şi despre Domnia Voastră ştiu eu ce ştiu. Ştiu eu prea bine pe unde mi-aţi umblat toată vara făcându-vă nevăzut!

Spaima îl săgetă pe Mihály până în vârful unghiilor. O fi ştiind oare unde fusese? Ar fi îngrozitor!

János îl privi peste marginea paharului ridicat şi clipi şiret.

— Hm, să tac sau să spun stimatei doamne pe unde mi-aţi hoinărit ast' vară? Să vă dau de gol, au ba?

Timár simţea o amorţeală copleşitoare furnicându-l prin cap. Ochii Athaliei stăteau pironiţi asupră-i. N-avea voie, mai ales acum, să trădeze prin tresărirea vreunui muşchi al feţei că vorbele guralivului ameţit de vin îl puseseră în încurcătură.

— Păi, vorbeşte János! Unde-am fost? zise Mihály, forţându-se să-şi păstreze calmul.

— Apăi o să zic şi-o să vă dau de gol în faţa doamnei! strigă Fabula János, punând paharul pe masă. Domnia Voastră aţi şters-o fără să suflaţi o vorbă. V-aţi suit pe-un vas, pe ascuns, şi aţi traversat dincolo... în Brazilia! Da, chiar aşa-i! Aţi colindat America şi aţi lăsat totul în ordine acolo. De-aia p-aici treaba merge ca pe roate!

Timár respiră uşurat.

— Că nebun mai eşti şi dumneata, János prietene! Te rog, Athalie, dă-i domnului Fabula o cafea neagră.

— Dar aşa-i cum zic eu! se înverşună János. Ştiu eu ce ştiu! Am descoperit astea, în ciuda tainei cu care v-aţi învăluit. Aţi colindat Brazilia, aţi străbătut trei mii de mile pe mare. Câte furtuni n-aţi îndurat pe ocean! Cu câţi canibali n-aţi avut de furcă?! Asta doar Dumnezeu ne-ar putea-o spune! Dar noi ştim totul foarte bine. Nu mă căiesc: v-am dat de gol pentru ca doamna să-l pedepsească pe „dezertor" şi să nu-i mai dea voie să mai întreprindă o călătorie atât de lungă pe Oceanul Atlantic.

Timár privea feţele celor două femei. Trăsăturile Timéei trădau o sinceră spaimă şi admiraţie, pe când ale Athaliei — necaz şi dezgust. Crezuseră, fără îndoială, povestea domnului Fabula,

aşa cum de altfel o credea şi Fabula, care părea gata să-şi pună capul pe butuc că totul era adevărat.

Însuşi Timár zâmbi misterios auzind această poveste. Îşi dădu seama că nu Fabula János minţea, ci el. Omul de aur trebuia să mintă, să mintă mereu.

Povestea domnului Fabula căzuse cum nu se poate mai bine. Ungurul de rând are obiceiul ca despre oamenii mari pe care îi admiră — ca şi când n-ar ajunge faptele reale — să scornească tot soiul de poveşti crezute chiar de cei care le-au născocit şi ridicate mai târziu de ceilalţi la rangul de certitudine.

De-acum încolo, Timár avea o justificare pentru dispariţiile sale misterioase; iar dacă vreodată, să zicem, ar fi fost întrebat pe unde umblă şi ar fi dat răspunsuri anapoda, care prin netemeinicia lor l-ar fi dat de gol — ei bine, toată lumea şi-ar fi explicat acest lucru socotind că minciunile acestea nevinovate dovedesc, de fapt, multă gingăşie din partea domnului de Levetinczy, care nu voia să-şi neliniştească soţia din pricină că el se încumetă să facă o călătorie atât de primejdioasă, cum era încă traversarea oceanului spre America în prima perioadă a navigaţiei cu aburi. Povestea putea să fie ticluită atât de iscusit, încât să o creadă chiar şi Athalie.

Pe nimeni nu înşelase Timár mai tare decât pe Athalie.

Femeia aceasta cunoştea inima de femeie. Ştia prea bine ce simţea Timéa şi cum se chinuia în sufletul ei! Şi tocmai din această cauză îi urmărea tot zbuciumul sufletesc. Această femeie cu inima îndurerată fugise din preajma celui pe care-l iubea şi se cuibărise acolo unde nu avea nici o bucurie, unde nimic nu-i răscolea zbuciumul — în pusta Alföldului. Îşi îngropase gândurile în registrele reci, pline de calcule, îşi înăbuşise sentimentele ocupându-se de afaceri; se agăţase cu îndârjire de o muncă ce urâţeşte orice sentiment frumos — munca omului care strânge averi. Aşa ceva face doar o femeie care vrea să-şi uite dragostea nefericită.

Or, dacă o femeie e în stare de un lucru ca ăsta, atunci cu atât mai mult bărbatul va săvârşi ceva asemănător. Îndurerat şi el, de ce n-ar pleca la fel ca dânsa într-o altă pustă — pe mare — încercând şi el să stingă focul care-i macină gândurile

îngropându-se într-o peşteră de gheaţă — munca omului care strânge averi?

Cum să-i dea în gând Athaliei că bărbatul îşi găsise leacul bolii de moarte ce-i apăsa inima şi că era fericit tocmai atunci când se afla departe de casă?!

Ce n-ar fi dat ea să cunoască taina! Numai că trestia şi stuful din jurul „Insulei nimănui" nu vorbeau, ca trestiile bărbierului regelui Midas.[1]

Athalie era galbenă de invidie bătându-şi capul cu această enigmă de nedezlegat.

Acasă şi în faţa lumii, Timár şi Timéa păreau o pereche ideală.

El o acoperea cu bijuterii, adevărate comori, cu care Timéa se împodobea când apărea în lume, vrând să strălucească prin ele. Ce poate arăta în chip mai evident dragostea soţului decât diamantele soţiei?

Dar Athalie se cufunda tot mai mult în gânduri. Oare Timár şi Timéa erau oameni din aceia pentru care dragostea înseamnă a da şi a primi diamante? Oare pe lumea asta există oameni care pot să fie fericiţi fără să iubească?

Athalie continua s-o bănuiască pe Timéa, şi nicidecum pe Timár. Iar Timár aştepta cu sufletul la gură să treacă iarna şi să vină primăvara.

Eh, firește, pentru ca morile să-şi reia lucrul; doar de, omul de afaceri nu se gândeşte decât la de-alde astea...

După succesul repurtat în primul an, exportul de făină trebuia continuat cu şi mai multă îndrăzneală.

Pentru anul următor însă Mihály o convinsese pe Timéa să nu-şi primejduiască sănătatea conducând afacerile; această

[1] Legenda spune că lui Midas, regele Frigiei, plăcându-i mai mult flautul zeului Pan, decât lira lui Apollon, a fost pedepsit de acesta din urmă să-i crească urechi de măgar, fapt pe care regele îl ascundea tuturor. Bărbierul său descoperi meteahna şi, neputând să păstreze taina, săpă o groapă şi încredinţă pământului secretul. Dar de îndată ce o astupă, în acest loc crescură trestii care la cea mai uşoară adiere spuneau trecătorilor: „Regele Midas are urechi de măgar."

muncă va fi încredinţată agenţilor săi, aşa că dânsa putea să plece în lunile de vară în vreo staţiune de pe ţărmul mării, unde durerile de cap pricinuite de munca de la Levetinc se vor potoli.

Dar el încotro va porni? Asta nu-l întreba nimeni. Fără-ndoială c-o să treacă iarăşi dincolo, în America de Sud, şi-apoi din nou o să croiască o minciună nevinovată spunând că a fost în Egipt sau în Rusia. Adevărul e că el se grăbea spre Dunăre, în jos.

Îndată ce începură să înflorească mâţişorii plopilor, Timár deveni nerăbdător; priveliştea ademenitoare îl făcea să viseze şi-i înflăcăra toate gândurile.

Fără să mâie peste noapte la Levetinc, dădu agentului şi administratorului său nişte instrucţiuni atât de vagi, încât aceştia puteau să-şi facă de cap. Când sosi noaptea, coborî la Golovac, acolo unde locuia protopopul cel împodobit cu ordinul pentru merite, şi se opri la el pentru a cere adăpost.

Se înnoptase de-a binelea când ajunse la casa protopopului; intrase prin bucătărie unde la un foc straşnic gătea o femeie tânără şi drăguţă, în timp ce în odaie, acolo unde-l găsi pe vajnicul sihastru, masa era pusă pentru două persoane.

Preacuviosul îl primi foarte prieteneşte pe înaltul său oaspete şi se grăbi numaidecât să-l felicite pentru decoraţia pe care-o primise; apoi ceru să-i fie îngăduit să treacă puţin în bucătărie pentru a da poruncile cuvenite cu privire la dragul şi vrednicul său musafir.

— Asta, fiindcă „noi", ca să zic aşa, nu trăim pe picior mare.

— „Noi"? întrebă Timur, glumind.

— Ei, ei, ei, ei! se hlizi călugărul, ameninţându-şi oaspetele cu degetul. Nu fi chiar atât de răutăcios.

Gazda dădu poruncile cuvenite şi se întoarse; aduse un vin bun de Szerém şi, în aşteptarea cinei care se pregătea, începu să-l îndemne să bea; după fiecare pahar îl ameninţa însă cu degetul; voia parcă să-l mustre pentru un anume gând pe care-l citea pe faţa lui Timár:

— Ei, ei, ei! Lumea-i atât de rea! Scorneşte verzi şi uscate din nimic. Măcar că omul nu-i nici de lemn, nici stană de piatră, nici uşă de biserică.

Timár se scuză zicând că nu spusese nici un cuvânt prin care să susţină contrariul. Dar gazda continua să clatine din cap şi, cu fiecare pahar băut — în timpul cinei bău zdravăn de tot — deveni tot mai vorbăreţ.

Cina îndelungată şi gustoasă fu servită de femeiuşca aceea frumuşică şi tânără. Dar de câte ori Timár o privea cu coada ochiului, de atâtea ori gazda îl ameninţa şi-i amintea că oamenii-s răi:

— Păi, la urma urmei, să-mi arate cineva unde stă scris în *Biblie* că gurile rele au dreptate?!

Timár n-ar fi încercat să facă acest lucru nici pentru un episcopat.

— N-a fost oare Abraham cel mai respectat şi cel mai demn de cinste patriarh din lume? N-a fost dânsul, pentru Sara lui, un soţ model? Ia spune! Şi totuşi, nu-i aşa, a ajuns până la noi povestea cu Hagar?! Şi vezi, cu toate astea Abraham a fost un sfânt!

Mihály încuviinţă.

— Sau să-l luăm pe patriarhul Iacob. Mai întâi a luat-o de nevastă pe Lea, apoi se îndrăgosteşte de Rahela şi-o ia şi pe ea de nevastă; şi cui să-i treacă prin minte să-l dea în judecată pentru bigamie? Dar să mergem şi mai departe! Să-l vedem pe sfântul rege David. Câte neveste a avut? Şase. Şi pe toate în acelaşi timp. Dar nu i-au ajuns nici şase. A despărţit-o pe Michal de Paltiel şi-a luat-o şi pe asta, apoi i-a căzut cu tronc Batşeba, care era căsătorită cu Urias. Puse să-l omoare pe Urias, îi luă femeia şi astfel înhăţă toată moştenirea! Şi cu toate astea, o sută cincizeci de psalmi cântă c-a fost un sfânt! Dar înţeleptul Solomon?! Ăsta a ţinut patru sute de neveste. Şi-acum unde-i omul care să dorească a fi mai înţelept decât înţeleptul Solomon şi mai sfânt decât sfântul David?

Bunul sihastru nu bănuia nici o clipă că-n clipele acelea dădea musafirului său bilet de liberă trecere pentru traversarea Dunării.

Timár nu mai avea decât o jumătate de zi de mers până să ajungă la Noémi.

Trecuse o jumătate de an de când n-o mai văzuse. Se gândea necontenit la ea şi vedea aievea clipa revederii. Dorinţe

arzătoare îl urmăreau şi-n ceasurile de veghe, şi-n somn. Abia aştepta zorile; se sculă înainte de a se crăpa de ziuă, îşi lua arma la umăr, geanta de vânătoare şi, neîndurându-se să aştepte să se trezească şi ospitaliera sa gazdă, părăsi casa protopopului fără a-şi lua rămas-bun, grăbindu-se spre zăvoaiele de pe malul Dunării.

Ce bună-i Dunărea că lărgeşte an de an aceste zăvoaie, lăsând hăt-departe vechiul mal! Căci odată cu malul părăsit, rămân în urmă şi pichetele grănicereşti împlântate acolo cu douăzeci şi cinci de ani în urmă. Un om care vrea să treacă Dunărea fără paşaport găseşte în noua pădurice un stat neutru prietenos.

Timár trimisese mai demult noul său sandolin la cunoscuta colibă pescărească, iar până acolo obişnuia să meargă pe jos; îşi găsi barca şi-apoi o porni spre stuf. Sandolinul luneca pe apă ca un morun şi, dacă zbura atât de repede, ei bine, el n-avea nici o vină.

Era în aprilie şi primăvara timpurie îndemnase pomii de pe insula Ostrova să-şi deschidă mugurii şi să înflorească. Or, tocmai din cauza asta priveliştea de dincolo de Ostrova îl umplu de amărăciune. „Insula nimănui" se zărea fără pic de verdeaţă, de parcă totul ar fi fost ars.

Cu cât se apropia mai mult, cu atât putea să vadă mai limpede; în partea dinspre miazănoapte toţi pomii aveau culoarea arămie.

Sandolinul înainta repede printre trestii; când ajunse la mal, Mihály văzu desluşit că-n locul unde acostase se uscase un pâlc întreg de pomi. Erau nucii, pomii pe care Tereza îi iubea cel mai mult. Se uscaseră toţi, până la unul. Această priveliştе îl mâhni. Cu un an în urmă, pe aceeaşi vreme aici îl întâmpinase o pădure înfloritoare şi tufişuri de trandafiri înfloriţi, pe când acum îl primea o pădure uscată.

Nu era semn bun!

Porni mai departe aşteptând din clipă în clipă să audă lătratul de bun venit al Almirei. Dar nu auzi nimic. Cuprins de îngrijorare, continua să meargă adâncit în gânduri. Cărările erau părăginite, pline de frunziş căzut de cu toamnă, şi parcă nici păsările nu mai cântau.

Când ajunse în apropierea colibei, simţi o strângere de inimă. Ce se alesese oare de locuitorii ei? Căci se puteau întâmpla multe într-un răstimp atât de lung! Cine ştie dacă nu muriseră şi rămăseseră şi neîngropaţi! Timp de o jumătate de an el avusese treburi în altă parte: să aranjeze chestiuni de stat, să strălucească alături de o nevastă frumoasă, să strângă grămezi de bani. În tot acest timp doar cerul îi păzise pe locuitorii insulei, dacă, bineînţeles, avusese poftă să-i păzească.

Când păşi în pridvor, uşa se deschise şi în prag se arătă Tereza. La început îl învălui într-o privire posomorâtă — pe chipul ei se citea spaima — apoi trăsăturile i se destinseră într-un zâmbet amar:

— Ah! Ai sosit?! exclamă ea, grăbindu-se să-i strângă mâna şi îndată vru să ştie din ce pricină avea el înfăţişarea aceea atât de mohorâtă.

— Ce s-a întâmplat pe-aici? se grăbi Timár să afle.

— Nimic! răspunse Tereza, cu un zâmbet blând.

— Ce rău îmi pare că s-au uscat nucii! spuse Mihály, vrând să justifice mâhnirea pe care Tereza i-o citise pe chip.

— Inundaţia de astă-primăvară i-a omorât, răspunde dânsa. Nucii se usucă dacă-i potopesc apele.

— Dar dumneavoastră sunteţi sănătoase amândouă? întrebă Mihály neliniştit.

Tereza răspunse blând:

— Da, suntem bine... toţi trei.

— Cum? Ce?

Tereza zâmbi, oftă şi-apoi zâmbi din nou. Puse, în sfârşit, mâna pe umărul lui Mihály şi-i zise:

— Nevasta unui biet contrabandist a născut în căsuţa noastră. Femeia a murit, iar copilul a rămas aici. El e... al treilea.

Timár dădu buzna în odaie. În fundul încăperii se afla un leagăn împletit din nuiele lângă care stătea, într-o parte Almira, iar în cealaltă Noémi. Noémi clătina leagănul şi aştepta ca Timár să se apropie. În leagăn se afla un copilaş; avea obrăjorii rumeni, iar buzele strânse semănau cu o cireaşă; dormea cu ochii pe jumătate închişi şi cu mânuţele ridicate spre obrăjori.

Fascinat de ceea ce vedea, Mihály rămase pironit în faţa leagănului. Privi spre Noémi şi de îndată citi pe faţa ei tot ce voia să afle. Pe chipul fetei era întipărită o fericire de nedescris, un fel de bucurie cerească, pudoarea şi iubirea împletite şi împăcate. Noémi zâmbi şi lăsă ochii în jos.

Mihály crezu că în clipa aceea îşi va pierde minţile.

Tereza îi puse mâna pe braţ:

— Ei bine, aşa-i că nu eşti supărat că am primit orfanul bietei contrabandiste? Dumnezeu ni l-a trimis.

Să se supere? Dimpotrivă, se lăsă în genunchi acolo, lângă leagăn; îşi desfăcu amândouă braţele şi strânse copilul la pieptul său cu leagăn cu tot; începu să plângă în hohote. Lacrimile se revărsau cum pot să se reverse doar lacrimile unui bărbat care a zăgăzuit în inima lui o durere cât marea de adâncă şi pe neaşteptate apele ei au rupt digul! Şi nu se mai potolea sărutând oaspetele trimis de cer; îi săruta mânuţele, picioruşele, colţul hăinuţei, cei doi obrăjori rumeni. Copilul se strâmbă în fel şi chip, dar nici gând să se trezească; totuşi, o singură dată deschise ochii, ochii săi albaştri şi mari, şi-n clipa cât îi ţinu deschişi, privi mirat în cei ai bărbatului de parc-ar fi vrut să spună: „Ce vrea să mă-ntrebe omul ăsta?" Apoi zâmbi gângurind tare. Poate că spusese: „Bine, dar de ce mă-ntrebi lucrul ăsta?" Închise, în sfârşit, ochii, zâmbind mai departe, fără să se arate supărat din cauza torentului de sărutări ce se abătuse pe obrăjorii lui.

Tereza spuse râzând:

— Orfanul sărmanei contrabandiste! Nu se aştepta bietul la una ca asta!

Şi se dădu la o parte să-şi şteargă lacrimile.

— O, dar mie ce-mi mai rămâne? întrebă Noémi, prefăcându-se supărată.

Mihály se târî în genunchi până la ea. Nu-i spuse nimic, ci-i strânse tremurând mâna şi-o duse la buze; rămase aşa, tăcut, cu obrazul lipit de pieptul ei.

Şi tăcu tot timpul cât dormi copilul.

Când micul îngeraş se trezi, începu să vorbească pe limba lui, adică să plângă. Noroc că sunt şi oameni care înţeleg acest limbaj.

Îi era foame. Noémi îl rugă pe Mihály să iasă din odaie deoarece n-avea voie să afle cu ce se hrănea orfanul bietei contrabandiste.

Mihály ieşi afară şi se opri în faţa casei. Era ameţit de fericire. I se părea că se află undeva într-o nouă constelaţie, de unde priveşte pământul părăsit aşa cum priveşti o planetă străină. Tot ce-i aparţinuse pe planeta aceea se găsea departe, uitat demult, şi-acum nu mai simţea nici vârtejul care altădată îl atrăgea într-acolo.

Viaţa lui se rotise într-un cerc; acest cerc fusese smuls din locul său şi-acum îşi găsise un alt centru.

Avea în faţă un ţel nou, o viaţă nouă; un singur lucru nu ştia: cum să dispară din lumea veche? Cum să ajungă într-o altă lume înainte de a fi părăsit pământul. Să locuiască pe două planete deodată, să urce de pe pământ în cer şi de-acolo să coboare iarăşi pe pământ; acolo sus să gângurească cu îngerii, iar jos să numere banii? O! asta nu poate îndura o biată făptură omenească!

Din pricina asta poate să-şi piardă minţile de-a binelea.

Nu degeaba i se spune „îngeraş" copilaşului. „Angelos" înseamnă „trimis". Trimisul unei alte lumi, o lume a cărei necunoscută influenţă magnetică iradiază de pe chipul şi din ochii copilului spre cei care-l primesc pe acest „trimis". În ochii copiilor tremură uneori raze limpezi şi albastre cu puteri magice care pot grăi; coloritul lor piere atunci când buzele copilului încep să rostească primele cuvinte; şi asemenea raze neasemuit de limpezi pot fi văzute numai în ochii unui copil.

O! câte ceasuri în şir privea Mihály fascinat aceste iradieri albastre când, întinzînd o piele de capră pe iarbă, aşeza copilul pe ea şi-apoi se culca şi el alături; după aceea rupea vreo floare pe care o dorea micuţul şi-ncepea să se joace cu el: „Uite, o floare!", îi zicea întinzându-i-o; copilul o prindea şi Mihály avea mult de furcă până i-o lua înapoi, deoarece gângania aceea mică îndrăgea toate florile şi pe toate voia să le bage în gură. Alteori, încerca să ghicească înţelesul primelor silabe pe care le rosteau buzele micuţului. Şi-l lăsa să-l tragă de mustăţi, ba îi cânta şi cântece de leagăn când vedea că puiul de om voia să adoarmă!

Avea acum pentru Noémi cu totul alt sentiment decât acela care-l stăpânise înainte de-a reveni pe insulă. Un sentiment lipsit de dorinţă, dar plin de fericire. Focul pasiunii care-l atrăsese încoace dispăruse, lăsând în locu-i doar o dulce şi odihnitoare linişte, asemenea liniştii plăcute pe care o simte convalescentul după boală.

Dar şi Noémi parcă se schimbase de când n-o mai văzuse. Gingăşia şi farmecul vibrau altfel pe chipul ei; în sufletul Noémiei se cuibărise o blândeţe fără margini, pe care n-o împrumutase de la nimeni, o blândeţe pe care o trădau toate gesturile ei; pe faţă i se întipărise o demnitate vecină cu pudoarea, acea demnitate ce creează în jurul femeii o magică aureolă care impune respect.

Timár nu se mai sătura de atâta fericire. Îi trebui mult până să-şi dea seama că nu visează, că nu-i plăsmuire nici coliba aceea jumătate de lemn, jumătate de lut, nici femeia zâmbitoare care stătea înăuntru ţinând în braţe un îngeraş ce gângurea şi că toate-s adevărate.

Apoi începu să se gândească: „Ce va ieşi din toate astea? Ce poţi tu să dai acestui copil? Bani? Aici banii n-au nici o valoare. Pământuri întinse, moşii? Nu poţi să lipeşti de această insulă nici un fel de pământ. Îl iei cu tine să faci din el un domn mare, un om de seamă? Dar cele două femei nu ţi-l vor da. Le duci şi pe ele cu tine? Chiar dacă ar vrea să te urmeze, nu poţi face una ca asta. Ar afla cine eşti şi te-ar dispreţui. Ele pot fi fericite numai aici; acest copil va putea umbla cu capul sus numai aici, unde nimeni nu-l va întreba cum îl cheamă. Femeile i-au dat un nume: Adeódat (Dumnezeu l-a dat); alt nume n-are. Dar tu, tu ce-i dai?"

Într-o zi, pe când umbla dus pe gânduri colindând haihui prin insulă, călcând pe covorul de frunziş şi flori sălbatice, se pomeni într-un loc unde pământul trosnea sub paşii săi. Privi în jur. Se afla în tristul crâng al nucilor uscaţi. Pomii aceia frumoşi şi nobili muriseră, şi primăvara nu aninase de ramurile lor nici o frunză; rămurelele căzute acopereau pământul cu vreascuri uscate. Acolo, în cimitirul nucetului, pe Timár îl fulgeră un gând; imediat porni înapoi spre colibă:

— Tereza, mai ţii uneltele de tâmplărie de care te-ai folosit când ai ridicat căsuţa asta?

— Îs aici, în cămară.

— Scoate-le. M-am gândit la ceva. O să tai nucii uscaţi şi din ei o să construiesc o căsuţă pentru Dódi.

Tereza bătu din palme a mirare, iar Noémi sărută obrajii copilului ca şi cum ar fi vrut să-l întrebe: „Ai auzit ce vrea să facă?"

Curând însă mirarea ce-o văzuse pe faţa Terezei se transformase parcă într-o blândă îndoială.

— Da, da! îşi întări el spusele. Singur, singurel o să ridic casa asta, fără să cer ajutorul nimănui; ce, românii şi secuii nu-şi fac din lemn de stejar nişte căsuţe frumoase şi cochete? Ei bine, a noastră o să fie din lemn de nuc; castel împărătesc, nu alta! Până şi cel din urmă cui o să-l fac tot eu, iar când Dódi va creşte, o să stăpânească sănătos casa ridicată de mine.

Tereza continua să zâmbească.

— Fie precum zici, Mihály. Dumneata ştii bine că eu, ca şi rândunica, am încercat să-mi fac un cuib. Eu însămi am lipit pereţii cu lut, şi tot eu i-am acoperit cu trestie, dar vezi, munca dulgherului n-o poate face un singur om; ştii de bună seamă că ferăstrăul cel lung are două capete, singur n-o să răzbeşti cu el.

— Bine, dar suntem doi! strigă cu însufleţire Noémi. Ce, eu nu pot să-l ajut? Ce credeţi, mă rog, că n-am mâini zdravene?

Şi, spunând acestea, îşi suflecă mâneca dreaptă a cămăşii până în dreptul umărului pentru a se putea lăuda cu braţele ei. Avea un braţ de Diană, cu muşchi bombaţi, plini de nerv. Mihály îi sărută braţul începând de la umăr şi sfârşind cu vârful degetelor, apoi exclamă:

— O să fie minunat să lucrăm împreună!

— Da! O să lucrăm împreună — zise Noémi, a cărei vie imaginaţie începuse de îndată să lucreze înfrumuseţând ideea lui Mihály. Planul lui Mihály o cucerise imediat. Da, o să mergem împreună în pădure; lui Dódi o să-i facem un leagăn atârnat de-o creangă, o să muncim toată ziua, iar tu, măicuţă, o să ne-aduci prânzul într-un coşuleţ şi-o să mâncăm acolo din acelaşi blid, stând pe un buştean cioplit. Ce frumos o să fie!

Şi chiar aşa se şi întâmplă.

Mihály luă degrabă toporul şi ieşi afară în nucet, apucându-se cu nădejde de lucru. Nici n-apucă să doboare un nuc şi să-l cureţe de crengi, că palma i se băşicase. Noémi îl consolă zicând că palmele femeilor nu se băşică niciodată.

Sfârşind de tăiat cel de-al treilea nuc şi vrând să-l aşeze peste ceilalţi, Mihály avu nevoie de ajutorul Noémiei. Aceasta nu-şi luă în glumă făgăduiala. Se apucă cu nădejde de treabă; făptura ei zveltă ascundea puteri pe care nu i le puteai bănui şi o energie inepuizabilă. Trăgea de capul ferăstrăului cel mare cu atâta dibăcie, de parcă toată viaţa făcuse doar asta.

Şi astfel, Mihály ajunse să cunoască traiul tăietorului de lemne şi al nevestei sale. Dis-de-dimineaţă trag amândoi de ferăstrău, iar când soarele ajunge la nămiezi li se aduce mâncarea într-un coşuleţ; se aşază apoi unul lângă altul pe trunchiul unui copac doborât şi sorb până la ultima picătură minunata şi gustoasa ciorbă de fasole; sfârşind de mâncat, beau cu rândul apă proaspătă dintr-un ulcior şi-apoi îşi îngăduie un ceas de odihnă; femeia se aşează pe grămada afânată de aşchii, iar bărbatul se întinde pe pământ; tovarăşa lui îi acoperă faţa cu şorţul pentru a-l feri de muşte şi-n timp ce el se odihneşte, dânsa ia copilaşul în braţe şi-i face tot felul de giumbuşlucuri, astfel că micuţul uită să mai plângă, iar tăietorul de lemne poate dormi liniştit.

Pe înserat se îndreaptă împreună spre casă; tăietorul de lemne duce pe umăr ferăstrăul şi toporul, iar tovarăşa lui ţine în braţe copilul. Acasă, în bucătărie, flăcările joacă în vatră, iar mirosul de rântaş îi întâmpină de departe. Copilul e culcat în leagăn, apoi femeia caută pipa bărbatului şi-i aduce un tăciune de la bucătărie; când blidul cu ciorba aburindă e pus pe masă, se strâng toţi în juru-i şi, pentru ca a doua zi să fie vreme bună, îl golesc până la fund; pe urmă încep să-şi amintească de toate ghiduşiile pe care le-a făcut copilul în ziua aceea.

În asemenea împrejurări e de prisos să mai întrebi: „Mă iubeşti?"

Încet-încet, Mihály învaţă să cioplească grinzi de nuc. Mânuia cu dibăcie barda de dulgher. Noémi îl privea uimită.

— Zi zău, Mihály, îl iscodi ea într-o zi, că n-ai fost niciodată calfă de dulgher!

— Am fost, cum nu, ba am fost şi dulgher de corabie.

— Atunci, spune drept, cum de-ai ajuns domn atât de mare că-n timpul verii poţi să-ţi laşi în paragină meseria şi să-ţi petreci vremea în altă parte? Că de, acum eşti domn la tine acasă. Nu-ţi porunceşte nimeni, nu-i aşa?

— Eh, o să-ţi povestesc odată şi odată, se grăbi să răspundă Mihály.

Uită însă să-i povestească prin ce minune devenise domn atât de mare, încât putea să stea acolo în timpul verii săptămâni de-a rândul şi să taie lemne.

În schimb, deoarece colindase pământul în lung şi-n lat, îi vorbea Noémiei despre călătoriile sale pline de peripeţii; înşirându-i câte şi mai câte, era foarte preocupat să nu scape nici o vorbă de el însuşi. Când Noémi încerca să-l iscodească, Timár ştia să scape făcându-şi de lucru, iar când se culca, adormea imediat, încât Noémi nu mai putea să-şi iscodească bărbatul, aşa cum obişnuiesc femeile. (Noroc că Providenţa a dat şi bărbatului o armă de apărare împotriva acestui rău obicei femeiesc: dacă s-a întins pe laiţă, apoi doarme buştean, scăpând astfel de orice întrebări.)

Stând vreme îndelungată pe insula fără nume, Timár ajunse încet-încet să-şi dea seama că insula aceasta nu era chiar atât de necunoscută precum crezuse el la început.

Oamenii care aparţineau unei anumite clase sociale ştiau de ea, dar nimeni nu-i dădea în vileag existenţa. Iar oamenii aceia erau sălbaticii civilizaţiei.

Status extra statum![1]

La hotarele sale se opreau legile societăţii şi rânduielile Bisericii.

Aceşti oameni se cuibăriseră în regiunile mărginaşe ale Ungariei şi Serbiei, de-a lungul hotarului dintre cele două ţări. Natura le venise într-ajutor. Găsiseră aici un străvechi fluviu neîndiguit, care formează insule năpădite de stuf şi maluri mărginite cât vezi

[1] Stat în afara statului! (lat.)

cu ochii de codri seculari cu copaci ce se prăvălesc drept în albia fluviului; locuri de trecere, şosele umblate se găseau la mare distanţă una de alta; satele — împrăştiate şi rare, iar de vreun oraş mare prin apropiere nici vorbă. La suprafaţă — disciplină militară; dedesubt libertate strămoşească. Misiunea populaţiei — de neînţeles; o instituţie al cărei rost a dispărut de secole: paza hotarului. Împotriva cui? Duşmanul, turcul, pierise de mult în depărtare. Acum armele slujesc doar vameşilor. De aceea contrabanda devenise o adevărată ocupaţie, ce sta la baza vieţii lor sociale; era organizată, avea şcoală proprie, cârmuire secretă, stat în afara statului.

Timár rămânea deseori mirat găsind o barcă sau o luntre nepăzită de nimeni şi vârâtă la adăpost prin tufişurile de sălcii de pe malul insulei. Dacă peste câteva ceasuri trecea din nou prin acel loc, luntrea nu se mai afla acolo. Uneori, printre răchite, găsea baloturi întregi cu mărfuri, dar şi acestea dispăreau până când se întorcea iarăşi. Toţi acei oameni misterioşi, care-şi aleseseră insula drept loc de popas, ocoleau se pare dinadins coliba şi împrejurimile ei. Veneau şi plecau fără să facă poteci prin iarbă.

Uneori, totuşi, se abăteau pe la colibă. Şi-atunci întrebau de Tereza.

Când Almira dădea alarma vestind că se apropie un străin, Timár îşi întrerupea lucrul, pornea grăbit spre casă şi se retrăgea tocmai în odaia din fund: nici un străin nu avea voie să-l vadă. Îşi lăsase barbă, aşa că îşi mai schimbase oarecum înfăţişarea; totuşi se temea ca nu cumva să-l recunoască vreun om care-l mai văzuse în lume.

Vizitatorii o căutau pe Tereza atunci când dădeau de vreun bucluc — asta pentru că deseori umblau în locuri din care s-alegeau cu fel de fel de răni; aveau răni grele, adânci, pricinuite de arme de foc. Cu astfel de răni respectivii nu se puteau arăta medicului taberei, deoarece ar fi fost supuşi unui interogatoriu sever. Femeia de pe insulă cunoştea însă leacuri care vindeca vătămăturile, ştia să pună la loc oasele rupte, să lege rănile deschise şi să le ungă cu unsori tămăduitoare. În regiunea aceea, şi mai cu seamă pe malul turcesc, ulceraţiile adânci şi bubele

negre erau tare răspândite; Tereza ştia ca nimeni alta să le doftoricească, folosind nişte ierburi cunoscute doar de ea, ale căror puteri tămăduitoare le descoperise împinsă de nevoie. Iată de ce o căutau oamenii aceia. Iar după ce se vindecau, păzeau tainele Terezei deoarece ştiau că atât doctorul taberei, cât şi farmacistul găseau o adevărată plăcere în prigonirea celor ce umblau cu leacuri băbeşti.

Între fugari se iveau deseori şi litigii. Cu astfel de litigii nu se puteau prezenta judecătorului. Ştiau prea bine că judecătorul ar fi pus la butuc şi pe acuzat, şi pe acuzator. Veneau deci la femeia aceea înţeleaptă de pe insulă şi arătau cum stăteau lucrurile, iar hotărârea ei o socoteau sacră, aşa că se potoleau. De cele mai multe ori la mijloc era răzbunare. Tereza ştia să împace părţile învrăjbite, iar împricinaţii respectau cu stricteţe tratatul de pace depus în mâinile ei.

Uneori, ocolind oamenii, se rătăcea pe la coliba ei vreo fiinţă înfricoşătoare, cu privirea sălbatică. Un păcătos pe care-l mustra conştiinţa şi căruia îi era frică să meargă la preot ca să-şi uşureze sufletul, pentru că se temea şi de iad, şi de închisoare. Femeia de pe insulă îl vindeca şi pe acesta. Aşternea peste inima lui un balsam atât de binefăcător — conştiinţa îndurării divine — încât îl împăca cu sine însuşi.

Alteori, pica în pragul colibei vreun om prigonit, vlăguit de sete şi de foame. Tereza nu-l întreba de unde vine şi unde pleacă. Îl ospăta bine şi-l lăsa să-şi vadă de drum, odihnit şi înviorat, umplându-i desaga cu merinde.

O cunoşteau mulţi oameni pentru care tăcerea era o adevărată religie, şi nu-i pe lume alianţă secretă care să lege mai trainic pe învăţăcel de maestru, decât alianţa care-i lega pe oamenii aceştia de dânsa. Ştiau toţi că la ea nu găsesc bani, aşa că lăcomia nu-i îndemna s-o dușmănească.

Timár îşi dădea seama că se află într-un ţinut în care ar fi trebuit o muncă de câteva secole pentru răspândirea noilor idei şi-abia după aceea regiunea cu locuitorii ei putea fi trecută în rândul teritoriilor înglobate în haosul uriaş care se numeşte lume.

Până atunci putea să-şi vadă liniştit de cioplitul lemnelor, fără să se teamă că cineva ar putea afla că Timár Mihály de Levetinczy, consilier regal, latifundar şi negustor milionar, cârpoceşte ca dulgher pe o insulă necunoscută şi că, atunci când îşi întrerupe munca istovitoare, scoate briceagul să facă din nuiele de salcie o umbrelă pentru o mică făptură, un copil orfan, fără tată şi fără mamă, care nici măcar nu are un nume ca toţi oamenii.

Şi câte alte bucurii avea aici! Cu câtă nerăbdare pândea primul cuvânt pe care copilul se străduia să-l rostească ţuguindu-şi buzele mici şi neîndemânatice pentru a nimeri să zică:

„Tată"!

Fără îndoială că Dódi rosti mai întâi tocmai acest cuvânt.[1]

Şi-l rosti închipuindu-şi că omul acela care-i zâmbea atât de mult nu putea fi altcineva decât propriul său tată.

Cum să-i dea prin gând acelei mici făpturi că era fiul unui amărât de contrabandist, un biet orfan căruia îi murise şi tatăl, şi mama?!

Cu vremea copilul începe să înţeleagă că-n viaţă mai dai şi de necazuri. Copilăria are şi ea suferinţele ei. Câtă îngrijorare şi câte nopţi nedormite când îi ieşiră primii dinţi! Noémi rămânea cu Dódi acasă, iar Mihály, din oră în oră, înfigea toporul într-un buştean şi dădea fuga să vadă: oare nu i s-o fi întâmplat micuţului vreun necaz mai mare? Îl lua din braţele Noémiei şi ceasuri întregi se plimba cu el cântându-i cântece de leagăn:

E mai de preţ coliba iubitei
Decât a Budei mândră cetate...

Şi ce nemaipomenită izbândă gândea că a repurtat dacă reuşea să-l adoarmă, să-i ogoiască durerea!...

La puţină vreme după ce începuse cioplitul, Mihály ajunse în impas; în linii mari terminase de fălţuit scândurile de nuc. Până acum, treacă-meargă, se mai descurcase; mai departe însă nu ştia ce-i de făcut. Ehei, meseria de dulgher e şi ea o ştiinţă, iar el

[1] În limba maghiară e mai uşor de pronunţat „tată" decât „mamă".

minţise spunându-i Noémiei că se pricepe la astfel de treburi. Habar n-avea cum o să scoată cămaşa!

Toamna se apropia cu paşi repezi. Ca şi-n anul trecut, Tereza şi Noémi se gândeau că-i foarte firesc ca Timár să le părăsească. Doar, vorba aceea, trebuia să-şi vadă de meseria lui. Acolo, în lume, avea treburi care în timpul verii fie că mergeau de la sine, fie că nu mergeau deloc, dar când venea iarna, trebuia să se ocupe de ele cu toată nădejdea. De altfel şi alţi negustori obişnuiau să facă la fel. Ce-i drept, mai erau oameni care se obişnuiseră să şi-l închipuie pe Timár tot aşa: Timéa credea că Timár Mihály avea afaceri care — tocmai pe dos — îl obligau ca în timpul verii să fie departe de dânsa, ocupându-se cu probleme de industrie, agricultură, bursă şi comerţ.

Din toamnă până-n primăvară o amăgea pe Timéa, din primăvară până-n toamnă pe Noémi. În privinţa asta nu putea să-şi impute că nu-i consecvent.

În acest an părăsi insula mai devreme decât anul trecut. Se grăbea s-ajungă acasă, la Komárom.

În lipsa lui, ca şi altădată, toate afacerile reuşiseră din plin, întrecând orice aşteptări. Până şi la loteria de stat tot el obţinuse câştigul cel mare. Lozul, demult uitat, zăcea undeva în fundul unui sertar, aşa că Timár se prezentă, abia după trei luni de la tragerea la sorţi să-şi ridice acea întâmplătoare sută de mii de forinţi, ca unul care nici nu se sinchiseşte de un astfel de fleacuşteţ: din acest motiv uimirea celor din jur spori şi mai mult: „Ăsta are atâţia bani, că nu mai are nevoie de ei!"

Ce să facă cu ei? Făcu ceva: aduse din secuime şi din părţile Zarandului nişte meşteri dulgheri vestiţi care ştiau să construiască acele minunate case de lemn tare ce dăinuiau veacuri de-a rândul, palate, nu alta! În ele locuiesc moşieri români şi secui; interiorul lor e plin de sculpturi minunate. Casa, mobilele, scaunele şi dulapurile făcute din stejar, nuc, sau carpen sunt în întregime rodul muncii unuia şi aceluiaşi meşter; şi toate, absolut toate, numai din lemn; nu găseşti o singură bucată de fier în tot acest palat.

DULGHERUL

SOSIND ACASĂ, MIHÁLY O GĂSI PE Timéa cam suferindă. Acest fapt îi dădu prilejul să cheme de la Viena câţiva doctori vestiţi pentru a face un consult în privinţa sănătăţii soţiei sale. După ce fixară diagnosticul, aceştia fură de părere că Timéa trebuia să schimbe aerul şi o sfătuiră să-şi petreacă iarna la Meran. Mihály le însoţi pe Timéa şi Athalie până acolo. Staţiunea se afla într-o vale cu climat blând, unde nu adia nici o boare de vânt; aici găsi o vilă în grădina căreia se afla un splendid pavilion construit în stil elveţian. Era sigur că Timéa va fi bucuroasă să aibă un astfel de pavilion.

În cursul iernii vizitându-şi de mai multe ori soţia, pe care adeseori o găsea în tovărăşia unui om în vârstă, Mihály îşi dădu seama că într-adevăr Timéa avea o deosebită plăcere să-şi petreacă vremea în pavilionul acela din grădină.

De îndată ce se reîntoarse la Komárom — era încă iarnă — Mihály se apucă să construiască un pavilion care să semene ca două picături de apă cu cel din Meran. Dulgherul secui care-l însoţise pe Mihály era priceput la asemenea treburi. Desenă în cele mai mici amănunte toate detaliile de construcţie interioară şi exterioară ale pavilionului din Meran, înjghebă apoi la parterul casei lui Timár din strada Rác un atelier în toată regula şi se aşternu pe lucru. N-avea însă voie să sufle nimănui vreo vorbă pentru ca surpriza Timéei să fie deplină. Ei, dar un dulgher are nevoie şi de-o calfă care să-l ajute. Iar o calfă care să-şi ţină gura e greu de găsit. Cum să iasă deci din impas? Foarte simplu: Timár însuşi se angajă ucenic şi din zori şi până-n noapte sfredelea, cioplea, încrusta, dădea la rindea şi lucra la strung, luându-se la întrecere cu meşterul.

Numai că meşterul dulgher era un om care, chiar dacă ar fi avut gura pecetluită cu pecetea regelui Solomon, tot n-ar fi putut să păstreze taina; scăpă, aşadar, câte o vorbă oamenilor săi de încredere — pe care îi întâlnea duminica seara — despre surpriza pe care domnul Levetinczy o pregătea soţiei sale. Le spuse, aşadar, că începuseră să cioplească întâi fiecare bucată în parte,

apoi le potriviseră laolaltă şi că, de îndată ce totul va fi gata, vor înălţa construcţia în grădina cea mare şi frumoasă de la Monostor. Că însuşi Timár, omul acela putred de bogat, nu se ruşina să lucreze zi de zi ca un adevărat ucenic, că ajunsese să mânuiască orice unealtă, aşa încât merita să fie trecut în rândul calfelor cu multă experienţă. Le spuse că Timár îşi cam lăsase baltă afacerile, că lăsase totul în seama agenţilor săi, iar el putea fi văzut de dimineaţă până seara în atelier, dând la rindea, tăind cu ferăstrăul, cioplind. Şi toate astea pentru a face o surpriză soţiei sale! Dar, psst! Să nu afle careva vreo vorbă! Las' să fie o adevărată surpriză pentru frumoasa doamnă când se va întoarce acasă.

Tocmai de aceea secretul se răspândi în tot oraşul şi astfel află şi doamna Zófia, care scrise Athaliei, iar Athalie îi povesti Timéei, astfel că Timéa ştia că la înapoierea sa în Komárom, în prima zi însorită, Mihály o va conduce cu trăsura până la dealul Monostor — acolo unde au o frumoasă livadă cu pomi fructiferi — şi va regăsi pe versantul ce cată spre Dunăre pavilionul acela drăguţ din Meran, cu măsuţă lângă fereastră, iar pe măsuţă coşuleţul său în care-şi ţinea broderia, cu cărţile ei preferate pe poliţa din lemn de carpen, iar sub verandă, fotoliul ei împletit din ramuri de mesteacăn; şi toate acestea erau pregătite pentru a-i face o surpriză; şi, văzându-le, va trebui să zâmbească ca şi când s-ar fi bucurat nespus, iar când va fi lăudat meşterul pentru priceperea lui şi pentru surpriza ce i-a făcut-o, îl va auzi spunând: „Dar, mărită doamnă, nu trebuie să mă lăudaţi pe mine, ci pe calfa mea, cea care a lucrat cele mai frumoase incrustaţii. Această cornişă, această grădină ornată, aceste capiteluri de coloană, cine credeţi că le-a sculptat? Calfa mea." „Şi cine a fost calfa dumitale?" „Chiar măritul domn de Levetinczy! Din tot ce se vede aici, cea mai mare parte a fost făurită de dânsul, mărită doamnă."

Şi auzind acestea, ea va trebui din nou să zâmbească şi să caute cuvinte prin care să-şi exprime recunoştinţa.

Da, doar cuvinte, deoarece totul e zadarnic. Dragostea unei femei nu se obţine acoperind-o de sus până jos cu comori de preţ şi nici oferindu-i coltucul de pâine neagră agonisit pentru dânsa cu sudoarea frunţii tale.

Şi se întâmplă întocmai. Spre primăvară, Timéa se întoarse acasă: surpriza de la Monostor fusese pregătită până în cele mai mici amănunte: avu loc o masă de gală la care luară parte nenumăraţi oaspeţi; pe faţa Timéei se putea vedea un zâmbet trist, pe a lui Timár o generozitate smerită, iar pe chipul musafirilor invidia ce mima extazul.

Invitatele erau de părere că nu există femei care să merite un bărbat ca Timár, că Timár este un bărbat ideal; bărbaţii erau însă de părere că atunci când un soţ îi caută prea mult în coarne nevesti-sii făcându-i daruri şi măgulind-o, ăsta nu-i semn bun. Şi nu-i semn bun nici când un astfel de bărbat începe să se ocupe de strung.

Numai Athalie tăcea. Căuta, dar nu găsea firul Ariadnei[1] pentru a înţelege ce-i la mijloc. În privinţa Timéei se lămurise. Timéa continua să sufere şi se stingea încet-încet, omorând-o otrava aceea care ucide mai întâi sufletul şi apoi trupul. Otrava care lucrează încet, dar sigur. Ce s-a întâmplat însă cu Mihály? Chipul acestuia trădează o fericire de-a dreptul stranie. De unde a furat-o? Se linguşeşte şi caută mereu să fie pe placul Timéei. Ce-ascunde oare? În faţa lumii pare soţul cel mai atent, cel mai fericit. Ce urmăreşte prin asta?

În societate era bine dispus şi glumeţ, iar faţă de Athalie manifesta o nepăsare vecină cu bunăvoinţa, parcă uitase demult tot ce auzise de la ea, cuvinte care îi răniseră inima, parcă nu-l mai durea nici zâmbetul ei batjocoritor şi, culmea, nu se sfia s-o ia şi pe dânsa la cotilion[2].

E oare fericit? Sau se preface? I s-a împietrit inima? Sau vrea să încerce imposibilul? Vrea să câştige inima Timéei? Bine, dar asta-i ca şi cum ai vrea luna de pe cer! Athalie ştie prea bine acest lucru, cunoscându-se pe sine. Şi ea şi-a găsit pretendenţi, ba încă destui — oameni blânzi, de prin micile oraşe de

[1] Ariadna (în mitologia greacă), fiica lui Minos, regele Cretei. Îndrăgostită de Teseu, i-ar fi înlesnit acestuia ieşirea din Labirint cu ajutorul unui fir călăuzitor.

[2] Dans de salon la modă în secolul trecut.

provincie, care ar putea să întreţină o femeie; dar Athalie nu primeşte mâna nimănui. Pentru ea bărbaţii nu fac nici cât o ceapă degerată; de iubit ar putea să iubească doar pe omul pe care-l ura. Da, numai ea, Athalie, o putea înţelege pe Timéa.

Ei, dar dacă pe Timéa o înţelege, în privinţa lui Mihály e cu totul nedumerită. Omul acesta cu faţa zâmbitoare, cu vorba mieroasă şi totdeauna îndatoritor e o enigmă pentru dânsa. E într-adevăr un om de aur şi, oricât ai căuta, aurul nu arc pete de rugină.

Mihály surprinse adeseori privirea iscoditoare a ochilor ei şi-n clipele acelea, în adâncul sufletului său, un spiriduş râdea: „Poţi să cauţi mult şi bine! N-o să ştii niciodată, nici tu şi nici altcineva pentru ce m-am apucat de dulgherit; n-o să afli că am făcut acest lucru cu un anumit scop: să-nvăţ cum trebuie să construiesc un cămin asemănător undeva, pe o insulă necunoscută, pentru o făptură fără nume; şi n-o să afli că acolo trăieşte o fată şi că pentru ea mi s-au bătătorit palmele. Ghiceşte cum o cheamă! Ghiceşte, diavol păzitor al acestei case!"

Timár chemă iarăşi somităţile medicale pentru a face un consult în privinţa sănătăţii Timéei. De data asta medicii îi recomandară se meargă la Biarritz. Mihály o însoţi şi acolo şi se îngriji ca locuinţa să fie cât se poate de confortabilă; avu grijă ca toaletele şi trăsura Timéei să nu fie mai prejos decât ale *lady*-ilor venite din Anglia şi ale prinţeselor din Rusia, şi, în sfârşit, îi lăsă un portofel doldora de bani, rugând-o să-l aducă acasă gol-goluţ. Şi faţă de Athalie fu darnic. O înscrise în registrul vizitatorilor drept verişoară, aşa că trebuia să-şi schimbe toaleta de trei ori pe zi, urmând pilda Timéei.

E cu putinţă oare să-şi îndeplinească cineva mai conştiincios obligaţiile sale de cap de familie?

După ce termină toate acestea, dădu o fugă — dar nu acasă, ci la Viena. Cumpără un întreg atelier de dulgherie şi de tâmplărie, porunci să fie împachetat în lăzi şi-l expedie la Panciova. Nu-i mai rămânea acum decât să descopere încă ceva — un şiretlic ca să poată strecura lăzile acelea pe „Insula nimănui". De altfel, avea şi motive să fie cu ochii în patru. De bună seamă că pescarii de pe malul stâng al Dunării îl văzuseră de câteva ori

pornind spre insula Ostrova şi înapoindu-se de acolo după câteva luni; fără doar şi poate că încă de mult se întrebaseră: „Cine-i ăsta şi ce tot dă târcoale pe-aci?"

De îndată ce lăzile sosiră la Panciova, le urcă într-o căruţă şi le transportă până la plopişul de pe malul Dunării, lăsându-le acolo. Chemă apoi pescarii şi-i rugă să ducă lăzile acelea pe „Insula nimănui", şoptindu-le că-n lăzi sunt arme.

Spunându-le acest lucru, secretul era înmormântat mai dihai decât ar fi fost îngropat în fundul mării. Putea să umble prin locurile acelea, să treacă încoace şi încolo zi şi noapte; nimeni n-ar fi suflat o vorbă. Se răspândise zvonul că Timár era un agent al răsculaţilor sârbi şi muntenegreni, aşa că de-acum înainte nici cu cleştele înroşit în foc nu se putea scoate vreo vorbă din gura celor care-l întâlneau pe-acolo. În ochii lor, Timár devenise un sfânt!

Pentru a face întuneric în juru-i, Mihály minţea chiar şi pe cel cu care schimba doar câteva cuvinte.

În timpul nopţii, pescarii transportară lăzile şi Timár îi însoţi. Ajungând la insulă, pescarii găsiră cu o pricepere de netăgăduit surpătura de mal unde lăstărişul era mai des şi ascunseră lăzile acolo. Mihály vru să le plătească, dar aceştia refuzară categoric; îi strânseră doar mâna spunându-i: „*Zbogom!*"[1]. Apoi plecară, iar el rămase singur pe insulă.

Era o noapte minunată cu lună şi privighetoarea cânta lângă cuibul său.

Pentru a găsi cărarea ce ducea la colibă, Mihály merse de-a lungul malului. Dădu de locul unde în toamna trecută întrerupsese lucrul: o mână grijulie acoperise bârnele cioplite cu snopi de trestie pentru ca umezeala iernii să nu le strice. De aici, cărarea ducea până la livada trandafirilor. Trandafirii se scuturaseră demult, cam pe când Mihály se afla încă la locuinţa lui de la Monostor şi, mai târziu, la mare cu Timéa. În anul acesta întârziase şi nu venise la culesul trandafirilor. Nu venise, deşi fusese aşteptat cu atâta dor! Era nevoie însă ca înainte de a reveni pe insulă să fie „întuneric: înaintea mea, întuneric după mine".

[1] Cu Dumnezeu! (srb.)

Se apropie tiptil-tiptil de coliba cea mică. Socoti că-i de bun augur faptul că nu auzea nici un zgomot. Almira nu lătra pentru că dormea în bucătărie; deci lucrurile fuseseră astfel rânduite ca nu cumva să se tulbure somnul copilului. Aşadar, toţi ai casei trăiau şi erau sănătoşi.

O! Cât de des îi zburaseră gândurile spre coliba aceasta! De câte ori n-o văzuse parcă aievea! De câte ori nu se visase în preajma ei.

Odată avusese un vis îngrozitor: coliba era arsă, grinzile afumate zăceau căzute pe cerdac, iar zidurile erau năpădite de bălării; şi nimeni nu ştia să-i spună unde dispăruseră ai casei. Altădată se visase împresurat de umbre fioroase şi înarmate, care, de îndată ce păşise pragul, săriseră şi-l apucaseră de gât spunându-i: „Pe tine te-aşteptam!" Apoi, umbrele îl legaseră fedeleş, îi astupaseră gura cu un căluş şi-l zvârliseră în grota pivniţei. Avusese şi alt coşmar: la intrarea în colibă dăduse peste trupurile neînsufleţite ale celor dragi; părul lung şi auriu al Noémiei era întins pe jos, iar pe pieptul ei — un copil cu capul zdrobit. O, câtă nelinişte şi durere adunase în suflet din clipa în care îndrăgise aceste fiinţe pe care fusese nevoit să le lase în voia soartei pentru un timp atât de îndelungat! Ba, uneori, i se năzărea — poate visând, poate gândind — altă privelişte: se vedea păşind în întâmpinarea Noémiei, dar, deodată, în locul chipului ei blând şi zâmbitor, apărea în pragul colibei o făptură cu chipul rece, de alabastru, întrebându-l: „Unde ai fost atâta vreme... domnule de Levetinczy?"

Acum însă, stând în faţa micii colibe, toate coşmarurile dispărură. Aici totul era ca şi altădată, coliba era locuită şi-acum tot de cei care-l aşteptau cu drag. Dar cum să le dea de veste că sosise? Cum să-i trezească?

Se opri sub gemuleţul pe care ramurile trandafirilor ce se căţărau pe ziduri îl acoperiseră pe jumătate şi începu cântecul cunoscut:

E mai de preţ coliba iubitei
Decât a Budei mândră cetate...

Întocmai precum gândise! Abia începuse să cânte, că gemuleţul fu deschis şi chipul Noémiei se ivi transfigurat de bucurie, de fericire.

— Mihály, dragul meu! şopti sărmana, tremurând.

— Draga mea! murmură Timár, şi palmele lui îi cuprinseră obrajii. Dar Dódi?

Aceasta fu prima întrebare.

— Doarme.

— Sst! Să nu-l trezim cumva!

Şi-apoi, ceea ce îşi spuseră buzele lor, ei bine, fu rostit foarte, foarte încet:

— Dar hai în casă!

— Mi-e teamă că-l trezim şi acuşi se porneşte pe plâns.

— O, Dódi nu mai e un ţânc plângăreţ. Doar are un an şi mai bine.

— Are mai mult de un an? Păi atunci e bărbat în toată firea.

— Poate să pronunţe şi numele tău!

— Cum aşa? Adică şi vorbeşte?

— Mai mult: învaţă să şi meargă!

— Carevasăzică a-nceput să alerge?

— Şi mănâncă tot ce mâncăm şi noi.

— P-asta n-o mai cred! Ar fi prea devreme.

— Parcă tu te pricepi la asemenea lucruri! Dacă l-ai vedea!

— Dă puţin perdeaua la o parte, lasă luna să-i lumineze chipul ca să-l pot vedea.

— Nu se poate! Lumina lunii e fermecată şi, dacă se abate pe chipul copilului când doarme, îl îmbolnăveşte.

— Glumeşti?

— Nici vorbă! Sunt multe superstiţii care privesc pe cei mici şi trebuie să le dăm crezare. Tocmai de-aia copiii sunt crescuţi de femei, pentru că femeile cred orice. Hai înăuntru şi ai să-l vezi.

— Nu intru, să nu-l trezesc. Vino mai bine tu afară.

— Nu se poate. Dacă aş pleca de lângă el, s-ar trezi îndată, iar mama doarme greu.

— Bine, atunci du-te lângă el; până una-alta eu rămân afară.

— Nu vrei să te culci?

— Păi acuşi-acuşi se luminează. Hai, du-te la copil, da' lasă gemuleţul deschis.

Şi astfel Timár rămase lângă geamul deschis privind în odăiţa pe podeaua căreia razele lunii desenau pătrăţele argintii şi silindu-se să prindă orice zgomot care răzbătea de-acolo, din încăperea aceea liniştită; auzea uneori un scâncet — scâncetul copilului care voia să se trezească — apoi un glas ce îngâna încet, încet ca în vis, cunoscutul cântec: „*E mai de preţ coliba iubitei...* " şi zgomotul unui sărut pe care-l primea copilul acela cuminte care adormea din nou.

Zorile îl prinseră cu coatele sprijinite de prichici, ascultând şoaptele celor dinăuntru; rămase acolo până când soarele începu să destrame întunericul din cămăruţă. Şi, dintre toţi, copilul fu cel dintâi care, de îndată ce-n odaie pătrunse prima rază de soare, se trezi părăsind lumea viselor şi începu să se agite râzând zgomotos, aşa că din clipa aceea nu mai fu chip să doarmă nimeni. Copilul se agita, vorbea de unul singur. Ce spunea oare? Asta doar ei doi ştiau: el şi Noémi.

Când, în sfârşit, Timár putu să-l ia pe Dódi în braţe, îi zise:

— Ei, de data asta nu mai plec până nu isprăvesc casa pe care ţi-am făgăduit-o. Ce spui, hm?

Copilul răspunse ceva care, aşa cum tălmăci Noémi, însemna: „Foarte bine faci."

NOÉMI

TIMÁR PETRECU CELE MAI FERICITE ZILE din viaţa sa.

Deplina-i fericire n-o tulbura decât faptul că mai avea şi-o altă viaţă, în care trebuia să se întoarcă mereu. Dacă ar putea găsi mijlocul prin care să se poată rupe de cea de-a doua viaţă, cât de tihnit ar putea să trăiască aici!

Lucrul acesta nu era greu de realizat. Ar fi de-ajuns să nu mai plece de pe insulă. Lumea l-ar căuta un an de zile, ar ţine doliu doi, l-ar pomeni trei şi-apoi l-ar da uitării; ar uita şi el de lume şi-ar rămâne pe veci cu Noémi.

Iar Noémi era o adevărată comoară!

În făptura ei, natura întrunise tot ce putea dărui mai frumos unei femei, lăsând la o parte tot ce ar fi putut fi supărător. Frumuseţea Noémiei nu era monotonă, o frumuseţe care cu timpul devine plictisitoare; orice tremur sufletesc îi dădea un farmec nou. Era toată numai gingăşie, blândeţe şi ardoare. În Noémi sălăşluiau laolaltă, în chip armonios, şi fecioara, şi zâna, şi femeia. Dragostea ei nu cunoştea egoismul, întreaga-i făptură se contopea cu cel pe care-l iubea. Nici o supărare, nici o bucurie care să fie doar a ei. Acasă era cu multă luare-aminte şi se îngrijea ca Mihály să aibă totul la îndemână, când îl vedea lucrând se grăbea neobosită să-l ajute. Era totdeauna senină, plină de prospeţime, iar dacă o încerca vreo boală era destul ca Mihály să-i dea un sărut pe fruntea-i îndurerată, şi totul trecea. Se arăta supusă şi nu ieşea din cuvântul omului acela despre care ştia c-o iubeşte nespus de mult. Iar când o vedea cu copilul în braţe şi jucându-se cu el, atunci omul acela care o stăpânea, deşi nu-i era stăpân, se simţea în culmea fericirii, gata să-şi piardă minţile.

Numai că Timár încă nu-şi pierduse minţile cu totul.

Se mai tocmea cu soarta.

Preţul care i se cerea era prea mare! Prea mare în comparaţie chiar cu această comoară: o femeie tânără cu un copil drăgălaş în braţe.

Da, dar în schimb trebuia să dea o lume întreagă! Să părăsească o avere de mai multe milioane, o poziţie socială, un rang înalt, prieteni din elita curţii, afaceri cu răsunet mondial, de reuşita cărora depindea viitorul unor mari ramuri industriale din ţară. Şi-apoi s-o părăsească şi pe Timéa!

Poate că s-ar fi putut împăca cu gândul de a zvârli lumii comorile sale, veniseră doar din fundul apei şi puteau să se ducă pe apa sâmbetei. Dar vanitatea lui nu voia să se împace cu gândul că femeia aceea cu chipul alb, pe care flacăra dragostei lui de soţ nu izbutise s-o încălzească, şi-ar putea găsi fericirea alături de altcineva.

Uneori, nici el nu ştia ce diavol se cuibărise în inima lui.

Femeia aceea care nu-l putea iubi se veştejea văzând cu ochii. El însă trăia zile fericite acolo unde descoperise adevărata

dragoste. Şi pe măsură ce zilele acelea fericite treceau, se-nălţa treptat-treptat şi casa pe care, de data asta, ştia s-o construiască cu mâini îndemânatice. Pereţii îi făcuse din trunchiuri de nuc frumos geluite cu rindeaua şi atât de bine îmbucate, încât nu lăsau să se strecoare nici o adiere de vânt. Ridică şi acoperişul în stil secuiesc, cu şindrile late, cioplite în formă de solzi de peşte. Munca dulgherului se sfârşise. Urma aceea a tâmplarului. Mihály o îndeplini şi pe aceasta cu multă pricepere şi din zori şi până seară îl puteai auzi cântând, acoperind cu glasul lui zgomotul rindelei şi al ferăstrăului, care nu mai conteneau în casa cea nouă folosită drept atelier.

Se purta întocmai ca un meseriaş foarte zelos, pe care doar întunericul nopţii îl izgoneşte din atelier. Şi-atunci se-ndrepta spre colibă, unde îl aştepta o mâncare gustoasă; apoi, după cină, se aşeza pe banca din faţa casei şi îşi aprindea pipa de lut ars. Noémi venea lângă el, îl lua pe micul Dódi pe genunchi şi încerca să-l convingă să spună ceea ce a învăţat în ziua aceea: un singur cuvânt.

Dar oare nu era acel unic cuvânt mai de preţ decât toată înţelepciunea lumii?

— Cu cât l-ai da pe Dódi? întrebă în glumă într-una din seri Noémi, ţuguindu-şi buzele. L-ai da dacă ţi-ar oferi cineva toate nestematele pământului?

— Nici dacă mi-ar da toţi îngerii din cer!

Numai că micul Dódi era tare jucăuş în seara aceea: se agăţă cu mâna-i neastâmpărată de pipa pe care Mihály o ţinea în gură şi-o zgâlţâi până ce i-o smulse dintre dinţi, apoi, cu iuţeala fulgerului, o zvârli cât colo. Pipa fiind din lut ars, se sparse.

Timár se pripi şi, vrând să facă dreptate, lovi uşurel mâna vinovatului, din care cauză micul Dódi mai întâi rămase mut de mirare, apoi, întorcându-şi faţa spre pieptul Noémiei, începu să plângă.

— Vezi, spuse trist Noémi, l-ai da şi pentru o pipă, pentru o pipă care-i făcută doar din lut ars.

Lui Mihály îi păru nespus de rău că se pripise lovind copilul peste mânuţă. Vru să-l înduplece cu cuvinte mieroase, ba chiar

îi sărută mânuţa lovită, dar Dódi continua să scâncească şi mereu îşi ascundea faţa în broboada Noémiei.

În noaptea aceea copilul fu foarte neliniştit. Nu voia să adoarmă şi plângea mereu. Mihály se supără şi zise înciudat:

— O să fie un răsfăţat şi jumătate; trebuie strunit din vreme.

Auzindu-l, Noémi îl privi blând, dojenitor.

A doua zi, Timár se duse la atelier mai devreme decât de obicei, dar în ziua aceea nimeni nu-l auzi cântând. În după-amiaza zilei încetă lucrul mult mai devreme; când sosi la colibă, Noémi se înspăimântă de-a binelea văzând cum arăta: faţa i se gălbejise şi obrajii i se scofâlciseră.

— Mi-e rău, îi spuse el Noémiei. Îmi simt capul greu ca niciodată şi abia mă mai ţin pe picioare; simt un fel de durere săgetându-mi toţi muşchii. Aş vrea să mă culc.

Noémi se grăbi să-i facă patul în odaia din fund şi-l ajută să se dezbrace. Înspăimântată, constată că Mihály avea respiraţia foarte fierbinte, deşi mâinile îi erau reci ca gheaţa.

Tereza se grăbi să vină lângă patul lui şi, după ce îi pipăi fruntea şi mâinile, spuse că trebuie să se învelească bine; era de părere că Mihály avea friguri. Dar Mihály simţea că o altă boală, mult mai cumplită, îi dădea tîrcoale. În acel timp febra tifoidă făcea ravagii în întreaga regiune, răspândindu-se cu puteri neobişnuite din pricina revărsării Dunării.

Când îşi lăsase capul pe pernă mai fusese încă atât de conştient, încât să-şi dea seama ce se va întâmpla în cazul că va cădea la pat din pricina acestei boli. Prin apropiere nu se găsea nici un medic care să vină şi să-i dea un ajutor permanent, aşa că putea foarte bine să şi moară. Să moară fără ca nimeni să ştie unde. Ce se va alege de Timéa? Dar de Noémi? Cine o va ocroti pe Noémi, rămasă singură, văduvă înainte de a-i fi devenit soţie? Cine-l va creşte pe micuţul Dódi şi ce soartă îl aşteaptă când va fi mare, dacă el, Mihály, nu va mai exista?

Dar Timéa? Cine-i va spune oare când să-şi pună vălul de doliu şi când să şi-l scoată? Să aştepte până-n ceasul morţii reîntoarcerea lui? Cât de nefericite vor fi din pricina lui atât Noémi, cât şi Timéa!

Se mai gândi la altceva: probabil că din pricina bolii va fi într-o stare de inconştienţă; oare ce va bolborosi atunci şi ce vor auzi Noémi şi Tereza care vor veghea zi şi noapte la căpătâiul lui? Dacă în delirul său va pomeni despre averea sa, despre agenţii săi, despre palatele sale? Dacă va vorbi despre soţia lui, femeia aceea cu faţa albă, palidă, dacă în coşmarurile sale o va vedea pe Timéa şi o va striga pe nume, ba, mai mult, îi va vorbi ca unei soţii?! Iar Noémi cunoştea acel nume.

Cu mintea încă limpede, Timár se îngrozea la gândul că, de îndată ce va fi cuprins de boala aceea care împotriva voinţei sale îi va desfereca toate tainele ascunse în inimă, buzele lui arse de febră vor începe să înşire vrute şi nevrute, dând totul în vileag.

Dar mai mult decât toate durerile trupeşti îl chinuia gândul că-l lovise pe Dódi peste mânuţă. Acest gest neînsemnat îi apăsa cugetul mai tare decât un păcat de moarte. Când se întinse pe pat vru ca micul Dódi să fie adus să-l sărute.

— Noémi! şopti el, rugător, cu răsuflarea fierbinte.

— Doreşti ceva? întrebă ea, în şoaptă.

Dar Mihály uitase ce voia să spună.

Din clipa în care se vârâse în pat, febra izbucnise cu toată tăria. Avea o constituţie robustă şi-i lucru ştiut că tocmai pe cei robuşti îi doboară mai repede şi-i chinuie mai cumplit boala aceasta care-i una dintre credincioasele slugi ale morţii. Începând din clipa aceea, Mihály aiura mereu. Şi Noémi fu nevoită să asculte tot ce rosteau buzele lui. Bolnavul nu mai ştia de el. Cel care vorbea era un om străin, omul adevărat care n-avea taine, care dezvăluia totul.

Halucinaţiile bolnavilor de febră tifoidă au ceva comun cu halucinaţiile nebunilor. Bolnavii se învârtesc cu încăpăţânare în jurul unei idei fixe, oricare ar fi vedeniile ce le apar în delirul lor, totul gravitează în jurul unei singure idei care-i urmăreşte şi revine fără încetare în tot ce plăsmuiesc ei.

Timár era şi el chinuit cu străşnicie de o vedenie în jurul căreia se învârtea totul: o femeie. Dar această femeie nu era Timéa, ci Noémi. Despre ea vorbea. Numele celeilalte nu-l pronunţa niciodată. Timéa nu-i stăpânea sufletul.

Pentru Noémi cuvintele pe care Mihály le rostea în timpul febrei îi provocau şi groază şi desfătare. Groază, pentru că Mihály vorbea atât de ciudat, o târa cu el în locuri atât de necunoscute, încât Noémi tremura de spaimă dându-şi seama că numai o fierbinţeală de nedescris putea să-l facă să vadă aievea tot ce îndruga; de desfătare, pentru că în coşmarurile sale era vorba numai şi numai de dânsa.

O dată îl auzi spunând că se află în palatul unei excelenţe, ce sta de vorbă cu un înalt demnitar: „Cui să dea Excelenţa Voastră acest ordin? Păi cunosc o fată pe «Insula nimănui»; nimeni pe lume nu are merite mai mari decât dânsa. Daţi-i ei această decoraţie. O cheamă Noémi. Care-i celălalt nume? Alt nume? Păi cum, unde s-a mai pomenit ca reginele să aibă şi alt nume? Noémi I, prin graţia lui Dumnezeu regină a «Insulei nimănui» şi a boschetelor de trandafiri."

Şi tot aşa plăsmuia altele şi altele, pornind de la această vedenie: „Dacă o să ajung vreodată rege pe «Insula nimănui», o să înfiinţez nişte ministere; în problema cărnii, inspector general va fi Almira; pentru lapte, Narcisa. N-o să le cer niciodată să-mi arate socotelile şi-o să-i intitulez «credincioşii mei slujitori»."

Începu apoi să vorbească despre conacele sale: „Noémi, cum îţi plac ornamentele astea? Îţi place bolta aurită? Dar copiii aceia care dansează acolo sus, pe placa poleită cu aur? Seamănă cu micul Dódi. Nu-i aşa că-s aidoma? Păcat că-s atât de sus. Aşa-i că ţi-e frig în sala asta grozav de mare? Şi mie. Nu-i aşa că-i mai bine în coliba noastră, lângă sobă? Hai să fugim acolo! Nu-mi plac palatele astea înalte. Oraşul ăsta e deseori bântuit de cutremure. Mi-e frică să nu se prăbuşească bolta aia peste noi. Uite, prin uşiţa de colo ne spionează cineva. E chipul unei femei invidioase. Noémi, nu te uita spre dânsa. Privirea ei te înfioară. Casa asta a fost cândva a ei şi-acum umblă să iscodească. Vezi? Are în mână un pumnal, vrea să te omoare. Hai să fugim de-aici!"

Dar nu putea fugi; banii aceia înspăimântător de mulţi îl ţineau locului: „Nu mă pot scula! Mă striveşte aurul ăsta îngrozitor de mult. Tot aurul ăsta e aşezat pe pieptul meu. Luaţi-l de pe

mine! Ah! mă înăbuş. Tavanul s-a surpat şi uite, uite că tot aurul din pod vine peste mine. Mă înăbuş. Dă-mi mâna, Noémi, şi scoate-mă afară din mormanul ăsta înspăimântător de aur."

Mâna lui era mereu în mâna Noémiei, iar biata de ea se întreba cu groază ce putere diavolească poate fi aceea care face ca un biet marinar să se zbată în asemenea chinuri, visând că înoată în aur. Şi iarăşi o revedea pe Noémi: „Cum, Noémi, nu-ţi plac diamantele? O, ce nepricepută eşti! Crezi că văpăile aruncate de ele ard? Nu-ţi fie teamă! Aah! Ai dreptate! Da, ard. N-am ştiut până acum. O, dar ăsta-i focul iadului! Şi numele lor sunt înrudite: diamant-*diabolus*[1]! Să le zvârlim în apă, bine? Leapădă-le! Le aruncăm în apă. Vrei? Eu ştiu de unde au venit diamantele astea. Am să le duc înapoi. Să nu te sperii, n-o să rămân sub apă. Ţine-ţi respiraţia şi roagă-te. Eu o să pot rămâne sub apă cât timp poţi să rezişti fără să tragi aer în piept. Cobor doar până la vasul scufundat, în cabină. Ah, dar cine-i aici? Cine stă întins pe pat?"

În clipa aceea îl cuprinse o spaimă atât de mare, încât sări în picioare şi vru să fugă. Noémi abia izbuti să-l oprească şi să-l culce din nou.

„Cineva e întins acolo, pe patul acela! Dar n-ai voie să-i rosteşti numele. Uite, uite cum străluceşte, cum răzbat prin geam razele roşietice ale lunii?! Barează lumina lunii să nu intre aici. Nu vreau să privească în ochii mei. Se apropie... se apropie de noi! Trage perdeaua!"

Perdeaua fusese lăsată încă demult, iar afară bezna era de nepătruns.

Mai târziu, când fierbinţeala se mai potoli, îi spuse Noémiei: „O! cât de frumoasă eşti fără diamante, Noémi!"

Şi, deodată, coşmarul său reîncepu, târându-l în altă direcţie: „Omul acela se află în cealaltă parte a pământului şi doar tălpile picioarelor sale sunt îndreptate spre noi. Dacă pământul ar fi de sticlă, el ar putea să privească drept aici. Aşa cum îl văd eu, aşa poate şi el să mă vadă. Ce face oare dincolo? Strânge şerpi cu clopoţei. Pentru ce îi strânge? Da, vrea ca atunci când s-o

[1] Diavol (lat.).

reîntoarce să le dea drumul aici, pe insulă. Nu-l lăsaţi să vină aici! Nu-i daţi voie să se reîntoarcă. Almira, Almira! Trezeşte-te! Sfâşie-l! Aah! A dat peste un şarpe uriaş care îl apucă, îl înghite. Uh! Ce faţă îngrozitoare! Măcar de nu s-ar uita la mine aşa de urât! Doar capul i-a mai rămas afară şi totuşi, totuşi mă priveşte mereu. Ah! Noémi, acoperă-mi ochii! Nu vreau să-l mai văd!"

Vedeniile coşmarului se schimbară din nou:

„O flotă întreagă se află în larg. Cu ce-s încărcate corăbiile? Cu făină. Dar iată, iată ciclonul, tornado-ul; corăbiile sunt răvăşite, aruncate din înaltul valurilor, se fac fărâme, fărâme. Făina se revarsă. Lumea întreagă e albă din cauza făinii. Marea-i albă, cerul e alb, vântul e alb; luna se iveşte printre nori şi uite, uite că vântul îi acoperă cu făină mutra roşie. Ptiu! Parcă ar fi o babă zbârcită şi arămie care-şi pudrează faţa. Hai râzi, râzi şi tu de ea, Noémi!"

Noémi îşi frângea însă mâinile de durere şi tremura toată.

O! sărmana! Toată noaptea îi veghea somnul stând lângă patul lui. În timpul zilei se aşeza pe un scăunel alături de bolnav, iar noaptea îşi trăgea patul de tei lângă dânsul fără să se gândească nici o clipă că febra tifoidă e atât de molipsitoare. Deseori îşi punea capul pe perna lui Mihály, strângând la piept fruntea înfierbântată a acestuia şi sorbind respiraţia dogoritoare de pe buzele-i uscate.

Tereza încercase tot felul de leacuri pentru ca febra bolnavului să scadă; scosese geamurile, ca aerul să circule în voie prin odăiţa cea mică, zicând că aerul proaspăt e cel mai bun leac pentru a te vindeca de febra tifoidă. Îi spuse apoi Noémiei că, după câte ştie, boala evoluează până în a treisprezecea zi, când bolnavul ori se întoarce la viaţă, ori o porneşte pe alt drum.

O! De câte ori în zilele şi nopţile acelea lungi nu îngenunchease Noémi în faţa patului lui Mihály, rugându-l pe bunul Dumnezeu să aibă milă de biata ei inimă! Să-l redea pe Mihály vieţii, iar dacă trebuie să fie jertfit cineva, atunci mai bine să fie jertfită ea. Să fie luată viaţa ei, nu a lui Mihály.

Uneori, destinului îi plac farsele!

Pentru ca Mihály să trăiască, Noémi făcea târg cu moartea, oferindu-i toată lumea, şi pe ea însăşi. Credea că are de-a face cu un om cinstit care stă la tocmeală.

Şi iată că îngerul morţii primi târgul. În cea de a treisprezecea zi, coşmarurile lui Mihály şi febra care-i întuneca mintea dispărură, iar în locul zbuciumului acela neîntrerupt de până acum căzu într-o stare de oboseală şi lâncezeală — semn că boala evolua înspre bine. Într-adevăr, bolnavul ajuns în această fază poate să se reîntoarcă la viaţă dacă, pe lângă o îngrijire bine chibzuită, este tratat cu atenţie, i se arată dragoste, dacă cineva izbuteşte să-l înveselească, dacă e ferit de dureri şi de orice emoţii, fiindcă-i ştiut că în această fază bolnavul e nespus de irascibil. Iar vindecarea lui depinde de liniştea pe care trebuie s-o aibă; orice zbucium poate să-l abată de pe drumul vieţii.

În cea de a paisprezecea zi, Noémi veghe toată noaptea la căpătâiul lui Mihály; nu plecă nici pentru a vedea ce face micul Dódi.

De când Mihály căzuse bolnav, copilul dormise cu Tereza.

În dimineaţa celei de a paisprezecea zile, văzând că Mihály se cufundă iarăşi într-un somn adânc, Tereza se apropie de Noémi şi-i şopti că „micul Dódi e foarte bolnav".

Aşadar, acum şi copilul!

Biata Noémi!

Micul Dódi avea angină difterică. Cea mai primejdioasă boală pentru un copil, împotriva ei nici medicii nu au prea mare putere.

Tereza îi spusese aceste cuvinte pe când Mihály dormea.

Îngrozită, Noémi se duse în grabă să-şi vadă copilul. Chipul micuţului era de nerecunoscut. Nici nu scâncea; bolnavul de difterie nu poate să se tânguie şi de aceea chinurile lui sunt cu atât mai îngrozitoare.

Vai! Şi ce cumplit e să vezi un copil care nu poate să plângă şi oamenii stând în jurul lui fără să-l poată ajuta!

Înspăimântată, Noémi privi spre mamă-sa cu ochii rătăciţi, întrebând-o parcă: „Cum, n-ai leacuri pentru asta?"

Tereza nu putu să îndure această privire.

„Ai izbutit să ajuţi atâţia nevoiaşi, suferinzi şi muribunzi, se poate oare ca tocmai acum să n-ai nici o putere?"

Nici una.

Noémi se aplecă deasupra pătuţului unde era culcat Dódi şi, cu buzele apropiate de buzele lui, şopti tremurând:

— Ce ai, dragul meu, mititelul meu, îngeraşul meu? Uită-te la mămica ta, priveşte-o cu ochii tăi frumoşi.

Dar copilul nu vru s-o privească, nu-şi deschise ochii lui frumoşi. Iar când, după nenumărate sărutări şi rugăminţi ale mamei, se îndură totuşi s-o privească, Noémi zări în ochii lui o spaimă de nedescris. Privirea lui Dódi era privirea unui copil care ştia ce-i frica de moarte.

— Oh! Nu te uita, nu te uita la mine aşa!

Copilul nu plângea, tuşea doar arar, răguşit.

Vai, să nu fie cumva auzit de celălalt bolnav, de bolnavul din odaia de alături!

Tremurând toată, Noémi ţinea copilul în braţe trăgând totodată cu urechea dacă nu cumva se trezise cel care dormea în camera cealaltă. Când îl auzi mormăind, îl culcă pe micul Dódi în pătuţ şi se grăbi să treacă dincolo. De îndată ce febra dispăruse, Mihály îndura consecinţele bolii: era supărăcios, irascibil.

— Pe unde-ai umblat? se răsti el la Noémi. Mă laşi aici, singur cuc. Niciodată nu eşti pe-aproape când am nevoie de tine.

— O, nu mă certa, dragul meu! îl rugă Noémi. Am fost să-ţi aduc apă proaspătă.

— De ce nu mi-a adus Tereza? Ea ce păzeşte? Ştii că geamu-i deschis; poate să sară înăuntru vreun şobolan tocmai când dorm. Ia vezi, nu cumva o fi şi intrat?

Frica de şobolani îi stăpâneşte aproape totdeauna pe cei cu imaginaţia surescitată.

— Nu poate să intre, dragul meu, pentru că la geam am pus o plasă împotriva ţânţarilor.

— Aşa? Şi unde-i apa proaspătă?

Noémi îi dădu apă. Mihály se înfurie din nou:

— Da' asta nu-i deloc proaspătă! E stătută. Ce, vrei să mă omori însetându-mă?

Noémi primi dojana cu resemnare. Când, în sfârşit, Mihály adormi din nou, ea se strecură iarăşi lângă pătuţul lui Dódi.

Se schimbau mereu: în timp ce Mihály dormea, la căpătâiul său veghea Tereza, iar când îl vedea că dă semne de trezire, o vestea pe Noémi, astfel că, până să se dezmeticească Mihály,

aceasta avea vreme să-şi ia rămas-bun de la Dódi şi să ajungă din nou lângă patul lui Timár.

Toată noaptea se perindară în felul acesta. Noémi se muta când lângă patul unui bolnav, când lângă patul celuilalt.

Şi Mihály trebuia mințit mereu, să nu afle din ce pricină era lăsat singur de către Noémi.

Bolnavii sunt atât de bănuitori! Ei sunt încredințați că toți cei ce le stau în preajmă s-au înțeles să-i înşele într-un mod nemaiîntâlnit, strigător la cer. Cu cât au nervii mai slabi, cu atât sunt mai irascibili. Şi-i destul să aibă o singură răbufnire nervoasă, o spaimă sau o surescitare, că-şi dau ortul popii. Cel care-i îngrijeşte trebuie să fie hotărât să intre în rândul martirilor.

Iar biata Noémi avea toate calitățile pentru asemenea lucru.

Lui Dódi îi era din ce în ce mai rău. Tereza nu putea să-l ajute cu nimic. Iar Noémi n-avea voie să plângă.

N-avea voie pentru ca nu cumva Mihály să-i vadă ochii roşii şi s-o întrebe: „De ce-ai plâns?"

A doua zi în zori bolnavul se simți mai bine: dorea să mănânce o supă de carne. Noémi se grăbi să-i aducă supa care fusese pregătită. Bolnavul o mâncă cu poftă şi spuse că i-a plăcut foarte mult. Noémi fu bucuroasă. Şi, deodată, Mihály o întrebă:

— Dar micul Dódi ce face?

Noémi se sperie, de teamă că Timár ar putea să simtă cât de tare începuse să-i bată inima din cauza acestei întrebări.

— Doarme, răspunse ea.

— Doarme? Cum e posibil să doarmă la ora asta? Nu cumva e bolnav?

— Da' de unde! E sănătos.

— Atunci de ce nu-l aduci când e treaz?

— Pentru că atunci dormi tu.

— Mda! Ei bine, odată când vom fi treji şi eu, şi el, să mi-l aduci să-l văd.

— Bine, Mihály!

Dar copilul se simțea din ce în ce mai rău. Iar Noémi trebuia să ascundă mereu că micul Dódi e bolnav, trebuia să înşire ceas

de ceas tot felul de poveşti despre copil, deoarece Mihály întreba tot timpul numai şi numai de el:

— Oare Dódi se mai joacă cu omuleţul acela de lemn pe care i l-am făcut?

— O, da, se joacă tare mult (... cu hârca aceea cumplită cu coasa în mână!).

— Vorbeşte despre mine?

— Vorbeşte, cum să nu vorbească (...şi curând va vorbi acolo sus cu Dumnezeu!).

— Sărută-l din partea mea.

Şi Noémi îi duse sărutul de adio.

Mai trecu încă o zi. A doua zi dis-de-dimineaţă bolnavul se trezi şi văzu că iarăşi a fost lăsat singur în odaie. Noémi veghease toată noaptea lângă copil, îl văzuse luptându-se cu moartea, dar îşi îngropase lacrimile în inimă. Cum de nu i-au zdrobit inima?

Când, în sfârşit, intră din nou la Mihály, zâmbea ca de obicei.

— Ai fost la Dódi? o întrebă bolnavul.

— Da, la el.

— Doarme şi-acum?

— Da, doarme.

— Asta n-o mai cred!

— Ba da, e adevărat: doarme.

...Abia cu o clipă mai înainte, Noémi îi închisese pleoapele pentru somnul cel veşnic!

Şi Noémi tot n-avea voie să-şi trădeze durerea. De faţă cu Mihály trebuia să zâmbească mereu.

După prânz, bolnavul fu iarăşi foarte nervos; când soarele începea să coboare spre asfinţit, tulburările sale nervoase se accentuau. O chemă pe Noémi care se afla dincolo, în cealaltă încăpere.

Aceasta se grăbi să vină şi-l învălui într-o privire plină de dragoste.

Bolnavul era morocănos şi bănuitor. Băgase de seamă că în reverul rochiei Noémi avea înfipt un ac de cusut cu un fir de mătase:

— A! te-ai apucat să coşi? Ai timp pentru asta? Şi ce lucru de podoabă îţi faci?

Noémi îl privi şi gândi: „Cos cămăşuţa de mort a micuţului Dódi". Apoi îi răspunse:

— Fac nişte creţuri la o cămaşă.

Mihály murmură zâmbind acru:

— Vanitate, numele tău este femeie!

Iar Noémi se forţă să zâmbească şi răspunse:

— Adevărat!

Şi astfel mai trecu o zi.

Pe Mihály începu să-l chinuie insomnia. Nu putea să închidă ochii şi să adoarmă. Întreba întruna ce face micul Dódi. Şi mereu, mereu o trimitea pe Noémi la dânsul să vadă dacă nu i s-a întâmplat ceva. Iar Noémi, de câte ori ieşea afară îl săruta pe micuţul întins pe catafalc, rostind cu voce tare cuvinte drăgăstoase, cuvinte de alinare pentru a-l amăgi pe Mihály: „Micul meu Dódi, dragul meu Dódi! Mai dormi? Mă mai iubeşti?" Apoi se întorcea la Mihály să-i spună că Dódi n-are nimic.

— Doarme prea mult copilul ăsta! zise Mihály. De ce nu-l trezeşti?

— O să-l trezesc! răspunse blând Noémi.

Apoi, Mihály aţipi câteva clipe; dormi abia câteva clipe şi se trezi brusc. Nici nu-şi dădu seama că adormise.

— Noémi, spuse Timár, Dódi a cântat! L-am auzit cântând. Ce frumos ştie să cânte!

Noémi îşi duse mâna în dreptul inimii şi, cu o putere supraomenească, îşi stăvili durerea gata să izbucnească.

„Da, cântă, cântă în cer, în corul îngerilor, între milioanele de serafimi, acolo l-ai auzit cântând!"

Spre seară, Mihály o trimise din nou pe Noémi în cealaltă cameră.

— Du-te şi culcă-l pe Dódi. Sărută-l şi din partea mea.

Dar Noémi, şi fără îndemnul lui, făcea mereu acest lucru.

— Ce-a spus Dódi? o întrebă el când Noémi reveni în cameră.

Neputând să-i răspundă, ea se aplecă şi-l sărută pe buze.

— Vasăzică asta a spus? întrebă Mihály. O, drăguţul de el! şi, primind sărutul, adormi.

Copilul îi trimitea o parte din somnul său.

A doua zi, îndată ce se lumină, Mihály începu să vorbească iarăşi de copil:

— Duceţi-l pe micul Dódi la aer; nu-i face bine să stea tot timpul în casă. Duceţi-l în grădină!

Or, tocmai pentru acest lucru se pregăteau Noémi şi Tereza. Încă nu se luminase de ziuă când Tereza terminase de săpat o groapă la rădăcina unei sălcii plângătoare.

— Du-te şi tu şi rămâi cu el! o îndemnă Mihály pe Noémi. Până atunci eu încerc să aţipesc un pic. Mă simt mult mai bine.

Noémi ieşi din camera bolnavului încuind uşa cu cheia; apoi duseră afară îngeraşul reîntors în rai, redându-l mamei sale veşnice — pământul.

Noémi nu vru să facă deasupra mormântului lui Dódi nici o moviliţă. Se temea că Mihály va descoperi locul unde a fost îngropat copilul şi va sta mereu îndurerat acolo. Or, din cauza asta boala putea să-l întoarcă. Aşa că în loc să facă o moviliţă de pământ, Noémi sădi un tăpşan de flori la rădăcina sălciei, iar în mijlocul lui, un trandafir dintre cei pe care chiar Mihály îl altoise, un trandafir care făcea flori albe, de un alb imaculat, fără amestecul nici unei alte culori.

Apoi se întoarse la bolnav. Îndată ce o văzu, Mihály o întrebă:

— Unde l-ai lăsat pe Dódi?

— Afară, în grădină.

— Cu ce l-ai îmbrăcat?

— Cu hăinuţa aceea albă cu funde albastre.

— A, da. Îi stă bine cu ea. Şi... e bine învelit?

— Da, bine... (Cu un strat de trei picioare de pământ deasupra...)

— Dacă mergi iarăşi afară, te rog să-l aduci înăuntru.

Auzind aceste cuvinte, Noémi nu mai putu rămâne în cameră şi, ieşind în curte, se aruncă de gâtul Terezei, strângând-o din răsputeri. Totuşi, nu plângea. Nu avea voie să plângă.

Apoi, îndurerată, plecă mai departe. Se duse la salcia aceea plângătoare, rupse de pe tulpina trandafirului alb un boboc pe jumătate înflorit şi se reîntoarse la Mihály. Tereza o urmă.

— Păi, unde-i Dódi? o întrebă Mihály, nerăbdător.

Noémi îngenunche lângă patul lui şi îi întinse zâmbind cu dragoste nemărginită... bobocul acela de trandafir. Mihály luă trandafirul şi-l mirosi.

— Ciudat, tare ciudat, zise el. Trandafirul ăsta n-are nici un miros. Parcă ar fi înflorit pe un mormânt.

Noémi se ridică şi ieşi din casă.

— Ce-nseamnă asta? se întoarse Timár spre Tereza.

— Nu fi supărat pe dânsa, îl domoli Tereza, cu glas liniştit, împăciuitor. Ai fost foarte bolnav şi în mare primejdie. Slavă Domnului că ai scăpat! Dar febra tifoidă e foarte contagioasă, mai ales acum, când e pe sfârşite. Eu i-am spus Noémiei să nu-ţi aducă copilul până nu te însănătoşeşti pe deplin. Poate am greşit, dar nu i-am vrut decât binele.

Mihály strânse mâna Terezei:

— Foarte bine-ai făcut! Şi eu... am fost atât de prost! Auzi, să nu-mi treacă prin minte una ca asta! Ai avut o idee bună, zău aşa. Probabil că Dódi nici nu se află în odaia de alături.

— Nu, de bună seamă. I-am făcut un mic lăcaş în grădină.

Nu minţea deloc, sărmana!

— Tereza, eşti atât de bună! Du-te acum la copil şi trimite-o pe Noémi aici. N-o să-i mai cer să mi-l aducă pe Dódi. Biata Noémi! Dar imediat ce o să mă pot ridica din pat şi o să pot umbla, o să mă duceţi la el, nu-i aşa?

— Da, Mihály.

Mihály se lăsa legănat de făgăduiala aceasta amăgitoare până când, în sfârşit, birui cu desăvârşire boala şi putu să se scoale din pat.

Dar şi după ce se sculă, era încă foarte slăbit; abia putea să păşească. Noémi îl ajută să se îmbrace. Mihály ieşi din cameră sprijinindu-se de umărul ei şi, ajuns afară, fu condus la banca aceea mică din faţa casei, unde se aşezară; Noémi se lipi de el strângându-i braţul şi sprijinindu-şi capul de umărul lui Mihály.

Era o frumoasă şi caldă după-amiază de vară. Lui Mihály i se păru că toate frunzele foşnesc şoptindu-i în ureche, că albinele, zumzăind, îi aduc veşti, că firişoarele de iarbă de sub picioarele lui spun ceva tainic, toate i se învălmăşeau în minte. Şi, deodată,

îl străfulgeră un gând. Uitându-se la Noémi, o dureroasă bănuială îl săgetă. Ce-ascunde oare chipul ei că pare atât de schimbat? Vru să afle:

— Noémi!

— Da, dragul meu.

— Noémi, te rog uită-te la mine!

Noémi se întoarse şi-l privi ţintă.

— Unde-i micul Dódi?

Auzind întrebarea aceasta, biata Noémi nu mai putu să-şi stăpânească durerea şi, ridicându-şi spre cer chipul ei de martiră, întinse mâinile spre văzduh, şoptind îndurerată:

— E acolo... acolo!...

— A... murit! şopti Mihály.

Auzindu-l, Noémi se lipi de pieptul lui şi, fără să-şi mai poată stăvili lacrimile, începu să plângă cu hohote, fără istov.

Mihály o înlănţui cu braţele şi o lăsă să plângă. Ar fi fost un sacrilegiu dacă ar fi încercat s-o oprească, să n-o lase să-şi verse tot potopul de lacrimi.

El însă nu plângea.

Era adânc mişcat, cutremurat de măreţia sufletească a sărmanei Noémi, prin care aceasta era cu mult deasupră-i.

Cum putuse oare să-şi stăvilească o durere atât de cumplită de dragul bărbatului pe care-l iubea? Cât de mare era dragostea ei?

După ce se ogoi din plâns, Noémi ridică ochii spre Timár zâmbind ca raza de soare ce străbate curcubeul.

— Şi-ai putut să-mi ascunzi asemenea lucru?

— M-am temut pentru viaţa ta.

— Şi n-ai îndrăznit să plângi ca nu cumva să-ţi văd ochii roşii?

— Am aşteptat clipa în care mi-era îngăduit să plâng.

— Deci, când plecai de lângă patul meu, tu îngrijeai de copil, iar eu te certam!

— N-ai spus nimic rău, Mihály.

— Când i-ai dus sărutul meu, ştiai că-i sărutul de adio. Când mi-ai spus că-ţi coşi o cămaşă, coseai de fapt hăinuţa lui de mort! Şi-n timp ce ochii-ţi zâmbeau, în inimă aveai înfipte cele şapte pumnale ale Maicii Domnului. Oh, Noémi, cât de mult te iubesc!

Dar ce altceva dorea biata de ea decât să se ştie iubită? Mihály o strânse la pieptul său.

Frunzele copacilor, firele de iarbă, albinele ce zburau în juru-i nu-i mai şopteau cuvinte de neînţeles; acum ştia de ce îi vâjâise capul.

După o tăcere lungă şi dureroasă, vorbi din nou:

— Şi unde l-aţi îngropat? Du-mă la el.

— Nu, azi nu, răspunse Noémi. E un drum prea lung pentru tine; o să mergem mâine.

Dar nici în ziua următoare, nici în a treia zi şi nici mai târziu Noémi nu-l duse pe Mihály să vadă unde era îngropat micul Dódi.

— Ai sta mereu-mereu lângă mormântul lui şi te-ai îmbolnăvi iarăşi. Tocmai de-asta nu am făcut nici o moviliţă şi nu i-am pus nici un semn la căpătâi, ca nu cumva să dai de mormântul copilului şi să fii trist.

Dar Timár continuă totuşi să fie trist.

De îndată ce prinse puteri şi putu să se plimbe singur prin insulă, începu să caute zi de zi mormântul copilului pe care Noémi şi Tereza se fereau să i-l arate. Într-o zi se întoarse în colibă cu chipul înseninat. În mână ţinea un boboc de trandafir alb pe jumătate deschis, un boboc de trandafir care nu avea miros.

— Acolo e? o întrebă pe Noémi.

Uimită, Noémi încuviinţă plecându-şi capul. Iată că nu izbutiseră să-i ascundă taina! Trandafirul alb le dăduse de gol. Văzuse pesemne că era de curând săditi.

Mihály se linişti pe dată precum cineva care şi-a atins unicul ţel al vieţii sale. Cât era ziua de lungă stătea pe banca cea mică din faţa casei, scurmând cu bâtul pietricelele netede şi şoptind ca pentru sine: „Nu l-ai da chiar dacă ţi s-ar da în schimb tot pământul plin de diamante şi toţi îngerii din cer. Şi totuşi l-ai lovit peste mânuţă din cauza unei biete pipe de lut ars".

Castelul din lemn de nuc terminat doar pe jumătate putea să aştepte. Flori mari de riard[1] crescuseră prin toate cele patru

[1] Nume dat mai multor specii de plante erbacee originare din regiunea Himalaya.

unghere ale construcţiei, dar lui Mihály nici nu-i dădea prin gând să-şi mai îndrepte vreodată paşii într-acolo.

Singura fiinţă în stare să reîntoarcă la viaţă sufletul său zdrobit, gata în orice clipă să se prăbuşească, era Noémi.

MELANCOLIE

PE TULPINA TRANDAFIRULUI ALB înflorea boboc după boboc, iar Timár urmărea din zori până în noapte cum cresc şi se deschid. Şi de îndată ce se deschidea vreunul, îl rupea şi-l presa grijuliu în portofelul său, să se usuce acolo, aproape de inima lui.

Ce tristă îndeletnicire pentru Mihály!

Gingăşia cu care Noémi îl înconjura nu izbuti să-i vindece rana din suflet. Dimpotrivă, purtarea ei drăgăstoasă era apăsătoare.

Noémi ar fi putut să-l consoleze şi asta ar fi costat-o doar un singur cuvînt. Dar pudoarea o împiedica să rostească acel cuvânt, iar lui Mihály nu-i dădea în gând s-o întrebe. Simptomul caracteristic melancoliei constă în aceea că omul vede doar trecutul, şi numai trecutul.

Într-o zi, Noémi îi spuse lui Timár:

— Dragul meu, poate că ar fi mai bine pentru tine dacă ai pleca de aici.

— Încotro?

— În lume. Aici te întristează totul. Du-te să-ţi mai uiţi gândurile. Chiar azi o să-ţi strâng lucrurile necesare pentru drum, iar precupeţii de fructe te vor trece dincolo.

Mihály nu răspunse. Dădu doar din cap a încuviinţare.

Boala istovitoare prin care trecuse îi pusese nervii la grea încercare, iar situaţia în care se găsea şi lovitura pe care o primise exercitau asupra nervilor săi o influenţă atât de nefastă, încât şi el îşi dădea seama că rămânând acolo ori înnebuneşte, ori se sinucide.

Sinuciderea?

Poate că nici nu există mijloc mai simplu pentru a ieşi dintr-o situaţie deznădăjduită. Soarta nemiloasă, năpăstuirea, disperarea, zbuciumul sufletesc, prigoana celor din jur, nedreptatea, deziluziile,

speranţele spulberate, durerile inimii, suferinţele trupeşti, chinurile sufleteşti, amintirea pierderilor îndurate şi a chipurilor morţilor dragi ce revin pe aripile aducerii-aminte — toate acestea nu sunt decât un coşmar; o simplă apăsare pe trăgaciul pistolului şi te-ai trezit din vis. Cine rămâne în urmă n-are decât să continue visul!

În ultima seară, după cină, Mihály, Noémi şi Tereza se aşezară în faţa colibei; stăteau toţi trei pe banca cea mică şi Mihály nu putea să scape de gândul că până nu demult aici stătuseră patru!

Globul Lunii Pline se juca de-a v-aţi ascunselea printre norii de argint.

Noémi luase mâna lui Timár în palmele sale şi-o ţinea strâns.

— Ce este oare Luna? întrebă fata.

Mâna ce se odihnea în mâinile lui Noémi se crispă, zgârcindu-se. Mihály răspunse în gând: „E steaua mea blestemată! Ah, de n-aş fi văzut niciodată semiluna aceea roşie!"

Tereza se întoarse spre Noémi:

— E un glob de pământ stins şi răcit, care nu are nici pomi, nici flori, nici fiinţe, nici aer, unde nu se aude nici un sunet şi unde totul e fără culoare.

— Vasăzică, nu-i nimic? murmură Noémi. Păi, cum se poate ca o stea atât de mare să fie fără viaţă? Nu locuieşte nimeni acolo?

— Asta nu se ştie, răspunse Tereza. Când eram în pension, am privit-o de multe ori prin lunetă şi am văzut că-i toată numai scobituri; se zice că-s cratere de vulcani care s-au stins. Nu există lunete atât de mari prin care să se poată vedea dacă sunt şi vietăţi acolo, dar oamenii de ştiinţă ştiu că pe Lună nu se află nici apă, nici aer; or, fără aceste elemente, vieţuitoarele nu pot trăi şi deci nici omul n-ar putea locui acolo.

— Şi dacă totuşi o fi ceva în Lună? întrebă Noémi.

— La ce te gândeşti?

— O să spun îndată. Mai demult, pe când eram singură, mă urmărea adesea un gând ciudat, mai cu seamă când stăteam pe malul Dunării şi priveam în apă. Parcă apa mă tot îndemna: „Ce bine poate fi acolo jos. În ce linişte te-ai putea odihni!" Ei, nu te speria Mihály! Asta s-a întâmplat demult, cu mult „mai înainte". Şi încă de pe vremea aceea m-am întrebat: „Ei bine, trupul tău se va odihni

acolo, în fundul Dunării; dar sufletul tău unde va zbura? Că doar undeva trebuie să zboare". Şi uite aşa, m-am gândit că sufletul care părăseşte vrând sau nevrând trupul acela de lut nu poate să se ducă în altă parte decât pe Lună. Acum sunt şi mai încredinţată că-i aşa. Dacă pe Lună nu se află nici pomi, nici flori, nici aer, nici apă, nici sunete, nici culori, înseamnă că totul e anume făcut pentru cei cărora li s-a urât cu întruparea pământească şi găsesc acolo o lume unde nu este nimic, unde nu-i supără nimic, şi unde nu au nici bucurii.

Ca la un semn, Tereza şi Mihály se ridicară deodată înspăimântaţi; Noémi nu înţelegea de ce erau atât de speriaţi de cuvintele ei; ea nu ştia că tatăl ei fusese un sinucigaş şi că omul a cărei mână o ţinea în mâinile sale era şi el în pragul sinuciderii.

Mihály spuse că era cam răcoare, aşa că intrară în casă.

De-acum mai avea de îndurat încă un coşmar din cauza Lunii. Pe unul îl moştenise de la Timéa, pe al doilea de la Noémi.

Cumplită pedeapsă pentru cineva să vadă mereu pe cer un semn luminos care noapte de noapte îi aduce aminte de primul său păcat, de prima greşeală săvârşită în viaţă — greşeală care dezlănţuise atâtea nenorociri!

A doua zi, Mihály părăsi insula.

Trecu pe lângă casa de nuc rămasă neterminată fără a-i arunca măcar o privire.

— Să vii iar la primăvară, îi şopti Noémi cu gingăşie.

Sărmana, i se părea firesc ca Mihály să nu fie al ei decât o jumătate de an!

(Dar atunci al cui e? Iată o întrebare pe care nu şi-o punea niciodată.)

Călătoria lungă până la Komárom îl vlăgui şi mai mult pe Mihály.

Timéa se îngrozi de-a binelea când îl văzu. Aproape să nu-l recunoască. Până şi Athalie se sperie. Avea motive.

— Ai fost bolnav? întrebă Timéa, lipindu-se de pieptul soţului ei.

— Da, foarte bolnav.

— În timpul călătoriei?

— Da! răspunse Timár şi întrebările acestea i se părură un fel de interogatoriu. Trebuia să fie atent la fiecare răspuns.

— Ai zăcut mult?

— Câteva săptămâni.

— Dumnezeule! Şi s-a găsit cineva care să te îngrijească acolo, printre străini?

Timâr fu gata să spună: „O, desigur! M-a îngrijit un înger!" Îşi reveni însă pe dată şi răspunse cu totul altceva:

— Pentru bani, găseşti orice.

Chiar de-ar fi vrut, Timéa tot n-ar fi izbutit să arate dacă vorbele lui o întristaseră, iar Mihály nu avea nici un motiv să se mire că faţa ei apatică nu tresărise deloc. Doar şi altă dată Timéa fusese la fel. Sărutul rece al revederii nu îi apropie deloc.

Athalie îi şopti :

— Pentru Dumnezeu, domnule! Aveţi mare grijă de viaţa dumneavoastră!

Timár simţi compătimirea ei batjocoritoare. Trebuia să trăiască pentru ca Timéa să sufere; dacă soţia rămânea văduvă, atunci nimic nu mai stătea în calea fericirii ei. Ceea ce pentru Athalie ar fi însemnat iadul.

Dezgustul lui Timár pentru viaţă spori, aşadar, şi mai mult înţelegând că Athalie, demonul casei, care-i ura atât de mult pe amândoi, ajunsese să roage cerul să-i dea viaţă cât mai îndelungată pentru ca suferinţele amândurora să fie cât mai lungi!

Oricine putea să vadă că Timár se schimbase mult din primăvară şi până în toamnă. Mihály fusese un om viguros, plin de viaţă, cu privirea veselă; acum însă era parcă o umbră tăcută.

Prima zi după sosirea acasă şi-o petrecu în birou. Dar după-masă, secretarul său găsi registrul principal deschis la pagina unde fusese deschis de dimineaţă. Deci nici nu-şi aruncase ochii prin el.

Aflând de sosirea lui, agenţii dădură fuga cu teancuri de scrisori; Mihály răspundea mereu: „E bine" şi iscălea tot ce i se punea în faţă: pe unele le semna acolo unde nu trebuia, pe altele le semna de două ori. În cele din urmă, îi dădu afară pe toţi, motivând că vrea să se culce, dar toată lumea îl auzi plimbându-se prin cameră ceasuri de-a rândul.

Când se întâlni cu doamnele la masă privirea îi era atât de mohorâtă, încât nimeni nu îndrăzni să scoată un cuvînt. Mâncară

într-o tăcere de moarte. Mihály abia gustă câte ceva, iar vin nu bău deloc. O oră mai târziu îl întrebă pe valet dacă nu sosise ora prânzului. Uitase că masa fusese servită, că era după-amiază şi că vasele se şi spălaseră.

Odată cu căderea nopţii se simţi atât de ostenit, încât abia îşi mai putea ţine ochii deschişi; când se aşeza jos, adormea pe dată; iar când se dezbrăca şi se culca în pat, îi pierea somnul.

„Ah! cât de rece e patul ăsta!"

Totul era atât de rece aici — acasă! Fiecare mobilă, fiecare tablou, până şi vechile fresce de pe plafon parcă-i spuneau: „Ce cauţi aici? Aici nu eşti în casa ta. Străinule!"

Când servitoarea veni să-l poftească la masă, îl găsi în pat. Aflând acest lucru, Timéa se grăbi să intre în camera lui pentru a-l întreba dacă nu cumva i-e rău.

— N-am nimic, răspunse Mihály, sunt doar obosit de drum.

— Să chem doctorul!

— Nu-i nevoie. Nu sunt bolnav.

Timéa îi ură noapte bună şi plecă fără ca măcar să-i pună mâna pe frunte. Mihály încercă s-adoarmă, dar nu izbuti; auzea cel mai mic zgomot din casă. Îi auzea pe toţi ai casei şoptind şi furişându-se cu grijă prin faţa uşii sale, de teamă ca nu cumva să-l trezească.

Iar el se întreba: oare unde ar putea să fugă un om pentru a scăpa de el însuşi? În împărăţia viselor. Ce bine ar fi dacă omul ar putea intra acolo tot atât de uşor ca în împărăţia morţii. Dar în lumea viselor nu se poate intra cu forţa.

Opiul? Ăsta-i un leac bun. Sinuciderea prin visare.

Mihály urmări cum se strecura întunericul încetul cu încetul în camera lui, cum umbrele serii învăluiau în ceaţă toate lucrurile şi noaptea se lăsa din ce în ce mai neagră; în sfârşit, întunericul deveni un fel de pâclă cleioasă şi nemişcată, ieşită parcă din adâncurile pământului. Parcă era orb. Se lăsase o beznă cum numai în vis poţi întâlni. Mihály îşi dădea seama că adormise şi că negura ce i se aşternuse peste ochi era o negură de vis.

Era conştient că visează. Ştia că stă culcat aici, în patul său, în locuinţa sa din Komárom; că lângă pat se află noptiera, sfeşnicul cel vechi de bronz — un sfeşnic chinezesc cu abajur de porţelan pictat

— că deasupra patului, pe perete, e un ceas mare ce bate orele cu dangăte profunde, că perdelele de mătase sunt lăsate până la pământ. Patul masiv, de modă veche, avea un fel de sertar care se putea trage afară, formând un al doilea pat. Era o adevărată operă de artă — asemenea pat mai poţi vedea azi prin casele bătrâneşti; în el poate dormi o familie întreagă.

Timár ştia că nu încuiase uşa şi că oricine putea să intre la el. Dacă acum, de pildă, s-ar furişa cineva să-l omoare? Dar oare ce deosebire este între somn şi moarte?

Iată ce voia să afle în somn.

Deodată însă visă că uşa se deschide încetişor şi cineva intră în odaie. Paşi de femeie. Perdelele patului foşnesc abia auzit; o umbră se apleacă asupră-i. E chipul unei femei.

„Tu eşti, Noémi? întrebă Mihály în vis şi se sperie. Ce cauţi tu aici? Dacă te vede cineva?"

E întuneric şi Mihály nu vede nimic; aude că cineva se aşază pe marginea patului şi-i ascultă respiraţia. Aşa i-o asculta nopţi de-a rândul şi Noémi acolo, în micuţa colibă.

„Ai venit să mă îngrijeşti şi aici? Ce frumos din partea ta, Noémi! Când se luminează de ziuă să pleci, să nu te găsească aici răsăritul soarelui."

Ceasul mare începe să bată; dangătul lui profund, ca de clopot, vesteşte o oră târzie din noapte. Umbra de pe marginea patului se ridică să oprească pendula, ca nu cumva să-l trezească pe cel care doarme; dar pentru a opri pendula ea trebuie să se aplece peste pat, aşa că Mihály îi aude bătăile inimii.

„Cât de încet îi bate inima acum!" — spuse el în vis.

Apoi i se pare că o mână caută pe noptiera lui chibriturile.

„Nu cumva vrei să aprinzi lampa? Ai face un gest nechibzuit! Dacă trece cineva pe coridor, poate să se uite pe geam şi te vede aici."

Iasca de platină deveni incandescentă ca un firicel de foc şi lampa de noapte fu aprinsă. În camera lui se vedea silueta unei femei.

Mihály nu poate să-i vadă faţa, dar ştie că nu poate fi decât Noémi. Cine altcineva ar putea fi lângă el?

Silueta aceea întoarce cu grijă abajurul pentru ca lumina să nu-i cadă drept în faţă.

„O! Ce vrei să faci, Noémi? Vrei din nou să veghezi toată noaptea? Dar tu când te mai odihneşti?"

Ca şi când ar vrea să-i răspundă la întrebare, silueta îngenunchează lângă el şi trage lada patului. Mihály se simte copleşit de plăcere, dar şi de spaimă.

„Cum? Vrei să te culci aici, lângă patul meu? Ah! Cât te iubesc! Ah! Şi ce frică mi-e!"

Şi-apoi umbra aceea îşi face patul în lada trasă în afară şi se culcă acolo. Plăcerea şi teama continuă să lupte în sufletul omului care visează.

Ar vrea să se aplece spre dânsa s-o îmbrăţişeze, s-o sărute, ar vrea să-i strige: „Pleacă, te poate vedea cineva!" Dar mâinile, picioarele şi limba îi sunt ca de plumb.

Apoi adoarme şi ea.

Somnul lui Mihály devine şi mai adânc. Vedeniile din vis aleargă în trecut, în viitor, în lumea imposibilului şi apoi revin la femeia care doarme alături. Visează de câteva ori că s-a trezit şi că fantoma aceea se află tot acolo.

Începe să se crape de ziuă şi razele soarelui bat în geamuri. În odaie se revarsă o lumină din ce în ce mai vie.

„Trezeşte-te, trezeşte-te! şopteşte în vis Mihály. E timpul să pleci. Să nu te găsească zorile aici. Pleacă, lasă-mă!"

Se luptă cu visul.

„Nu-i adevărat că eşti aici! E doar un vis!"

Şi zbătându-se, rupe cătuşele somnului şi se trezeşte de-a binelea.

S-a luminat într-adevăr şi razele soarelui se strecoară prin perdele; lucirea lămpii mai pâlpâie încă ascunsă de abajurul acela colorat; în lada patului stă culcată o femeie care doarme odihnindu-şi faţa pe braţ.

— Noémi! ţipă Timár.

Auzind strigătul, femeia se deşteaptă şi priveşte în sus. E Timéa...

— Doreşti ceva? îl întrebă ea, ridicându-se grăbită din culcuşul ei.

Se trezise, nu pentru că înţelesese pe cine strigase soţul ei, ci din pricina ţipătului.

Mihály nu se dezmeticise încă pe deplin. Privi uimit această nemaipomenită transpunere: Noémi devenise Timéa.

— Timéa! îngână el, ameţit de somn.

— Aici sunt! spuse ea, punându-şi mâna pe marginea patului.

— Cum se poate? întrebă Mihály speriat, trăgându-şi pătura până sub bărbie, înfricoşat parcă de chipul acela ce se ridicase să-l privească.

Timéa îi răspunse însă cu un calm desăvârşit:

— M-am temut să te las singur; mi-a fost frică să nu ţi se întâmple ceva peste noapte; am vrut să fiu aici, aproape de dumneata.

Glasul şi privirea Timéei trădau o gingăşie sinceră care nu poate fi simulată. Femeia posedă instinctiv spiritul de sacrificiu. Mihály îşi veni în fire. Spaima îl părăsise. Acum se simţea copleşit de un sentiment dureros: acela al vinovăţiei sale.

Această biată femeie se culcase aici, lângă patul său; ea, văduva unui om care trăieşte! Niciodată n-a împărtăşit vreo bucurie cu dânsul; iar acum, când soţul ei suferă, ea vine să împartă cu el suferinţa.

Şi-apoi urmează eterna minciună. N-are voie să se lase ademenit de gingăşia ei, trebuie s-o respingă.

Mihály o privi forţându-se să nu-şi trădeze zbuciumul:

— Timéa, te rog să nu mai faci una ca asta! Nu te mai apropia de patul meu. Am suferit de o boală molipsitoare; în timpul călătoriei m-a doborât ciuma orientală. Mi-e teamă să nu te molipseşti. Pleacă, te rog. Vreau să rămân singur atât ziua, cât şi noaptea. Sunt complet vindecat, dar socot că trebuie să mă feresc de cei care ţin la mine. De aceea, te rog foarte mult să nu mai faci ce-ai făcut, să nu mai faci!

Timéa oftă adânc, îşi plecă privirile, se ridică din pat şi apoi părăsi odaia. Nici măcar nu se dezbrăcase: dormise îmbrăcată, acolo, la picioarele soţului ei.

Îndată ce o văzu ieşind din încăpere, Mihály se sculă şi el şi se îmbrăcă. Sufletul îi era răscolit. Cu cât continua viaţa sa dublă, cu atât simţea mai cumplit povara dublelor sale obligaţii, pline de contradicţii. Se simţea răspunzător pentru soarta a două fiinţe care

se sacrificau pentru el. Adusese nefericirea amândurora, zdrobindu-şi şi el inima. Unde să găsească un refugiu?

Dacă măcar una din cele două femei ar fi fost altfel, s-o poată urî, dispreţui sau plăti cu aur! Dar şi una, şi cealaltă se întreceau în nobleţe sufletească, iar viaţa lor era ca o cumplită acuzaţie din pricina căreia Timár se simţea cu totul dezarmat.

Cum să-i spună Timéei ce înseamnă pentru el Noémi? Şi cum să-i vorbească Noémiei despre Timéa? Ce-ar fi dacă le-ar putea împărţi comorile sale?

Sau dacă Timéei i-ar da comorile, iar celeilalte inima?

Dar dacă nu poate nici una, nici alta?

De ce nu află că una din ele îi este necredincioasă şi demnă de dispreţ pentru a o putea alunga? De ce amândouă au atâta nobleţe şi frumuseţe sufletească?

Zăcutul acasă îl îmbolnăvi de-a binelea.

Cât era ziua de lungă nu ieşea din cameră şi nu vorbea cu nimeni; zi şi noapte lâncezea fără să facă nimic.

Oare nimeni nu putea afla ce durere îl roade?

Dacă cineva încerca să afle cauza tristeţii sale, el răspundea că-i urmarea bolii de care suferise.

În cele din urmă, Timéa chemă doctorii.

Medicii hotărâră că Timár trebuie să plece undeva la mare pentru ca valurile să-i redea ceea ce îi smulsese uscatul.

Dar Mihály se împotrivi zicând că nu-i place să vadă oameni.

Atunci fu sfătuit să plece la o staţiune balneară cu climatul mai aspru, de pildă, la Tatrafüred, la Elöpatak sau la Balatonfüred, unde sezonul de vară se sfârşise şi vizitatorii plecaseră, aşa că acolo putea să fie într-o deplină singurătate. Principalul era să facă băi reci.

Auzind acest sfat, Timár îşi aminti că avea un mic conac de vară într-una din văile de lângă insula Balaton; îl cumpărase cu câţiva ani în urmă, atunci când i se concesionase pescuitul pe lacul Balaton, dar fusese pe-acolo doar de vreo două-trei ori. Hotărî deci să-şi petreacă lunile de toamnă târzie la acel conac.

Doctorii încuviinţară alegerea. Malul dinspre Veszprém-Zala al lacului Balaton este o adevărată regiune Tempe, o înşiruire de grădini ce par fără sfârşit, lungă de paisprezece mile, cu sate

înfloritoare ce se ţin lanţ, cu vile boiereşti presărate peste tot locul, iar lacul e de o frumuseţe rară: climatul e ca şi în Italia, oamenii primitori, iar izvoarele au puteri tămăduitoare; într-un asemenea loc un melancolic convalescent poate să-şi petreacă de minune toamna. Nu de alta, dar în lunile de toamnă, în afară de câţiva profesori astmatici şi de popi bolnavi de stomac, nu mai erau alţi vizitatori care să poată tulbura dorul de singurătate al unui om mohorât. În loc să dai de vizitatori, ochiul se bucură de măreţia naturii; lângă Balaton, toamna pare o a doua primăvară.

Aşadar, îl trimiseră pe Mihály la Balaton.

Numai că doctorii uitaseră să se intereseze şi deci nu ştiau că, spre sfârşitul verii, împrejurimile Balatonului fuseseră lovite de grindină.

Şi, ce-i drept, nu există privelişte mai sfâşietoare decât aceea pe care ţi-o oferă o regiune pustiită de o atare năpastă.

Viile, altădată pline de freamătul vesel al culegătorilor, erau părăginite: cârceii noi se înnodau cu fel de fel de plante agăţătoare ce alcătuiau în jurul cramelor închise adevărate desişuri urât mirositoare. Cel de-al doilea frunziş al pomilor fructiferi — de culoare roşie, arămie sau ruginie — îşi lua rămas-bun fără să mai aştepte primăvara viitoare. Pe ogoare, în locul spicelor doborâte, se iviseră buruieni greu de stârpit: mărăcinişuri, brusturi, ciulini şi clocotici creşteau pe locurile unde hălăduiseră spicele de aur, şi nimeni nu venea să le taie. Totul era tăcut şi trist: drumeagurile fuseseră năpădite de păpădie pentru că nimeni nu le mai străbătea.

Pe o asemenea vreme veni Mihály la conacul său de lângă Balaton.

Conacul era o clădire veche. Probabil că vreun grof îl construise dintr-un simplu capriciu, plăcându-i pesemne frumoasa privelişte, având fără-ndoială şi bani destui pentru a-şi satisface toate poftele. Clădirea cu ziduri masive fusese înălţată pe o mică ridicătură de pământ; avea o verandă ce dădea spre Balaton, iar sub scară creşteau smochini mari şi mure turceşti; jur-împrejurul verandei se aflau statui de sfinţi.

Primii moştenitori ai grofului vânduseră pe un preţ de nimic acest conac solitar, care avea valoare doar în ochii unui om ce

netam-nesam se scrânteşte atât de bine la minte, încât are curaj să locuiască într-însul.

Jur-împrejurul conacului, la depărtare de un sfert de ceas, nu se găsea nici urmă de locuinţă omenească.

Dar până şi locuinţele ce se zăreau în depărtare erau pustii.

În acel an pivniţa şi crama erau sortite să stea închise, deoarece viile fuseseră pustiite de rod, iar clădirile cele mari din Balatonfüred îşi trăseseră obloanele la ferestre; plecase şi ultimul vizitator, nu se mai zărea nici un vas pe lac; colonada din jurul izvorului de ape minerale nu mai era vizitată de nimeni, iar pe alei frunzele de paltin foşneau sub picioarele trecătorilor — nimeni nu le mai mătura.

În regiune nu se mai aflau nici oameni, nici berze; doar măreţul Balaton când se înfuria murmura cuvinte pline de taină, pe care însă nu le înţelegea nimeni.

Iar în mijlocul lacului se ridica un deal pleşuv pe care era clădit un schit cu două turle, locuit de şapte călugări. Deasupra şi dedesubt — cripte cu oase crăieşti.

În aceste locuri veni Timár să se vindece.

Mihály fu însoţit la conacul de lângă Balaton de un servitor, dar, după câteva zile, îl trimise acasă şi pe acesta, spunând că poate fi bine înlocuit de pivnicerul care îngrijea de casă. Acesta era însă bătrân şi surd pe deasupra.

Puţin freamăt stârnit de oameni se mai auzea totuşi prin împrejurimile băii din apropiere. Sanatoriul cel mare — de altfel unicul în locurile acelea — mai era încă locuit de familia proprietarului şi de câţiva funcţionari permanenţi; la capelă, în fiecare dimineaţă se trăgeau clopotele pentru slujbă. Dar într-o seară, în timp ce proprietarul sanatoriului făcea un chef straşnic, fiind ziua onomastică a fiicei sale, flăcările de la bucătărie — unde se gătea, nu glumă! — zbucniră pe coş, aşa că sanatoriul luă foc; pălălaia cuprinse apoi băile, locuinţele funcţionarilor şi capela, care arseră din temelii. Până în primăvară totul era sortit să rămână pustiu deoarece oamenii părăsiseră ruinele încă fumegânde.

După întâmplarea asta, prin vasta vale din jurul conacului nu se mai auzeau nici un glas omenesc, nici dangăt de clopot, ci doar murmurul fermecat al necuprinsului lac.

Timár stătea zile întregi pe mal ascultând glasul tainic al apelor; uneori, în zilele fără pic de vânt, lacul începea să murmure, culoarea i se schimba, devenind verde ca smaraldul până departe în zare, iar pe valurile-i verzi, posomorâte, nu se mai vedea nici o barcă cu vele, nici un vaporaş, ponton sau luntre: lacul părea o mare moartă.

Lacul are două puteri minunate: întăreşte trupul şi întristează sufletul. Răsuflarea ţi se înviorează şi capeţi o poftă de mâncare grozavă; dar, pe de altă parte, sufletul ţi-e cuprins de melancolie şi tristeţe, care te predispun la visare.

Lanţul pitoresc de dealuri care înconjurau lacul mai este încă încoronat de ruinele cetăţilor din epoca eroică a trecutului nu prea îndepărtat: în grădinile cetăţilor Szigliget şi Csobánc înfloresc salviile şi levănţica sădite de femeile familiilor de mult dispărute; zidurile se surpă însă an de an şi doar ici-colo câte un turn semeţ se mai încumetă să-şi măsoare puterile înfruntând furtuna. Chiar şi clădirile locuite încă se grăbesc parcă să intre în împărăţia trecutului. Până şi malul deluros de la Tihány a început să se năruie în partea dinspre răsărit; bătrânii îşi amintesc că schitul putea fi ocolit cu căruţele; mai târziu, pe lângă zidul acestuia a rămas doar o cărare; azi schitul se află chiar pe marginea prăpastiei, iar grohotişul curge mereu de sub această masivă ctitorie a regelui Andrei[1]. Sus, pe creasta dealului, au fost cândva două ochiuri de mare, dar au dispărut, iar lângă drum, o biserică pustie stă gata-gata să se prăvălească; acolo unde a fost satul, acum e păşune. Uriaşul lac plăteşte pentru pietrele ce cad într-însul cu fosile de melci antediluviene; aruncă pe maluri scoici mari cât o copită de capră; şi tot ce se află în adâncurile sale este atât de străin, atât de diferit de locuitorii altor ape, încât lacul acesta pare într-adevăr un fiu rătăcit al mării care odinioară şi-a întins stăpânirea până aici, un fiu care şi-acum păstrează cu sfinţenie amintirea mamei sale plecată undeva, departe. Peştii, melcii, şerpii, ba chiar şi unii raci care populează lacul sunt de culoare albă; vieţuitoarele Balatonului nu le întâlneşti în alte ape; mâlul său e plin de ace de cristal, a căror atingere arde şi

[1] Andrei al II-lea, rege al Ungariei, din dinastia arpadiană (1205–1235).

vindecă: buretele ce creşte în lac îţi provoacă usturimi, dar apa lacului e dulce şi se poate bea. Cunosc mulţi oameni care sunt cu adevărat îndrăgostiţi de Balaton.

Şi Timár era unul dintre ei.

Înota ore întregi spintecând valurile ce se legănau alene, umbla câte o jumătate de zi în sus şi în jos pe malurile lacului, iar când cobora seara, abia se îndura să plece la conac.

Nu încerca să se distreze nici vânând, nici pescuind. O dată îşi luase arma, dar o uitase agăţată într-un copac; altă dată, un şalău prins în cârligul undiţei sale îi luase undiţa cu băţ cu tot. Nici nu băga de seamă la cele ce se petreceau în jurul său. Sufletul şi ochii scrutau depărtările.

Toamna cea lungă începea să se apropie de sfârşit; în timpul nopţii se răcea de-a binelea, aşa că scăldatul trebuia să dureze mai puţin. Numai că şi nopţile lungi cu cerul înstelat, cu stele căzătoare scăldate în lumina lunii îşi au farmecul lor melancolic.

Timár îşi adusese un telescop uriaş şi, după miezul nopţii, privea minunăţiile bolţii cereşti: planetele cu sateliţii şi inelele lor, planetele care în timpul iernii se acopereau cu pete albe, iar vara cu lumini roşietice; privea mai ales spre marea enigmă a cerului: Luna veşnic neschimbată, care prin telescop pare un glob de lavă incandescentă, cu creste de munţi răzleţi, cu cratere, cu câmpii strălucitoare alternând cu umbre îngemănate de negură.

O lume întreagă unde nu există nimic. O lume populată doar de sufletele celor care şi-au lepădat cu de-a sila învelişul de lut pentru a deveni libere.

Sufletele zboară acolo, în neant.

Acolo nimic nu le supără, nu mai simt nimic, nu pot să facă nimic, acolo nu-i nici durere, nici bucurie, nici câştig, nici pierdere; nu există nici zgomot, nici aer, nici apă, nici boare de vânt, nici furtuni, flori sau fiinţe, nici zbucium, nici dragoste, nici înfiorarea inimii, nici viaţă, nici moarte; acolo domneşte neantul, neantul şi... poate aducerea aminte?!

Acest lucru ar fi mai înspăimântător decât chinurile iadului: să trăieşti pe Lună, suflet fără trup pierdut în neant şi totuşi să-ţi

aminteşti de Pământ, unde există iarba cea verde, unde sângele-i roşu, unde bubuie trăsnetul şi unde-s dragoste, viaţă şi moarte.

Oare cum spusese Noémi?

Şi parcă un gând tainic îl îndemna mereu pe Mihály să plece totuşi acolo printre locuitorii neantului, pentru că viaţa lui nefericită nu se putea curma altfel.

Şi-a făcut-o cu mâna lui. Are două vieţi care se bat cap în cap. Două femei — şi nu poate părăsi, nu poate alunga din inima lui pe nici una. Abia acum, când se află la egală depărtare de amândouă, când e cu desăvârşire singur, simte uriaşa, înspăimântătoarea povară a vieţii sale.

Căci pe Timéa o adoră!

Iar Noémi e însăşi viaţa lui.

Suferă alături de prima şi se bucură lângă cealaltă.

Timéa e o adevărată sfântă, Noémi — o femeie adevărată.

Iar el îşi recapitulează viaţa: unde a greşit?

Când şi-a însuşit comorile Timéei?

Sau când a luat-o de soţie? Sau când, pradă deznădejdii, a părăsit-o cu sufletul sfâşiat şi a întâlnit-o pe Noémi, găsindu-şi astfel fericirea?

Nu simţea povara primei învinuiri.

Timéa devenise stăpâna întregii averi pe care Timár o salvase din fundul Dunării.

Avea o portiţă de scăpare şi la cea de a doua învinuire.

Se căsătorise cu Timéa din dragoste, iar Timéa se măritase cu el nesilită de nimeni; primise propunerea lui strângându-i mâna cu căldură. Mihály venise s-o ceară ca un bărbat ce merita pe drept cuvânt o femeie ca ea. Nu putea să ştie că Timéa e îndrăgostită de altcineva. Nu putea şti că iubirea ei era atât de mare, încât nu mai voia să ştie de nimeni.

Dar de a treia învinuire nu putea să scape.

În clipa în care ai aflat că femeia nu te iubeşte din cauza unui alt om care stă între voi, n-ar fi trebuit să fugi ca un laş, ci, dimpotrivă, să te duci la omul acela şi să-i spui: „Prietene din tinereţe, tovarăş de necazuri, unul din noi doi este de prisos în lumea asta; îmi eşti drag, lasă-mă să te îmbrăţişez, dar acum vino cu mine

undeva pe o insulă frumoasă şi care-i pustie la ceasul ăsta şi-acolo să ne ţintim cu pistoalele până când unul din noi doi va cădea!"

Aşa ar fi trebuit să faci.

Atunci femeia şi-ar fi dat seama că eşti într-adevăr bărbat.

Celălalt a devenit idolul ei pentru că pare curajos: de ce nu i te-ai înfăţişat şi tu la fel? O sabie ascuţită în mâinile tale ar fi folosit mult mai mult decât tot aurul şi toate diamantele. De obicei, dragostea femeii nu se cerşeşte, ci se cucereşte.

La drept vorbind, puteai să te străduieşti să meriţi, să cucereşti şi, dacă era nevoie, să iei cu forţa această dragoste. Puteai fi despot, să fii întocmai ca un sultan în faţa unei supuse pe care a cumpărat-o, ai fi putut s-o baţi până la sânge cu biciul, până se făcea blândă ca un mieluşel, iar azi ai fi stăpânul ei şi ea ar fi a ta, femeia ta. Or, tu ai făcut-o victima ta şi-acum dânsa e ca o fantomă care mai trăieşte încă şi care în fiecare zi iese din mormânt să te acuze.

Iar tu, tu nu poţi să te desparţi de dânsa!

Măcar de-ai avea atâta curaj ca acum, în ceasul al doisprezecelea, să te înfăţişezi şi să-i spui: „Timéa, eu sunt demonul care ţi-a adus nenorocire; să rupem deci legământul făcut de biserică!"

Dar tu te temi. Te temi să n-o auzi răspunzându-ţi: „Eu nu mă despart de dumneata. Nu sufăr. Am jurat să-ţi rămân credincioasă. Nu-mi iau jurământul înapoi."

Nopţile de toamnă erau din ce în ce mai lungi, iar zilele se scurtau şi Balatonul începuse încet-încet să se răcească. Lui Timár însă îi plăcea cu atât mai vârtos să se scalde. Înotătorul nu simte frigul. Trupul lui Mihály îşi redobândea elasticitatea şi vigoarea de altădată; urmele bolii dispăruseră, iar nervii şi muşchii i se oţeliseră. Şi totuşi, era mai bolnav ca oricând.

Se ştie că ipohondria este vindecabilă, dacă durerea trupească dispare, se vindecă şi sufletul. Dar când melancolia pune stăpânire pe sufletul unui bărbat cu trupul sănătos şi călit, ea devine o boală mortală.

Ipohondrul îşi pune un palton călduros, se înfofoleşte din cap până-n picioare, chituieşte geamurile să nu-l tragă curentul, măsoară alimentele cu gramul mâncând doar atât cât îl sfătuieşte medicul, stă ca un pietroi pe capul doctorilor, iar pe ascuns ia tot felul

de leacuri băbeşti, citeşte cărţi de medicină, îşi încălzeşte camera privind mereu termometrul, îşi numără bătăile inimii cu ceasul în mână, tremură de frica morţii. Melancolicul, dimpotrivă, îşi dezgoleşte pieptul în faţa furtunii şi o înfruntă cu capul gol. Doarme cu geamurile larg deschise şi nu încearcă să-şi prelungească viaţa.

Nopţile de toamnă erau mereu senine şi cu cerul spuzit de stele. Timár stătea nopţi întregi în faţa geamului deschis din odaia sa şi, cu telescopul, poposea în fiecare ciob de stea pierdut în cosmos. De îndată ce luna asfinţea, el se aşeza în faţa telescopului. Ura Luna aşa cum urăşti o regiune cunoscută şi răscunoscută, unde ai ajuns să te certi cu fiecare localnic, aşa cum un fost candidat la deputăţie urăşte circumscripţia electorală în care n-a fost ales din mii şi mii de motive, dar care ştie că până la urmă tot acolo va trebui să-şi ducă veacul.

În timp ce scruta bolta cerească, avu un noroc neînchipuit, fiind martorul unui fenomen ceresc descris de cărţile astronomilor ca fenomen unic: reapăruse una din cometele ce revin la anumite perioade.

Timár îşi spuse: „Asta-i steaua mea. E o stea solitară, întocmai ca şi sufletul meu; zborul ei e tot atât de lipsit de scop ca şi al meu, iar existenţa sa e tot atât de iluzorie şi lipsită de sens ca şi existenţa mea."

Apoi, nopţi de-a rândul, Timár nu conteni să urmărească evoluţia misterioasei apariţii.

În aceeaşi direcţie cu cometa înainta şi Jupiter cu cei patru sateliţi ai săi; drumurile lor trebuia să se întretaie în curând. Îndată ce cometa ajunse în dreptul uriaşei planete, coada ei luminoasă începu să se desfacă în două: Jupiter îşi exercita asupra ei întreaga sa forţă de atracţie. Uriaşa stea îndrăznea să fure o bucată din steluţa aceea de foc de la stăpânul ei, Soarele.

Şi toate astea se petreceau în văzul pământenilor.

În noaptea următoare, coada luminoasă a cometei apăru despicată în două: fiecare parte pornea în altă direcţie. Deodată, cel mai mare şi mai depărtat dintre sateliţii lui Jupiter se repezi spre cometă.

„Ce se va întâmpla cu steaua mea?" se întrebă Timár.

În cea de-a treia noapte, sâmburele de lumină ce alcătuia capul cometei începu să pălească şi să se desfacă. Satelitul lui Jupiter trecea foarte aproape de dânsa. În a patra noapte, cometa fu ruptă în două, aşa că acum avea două cozi distincte şi două capete luminoase; iar cele două comete nou-născute începură goana lor fără ţel şi fără odihnă, lunecând pe două parabole diferite ce formau un unghi ascuţit. Deci asta se întâmpla şi pe cer?!

Timár urmări prin telescop cometa aceea miraculoasă până ce se pierdu în depărtări de nepătruns.

Această apariţie îl impresionă nespus de mult.

Acum încheiase toate socotelile cu lumea pământească.

O sinucidere poate avea sute de motive, dar cel mai persistent, cel mai neînvins este acel care provine din contemplarea îndelungată a cerului. Fiţi cu ochii în patru la cei care, fără scopuri ştiinţifice, uită să-şi mai dezlipească ochii de pe cer şi îşi vâră nasul în tainele naturii; în timpul nopţii, ascundeţi din preajma lor orice obiect tăios sau armă de foc şi cotrobăiţi cutele veşmintelor lor să nu cumva să dosească otravă într-însele.

Da. Timár era hotărât să se sinucidă. Gândul acesta nu vine dintr-odată în mintea oamenilor cu tărie de caracter, ci se coace încet-încet. Cu ani de zile înainte ei ştiu că se vor sinucide şi, cu multă viclenie, se pregătesc să-şi ducă la îndeplinire hotărârea.

Gândul se copsese în mintea lui Timár.

Aşadar, porni sistematic la îndeplinirea lui.

Îndată ce în regiunea Balatonului vremea se strică, el se întoarse la Komárom. Toţi cunoscuţii care-l întâlneau se minunau cât de mult îşi revenise şi-i admirau culoarea obrajilor.

Iar Timár se prefăcea, arătându-se vesel.

Numai ochii Timéei desluşiră pe faţa sa acea adâncă hotărâre ascunsă, numai Timéa îl întrebă îngrijorată: „Ce ai, dragul meu?"

După boala aceea grea, soţia lui fu plină de gingăşie cu dânsul. Numai că această gingăşie îl îndemna parcă să-şi facă şi mai repede seama.

Orice sinucidere e o nebunie şi în orice nebunie există indicii care o trădează. Mulţi nebuni îşi dau seama de starea lor; sinucigaşul, de asemenea. De aceea caută să-şi ascundă taina de ochii

celorlalţi. Or, tocmai prin asta se trădează. Sinucigaşul e decis să spună numai lucruri înţelepte pentru ca nimeni să nu-i bănuiască nebunia, dar vorbele înţelepte pe care le rosteşte sunt nepotrivite în timp şi spaţiu, aşa că trezesc bănuieli. Se arată peste măsură de bine dispus, petrece şi glumeşte, dar veselia lui e atât de îngrijorătoare şi atât de neobişnuită, încât cine îl vede îşi spune înfiorat: „Ăsta presimte că sfârşitul i-e aproape."

Timár aranja astfel lucrurile ca „întâmplarea" să nu aibă loc acasă.

Îşi făcu testamentul.

Lăsă întreaga avere Timéei şi săracilor. Cu o gingăşie şi previziune deosebită, instituí un fond special care avea drept scop ca, după moartea lui, dacă Timéa s-ar mărita şi urmaşii ei ar sărăci, aceştia să aibă asigurată o rentă anuală de o mie de forinţi din fundaţia lăsată de el.

Apoi, îşi făcu planul: imediat ce vremea va fi favorabilă, va porni la drum zicând că pleacă în Egipt, dar de fapt va pleca spre „Insula nimănui".

Acolo voia să se sinucidă.

Iar dacă o va convinge şi pe Noémi să moară odată cu el, atunci vor muri împreună.

O! fără îndoială că Noémi se va învoi!

Căci ce-ar mai putea face în lumea asta fără el?

Ce preţ ar mai avea pentru ea toată lumea asta?

Mai bine amândoi, acolo, lângă Dódi.

Timár îşi petrecu iarna când la Komárom, când la Györ, când la Viena, dar peste tot lumea îl enerva.

Cea mai mare nenorocire pentru un melancolic e gândul că oricine îl priveşte îşi spune: „Uită-te la ăsta! E bolnav de melancolie!" După felul cum îl privesc sau îi vorbesc cunoscuţii i se pare că aceştia bănuie schimbarea petrecută în el, îi aude şuşotind în spatele său, simte că îşi fac tot felul de semne misterioase, atunci când el apare undeva; i se pare că femeile se înfioară văzându-l, că bărbaţii se silesc să-şi păstreze calmul; uneori, se întâmplă ca din cauza neatenţiei să facă sau să spună lucruri caraghioase — care dovedesc, fără îndoială, dezechilibrul său sufletesc — şi grozav se supără că nimeni nu face haz de ele. Cum, le e frică să şi râdă?

De el însă nu trebuie să se teamă nimeni. Încă nu-i atât de nebun să sară de la locul său şi să zvârle cu boia în ochii celor aflaţi la masă, cu toate că, din când în când, e năpădit de gânduri atât de ciudate, încât, atunci când, de pildă, domnul Fabula János îl vizitează şi, ca vicecurator ecleziastic, începe să debiteze lucruri pline de seriozitate, stând ţeapăn ca şi cum ar fi înghiţit un par, Timár e cuprins de o furnicătură stranie şi abia-abia poate să se stăpânească: îi vine să-şi proptească amândouă mâinile pe umerii vicecuratorului şi să sară apoi peste capul acestuia.

Timár avea ceva straniu în priviri, ceva care-ţi provoacă fiori de gheaţă prin tot trupul.

Athalie întâlni şi ea această privire.

Deseori, stând în faţa ei la masă, ochii lui Timár se lipeau flămânzi de chipul şi trupul Athaliei. Privirea melancolicilor ştie atât de bine să exprime dorinţa provocată de farmecele unei femei!

Ce-i drept, Athalie avea o frumuseţe cu totul aparte. Avea într-adevăr un gât şi un piept de Ariadnă. Ochii lui Mihály nu se puteau dezlipi de gâtul ei frumos, alb ca zăpada, aşa încât Athalie începu să se neliniştească de omagiul mut adus farmecelor sale.

„Da — gândea Mihály — dacă o singură dată ai putea să fii în mâinile mele, tu gât frumos şi alb ca zăpada, tu piept minunat, neted şi catifelat... pentru ca strângând pumnii mei de oţel să-ţi ferec respiraţia în gâtlej!"

Aceasta era dorinţa lui în timp ce privea trupul minunat de bacantă al Athaliei.

Doar Timéa nu se temea de el.

Timéa nu se înfricoşa niciodată, şi-apoi n-avea nici un motiv să se teamă de el.

În cele din urmă, Timár se plictisi să mai aştepte primăvara care întârzia să sosească. De ce trebuie ca omul care vrea să doarmă sub rădăcina florilor să aştepte ca acestea să-şi deschidă corolele?

În ziua plecării dădu o masă de pomină.

Invită lume multă, chiar şi oameni despre care abia dacă auzise vreodată. Toată casa se umplu de musafiri. Înainte de începerea petrecerii, îi spuse lui Fabula János:

— Frate întru Domnul! Să fii mereu în preajma mea şi dacă, spre dimineaţă, o să fiu criţă şi n-o să-mi mai dau seama de nimic, porunceşte să fiu urcat în trăsura mea, să fiu culcat pe bancă şi-apoi daţi bice cailor!

Aşa, fără cunoştinţă, voia să dispară din casa lui, din oraşul său natal. Până la ziuă, câţiva musafiri căzură care pe unde se nimeri. Însuşi domnul Fabula János sforăia binişor, stând într-un fotoliu, cu capul dat pe spate: doar Timár, el singur, rămăsese treaz.

Când bea vin, melancolicul e întocmai ca Mithridate[1] când bea otravă. Nu poate obţine efectul dorit.

Timár fu nevoit să se ducă el însuşi să-şi caute trăsura pentru a pleca la drum.

În capul său visul şi realitatea se-nvălmăşeau, era pradă închipuirii şi ameţit de-a binelea: năpădit de amintiri şi de halucinaţii.

I se părea că stă în faţa patului unei sfinte cu chipul alb, o sfântă care doarme. Ba parcă a şi sărutat buzele acestei statui albe; statuia nu s-a mişcat însă.

Poate că toate acestea nu erau decât plăsmuiri ale ameţelii sau ale închipuirii sale înfierbântate.

Prima plăsmuire e înlocuită de alta: parcă din dosul unei uşi ce dă într-un coridor întunecos îl pândeşte un chip frumos de femeie, cu părul ondulat, o făptură voluptuoasă, cu ochii nespus de strălucitori; printre buzele sale roşii, dinţii albi ca un şirag de perle strălucesc într-un fel ciudat, atunci când ridică lumânarea deasupra capului şi-l întreabă văzându-l: „Încotro porniţi, domnule?"

Drept răspuns, pare-se a şoptit la urechea acelei zâne încântătoare:

— Plec pentru a face din Timéa o femeie fericită...

Auzindu-l, chipul acela de zână a luat parcă înfăţişarea Meduzei[2], iar şuviţele creţe de păr, ah! parcă s-au preschimbat în şerpi!

Poate că şi asta era tot o halucinaţie!

---

[1] Regele Pontului (111–63 î.e.n.) se obişnuise încă din copilărie cu otrăvurile, astfel că devenise imun.

[2] Monstru mitologic. Cel care îl privea era prefăcut în stană de piatră.

Timár se dezmetici abia spre prânz, când vizitiul schimbă caii. Se aflau departe, departe de Komárom.

Hotărârea sa rămăsese neschimbată.

Se făcuse noapte de-a binelea când sosi la Dunărea de jos, unde, în coliba pescărească, îl aştepta barca de contrabandist comandată cu mult înainte. Trecu pe insulă, cu toate că era încă întuneric.

Îl încerca un gând.

Dacă între timp Noémi murise?!

De ce n-ar fi fost cu putinţă? O, ce povară i s-ar fi luat de pe suflet! Povara de a o convinge să facă pasul acela împreună!

Când un om îndrăgeşte o idee fixă, apoi cere sorţii să nu-şi vâre nasul, totul trebuie să se întâmple potrivit acestei idei.

Lângă trandafirul alb, sădit demult, se afla desigur un alt trandafir care în primăvară va face flori roşii; acest trandafir este al Noémiei. Şi acum, un al treilea trandafir va fi sădit lângă cele două: un trandafir cu flori galbene, florile omului de aur.

Cu această imagine în minte, Timár sări pe malul insulei. Era încă noapte şi răsărise luna.

Casa neterminată, lugubră ca un cavou, îl întâmpină năpădită de bălării, cu uşile şi ferestrele acoperite cu rogojini pentru ca zăpada şi ploaia să nu pătrundă înăuntru.

Mihály grăbi spre coliba aceea mică. Almira sări înaintea lui, îi linse mâna, dar nu lătră, ci doar îl apucă de colţul mantalei şi-l conduse până în dreptul ferestrei.

Razele lunii pătrundeau prin ferestruia micii colibe. Mihály privi înăuntru: odaia era învăpăiată de lumina lunii.

Putu să-şi dea seama că în cameră se afla numai un pat. Celălalt lipsea. Iar în patul acela dormea Tereza.

Totul se potrivea presupunerilor sale: fără îndoială că Noémi se odihnea sub trandafiri. Era mai bine aşa.

Bătu încetişor în geam:

— Eu sunt, Tereza!

Auzindu-l, femeia veni în pridvor.

— Dormi singură, Tereza? o întrebă Timár.

— Singură.

— Noémi s-a dus sus, la Dódi?

— Nu, Dódi a coborât la Mihály.

Timár privi mirat spre Tereza. Atunci, femeia îl luă de mână şi, cu o seriozitate prefăcută, îl conduse în spatele casei, acolo unde se afla fereastra celeilalte camere care, de asemenea, era luminată: înăuntru pâlpîia o candelă. Timár privi pe geam şi, pe patul alb, o zări pe Noémi care dormea strângând la pieptul ei căpşorul unui îngeraş cu părul de aur.

— Cine-i acolo? întrebă Timár, înăbuşindu-şi strigătul, aşa încât se auzi doar o şoaptă şuierată.

Tereza zâmbi blând:

— Păi nu vezi? E Noémi cu micuţul Dódi. Dódi a vrut să vie îndărăt la noi. A spus că-i mai bine aici decât în rai. I-a spus lui Dumnezeu: „Tu, oricum, ai destui îngeri; dă-mi drumul să mă întorc la cei care au avut doar unul singur." Şi Dumnezeu l-a lăsat să vie înapoi.

— Cum aşa?

— Hm, hm! Păi... vechea poveste. O biată contrabandistă a murit tot ca şi cealaltă, iar copilul ei a rămas orfan şi l-am primit la noi. Te supără?

Timár tremura din cap până în picioare de parcă ar fi fost cuprins de febră.

— Să nu-i trezeşti până nu se face ziuă! îl sfătui Tereza. Nu-i bine să se întrerupă somnul copilului; viaţa unui copilaş are multe taine. O să ai răbdare, nu-i aşa?

Păi ce-ar mai fi putut spune Mihály?! Zvârli căciula din cap, îşi scoase mantaua şi haina, rămânând în cămaşă, şi îşi suflecă mânecile. Tereza crezu că înnebunise. O, nu! nu înnebunise! Se năpusti spre casa de lemn de nuc, sfâşie rogojinile care astupau uşile şi ferestrele, se repezi la masa de tâmplărie, strânse între menghini o scândură ce-i trebuia pentru uşa neterminată, ridică rindeaua şi începu să lucreze.

Se crăpa de ziuă. Noémi tocmai visa că în casa cea nouă cineva dă la rindea, că rindeaua hârşâie muşcând din scândura de lemn tare, iar când cel care lucra se odihnea, în vis îi răzbătea cîntecul:

E mai de preţ coliba iubitei
Decât a Budei mândră cetate...

Cântecul acela... Iar când deschise ochii, zgomotul rîndelei şi cântecul nu conteniră.

TEREZA

TIMÁR REUŞISE SĂ FURE întreaga lume.

Furase Timéei milioanele tatălui ei, apoi pe bărbatul drag şi, în sfârşit, furase credinţa ei de soţie.

Furase Noémiei dragostea, gingăşia ei feminină, o furase până la urmă cu totul.

Furase încrederea Terezei, ultima fărâmă de încredere a celei care ura lumea, îi furase „Insula nimănui" pentru a i-o da iarăşi înapoi şi prin asta îi furase recunoştinţa.

Îi furase lui Krisztyán Tódor toată Lumea Veche, exilându-l printr-un vicleşug tocmai în cealaltă parte a globului.

Îi furase Athaliei tatăl, mama, casa, logodnicul şi fericirea ei pământească.

Îi furase lui Kacsuka speranţa de a fi fericit.

Furase respectul cu care îl înconjura întreaga lume ce-l cunoştea: lacrimile săracilor, sărutările de mâini ale orfanilor, ordinul pentru merite din partea regelui, toate, toate erau bunuri furate. Furase contrabandiştilor încrederea deoarece îi păstrau cu credinţă taina; îi furase deci şi pe hoţi!

Îl furase chiar şi pe Dumnezeu, răpindu-i un îngeraş din cer.

Sufletul său nu-i mai aparţinea, îl zălogise Lunii, dar şi pe aceasta o furase nedându-i ceea ce îi făgăduise. Înşelase însăşi Luna!

Otrava care trebuia să-l ducă în steaua neantului fusese pregătită; ah, şi ce se mai bucurau şi ce mai rânjeau diavolii! Cum îşi mai întinseseră ghearele să-l înhaţe pe omul care urma să cadă! Îi păcălise însă şi pe ăştia; nu se omorâse... îi înşelase până şi pe diavoli!

Furase un colţ de rai din lume şi-apoi din pomul oprit al acestui paradis furase fructele în clipa în care îngerul păzitor stătea întors cu spatele. Şi în acest rai tainic îi păcălise pe toţi cei ce ascultau de legile omeneşti: popi, regi, judecători, comandanţi de oşti, perceptori, poliţişti. Pe toţi îi furase.

Şi totul îi reuşise.

Dar oare până când o să ţină norocul acesta?

Izbutise să înşele întreaga lume. Numai pe el însuşi nu reuşise să se înşele. Chipul acesta ce radia de zâmbet avea sufletul măcinat de tristeţe.

Ştia prea bine cum trebuia să i se zică! Pe de altă parte, ar fi dorit să fie ceea ce părea. Or, asta era cu neputinţă.

Bogăţia nemărginită, respectul tuturor... fericirea în dragoste... măcar dacă un singur lucru din toate acestea ar fi fost câştigat în mod cinstit! Trăsăturile fundamentale ale caracterului său, ale sufletului său erau sinceritatea, cinstea, dragostea de oameni, corectitudinea, spiritul de sacrificiu. Ispite neînchipuit de mari îl târâseră însă, zvârlindu-l într-un curent ce alerga exact în sens contrar; şi acum apărea ca un om pe care toată lumea îl iubea, îl stima şi-l respecta, un om pe care doar el singur îl ura şi-l acuza.

Şi, ca un făcut, după boala de care zăcuse, se bucura de o sănătate de fier, încât nimic nu-i mai făcea rău. În loc să îmbătrânească, parcă întinerise. Cât ţinu vara, făcu muncă manuală. Casa aceea de nuc pe care cu un an mai înainte o durase ca dulgher, în anul acesta, ca tâmplar, o înzestra pe de-a-ntregul; urmă la rând strungarul, apoi sculptorul; înşelă până şi muzele, furându-le talent şi imaginaţie. Era o desfătare să vezi casa cea mică de lemn înfrumuseţându-se sub dalta sa şi devenind încetul cu încetul o adevărată capodoperă. În Timár zăcea un veritabil artist.

Fiecare din stâlpii care susţineau pridvorul căsuţei avea altă înfăţişare: unul din ei reprezenta doi şerpi încolăciţi — capetele lor alcătuiau capitelul stâlpului; altul — un trunchi de palmier pe care se răsucea o liană, al treilea părea făcut din mlădiţe de viţă încolăcite cu şopârle şi veveriţe ce se jucau printre ele, iar cel de-al patrulea părea alcătuit dintr-un snop de trestii ce se ridicau în sus, izbucnind printre frunzele lor.

Dar şi pereţii interiori aveau sculpturi minunate şi mozaicuri multicolore; mesele şi scaunele făcute cu multă artă din carpen alb ca zăpada, dulapul şi policioara pentru ceas lucrate dintr-un lemn spongios de rădăcină, toate împestriţau plăcut fondul brun al lemnului de nuc. Patul cu polog şi cu tăbliile incrustate trădau mult

gust artistic. Până şi clanţele uşilor şi cremoanele ferestrelor dovedeau idei originale; jaluzelele dispăreau în perete, puteau să fie împinse care lateral, care în sus şi se puteau închide şi deschide cu ajutorul unor mânere de lemn meşteşugit lucrate, adeverind ceea ce spusese Timár cu mult înainte: că în casa aceea n-o să fie nici un cui pe care să nu-l fi făcut el însuşi; ce-i drept, în toată construcţia nu folosise nici o bucăţică de fier. Voise să o construiască doar cu propriile sale forţe şi cu ceea ce îi punea la dispoziţie insula. Dar când ajunse la geamuri, se poticni; cu ce să înlocuiască sticla? La început fixă în giurgiuvele plase împotriva ţânţarilor, dar, în cazul acesta, casa putea fi folosită doar vara, iar dacă nu se închideau jaluzelele, ploaia intra ca la ea acasă; făcuse apoi nişte ochiuri de geam din băşică de bou, la fel ca eschimoşii, numai că astfel de ferestre nu se potriveau deloc cu fastul construcţiei. În sfârşit, porni să caute altceva şi căută până când, pe unul din pereţii stâncii descoperi un strat de argintul pisicii[1] numit şi „sticla Mariei". Dezlipi cu multă grijă stratul de pe stâncă, desfăcu minereul fin şi străveziu în straturi subţiri şi-apoi din pătrăţele subţiri şi fine constitui un fel de grilaj în ale cărui ochiuri fixă sticla dată de Dumnezeu. Făcuse, fără îndoială, o muncă de sclav. Dar omul acesta puternic şi bogat avu destulă răbdare să-şi piardă vremea şi cu asemenea treabă.

Câtă bucurie simţi când, în sfârşit, casa fu gata şi putu să-i aducă pe cei dragi într-însa. „Priviţi, toate astea sunt făurite de mâinile mele; un asemenea dar nici regele nu poate dărui reginei!"

Dódi (cel de-al doilea) avea patru ani când Timár isprăvi casa. „Casa lui Dódi."

După asta, o altă muncă îl aştepta pe Mihály. Să înveţe copilul să citească. Dódi era un băiat plin de viaţă. Un copil sănătos, deştept, vesel. Timár făgăduise că-l va învăţa el însuşi de toate. Să citească, să scrie, să înoate, să facă gimnastică; apoi, să ştie rosturile grădinăritului, să mânuiască rindeaua şi dalta. Un om care ştie să fasoneze lemnul găseşte oricând şi oriunde de lucru pentru a-şi câştiga pâinea. Dódi trebuia să înveţe de toate.

[1] Mică.

Timár se obişnuise cu gândul că totul va merge aşa la nesfârşit, că toate erau la locul lor, că o va duce aşa până la capătul vieţii.

Iată însă că într-o zi soarta îi spuse: „Opreşte-te!" De fapt, nu soarta, ci Tereza rostise acest cuvânt.

Trecuseră opt ani din clipa în care Timár pusese pentru prima oară piciorul pe mica insulă. Pe atunci, Noémi şi Timéa erau nişte copile; acum, Noémi avea douăzeci şi doi de ani, iar Timéa douăzeci şi unu; Athalie mergea pe al douăzeci şi cincilea an; Tereza trecuse de patruzeci şi cinci; însuşi Timár avea patruzeci şi doi, iar micul Dódi intra în al cincilea an.

Unul dintre ei urma să plece: iar cea căreia i se împlinise sorocul era Tereza: ce-i drept, ea îndurase într-un scurt timp cât îndură cineva trăind o viaţă îndelungată.

Într-o după-amiază de vară, în timp ce Noémi se plimba cu copilul prin insulă, Tereza îi spuse lui Timár:

— Mihály, aş vrea să-ţi mărturisesc ceva. Toamna asta o să mă ia cu dânsa. Ştiu că voi muri. S-au împlinit douăzeci de ani de când sufăr de boala care o să-mi curme zilele: sunt bolnavă de inimă. Nu-ţi spun vorbe goale. Boala de care sufăr e grea şi nu iartă. Mi-am ascuns mereu suferinţa şi nu m-am plâns niciodată. Am tratat-o cu răbdare şi mi-aţi ogoit-o şi voi cu dragostea voastră şi cu bucuriile pe care mi le-aţi dăruit. Dacă n-aţi fi fost voi, de mult aş fi zăcut în pământ. Prea mult n-o s-o mai duc însă. Se împlineşte un an de când nu mai am somn. Cât e noaptea de lungă nu dau ochii în gene şi mă scol aşa cum m-am culcat. Cred că după asta va urma un somn lung, adânc, adânc de tot. Un somn binemeritat, în timpul zilei mi-ascult bătăile inimii. Bate grăbită de trei-patru ori — ca şi când ar speria-o cineva — apoi se opreşte pentru câtva timp; după aceea zvâcneşte iarăşi o dată, de două ori, parcă ar aştepta ceva, apoi începe să se grăbească şi din nou se potoleşte. Asta înseamnă că sfârşitul e aproape. De multe ori ameţesc atât de tare, încât doar voinţa şi dârzenia mă mai ţin să nu mă prăbuşesc. Or, asta înseamnă că sfârşitul e aproape, c-o să vie în vara asta. Dar nu-mi pare rău şi sunt mulţumită. Nimic nu mă nelinişteşte. Noémi are pe cine să iubească în locul meu. Nu te întreb nimic, Mihály. Nu aştept de la tine nici o făgăduială. Cuvântul spus zboară pe

aripile vântului; cuvântul simţit e trainic. Tu simţi ce eşti pentru Noémi şi ce este ea pentru tine. Atunci, ce m-ar putea nelinişti? Pot să mor liniştită fără a stingheri cu rugăciunea mea pe cel atotputernic. Ce i-aş putea cere mi-a şi dat. Nu-i aşa, Mihály?

Mihály lăsă capul în jos. Gândul acesta îi tulbura fără încetare somnul. Văzuse că sănătatea Terezei se şubrezeşte. Privindu-i trăsăturile chipului, băgase de seamă că se luptă cu o boală care nu iartă, care loveşte omul chiar acolo unde trupul e mai aproape de suflet — în inimă — şi se gândise cu groază ce se va întâmpla cu Noémi, atunci când Tereza va muri. Putea oare — aşa cum obişnuia la sosirea iernii — s-o lase singură cu copilaşul în pustietatea de-acolo? Cine îi va apăra, cine îi va încuraja? Mihály se străduise mereu să alunge acest gând. Acum însă nu mai putea să-l ocolească.

Tereza spuse adevărul. Chiar în după-amiaza zilei aceleia sosi pe insulă o cunoscută precupeaţă să cumpere fructe; în timp ce număra coşurile pline cu caise, Tereza leşină şi se prăbuşi pe neaşteptate.

Săriră şi o readuseră în simţiri. A treia zi precupeaţa veni iarăşi pe insulă. Tereza vru să-i dea zor cu lucrul şi leşină din nou. Cumpărătoarea se sperie de-a binelea.

Peste câteva zile veni din nou să cumpere fructe. De data asta, Noémi şi Mihály n-o lăsară pe Tereza să iasă din casă, ci dădură ei înşişi fructele.

Precupeaţa nu scăpă prilejul să spună că, din moment ce biata femeie era atât de bolnavă, se cuvenea desigur să se spovedească.

Mihály era cufundat în gânduri; îl frământa ceea ce îi spusese Tereza.

Se gândea nu numai la faptul că femeia aceea era mama Noémiei — şi deci singurul ei sprijin în timp ce el era plecat — ci îşi dădea seama că femeia aceea avea o tărie sufletească neobişnuită, că soarta o alesese parcă anume — ca şi pe Iov — să-şi încerce asupră-şi toată mulţimea de chinuri, înţelegea însă că tăria sufletească a Terezei nu se frânsese sub atâtea crunte lovituri, că nu-şi pierduse cumpătul şi nu se umilise; îndurase totul fără să crâcnească şi muncise din greu.

Viaţa pe care o dusese şi liniştea cu care-şi aştepta sfârşitul dovedeau că înfăptuise multe, dar şi îndurase nespus de mult.

Timár ajunse la concluzia că soarta îl adusese în preajma ei tocmai pentru ca prin el s-o despăgubească de tot ce îndurase; pentru ca, la rândul său, să-şi găsească şi el pe această mică insulă iertarea pentru atâtea şi atâtea greşeli, frământări şi păcate care, dincolo de lumea largă, stăteau îngropate sub piramidele atât de strălucitoare ale minciunilor; pentru ca tot ce era virtute, dreptate, toate faptele bune pe care le săvârşise vreodată să-şi găsească răsplata pe acest petic de pământ.

Pe măsură ce Tereza îndura boala fără să crâcnească şi se topea văzând cu ochii, tot mai puternic se făcea auzit în sufletul lui Mihály glasul acela care-i spunea că după moartea Terezei îl aşteaptă o ciudată moştenire: să ducă la bun sfârşit tot ce începuse dânsa, iar pe de altă parte, să aibă tăria ei sufletească.

Noémi nu-şi dădea încă seama de ce boală necruţătoare suferă mama sa. Credea că leşinurile Terezei sunt din cauza căldurii zilelor de vară. Tereza o asigurase că asemenea întâmplări sunt obişnuite la femeile care au trecut de vârsta tinereţii şi păşesc spre bătrâneţe.

În tot acest timp Timár era din cale-afară de atent cu Tereza. Nu-i dădea voie să mai lucreze, veghea să nu-i fie tulburat somnul, potolea copilul dacă acesta flecărea tocmai când Tereza încerca să aţipească şi nu izbutea.

Astfel trecu vara. Se părea că zilele călduroase aduseseră o oarecare îmbunătăţire şi în starea bolnavei, dar totul era doar aparenţă. Cum sosi toamna, crizele de leşinuri reapărură, iar precupeaţa ofta mereu şi zicea că, fără îndoială, venise timpul ca bolnava să se spovedească şi să-şi ia ultima împărtăşanie.

Într-o zi, pe când toţi patru stăteau la masă în odaia din faţă, lătratul Almirei vesti că se apropie cineva. Tereza privi pe fereastră şi imediat se întoarse speriată spre Mihály:

— Fugi în odaia de alături ca nu cumva să te vadă aici omul care vine!

Timár privi pe geam şi socoti şi el că nu era ceasul să dea ochii cu omul acela care se apropia, deoarece musafirul nepoftit era însuşi domnul protopop Sandorovics, decorat cu ordinul pentru merite; or, acesta ar fi recunoscut numaidecât în persoana sa pe

domnul Levetinczy şi totodată ar fi descoperit o mulţime de lucruri deosebit de interesante.

— Daţi masa la o parte şi lăsaţi-mă singură! spuse Tereza zorindu-i pe Mihály şi pe Dódi; şi ca şi cum pe neaşteptate şi-ar fi recăpătat puterile, Tereza puse mâna mai zdravăn decât toţi pentru a împinge masa în cealaltă odaie; aşa că, în clipa când răsunară în uşă ciocăniturile reverendisimului domn, Tereza se afla singură în cameră. Îşi trăsese patul de-a curmezişul uşii ce dădea în odaia cealaltă şi se aşezase pe marginea lui. În felul acesta intrarea era baricadată.

Cu timpul barba ilustrului protopop se mai lungise şi se împestriţase de-a binelea cu fire gri-alburii, dar obrajii îi erau tot rumeni, iar statura tot de Samson.

Cantorul şi paracliserul care îl însoţiseră până acolo rămăseseră afară pe cerdac şi începuseră o convorbire amicală cu câinele acela mare; venerabilul domn intră deci singur în casă, ridicându-şi mâna de parcă ar fi vrut să dea cuiva prilejul să i-o sărute. Tereza scăpă acest prilej, fapt care nu căzu tocmai bine musafirului.

— Ei, s-ar părea că nu mă cunoşti, femeie păcătoasă?!

— Te cunosc, bunul meu domn; iar că-s păcătoasă, ştiu prea bine. Ce vânt te-a adus încoace?

— Ce vînt m-a adus încoace, hoaşcă bătrână şi gureşă? Întrebi ce vânt m-a adus aici? Mă mai întrebi, femeie blestemată de Dumnezeu? Păi nu mă cunoşti?

— Ţi-am spus doară că te cunosc! Eşti preotul acela care a refuzat să-mi îngroape bărbatul.

— Da, pentru că a murit ca un păcătos, fără să se fi spovedit şi să se fi pocăit. Din cauza asta soarta l-a pedepsit ca după moarte să fie îngropat ca un câine. Iar dacă vrei să nu fii şi tu îngropată la fel, ei bine, căieşte-te de păcate şi spovedeşte-te cât mai ai vreme. Azi-mâine o să mori. Nişte femei milostive mi-au dat de veste că eşti pe ducă şi au stăruit să vin aici să te dezleg de păcate; lor trebuie să le mulţumeşti.

— Fii bun şi vorbeşte încet, domnule, căci în odaia de alături se află fata mea; nu o mâhni spunând c-o să mor.

— Fata ta, nu? Şi-n afară de ea, un bărbat şi un copil?

— Chiar aşa.

— Şi-acest bărbat este soţul fiicei tale?

— Întocmai!

— Cine i-a cununat?

— Cel care i-a cununat pe Adam şi pe Eva: Dumnezeu!

— Eşti nebună, femeie?! Aşa ceva s-a întâmplat doar o singură dată pe pământ. Pe vremea aia nu erau însă nici preoţi şi nici altare. Acum, asemenea lucruri nu se mai fac atât de uşor. Există o lege.

— Ştiu. E legea care m-a izgonit aici, pe insula asta pustie. Aici însă legea aceasta n-are putere.

— Va să zică eşti păgână?

— Trăiesc în pace şi în pace o să mor.

— Va să zică aşa ai învăţat-o pe singura-ţi fată? Să trăiască în infamie?

— Ce-i aia infamie?

— Ce-i aia infamie? E dispreţul tuturor oamenilor cinstiţi.

— Şi crezi că din cauza dispreţului lor o să-mi fie mai rece sau mai cald?

— Făptură de lut fără suflet! Cum, tu suferi doar din pricina durerilor trupului? La mântuirea sufletului nu te gândeşti deloc? Eu vin să-ţi arăt calea spre împărăţia cerurilor, iar tu, cu bună ştiinţă, vrei să ajungi în iad? Crezi în Înviere? Crezi că există rai?

— Nu cred. Şi nici nu doresc aşa ceva. Nu vreau să trăiesc din nou. Vreau să dorm liniştită la umbra unui copac. O să mă prefac în ţărână, iar rădăcinile copacului vor lua ţărâna aceasta şi din ea vor creşte frunze; altă viaţă nici nu-mi doresc. Vreau să trăiesc în seva unui pom pe care eu l-am sădit. Nu pot să cred într-un Dumnezeu atât de neîndurător care vrea ca făpturile sale să sufere şi dincolo de moarte. Dumnezeul meu e îndurător: după moarte el dă binemeritata odihnă şi ierbii, şi pomilor, şi omului.

— Dar nu unei îndărătnice înrăite ca tine! O să ajungi în focul gheenei, în ghearele ascuţite ale diavolilor.

— Arată-mi unde scrie în *Sfânta Scriptură* că Dumnezeu a făcut iadul şi diavolii, şi-atunci am să cred.

— Oh! Femeie! Batjocoreşti pe Dumnezeu? Puşche pe limbă-ţi! Cum, şi existenţa diavolului vrei s-o tăgăduieşti?

— Chiar aşa! Dumnezeu n-a făcut nicicând pe diavol. Doar voi l-aţi plăsmuit, voi care vreţi să ne speriaţi cu el. Dar şi pe diavol l-aţi plăsmuit greşit. Cu două coarne şi cu copita despicată! Păi asemenea animal se hrăneşte cu iarbă, niciodată nu se dă la om.

— Iartă-ne, Doamne, şi nu ne duce în ispită! Din clipă în clipă o să se deschidă pământul sub noi şi-o va înghiţi pe blestemata asta ca pe Datham şi Abiram. Vasăzică în asemenea credinţă l-ai crescut şi pe copil?

— Copilul e învăţat de cel care-l socoteşte fiul său.

— Şi cine-i acest om?

— Cel căruia copilul îi spune „tată".

— Şi cum îl cheamă pe acel om?

— Mihály.

— Mihály şi mai cum?

— Nu l-am întrebat niciodată.

— Nu l-ai întrebat cum îl cheamă? Atunci ce ştii despre el?

— Ştiu că-i om cinstit şi că o iubeşte pe Noémi.

— Dar ce-i el? Domn? Ţăran? Meşteşugar? Corăbier? Ori contrabandist?

— E un om sărac, tocmai ce trebuie unei fete sărace.

— Şi-apoi? Doar eu trebuie să ştiu tot, căci asta mă priveşte direct. De ce religie ţine? E papistaş, e calvin, e luteran, socinian, unit, neunit sau evreu?

— La asta nu m-am gândit niciodată.

— Ţii posturile?

— Mai demult, n-am mâncat carne, vreo doi ani încheiaţi — asta pentru că n-am avut.

— Dar pe copil cine l-a botezat?

— Dumnezeu... atunci când a dat o ploaie cu găleata şi copilul a stat în mijlocul curcubeului.

— Ah! păgânilor!

— Păgâni!? răspunse Tereza cu amărăciune. De ce păgâni? Doar nu suntem nici idolatri şi nici nu-l renegăm pe Dumnezeu. Aici, pe insulă, nu găseşti chip cioplit nici măcar imprimat pe bani — acei bani cărora pretutindeni li se închină oamenii. Nu-i aşa că şi tu te închini vulturului cu două capete dacă-i bătut în argint sau

în aur? Nu-i aşa că toţi oamenii cred că banul e „Dumnezeu"? Iar dacă banii se duc pe gârlă, „nu mai e Dumnezeu"?

— Vrăjitoare fără frică de cel atotputernic, mai ai încă îndrăzneala să glumeşti cu asemenea lucruri sfinte?

— Nu glumesc deloc. Asupra mea s-au abătut cele mai crunte lovituri din partea lui Dumnezeu şi fericirea mea nespus de mare s-a prefăcut într-o cumplită nenorocire. În aceeaşi zi am devenit şi văduvă, şi cerşetoare. Nu l-am tăgăduit însă pe Dumnezeu, nu mi-am luat viaţa pe care mi-a dăruit-o el. Am venit în pustietatea asta unde am căutat pe Dumnezeu cel adevărat şi l-am găsit. Dumnezeul meu nu cere rugăciuni pompoase, psalmi, jertfe, biserici cu turle înalte şi clopote; cere doar o inimă care să înţeleagă rânduielile sale. În timpul pocăinţei mele n-am numărat mătănii, ci am muncit. Am rămas fără nimic pe lumea asta pentru că aşa mi-au hărăzit oamenii, şi cu toate astea nu mi-am luat viaţa, ci aici, din pământul nimănui, am făcut o câmpie înfloritoare. Oamenii m-au înşelat, m-au jefuit, m-au batjocorit, justiţia m-a năpăstuit; cei pe care-i socoteam prieteni credincioşi m-au furat, preoţii m-au luat în râs; cu toate astea eu n-am urât oamenii; mi-am dus veacul aici, în calea străinilor şi a fugarilor, iar cine poposeşte în casa mea e îngrijit, hrănit, vindecat; dorm şi iarna, şi vara cu uşile nezăvorâte; nu mă tem de tâlhari. O, domnule, nu sunt nici pe departe păgână!

— Vai, câte deşertăciuni poate să-ţi turuie gura, femeie limbută! Nu despre astea te-am întrebat, ci am vrut să aflu cine-i omul acela care locuieşte aici în coliba ta şi dacă-i om de dreaptă credinţă sau eretic şi pentru care motiv copilul n-a fost botezat? Cine te crede că nu ştii numele acelui om?

— Da. Fie! Nu vreau să mint. Ştiu cum se numeşte, mai mult însă nu ştiu nimic. Dar nici ceea ce ştiu n-o să dau în vileag. Poate că şi viaţa lui are taine ca şi a mea. Eu i-am povestit tot ce am îndurat; n-am încercat însă niciodată să pătrund tainele vieţii lui. Poate că are motive temeinice să le ţină ascunse. L-am văzut însă că-i un om cinstit, cu inimă bună şi n-am nici un temei să fiu bănuitoare faţă de dânsul. Oamenii, chiar bunii prieteni — oameni de viţă nobilă şi domni sus-puşi — mi-au luat totul, lăsându-mi doar un biet copilaş care scâncea. Eu însă mi-am crescut copila şi

când această copilă a devenit singura mea comoară, scumpă ca lumina ochilor mei, ei bine, am lăsat să-mi fie luată de un om despre care nu ştiu nimic mai mult decât că o iubeşte şi că este iubit. Asta nu înseamnă oare că am o credinţă fără margini?

— Nu mai trăncăni vrute şi nevrute despre credinţa ta. Pe vremuri, pentru o credinţă ca asta, vrăjitoarele erau arse pe rug, zvârlite pradă flăcărilor în toată lumea creştină.

— Mare noroc că sunt stăpâna acestei insule graţie unui firman al sultanului!

— Un firman dat de sultan, spui? strigă mirat protopopul. Şi cine, mă rog, ţi l-a adus aici, în locurile astea?

— Omul al cărui nume n-o să-l afli niciodată!

— Ba o să-l aflu imediat şi încă fără multă pierdere de vreme. O să chem înăuntru pe cantor şi pe paracliser, o să-i pun să dea la o parte patul cu tine cu tot şi o să intru pe uşa aia care nici încuietoare n-are.

Din camera de alături, Timár auzea fiece cuvânt. Sângele îi vâjâia în urechi la gândul că protopopul se va ivi în faţa sa şi va spune: „Ah! Vasăzică dumneavoastră sunteţi, domnule consilier regal Timár Mihály de Levetinczy!?"

Protopopul deschisese uşa de afară şi-i chemase înăuntru pe cei doi slujitori, nişte flăcăi zdraveni.

Văzându-se la strâmtoare, Tereza strânse la piept covorul colorat de bumbac ţesut cu modele turceşti, care-i servea drept cuvertură de pat.

— Domnul meu, se adresă ea protopopului, cu o voce blajină — dă-mi voie să-ţi mai spun un cuvânt pentru a te convinge cât de puternică este credinţa mea în Dumnezeu şi că nu sunt păgână. Iată: acest covor de bumbac cu care mă învelesc e tocmai din Brussa. L-a adus de curând un palicar[1] călător care a trecut pe aici şi mi l-a dăruit. Credinţa mea în Dumnezeu este atât de mare, încât, iată, noaptea mă învelesc cu acest covor, deşi e ştiut lucru că de patru săptamâni la Brussa bântuie ciuma. Are oare

[1] Voluntar grec în răscoala din 1821.

vreunul dintre voi o credinţă atât de puternică? Cine îndrăzneşte să se atingă de acest pat?

La această întrebare nu se mai găsi cine să răspundă. Aflând că acel covor de bumbac provenea din Brussa, unde ciuma făcea ravagii, cei trei oameni cu frica lui Dumnezeu se bulucira la uşă, lăsând pradă iadului şi diavolilor insula aceea pustie cu locuitorii ei, care puteau să piară în voie. Insula aceea blestemată adăugase încă ceva la reaua ei faimă, aşa că trebuia ocolită de oamenii care n-aveau de gând să moară.

Tereza dădu drumul familiei sale ascunse în camera de alături. Timár îi sărută mâna spunându-i: „Mamă!" Tereza îi răspunse în şoaptă: „Fiule" şi îl privi adânc în ochi. Privirea ei spunea: „Să-ţi aduci aminte de tot ce-ai auzit în ceasul acesta!"

— Şi-acum să ne pregătim pentru călătorie!

Tereza vorbea despre moartea ei apropiată ca despre o călătorie.

— O să plec în frumoasa lună a lui Brumărel, într-una din zilele călduroase din „vara babelor". Atunci pleacă şi gâzele să-şi doarmă somnul de iarnă, iar pomii şi ei, tot atunci, îşi scutură frunzele.

Îşi alese rochia în care să fie îngropată şi giulgiul în care să fie învelită. N-avea nevoie de coşciug. Să-i fie mai aproape ţărâna-mumă.

Rugă pe Timár şi Noémi s-o ducă sprijinind-o de braţ până acolo unde se întindea câmpul neted şi frumos, şi-acolo îşi alese locul unde să fie îngropată.

— Aici, în mijlocul câmpului! îi spuse ea lui Timár şi, luându-i sapa din mână, făcu ea însăşi un răzor însemnând locul mormântului. Casa lui Dódi ai făcut-o; acum fă-mi şi casa mea. Dar să nu ridici vreo movilită deasupra şi să nu-mi puneţi cruce la cap, nici pom şi nici tufă să nu sădiţi pe mormântul meu. Să acoperiţi locul cu un nou covor de iarbă. Să semene cu restul câmpului. Asta mi-i dorinţa. Nu vreau ca atunci când cineva are vreo bucurie să se împiedice de mormântul meu şi să se întristeze.

Timár se apucă să sape casa Terezei.

Iar Tereza nu-l întreba nici acum: „Bine, la urma urmei, cine eşti tu? Peste câteva zile o să mă despart de lumea asta şi încă nu ştiu în grija cui o las pe Noémi!?"

Şi într-o seară ea adormi pentru totdeauna.

O înmormântară precum dorise: într-un giulgiu frumos şi alb, pe un pat făcut din frunze înmiresmate de nuc.

Pe urmă acoperiră locul cu iarbă verde şi îl neteziră să arate ca mai-nainte.

Când, a doua zi dimineaţa, Timár şi Noémi păşiră pe câmp ţânându-l de mână pe micul Dódi, pe toată întinderea aceea netedă nu se vedea nici un semn. Firele păianjenilor de toamnă acoperiseră totul cu un giulgiu de argint. Iar pe giulgiul acela de argint roua sclipea ca miliarde şi miliarde de diamante în razele soarelui.

Totuşi, în mijlocul câmpului verde-argintiu găsiră mormântul.

Almira le-o luase înainte şi, ajungând într-un anumit loc, se culcase cu capul pe pământ. Acolo era mormântul.

Timár îşi dădu seama că de-acum înainte acest mormânt îl despărţea şi pe el de lume. Şi el va trebui să se pregătească de drum.

Ori „aici", ori „acolo"!

ATHALIE

SABIA RUPTĂ

TIMÁR RĂMASE PE INSULĂ până ce bruma smălţă verdele câmpiei, până ce căzură frunzele copacilor şi toţi sturzii şi toate privighetorile îşi părăsiră cuiburile.

Şi-atunci se hotărî să se reîntoarcă în lume, în lumea cea adevărată. Şi s-o lase pe Noémi singură, acolo, pe „Insula nimănui". Singură cu un copilaş.

„O să mă întorc însă chiar în iarna asta." Cu aceste cuvinte se despărţi de dânsa.

Noémi habar n-avea ce înseamnă cuvântul „iarnă" în casa aceea unde locuia Mihály. În jurul insulei apele Dunării îngheţau foarte rar; de obicei iarna era blândă ca orice iarnă sudică — pe frigul cel mai mare abia erau două grade — aşa că iedera şi dafinul înverzeau cât ţinea iarna, sub cerul liber.

În timpul călătoriei, Mihály avu parte de o vreme aspră. În susul Dunării începuse să ningă, aşa că îi trebui o săptămână încheiată pentru a răzbate până la Komárom pe drumurile viscolite. Acolo fu nevoit să piardă iarăşi o zi la Új Szöny. Pe Dunăre pluteau sloiuri şi nu se putea trece dincolo.

Mda, altădată cuteza să străbată Dunărea revărsată singur-singurel, într-o lotcă cât o coajă de nucă. Atunci însă pe mal îl aştepta Noémi. Acum însă se grăbea spre Timéa.

Da, şi spre ea „se grăbea". De îndată ce gheţurile de pe Dunăre încremeniră, el fu primul care trecu dincolo pe jos. Da, şi spre Timéa se grăbea. Se grăbea ca să divorţeze.

Da, hotărât lucru. Trebuia să divorţeze. Noémi nu mai poate să rămână singură pe insula aceea pustie. Trebuia să se facă dreptate pentru credinţa şi dragostea ei, şi blestemat ar fi cel care

ar lăsa-o pradă pustietăţii şi spaimei, după ce i-a răpit trupul şi sufletul.

Şi-apoi, las' să fie şi Timéa fericită!

Gândul că Timéa va fi fericită îl necăjea totuşi foarte mult. Dacă ar putea măcar s-o urască, să-i găsească o vină pentru a şi-o putea smulge din suflet, ca pe o fiinţă demnă de dispreţ pe care poţi s-o uiţi cu uşurinţă!

Fusese nevoit să-şi lase trăsura la Új Szöny, deoarece căruţele n-aveau voie să treacă pe gheaţă; ajunse, aşadar, acasă mergând pe jos.

Când trecu pragul casei i se păru că Timéa se speriase văzându-l. Îi întinsese mâna, dar parcă mâna ei tremurase. Ba îi tremurase şi vocea când îi răspunsese la salut. Apoi îşi ferise obrazul ei alb, ca nu cumva Mihály să-l sărute.

Timár se îndreptă grăbit spre camera lui pentru a-şi schimba îmbrăcămintea de drum. Ah! Măcar dacă Timéa ar avea vreun motiv să fie speriată văzându-l că vine acasă! Mihály descoperi şi un alt semn care-i dădu de gândit: faţa Athaliei. În ochii femeii aceleia strălucea un foc diabolic: focul răzbunării. Ah! Măcar de-ar şti ceva Athalie!

La prânz se întâlni iarăşi cu cele două femei. Stăteau tăcuţi faţă în faţă. Trei priviri iscoditoare. După ce sfârşiră masa, Timéa spuse doar atât:

— De data asta ai lipsit mai mult ca niciodată...

Timár nu vru să-i răspundă: „Curând o să mă despart pentru totdeauna de tine!", ci doar gândi lucrul acesta.

Hotărâse ca, înainte de toate, să-şi întrebe avocatul cum ar putea să intenteze proces de divorţ soţiei sale. Nu avea însă nici un motiv.

Rămânea doar „nepotrivirea de caracter".

Numai că în cazul acesta are nevoie de consimţământul ambelor părţi, fie că motivul era adevărat, fie că nu.

Dar oare soţia lui îşi va da consimţământul? Totul depindea de dânsa.

Timár îşi pierdu toată după-amiaza întorcând lucrurile pe o faţă şi pe alta. Porunci servitorilor să nu dea nici o ştire despre sosirea lui pentru că în ziua aceea nu voia să vadă pe nimeni.

Totuşi, spre seară, cineva ciocăni la uşa lui.

Înciudat, privi într-acolo şi puse chiar mâna pe clanţă pentru a-l da afară pe nepoftit, oricine ar fi fost el; dar se dădu înapoi înmărmurit: în faţa lui stătea Athalie.

Avea aceeaşi fulgerare răutăcioasă în privire şi acelaşi zâmbet ironic şi triumfător pe buze.

Mihály se retrase înfiorat de privirea ei hipnotică.

— Ce doreşti, Athalie? o întrebă el încurcat.

— Hm... domnule Levetinczy. Ce credeţi că vreau?

— Asta n-am de unde să ştiu.

— Eu însă ştiu ceea ce doriţi dumneavoastră.

— Eu?

— Nu vreţi să aflaţi nimic de la mine?

— Ce anume! şopti înfrigurat Mihály, închizând uşa şi privind-o fix.

— Ce anume aţi vrea să aflaţi de la mine, domnule Levetinczy, spuse mereu zâmbind frumoasa femeie, e greu de ghicit. Câţi ani sunt de când mă aflu în casa dumneavoastră?

— În casa mea?

— Ei, da. De când această casă este a dumneavoastră. Sunt şase ani de atunci. În fiecare an v-am văzut întorcându-vă acasă. În fiecare an am văzut o altă expresie pe chipul dumneavoastră. În primul an, gelozia chinuitoare, apoi voioşia uşuratică urmată de un calm prefăcut; ba, într-un an, aveaţi o preocupare prosteasă de filistin! Toate acestea au fost obiectul meu de studiu. Acum un an am crezut că jocul cel trist s-a sfârşit. Şi asta m-a speriat. Aveaţi o căutătură mohorâtă, ca şi când ziua-noaptea aţi fi privit în adâncul propriului dumneavoastră mormânt. Or, dumneavoastră ştiţi prea bine că în lumea asta nu-i nimeni care să se roage mai sincer decât mine pentru viaţa dumneavoastră!

Auzind aceste cuvinte, Mihály îşi încreţi fruntea şi Athalie ştiu poate să citească în cutele formate pe fruntea lui.

— Da! reluă ea, cu patimă. Dacă în lumea asta există o fiinţă care vă iubeşte, ei bine, cred că nici fiinţa aceea nu-i în stare să dorească mai mult decât mine să aveţi o viaţă îndelungată. Acum văd iarăşi pe faţa dumneavoastră expresia pe care aţi avut-o în primul an. Asta-i cea adevărată. Aţi vrea, nu-i aşa, să aflaţi de la mine ceva despre Timéa?

— Ştii ceva? întrebă şi mai aprins Timár, proptindu-se cu spatele de uşă, ca şi când ar fi vrut s-o ţină prizonieră pe Athalie.

Aceasta râse ironic.

Ştia că Mihály era adevăratul prizonier, prizonierul ei!

— Mult. Totul, îi răspunse.

— Totul?

— Da. Destul ca să fim osândiţi toţi trei: şi eu, şi ea, şi dumneavoastră!

Sângele începu să fiarbă în venele lui Mihály.

— Şi ai putea să-mi spui totul?

— Doar pentru asta am venit aici. Vă rog însă să mă ascultaţi liniştit, pe cât de liniştită voi fi şi eu istorisindu-vă nişte lucruri la care e de-ajuns să mă gândesc ca să-mi pierd minţile, dacă nu cumva să mă şi ucidă.

— Te rog. Doar un singur cuvânt înainte de a începe: Timéa este necredincioasă?

— Da.

— Ah!

— Repet încă o dată: da. Vă veţi convinge singur că spun adevărul.

Timár simţea în sufletul lui un sentiment nobil care protesta împotriva acelei bănuieli:

— Dar, domnişoară, gândeşte-te bine la ceea ce îmi vei spune.

— Vă voi arăta fapte şi numai fapte, iar dacă la sfârşit veţi dori să şi vedeţi, vă veţi putea convinge cu propriii dumneavoastră ochi; după aceea veţi putea imputa propriilor dumneavoastră simţuri că ponegresc chipul acela sfânt, bun de pus la icoană.

— Ascult, dar nu cred.

— Ei bine, voi vorbi totuşi. În cele din urmă, chipul acela sfânt a coborât totuşi pe pământ, părăsind rama icoanei pentru

a asculta un zvon ce circulă prin oraş, şi anume că, din pricina ei, chipeşul maior s-a bătut în duel cu un ofiţer străin, rănindu-l grav, ba, mai mult, frângându-şi sabia în capul potrivnicului său. Chipul acela de sfânt a plecat urechea la aceste zvonuri. Doamna Zófia în persoană s-a grăbit s-o vestească şi ochii icoanei au lăcrimat ascultând-o. Ei, aş! Doar dumneavoastră sunteţi un eretic, şi ereticii nu cred în chipuri de sfinte înlăcrimate. Din păcate însă adevărul e adevăr şi chiar a doua zi doamna Zófia i-a spus totul chipeşului maior. Doamnei Zófia îi plac bârfelile, linguşirea şi intriga, ba crede de cuviinţă că-i o distracţie minunată să împreune inimile celor care se iubesc în taină, să aducă nelinişte în casele tihnite, să ducă unuia o bucurie din pricina căreia altcineva va fi trist; să-şi vâre nasul în tainele altora şi-apoi să-i chinuiască cu confidenţele ei. Doamna Zófia e mama mea.

După ce spuse cuvintele: „mama mea", Athalie îşi şterse buzele de parcă ar fi gustat ceva amar.

— Urmarea acestor lacrimi atât de grăitoare a fost că doamna Zófia a adus chipului sfânt o cutie, precum şi o scrisoare din partea maiorului.

— Ce se afla în cutie?

— Poate ce se afla în cutie nu-i atât de interesant de ştiut, pe cât de interesant ar fi, de pildă, cuprinsul scrisorii. În cutie se găsea jumătatea acelei săbii frânte şi mânerul ei: sabia cu care s-a duelat maiorul. O amintire.

— Bine, spuse Mihály, străduindu-se să-şi păstreze calmul. Nu văd nimic rău în gestul acesta.

— Nimic. Dar scrisoarea?

— Ai citit-o dumneata?

— Eu nu. Dar ştiu ce scria într-însa.

— Cum de-ai aflat?

— Am aflat pentru că şi chipul acela sfânt a scris o scrisoare de răspuns şi tot doamna Zófia a dus-o.

— Scrisoarea aceea putea conţine un refuz.

— Numai ca n-a fost un refuz. Mie mama îmi spune tot ce se întâmplă, fiindcă ştie prea bine că tot ce-mi destăinuie îmi pricinuieşte chinuri infernale. Şi-apoi, pentru mine ea nu-i

servitoare, ci doar mamă. Datoria ei este s-o slujească pe doamna cea sfântă, iar mie, altă servitoare, să-mi spună toate relele pe care le săvârşeşte stăpâna. În odaia servitoarelor nu mai există mame şi fiice, ci doar slujnice, slujnice invidioase una pe cealaltă, slujnice care-şi trădează stăpâna. Nu cumva vă simţiţi ruşinat, domnul meu, şuşotind aici cu o servitoare?

— Continuă, te rog!

— Ei bine, voi continua, căci istorioara nu s-a sfârşit încă. Epistola de răspuns n-a fost nici parfumată, nici pe hârtie roz, ci a fost scrisă aici, pe biroul dumneavoastră, sigilată cu pecetea dumneavoastră şi, desigur, ar fi putut să conţină un refuz care să-l înveţe minte o dată pentru totdeauna pe domnul acela. Numai că n-a fost aşa.

— Cine poate să ştie adevărul?

— Doamna Zófia şi cu mine, iar dumneavoastră veţi fi în curând al treilea. Asta, pentru că aţi sosit azi pe neaşteptate... Ei, dar cum s-a nimerit să picaţi într-un moment atât de neprielnic? Jur-împrejur toate braţele Dunării se pregătesc să îngheţe; sloiurile alunecă unele peste altele; nici o fiinţă vie nu cutează să răzbată de pe un mal pe celălalt. Oricine ar putea crede că într-o împrejurare ca asta oraşul este atât de bine izolat, încât nici un soţ, oricât de neliniştit ar fi, n-ar putea să pătrundă aici, odată ce a rămas afară. Cum aţi izbutit să traversaţi tocmai azi?

— Nu mă chinui, Athalie!

— Oare n-aţi băgat de seamă spaima ce s-a întipărit pe chipul sfintei, atunci când aţi venit? N-aţi simţit cum a tremurat mâna ei în mâna dumneavoastră? Aţi picat într-un momen tare neprielnic. Aşa că mama s-a dus iarăşi la chipeşul maior cu un scurt mesaj: „Azi nu se poate!"

Auzind aceste cuvinte, mânia şi spaima schimonosiră faţa lui Timár. Apoi, descurajat, se lăsă să cadă într-un fotoliu şi spuse:

— Nu te cred.

— Nici nu vă cer asta, se semeţi Athalie. Vă dau însă un sfat prost, şi anume să vă încredeţi numai în propriii dumneavoastră ochi. Azi n-o să se poată pentru că abia aţi sosit. Dar ceea ce nu se poate azi, s-ar putea mâine dacă... aţi pleca, în fiecare iarnă

aveţi obiceiul să vă duceţi la Balaton când lacul îngheaţă şi începe pescuitul sub gheaţă. E un sport interesant. Mâine, de pildă, aţi putea spune: „Cât mai ţine frigul ăsta, dau o fugă până la Füred să văd cum merge pescuitul şalăului." După aceea vă zăvorâţi în casa din strada Rác şi aşteptaţi acolo liniştit până în clipa când cineva va bate în geam şi vă va spune: „Acum se poate!" Atunci vă întoarceţi aici.

— Să fac una ca asta? se îngrozi Timár.

Athalie îl privi dispreţuitoare.

— Credeam că sunteţi bărbat. Că atunci când cineva vă spune: „Uite, azi va veni aici celălalt bărbat, omul pe care îl iubeşte soţia ta, omul din cauza căruia pentru tine ea-i un sloi de gheaţă şi faţă de care eşti înjosit", atunci veţi pune mâna pe prima armă ce aţi găsit-o şi fără să mai întrebaţi: „Cine-i omul acela?", îl veţi ucide pe loc, chiar de v-ar fi frate! M-am înşelat însă. Cuvintele mele v-au îngrozit. Iertaţi-mă dacă am greşit. N-o să mai fac. Vă rog să nu mă trădaţi doamnei. N-o s-o mai ponegresc niciodată faţă de dumneavoastră. N-o să mai vorbesc decât de bine despre dânsa. Am minţit şi-acum. Nimic nu-i adevărat din ce-am spus. Dânsa vă este credincioasă.

Athalie rostise cuvintele atât de rugător, iar chipul ei era atât de slugarnic, încât Timár fu cuprins de îndoieli, ba fu cât pe-aci să creadă că tot ce auzise fusese doar o născocire; dar abia apucă să-şi trădeze gândul prin privirea sa mirată că, deodată, Athalie râse batjocoritor şi-i zvârli drept în faţă:

— Sunteţi un laş!

Apoi dădu să iasă din cameră.

Dar Mihály o ajunse şi-o prinse de mână.

— Rămâi! O să-ţi ascult sfatul şi o să fac exact aşa cum mă povăţuieşti.

— Atunci ascultaţi-mă, spuse Athalie lipindu-se atât de mult de dânsul, încât sânii ei îi atingeau pieptul, iar buzele-i erau atât de aproape de faţa lui, încât Mihály îi simţea respiraţia fierbinte; cine i-ar fi privit de departe ar fi crezut că sunt doi îndrăgostiţi care-şi şoptesc cuvinte de iubire.

Dar Athalie îi şoptea cu totul altceva lui Timár:

— Când domnul Brazovics a construit această casă, camera aceea în care doarme Timéa era cameră de oaspeţi. Cine erau de obicei oaspeţii domnului Brazovics? Tovarăşi de afaceri, clienţi şi negustori veniţi să facă vreun târg, precum şi feluriţi producători. În peretele dinspre scară al camerei se află o ascunzătoare; peretele scării în spirală este rotunjit, iar peretele interior face un unghi. În această ascunzătoare se poate ajunge prin coridor. Acolo se află un dulap cu nişte vase sparte. Acest dulap este foarte rar deschis. Dar chiar dacă-l deschizi, nu-ţi dă prin minte să încerci rând pe rând toate şuruburile fixate dedesubtul rafturilor. Şurubul din mijlocul celui de-al treilea raft se poate scoate. Dar chiar dacă-l scoate cineva, tot nu află nimic. E un simplu cui, şi nimic mai mult. Acela însă care posedă o cheie de o anumită formă, ce se vâră în locul cuiului, n-are decât să apese pe capătul cheii şi de îndată va sări din ea o pană; apoi, răsucind o singură dată cheia, dulapul poate fi dat la o parte fără zgomot. De-acolo se ajunge la ascunzătoarea aceea în care lumina şi aerul pătrund printr-un tub ce iese prin acoperiş. Această cavitate a peretelui duce până la camera în care azi e budoarul Timéei, cameră în care altădată erau primiţi oaspeţii domnului Brazovics. Coridorul ascuns se sfârşeşte cu o uşă acoperită pe dinăuntru cu un tablou din mozaic de sidef. Tabloul îl înfăţişează pe Sfântul Gheorghe şi balaurul. Parcă-i o icoană de jurământ aşezată pe perete. Dumneavoastră aţi vrut de multe ori să-ndepărtaţi acel tablou de-acolo, dar Timéa nu v-a lăsat şi astfel el a rămas la locul lui. O bucăţică a acestui tablou de mozaic poate fi dată la o parte şi-atunci, prin golul ivit, se poate vedea şi auzi tot ce se petrece şi ce se vorbeşte în cameră.

— La ce-i folosea tatălui dumitale ascunzătoarea asta?

— Cred că în legătură cu afacerile sale. Dânsul avea mult de lucru cu clienţii, cu concurenţii, cu persoane oficiale. Avea o bucătărie bună şi vinuri bune. Aşa că, după ce oaspeţii se ameţeau şi îşi dezlegau limba, îi lăsa singuri, venea tiptil aici şi, stând la pândă, asculta tot ce vorbeau invitaţii între ei. Astfel, într-un mod cât se poate de simplu şi totodată foarte sigur, putea să afle întotdeauna ceea ce hotărau producătorii cu privire la ultimul

preţ şi care era oferta cea mai ridicată pe care o făceau la rândul lor concurenţii, ce plănuiau comisionarii guvernului pentru alimentaţia publică sau comandanţii fortăreţei; pe omul băut îl ia gura pe dinainte şi ei n-aveau de unde şti că cel interesat se află la un pas de ei şi le-ascultă secretele. În felul acesta domnul Brazovics a ajuns să cunoască multe lucruri trebuincioase afacerilor sale şi a ştiut să folosească ce-a aflat. Odată s-a cam înmuiat şi el făcând onorurile mesei şi atunci m-a trimis pe mine în ascunzătoare să ascult, aşa că de-atunci cunosc această taină. Cheia ascunzătorii se află şi-acum la mine. Iată, priviţi-o! Atunci când s-a sechestrat în mod oficial toată averea domnului Brazovics şi s-au sigilat camerele, aş fi putut, dacă aş fi vrut, să sustrag multe lucruri din odăi folosind ascunzătoarea aceasta. Dar am fost prea mândră pentru a mă înjosi ajungând să fur.

— Vasăzică din ascunzătoarea aceea se poate ajunge şi în cameră?

— Tabloul Sfântului Gheorghe are balamale şi se poate deschide spre camera Timéei ca şi canaturile unei uşi.

— În felul acesta dumneata poţi intra oricând în budoarul Timéei? întrebă Mihály cu o voce care trăda groaza.

Athalie zâmbi mândră.

— Niciodată n-am avut de ce să intru la ea pe ascuns. Timéa doarme cu uşile deschise şi dumneavoastră ştiţi prea bine că am voie să trec prin camera ei. Şi-afară de asta doarme adânc.

— Dă-mi cheia.

Athalie scoase din buzunar cheia secretă ce se termina cu un şurub şi din care pana sărea numai după ce apăsai capătul. Apoi, îi explică lui Timár cum să umble cu ea.

Ceva îl îndemna pe Timár — poate îngerul său păzitor — să arunce cheia în adâncurile fântânii din curte. Nu-l ascultă însă; fu atent la tot ce-i şoptea Athalie la ureche:

— Dacă mâine veţi pleca de acasă şi vă veţi întoarce după ce o să auziţi semnalul şi-apoi o să vă vârâţi în ascunzătoare, ei bine, veţi afla tot ceea ce doriţi să aflaţi. Veţi veni?

— Voi fi aici.

— De obicei purtaţi armă asupra dumneavoastră? Un pistol sau un stilet? Nu de alta, dar nu puteţi şti ce se va întâmpla. Tabloul Sfântului Gheorghe se deschide prin răsucirea spre dreapta a unui mâner rotund. Şi când se deschide, acoperă patul Timéei. Înţelegeţi ce vreau să spun?

Femeia strânse pătimaş mâna lui Mihály şi-l privi drept în ochi cu o căutătură sinistră, apoi mai spuse câteva cuvinte; dar cuvintele acestea nu le puteai înţelege, deoarece doar buzele i se mişcau, în timp ce dinţii îi clănţăneau şi ochii i se roteau înfricoşător; erau cuvinte fără glas. Oare ce-o fi spus?

Timár stătea cu ochii pironiţi în pământ, buimăcit, ca un somnambul; deodată, îşi înălţă capul să mai întrebe ceva, dar în faţa lui nu se mai afla nimeni. Doar cheia pe care-o ţinea în mâna făcută pumn dovedea că nu visase.

*

Aşteptând ziua următoare şi-apoi înserarea, Timár fu pradă unor chinuri îngrozitoare, ca niciodată în viaţa lui.

Făcu aşa cum îl sfătuise Athalie. Rămase acasă până la prânz; după-masă spuse că va pleca la Balaton pentru a controla cum se desfăşoară pescuitul care-i era concesionat. Trecuse pe jos şi fără bagaje peste Dunărea îngheţată, aşa că în acelaşi fel putea să se şi întoarcă. Trăsura îl aştepta pe celălalt mal fiindcă nu putuseră încă s-o aducă pe gheaţă; aşteptau mai întâi să se deschidă drumul.

Timár nu vru să stea de vorbă cu agenţii săi, iar în registrele de afaceri nici nu-şi aruncă privirea. Scoase la întâmplare din casa de bani o grămadă de bancnote, le vârî în portofel şi se furişă afară din casă. În capul scărilor, îi aţinu calea poştaşul. Îi aducea o scrisoare pentru care trebuia să semneze. Dar nu se întoarse în birou. Purta totdeauna în buzunar un toc special, a cărui coadă era şi rezervor pentru cerneală; scoase deci tocul, puse recipisa pe spatele poştaşului şi iscăli.

Apoi întoarse scrisoarea pe o parte şi pe alta: venea tocmai de peste ocean, trimisă de un agent din Rio de Janeiro. Nu fu însă curios s-o deschidă, ci o băgă în buzunar. De-acum ce-l mai interesa comerţul mondial cu făină!?

În casa de pe strada Rác se afla o cameră special rezervată pentru dânsul; de îndată ce se lăsa frigul camera era mereu încălzită. Intrarea se făcea printr-un coridor separat care se încuia; între camera lui şi celelalte încăperi folosite de funcţionari erau mai multe odăi goale.

Fără să fie văzut de nimeni, Timár ajunse în camera de la stradă, se aşeză la geam şi începu să aştepte.

Crivăţul ce sufla pe străzi desena pe geamuri tot felul de flori de gheaţă ciudate; din cauza lor nu se vedea nici dinăuntru în afară şi nici de-afară înăuntru.

Va avea deci ceea ce îi trebuia: dovada că Timéa nu-i este credincioasă. De mult dorea acest lucru, de mult voia să-şi liniştească sufletul şi să-i poată spune femeii: „Şi eu, şi tu ne-am călcat legământul de credinţă, aşa că nu ne mai datorăm nimic!" S-o poată desconsidera şi urî, să-i fie silă de femeia aceea pe care până acum fusese obligat s-o respecte, respectul iobagului dat stăpânului său. Acum va putea s-o dea jos de pe tronul de pe care femeia poate coborî doar o singură dată. Şi-apoi, dacă din motive atât de întemeiate se despărţea de dânsa, ei bine, va putea s-o ridice pe Noémi, va putea să-i dea rangul ce i se cuvenea: s-o ia de soţie, să-i aducă fericirea pe care fără-ndoială c-o merită.

Şi totuşi, ce cumplit îl chinuia gândul acesta că ea nu-i este credincioasă.

Când se gândea la prima întâlnire fără martori între Timéa şi acel bărbat străin, tot sângele i se urca la cap şi-i otrăvea cugetul. Îl chinuia o sete diavolească născută din dorinţa de răzbunare, din ruşine şi invidie.

Ruşinea şi adulterul sunt greu de îndurat, fie şi din interes.

Acum începea să-şi dea seama ce comoară de nepreţuit era Timéa. A renunţa de bunăvoie la această comoară restituindu-o ei înşişi, ei bine, lucrul acesta era dispus s-o facă. Dar să îngăduie să-i fie furată, asta îl umplea de revoltă!

Ce va face? Iată întrebarea care-l chinuia.

Dacă veninul Athaliei i-ar fi pătruns în inimă, n-ar fi pregetat să ia un stilet, să iasă mişeleşte din spatele icoanei tocmai în clipa

celui mai arzător sărut şi să ucidă femeia adulteră în braţele ibovnicului ei.

Athalie voia sângele Timéei. Dar răzbunarea bărbatului jignit cere altceva. Îi trebuie sânge de bărbat, şi nu lovind pe la spate, ci în luptă dreaptă, faţă în faţă. Fiecare cu spada în mână şi-apoi... pe viaţă şi pe moarte!

Numai că atunci când se trezeşte logica bărbatului cu sânge-rece — logica omului care chibzuieşte calm —, ea spune cu totul altceva: „De ce trebuie vărsare de sânge? Tu nu vrei răzbunare, ci scandal. Ieşi, aşadar, din ascunzătoare, adună slugile şi goneşte-o din casă pe femeia necredincioasă cu ibovnicul ei. Aşa face bărbatul înţelept. Tu nu eşti militar să-ţi speli dezonoarea în sânge. Har Domnului! Pentru asta sunt judecători, pentru asta există justiţie!"

Cu toate astea, nu se putu abţine să nu scoată pe masă stiletul şi pistolul, aşa cum îl sfătuise Athalie. Cine ar putea şti cum se vor desfăşura lucrurile? O ameţeală de-o clipă va hotărî, în cele din urmă, cine va triumfa: asasinul setos de răzbunare, soţul mândru, sau înţeleptul negustor care trece cu sânge-rece ruşinosul scandal la rubrica *soll*[1], ştiind că la rubrica *haben*[2] va putea înregistra un profit corespunzător!

Între timp se înserase.

Felinarele se înmulţiră, fărâmiţând întunericul străzilor. Domnul de Levetinczy întreţinea din propria-i pungă iluminatul pe strada sa. Umbrele trecătorilor se desenau o clipă-două pe geamurile îngheţate, apoi dispăreau.

Deodată, o umbră se opri în faţa ferestrei şi se auzi o ciocănitură uşoară în geam.

Timár avu impresia că florile de gheaţă se uscaseră şi scoaseră un clinchet aidoma copacilor din pădurea zânelor care spuneau: „Nu te duce!"

Stătu pe gânduri. Ciocănitura se repetă. „Vin" — şopti el spre geam şi, luându-şi pistolul şi stiletul, se strecură afară din casă.

---

[1] Debit (germ.).

[2] Credit (germ.).

N-avea mult de mers până la casa cealaltă, la casa plină de lumină şi bogăţie în care se afla frumoasa femeie cu chipul alb.

Nu întîlni pe nimeni în drum. Strada era pustie.

Doar uneori zărea o umbră care alerga înaintea lui, când dispărând, când reapărând din semiîntuneric, pentru ca, în cele din urmă, ajungând la colţul străzii, să se strecoare în casă.

Timár se ţinu după umbra aceea.

În drumul său găsi toate uşile deschise. O mână binevoitoare îi deschisese poarta, grila scărilor, ba până şi uşa acoperită cu covor a dulapului zidit în perete, aşa încât putu să intre fără să facă cel mai mic zgomot. Găsi şurubul mobil sub raft, vârî cheia în locul lui; uşa misterioasă se deschise înainte-i şi se închise în urmă-i. Timár se afla în ascunzătoare. Spion în propria-i casă. Vasăzică şi spion!

Mai era oare vreo josnicie pe care să n-o fi făcut?...

Şi toate astea, pentru că „omul sărac e un neisprăvit, pe când bogatul e plin de glorie". Iată gloria lui!

Ce bine că acolo unde se afla era o beznă de nepătruns!

Tiptil şi tremurând de emoţie, Timár înaintă de-a lungul peretelui până ajunse într-un loc unde se zărea o dungă de lumină ce răzbătea de undeva. Acolo se afla icoana Sfântului Gheorghe. Lumina unei lămpi licărea printre bucăţelele de sidef ale mozaicului.

Găsi bucăţica ce se putea da la o parte; în locul ei rămase o lamă subţire de sticlă.

Privi în cameră.

Lampa cu abajurul de sticlă mată se odihnea pe masă. Timéa se plimba de colo până colo.

Era îmbrăcată într-o rochie albă, brodată, ce cădea în valuri, iar palmele îi atârnau îngreunate în poală.

Uşa dinspre coridor se deschise şi doamna Zófia intră. Şopti ceva Timéei. Dar Timár auzi şi această şoaptă. Unul din unghere ascunzătorii era ca „urechea de piatră a lui Dionysios"[1]: prindea orice zgomot.

---

[1] Tiran al Syracuzei; îşi făcuse un dispozitiv ingenios cu ajutorul căruia putea să asculte ce vorbeau duşmanii despre el. A murit asasinat, fiind urât de popor.

— Poate veni? întrebase doamna Zófia.

— Îl aştept, răspunse Timéa.

Apoi, doamna Zófia plecă. Rămânând singură, Timéa trase un sertar al dulapului şi scoase de acolo o cutie. Îndreptându-se cu ea spre lampă, se opri cu faţa spre Timár, astfel că toată lumina îi scălda faţa: omul care stătea ascuns putea să vadă şi cea mai mică tresărire de pe chipul ei.

Timéa deschise cutia. Ce era înăuntru? Un mâner de sabie cu lama ruptă.

În prima clipă femeia se scutură înfiorată şi sprâncenele-i contractate exprimară oroare. Apoi, încet-încet, faţa i se lumină redevenind iarăşi ca o icoană; arcadele sprâncenelor subţiri formau parcă o neagră aureolă în jurul frunţii. Şi-apoi, o dulce gingăşie se aşternu pe trăsăturile chipului ei melancolic: înălţă cutia ducând sabia atât de aproape de buze, încât Timár îşi simţi inima zvâcnind de spaimă: „Acuşi-acuşi o sărută!"

Până şi sabia devenise un rival!

Cu cât privea mai mult sabia aceea frântă, cu atât mai puternic străluceau ochii Timéei; şi, deodată, prinse atâta curaj, încât îndrăzni să apuce mânerul sabiei, să scoată sabia ruptă din cutie şi, ca un bărbat, s-o încerce în aer, parând, împungând... O! de unde să ştie că aici, la doi paşi de ea, se află cineva care trece prin chinurile morţii la fiecare împunsătură.

Dar iată că se auzi o bătaie în uşă; speriată, Timéa aşeză sabia în cutie şi-apoi, nehotărâtă, şopti tremurând: „Intră!" Mai întâi însă îşi trase mânecile rochiei până la încheieturile mâinilor, netezind volănaşele lungi ce alunecaseră în sus.

Intră chiar el: maiorul.

Era un bărbat bine făcut, cu faţa frumoasă şi trăsături fine.

Timéa nu-i ieşi în întâmpinare, ci rămase în faţa lămpii. Privirile lui Timár erau aţintite asupră-i.

Drace! Ce-i fu dat să vadă?

De îndată ce maiorul păşi în cameră, faţa Timéei se împurpură ca niciodată. Da, statuia de alabastru ştia să strălucească asemenea aurorii: chipul icoanei sfinte tresărise şi albul acela nepătat împrumutase culoarea roşie a trandafirilor.

Chipul acela alb găsise deci omul la vederea căruia se îmbujora! Mai era nevoie şi de-o altă dovadă, mai era nevoie şi de cuvinte?

Timár se abţinu cu greu să nu sfărâme cu piciorul tabloul sfânt, ca şi cum balaurul ar fi călcat peste Sfântul Gheorghe, să se năpustească între cei doi mai înainte ca buzele Timéei să poată rosti ceea ce exprima chipul ei.

Dar nu! Poate că tot ce-ai văzut n-a fost decât o părere. Priveşte-i încă o dată. Faţa Timéei e iarăşi albă, albă ca totdeauna.

Cu demnitate, rece, face semn maiorului să ia loc pe un scaun. Ea se aşează pe canapea şi privirea-i severă impune un respect desăvârşit.

Ţinând într-o mână chipiul cu galoane aurite, iar în cealaltă sabia cu ciucuri auriţi, maiorul stă ţeapăn de parcă s-ar afla în faţa generalului!

Se priviră mult timp fără să spună nimic. Amândoi se luptau cu sentimente copleşitoare. Timéa fu cea care rupse tăcerea:

— Domnul meu! Mi-aţi trimis o scrisoare ciudată însoţită de un cadou şi mai ciudat. Cadoul este o sabie frântă.

Spunând acestea, Timéa deschise capacul cutiei şi scoase scrisoarea dinăuntru:

— Scrisoarea dumneavoastră are următorul conţinut: „*Doamnă! Azi m-am bătut în duel cu un om şi, dacă nu l-am ucis, aceasta se datoreşte numai faptului că mi s-a frânt spada. Împrejurările acestui duel sunt cu atât mai misterioase, cu cât ele vă privesc direct pe dumneavoastră şi, îndeosebi, pe soţul dumneavoastră. Acordaţi-mi o întrevedere de câteva clipe pentru a vă putea destăinui totul — tot ce trebuie neapărat să ştiţi*". În scrisoarea aceasta, cuvintele „pe soţul dumneavoastră" sunt subliniate de două ori. Acesta-i motivul, domnul meu, care m-a determinat să vă dau prilejul să-mi vorbiţi. Spuneţi-mi: ce legătură există între duelul dumneavoastră şi persoana domnului de Levetinczy? Vă voi asculta cât timp veţi vorbi despre domnul de Levetinczy; îndată ce veţi trece la alt subiect, voi pleca.

Maiorul se înclină cu o seriozitate îngândurată:

— Atunci încep, doamnă, prin a vă spune că de câteva zile pe-aci prin oraş umblă un necunoscut care poartă uniformă de

ofiţer de marină şi care, datorită drepturilor ce i le conferă uniforma, poate să intre în localurile frecventate de ofiţeri. Se pare că a fost un om de lume, un *causeur* spiritual. Cine-i acest om? Nu-l cunosc îndeaproape, căci n-am obiceiul să iscodesc oamenii. Dar, oare nu l-aţi remarcat şi dumneavoastră, doamna mea, pe omul acesta? L-aţi putut vedea de câteva ori la teatru, îmbrăcat într-o uniformă verde cu revere roşii, aurite.

— L-am văzut.

— Şi nu vă mai amintiti dacă l-aţi mai văzut vreodată în altă parte?

— Nu l-am văzut prea bine.

— Adevărat, dumneavoastră nu priviţi niciodată faţa unui bărbat străin.

— Mai departe, domnul meu. Şi să nu mai vorbim despre mine.

— De câteva săptămâni acest bărbat participă la petrecerile noastre. Se pare că avea bani destui. Spunea tuturor care-i motivul şederii lui aici. Îl aştepta pe domnul Levetinczy. Era, cică, trimis la dânsul pentru a aranja direct şi personal o afacere foarte importantă. Cu timpul, treaba aceasta a început să devină plictisitoare. În fiecare zi omul acela se interesa de domnul Levetinczy şi, în afară de asta, încerca să fie cât mai misterios posibil până când, într-o bună zi, toţi am început să bănuim că avem de-a face cu un aventurier. Într-o seară l-am luat din scurt. Trebuia să aflăm ce fel de treburi învârtea omul acela care profita de societatea noastră. Aşadar, l-am luat la întrebări. A început din nou cu povestea arhicunoscută cum că ar avea nişte afaceri cu domnul Levetinczy. De ce nu se ducea la administratorul domnului Levetinczy pentru a le rezolva? Fiindcă, zicea el, erau treburi foarte gingaşe, afaceri care nu se puteau rezolva decât personal. Auzind acest răspuns, m-am hotărât să procedez fără milă cu omul meu. „Ascultă — i-am spus — eu nu cred şi toţi care suntem aici de faţă ne îndoim, şi pe bună dreptate, că domnul Levetinczy ar avea cu dumneata probleme personale, sau, cum le zici dumneata, gingaşe. Nu ştim cine eşti dumneata, dar ştim cu siguranţă că domnul Levetinczy e un om cinstit, un om

de caracter, bogat, cu un bun renume, inteligent şi cu un rang social înalt, recunoscut de toţi. Mai mult decât atât, e un soţ care duce o viaţă ireproşabilă, iar ca şi cetăţean este credincios cârmuirii; aşadar, un om care n-are nici un motiv să întreţină legături ascunse cu cineva care-i aşa cum pari a fi dumneata."

În timp ce maiorul rostea ultimele cuvinte, Timéa se ridicase încet-încet de pe canapea; făcu încă câţiva paşi, se opri în faţa maiorului şi-i întinse mâna:

— Vă mulţumesc!

Şi Timár văzu iarăşi pe faţa ei albă aprinzându-se roşeaţa aceea neobişnuită care acum n-o mai părăsi. Timéa se înflăcăra la gândul că bărbatul acela pe care îl adora lua apărarea celuilalt bărbat care-i era soţ legitim, dar care stătea ca o barieră între inimile lor.

Maiorul continuă să vorbească, dar, pentru a nu impieta faţa Timéei cu privirea sa, căută în cameră un obiect, un punct fix, spre care să-şi aţintească ochii, aşa cum obişnuiesc cei care-s cufundaţi în povestirea unor fapte dramatice. Acest punct fix se-ntâmplă să fie tocmai capul balaurului din icoana Sfântului Gheorghe. Ochiul balaurului era chiar deschizătura prin care Timár spiona cele ce se petreceau în cameră, astfel că acesta avea impresia că fiecare cuvânt al maiorului îi era adresat direct lui. Numai că în locul unde se afla el era întuneric beznă şi nimeni nu putea să-l vadă.

— Atunci însă chipul acelui om s-a schimbat total, aşa cum se întâmplă cu cineva care-a călcat din nebăgare de seamă un câine ce-şi târâie coada. „Ce? a urlat el, în auzul tuturor — dumneavoastră credeţi despre Levetinczy că-i bogat, că are o faimă ireproşabilă, o minte excepţională, că-i un soţ fericit, că-i un cetăţean onorabil? Ei bine, a treia zi după ce o să-l găsesc, vă voi demonstra că omul ăsta, Levetinczy ăsta o să fugă de aici, o să fugă din casa lui, de lângă frumoasa lui nevastă, o să fugă din ţara lui, o să fugă din Europa şi n-o să mai auziţi niciodată de el!"

Fără să-şi dea seama, Timéa îşi rătăci mâna pe mânerul sabiei frânte.

— În loc de orice răspuns, eu i-am tras o palmă.

Timár îşi trase repede capul de lângă deschizătura prin care spiona: avu impresia că el fusese pălmuit.

— Imediat mi-am dat seama că omul acela regretă cele spuse şi că ar fi vrut să dispară pentru a scăpa de urmările palmei primite, dar nu l-am lăsat să fugă. M-am postat în faţa lui: „Dumneata eşti militar, ai sabie la şold şi ştii ce urmează după un asemenea afront. Sus, în restaurant, e sala cea mare de dans; aprindem lumânările şi-apoi fiecare alegem câte doi martori şi lichidăm tărăşenia." Nu i-am dat nici o clipă de răgaz. Duelul a început. Omul se bătea ca un pirat, ba, de câteva ori, a vrut să-mi apuce sabia cu mâna stângă, aşa că, înfuriindu-mă, l-am plesnit drept în creştet cu atâta putere, încât s-a prăbuşit. Spre norocul lui, în clipa izbiturii sabia mi s-a întors pe lat şi s-a rupt în două. În ziua următoare am aflat de la medicul nostru că omul părăsise oraşul, aşadar, rana nu putea să fie prea gravă.

Timéa ridică iarăşi sabia ruptă şi-i privi lama: o puse din nou pe masă şi, tăcută, îi întinse maiorului mâna. Maiorul i-o strânse uşor, prinzând-o cu amândouă mâinile şi o ridică la buze; abia se putea observa că sărută mâna aceea albă. Timéa nu şi-o retrase.

— Mulţumesc! şopti încet maiorul.

Probabil că Timár nu auzi acest cuvânt de-acolo, din ascunzătoarea sa, dar până şi ochii maiorului umeziţi de lacrimi, rosteau acest „mulţumesc!"

Apoi, urmară clipe lungi de tăcere; Timéa se aşeză iarăşi pe canapea şi-şi luă capul în palme. Maiorul reîncepu:

— Eu însă, doamna mea, nu v-am cerut această întâlnire pentru a mă lăuda cu o faptă eroică care nu are darul să vă facă plăcere, şi care pentru mine nu a fost decât o datorie de prieten; nici să cer recompensa pe care dumneavoastră aţi binevoit să mi-o oferiţi întinzându-mi mâna. A fost mult prea mare această recompensă pentru mine. Deci nu din această pricină am căutat să vă vorbesc — obţinând îngăduinţa într-un mod atât de neobişnuit: trimiţându-vă această sabie ruptă, gest care pare aproape caraghios — ci pentru o chestiune foarte importantă. Doamnă! Ar fi oare posibil ca în tot ce pălăvrăgea omul acela să fie şi o fărâmă de adevăr?

Ca electrizată, Timéa se înfioră auzind aceste cuvinte. Acelaşi şoc îl străbătu şi pe Timár; astfel încât auzind întrebarea toţi nervii i se încordară.

— La ce vă gândiţi, domnul meu? întrebă Timéa, revoltată.

— Am întrebat şi aş vrea să primesc un răspuns de la dumneavoastră, doamnă! continuă maiorul, ridicându-se de pe scaun. Dacă omul acela a minţit, atunci înseamnă că toate-s minciună; dacă însă în vorbele lui există doar un grăunte de adevăr, atunci totul poate să fie adevărat. Iată de ce am venit la dumneavoastră. Să vă întreb, sincer, drept, deschis, oare e posibil ca din toată acea calomnie măcar un singur cuvânt să fie adevărat? Nu v-am spus tot ceea ce omul acela i-a aruncat lui Levetinczy, toate epitetele cu putinţă care pot să jignească un bărbat. În toate bârfelile astea se află vreun dram de adevăr? Este oare cu putinţă ca viaţa lui Timár să ia o asemenea întorsătură, încât să calce pe urmele proprietarului de altădată al acestei case nenorocite care şi-a luat viaţa? Dacă-i posibil una ca asta, atunci nimic nu mă poate împiedica să vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, să fugiţi cât mai degrabă de sub acoperişul acestei case care se năruie. Doamnă! Eu nu pot sta liniştit văzându-vă cum mergeţi spre pieire, nu pot privi cu sânge-rece cum cineva vă târăşte în vârtej!

Pieptul Timéei fremăta ascultând cuvintele înflăcărate ale maiorului. Nerăbdător, Timár aşteptă să vadă rezultatul luptei din sufletul femeii. Timéa însă se învinse pe sine, îşi strânse toată puterea sufletească şi răspunse calm:

— N-aveţi nici o grijă, domnul meu! Vă pot garanta că omul acela, oricine ar fi el, a minţit şi că toate calomniile sale n-au nici un temei. Cunosc foarte bine situaţia averii domnului de Levetinczy deoarece în absenţa lui eu însămi conduc afacerile şi sunt informată despre tot. Averea sa e-n perfectă ordine; câtimea pe care o riscă, chiar dacă s-ar pierde în totalitate în vreo catastrofă, ei bine, n-ar dărâma nici măcar un stâlp al casei sale. Şi vă mai pot spune, cu cugetul împăcat, că în toată averea domnului de Levetinczy nu se află nici un bănuţ care să fie câştigat prin necinste, că n-a luat niciodată averea nimănui ca să-i fie frică de blestemul cuiva sau să fie nevoit să-şi ascundă faţă de

Dumnezeu sau de oameni vreo parte a avuţiei sale. Domnul de Levetinczy e un om bogat, dar un om care nu are nici un motiv să roşească din pricina bogăţiei sale.

Ah! ce-i mai ardeau obrajii lui Timár, acolo, în întuneric.

Maiorul răsuflă uşurat:

— M-aţi convins, doamnă. Aşa m-am gândit şi eu. Fiecare cuvânt al acelui aventurier era o calomnie, şi prin aceste calomnii îl acuza pe Timár în calitate de om de afaceri. Dar el a rostit şi cuvinte care puneau la îndoială credinţa soţului dumneavoastră. Îngăduiţi-mi o întrebare: sunteţi fericită?

Timéa îl privi cu o durere nemărginită şi-n privirea ei se citea răspunsul: „Îmi priveşti chipul şi totuşi mă mai întrebi?"

— Vă înconjoară confortul, strălucirea şi bogăţia, continuă pe un ton mai însufleţit maiorul, dar dacă-i adevărat ceea ce n-am căutat să aflu niciodată de la nimeni — vă dau cuvântul meu de onoare — dar am auzit fără să vreau cuvinte la auzul cărora am răspuns: „Minţi!" şi din care pricină am pedepsit pe cel ce le-a rostit, deci dacă ar fi adevărat că dumneavoastră suferiţi, că nu sunteţi fericită, atunci nu m-aş considera bărbat dacă n-aş avea curajul să vă spun: Doamnă, pe lumea aceasta mai există un om care suferă şi care-i la fel de nefericit ca şi dumneavoastră; zvârliţi această nenorocită avere şi curmaţi suferinţa a doi oameni, o suferinţă din cauza căreia îl veţi blestema şi pe lumea cealaltă în faţa Domnului pe omul care o pricinuieşte. Divorţaţi de el!

Timéa îşi duse mâinile la piept şi, ca un martir care păşeşte spre eşafod, ridică privirea îndurerată spre ceruri.

Toată durerea ascunsă în inima ei fusese răscolită în clipa aceea.

Văzând-o în starea aceea, Timár îşi lovi deznădăjduit fruntea cu pumnii şi-şi întoarse faţa de la deschizătura prin care putea spiona.

Timp de câteva clipe nu mai văzu şi nu mai auzi nimic. Dar după ce curiozitatea chinuitoare îl readuse în fâşia de lumină ce străfulgera întunericul şi privi din nou în cameră nu mai văzu nici o martiră: faţa Timéei era iarăşi liniştită.

— Domnul meu, începu ea, cu o voce domoală şi blândă, întorcându-se spre maior, faptul că am ascultat cuvintele

dumneavoastră e o dovadă că vă cred un om de onoare. Lăsaţi-mi credinţa aceasta şi nu mai puneţi niciodată o întrebare ca aceea de adineauri. Întrebaţi pe oricine dacă am avut vreodată măcar un cuvânt sau o lacrimă de nemulţumire. Împotriva cui? Împotriva soţului meu, care e cel mai bun, cel mai nobil om din lume? El m-a salvat de la moarte pe mine, o străină, o copilă; de trei ori a coborât în adâncul apelor, în faţa morţii, pentru a mă salva. Când eram o biată copilă naivă, batjocorită de toată lumea, el m-a apărat; din cauza mea a venit zilnic în casa duşmanului său de moarte; era îngrijorat din pricina mea, mă apăra. Când am ajuns o cerşetoare, o slujnică fără nici o avere, mi-a dăruit averea, mi-a cerut mâna şi m-a făcut stăpână în casa lui. Iar când mi-a întins mâna n-a glumit, nu s-a jucat cu mine.

Spunând acestea, Timéa se îndreptă grăbită spre un dulap zidit în perete şi deschise uşa cu violenţă:

— Priviţi aici, domnul meu! se adresă ea maiorului, desfăşurând trena brodată a unei rochii agăţate în dulap. Cunoaşteţi această rochie? E rochia pe care am brodat-o eu. Aţi văzut-o zi de zi în lungile săptămâni pe care le-am petrecut lucrându-i broderia; fiecare cusătură este un vis îngropat, o tristă amintire. M-au minţit că rochia aceasta va fi rochia mea de mireasă. Dar când am terminat-o, mi s-a spus: „Ei, acum dezbrac-o: e hărăzită unei alte mirese!" Ah! domnul meu, această lovitură mi-a rănit de moarte inima. Cu rana aceasta de nevindecat în suflet mă chinui de ani de zile. Şi-acum să mă despart de omul acela nobil care n-a venit la mine cu gândul să linguşească şi să adeneească, ci a aşteptat până ce un altul mi-a sfâşiat inima şi m-a călcat în picioare lăsându-mă pe jumătate moartă; şi-atunci a venit să mă ridice, să mă înalţe strângându-mă la pieptul său; să mă despart de omul care de-atunci n-a făcut altceva decât, printr-o supraomenească şi îngerească răbdare, să încerce a-mi alina durerea de moarte, să împartă cu mine suferinţa mea? Să mă despart de omul acela care nu are pe nimeni, în afară de mine, de omul pentru care eu reprezint întreaga lume, singura fiinţă care-l leagă de viaţă, singurul chip la vederea căruia obrazul lui întristat se înseninează? Să mă despart de omul acela pe care-l respectă şi îl

iubeşte toată lumea? Cum aş putea spune că-l urăsc? Eu, care sunt datoare să-i mulţumesc pentru tot ceea ce am, eu, care n-am adus ca zestre decât o inimă bolnavă care nu mai poate iubi?

Auzind cuvintele pătimaşe ale femeii, maiorul îşi acoperi faţa cu mâinile. Dar bărbatul de acolo, din spatele icoanei Sfântului Gheorghe? Nu trăia oare agonia balaurului ce-şi simte gâtlejul străpuns de suliţa arhanghelului?

Nu-i fu dat însă să simtă numai suliţa înfiptă în gîtlej, ci şi smulgându-i-se din rană vârful înfipt.

— Dar, domnul meu, continuă Timéa cu farmecul de netăgăduit al demnităţii feminine întipărit pe faţa-i imaculată, chiar dacă totul ar fi altfel decât aşa cum crede lumea despre Timár, chiar dacă ar fi un om decăzut sau ar deveni cerşetor, eu nu l-aş părăsi nici atunci. Şi mai ales atunci! Chiar dacă numele lui ar fi tăvălit în noroi, eu nu l-aş lepăda, ci aş împărţi cu el nenorocirea aşa cum am ştiut să împart strălucirea. Chiar dacă l-ar dispreţui o lume întreagă, eu îi datorez recunoştinţă veşnică. Dacă va fi pribeag, voi fi tovarăşul lui de pribegie. Dacă ar deveni tâlhar de codru, aş rămâne lângă el. Iar dacă ar vrea să-şi curme zilele, n-aş pregeta să mor alături de el.

(Ce-i asta? Balaurul din tabloul acela plânge?!)

Timéa socoti că mai are ceva de spus:

— În sfârşit, domnul meu, dacă aş afla lucrul acela care pentru orice femeie este cea mai crudă, cea mai amară jignire, dacă aş afla că soţul meu nu-mi este credincios, că iubeşte pe altcineva, aş spune: „Dumnezeu să binecuvânteze pe femeia care i-a dăruit fericirea de care eu l-am lipsit!" şi tot nu m-aş despărţi de el. Nu m-aş despărţi chiar dacă el însuşi ar dori acest lucru, nu m-aş despărţi niciodată pentru că eu ştiu ce datorez jurământului meu de credinţă, ştiu ce datorez conştiinţei mele.

Maiorul plângea şi el în hohote.

Timéa se opri să-şi recapete calmul. Apoi, cu o voce stinsă şi blândă, i se adresă iarăşi:

— Şi, acum, părăsiţi-mă pentru totdeauna. Lovitura de pumnal pe care aţi înfipt-o în inima mea cu mulţi ani în urmă a fost compensată prin această lovitură de sabie; iată de ce voi păstra

ca amintire această sabie ruptă. Ori de câte ori voi privi-o, mă voi gândi că aveţi un suflet nobil şi, cu ajutorul acestei amintiri, mă voi vindeca. Şi pentru că în anii aceştia lungi n-aţi căutat să-mi vorbiţi, să fiţi în preajma mea, aţi ispăşit faptul că odată, demult, mi-aţi vorbit şi aţi fost în preajmă-mi.

(În spatele icoanei Sfântului Gheorghe se auzi un zgomot ca şi când cineva ar fi plecat de-acolo.)

În clipa în care o zbughi prin uşa ascunsă în dulap, Timár se ciocni de o siluetă întunecată. Umbră în beznă? Fantomă? Sau vreun duh al răului?

— Ce-aţi auzit? Ce-aţi văzut?

Era Athalie.

Timár dădu la o parte silueta întunecată ce stătea pironită în faţa lui şi, prinzând-o cu o mână de umăr, o ţintui de zid şoptindu-i drept în ureche:

— Fii blestemată! Blestemată fie casa asta! Şi blestemată fie ţărâna celui care-o zidit-o!

Şi se repezi ca un nebun pe scări în jos.

Uşa Timéei se deschise şi din încăpere se revărsă o lumină palidă. În această lumină apăru silueta omului care pleca. Timéa sună. Se auzi îndată o voce ascuţită şi doamna Zófia se ivi înjurând: „Cine dracu' a stins felinarul de pe scară?" Apoi, luând o lumânare, lumină calea maiorului şi îl conduse pe scări. Athalie se lipi de uşa cămăruţei ascunse. Iar după ce plecară cu toţii şi totul se cufundă iarăşi în întuneric, ea rămase mult timp acolo, bolborosind cuvinte fără grai: buzele i se mişcau, dinţii îi scrâşneau, ochii i se roteau înfricoşător şi pumnii strânşi ameninţau.

Cine poate şti ce voia să spună?

PRIMA ÎNFRÂNGERE

SĂ FUGĂ? Dar unde? Asta-i întrebarea.

Orologiile din turnurile oraşului bat ceasurile zece, barierele sunt lăsate în faţa podului de pontoane pe care treci în insulă peste braţul mai îngust al Dunării, iar din insulă gheaţa este

singurul pod de trecere peste braţul mai lat. Acum însă nu se poate ajunge acolo fără a trezi toţi vameşii de la pod şi pe cei câţiva poliţişti de pe mal, iar aceştia au poruncă straşnică din partea şefului poliţiei ca între opt seara şi şapte dimineaţa să nu îngăduie nimănui trecerea peste gheaţă, chiar dacă ar fi însuşi papa de la Roma.

Se prea poate însă că ceea ce n-ar fi izbutit să obţină toate bulele marelui pontif să fi reuşit câteva bancnote cu ochiuri roşii scoase din buzunarul domnului Levetinczy, dar, a doua zi, tot oraşul ar fi aflat că omul de aur, singur şi cu o grabă neobişnuită, fugise din oraş în toiul nopţii trecând peste gheaţa plină de primejdii. Ar fi dat apă la moară clevetirilor din cauza cărora avusese loc duelul acela. Toată lumea ar spune: „Poftim! A fugit în America!" Iar Timéa ar afla toate astea.

Timéa!

Ah! cât de greu e să scape de numele acesta care îl urmăreşte pretutindeni!

N-are încotro, trebuie să se reîntoarcă în casa din strada Rác şi să aştepte acolo până se va lumina. Va fi o noapte cumplită!

Fără zgomot, ca un hoţ, deschise uşile care duceau spre camera sa. Ceilalţi locatari dormeau la această oră.

Ajunse în odaie, dar nu aprinse lumina. Se trânti pe canapea. Numai că în întuneric fantomele chinuitoare îl găseau mai lesne.

O, cum roşise chipul acela de alabastru!

Aşadar, totuşi, sub învelişul acela de gheaţă mocneşte viaţă şi doar razele soarelui îi lipsesc.

Pentru dânsa căsnicia e o iarnă veşnică, o eternă iarnă polară. Şi din această nenorocită ţară a gheţurilor nu există scăpare: Timéa îi este credincioasă.

Până şi rivalul său îi este prieten credincios, care nu pregetă să-şi rupă sabia în creştetul celui ce îndrăzneşte să calomnieze pe bărbatul femeii adorate.

Da, chiar şi în faţa lui trebuie să-şi plece capul. Trebuie să se înjosească atâta, încât pe acest om pe care-l urăşte, ştiindu-l un rival norocos, pe care-l desconsideră ştiindu-l un terchea-berchea, un coate-goale ce ciuguleşte din firimiturile afacerilor

privind aprovizionarea armatei, da, şi pe acest om trebuie să-l privească de-acum ca pe unul care îi este superior. Superior lui! Şi fără ca acest om să se fi înălţat cât de cât în ochii lumii!

Iar Timéa îl iubeşte pe omul acela şi sunt nefericiţi şi el, şi ea. Iar nefericirea amândurora are o singură cauză: că el, Timár, e un „om de aur".

E divinizat tocmai de cei care nu-l iubesc.

Nimănui nu-i trece prin gând să-l înşele, să-l fure, să-l defăimeze, să rupă o fărâmă din diamantul cinstei sale, ci, dimpotrivă, îl păzesc ca pe lumina ochilor.

Dar dacă cineva le-ar spune: „Toate acestea nu-s adevărate?!"

Ah, cu câtă patimă l-a lăudat soţia lui!

„Din slujnică m-a făcut stăpână!"

„Nu-i adevărat, tu erai stăpâna şi el sluga. Datorită averii tale a ajuns domn şi averea ta ţi-a dăruit-o."

„N-are pe nimeni în afară de mine! Eu sunt singura fiinţă la vederea căreia obrazul lui întristat se înseninează." „Nu-i adevărat. El a găsit dragostea şi fericirea în colţul acela ascuns de lume, unde te înşală, îşi calcă jurământul şi puţin îi pasă de credinţa ta!"

„Eu să-l dispreţuiesc pe acela pe care toată lumea îl respectă!"

Dar de ce-l respectă toată lumea? Pentru că nimeni nu ştie cine este!

Dacă ar şti, dacă s-ar descoperi ce se ascunde în sufletul său, ar mai spune oare soţia lui: „Chiar dacă ar fi târât în noroi, i-aş purta totuşi numele aşa cum l-am purtat când era plin de strălucire?"

Ar spune.

Timéa nu se va despărţi de el niciodată.

Ar spune: „Dacă m-ai făcut nefericită, acum suferă împreună cu mine!" Asta-i cruzimea îngerilor.

Dar dacă cineva i-ar dezvălui taina „Insulei nimănui"? Povestea Noémiei?

Ar spune: „Dumnezeu s-o binecuvânteze pe aceea care i-a dat fericirea de care eu l-am lipsit."

Aşa e Timéa.

Dar Noémi?

Ce face oare pe insula aceea pustie şi nelocuită de unde nu poate pleca din cauza generozităţii Timéei? Ce-o fi gândind oare acolo, în pustietatea aceea, pe vremea asta de iarnă mohorâtă, stând singură cu un copilaş în poală? Nu-i nimeni care să-i spună măcar un cuvânt de îmbărbătare; ce frică trebuie să-i fie de tâlhari, de fantome şi de sălbăticiuni în singurătatea aceea! Cum i se strânge inima gândindu-se la iubitul ei de departe, încercând să ghicească pe unde umblă el!

Ah! dacă ar şti!

Ah! dacă ar şti şi una, şi cealaltă cât de blestemat, cât de vinovat e cel care a adus nefericirea amândurora! Dacă s-ar găsi cineva să le spună?

Dacă!...

Cine ar putea fi străinul care s-a lăudat că va face acest lucru, omul care din această cauză a fost pălmuit şi lovit cu sabia în creştet de maior? Un ofiţer de marină străin? Cine poate fi acest duşman înverşunat? Nimeni nu are habar, deoarece, după ce a fost rănit, omul a dispărut din oraş.

Un gând tainic îi şopteşte că n-ar fi rău să fugă de omul acela.

Să fugă! Într-adevăr, această dorinţă o are din instinct. Nu se simte niciodată mai rău decât atunci când e nevoit să stea pe loc. Îndată ce părăseşte „Insula nimănui" nu mai poate prinde rădăcini nicăieri. În timpul călătoriilor, când se opreşte pe undeva să prânzească, n-are răbdare să aştepte la han până mănâncă şi caii, ci o ia la picior de-a lungul şoselei. Parcă îl goneşte cineva din urmă.

Ce-ar fi să-i ia pe Noémi şi pe Dódi, să se îmbarce pe un transatlantic şi să facă înconjurul lumii? Să călătorească împreună departe, departe, bătând drumurile necunoscute ale continentelor?

Dar Timéa?

Pentru dânsul numele ei este tot una cu naufragiul.

În oceane există un curent cald care porneşte de la Ecuator spre pol, iar din regiunile polare, aisbergurile coboară până la Ecuator. Timár se gândea că a săvârşit o nebunie făcând din sufletul său un asemenea ocean.

Nu putea să adoarmă. Ceasul arăta miezul nopţii. Până la ivirea zorilor mai sunt încă şapte ore lungi. Încă şapte ore de gânduri fără capăt!

În cele din urmă, se hotărî totuşi să aprindă o lumânare.

Pentru durerea de inimă există un leac ce-i domoleşte zvâcnetul. Preocupările prozaice sunt uneori mai eficace decât opiul sau degeţelul[1]. Cine are mult de lucru n-are răgaz să mai simtă durerile inimii. Comercianţii se sinucid rareori din cauza unor decepţii amoroase. Grija afacerilor are efectul unei binecuvântate băi de picioare care activează sângele, silindu-l să părăsească organele mai nobile.

Timár luă scrisorile ce se găseau pe biroul său, strânse teanc sub un balaur de bronz. Agentul său principal avea obiceiul să pună acolo toate scrisorile pe care el trebuia să le vadă sau care cereau o rezolvare din partea lui. Unele se plimbaseră prin Baja, Levetinc, Viena, Triest, căutându-l pe destinatar prin toate reşedinţele sale temporare pentru ca, în sfârşit, să revină obosite de atât umblet la domiciliul principal, din Komárom, dovedind, fără îndoială, că timp de o jumătate de an Timár nu dăduse pe la nici una din sucursalele sale. Dacă n-ar fi fost înconjurat de oameni cinstiţi, putea să fie amarnic înşelat şi furat de toţi. Pe câteva scrisori Timéa însemnase ceea ce hotărâse în lipsa lui şi ce urma să se facă mai departe.

Iarăşi Timéa!

Mihály deschise scrisoare după scrisoare şi se adânci în citirea lor. Toate conţineau veşti îmbucurătoare. Timár îşi aduse aminte de Polycrates[2] care, pentru că nu pierdea niciodată, nimic, ajunsese în cele din urmă să-i fie frică de marele său noroc.

Averea lui Timár era într-o continuă creştere. O parte stătea stocată şi începea să fie nefolosită. Binefacerile nu pot epuiza

---

[1] *Digitalis purpurea* – plantă otrăvitoare din care se extrag tonice cardiace.

[2] Tiran din insula Samos (557–522 î.e.n.) atât de norocos, încât a stârnit invidia zeilor. Ca să-i împace, şi-a aruncat inelul în mare, dar pescarii l-au găsit în stomacul unui peşte.

toate câştigurile neaşteptate. Orice afacere îi reuşea. Orice afacere pornită în numele lui se transforma în aur.

Până şi o simplă bucată de hârtie devenea o hârtie de valoare din clipa în care firma lui îşi punea antetul pe dânsa.

Ce sta oare la baza tuturor acestor succese fără precedent?

Un secret despre care nimeni nu ştie nimic; nimeni în afară de Timár însuşi!

Cine a văzut comorile lui Ali Ciorbadji revărsându-se în cabina aceea întunecoasă?

Doar el şi... luna. Aceasta era însă un complice desăvârşit. A văzut ea altele şi mai şi...

Dar hypomoclionul[1] rânduielilor lumii este ca păcatul săvârşit să nu se afle niciodată. În acest caz rezultatul poate însemna strălucire, mărire şi cinste.

E cu neputinţă!

Mihály, cu firea lui sensibilă şi cu judecata-i sănătoasă, simţea că acest noroc nemaipomenit, al cărui miez era atât de putred, trebuia ca mai devreme sau mai târziu să se prefacă în cenuşă — asta fără doar şi poate. Şi ar fi fost nespus de bucuros să vadă nimicindu-se jumătate din averea sa: ar fi dat chiar tot, numai să poată şti că socotelile sale cu soarta sunt încheiate. Simţea însă că ispăşea tocmai pentru că toată bogăţia sa, toată puterea, faima şi iluzoria sa fericire familială erau doar o crudă ironie a sorţii. Se afla îngropat sub toate acestea şi nu se mai putea înălţa la fericirea unei vieţi adevărate, al cărei scop erau Noémi şi Dódi. Abia după ce îi murise primul copilaş, înţelesese cu adevărat ce mult însemna un copil pentru dânsul. Acum când se născuse cel de al doilea, înţelesese şi mai bine. Dar Timár nu poate fi al lor. El zace îngropat sub un morman de aur şi nu poate să iasă de-acolo; treaz fiind, îşi aminteşte ceea ce a visat în coşmarul acela pe vremea când zăcea pe insulă bolnav de febră tifoidă: se vede îngropat de viu într-un mormânt plin cu aur având drept căpătâi o placă de marmură pe care sunt scrise toate faptele lui bune, iar deasupra acesteia — o statuie de alabastru sortită să stea acolo

[1] Punctul de sprijin al unei pîrghii (gr.).

în veci: Timéa. O cerşetoare cu un copilaş în braţe se-apropie să culeagă flori de lămâiţă de pe mormânt. E Noémi. Cel îngropat de viu se zbate, dar nu poate să strige: „Noémi, dă-mi mâna şi scoate-mă din mormântul acesta de aur!... "

Timár continuă să citească scrisorile. Printre acestea, iată una trimisă de agentul său din Brazilia. Întreprinderea maghiară pentru exportul făinii — idee la care Timár ţinea foarte mult — se dezvolta minunat. Până şi această afacere contribuise la ridicarea şi la îmbogăţirea lui.

Şi, deodată, îşi aminti că în clipa când coborâse treptele, poştaşul îi dăduse o scrisoare ce venea de peste ocean. O vârâse în buzunar; cu totul alte gânduri clocoteau atunci în mintea lui. O căută în buzunar. Acelaşi agent comercial din Brazilia îi scria şi această scrisoare ce sosea în urma veştilor îmbucurătoare cuprinse în cealaltă. Conţinutul epistolei era următorul:

Domnule!

După ce v-am expediat ultima mea scrisoare, o gravă nenorocire s-a abătut asupra firmei noastre. Protejatul dumneavoastră, Krisztyán Tódor, ne-a înşelat cât se poate de mârşav, pricinuindu-ne pierderi însemnate. Nu suntem vinovaţi. Ani de-a rândul s-a arătat a fi un om atât de cinstit, de inteligent şi sârguincios, încât ne-a inspirat cea mai mare încredere. Avea salariu şi tantieme atât de mari, încât nu numai că a trăit la largul său, dar a făcut şi economii investindu-şi banii la noi, să-i producă dobândă. Dar omul acesta e cel mai mare escroc şi cel mai primejdios şarlatan care poate să existe pe lume. În timp ce depunea la noi mici sume pentru a lăsa impresia că face economii, a furat fără pic de ruşine firma noastră, a sustras mandate poştale, a falsificat facturi, a măsluit un număr de poliţe profitând de faptul că era învestit de dumneavoastră cu procură, aşa încât paguba pricinuită de el se ridică la zece milioane de reis[1].

Timár scăpă scrisoarea din mână.

Zece milioane de reis! Aproximativ 100 de mii de forinţi! Iată inelul pe care Polycrates l-a zvârlit în mare!

Continuă să citească:

[1] Monedă braziliană.

Dar pentru noi, mult mai dureroasă decât paguba materială este fără îndoială escrocheria comisă de el: făina trimisă de dumneavoastră în ultimii ani a amestecat-o cu făină de Louisiana — o făină mult mai uşoară — urmărind prin asta să mărească deverul, aşa că, prin această şarlatanie yankee, a stricat pentru ani de zile creditul de care se bucura făina maghiară; i-a adus prejudicii atât de mari încât nu ştim dacă vom mai reface vreodată acest credit.

„Asta-i deci prima înfrângere!" gândi Timár. Şi cea mai gingaşă pentru acest om de afaceri. Primise lovitura tocmai acolo unde socotea că era de neînfrânt! Cu ceea ce se mândrea într-adevăr, întreprindere pentru care primise titlul de consilier regal!

Începea să se năruie edificiul acela splendid construit de Timéa.

Iarăşi Timéa!

Timár se grăbi să continue citirea scrisorii:

Krisztyán Tódor a fost târât pe acest drum de femeile uşuratice pe care le-a cunoscut aici. Pentru un străin venit în climatul nostru, asta-i cea mai periculoasă ispită. A fost, desigur, arestat de îndată, dar din banii furaţi nu s-a găsit nimic asupra lui; o parte i-a risipit prin cazinouri sau au încăput pe mâna creolelor ce mişună pe aici; n-ar fi de mirare să fi ascuns o parte din bani, nădăjduind că, după ce va fi eliberat, o să intre în stăpânirea lor; dar poate să aştepte mult şi bine; tribunalul de aici l-a condamnat definitiv la cincisprezece ani de galere.

Timár nu a mai putut continua să citească; aruncă scrisoarea pe birou, apoi se sculă şi începu să se plimbe în sus şi în jos prin cameră.

„Cincisprezece ani de galeră! Cincisprezece ani să stai legat cu un lanţ de banca galerei şi în acest amar de vreme să nu vezi altceva decât cerul şi apa! Fără nici o nădejde, fără nici o mângâiere, să înduri cincisprezece ani soarele arzător, să înjuri marea veşnic agitată şi să blestemi cruda, eterna omenire! Când i se va da drumul va fi un om bătrân! De ce trebuiau să se întâmple toate astea? Pentru ca domnul Timár Mihály de Levetinczy să nu fie tulburat de nimeni acolo, pe «Insula nimănui», unde gusta din cupa fericirii neîngăduite. Pentru ca nimeni să nu-i poată dezvălui Timéei numele Noémiei, iar Noémiei pe cel al Timéei.

Când l-ai trimis pe Tódor în Brazilia nu te aşteptai să se întâmple una ca asta? Ba! Mizai pe faptul că ispitele ce-i vor ieşi în cale vor face din el un criminal. Nu l-ai ucis atunci, aşa cum un bărbat adevărat îşi ucide în duel rivalul care stă în calea dragostei sale; te-ai prefăcut că-i porţi o grijă părintească şi l-ai trimis peste mări şi ţări! Cincisprezece ani de zile vei vedea mereu înaintea ochilor agonia lui. Căci îl vei vedea mereu, cu ochii minţii, cum brăzdează mările pământului."

Camera nu fusese încălzită pentru noapte; se făcuse frig şi pe geamuri apăruseră flori de gheaţă; cu toate acestea, umblând încoace şi încolo prin mica încăpere, Timár nu prididea să-şi şteargă sudoarea ce-i îmbrobonea fruntea.

Aşadar, pe cine voia să-l ajute, îl nefericea. Mâna lui era blestemată! Cândva se amăgise măgulindu-şi amorul-propriu la gândul că era destul să întindă mâna cuiva, ca să-l facă fericit; că-l ajuta şi pe cel mai decăzut să se îndrepte şi să ajungă om cinstit.

Şi-acum iată cea mai înspăimântătoare dezminţire.

Blestem şi suferinţă se alege de tot ce ating degetele sale!

Femeia pe care a adorat-o e nefericită, iar durerea aceasta e împărtăşită de prietenul său, de omul căruia i-a furat-o într-un mod atât de perfid.

La rândul ei, cealaltă femeie, a cărei dragoste a furat-o şi căreia acum nu-i poate găsi un loc în rândul lumii, are inima zdrobită şi suferă cumplit.

Iar omul acela va auzi timp de cincisprezece ani zăngănitul cătuşelor sale!

O, ce noapte plină de groază! Oare nu se mai face odată ziuă?

Timár începe să se simtă în camera aceea ca într-o temniţă, ca într-un cavou.

Scrisoarea mai avea însă şi un post-scriptum.

Timár se întoarse la masă să citească mesajul până la capăt. În post-scriptumul datat cu o zi mai târziu scria:

Chiar acum am primit o scrisoare din Port-au-Prince prin care sunt informat că trei condamnaţi de pe galera unde îşi ispăşea pedeapsa puşcăriaşul nostru au evadat, luând cu dânşii şi o barcă. Autorităţile îi urmăresc. Tare mă tem că şi omul nostru se află printre ei.

La citirea acestor rânduri, o frică de nedescris îl cuprinse pe Timár. Până acum transpirase, acum tremura; răcori în loc de călduri.

Privi înfricoşat în juru-i. De ce i-e teamă? Se află singur în cameră şi totuşi se simte înfricoşat ca un copil căruia i s-a împuiat capul cu poveşti cu bandiţi.

Nu mai are linişte nici aici în odaie.

Îşi scoase pistoalele din buzunarul şubei şi le cercetă dacă erau încărcate. Încercă, de asemenea, stiletul ascuns în baston să vadă dacă lama ieşea cu uşurinţă.

Trebuie să fugă!

Mai e până la ziuă: straja a strigat abia ora unu după miezul nopţii. E cu neputinţă să aştepte aici ivirea zorilor.

Doar se poate trece pe malul dinspre Szöny şi fără pod; în susul insulei, Dunărea e îngheţată în întregime. Şi-i o nimica toată pentru cineva pe care noaptea întunecoasă şi podul de gheaţă necunoscut îl înspăimântă mai puţin decât această lumânare ce abia pâlpâie şi această scrisoare ce-i tulbură sufletul!

Ţine scrisoarea deasupra flăcării şi o lasă să ardă.

După aceea stinge lumânarea pentru ca nici scrisoarea, nici flacăra lumânării să nu-l mai înspăimânte.

Iese apoi din cameră pe dibuite. Dar abia închide poarta că deodată îl străfulgeră un gând: nu cumva din cauza scrisorii pe care a aruncat-o jos a luat foc ceva? Se reîntoarce. Scântei strălucitoare aleargă ca nişte gânduri de groază şerpuind care încotro pe hârtia ce se preface în scrum. Aşteaptă până ce dispare şi ultima luminiţă şi întunericul devine de nepătruns. Şi-atunci porneşte prin beznă. În timp ce trece prin vestibul şi prin coridor, groaza aceea de nedescris îl întâmpină pretutindeni, îl înconjoară, îl urmăreşte. Ridică mâna stângă în dreptul capului, în timp ce cu dreapta strânge stiletul... Deşi nimeni nu-i iese în cale şi nimeni nu se furişează pe urmele lui.

Abia când se vede în stradă respiră uşurat şi îşi recapătă sângele-rece.

Între timp a nins. Zăpada scârţâie sub paşii săi, care grăbesc de-a lungul străzii Rác spre malul Dunării, acolo unde se află debarcaderul morii.

GHEAŢA

DUNĂREA ERA ÎNGHEŢATĂ până departe, spre Pozsony[1], astfel că se putea traversa pe oriunde. Pentru a trece de la Komárom la Új-Szöny, trebuia să se meargă mult în susul apei, dincolo de pintenul insulei, deoarece acolo se găseau nişte bancuri de nisip, unde, în timpul verii, se spăla aur; sloiurile îngrămădite aici formau o barieră greu de trecut.

Timár îşi făcu planul să traverseze când va zări dealul de la Monostor, în vârful căruia se afla vila lui; aşadar, se îndreptă glonţ într-acolo.

Dar iată că se ivi un musafir nepoftit care-i încurcă socotelile: ceaţa. Timár se aşteptase să fie o noapte înstelată, însă înainte de a ajunge pe malul Dunării se lăsă ceaţa. Mai întâi, se lăsă ca o abureală subţiratică şi străvezie, dar, îndată ce Timár păşi pe gheaţă şi începu să-şi dibuie drumul, pâcla deveni atât de groasă, încât abia putea să vadă la doi-trei paşi.

Dacă ar fi stat să asculte măcar o clipă glasul raţiunii, Timár s-ar fi întors numaidecât şi ar fi căutat să regăsească malul pe care-l părăsise; dar el încheiase demult socotelile cu acest glas; ştia doar atât: că trebuie cu orice chip să ajungă pe malul celălalt.

Chiar dacă nu s-ar fi lăsat ceaţă, noaptea era întunecoasă, iar Dunărea, de îndată ce trecea de insulă, se lăţea mult şi era nespus de greu s-o traverseze pe gheaţă. Sloiurile încălecate unele peste altele formau nenumărate bariere de-a lungul şi de-a latul; uneori, ele luau forme capricioase alcătuind lanţuri de munţi înalţi de câţiva stânjeni ce se ridicau din masa de gheaţă zgrunţuroasă.

Tot ocolind barierele, Timár îşi dădu seama că se rătăcise. Mergea de mai bine de o oră; ceasul său de buzunar arăta trei fără un sfert; trebuia demult să fi ajuns pe celălalt mal! Probabil că pierduse direcţia.

Se opri să asculte. Tăcerea nopţii învăluia totul. Probabil că în loc să se apropie de satul aflat pe celălalt mal, se îndepărtase şi mai mult. Nu se auzea nici măcar lătratul câinilor.

---

[1] Bratislava.

Gândindu-se că în loc să traverseze Dunărea mersese în lungul ei, se hotărî să-şi schimbe direcţia. Doar Dunărea nu era nicăieri mai lată de două mii de paşi, mergând mereu în aceeaşi direcţie, trebuia să ajungă neapărat pe un mal.

Numai că, învăluit de întunericul nopţii şi de ceaţă, omul nu poate şti dacă păstrează direcţia. O barieră de gheaţă care trebuie ocolită îl sileşte vrând-nevrând să şi-o schimbe, să meargă în zigzag, să se întoarcă din nou pe-acolo pe unde a mai trecut o dată; uneori, când nimereşte drumul cel bun şi trebuie să mai facă doar câţiva paşi pentru a ajunge la mal, se răzgândeşte aşa, din senin, se abate din drum şi se afundă din nou în labirintul vrăjit al gheţii.

Trecuse de ora cinci; se împlineau patru ceasuri de când umbla fără-ncetare pe Dunărea îngheţată. Timár se simţea vlăguit. Noaptea trecută nu dormise şi cât fusese ziua de lungă nu mâncase nimic; în schimb, avusese parte de chinuri îngrozitoare.

Se opri din nou să asculte. Din clipă în clipă trebuia să audă clopotele pentru utrenie. Dangătul lor va răzbate fie tălăzuind dinspre oraş, fie dinspre sat.

Ciudată ironie a sorţii! Glasul cucernic al clopotelor, care se adresează numai credincioşilor, uneori este dorit de eretic sau păgân, iar acum, iată un fugar certat cu Dumnezeu care abia aşteaptă să-l audă.

Nu trecu mult şi Timár auzi ceea ce aştepta. Băteau clopotele din Komárom. Dangătul lor venea exact din spatele lui. Prin urmare, cel mai bun lucru era să se întoarcă puţin spre dreapta şi să se-aştearnă din nou la drum; în felul acesta avea în faţă malul dinspre Szöny.

Dar, de data asta, clopotele îl păcăliră. Îl trimiseră şi mai departe de-a lungul Dunării. Curând se poticni dând peste o porţiune de gheaţă presărată cu sloiuri bulucite claie peste grămadă, unele înălţându-se oblic, altele drept; fu nevoit să înainteze printre ele căzând, căţărându-se, alunecând, ba pe alocurea târându-se în patru labe; cu toate acestea, malul nu se zărea nicăieri. Nu îndrăzni să strige. Singurul zgomot pe care-l auzi fu croncănitul ciorilor care zburau pe deasupra lui fără să le poată vedea.

Unica nădejde ce-i mai rămăsese era să aştepte ivirea zorilor şi să afle, uitându-se la soare, în ce parte se află răsăritul. Aflând acest lucru, ca marinar putea să-şi dea seama încotro curge Dunărea.

Dacă ar fi dat de vreo copcă, ar fi văzut încotro curge şi-atunci ar fi ştiut în ce direcţie să meargă. Dar crusta de gheaţă era pretutindeni la fel de groasă şi era peste poate s-o spargă fără a avea un topor la îndemână.

Zorile începură să mijească şi încet-încet se lumină de ziuă, dar din pricina ceţii lăptoase soarele nu se putea zări încă.

De mers însă trebuia să meargă; popasul pe gheaţă e plin de primejdii.

Trecuse de ora nouă şi el tot nu găsise malul.

Iată însă că pentru câteva clipe ceaţa se subţie şi Timár zări discul luminos al soarelui ca o faţă albă, palidă şi mată, o umbră a adevăratului soare.

Văzduhul părea împestriţat cu nenumărate ace strălucitoare ce sclipeau şi se vălmăşeau formând o pâclă tulbure ce-ţi lua ochii. Putea deci să se orienteze. Dar n-avu noroc: soarele se ridicase sus şi deci poziţia lui nu mai indica răsăritul.

În schimb, îi arătă altceva.

Privind în jur, în semiobscuritatea ceţii scânteietoare, lui Timár i se păru că undeva, departe, în dreapta, ceaţa aproape străvezie lasă să se vadă conturul unui acoperiş de casă.

Unde-i casă, acolo-i şi pământ. Porni deci într-acolo.

Dar luminozitatea aceea ţinu doar câteva clipe; un nou val de ceaţă alburie se lăsă peste întinsurile de gheaţă şi Timár începu din nou să orbecăiască. Acum însă avu grijă să nu-şi mai greşească ţinta. Porni drept într-acolo. Şi într-adevăr, de data aceasta nu mai greşi; nu peste mult timp, acoperişul casei se ivi iarăşi de după perdeaua deasă de negură. Se găsea la o depărtare de cel mult treizeci de paşi. În sfârşit, ajunse aproape de ea.

Când fu însă la zece paşi îşi dădu seama că-n faţa lui se afla o moară.

Sloiurile o smulseseră din adăpostul ei de iarnă sau o surprinseseră încă neancorată şi o târâseră la vale, până aici. Avea carena retezată în două de muchiile tăioase ale gheţurilor — retezată

mai frumos decât ar fi putut s-o facă cel mai iscusit dulgher — roata îi era ţăndări, iar locaşul morii înţepenit într-un adăpost de gheaţă ale cărui margini o înconjurau ca nişte parapete.

Timár se opri uluit în faţa acestei arătări. Totul i se încâlci în minte, aşa cum li se întâmplă celor care încep să creadă în năluciri.

Îşi aminti pe neaşteptate de moara scufundată în vârtejul de la Perigrada.

Ceea ce i se arătă ochilor nu-i oare fantoma morii aceleia care, acum când viaţa lui se apropie de sfârşit, vine să-l sperie şi poate chiar să-l înhaţe?

Să-l înhaţe, să-l înghită o casă sortită pieirii, o moară ciopârţită şi încleştată de sloiuri?

Un instinct chinuitor îl îndemna pe Timár să intre în moară. Zăvorul uşii fusese rupt — probabil din cauza zdruncinăturilor pricinuite de gheaţă — aşa că uşa stătea larg deschisă. Intră. Mecanismele morii erau nevătămate, de aceea Timár aştepta parcă s-apară stafia unui morar care să răstoarne grâul în gârlici.

Pe acoperiş, pe grinzi şi pe prichiciuri, ciorile stăteau ciopor. Văzându-l că se apropie, câteva îşi luară zborul, dar imediat altele se aşezară în locul lor. Celelalte nici nu-l băgară în seamă.

Timár era mort de oboseală. Mersese mai mult de opt ore pe gheaţă fără să se odihnească şi puterile îl sleiseră din pricina obstacolelor întâlnite în cale; era lihnit de foame, cu nervii răscoliţi, iar frigul îi amorţise degetele mâinilor şi picioarelor.

Se aşeză obosit pe una din grinzi.

Ochii i se închiseră numaidecât.

Şi îndată ce închise ochii se văzu pe prova corabiei *Sfânta Barbara*, cu ţapina în mână, iar lângă ei — fata cu chipul alb. „Pleacă de aici!" îi strigă el. Vasul goneşte la vale spre cascadă şi în faţă se înalţă o barieră de spumă. „Du-te în cabină!" Dar fata nu se mişcă. Şi-n clipa următoare, vasul se scufundă în valuri.

Timár căzu pe duşumea şi se trezi. Abia atunci îşi dădu seama în ce primejdie se afla.

Dacă adormea acolo, îngheţa cu siguranţă. Era, fără îndoială, cea mai lesnicioasă cale de sinucidere. Timár mai avea însă de rostuit ceva pe lumea aceasta. Încă nu-i bătuse ceasul.

Ce ar spune oare oamenii dacă, a doua zi, l-ar găsi pe Timár Mihály de Levetinczy înghețat într-o moară împresurată de gheţuri? Cum ajunsese acolo? Ah, ce taină ar rămâne în urmă-i!

Nu, nu voia să moară de-o moarte atât de stupidă!

Ieşi afară din moară.

Ceaţa era atât de deasă, încât nu vedea nimic. Parcă se înnoptase din nou. Până şi suspinul care ar fi vrut să se înalţe spre cer ar fi fost înghiţit de vălătucii de negură grei şi pâcloşi, nelăsându-l să răzbată către înălţimi. Nici ţipenie de om, nici o vietate; omul aflat într-un asemenea loc pare înmormântat în nori.

Dar oare prin apropiere nu se află nici o vietate care să-i vie în ajutor?

Ba da.

Când fusese smulsă de sloiuri, moara era înţesată de şoareci; aceştia aşteptaseră până ce gheţurile se opriseră şi-apoi, părăsind moara, dibuiseră drumul spre uscat. Liniuţe lungi — urmele paşilor lor minusculi — se mai vedeau încă pe stratul subţire de zăpadă.

Timár zări aceste urme. Şi iată că cel mai mic dintre mamifere îl călăuzi spre mal pe înţeleptul şi puternicul om!

După o jumătate de ceas ajunse la ţărm puţin mai sus de Új-Szöny. Aici găsi drumul de ţară, apoi hanul unde-şi lăsase trăsura. Negură înaintea sa, negură în urmă-i; nimeni nu văzu de unde se ivise.

Sosit la han, înfulecă un castron întreg cu piftie din picioare de vacă, ce fusese pregătită pentru căruţaşi, bău o cană cu vin şi-apoi dădu poruncă să se înhame caii, se culcă în trăsură şi dormi toată ziua visând că merge întruna pe gheaţă; iar când trăsura se zdruncina prea tare, tresărea din somn, speriat că gheaţa se rupsese şi că se cufunda în adâncuri.

Deoarece plecase târziu din Szöny, ajunse la conacul său din Füred abia în noaptea următoare. Ceaţa îl însoţi tot drumul şi din cauza ei nu putea zări nici lacul Balaton.

În cursul aceleiaşi nopţi chemă pescarii; aceştia îl înştiinţară că tocmai se pregăteau ca în dimineaţa următoare să înceapă

pescuitul sub gheaţă. Timár spuse pivnicerului cât vin şi cât rachiu de tescovină să pregătească pentru pescari.

Bătrânul Galambos, starostele pescarilor, îi dădea asigurări că vor avea o pradă deosebit de bogată. Timár se interesă de semnele pe care îşi întemeia presupunerile.

Primul semn bun era că lacul îngheţase mai devreme decât altădată şi cu puţin înainte de bătaia peştelui, când peştii se adună cu duiumul în golf. Dar semnul cel mai bun era că sosise domnul Levetinczy în persoană. Doar de, norocul era tovarăşul său nedespărţit!

„Norocul mi-e tovarăş!...", repetă Timár în gând, oftând amarnic.

— Aş putea să pun rămăşag, urmă Galambos, că mâine o să-l prindem chiar pe regele şalăilor.

— Cine mai e şi ăsta?

— Ehe, un şalău bătrân; îl cunoaşte fiecare pescar de pe Balaton; un şalău care a vizitat toate năvoadele, dar nimeni n-a izbutit să-l înhaţe, fiindcă, de-ndată ce-şi dă seama că e în primejdie, începe să-şi sape cu coada o groapă pe fundul nisipos al lacului şi se ascunde într-însa, strecurându-se pe sub plasă. E un bandit nemaipomenit de şmecher, se dă şi un premiu ăluia care o să-i vie de hac, pentru că nemernicul ăsta singur-singurel ucide atâţia peştişori cât trei pescari laolaltă. O dihanie mare cât toate zilele. Când înoată mai la suprafaţa apei, mai-mai să crezi că-i morun. Eu zic că mâine îl prindem şi pe Măria Sa.

Timár nu-l contrazise. Trimise oamenii la casele lor şi se culcă şi el.

Abia acum simţi cât de vlăguit era.

Dormi mult, cufundat într-un somn adânc, sănătos, fără vise. Când se trezi era pe deplin refăcut.

Zbuciumul său sufletesc parcă îmbătrânise şi el cu un an de zile. I se părea că trecuse nespus de mult de alaltăieri şi până azi.

Nu se luminase încă de ziuă; surprins, privi florile de gheaţă de pe geamul în care bătea lumina lunii. Vasăzică se înseninase.

Se sculă repede şi, aşa cum avea obiceiul, se spălă pe tot corpul cu apă rece ca gheaţa, apoi se îmbrăcă şi ieşi grăbit să vadă Balatonul.

Balatonul îngheţat oferă o privelişte încântătoare, mai ales în primele zile.

Acest uriaş lac nu îngheaţă ca fluviile: pe suprafaţa lui nu se aglomerează fel de fel de sloiuri sau bucăţi de gheaţă; lacul încremeneşte pe neaşteptate într-un moment când suprafaţa apei e liniştită şi limpede precum cristalul, iar în zori poţi zări oglinda sclipitoare a apei pe întinderea nesfârşită a lacului.

Când razele lunii cad pieziş pe ea, oglinda pare de argint. N-are nici o fisură; pare turnată dintr-o bucată.

Doar urmele carelor ce trec din satele îngrămădite pe amândouă malurile se încrucişează ca nişte linii geometrice desenate pe-o uriaşă întindere de sticlă. Schitul cu două turle de pe promontoriul de la Tihány se vede cu turlele în jos, dar tot aşa de limpede ca în realitate.

Lui Timár îi plăcea să contemple îndelung această privelişte de basm.

Pescarii ce se apropiau îl treziră însă din visare; aduceau năvoadele, răngile, sculele de spart gheaţa, spunând că la răsăritul soarelui trebuie să-nceapă pescuitul.

Adunându-se toţi, se aşezară în cerc şi starostele începu un cântec pios: *„Doamne, cine e vrednic să intre în sfântul tău lăcaş?"* Pescarii îi ţinură isonul. Timár se îndepărtă de dânşii; el nu putea să se roage lui Dumnezeu. Şi cum ar fi putut el să se roage de Acela care ştia tot şi pe care nu l-ar fi putut păcăli cu o rugă?

Dar cântecul pescarilor răzbătea cale de două mile peste gheaţa netedă, iar de pe maluri ecoul îngâna şi el psalmi.

Timár înaintă mult spre mijlocul lacului pe oglinda de gheaţă.

Se crăpa de ziuă, luna pălise şi tot văzduhul era trandafiriu. Uriaşa oglindă de gheaţă îşi schimbă şi ea ca prin farmec culoarea, încât părea despărţită în două: o parte se colorase în violet şi arămiu, pe când cealaltă — cea dinspre răsărit, învecinată zorilor purpurii — continua să rămână albastră.

Farmecul acestui fenomen sporea pe măsură ce văzduhul se lumina; stacojiul şi auriul cerului se răsfrângeau dublându-se în limpezimea oglinzii; iar când din ceaţa liliachie-brună a zării se înalţă globul învăpăiat al soarelui, înconjurat de o pâclă strălucitoare de culoarea focului şi cătă în jos spre întinderea de gheaţă sclipitoare, se putea zări o priveliştе atât de fermecătoare, cum nu-ţi poate oferi nici o mare din lume, nici o oglindă mişcătoare a valurilor; ai impresia că doi sori adevăraţi răsar în acelaşi timp pe două ceruri adevărate.

Şi de îndată ce se eliberează de ceaţa aceea cafenie, soarele începe să-şi risipească razele.

Iscusitul pescar Galambos îi strigă lui Timár, care se afla mai departe:

— Ei, acu-acu o s-auzim ceva! Să nu vă speriaţi! Hei-hop!

„Să mă sperii?" se întrebă Timár în gând şi, neîncrezător, ridică din umeri.

Ce putea să-l mai sperie pe lumea asta? Răspunsul veni însă curând.

Îndată ce soarele îşi îndreptă primele raze spre oglinda Balatonului încremenit, gheaţa începe să scoată sunete ciudate; parcă mii şi mii de strune metalice ar plesni pe harpa unei zâne. E un fenomen ce aminteşte de pietrele cântătoare din care sunt ciopliţi coloşii lui Memnon[1], numai că sunetele gheţii parcă nu mai contenesc. Sunetele misterioase devin din ce în ce mai puternice — zânele de-acolo, de jos, din fundul apelor, lovesc cu străşnicie strunele harpelor — apoi deodată încep să răsune pocnituri ascuţite, din ce în ce mai puternice, ajungând să aibă tăria unor împuşcături; şi la fiecare pocnet, la fiecare trosnitură, pe întinderea gheţii lucioase şi netede ca sticla se ivesc sumedenii de crăpături sclipitoare: nesfârşita întindere de gheaţă trosneşte în lung şi-n lat, mereu-mereu, pentru ca până la urmă să se transforme într-un uriaş mozaic alcătuit din aglomerări de miliarde de cuburi, pentagoane şi prisme cu suprafeţe sclipitoare ca nişte oglinzi.

[1] Statui în Egiptul antic, care la răsăritul soarelui emiteau sunete melodioase.

Acesta-i fenomenul care dă naştere acelor sunete.

Dacă le auzi pentru prima oară, fără-ndoială că-ţi simţi inima zvâcnind.

Toată întinderea aceea uriaşă de gheaţă murmură, sună şi răsună sub picioarele tale. Tunetele se vălmăşesc cu susur de chitară. Câte o plesnitură aduce a bubuit de tun şi hăuitul ei răsună până hăt-departe, la câteva poşte.

Şi în vremea asta pescarii îşi întind liniştit năvoadele pe spinarea gheţii care tună, iar în depărtare vezi căruţe cu fân trase de câte patru boi trecând alene peste lac. Oamenii şi animalele au izbutit să se obişnuiască cu gâlceava zgomotoasă a gheţii, care nu conteneşte până la apusul soarelui.

Starea sufletească a lui Mihály fu adânc înrâurită de acest fenomen necunoscut. El bănuise şi îndrăgise întotdeauna ceea ce s-ar putea numi „marea viaţă" a naturii. Având o fire sensibilă, Timár credea că tot ceea ce există sub soare — vântul, furtuna, fulgerul, însuşi pământul, luna şi stelele — e animat de-o conştiinţă proprie. Dacă ar putea cineva să înţeleagă ce vrea să spună acum gheaţa de sub picioarele noastre!

Deodată, răsună un bubuit atât de năprasnic, de parcă o sută de tunuri ar fi tras în aceeaşi clipă sau de parcă ar fi făcut explozie o mină. Toată întinderea de gheaţă se clătină şi se zgudui. Efectul acestui tunet fu înspăimântător: între malul dinspre Füred şi până la Tihányè platforma de gheaţă crăpase de-a curmezişul pe o lungime de trei mii de paşi, iar de-a lungul crăpăturii începu să se caşte o deschizătură lată de un stânjen.

— Crapă gheaţa! Crapă gheaţa! strigară pescarii şi, părăsindu-şi năvoadele, începură s-alerge într-acolo.

Timár se afla abia la doi stânjeni de spărtură. Văzuse când se produsese. Forţa aceea neînchipuit de puternică ce izbutise să despice în două blocul de gheaţă îi zgâlţâise genunchii. Rămăsese încremenit, ameţit de măreţia fenomenului.

Pescarii îl treziră din uluire. Îi explicară că oamenii de prin partea locului numesc aceste spărturi *rianas* — cuvânt necunoscut în altă parte, că spărtura constituie o mare primejdie pentru călătorul care traversează lacul deoarece nu poate fi zărită de

departe şi nici nu îngheaţă vreodată, fiindcă între cei doi pereţi apa se află într-o continuă mişcare; pentru a atrage luarea-aminte a călătorilor asupra primejdiei, în locurile unde cărările trec peste spărtură, primul lucru pe care îl fac pescarii inimoşi este să bată stâlpi chiar pe marginile primejdioase ale *rianas*-ului, iar de stâlpi să lege cruciş şomoioage de paie pentru ca drumeţii să zărească la timp pericolul.

— Dar primejdia e şi mai mare, îi explică starostele lui Timár, când vântul suflă cu putere şi gheaţa despicată se închide din nou. Totul se petrece cu aceleaşi bubuituri şi pârâituri. Şi de multe ori puterea vântului e atât de mare, încât marginile gheţii crăpate se încalecă şi-atunci sub gheaţa ridicată se cască un gol. Iar dacă cineva nu bagă de seamă şi trece cu căruţa pe-acolo, apoi Dumnezeu să se îndure de bietul om; gheaţa ce stă ridicată deasupra apei se crapă sub el.

Se apropia vremea prânzului când începură să pescuiască.

Pescuitul sub gheaţa Balatonului reprezintă o îndeletnicire foarte frumoasă.

Mai întâi că în golful acela — unde, după cum ştiu pescarii din moşi-strămoşi, în aceste zile peştii se adună cu duiumul — se taie la o distanţă de cincizeci de stânjeni două copci largi de doi stânjeni şi-apoi, din găuri mai mici, cu diametrul de două picioare, se formează un pătrat, astfel încât cele două copci mari să se găsească în unghiurile opuse ale pătratului.

Fiecare bloc de gheaţă ridicat din aceste găuri pătrate se aşază pe una din muchii, chiar lângă buza copcii de unde a fost scos, pentru ca drumeţii să ia seama şi să se ferească de primejdie.

Când soarele îşi aruncă lumina asupra acestor cuburi risipite pe uriaşa oglindă de gheaţă, ai impresia că mii de diamante gigantice strălucesc cât vezi cu ochii.

Năvodul lung şi zdravăn este purtat de pescari până la copca cea mare dinspre interiorul lacului şi marginile sale desfăşurate se leagă de doi pari lungi. Fiecare din cei doi pari are o lungime de doi stânjeni şi jumătate. Un pescar începe să împingă sub gheaţă unul din pari împreună cu plasa legată de el, iar un altul aşteaptă să-l vadă ivindu-se la copca mai mică; când capătul

parului soseşte acolo, îl împinge mai departe, spre cea de-a treia copcă, unde îl aşteaptă al treilea pescar; un drum asemănător este parcurs pe latura opusă a năvodului, până ce amândoi parii — şi deci şi capetele năvodului — se întâlnesc la cea de-a doua copcă mare, cea dinspre mal.

În felul acesta, năvodul — care are pe partea de jos greutăţi de plumb ce îl trag spre fundul lacului, iar pe partea de sus plutitori care-l ţin ridicat la buza gheţii — devine o temniţă fără scăpare pentru toate vietăţile ce se găsesc în acest patrulater.

Şi, de obicei, într-o zi ca asta mişună o mulţime de peşti pe-acolo. Şalăul şi somnul îşi părăsesc lăcaşurile lor din mâlul de pe fundul apei şi se ridică la copcile tăiate pentru a se aproviziona cu aer; e o adevărată sărbătoare de familie pentru peşti: perioada magică a dragostei la vietăţile cu sânge-rece; bolta ca de cremene a gheţii îi desparte întru totul de lumea de afară, dar nu şi de locuitorii acestei lumi, de oameni.

Acum însă gheaţa înseamnă pierzanie pentru ei.

Când îşi dau seama că năvodul îi strânge laolaltă, nu mai au cum să fugă. Să sară din această temniţă nu mai pot, pentru că gheaţa nu le dă voie. Şalăul, ajuns la strâmtoare, nu mai poate folosi şiretlicul său obişnuit de a se vârî în mâl cu coada-i musculoasă pentru a se strecura pe sub marginea năvodului, deoarece peştii care se zbat fără încetare îl târăsc după ei.

Iar sus, pe gheaţă, douăzeci de pescari apucă zdravăn de odgonul năvodului şi încep să-l tragă încet-încet afară din apă.

Efortul încordat pe care-l depun arată cât de uriaşă e greutatea pe care o are năvodul plin. Poate să cântărească mai multe sute de chintale.

Încetul cu încetul, gura copcii celei mari prinde viaţă. Mulţimea de peşti înghesuiţi şi neliniştiţi se îndreaptă spre această singură deschizătură, care îi duce la moarte sigură.

Guri şi capete de toate formele încep să se ridice din apă, aripioare transparente, cozi, spinări albastre-verzui sau argintii se înalţă lovindu-se unele de altele şi, printre ele, din când în când, se holbează rechinul Balatonului, somnul care cântăreşte aproape o sută de kilograme, cu uriaşul său bot larg deschis, cu

mustăţile groase ca o coadă de şobolan, repezindu-se cu capul în jos spre fundul năvodului, căutându-şi vreo portiţă de scăpare.

Folosind un prostovol, trei pescari împreună cu bătrânul lor staroste încep să arunce pe gheaţă mulţimea aceea de peşti aduşi spre gura copcii; zvârliţi afară, mic şi mare încep să se zvârcolească dănţuind unul pe spinarea celuilalt. De-acolo nu mai au unde să fugă deoarece între timp toate găurile fuseseră astupate cu cuburile de gheaţă potrivite anume.

Începe o sarabandă drăcească. Crapii, cu gurile căscate, fac salturi de câte o jumătate de stânjen, sărind încoace şi încolo; ştiucile, disperate, se târăsc ca nişte şerpi lunecând prin grămada forfotindă a caracudelor şi a bibanilor. Câte un somn cât toate zilele e apucat de urechi şi aruncat pe gheaţă, unde peştele acesta diform îşi culcă leneş capul lucios şi, cu lovituri puternice de coadă, măturã din juru-i pe ceilalţi tovarăşi de prizonierat.

În jurul patrulaterului şi chiar mai departe, platforma de gheaţă e plină de peşti. Ciortanii aleargă pe gheaţă ca nişte şoareci. Nu-i urmăreşte nimeni; unde ar putea evada? Peştii mai mari, greoi, formează un adevărat zid de ambele părţi ale copcii.

— Am zis eu că azi o să avem o pradă straşnică! mormăi bătrânul pescar. Unde pune boierul piciorul, acolo e şi norocul. Grozav ar fi să-l prindem şi pe regele şalăilor!

— Dacă nu cumva o fi înăuntru, spune unul din pescarii cei tineri care stă la marginea copcii, mai aproape de apă, şi trage de năvod. O dihanie cât toate zilele smuceşte de plasă atât de puternic, de parcă ar vrea să-mi smulgă braţele din loc.

— Uite-l colo! strigă celălalt pescar care tocmai scoate prostovolul cu peşte.

Şi deodată un cap uriaş, cât al unui crocodil argintiu, se zăreşte înălţându-se din apă; e alb-argintiu în întregime şi-n gura-i căscată se văd două rânduri de dinţi ascuţiţi ca dinţii unui caiman[1], precum şi patru colţi încovoiaţi, puţin îndoiţi, ca la tigru. E un cap ce impune admiraţie şi respect. Un asemenea uriaş

[1] Specie de crocodil din America Centrală.

poate, pe drept cuvânt, fi numit rege în acest lac unde nici un alt peşte nu s-ar încumeta să se lupte cu el; nici măcar unul din specia lui.

— Uite-l colo, strigară trei glasuri deodată, numai că în clipa următoare uriaşul peşte se scufundă din nou în apă. Abia acum începea pentru pescari adevărata bătălie.

Ca şi când regele prins în capcană ar fi dat poruncă gărzii sale rămase acolo, jos, ca printr-un atac decisiv să străpungă imediat năvodul, toţi peştii începură să se zbată ca nişte diavoli disperaţi. Trupele de *voltigeurs*[1] formate din somni, ştiuci şi crapi se aruncau cu capul în plasa întinsă; era nevoie ca goliaţii ce apăreau la suprafaţă să fie loviţi în cap cu răngile până ce, zdrobiţi şi ameţiţi, îşi dădeau duhul. Peştii se înverşunară şi, cu tot sângele lor rece, dădură dovada unei hotărâri eroice: toţi până la unul se uniră împotriva duşmanului care se socotea stăpân pe situaţie şi angajară cu el o bătălie în toată legea. Bătălia se soldă, ca de obicei, cu înfrângerea lor. Loviţi în cap, somnii se târau pe gheaţă; năvodul revărsa la suprafaţă frumoşii şalăi alb-argintii. Dar regele şalăilor nu voia să apară.

— Iar a scăpat! mormăi înciudat starostele.

— E încă în plasă! strigă cu dinţii încleştaţi cel care trăgea odgonul. Simt după cum smuceşte, numai de n-ar străpunge năvodul!

Numărul mare al peştilor care, zbătându-se, se răspândeau până departe, arăta încă de pe acum că prada era deosebit de bogată: abia puteai păşi, de teamă să nu aluneci din cauza peştilor.

— Aoleo! Acuşi-acuşi se rupe năvodul! strigă speriat pescarul cel tânăr. Simt cum pârâie.

Numai mijlocul năvodului mai era încă sub gheaţă.

— Trageţi de el! răcni starostele şi, la îndemnul lui, flăcăii începură să tragă din răsputeri.

Peştii care se găseau în plasă se rostogoliră odată cu năvodul. Între ei se afla şi regele şalăilor. Era un splendid exemplar al

[1] Infanterie uşoară, trupe de elită (fr.).

speciei sale. Avea mai bine de patruzeci de funţi; un peşte ce se prinde o dată la douăzeci de ani. Într-adevăr, străpunsese năvodul cu capul său puternic, dar aripioarele i se agăţaseră în ochiurile plasei şi din cauza asta nu izbutise să scape. Când îl traseră din apă, regele şalăilor îl lovi atât de zdravăn pe unul dintre pescari, încât bietul om se întinse pe gheaţă cât era de lung; aceasta fu însă ultima faptă eroică a uriaşului. În clipa următoare îşi dădu duhul. Şalău viu nimeni n-a ţinut încă în mână. Se zice că, de îndată ce-i scos din apă, îi crapă băşica şi moare.

Pescuirea regelui şalăilor pricinui tuturor o bucurie mai mare decât toată prada aceea bogată. De multă vreme îi purtau sâmbetele. Acest răutăcios mâncător de peşti era o veche cunoştinţă a tuturor pescarilor. Avea urâtul obicei că-i plăcea să se hrănească numai cu semenii lui. Doar de aceea era regele şalăilor! Ca dovadă, şi-acum, când îl spintecară, găsiră în pântecul lui doi şalăi frumoşi care fuseseră înghiţiţi cu puţin mai înainte. Pe spinare avea un strat gros de grăsime aurie, aşa cum are un purcel, şi carnea albă ca pânza înălbită.

— Apoi, boierule, eu zic să trimitem măritei doamne acest peşte rar! spuse starostele. Îl vârâm într-o ladă cu gheaţă. O să trebuiască ditamai căruţa! Dacă-i scrieţi şi vreo epistolă, apoi rogu-vă scrieţi în ea că ăsta a fost regele şalăilor. Să se ştie că cine se înfruptă din el, se-nfruptă din carne regească.

Mihály lăudă propunerea aceasta şi dădu să înţeleagă că răsplata nu va întârzia.

Abia terminară cu pescuitul, că ziua cea scurtă de iarnă se sfârşi; se sfârşi pe cer, dar nu şi pe gheaţă. Pe gheaţă abia acum începea viaţa.

Din toate satele vecine — Siófok, Szántód, Zamárdi, Füred, Arács, Csopak — începură să sosească grupuri de oameni ce purtau coşuri, desagi şi ploşti; în desagi aduceau friptură de purcel, în ploşti vin, iar coşurile erau pentru transportul peştelui. Nici n-apucară pescarii să sorteze prada, că se şi văzură înconjuraţi de o grămadă de oameni.

După ce ultima rază de soare se stinse, oamenii îşi făcură făclii din stuf. Apărură focuri pe gheaţă şi vânzarea peştelui

începu: ciortanii, ştiucile, somnii, caraşii se vindeau săracilor, deoarece cinstea de a merge la Viena şi la Budapesta o aveau numai şalăii, care se bucurau de o preţuire aleasă; ceilalţi peşti erau vânduţi aici, la Balaton, pe un preţ de nimic. Cu toate acestea, se câştigau bani frumoşi. Şi cum să nu se câştige când într-o zi ca asta se pescuiseră trei sute de chintale! Timár ăsta-i într-adevăr copilul norocului!

Peştele care nu se transporta imediat era încărcat în coşuri şi dus la magazii, iar de-acolo, cu căruţele, la târgul din Veszprém.

Timár îşi puse în gând ca-n seara aceea să facă un chef de pomină cu toţi cei adunaţi acolo. Porunci, aşadar, să se aducă pe gheaţă un poloboc de zece vedre, să i se dea cep şi-apoi îl rugă pe staroste să pregătească o ciorbă de peşte cum numai el ştia s-o facă.

Într-o uriaşă căldare de o vadră se taie mărunt peştele anume ales — nu trebuie să fie nici gras, nici cu oscioare multe; ciorba nu conţine decât sânge de peşte, câţiva pumni de boia şi ceapă roşie. Şi toate acestea amestecate într-un fel anume, meşteşug la care nu se pricepe oricine, ci numai acel care are experienţă şi iscusinţă.

Din această minunăţie, chiar şi domnul Timár mănâncă o porţie neînchipuit de mare.

Şi-apoi, acolo unde-i vin bun şi se pregăteşte o ciorbă de peşte, cum ar putea să lipsească ţiganul?

Cât ai bate din palme, apărură nişte balaoacheşi care, aşezând ţambalul pe capacul unui coş, începură cântecul preferat al boierului:

Aoleo, coarda plesneşte!
Crezi că domnul n-o plăteşte?

Şi de, unde sunt ţigani, neveste frumoase şi flăcăi focoşi, cum ar putea să lipsească jocul? Nici una, nici două, se încinse pe gheaţă o petrecere de să-i meargă vestea peste şapte sate. Perechi-perechi începură dansul Sfântului David, chiuind pe lângă rugurile de stuf. Timár se pomeni luat pe sus de o nevestică drăguţă care-l târî în joc şi începu să-l învârtească de mama focului.

Timár juca.

În noaptea aceea frumoasă de iarnă, focurile bucuriei luminau până departe oglinda de gheaţă. Cheful încins pe oglinda Balatonului ţinu până aproape de miezul nopţii.

Atunci terminară şi pescarii cu căratul peştelui în magazii.

Apoi, încetul cu încetul, oamenii se risipiră spre casele lor, chiuind mereu şi mulţumind darnicului domn Levetinczy care le dăduse prilejul să petreacă.

După plecarea lor, Timár nu se culcă până ce regele şalăilor nu fu împachetat de Galambos într-o ladă de scânduri plină cu fân şi cu gheaţă şi până ce lada nu fu bătută în cuie. O urcară apoi în trăsura cu care venise Timár, spunând vizitiului să stea gata pregătit, deoarece din clipă în clipă trebuia să plece spre casă, spre Komárom; că doar cu o ladă în care se află peşte, trebuie, desigur, să te grăbeşti.

Între timp, Timár se apucă să scrie o scrisoare soţiei sale; compuse o epistolă gingaşă, presărată ici-colo cu glume. Timéa era numită „soţia mea cea dragă". Descrise amănunţit priveliştea de neuitat pe care i-o oferise gheaţa Balatonului şi murmurul ei uluitor, când răsărise soarele; ascunse faptul că gheaţa se despicase foarte aproape de el; povesti cum decursese pescuitul în ziua aceea, fără să scape nici un amănunt, şi sfârşi cu descrierea petrecerii care avuse loc în seara zilei, arătând cât de bine se distrase şi că „fusese dat gata". Scrise, de asemenea, că fusese luat la joc de o ţărăncuţă plină de nuri.

Astfel de epistole vesele sunt scrise de obicei de oameni care au de gând să se sinucidă. După ce o termină, coborî s-o dea vizitiului. Starostele pescarilor se afla tot acolo.

— Ei, dar du-te şi dumneata acasă, Galambos, îl îndemnă Mihály. Trebuie să fii mort de oboseală.

— Nu plec până nu mai înteţesc o dată focurile pe gheaţă, spuse bătrânul, aprinzându-şi pipa, pentru că acum, din cauza mirosului de peşte, 'poi toate vulpile aciuiate prin tufişuri, ba chiar şi lupii or să se grăbească să vină încoace, să înconjoare copca cea mare şi să înceapă a pescui pe contul lor, pândind şi înhăţând peştele care se ridică să ia aer; nu mi-e de alta, dar ne sperie toată prada.

— Nu mai înteţi nici un foc! îi spuse Mihály. O să am eu grijă de asta, că şi-aşa în timpul nopţii mă trezesc deseori. Când mă trezesc, ies pe balcon şi descarc puşca; auzind împuşcăturile, pescarii noştri cu patru picioare o să-şi ia repede tălpăşiţa.

Liniştit în privinţa asta, starostele îşi luă rămas-bun şi porni agale către casă.

Pivnicerul surd — singura fiinţă care se mai afla în conac în afară de Timár — dormea tun. După ce că era surd, găsise de cuviinţă să guste atât de zdravăn din vinul acela tare, încât putea fi sigur că nimic în lume n-o să-i tulbure odihna nocturnă.

Timár se duse sus în camera sa şi înteţi focul din cămin.

Nu-i era somn deloc.

Sufletul lui tulburat nu avea nevoie de odihnă trândavă.

Altfel de odihnă căuta el.

Tot odihnă e şi-atunci când omul se aşază pe balcon lăsând uşa larg deschisă şi începe să privească tăcut lumina palidă a nopţii de iarnă.

Luna nu răsărise încă; doar stelele clipeau obosite şi ochiul luminos al fiecăreia se reflecta în oglinda netedă a gheţii ca nişte nestemate zvârlite pe o imensă placă de oţel sau ca boabele de lumină ale lumânărilor ce se aprind la cimitir de ziua morţilor. Sus se vedeau Saturn, Vega, Lebăda, Coroana, Arctur, Fecioara cu spice şi Berenice, soţia cea credincioasă.

Omul priveşte spre stele şi nu se mai gândeşte la nimic. Vede, dar nu simte. Nici frigul, nici bătăile inimii, nici ce se petrece în juru-i sau în sufletul său. Priveşte şi atât. Şi-n felul acesta se odihneşte.

FANTOMA

STELE STRĂLUCEAU PE CER, stele licăreau în oglinda gheţii şi nici o adiere de vânt nu tulbura liniştea. Deodată, o voce ce venea din spatele său îl salută:

— Bună seara, domnul meu!

Vocea şi salutul acesta neaşteptat îl trezesc din îngândurarea aceea moleşitoare; din balcon se întoarce în camera sa, acolo unde a lăsat lampa arzând şi focul aprins în cămin. Lampa şi focul continuă să lumineze încăperea. În faţa uşii, ce dă spre scara învăluită în lumina lămpii şi a focului, se zăreşte o siluetă la a cărei vedere Timár înmărmureşte.

Nu recunoaşte umbra apărută în faţa lui...

...Şi totuşi ştie cine-i.

E groaznica fantomă de care fugise peste gheaţa Dunării în noaptea aceea geroasă cufundată în ceaţa de nepătruns.

E omul în uniformă de marinar. Uniforma e cam uzată din cauza intemperiilor iernii. Tivul de aur al gulerului e gata-gata să se desprindă, de parcă n-ar fi cusut cu aprobarea vreunui guvern cinstit, ci doar pentru a ieşi pe scena unui teatru. Verdele postavului se decolorase pe umeri şi câţiva nasturi de la haină lipseau. Iar pe mâneca dreaptă, o ruptură cam mărişoară fusese cusută cu aţă albă.

Nici pantofii marinăreşti nu păreau într-o stare mai bună. La vârfuri cusăturile se desfăcuseră şi lăsau să se vadă degetele goale; unul din degete fusese legat cu o cârpă.

Această îmbrăcăminte zdrenţuită se potrivea de minune cu stăpânul ei.

Omul avea o faţă bronzată de soare, barba neîngrijită — în locul mustăţii rase, doar nişte tuleie ţepoase şi aspre — iar un batic de mătase neagră îi încingea fruntea de-a curmezişul, acoperindu-i unul din ochi.

Acesta era individul care-i spusese lui Timár: „Bună seara, domnul meu!"

— Cine eşti? întrebă aspru Mihály.

— Ei, ei, tăticule drag, e posibil oare să nu mă mai recunoşti? spuse cu o amabilitate ironică străinul.

— Krisztyán! şopti Timár.

— Chiar el! El, Tódorelul dumneavoastră drag. Unicul Krisztyán Tódor. Micul şi dragul dumneavoastră copil adoptiv. Ce frumos din partea dumneavoastră că m-aţi recunoscut!

— Ce vrei?

— Mai întâi, aş vrea, începu vagabondul, să pun mâna pe puşca aceasta cu două ţevi. Nu de alta, dar nu cumva să vă aduceţi aminte de cuvintele mele de la ultima noastră întâlnire: „Dacă mai apar încă o dată în faţa dumneavoastră, să mă împuşcaţi pe loc!" Pentru că... vedeţi... între timp mi-am cam schimbat părerea.

Spunând acestea, nou-venitul ridică puşca lui Timár care stătea rezemată într-un colţ şi... trăgând amândouă cocoaşele, se trânti într-un fotoliu ce se afla în faţa căminului, ţinând arma pe genunchi, gata să tragă.

— Iac-aşa! Acum putem vorbi în tihnă. Sunt groaznic de obosit, că vin de departe. Echipajul m-a lăsat în drum şi a trebuit să merg pe jos o bucăţică bună.

— Şi ce cauţi aici? îl întrebă Timár.

— Mai întâi, un rând de haine bune; vedeţi doar că cele pe care le am poartă prea evident urmele timpului nefavorabil.

Timár se duse spre un dulap, scoase de-acolo şuba lui de astrahan şi alte lucruri trebuincioase, şi, fără să spună un cuvânt, le aşeză între ei, pe duşumea, făcându-i semn să le ia.

Ţinând puşca într-o mână şi degetul mereu pe trăgaci, vagabondul începu să ridice cu cealaltă mână fiecare obiect de îmbrăcăminte şi, cu schimonosiri critice, le examina rând pe rând:

— Mda, bine, numai că din acest palton mai lipseşte ceva. Cam ce credeţi? De obicei, ce are paltonul în buzunar? Portmoneul, nu-i aşa?

Fără a spune un cuvânt, Timár scoase din sertar portmoneul ce se afla acolo şi-l aruncă lui Tódor.

Haimanaua îl prinse cu o mână, îl deschise ajutându-se cu dinţii şi-apoi numără banii ce se aflau într-însul: hârtii de câte o mie şi de câte o sută de forinţi.

— Hm, şi asta-i ceva! spuse el, vârând portmoneul în buzunarul şubei. Pot să mai cer şi niscaiva albituri? Astea de pe mine le port cam de două săptămâni şi mi se pare că nu mai sunt destul de elegante.

Timár scoase din dulap nişte lenjerie.

— Ei, acum sunt bine aprovizionat, aşa că pot să m-apuc şi să mă dichisesc, spuse el, cu o prefăcătorie cinică. Mai înainte însă e nevoie, cred, să vă dau câteva explicaţii despre anumite lucruri pe care o să le vedeţi când o să mă dezbrac, nu de alta, dar vreau ca totul să fie limpede pentru Domnia Voastră! Iaca na! de ce dracu' ne spunem mereu „Domnia Voastră" când, vorba ceea, suntem prieteni atât de vechi şi atât de buni? Hai să ne tutuim.

Fără nici un cuvânt, Timár se aşează la masă.

— Ei, dragă amice, începu vagabondul, potrivindu-şi baticul legat pe frunte, cred că îţi aminteşti, nu-i aşa, că acum câţiva ani m-ai expediat în Brazilia? Aşa e? Ei, ce moale eram pe vremea aia, moale ca un burete! Te-am socotit tatăl meu adoptiv şi ţi-am făgăduit că din clipa aceea o să mă fac om de treabă. Tu însă m-ai trimis în Brazilia nu pentru ca acolo să devin, cum s-ar zice, om cinstit, ci pentru a nu-ţi mai sta în cale pe partea astălaltă a globului. Foarte înţelept ţi-ai făcut socoteala gândindu-te că un asemenea individ stricat — în care nu mai era nici un dram de bun-simţ — de îndată ce va ajunge acolo, în continentul ăla de unde a fost adus în Europa „veninul femeiesc" şi a fost inoculat pieilor albe — o să-l ia dracu', fără-ndoială. Sau crapă, sau ajunge pungaş, sau îl înghit valurile mării, sau îi face careva de petrecanie: oricum, el va fi scos din circulaţie.

Copleşit, Timár îşi ascunsese obrazul în palme, neputând să-l privească în faţă şi să-l contrazică.

Triumfător, cu o ironie muşcătoare, aventurierul urmă:

— Ei, cum, nu-i adevărat că mi-ai încredinţat banii tăi ăia mulţi? Ce erau pentru tine? Gunoi! Contai c-o să ciupesc din ei, c-o să mă prinzi şi-o să mă bagi la zdup. Şi exact cum ai vrut, s-a şi întâmplat. De câteva ori era cât pe-aci să-ţi fac pe plac şi să crăp răpus de bolile acelea frumoase care în Indii se pot culege chiar şi din copaci; cu toate astea am ieşit biruitor... spre marea ta bucurie. Într-o zi însă m-am aşternut pe treabă folosind toată iscusinţa mea pentru a face faţă serviciului şi... am furat din casa firmei tale zece milioane de reis. He-he-he! Zece milioane de reis! Tâlharii ăia de spanioli vorbesc în jumătăţi de creiţari pentru ca suma să pară nemaipomenit de mare. În realitate toată

această sumă abia dacă face vreo sută de mii de forinţi. Ehe, când ai şti ce ochi frumoşi au femeile de acolo, nu ţi-ar părea aşa de mult! Alea nu vor să poarte decât perle veritabile. Şi stau de minune la gâtul lor! Dar cu asta s-a terminat demult. Acum suntem acasă la noi şi trebuie să ne mulţumim cu ceea ce avem. Dacă n-avem ananas, îs buni şi cartofii.

Aventurierul începu să-şi dezlege de-a binelea limba:

— Numai că imbecilul tău de agent de dincolo, spaniolul ăla, a privit lucrurile din alt punct de vedere şi m-a dat pe mâna justiţiei, m-a târât în faţa unor judecători imbecili, şi netrebnicii ăia m-au condamnat pentru această greşeală a tinereţii la cincisprezece ani de galere. Spune şi tu: nu-i curată barbarie una ca asta?

Timár tremura.

— M-au luat, m-au dezbrăcat de hainele mele frumoase de cavaler şi, ca nu cumva să mă rătăcesc de ei, mi-au săpat pe umăr, cu fierul roşu, semnul spânzurătorii.

Spunând acestea, fugarul îşi scoase haina de marinar şi, sfâşiindu-şi cămaşa murdară în dreptul umărului stâng, îi arătă lui Timár cicatricea de un roşu-aprins de pe omoplat, însoţind gestul cu un râs amar.

— Vezi, m-au însemnat pentru tine, de parcă aş fi un viţel sau un mânz din cireada ta, să nu mă pierd de tine. Eu însă şi fără semnul ăsta tot n-o să fug de lângă tine, fii fără grijă!

Cu o curiozitate chinuitoare, Timár privi cicatricea de pe umărul nenorocitului, neputându-şi dezlipi ochii de la el.

— Ei, dar şi asta a trecut. M-au dus apoi legat de gât pe o galeră, ferecându-rnă de banca acesteia cu o cătuşă grea de zece funţi. Priveşte puţintel şi semnul ăsta.

Spunând acestea zvârli din picioare bocancii rupţi şi-i arătă lui Timár rosătura sângerândă ce degenerase într-o rană ulceroasă.

— Şi pe-asta o port tot ca o amintire de la tine, spuse provocator puşcăriaşul fugar.

Timár privea încremenit piciorul ros de cătuşe.

— Închipuieşte-ţi însă, dragă amice, cât de cumsecade e soarta! Ce minunate sunt căile Providenţei! Cum îl călăuzesc ele pe un sărman şi suferind nenorocit astfel încât, pe neaşteptate,

să nimerească tocmai în sânul bucuriei şi al fericirii! De banca aceea de care fusesem ferecat cu atâta gingăşie se afla ferecat şi un preacinstit bătrân cu barba ţepoasă. Ăsta urma să fie tovarăşul meu de pat timp de cincisprezece ani. Eh, dar se cuvine ca omul să privească bine şi drept în ochi mireasa cu care a fost logodit pentru atâta amar de vreme. Mă uit mai bine la el şi-i spun în spaniolă:

— Senor! Mi se pare că noi ne-am mai văzut pe undeva.

— Păi puteai să mă vezi, orbire-ai! mi-a răspuns bătrânul.

Atunci m-am adresat pe turceşte:

— *Efendi*! Nu cumva pe vremuri ai umblat şi prin Turcia?

— Am fost şi pe-acolo. Şi ce vrei să zici cu asta?

Atunci l-am întrebat pe ungureşte:

— Mai demult nu te numeai cumva Krisztyán?

Bătrânul s-a uitat la mine îngrozit şi mi-a răspuns:

— Ba da!

— Atunci eu sunt băiatul tău, Tódor! Micul şi dulcele tău Tódorel, singurul tău urmaş!

He-he-he! Închipuieşte-ţi, amice! Îmi regăsesc tatăl, pe tatăl meu pierdut în negura timpului, îl regăsesc tocmai de partea cealaltă a pământului, pe o bancă de galeră! Providenţa călăuzeşte, aşadar, doi oameni de mult despărţiţi — tatăl şi fiul — pe nişte căi minunate, unul spre celălalt, să-şi cadă în braţele larg deschise. He-he-he! Dar dă-mi, rogu-te, o cană cu vin şi ceva de mâncare că mi-e sete şi foame, şi trebuie să-ţi spun încă multe istorioare care te vor amuza grozav.

Timár îi îndeplini dorinţa, dându-i şuncă, pâine şi vin.

Musafirul se aşeză la masă, puse puşca între genunchi şi începu să mănânce. Înfulecă repede ca un câine hămesit şi-apoi bău zdravăn plescăind din buze, aşa cum plescăie oamenii lacomi când le prieşte duşca dată pe gât. Apoi, începu să vorbească cu gura plină:

— Eh, şi după ce ne-am bucurat grozav de această revedere, iubitul meu tată m-a întrebat, lovindu-mă gingaş cu pumnul drept în creştetul capului:

— Mă, derbedeule, cum de-ai ajuns aici?

Mie, firește, respectul filial nu-mi îngăduia să-i adresez o întrebare asemănătoare celui care pricinuise venirea mea pe lume. I-am răspuns că eu cheltuisem vreo zece milioane de reis din banii unui domn Timár.

— Dar ăla de unde a furat atâția bani? a fost obiecțiunea bătrânului meu.

— Ăla nu fură bani, i-am zis, căci dumnealui e un domn foarte venerabil care are moșii întinse, e negustor, moșier, are o flotă întreagă!

În această privință părerea bătrânului a rămas neschimbată.

— Asta-i totuna! Cine are bani înseamnă că a furat. Cine are bani mulți a furat mult; dacă n-a furat el însuși, înseamnă că a furat pentru el tatăl sau bunicul său. Furtul are exact o sută treizeci și trei de variante, dintre care doar douăzeci și trei sunt de natură să te ducă pe banca galerei.

Văzând că nu pot să-l conving pe babacu-meu, m-am dat bătut și nu l-am contrazis. Iată însă că a început el să mă întrebe.

— Dar cum dracu' l-ai cunoscut pe acest Timár?

M-am apucat să-i înșir faptele:

— L-am cunoscut pe acest domn pe vremea când nu era decât un biet căpitan de vas ce-și curăța singur cartofii pentru ciorbă în bucătăria vasului. Asta s-a întâmplat odată când, din porunca poliției turcești, trebuia să dau de urma unui pașă care fugise în Ungaria taman pe vasul lui Timár.

Auzind acestea, babacu-meu și-a încrețit pielea capului. He-he-he! Avea o piele atât de mobilă, încât era tare nostim să-l privești când și-o mișca în toate părțile; când își încrețea pielea, țepii părului tăiat scurt se ridicau drept în sus, ca la maimuță.

— Cum se numea pașa ăla? s-a răstit la mine bătrânul.

— Ali Ciorbadji.

— Ali Ciorbadji?! a urlat el înspăimântător, lovindu-mă cât putu cu pumnul peste genunchi.

Credeam că din cauza răspunsului meu o să sară în mare, nu alta. He-he-he! N-ar fi putut din pricina fiarelor cu care era ferecat.

— Nu cumva l-ai cunoscut și tu?

Bătrânul a dat furios din cap, apoi şi-a încreţit pielea capului spre frunte şi mi-a răspuns:

— Spune-mi mai departe: ce s-a întâmplat cu Ali Ciorbadji?

I-am povestit tot:

— L-am regăsit pe insula de lângă Ogradina; atunci, trecând înaintea corabiei, i-am tăiat calea şi l-am aşteptat la Panciova, gata să-l înhăţăm; corabia a sosit însă fără paşă. Pe drum, paşa a murit subit şi, pentru că pe mal nu li s-a dat voie nicăieri să-l îngroape, până la urmă l-au azvârlit în apă. Toate astea au fost dovedite de Timár cu acte în regulă.

— Şi pe vremea aceea Timár era un om sărac? mă întrebă bătrânul.

— Ca şi mine!

— Iar acum zici că are milioane?

— Din care am avut cinstea să cheltuiesc şi eu zece milioane de reis.

— Ei vezi, tâmpitule, că ţi-am spus adevărul? I-a furat averea. Cui? Lui Ali Ciorbadji. L-a asasinat pe paşă în timpul călătoriei şi a pus mâna pe avere.

Auzind astea, am îngheţat. Am pălit întocmai ca tine acum, dragă amice.

„Ia te uită! Mie nu mi-ar fi trăsnit niciodată prin cap o asemenea chestie!" mi-am zis.

— Hei, ascultă-mă, a mormăit bătrânul şi, zicând asta, şi-a plecat capul pe genunchi; parcă-l văd şi-acuma cum s-a chiorât la mine cu ochii lui de râs. Acum o să-ţi povestesc şi eu ceva. L-am cunoscut pe Ali Ciorbadji. L-am cunoscut chiar foarte bine. Fireşte, şi el era tot un tâlhar, ca orice om care are bani foarte mulţi. Era hoţul numărul 122 şi 123. Astea-s numerele de ordine pentru guvernatori şi vistiernici. În grija lui se aflau averile unui alt tâlhar. Ale aceluia cu numărul 133 — adică sultanul. Într-o zi am aflat că hoţul cu numărul 132 — marele vizir — voia să-i facă de petrecanie vistiernicului pentru a pune mâna pe ceea ce vistiernicul furase de ici şi de colo. Eu făceam parte, ca şi tine, din poliţia secretă turcă. Eram doar numărul 10, speculant decăzut şi vagabond. Ei bine, mi-a venit o idee grozavă.

Dacă aş putea să avansez dintr-odată la numărul 50! M-am dus la paşă şi i-am destăinuit secretul: cum că numele lui se află trecut pe o listă unde sunt scrişi şi alţi bogătaşi pe care miniştrii vor să-i spânzure ca pe nişte complotişti şi-apoi să le înhaţe frumos, frumuşel banii. „Ce-mi dai să te scap împreună cu tot ce ai?" Ali Ciorbadji mi-a răspuns c-o să-mi dea un sfert din toată averea lui în clipa când ajungem la loc sigur. „Mde, i-am spus, tare aş vrea să ştiu ce-nseamnă cuvântul «toată»? Nu de alta, dar eu nu mă tocmesc cu ochii legaţi. Sunt, vorba aia, tată de familie, am şi eu un flăcău căruia vreau să-i asigur viitorul."

He-he-he! Bătrânul mi-a spus toate astea atât de serios, că nici acum nu mă pot abţine să nu râd.

— „Ai un flăcău? l-a întrebat paşa pe taică-meu. Ei bine, dacă scap, o să-i dau de nevastă pe singura mea fiică şi-atunci toată averea mea o să rămână în familie. Chiar azi să-l trimiţi la mine pe feciorul tău să-l cunosc şi eu."

(Ei drace! dacă aş fi ştiut atunci că fata aceea minunată, cu chipul alb şi frumos, cu sprâncenele îmbinate mi-era hărăzită taman mie! Ai mai auzit o chestie ca asta, amice?! Pentru o asemenea chestie trebuie însă să mai trag câteva înghiţituri, să-mi uit durerea. Îmi dai voie, nu-i aşa, să golesc acest pahar în cinstea doamnei — cea mai frumoasă dintre femei?)

Banditul îşi bău politicos vinul din pahar, ridicându-se în picioare.

Apoi, se aşeză din nou în fotoliu şi începu să-şi sugă dinţii plescăind, ca unul care se îndestulase cu de-ale gurii.

— Mda, tatăl meu, ce mai tura-vura, s-a prins să facă acest târg. Ne-am înţeles, aşadar, mi-a spus bătrânul, să punem cele mai de preţ comori ale lui Ali Ciorbadji într-un sac de piele pe care să-l iau cu mine, să mă urc pe un vas englezesc şi-apoi, ca un om care nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase, să ajung cu el fără nici o piedică tocmai în Malta, iar acolo să-l aştept pe Ali Ciorbadji care, împreună cu fiică-sa — dar fără nici un bagaj — trebuia să părăsească Istanbulul ca şi cum ar fi pornit într-o plimbare de plăcere cu trăsura pentru ca, în cele din urmă, s-ajungă pe drumuri lăturalnice în golful Pireu şi de-acolo să fugă

la Malta pe vreo corabie de-a hydrioţilor. Paşa mi-a acordat cea mai mare încredere. M-a lăsat să intru singur-singurel în visterie — spre a nu bate la ochi dacă se ducea acolo chiar el în persoană — şi m-a lăsat să aleg tot ce credeam eu că-i mai de preţ şi să pun totul într-un săculeţ. Şi-acum aş putea să înşir comorile pe care le-am ales cu mâna mea: camee scumpe, coliere de perle veritabile, inele şi cercei, o cutiuţă din agat plină cu diamante solitare!"

— Nu puteai s-ascunzi măcar una pentru tine? l-am întrebat pe bătrân.

— Boule! s-a răstit el. De ce să fi furat un diamant, să fiu hoţul numărul 18, când puteam să fur totul?

— Aha! Ai fost băiat deştept, bătrâne!

— Am fost pe dracu'! Am fost un bou. Trebuia să fac aşa cum zici tu. Să fi vârât în buzunar o singură piatră preţioasă, acel clenodium care-mi plăcea mai mult decât toate, sau portretul nevestei lui Ciorbadji, încadrat cu două rânduri de briliante...

...Chipul lui Timár se crispă auzind aceste cuvinte. Secretul neştiut de nimeni ajunsese totuşi cunoscut de un om. Iar din partea acelui om nu se putea aştepta la îndurare...

Tatăl meu şi-a urmat povestirea:

— Am umplut sacul de piele şi l-am dus paşei fără să dau nimănui de bănuit. Ali Ciorbadji a mai adăugat câteva fişicuri în care erau ludovici de aur. Apoi, cu ajutorul unui lacăt meşteşugit, a zăvorât totul, iar cele patru colţuri ale sacului le-a sigilat cu peceţi de plumb. Pe urmă m-a trimis să găsesc o litieră, cu ajutorul căreia să mă pot face nevăzut ducând săculeţul de piele. N-a trecut un sfert de ceas că m-am şi întors. Paşa mi-a încredinţat săculeţul zăvorât cu lacătul acela din oţel englezesc şi pecetluit cu cele patru peceţi de plumb, iar eu l-am ascuns sub pelerină şi, pe portiţa din fundul grădinii, m-am furişat până la litieră. În timp ce fugeam, pipăiam sacul simţind foarte bine că înăuntru se găseau cerceii, colierele, cutiuţa de agat şi fişicurile cu ludovici. Peste un ceas mă aflam pe vasul englezesc; ancora a fost ridicată şi am părăsit golful Cornul de Aur.

— Şi nu te-ai gândit să mă iei cu tine la Malta, l-am mustrat eu, cu dezamăgire filială, pe babacu-meu. Căci cine ar fi luat-o de nevastă pe frumoasa fată a paşei?

— Fugi d-aci, zăpăcitule, a strigat bătrânul, ce nevoie aveam eu de tine sau de paşă cu frumoasa lui fată?! Nici prin gând nu-mi trecea să v-aştept pe vreunul din voi la Malta; dimpotrivă, cu mărunţişul pe care-l primisem de la paşă ca bani de drum, am plecat tocmai în America, luând cu mine şi săculeţul de piele. Închipuieşte-ţi însă ce s-a întâmplat! Blestematul! Când, în sfârşit, am ajuns într-un loc sigur unde nici dracu' nu mai putea să-mi dea de urmă, mi-am scos briceagul şi am sfârtecat pântecul săculeţului de piele. Ce crezi că s-a revărsat din el? Nasturi de aramă, potcoave de fier ruginite! În locul cutiuţei aceleia de agat plină cu diamante se afla o călimară de lut, iar fişicurile cu ludovicii de aur erau nişte fişicuri cu bănuţi de aramă, ca bănuţii cu care caporalii plătesc solda săptămânală a soldaţilor. Tâlharul acela ticălos mă furase şi pe mine. Aşa ceva nu prevăzusem în cele 133 de rubrici ale clasificării mele.

Bătrânul era furios şi gata-gata să plângă.

— Să mă las înşelat în halul ăsta de un turc! În timp ce eu alergam după litieră, tâlharul umpluse alt sac — aidoma cu celălalt — cu fel de fel de gunoaie, şi cu gunoaiele astea mă făcuse să plec în largul mării. Iar el, între timp, a fugit cu comorile cele adevărate în altă parte, aşa că s-a folosit pe gratis de secretul aflat de la mine. Iată însă că dreptatea nu-i numai pe pământ, ci şi pe apă: banditul ăla mare şi-a găsit naşul — un bandit şi mai mare decât el, care i-a făcut de petrecanie şi l-a jefuit în timpul călătoriei!

— Şi acest om extraordinar, jefuitorul de mâna întâi al tâlharului de mâna întâi, care era fugărit de tâlharul principal şi care jefuise şi un tâlhar mai mititel, eşti tu, „omul de aur", Timár Mihály de Levetinczy, iubitul meu amic! spuse fugarul, ridicându-se şi închinându-se în bătaie de joc.

Timár nu-l contrazise.

— Şi-acum să vorbim pe alt ton, urmă Krisztyán Tódor. Rămâi însă tot la trei paşi depărtare şi nu uita nici o clipă că ţeava puştii mele e îndreptată spre tine.

Timár privi cu sânge-rece spre cele două ţevi. Chiar el încărcase puşca.

— Descoperirea pe care am făcut-o mi-a tăiat cât ai zice peşte pofta de a mai sta la galeră, continuă aventurierul. Nici mort nu puteam să mă împac cu gândul ăsta: ce drept are marele tâlhar să-l ferece în lanţuri de banca galerei pe tâlharul cel mic? Mda, gândeam, dacă nestematele paşei le-ar fi ciordit nu Timár Mihály, ci tatăl meu, e limpede că acum aş fi un bogat gentilom, fiind unicul *majoresco*[1], şi nici un câine nu m-ar lătra întrebând cum au câştigat strămoşii mei averea aia imensă! Întocmai ca strămoşii actualilor baroni şi conţi, *raubritterii*[2]! Când colo, eu trebuie să crăp aici înconjurat de putoarea apei de mare. Şi toate astea de ce? Pentru că domnul Timár Mihály mi-a suflat de sub nas nu numai comorile alea care mi-erau hărăzite, ci şi fata pe care tot eu trebuia s-o iau de nevastă: făptura aia mică, sălbatică şi cârnă, care creştea pentru mine pe o insulă pustie. Deci şi pe-asta trebuia să mi-o înhaţe Timár, care avea nevoie de o ibovnică. Păi cred şi eu: cum să fie fericit lângă femeia pe al cărei tată îl omorâse? Aşa că în afară de ea îi trebuia şi o ibovnică. Iar pentru ca asta să nu dăuneze cumva reputaţiei lui de aur — căci toată lumea îl socoate model de virtute —, nu şi-a ales o prietenă din corpul de balet al operei, nici una dintre frumuseţile circului — aşa cum ar prefera un om cu gusturi rafinate ca mine, de exemplu —, ci şi-a ales o fată săracă, una care habar n-are ce se petrece pe lumea asta, care aproape niciodată nu vede oameni, o fată despre care nu s-ar putea afla vreodată că-şi dăruieşte graţiile domnului Timár. Ptiu, domnule Timár! Şi pentru asta ai vrut să mă fereci cincisprezece ani de banca galerei?

Lovitură după lovitură se abătea asupra capului plecat al celui care asculta. La drept vorbind, luate unul câte unul, punctele acuzării nu erau adevărate: Timár „nu-l omorâse" pe tatăl Timéei, „nu furase" comorile acestuia, „nu o sedusese" pe Noémi, „nu îl

[1] Moştenitor (lat.).

[2] Cavaler jefuitor în Evul Mediu (germ.).

legase în lanţuri" pe Tódor... Şi totuşi, luată în întregul ei, acuzarea părea de neînlăturat!

Nu jucase cinstit. Şi-acum, din această cauză era amestecat în toate păcatele.

Fugarul continuă:

— Pe când stăteam în golful Bara-do-Rio-do-Grande-do-Sul, pe galeră au izbucnit frigurile galbene şi tata s-a îmbolnăvit. Se afla în agonie la doi paşi de mine, pe o bancă; nu l-au dus de acolo. Una ca asta nu se obişnuieşte. Robul de galeră trebuie să moară acolo unde-i ferecat. O atare chestie nu mi-a convenit deloc. Frigurile îl zgâlţâiau de mama focului şi bătrânul înjura mereu, iar pe deasupra îi mai clănţăneau şi dinţii. Babacu-meu era de-a dreptul nesuferit din pricina înjurăturilor sale: înjura mereu pe Sfânta Maria — şi mereu pe ungureşte. De ce dracu' nu înjura în limba spaniolă, că ar fi sunat mai frumos şi l-ar fi înţeles şi ceilalţi tovarăşi?! Şi de ce o înjura pe Madona?! Asta zău că nu puteam răbda: doar de, sunt şi sfinţi bărbaţi, şi încă destui! Putea să-i înjure pe ăia. Să jignească însă o doamnă! Şi cine? Un bărbat care a avut parte de o educaţie aleasă! Asta nu-i o purtare demnă de un gentilom. Din cauza asta m-am supărat de-a binelea pe bătrân. Nu fiindcă-mi venea greu să-l văd cum trăgea să moară de friguri galbene acolo, la doi paşi de mine — aşa că putea să mă molipsească şi, oricum, a crăpa de friguri nu-i tocmai modul cel mai plăcut de a te duce dracu' — ci din pricina înjurăturilor sale de-a dreptul urâte, aşa că m-am hotărât să dispar de lângă el. Şi cu toate că pe amândoi ne ţineau legături atât de strânse — legături de familie, nici vorbă — aveam de gând să le rup. Am avut noroc să izbutesc, înţelegându-mă cu alţi trei tovarăşi de-ai mei. Trebuia doar s-aşteptăm ca bătrânul să intre în agonia care prevesteşte moartea fiindcă mă ameninţa că în clipa când încerc s-o şterg de lângă el va striga pe paznici. Într-o noapte ne-am pilit lanţurile, iar pe paznicul care băgase de seamă că vrem să evadăm l-am aruncat în apă mai înainte de a putea să scoată vreun piuit; am dezlegat apoi o bărcuţă şi am pornit-o în larg. Valurile erau tare înalte şi, când am ajuns în apropierea malului, ne-au dat barca peste cap. Unul dintre tovarăşii mei nu ştia să înoate, aşa că

s-a înecat repede; celălalt ştia, dar nu atât de bine ca rechinul care se luase după el. I-am auzit doar strigătul de moarte în clipa când „îngerul mărilor" l-a împins în sus cu o muşcătură, scoţându-l din apă până la brâu. Eu am izbutit să înot până la mal. Amândoi: tu, ca un bun calvinist, eu, ca un bun musulman, credem în predestinare. Nu aveam alt gând decât să mă întorc în Europa. Voiam să te văd. De-acum înainte tu-mi eşti singurul meu tată; pe celălalt l-or fi mâncat demult rechinii şi, cel puţin, s-a asigurat că n-o să ajungă în iad, pentru că din pântecul acestei dihănii nici dracu' n-o să-l poată scoate. Cum de am ajuns să port aceste straie marinăreşti şi apoi tot felul de paşapoarte, bani de drum, adică tot ce-mi era necesar să traversez oceanul? Ei bine, despre astea o să-ţi povestesc altădată, la un pahar de vin, când o s-avem răgaz; mai întâi însă să aranjăm afacerile. Nu de alta, dar află că noi doi avem o socoteală.

Aventurierul îşi pipăi baticul de mătase legat peste ochiul stâng. Rana aceea care se cicatriza greu era probabil o amintire tare neplăcută pentru dânsul. Din cauza ei nu era indicat să umble prea mult pe gerul acela.

— Aşadar, am venit de-a dreptul la Komárom, acolo unde ştiam că-ţi ai sediul oficial, pentru a-ţi face o vizită. Agenţii tăi mi-au spus că încă n-ai sosit din „străinătate". Prin ce punct al globului umblai, asta nu putea să-mi spună nimeni. Bine, aştept până soseşte acasă. Şi pentru a nu-mi pierde vremea degeaba, am început să merg pe la cafenele, unde am făcut cunoştinţă cu nişte ofiţeri; datorită uniformei mele, aceştia mi-au oferit de îndată prietenia lor; pe urmă m-am dus şi la teatru. Acolo am dat cu ochii de acea doamnă splendidă şi încântătoare, cu chipul alb ca alabastrul, cu privirea suferindă şi melancolică: ghiceşti cumva despre cine vorbesc? Alături de dânsa se afla totdeauna o altă frumoasă doamnă. Ah, ce ochi frumoşi şi plini de fulgere are! Un adevărat corsar în fustă. Ah, ce-aş mai vrea să fiu membrul unei bande de piraţi a cărei căpetenie ar fi ea şi zău că nu mi-ar păsa deloc dacă ne-ar fereca laolaltă vreo cinci ani de o bancă de galeră. Ei, dar la dracu' cu sentimentalismul! Să revenim la afacerile noastre. Am purces, aşadar, să „sondez terenul". Într-o zi am

făcut ce-am făcut şi am stat în lojă lângă îngeraşul cu ochi de drac. I-am făcut curte şi zău c-o primea cu plăcere. Am rugat-o să-mi dea voie să-i fac o vizită; atunci a adus vorba de stăpâna ei, spunând că totul depinde de dânsa. Am început atunci s-o preaslăvesc pe preacinstita madonă şi m-am grăbit să-i spun că, în Turcia, am avut norocul să-i cunosc familia şi că doamna seamănă leit cu maică-sa.

— Cum, m-a întrebat domnişoara aceea frumoasă, dumneavoastră aţi cunoscut-o pe mama doamnei? Păi, dânsa a murit pe când era foarte tânără.

— Nu i-am văzut decât portretul, i-am răspuns, la tăticul ei cu care eram în bune relaţii. Portretul înfăţişa o femeie cu chipul aproape tot atât de palid, cu trăsături melancolice şi era încadrat cu două rânduri de briliante care ar preţui vreo două sute de mii de forinţi.

— Ah! Vasăzică şi dumneavoastră aţi văzut bijuteria aceea minunată? m-a întrebat domnişoara cea frumoasă. Mi-a arătat-o şi mie stăpâna, atunci când a primit-o cadou de la domnul Levetinczy...

Timár îşi încleştă pumnii cuprins de o furie neputincioasă.

— Aha! Vasăzică am ajuns acasă! continuă aventurierul, întorcându-se şi zâmbind cu cruzime spre omul pe care îl chinuia. Aşadar, i-ai dat cadou fiicei lui Ali Ciorbadji taman bijuteria furată de la tatăl ei!... E clar deci că şi celelalte bijuterii au ajuns în mâinile tale, din moment ce erau în acelaşi săculeţ. Asta înseamnă că nu poţi nega nimic. Deci acum avem acelaşi rang şi, dacă ne face plăcere, o să ne spunem şi „dumneavoastră"; în nici un caz însă nu trebuie să ne jenăm să vorbim potrivit rangului nostru!

Timár stătea ca paralizat în faţa acelui om în mâinile căruia îl dăduse soarta. Nu era neapărat nevoie ca Tódor să ţină arma îndreptată spre el: Timár nu avea putere nici măcar să se ridice de pe scaun.

— Numai că tu, amice, te-ai lăsat cam mult aşteptat şi începusem să fiu neliniştit din cauza ta. Şi-apoi banii de cheltuială se isprăviseră. Mandatele pe care le aşteptam de la mătuşa mea cea bogată, de la amiralitate, de la administratorul moşiilor mele, de

la bancherii mei — mandate pe care, chipurile, le căutam în fiecare zi la poştă — nu voiau să sosească din motive lesne de înţeles. Şi-afară de asta, peste tot unde mergeam auzeam cum te proslăvea lumea. Comerciant genial, talent uriaş, binefăcător al săracilor — iată titlurile pe care ţi le atribuiau. Apoi, ţi se dusese vestea cum că în viaţa ta de familie eşti model de virtute. Carevasăzică eşti un model de bărbat, eşti omul pe care, după moarte, o să-l ardă femeile şi din cenuşa lui o să dea câte un pic fiecărui soţ... He-he-he!

Timár îşi feri faţa de lumină.

— Poate că am început să te plictisesc? Stai că acuşi trec şi la afacerile noastre. Într-o zi, fiind foarte prost dispus din cauză că întârziai să-ţi faci apariţia şi aflându-mă în cazinoul ofiţerilor — unde cineva adusese vorba despre tine — mi-am luat îngăduinţa să-mi spun şi eu modesta mea părere cu privire la posibilitatea ca într-un singur om să sălăşluiască atâtea şi atâtea virtuţi. Din care pricină, un mojic mi-a dat o palmă. Recunosc, în ce mă priveşte, că nu mă aşteptam la una ca asta. De fapt aşa-mi trebuie: de ce mi-a umblat clanţa? După aia mi-a părut rău din suflet că spusesem despre tine un cuvinţel nerespectuos şi voiam ca lecţia primită s-o ţin minte în vecii vecilor, adică să nu te mai defăimez altădată. Toate ar fi fost bune dacă am fi rămas la palma primită; întâmplări de-astea nu obişnuiesc să mi le notez. Dar mojicul ăla m-a obligat, colac peste pupăză, să mă bat cu el în duel, pentru că te calomniasem, lovisem în bunul tău renume. După cum am aflat, acest cavaler aiurit era taman adoratorul madonei cu chip alb, încă de pe vremea când dânsa era abia un copil, iar acum, poftim! voia să se bată pentru reputaţia soţului madonei. Ăsta-i un noroc atât de rar, încât numai ţie, omule de aur, ţi se poate întâmpla. Şi cel care cade victimă norocului tău sunt tot eu. Pentru acest noroc, tot eu am plătit preţul cuvenit făcându-mi-se o tăietură din creşet până la sprânceană. Poftim, priveşte-o.

Aventurierul îşi scoase de pe frunte baticul de mătase neagră şi de sub el îşi făcu apariţia o rană lungă, prinsă cu un plasture murdar. În jurul plasturelui se zărea o roşeaţă întinsă, semn că

rana mai era încă inflamată. Timár îl privi îngrozit. Krisztyán Tódor lăsă din nou baticul peste ochi şi, cu un umor cinic, reluă:

— Asta-i amintirea numărul trei pe care o port pe pielea mea în numele prieteniei tale. Ei, dar şi-aşa e bine. Cu atât mai vârtos am ce scrie la rubrica *haben* pentru mine. După afacerea asta, vezi bine că nu mai puteam rămâne la Komárom. Întâmplarea stârnise vâlvă şi lesne aş fi putut să cad pradă întrebărilor penibile — cu toate că, din partea cinstiţilor noştri judecători, în ţara asta un tâlhar poate să se ascundă în vecii vecilor: mărturie vie suntem chiar noi doi.

Aventurierul părea mândru de această comparaţie.

— Ce-i drept, şi-aşa voiam s-o şterg din Komárom pentru că mă plictisisem să tot aştept venirea ta acasă. Stai, mi-am zis, îmi dă mie în cap unde se află! Eu ştiu ce fel de „străinătate" e aia unde pune la punct treburile ţării! Ea nu se află pe nici un continent cunoscut, ci pe «Insula nimănui». Ia să mă reped după el până acolo.

Auzind aceste cuvinte, Timár strigă cu violenţă:

— Ai fost pe insulă?

Tremura de furie şi de spaimă.

— Nu te ridica, amice! îl linişti aventurierul. Arma e încărcată şi, dacă te mişti, s-ar putea să se descarce şi-n acest caz n-o să fiu eu vinovatul. De altfel poţi fi liniştit. Faptul că m-am dus acolo a fost tot spre necazul meu, şi nu spre al tău. Oh! mereu sunt cel care plătesc biletul de bal în locul tău. Asta vine de la sine. Tu dansezi, iar eu plătesc. Tu te culci în patul meu, iar eu sunt zvârlit afară, în loc să ţi se facă ţie cinstea asta. De ce m-am dus pe «Insula nimănui»? Păi de-aia, să te găsesc acolo! Tu însă plecaseşi. N-am găsit-o decât pe Noémi, pe Noémi cu un ţânc. Ei, ei, amice Mihály, cine te-ar fi crezut în stare de o asemenea făţărnicie? Dar, pst! Să nu spunem nimănui ceea ce ştim. Îl cheamă Dódişor, nu-i aşa? E un copil drăgălaş şi deştept. Ce frică-i era de mine, că aveam un ochi legat precum mă vezi! Ce-i drept, şi Noémi s-a speriat grozav de mine. Eram singuri-singurei, doar noi doi pe toată insula. Ce rău mi-a părut când am aflat că buna mamă Tereza a murit. Era o fiinţă bună şi tare cumsecade. Fără

îndoială, dacă s-ar fi aflat şi ea pe-acolo, aş fi fost primit şi eu mai altfel. Închipuieşte-ţi însă că Noémi aia nici nu m-a lăsat să mă aşez pe scaun. Zicea că şi ea se teme de mine şi că lui Dódi i-e şi mai teamă; că doar ei doi sunt în tot cătunul. „Păi tocmai de-asta am venit eu, să fie cineva care să vă apere, să fie un bărbat în casă." Printre altele, fie vorba între noi, ce i-ai dat să bea fetei ăleia de s-a făcut atât de frumoasă? Ce-i drept, e o făptură atât de frumoasă, că ţi se scurg ochii după dânsa. N-am scăpat ocazia să-i spun de îndată acest lucru. Ei bine, s-a grăbit să facă tot felul de strâmbături. Atunci am vrut să glumesc. Am întrebat-o dacă se cuvine ca faţă de logodnicul ei să facă nişte ochi de muma pădurii! Dar ea, nici una, nici două m-a făcut vagabond şi m-a poftit să-mi iau tălpăşiţa. I-am răspuns că o să plec, dar în cazul ăsta o s-o iau şi pe ea cu mine, şi nu ştiu cum s-a făcut c-am prins-o de mijloc.

Ochii lui Timár aruncau văpăi.

— Stai rogu-te liniştit, amice; n-a fost spre necazul tău, ci al meu; atunci, fata asta mi-a cârpit o palmă atât de zdravănă pe bietul meu obrăjor, încât a întrecut-o de două ori pe-aia dată de maior, dar, pentru adevărul istoric, trebuie să declar că mi-a dat-o pe celălalt obraz, nu pe ăla lovit de maior; deci, simetria a fost restabilită.

Chipul lui Timár nu putu să ascundă un licăr de bucurie.

— *Ago gratis!*[1] Şi de asta am avut parte. M-am supărat însă grozav. Să mă bat cu femeile, nu-mi stă în caracter. E îndeobşte cunoscut că sunt un admirator fără margini al sexului slab. Doream însă răzbunare şi satisfacţie. „Ei, o să-ţi arăt eu că totuşi o să vii cu mine în cazul că nu-mi dai voie să rămân aici; o să vii după ăsta." Zicând aşa, l-am luat pe micuţul Dódi de mână şi l-am tras după mine.

— Blestematule! strigă Timár.

— No-no-no! Amice! Nu mă întrerupe! Acuşi, acuşi, îţi vine rândul şi ţie, şi-atunci poţi vorbi, şi încă mult de tot; mai întâi însă ascultă până la capăt ceea ce spun eu. Am greşit zicându-ţi

[1] Mulţumesc (lat.).

că erau doar ei doi acolo, deoarece erau trei; blestematul ăla de dulău, Almira, era şi el acolo, culcat sub pat, şi în tot acest timp se prefăcuse că nu mă vede. Dar când copilul a început să urle, câinele ăla parşiv a sărit pe neaşteptate de sub pat fără să-l fi poftit cineva şi s-a năpustit la mine. Însă nici eu nu-l pierdusem din vedere pe respectabilul domn şi, scoţând repede revolverul din buzunar, am lichidat-o pe Măria Sa câinească.

— Ucigaşule! horcăi Timár.

— Ehei, amice! Dacă numai sângele câinelui ăsta ar împovăra sufletul meu! Netrebnicul de dulău n-a vrut să moară imediat. Nici n-a luat în seamă glonţul primit. S-a repezit şi mai furios la mine, m-a muşcat de braţ, m-a trântit la pământ şi după asta m-a ţinut atât de strâns, încât nici nu mă puteam mişca sub el. În zadar am încercat să ajung la celălalt pistol; mă ţinea cu colţii ca un tigru. Până la urmă am început s-o rog pe Noémi să mă scape. Noémiei i s-a făcut milă de mine şi s-a îndurat să-mi dea drumul de sub dulău. Ăla însă mă strângea şi mai înverşunat de braţ cu colţii săi. În cele din urmă, Noémi mi-a spus: „Roagă-te de copil, că pe el îl ascultă câinele." Am început atunci să mă rog de Dódi. Copilaşul a dovedit că are inimă bună pentru că i s-a făcut milă de mine, s-a apropiat şi a îmbrăţişat gâtul Almirei. Câinele a slăbit strânsoarea şi s-a lăsat sărutat de copil.

Ochii lui Timár se umpluseră de lacrimi.

— Aşadar, şi-acolo am fost batjocorit! spuse Krisztyán Tódor, suflecându-şi mâneca însângerată şi murdară a cămăşii. Uite ici, pe braţul meu, se văd urmele colţilor acelui dulău. Cei patru colţi aşa cum s-au înfipt în carne, ajungând până la os. Asta-i amintirea număru' patru de la tine. După cum se vede, pielea mea e un adevărat album viu plin cu răni primite din cauza ta; semnul de pe umăr, rănile lanţurilor, tăietura de sabie şi muşcătura de câine, toate, dar toate sunt însemnări pe corpul meu care amintesc prietenia ta. Spune acum ce să fac cu tine ca să fim chit?

Când puşcăriaşul evadat îl întrebă pe Timár: „Spune acum ce să fac cu tine?"... se dezbrăcase de tot, aşa că stătea gol-goluţ şi Timár trebuia să privească acele groaznice răni cu care fusese însemnat din cap până-n picioare. Rănile acelea le purta din cauza lui.

...Dar şi sufletul său stătea la fel de gol înaintea-i, plin şi el de răni hidoase pe care tot mâna lui le pricinuise.

Aşadar, omul acesta ştia foarte bine că Timár n-a făcut decât să se joace cu el când l-a recomandat cu atâta mărinimie în Brazilia; că Timár a contat pe instinctele lui josnice când i-a dat împuternicire să mânuiască banii săi; că a urmărit să scape de el. Acest om ştie cum s-a îmbogăţit Timár şi e invidios din această cauză. Acest om ştie că Timár a înşelat-o pe Noémi, că a înşelat-o pe Timéa, că le-a furat pe amândouă; şi-acum, omul acesta e gelos şi furios din pricina amândurora. Cele mai josnice instincte îi rod sufletul ca nişte plăgi veninoase. Şi-acum, Timár se află în mâinile acestui om, la cheremul lui. N-are nici măcar puterea să se apere fizic, să-şi apere trupul. Braţele şi picioarele îi sunt paralizate parcă de o slăbiciune ca aceea pe care o simte omul când e fugărit în somn. Înfăţişarea acestui individ plin de răni l-a dezarmat pur şi simplu.

Acest lucru îl ştie prea bine aventurierul. Dé aceea renunţă la măsurile sale de apărare. Se ridică, reazemă puşca de cămin şi i se adresează lui Timár, vorbindu-i peste umăr, cu spatele întors spre el:

— Ei, şi-acum să-mi văd de toaletă. Până termin, tu gândeşte-te ce poţi răspunde la întrebarea mea: ce să fac cu tine?

Îmbrăcămintea purtată până atunci o aruncă bucată cu bucată în focul din cămin — unde se aprinse de îndată, aruncând flăcări pe coş şi-apoi îşi îmbrăcă liniştit hainele date de Timár. Văzând ceasul lui Timár pe policioara căminului, îl puse în buzunarul vestei şi-şi încheie tacticos nasturii cămăşii. Îşi găsi răgazul să-şi perie şi barba, stând îndelung în faţa oglinzii. Iar când isprăvi, înălţă capul, mulţumit că noua lui înfăţişare semăna cu a unui gentilom.

Apoi, depărtându-şi picioarele şi încrucişându-şi braţele pe piept, se postă în faţa căminului:

— Ei, prietene, camarade, ce zici?

Timár îl întrebă:

— Ce doriţi dumneavoastră?

— Aha, deci ai prins glas! Ar fi ciudat, nu-i aşa, dacă aş spune: „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte! Du-te şi tu acolo,

arde-ţi şi tu spatele cu semnul spânzurătorii, ferecă-te de banca galerei, lasă-te fugărit peste ţări, ape şi oraşe, de rechini, indieni, jaguari, şerpi cu clopoţei şi poliţişti, apoi fă să fii crestat la cap cu sabia de adoratorul soţiei tale, luptând în duel, pe urmă lasă să te muşte de braţ dulăul ibovnicei tale, şi după asta să împărţim restul!" Ei, vezi, eu nu-s atât de crud. N-o să-ţi mai pomenesc de rănile mele; osul de câine se vindecă repede?! Vreau să fiu mai milostiv cu tine. Hai să ne tocmim.

— Bani? întrebă Timár.

— Şi bani; despre asta o să vorbim însă mai târziu. Mai întâi, să vorbim despre ceva care te interesează şi pe tine, şi pe mine. Pentru mine e indicat să dispar câtva timp din lumea cunoscută; asta, pentru că acum nu mai sunt urmărit fiindcă ţi-am cheltuit banii. Ceea ce nu mi se iartă este evadarea de pe galeră şi paznicul zvârlit în apă. De aceea, banii tăi nu-mi pot aduce fericirea până nu fac ceva să dispară de pe spate semnul pe care-l am, iar de pe picioare — rănile cătuşelor. Pentru ca semnul să dispară, o să-l tratez cu ierburi, iar ca să se vindece rănile mă vor ajuta apele minerale. Nu mă tem c-o să pui zbirii pe urmele mele. Ai mai multă minte. Dimpotrivă, sunt sigur că ai fi bucuros să mă ascunzi, să mă ţii la secret dacă aş fi căutat, iar dacă m-ar găsi la tine, ai spune că-s ruda ta cea mai apropiată. Te cunosc. Eşti un om de aur. Nu prea mă încred însă în tovarăşul de breaslă. Cu toată prietenia noastră, s-ar putea întâmpla totuşi ca într-o bună zi, uite aşa, din întâmplare, cineva să mă altoiască la mir sau, pe drumul mare, să-mi găurească pielea niscaiva vagabonzi inimoşi, ori, cu vreun pahar de vin prietenesc, să fiu trimis acolo unde s-a dus Ali Ciorbadji. Nu, dragă amice, acum n-aş mai avea curajul să te rog să mai umpli o dată această cană, chiar dacă mai întâi ai bea tu din ea. Voi fi deosebit de grijuliu cu persoana mea.

— Aşadar, ce vă trebuie dumneavoastră?

— „Dumneavoastră", nu-i aşa? Tot nu vrei să ne tutuim? Aha, nu-ţi convine tagma! Ce-mi trebuie? Să întrebăm mai întâi ce-i trebuie venerabilului domn! Deci venerabilului domn îi trebuie, nu-i aşa, să păstrez tăcere, să nu divulg secretele pe care le

cunosc, aşa e? Pentru asta aţi fi în stare să-mi asiguraţi o rentă de o sută de mii de franci francezi în bonuri de tezaur?

Timár nu se gândi mult pentru a da răspunsul.

— Da.

Aventurierul râse.

— Numai că mie nu-mi trebuie un sacrificiu atât de mare, onorate domn! Am spus, pare-mi-se, că deocamdată banii nu mă ajută. Un om „însemnat", ca mine, cu obiceiurile proaste pe care le am, poate fi prins oriunde şi-atunci la ce mi-ar folosi *apanage*[1]-ul de o sută de mii de franci? Mie, cum spuneam, îmi trebuie linişte şi un loc unde să mă ascund — pentru multă vreme — iar acolo unde voi fi să duc o viaţă tihnită şi fără griji. Ei, ce zici, nu-i aşa că cer o nimica toată?

— Terminaţi şi spuneţi: ce vreţi?

— Ei bine, termin. Observ că stimatul domn a devenit nerăbdător. Poate ar fi timpul să ne ducem la culcare?

Spunând acestea, aventurierul luă din nou puşca şi, aşezându-se pe scaun, o ţinu cu amândouă mâinile gata să tragă în orice clipă.

— Ei bine, nu cer stimatului domn o rentă de o sută de mii de franci, dar cer stimatului domn «Insula nimănui».

Parcă trăsnetul căzuse pe capul lui Timár. Cuvintele acestea îi destrămară ca prin farmec moleşeala provocată de starea lui sufletească.

— Ce vreţi să faceţi cu ea?

— În primul rând, să am un adăpost, unde nici un copoi cu miros fin al nici unui stat să nu-mi poată adulmeca urma. Fireşte că, atâta timp cât o să stau pe acea insulă — şi e de dorit atât pentru mine, cât şi pentru Înălţimea Voastră ca acest timp să fie cât mai îndelungat —, o să mă aprovizionaţi cu tot ce îmi pofteşte inima, cu tot ce-i scump şi bun.

Pretenţiile acestea dezgustătoare începură să-l înfurie pe Timár.

— Nu mai încercaţi să faceţi pe delicatul cu mine. Cereţi-mi o sumă oricât de mare. Luaţi-o şi plecaţi încotro veţi vedea cu

[1] Apanaj, drept (fr.).

ochii. Folosiţi-o după bunul-plac. Dar insula asta n-o dau. E o cerere absurdă.

— Nu e o cerere absurdă, milostive domn! Vedeţi, insula aia are un aer tare bun care ar prii de minune sănătăţii mele şubrezite în America de Sud. Ştiu de la regretata şi draga mamă Tereza că pe-acolo cresc ierburi ce vindecă orice rană. În *Botanica* lui Diószegi[1] am citit că sunt ierburi care tămăduiesc şi carnea ce fierbe în oală! Apoi, după multele emoţii pe care le-am avut, simt nevoia să duc o viaţă liniştită, să contemplu natura. După viaţa de sibarit pe care am dus-o, aş vrea să gust din plăcerile rustice ale epocii de aur. Daţi-mi, Excelenţă, «Insula nimănui». Excelenţă! *Serenissime!*

Ce batjocoritor implora aventurierul stând cu arma încărcată în mână.

— Eşti nebun! spuse Timár enervat de ironiile lui şi, împingând scaunul cât colo, se întoarse cu spatele spre Krisztyán Tódor.

— Ah! Nu-mi întoarceţi spatele! *Senor! Eccelenza, Mylord, Durchlauchtigster Herr, Pan Velkomojnie, Mynheer, Monseigneur, Gospodine, Effendi!* În ce limbă preferaţi să daţi ascultare jalbei unui sărman pribeag?

Ironiile acestea dezgustătoare nu erau în avantajul agresorului. Micşorau înrâurirea ce o avusese asupra lui Timár. Acesta începea să se dezmeticească din amorţeala care-l cuprinsese. Îşi dădu seama că are de-a face cu un om înspăimântat care, într-adevăr, se teme pentru pielea lui. Îi spuse supărat:

— Terminaţi odată! N-am timp să-mi pierd vremea cu dumneavoastră! Spuneţi ce sumă vreţi şi o veţi căpăta. Dacă vă trebuie o insulă, cumpăraţi-vă una în arhipelagul grec sau în Marea Chinei. Dacă vă e frică de urmăritori, duceţi-vă la Roma, la Neapole sau în Sicilia, daţi-vă drept marchiz, fiţi în relaţii bune cu Camorra[2] şi n-o să vă facă nimeni nici un rău. Bani vă dau. Insula, nu.

---

[1] *Diószegi Samuel* (1760–1830), preot şi botanist maghiar, autorul primului tratat de botanică (1807), scris împreună cu poetul Fazekas Mihály.

[2] Societate secretă din Neapole, care îl susţinea pe Garibaldi. Mai târziu, devenind reacţionară, a decăzut ajungând o bandă de tâlhari.

— Aşa? Vasăzică Excelenţa Sa mă ia de sus? Amicul intrat la apă începe să-şi revină din prima spaimă şi dă din mâini să iasă la mal. Stai un pic să te mai dau o dată la fund. Ţi-ai zis, pesemne, cam aşa: „Păi n-ai decât să te cari, zdrenţărosule; caută pe cine vrei şi spune-i ceea ce ştii despre mine. Ca o primă glumă, te vor fila, te vor băga la zdup şi-o să te uite acolo în cuşca aia de câini; în felul ăsta o să-ţi închidă gura că n-o să mai vorbeşti niciodată cu nimeni. Şi alte lucruri obişnuite ţi se pot întâmpla. Cine va fi vinovat, dacă, pe drum, o să-ţi tragă cineva un glonţ în spate tocmai când te plimbi aşa, într-o doară? Dacă Dunărea o să-ţi arunce hoitul pe mal, cine va cerceta dacă singur sau împins de altcineva ai sărit în apă? Şi, în cel mai rău caz, cine o să fie nebun să creadă povestea ta, mă fugarule, dacă eu, omul de aur, cu obrazul sus şi senin o să spun: «Nu-i adevărat». Am bani mulţi. Dacă martorii, dacă acuzatorii sunt atât de nebuni, încât nu se lasă cumpăraţi, păi judecătorii şi instanţa vor fi mai cu scaun la cap. Aurul îl ridici, chiar dacă-l găseşti în noroi." Văd că aşa gândeşti. Probabil însă că nu ştii cu cine ai de-a face. La urma urmelor, trebuie să-ţi intre în cap că eşti legat de mâini şi de picioare, că eşti întins şi stai neputincios în faţa mea la fel ca avarul care, legat fedeleş de un bandit, se încăpăţânează să rabde să i se vâre ţepuşa sub unghii, să i se smulgă barba fir cu fir, să i se picure ceară fierbinte pe piele, dar până la urmă arată totuşi unde-şi ţine comorile. Şi eu am să fac la fel cu tine. Dacă n-o să mai poţi răbda, strigă: „Destul!"

Timár asculta cuvintele puşcăriaşului cu curiozitatea omului chinuit.

— Până acum n-am spus nimănui nici un cuvânt despre tot ceea ce am aflat în privinţa ta. Îţi dau cuvântul meu de onoare. În afară de cuvintele alea care mi-au scăpat atunci la Komárom, n-am suflat nici o vorbă despre tine, iar bârfa aia s-a risipit ca un fum, că n-avea nici un temei în faţa ălora de acolo. Dar tot ce ştiu despre tine am aşternut pe hârtie şi scrisorile se află aici, în buzunarul meu, gata să plece la patru adrese diferite, fiind redactate în patru feluri. Un denunţ e adresat guvernului turc dezvăluindu-i tot ce a luat cu el Ali Ciorbadji fugind din Istanbul; iar

averea, aparţinând unui conspirator, trebuie să fie confiscată şi redată vistieriei sultanului, ba poate că taman de-acolo a şi fost luată; arăt apoi unde se găsesc şi cum au ajuns în mâinile tale acele comori pe care le-am înşirat rând pe rând aşa cum mi le-a descris taică-meu. În cea de a doua scrisoare te denunţ guvernului din Viena arătând că l-ai ucis pe Ali Ciorbadji şi i-ai jefuit comorile acestuia. Nu uita că omul îmbogăţit peste noapte are întotdeauna mulţi duşmani. A treia scrisoare e adresată doamnei de Levetinczy, la Komárom. I-am scris şi dânsei ca să ştie ce ai făcut cu taică-său, cum ai ajuns să pui mâna pe portretul mamei ei încadrat cu diamante şi cum ai obţinut şi celelalte bijuterii pe care i le-ai dăruit. Dar, mde! pentru dânsa am scris şi altceva, ceva mai mult. Şi anume unde îţi petreci vremea atunci când lipseşti de acasă. Tainicele plăceri oferite de «Insula nimănui»... Dragostea ta pentru cealaltă femeie... Cum îi înşeli buna-credinţă... I-am scris despre Noémi şi despre Dódi. Ei, să-ţi mai bag şi alte „ţepuşe sub unghii"?

Timár gâfâia şi inima i se zbătea neliniştită.

— Ei bine, pentru că nu vorbeşti, o să continuăm noi! spuse cu cruzime aventurierul. Cea de a patra scrisoare este adresată Noémiei. În această scrisoare am aşternut negru pe alb tot ceea ce dânsa nu ştie încă despre tine: că aici în lumea mare ai o soţie, că eşti un mare domn. Că ai necinstit-o şi că niciodată nu vei putea să fii al ei, că o sacrifici numai şi numai pentru plăcerile tale şi că eşti un răufăcător. Nici acum nu ceri îndurare? Atunci hai să luăm ceară fierbinte. Nu sunt atât de nebun, încât să port aceste scrisori în buzunar pentru ca după ce vreun *bravo*[1] de-al tău m-ar altoi la mir pe întuneric să mi le ia şi să ţi le aducă. De îndată ce răspunzi că nu te învoieşti, o să spun: „La revedere, mă bucur că v-am văzut, am onoarea să vă salut!" şi te las aici cu tot respectul. Dar plecând de-aici, merg drept acolo, uite! Vezi cele două turle? Acolo-i Tihány. Acolo stau nişte călugări cinstiţi. E un schit. O să depun la loc sigur şi legal scrisorile şi-l rog pe stareţ ca, în cazul că peste o săptămână n-o să vin după ele, să le

[1] Spadasin, ucigaş.

trimită la destinaţie. Prin urmare, degeaba mi-ai face de petrecanie: scrisorile tot vor ajunge la destinaţie şi atunci n-o să mai ai linişte în ţara asta. Acasă n-o să poţi merge; să zicem că soţia ta te-ar ierta că i-ai ucis tatăl, dar nu te-ar ierta pentru Noémi. Tribunalul va începe cercetările şi-o să fii nevoit să te înfăţişezi pentru a arăta originea misterioasei tale îmbogăţiri. O să-ţi intenteze proces şi guvernul turc, şi guvernul austriac. Lumea va vedea cine eşti. Aşa cum până azi ai fost „omul de aur", de-acum înainte o să fii „omul de noroi". Şi n-o să te poţi refugia nici pe «Insula nimănui», căci acolo Noémi o să-ţi închidă uşa în nas. Femeia aceasta e mândră şi, cât ai clipi, dragostea ei se preface în ură. Nu, nu! N-o să-ţi rămână altceva de făcut decât să dispari din lumea cunoscută, întocmai ca şi mine; la fel ca mine să te temi de paşii care se apropie de uşa ta! Ei bine, să plec sau să rămân?

— Rămâi! gemu chinuit Timár.

— Aha! O laşi mai moale! spuse puşcăriaşul. Atunci să ne aşezăm din nou. Şi s-o luăm de la capăt. Va să zică, în primul rând, o să-mi dai «Insula nimănui».

Timár găsi un argument firav pe care vru să-l folosească pentru a se apăra:

— Dar «Insula nimănui» nu-i a mea, ci a Noémiei!

— Foarte adevărat! Pretenţia mea e totuşi întemeiată. Insula e a Noémiei, iar Noémi e a ta!

— Ce vrei? întrebă Timár, privindu-l sălbatic.

— Ei, ei, nu te holba aşa! Ai uitat că eşti legat? S-o luăm încet şi pe rând. Lucrurile o să se aranjeze astfel: tu o să-i scrii o scrisoare Noémiei, iar scrisoarea o voi duce chiar eu. Între timp, probabil că scârba aia de dihanie neagră o fi crăpat şi o să mă pot mişca liniştit pe insulă. În scrisoare îţi iei frumos rămas-bun de la dânsa: îi spui că n-o poţi lua de nevastă deoarece încă demult o legătură familială de nedesfăcut te ţine legat; că nevasta ta este frumoasa Timéa, de care, fără-ndoială, că Noémi o să-şi aducă aminte. Îi scrii însă că te-ai îngrijit cinstit de soarta ei, aducând de departe, din altă lume, pe logodnicul ei de odinioară, care-i un om foarte cumsecade, tare drăguţ şi chipeş, şi care-i gata s-o ia de nevastă şi-acum, închizând ochii asupra celor întâmplate. Că

şi de-acum înainte o să-i aprovizionezi cu toate bunătăţile şi că le dai binecuvântarea ta, dorindu-le să fie fericiţi.

— Ce? O vrei şi pe Noémi?

— Ei drăcie! Nu cumva te-ai gândit că vreau să mă fac Robinson pe insula ta prăpădită?! Am nevoie de cineva care să-mi îndulcească viaţa în pustietatea aia. Pe unde am umblat m-am săturat până în gât de femei cu ochi negri şi cu păr negru; acum, văzând părul auriu al Noémiei şi ochii ei albaştri, sunt nebun de-a binelea după ea. Apoi mi-a ars o palmă şi m-a alungat: trebuie deci să mă răzbun. Există oare o răzbunare mai nobilă decât să întorci palma printr-un sărut? Vreau să fiu stăpânul zânei ăsteia îndărătnice! Aşa mi s-a năzărit şi asta mi-i dorinţa în clipa de faţă. Şi-apoi tu cu ce drept refuzi să mi-o dai? Nu sunt eu logodnicul Noémiei, cel care pot s-o fac nevasta mea după lege şi să-i redau cinstea, din moment ce tu nu poţi niciodată s-o iei de soţie şi nu-i aduci decât nefericire?

Ah, omul acesta picura ceara fierbinte drept în inima lui Timár!

— Cere-mi toată averea! îl rugă el, cu lacrimi în ochi, pe aventurier.

— Să lăsăm chestia cu averea pentru mai târziu. Mai are timp să vie la rând. Acum însă, întâi şi-ntâi, o vreau pe Noémi. Nimic altceva decât pe ea. Şi nu pe Noémi a ta, ci pe Noémi a mea o vreau.

Timár îşi frângea mâinile, pradă unui chin de nedescris.

— Ei, aşadar, scrii scrisoarea aceea Noémiei, sau plec la Tihány cu cele patru scrisori!

Durerea îl făcu pe Timár să murmure:

— Ah! micuţul Dódi!...

Fugarul râse cu o ironie nepăsătoare:

— O să-i fiu tată; o să-i fiu un tată foarte bun!...

...Cât ai clipi, Timár ţâşni de pe scaun şi cu un salt de jaguar se aruncă asupra aventurierului! Mai înainte ca acesta să se poată folosi de armă, îi prinse amândouă mâinile, îl smuci o dată înainte, apoi îl împinse de-a-ndăratelea făcându-i vânt atât de tare, încât omul zbură prin uşa deschisă în anticameră unde rămase câteva clipe lungit; se ridică însă şi, clătinându-se încă din cauza saltului periculos pe care-l făcuse, se împiedică de prima treaptă, apoi, horcăind şi înjurând, se rostogoli din treaptă în treaptă până la piciorul scării.

Jos era întuneric şi noaptea liniştită, de nepătruns. În afară de ei doi un singur om se mai afla în conacul de iarnă — pivnicerul cel surd —, dar acesta dormea ameţit de băutură.

CE SPUNE LUNA? CE SPUNE GHEAŢA?

TIMÁR AR FI PUTUT SĂ-L OMOARE pe omul acela. Îl avusese în mână, iar în muşchi simţise puteri pe care le au uneori nebunii. L-ar fi putut sugruma sau i-ar fi putut zdrobi capul cu patul puştii dacă nu voia să risipească un plumb prea preţios pentru un astfel de om. Dar Timár nu-i criminal. Nu-l ucide pe ucigaşul său ca să-şi apere pielea. Timár Mihály a ajuns acum să fie cu adevărat „om de aur", acum când totul se duce pe gârlă, când averea şi cinstea i se risipesc în vânt.

Lăsă să-i scape omul acela care-l poate nimici, care e hotărât să-l nimicească. L-ar putea omorî şi acum. Doar mai are o armă încărcată în camera de dormit şi, prin geam, l-ar putea împuşca în momentul când iese pe poartă sau când trece prin curtea cea mare a conacului. Cine l-ar trage la răspundere pentru uciderea unui vagabond, a unui condamnat la galeră evadat? Ba poate că ar primi şi-un premiu din partea guvernului brazilian.

Dar Timár nu-l omoară pe omul acela. Îşi spune: „Omul acesta are dreptate! Destinul trebuie să se împlinească". Timár nu e un răufăcător care-şi acoperă un păcat cu altul, ci un om de caracter. Un om gata să-şi ispăşească vina.

Iese în balconul conacului şi, încrucişându-şi braţele pe piept, priveşte liniştit la omul acela care iese pe uşa conacului şi se îndreaptă spre poartă.

Luna abia a răsărit de după malul dinspre Somogy şi luminează zidurile conacului. De aceea silueta întunecată ce se află sus, pe balcon, e o ţintă foarte bună pentru cel care vrea să tragă.

Krisztyán Tódor trece pe sub balcon şi îşi ridică faţa spre dânsul. Din cauza căzăturii, cicatricea de pe frunte i s-a deschis şi faţa îi e plină de sânge.

Nu cumva Timár s-a postat înadins acolo ca individul acela furios să se răzbune trăgând în el?

Omul se opreşte însă în faţa sa şi începe să spună cuvinte fără glas, întocmai ca Athalie! Ce bine s-ar potrivi cei doi! Vorbeşte prin gesturi. Şchiopătează din cauza căzăturii. Cu mâna stângă loveşte de câteva ori puşca aflată în dreapta, dă din cap, îşi agită pumnul spre Timár şi, cu degetul arătător, îl ameninţă. Acest discurs mut spune: „Nu aşa o să te omor! O altă moarte ţi-am hărăzit. Aşteaptă!"

Timár priveşte spre omul acela care iese din curtea conacului său. Îl petrece cu privirea de-a lungul drumului înzăpezit până la oglinda de gheaţă a uriaşului lac. Îl urmăreşte până ce omul devine doar un punct negru ce înaintează pe platforma argintie a gheţii, în direcţia piscului cel înalt pe care se zăresc cele două turle.

Nici nu-şi dă seama de uraganul ce se apropie dinspre munţii Zalei.

Acest vânt ciudat izbucneşte în regiunea Balatonului chiar când văzduhul e foarte liniştit; se porneşte fără nici un semn prevestitor; în clipa în care pescarii aud copacii foşnind în depărtare nu mai apucă să se reîntoarcă pe malul dinspre Zala; vântul ridică valuri şi bărcile sunt târâte în largul Balatonului şi aruncate pe malul celălalt. Şi uneori, după o jumătate de ceas, furtuna s-a şi potolit; mireasa vântului a avut chef să se zbenguiască doar un pic. După asta, totul este din nou învăluit în linişte.

Viforul ce gonea dinspre munţi mâna din urmă un nor de zăpadă. Din el se repezeau cristale de nea ascuţite ca nişte ace. Norul nu era prea mare, aşa că acoperea doar jumătate din priveliştea aceea grandioasă, învăluind în beznă doar Tihány-ul cu peninsula sa stâncoasă şi cu biserica-i posomorâtă, în timp ce malul argilos dinspre răsărit strălucea încă în bătaia razelor lunii.

Urlând înspăimântător, viforniţa trece peste trunchiurile uriaşe ale bătrânilor copaci din valea Aracs. Moriştile vechiului castel de vară scârţâie ca şi când nişte stafii condamnate să rătăcească mereu ar plânge din pricina cine ştie căror păcate pământeşti, iar când vântul puternic se repede peste gheaţa

Balatonului, peste blocurile de gheaţă puse pe muchie, se aud sunete melodioase venite parcă din altă lume, aşa încât ţi se pare că vezi aievea fantomele ce plâng fugărindu-se şi ţipând în zbor. Din când în când se aude un urlet furios. E oare urletul fantomei care le fugăreşte pe celelalte?

În mijlocul acestei înspăimântătoare muzici nocturne, lui Timár i se pare că de departe răzbate un urlet cumplit care se aude chiar şi prin vâjâitul vântului. Doar buzele omeneşti sunt în stare să scoată un urlet ca acesta: strigăt de deznădejde, glas care imploră ajutor, glas ce blestemă pe Dumnezeu răscolind bezna nopţilor, urlet care-i face să tresară din somn pe cei ce dorm, strigăt în stare să zguduie şi stelele. Peste câteva clipe are impresia că strigătul răzbate din nou, dar mult mai scurt, mai încet şi-apoi nu se mai aude decât şuieratul viforniţei.

Curând se stinge şi acesta. Uraganul a dat doar o fugă peste Balaton. A fugărit doar norul acela singuratic. Copacii văii din Aracs nu mai vâjâie şi şuieratul vântului ce-aleargă de-a lungul platformei şi blocurilor de gheaţă se pierde în depărtare într-o armonie sinistră. Cerul se înseninează şi totul se linişteşte.

Totul s-a liniştit şi-n inima lui Timár.

Sfârşitul e aproape. Nu mai are încotro să se ducă. Nici înainte, nici înapoi.

A fugit cât a putut fugi, acum însă se află chiar pe marginea prăpastiei, o prăpastie fără fund.

Ca într-un vis îşi revede fulgerător întreaga viaţă, ştiind că a sosit vremea să se trezească din acest vis.

Cea dintâi dorinţă, dorinţa de a ajunge la fata aceea neasemuit de frumoasă şi bogată, a fost începutul nenorocirii lui. Toată ascensiunea lui clădită pe această dorinţă seamănă cu taina Sfinxului, care odată aflată, Sfinxul poate să piară...

Cum ar putea să mai trăiască după ce va fi dat de gol în faţa lumii, în faţa Timéei şi în faţa Noémiei?

Cum să mai trăiască prăbuşit de la înălţimea respectului cetăţenilor şi a graţiei împăratului, câştigate în ţara lui, cât şi în străinătate?

Şi-apoi cum s-o mai vadă încă o dată pe femeia aceea care, purtând în suflet o durere atât de sfântă, îl ridicase în slăvi în faţa rivalului său, cum să mai dea ochii cu ea din clipa în care s-ar afla că nu merita nici pe departe respectul şi încrederea pe care le-a avut faţă de el? Că toată viaţa lui a fost o minciună?

Şi cum să se mai înfăţişeze Noémiei, când ea ar şti că e căsătorit cu Timéa? Cum să-l mai ia vreodată în braţe pe Dódi?

Nu, nicăieri în lume nu mai există vreun colţişor unde ar putea să se ascundă! Întocmai cum a spus omul acela: la fel ca el, trebuie să fugă din lumea cunoscută şi să-şi tăinuiască numele; şi întocmai ca el, să se ascundă şi să pribegească din oraş în oraş! Să dea ocol pământului.

Dar Timár cunoaşte şi un alt loc. Luna. Planeta aceea îngheţată. Cum zicea Noémi? Că acolo se duc să locuiască cei care şi-au lepădat cu voia lor trupul de lut, cei cărora nu le mai trebuie nimic. Se duc acolo unde-i neantul! Iar dacă omul acela se va duce pe «Insula nimănui» şi va împinge la disperare cu insistenţele lui necurmate pe femeia aceea rămasă singură, atunci fără-ndoială că şi Noémi îl va urma acolo, pe planeta aceea îngheţată.

Timár se împăcase atât de mult cu acest gând, încât fu în stare să-şi îndrepte luneta spre Luna ce cobora spre asfinţit, arătând ba puncte, ba găvane luminoase, şi să-şi aleagă drept mormânt unul din nenumăraţii munţi lunari: „Acolo o să stau şi-acolo o voi aştepta pe Noémi!"

Se întoarse apoi în camera unde cu puţin înainte stătuse de vorbă cu aventurierul.

Căminul mai păstra rămăşiţe din veşmintele arse ale omului aceluia, iar desenul de pe stofă se mai putea vedea chiar şi în cenuşă. Timár puse câţiva butuci pe foc pentru a face să dispară orice urmă. Îşi luă apoi pelerina pe umeri şi ieşi din casă îndreptându-se spre Balaton.

Semiluna lumina uriaşa oglindă de gheaţă. Soarele de gheaţă lumina câmpia de gheaţă.

— Vin, vin! spuse Timár. Nu peste mult timp o să aflu ce vrei să spui. Dacă m-ai chemat, iată-mă!

Mergea drept spre spărtura aceea mare.

O zări cu uşurinţă, deşi era încă departe. Semnele puse de pescarii cumsecade — parii cu şomoioage de paie — avertizau încă de departe pe orice om cu gânduri bune să ocolească locul acela. Dar Timár căuta tocmai locul acela.

Când ajunse lângă unul din parii vestitori de primejdie, se opri locului şi, scoţându-şi pălăria, îşi înălţă ochii spre cer.

Trecuseră mulţi ani de când nu se mai rugase. În clipa aceea îşi aduse aminte de fiinţa atotputernică ce roteşte stelele şi dă viaţă omizilor, de Acela ce a creat o făptură care îl înfruntă: omul.

Îşi aminti că e momentul să-şi înalţe ruga spre cel de sus.

„Putere veşnică! De tine fug şi la tine voi ajunge în chiar ceasul acesta. Nu mă tângui în faţa ta. Tu mi-ai arătat calea, dar eu am călcat pe alt drum; tu mi-ai arătat vrerea ta, dar eu am vrut altceva; şi-acum iată că am ajuns aici. Trec în cealaltă lume supunându-mă orbeşte voinţei tale. Sufletul meu va fi nepăsător şi va şti să rabde acolo. Ispăşesc pentru că am adus durere tuturor celor care m-au iubit şi pe care i-am iubit. Ia-i sub ocrotirea ta, dreptate veşnică! Eu sunt păcătosul, eu trebuie să pier, eu trebuie să fiu pedepsit. Nimeni nu-i cauza suferinţelor mele; doar eu, eu însumi. Dreptate veşnică, tu care mi-ai călăuzit paşii aici, fi dreaptă şi cu dânsele. Apără şi mângîie firavele tale făpturi, pe cele două femei şi copilaşul. Pe mine dă-mă însă pe mâna îngerilor tăi răzbunători."

Îngenunchează.

Valurile mişcătoare ale Balatonului şuşotesc între marginile spărturii. De multe ori, chiar când suprafaţa sa e acoperită de gheaţă, lacul se trezeşte şi, aidoma mării, vâjâie şi aruncă talazuri printre spărturi.

Timár se apleacă vrând să sărute apa, aşa cum sărută un fiu pe maică-sa, atunci când porneşte la drum lung, aşa cum un sinucigaş sărută ţeava puştii înainte de a-şi zbura creierii. Dar iată că în clipa în care se apleacă spre valuri, un cap de om se iveşte din spumă.

Un cap de om cu faţa în sus...

Pe frunte, peste ochiul drept, are legat un batic negru, iar celălalt ochi, însângerat, stă larg deschis căutând fix; apa intră şi iese din gura-i căscată.

Fantoma se scufundă însă.

Peste două minute, valurile se înalţă iarăşi şi chipul acela înspăimântător se ridică din nou la suprafaţa apei, holbându-şi spre Timár ochiul deschis şi însângerat. Capul acela mai apare încă o dată la marginea copcii, apoi dispare pentru totdeauna sub gheaţă pentru ca, în sfârşit, o mână de mort cu degetele crispate să se mai ivească o dată de sub apă.

Pe jumătate înnebunit, Timár se ridică brusc, rămânând cu privirea ţintă spre vedenia aceea de coşmar.

I se pare că omul acela îl cheamă la dânsul.

Între marginile spărturii, valurile vâjâie de parcă au prins viaţă.

Şi iarăşi se aude din depărtare sunetul acela de orgă, sunetul atât de sinistru pe care viforniţa nocturnă ce trece vijelioasă pe deasupra copacilor îl trimite s-o anunţe că vine: în furtuna năprasnică ce se frânge printre blocurile de gheaţă, o! cum ţipă, cum plâng duhurile acelea nevăzute, cum urlă unele dintre ele...

Corul fantomelor se aude din ce în ce mai puternic. Şi iarăşi răsună peste toată întinderea de gheaţă acordurile acelea supranaturale, de parcă acolo, sub apă, ar vibra strunele a mii de harpe, dar, treptat-treptat, aceste sunete, la început armonioase, se transformă într-un huiet asurzitor; mai departe ai zice că pe sub apă aleargă fulgere iscând în valurile sonore o melodie vrăjită, ameţitoare; sub gheaţă răsună un tunet maiestuos ca de orgă şi, deodată, cu un bubuit asurzitor, de parcă s-ar auzi un strigăt dumnezeiesc, întreg universul acela de gheaţă se uneşte zguduindu-se; sub presiunea nemaipomenită a aerului, marginile spărturii s-au unit.

Tremurând din tot corpul, Timár se prăbuşeşte cu faţa în jos pe oglinda de gheaţă ce se mai clatină încă.

CINE VINE?

CHICIURA PREFĂCUSE «INSULA NIMĂNUI» într-o pădure de argint. Ceaţa ce stăruise multă vreme aninase flori de zăpadă de crengile copacilor; urmaseră apoi zile însorite, când chiciura se transformase în gheaţă. Acum, fiece crenguţă e prinsă într-un

înveliş de cristal, ca şi când toţi pomii din livadă ar fi de sticlă; din cauza ciucurilor de gheaţă, ramurile lor stau aplecate ca şi cele ale sălciilor plângătoare, iar atunci când vântul se zbenguie prin pădurea de cristal, crengile ce se lovesc unele de altele scot clinchete ca pomii de sticlă din grădinile zânelor.

Pe covorul gros al ierbii acoperite de brumă se vede o singură cărare ce se opreşte la pragul colibei. Cărarea duce spre locul unde se odihneşte Tereza. Ea arată drumul pe care-l face în fiecare zi Noémi însoţită de micul Dódi.

Doar ei doi se mai duc acolo. Cel de-al treilea, câinele, stă în colibă, bolnav de moarte. Glonţul a pătruns într-un organ vital şi-acum biata Almira trebuie să piară din această cauză.

E seară. Noémi aprinde opaiţul, scoate roata de tors şi începe să toarcă. Micul Dódi se aşează lângă ea şi apropiind un pai de marginea roţii se joacă de parcă roata ar fi un titirez. Almira stă întinsă într-un colţ şi geme ca un om.

— Mamă, spune pe neaşteptate copilul, apleacă-ţi capul că vreau să-ţi şoptesc ceva să n-audă Almira.

— Dódi mic, ea nu înţelege graiul nostru.

— O, sunt sigur că înţelege, înţelege tot! Spune-mi doar atât: Almira o să moară?

— Da, sigur că da, micuţul meu drag.

— Bine, dar după ce o să moară Almira, cine o să ne mai păzească?

— Dumnezeu.

— E puternic Dumnezeu?

— Mai puternic decât toţi.

— Mai tare şi decât tata?

— E cel care-i dă puteri şi tatii.

— Şi omului ăla rău, cu ochiul legat? De ce i-a dat Dumnezeu putere şi lui? Mi-e frică de omul ăla. Dacă vine iară? Omul ăla vrea să mă ia cu el.

— Nu-ţi fie frică! Nu-l las eu să te ia.

— Şi dacă ne omoară pe-amândoi?

— Atunci amândoi o să ajungem în rai.

— Şi Almira?

— Ea nu.

— Păi de ce?

— Fiindcă Almira e animal.

— Dar ciocârlia mea cea mititică?

— Nici ea.

— O, nu mai spune aşa! Doar ea ştie să zboare spre cer mai bine decât noi.

— Da, dar raiul e sus, mult mai sus decât poate ea să zboare.

— Păi cum, acolo nu sunt nici animale, nici păsările? Atunci rămân mai bine aicea jos, cu tăticul meu şi cu ciocârliile mele.

— Rămâi, inimioara mea, rămâi.

— Aşa-i că dacă tata ar fi aici, l-ar bate pe omul ăla rău?

— Omul ăla rău ar fugi când l-ar vedea.

— Dar când vine tata?

— În iarna asta.

— De unde ştii?

— Aşa a spus el.

— Şi tata spune totdeauna adevărul? Tata nu minte niciodată?

— Nu, copilul meu, tot ce spune el este adevărat.

— Păi iarna a venit demult.

— Şi el o să vină curând.

— Oh! măcar de n-ar muri Almira până atunci!

Copilul se ridică de pe laviţa aceea mică şi se îndreptă spre câinele care geme:

— Almira dragă, să nu mori, să nu ne laşi singuri aici. În rai n-o să poţi veni cu noi, nu poţi să fii cu noi decât aici. Rămâi aici. La vară o să-ţi fac o casă frumoasă din lemn de nuc, aşa cum ne-a făcut nouă tăticu. Din toate bunătăţile pe care o să le primesc, o să-ţi dau şi ţie jumătate. Pune capul aici în poala mea şi uită-te frumos la mine. Nu-ţi fie frică: n-o să-l mai las să intre pe omul ăla rău care te-a împuşcat. Dacă-l aud că vine, leg clanţa uşii cu o sfoară; dacă bagă mâna să dezlege sfoara, îi tai mâna cu toporişca mea cea mică. O să te apăr eu, Almira!

Inteligentul animal îşi ridică ochii săi frumoşi spre copil şi, cu coada, lovi încet pământul. Apoi oftă adânc ca şi când ar fi înţeles totul.

Noémi lăsă torsul şi, prinzându-şi capul în palme, privi în lumina opaiţului. Când plecase omul acela înfricoşător îi strigase furios din dreptul geamului:

— O să vin iarăşi pe-aici şi-atunci o să-ţi spun eu cine-i omul pe care-l iubeşti!

Însuşi faptul că avea de gând să revină era o ameninţare destul de serioasă; dar ce însemnau oare cuvintele lui: „O să-ţi spun eu cine-i omul pe care-l iubeşti"?

Bine, dar cine ar putea să fie Mihály? Cine altcineva decât ceea ce pare? Ce-ar putea să spună despre dânsul fantoma aceea înfricoşătoare care venise tocmai de la celălalt capăt al pământului? Ah! ce bine ar fi fost dacă Mihály ar fi ascultat cuvintele Noémiei:

„Aş fi mai liniştită dacă între noi şi el ar fi doar trei picioare de pământ!"

Noémi nu e fricoasă. Crescută în sălbăticia insulei, ea s-a obişnuit să se încreadă în puterile sale. N-a dus o viaţă tihnită care să-i fi slăbit nervii. Lui Holofern[1] şi lui Sisemei nu le-ar fi stricat să ştie cât de primejdios e fierul în mâna unei femei.

Lupoaica ştie să-şi apere vizuina din desiş împotriva câinelui. Are pentru asta şi gheare, şi colţi.

După întâlnirea aceea înspăimântătoare, Noémi poartă mereu sub broboadă un cuţit de care se servea Mihály, iar cuţitul e bine ascuţit. În timpul nopţii şi-a făcut obiceiul să baricadeze intrarea cu un drug gros pus de-a curmezişul uşii. Iar drugul e legat cu o funie de stâlpul acesteia.

Cum o vrea soarta! Dacă cel aşteptat va sosi primul, atunci ea va fi o femeie fericită, cu sufletul neîntinat; dacă celălalt va sosi mai întâi, va fi o ucigaşă, un suflet hărăzit iadului!

— Almira, de ce gemi atât de tare?

Bietul animal în agonie îşi ridică cu greu capul din poala copilului şi, întinzându-şi gâtul, începe să adulmece; schelălăie nelinişitit, scâncind şi scurmând pământul cu ghearele, dar singurele

[1] Una din căpeteniile lui Nabucodonosor, ucis de Juditha, care a vrut în acest fel să-şi salveze oraşul asediat de vrăjmaşi.

sunete ce le mai poate scoate sunt doar niște horcăituri înăbușite; prevestesc oare bucurie sau nenorocire?

Animalul simte apropierea cuiva.

Cine vine?

Omul bun sau cel rău? Omul care le aduce viața sau ucigașul?

În tăcerea nopții, pașii celui care calcă pe iarba brumărită se aud tot mai deslușit.

Cine vine?

Almira horcăie chinuitor; dă să se ridice în picioare, dar cade din nou; vrea să latre, dar nu izbutește. Noémi sare de pe laviță, duce mâna dreaptă sub broboadă și strânge zdravăn mânerul cuțitului.

Cine vine?

Toți trei ascultă în tăcere: Noémi, Dódi și câinele.

Pașii se apropie cu repeziciune. Și toți trei îl recunosc după zgomotul pașilor.

— Tata! strigă Dódi, râzând.

Noémi taie cu cuțitul ascuțit frânghia care ține ușa, iar Almira, sprijinindu-se pe două picioare, își înalță capul și încă o dată mai răsună lătratul ei de bun sosit. În clipa următoare, toți trei se îmbrățișează: Mihály, Noémi și Dódi.

Almira se târăște până la picioarele stăpânului său drag, își mai ridică o dată capul spre dânsul, îi linge mâna, apoi se prăbușește și moare.

— Să nu ne mai părăsești niciodată! șoptește rugător Noémi.

— Să nu ne mai lași singuri niciodată! îl imploră micuțul Dódi.

Mihály îi strânge pe amândoi la pieptul său și lacrimile lui cad pe fețele lor dragi:

— Niciodată, niciodată, niciodată!...

CADAVRUL

ÎN ANUL ACELA, abia cele din urmă zile ale lunii martie izbutiră să vină de hac iernii celei aspre. Vântul călduț ce bătea dinspre miazăzi înmuie gheața de pe lacul Balaton și-apoi un vânt

puternic ce sufla dinspre miazănoapte o sparse şi o împinse spre malul de la Somogy.

Printre sloiurile de gheaţă ce se topeau, pescarii dădură peste un cadavru.

Deşi acesta se afla într-o stare de totală descompunere, aşa încât trăsăturile feţei nu mai puteau fi recunoscute, totuşi identitatea celui mort se putea stabili cu certitudine. Erau rămăşiţele pământeşti ale lui Timár Mihály de Levetinczy, care, din ziua când avusese loc pescuitul acela de pomină pe Balaton — când fusese prins şi regele şalăilor — dispăruse subit, şi a cărui reîntoarcere fusese mult aşteptată la Komárom.

Că era vorba de Timár şi nu de altcineva, se mai putea vedea şi după îmbrăcăminte: după şuba sa de astrahan, butonii şi monogramele brodate pe cămaşă. Ceasul lui Timár se mai afla în buzunarul vestei; pe unul din capace era gravat numele lui. Dar ceea ce dovedea în modul cel mai evident identitatea cadavrului era portmoneul găsit în buzunarul dinăuntru al hainei; în portmoneu găsiră un teanc de bancnote de o sută şi de o mie de forinţi pe care se mai desluşeau încă efigiile, iar pe căptuşeala portmoneului se vedeau brodate cu mici perle cuvintele: credinţă, speranţă, dragoste. Era broderia lucrată de mâna Timéei.

Într-un buzunar lateral se mai găsiră şi patru scrisori legate cu o panglică, dar apa spălase orice urmă de cerneală de pe ele. Doar de, stăteau sub apă de patru luni încheiate.

Cam în acelaşi timp, pescarii găsiră în golful de la Füred puşca cu două ţevi a domnului Levetinczy. Puşca se agăţase de năvodul lor.

Acest lucru lămuri pe deplin ceea ce se întâmplase.

Bătrânul Galambos îşi aminti deodată totul cu deosebită claritate.

Îşi aminti că domnul Timár îl trimisese la culcare spunându-i că dacă vulpile şi lupii se vor ivi din tufişuri în timpul nopţii şi se vor duce spre copcă, atunci măritul domn va ieşi pe balcon şi va trage în aceste jivine.

Şi, ca prin farmec, începură şi alţii să-şi amintească foarte bine că în noaptea aceea pe Balaton se stârnise o viforniţă care

nu ţinuse mult; fără îndoială că viforniţa aceea pricinuise accidentul nobilului domn; zăpada îl lovise probabil drept în faţă şi din această cauză nu băgase de seamă spărtura, aşa că nenorocitul se prăbuşise în gol.

Bătrânul Galambos, care de obicei nu prea avea somn, îşi aminti că taman când viscolul era în toi, el auzise nişte strigăte înfiorătoare, nişte strigăte de moarte ce izbucniseră de două ori la scurt timp unul după altul.

Să piară atât de stupid un om atât de cumsecade şi cu asemenea faimă!

De îndată ce primi vestea cu privire la descoperirea făcută, Timéa porni imediat spre Siofok şi fu de faţă la îndeplinirea formalităţilor legale. Zărind hainele soţului ei, leşină de două ori şi abia putură s-o readucă în simţiri. Cu toate acestea rămase acolo. Se afla acolo când rămăşiţele îmbucătăţite ale soţului ei fură aşezate în sicriul de cositor: se interesă în mod deosebit de verigheta lui Timár, dar nimeni nu i-o putu da: degetele mortului lipseau cu desăvârşire.

Timéa duse rămăşiţele dragi la Komárom să le înmormânteze în cavoul pompos al familiei şi, deoarece soţul ei era protestant, comunitatea îi dădu toate onorurile funerare ce i se cuveneau. Toate cele patru eparhii trimiseră delegaţi care să le reprezinte; predica fu ţinută de superintendentul regiunii transdunărene, iar discursul de rămas-bun îl ţinu pastorul din Komárom, în biserica îmbrăcată cu postav negru şi împodobită cu steme. Corul seminarului din Papa cântă cântece de îngropăciune. Pe sicriul acoperit cu catifea neagră, numele şi anul morţii erau bătute în cuie de argint. Membrii consiliului municipal şi consilierii judeţeni ridicară sicriul pentru a-l urca pe carul mortuar. Deasupra sicriului se afla sabia de nobil şi cununa de lauri, crucea ordinului maghiar „Sfântul Ştefan", a ordinului italian „Sfântul Mauriciu" şi a ordinului brazilian „Annunziata". Ciucurii de argint ai giulgiului erau purtaţi de subprefecţi, iar făcliile cu steme de către domni respectabili care mergeau pe lângă carul mortuar; în faţa sicriului era înşirat tot tineretul şcolar, preoţii şi teologii, breslele cu steagurile lor, miliţia maghiară şi germană în uniforme şi cu arme, ţinând

pasul după bubuitul înăbuşit al tobelor acoperite: în urma sicriului se înşirau toate doamnele din oraş îmbrăcate în negru, iar în mijlocul lor văduva îndoliată, cu chipul ei alb şi cu ochii supţi de plâns; urmau apoi celebrităţi din ţară şi de la Viena, şefii armatei, ba chiar şi Maiestatea Sa trimisese un reprezentant care să urmeze cortegiul funebru al distinsului dispărut. Şi-apoi, nesfârşitele rânduri ale mulţimii. Coloana traversa oraşul în glasurile jalnice ale clopotelor. Şi fiecare dangăt de clopot, fiecare pâlc de oameni spunea parcă acelaşi lucru: că în clipele acelea se făceau funeraliile unui om atât de mare, cum poate că n-o să se mai nască altul în Komárom — binefăcătorul tuturor, gloria naţiunii, un bărbat model de virtute conjugală, fondatorul atâtor mari instituţii.

„Omul de aur" coboară în pământ.

De-a lungul oraşului, până la cimitir, femei, bărbaţi şi copii îl însoţesc pe jos.

Şi Athalie se află în mulţime.

Când sicriul e lăsat prin uşa deschisă a cavoului, cei mai apropiaţi prieteni, rudele şi cei care-l respectă coboară după omul pe care-l deplâng. Printre ei se află şi domnul Kacsuka. Pe scările strâmte, în înghesuială, e-atât de aproape şi de Timéa, şi de... Athalie!

Când cei care l-au condus pe Timár ies din cavou, Athalie se aruncă lângă uşa criptei strigând că vrea să fie şi ea înmormântată acolo. Din fericire, prin apropiere se află şi domnul Fabula János, care o ridică de jos pe frumoasa domnişoară şi o scoate pe braţe la lumina zilei, explicând mulţimii mirate că domnişoara ţinuse foarte mult la răposatul domn, pe care-l socotea ca pe al doilea părinte.

Peste o jumătate de an e gata pomposul monument funerar cu soclu de granit, pe care stă sculptat cu litere aurite: „*Aici odihneşte preailustrul nobil şi neînfricat domn Levetinczy Timár Mihály, consilier regal, consilier juridic al mai multor judeţe, cavalerul ordinelor «Sfântul Ştefan», «Sfântul Mauriciu» şi «Annunziata», marele patriot, credincios întru Domnul, bărbat cu o viaţă morală exemplară, tatăl săracilor, ocrotitorul orfanilor, susţinătorul şcolilor, stâlp al Bisericii. Îl plâng toţi cei care l-au cunoscut, pe veci nemângâiată, credincioasa-i soţie Susana...* "

Pe soclul de granit se află o statuie de alabastru ce reprezintă o femeie care ţine în mâini o urnă funerară. Toată lumea e de părere că femeia seamănă nemaipomenit de bine cu Timéa.

Şi-n fiecare zi Timéa merge la cimitir pentru a aşeza lângă piatra funerară o coroană de flori proaspete; şi ea, cu mâna ei, stropeşte florile care-şi revarsă mireasma lor atât de îmbălsămată peste grila soclului. Le udă cu stropi de apă proaspătă, le udă cu lacrimile ei fierbinţi...

*

Krisztyán Tódor nu şi-ar fi închipuit niciodată că va avea parte de o cinste atât de mare după moartea sa.

DOAMNA ZÓFIA

FRUMOASA VĂDUVĂ purta cu sfinţenie doliul. Nu făcea nici o vizită şi nu primea pe nimeni. Pe stradă puteai s-o vezi îmbrăcată numai în negru şi un văl des îi acoperea faţa.

Opinia publică din Komárom socotise de când şi până când trebuia să dureze doliul. În ce zi a murit domnul Timár de pe urma nenorocirii care l-a lovit? S-a împlinit un an. Ziua morţii fusese în plină iarnă. A sosit apoi carnavalul. Şi totuşi, iată că Timéa nu leapădă doliul şi nu ia parte la baluri. Opinia publică fixă atunci alt termen. Fără-ndoială că dânsa socoteşte că anul de doliu începe din ziua înmormântării domnului Timár, deoarece de-atunci a început cu adevărat văduvia ei.

Trecu însă şi ziua aceea, ba sosi şi primăvara, dar Timéa tot nu lepăda veşmintele de doliu şi nu primea pe nimeni.

Cetăţenii Komárom-ului începură să se neliniştească: păi până când o să ţină asta? Erau necăjiţi de-a binelea mai ales pentru faptul că Timéa nu primea bărbaţi în vizită.

*

E dimineaţă. Doamna Zófia se plimbă în sus şi în jos cu un coş sub braţ, printre cei veniţi la târgul săptămânal, tocmindu-se cu

precupeţele pentru nişte pui. Mai bine-zis se preface că se tocmeşte pentru că nici gând n-are să cumpere ceva; umblând din precupeaţă în precupeaţă, face în aşa fel, încât să se poată strecura neobservată în parcul „Anglia". Apoi, din „Anglia", ocrotită de gardul viu, face un mare ocol privind mereu în stânga şi-n dreapta, de teamă să n-o vadă cineva; în cele din urmă, se strecoară printr-o ieşire şi se furişează pe poarta unei case mici şi singuratice, pe uşa căreia e desenat un vultur cu două capete.

În căsuţa aceasta locuieşte şi-acum domnul Kacsuka. E vechea lui locuinţă, în care hălăduieşte încă de pe vremea când era locotenent şi pe care n-a părăsit-o nici în ziua de azi, când a ajuns maior; n-are nevoie de o casă mai mare. Poarta, uşa camerei mici şi chiar ferestrele sunt veşnic deschise. Mde, ofiţerii nu se tem de hoţi din două binecuvântate motive.

Doamna Zófia îl găseşte pe domnul Kacsuka singur, studiind nişte proiecte de fortificaţii.

— Bună dimineaţa, domnule maior. Şi vă cer iertare c-am fost atât de obraznică şi-am îndrăznit să intru. Am trecut însă din întâmplare pe aici şi am văzut că uşa şi ferestrele sunt deschise: „Aoleo, mi-am zis, te pomeneşti că intră vreun hoţ; să-i spun ordonanţei să încuie uşa", dar uite c-am dat peste domnul maior. Mulţam pentru amabilitate; o să stau puţin. Că şi-aşa au trecut o mie de ani de când n-am mai vorbit cu dumneavoastră. Ah, domnul maior e prea bun! Să mă aşez chiar aici, lângă dumneavoastră? O clipă, să pun coşul jos. N-am nimic în el decât nişte ouă; eu fac toate cumpărăturile, că altfel, dacă laşi pe seama slugilor, îţi trag de la coşniţă. Şi-apoi slujnicele din ziua de azi ţin nasul pe sus! Nici una nu mai vrea să care coşul după stăpâna ei. Nu le stă bine, cică. De-aia eu duc coşul şi tot eu fac cumpărăturile. Nu mi-e ruşine nici un pic. Cine mă cunoaşte ştie cine sunt! Aşa-i că nici dumneavoastră, domnule maior, nu mă condamnaţi pentru asemenea lucru? Păi cum să mă condamnaţi când ne cunoaştem de atâta vreme! Vă mai aduceţi aminte de ziua aia când aţi stat în bucătărie pe butoiaşul cu apă şi aţi mâncat porumb fiert din caschetă? Când tocmai povesteam fetei ăleia prostuţe cum o să fie la botez? Ehei, dar nu despre botez

vorbeam noi atunci când domnul maior — pe-atunci doar domnul locotenent — a picat aşa, din senin, ci despre cu totul altceva. Hei, dacă aţi şti ce spuneam! O, da, de-atunci au trecut taman o mie şi o sută de ani şi multe s-au întâmplat pe lumea asta! Of, că îngrozitoare moarte a avut domnul Levetinczy! Biata Timéa, de-atunci n-are linişte nici ziua, nici noaptea. Cred că femeia asta o s-o ia pe urmele bărbatului ei; şi-i păcat de ea, că-i o făptură tare bună. Nu primeşte nici un bărbat în vizită. De o sută de ori pe zi se aşază în faţa portretului cel mare al domnului Levetinczy şi-l priveşte, şi iar îl priveşte; scoate apoi ultima lui scrisoare pe care dânsul a trimis-o odată cu peştele ăla mare şi începe s-o citească. Uneori, mi-o citeşte şi mie. Şi-apoi mă întreabă: „Mamă Zófia, nu ţi se pare ciudat că scrisoarea asta e scrisă pe un ton atât de glumeţ? Scrie că a şi dansat!" Vai, ce tânără şi frumoasă e biata femeie şi cât se mai frământă, Doamne-Doamne! Mi-e atât de milă de dânsa şi atât de mult aş dori să se hotărască odată să se mărite cu un bărbat bun şi cinstit. Vă rog să mă credeţi: şi eu am un pic de interes aici. Vedeţi, domnule maior, Athalie, fata mea, spune mereu că în clipa în care Timéa s-ar mărita cu omul la care se gândeşte ea, atunci n-ar mai sta nici o clipă în casa aia, ci s-ar mărita cu primul venit care ar cere-o de nevastă. Nu s-ar uita dacă e domn sau ţăran, tânăr sau bătrân, chipeş sau ciupit de vărsat! S-ar mărita de îndată. Of, şi nimeni nu doreşte mai mult decât mine lucrul ăsta! Nu la gândul că atunci aş pleca şi eu cu fata mea, ci pentru că aş rămâne cu Timéa. Chiar dacă vreodată Athalie ar ajunge bogată, iar Timéa ar sărăci, eu tot cu Timéa aş rămâne. Asta fiindcă, vă rog să mă credeţi, nu mai pot îndura să stau alături de fiică-mea. Ce-i drept, nu-i frumos ca o mamă să se plângă de propria ei fiică, dar eu ştiu unde şi în faţa cui pot să vorbesc. E drept că-i sunt mamă, că eu am adus-o pe lume. A fost un copil bun până în clipa când am scăpat-o din mână, când tată-său a început s-o răsfeţe şi când lumea i-a sucit capul. Acum însă, lângă ea mi-e viaţa amară de parcă ar fi iad, nu alta. Şi cum, în afară de mine, nu mai are pe nimeni pe lume ca să-şi verse necazul, mă chinuie cât e ziulica de mare. Oriunde mă prinde, mă ciupeşte, mă loveşte cu

piciorul, aşa că din cauza ei abia îndrăznesc să ies din bucătărie. Oricât de frumos i-aş vorbi, se face că nu m-aude. La masă se uită în gura mea încât, văzând-o că se holbează aşa, scap fără să vreau mâncarea din furculiţă. Toată ziulica trebuie să-i cos rochiile pe care le rupe dinadins ca să pară trenţăroasă. Iar noaptea nici nu mă lasă să aţipesc. Pune lumânarea aşa ca lumina să-mi bată drept în ochi şi citeşte până în zori. Şi măcar dacă ar tăia de la început foile cărţii! Da' ţi-ai găsit: taie foaie cu foaie, încât dacă aţipesc de o sută de ori, de o sută de ori mă trezesc din pricina fâşâitului hârtiei. Iar când o rog frumos, scoate limba la mine. De răul ei, într-o seară mi-am astupat urechile cu bumbac să pot dormi: s-a apucat şi, în loc să-şi puie hreanul răzuit la gât — îşi pregătise o compresă pentru durere de cap —, mi l-a legat de talpa piciorului şi, până să mă trezesc, toată talpa mi se băşicase. Dar i-a mai trăsnit şi altceva prin cap. În timpul nopţii îmi vâra câlţi când într-un pantof, când în celălalt, aşa că până se înnsera şchiopătam de tot, ba era cât pe ce să-mi cadă şi unghia. Nu mi-am dat seama de ce şchiopătez când de un picior, când de celălalt, până în clipa când am aflat pricina. Ea a făcut haz. Apoi ştie prea bine că mi-e frică de stafii; ei bine, seara îmbracă mătăuzul de praf şi coada măturii astfel încât să pară nişte năluci şi le agaţă în dosul uşii, că-i gata-gata să mă ia dracu' când dau să intru. În faţa slugilor se poartă cu mine în asemenea hal, că nu-i de mirare că ăia nu mă mai respectă deloc. Totdeauna ţine partea bucătăresei împotriva mea. Oof, câte trebuie să mai îndur! Dar şi mai tare mă amărăşte în zilele de sărbătoare, când scot cartea de rugăciuni; atunci ea se aşază la masă în faţa mea, se sprijină în coate şi, în timp ce mă rog, începe: „Dracii, focul iadului, gheena, ciuma, dalacul, racul[1], incendiile, omorurile, otrava, prăpădul, ruşinea, primejdia, blestemul, stafiile, toate să se abată asupra acestei case, amin!" Asta-i rugăciunea Athaliei pentru binefăcătorii ei. Hei, dar când e de faţă Timéa, devine blândă ca o mieluşică, e linguşitoare, iar când îi spune ceva, vorbeşte peltic şi umil. Domnule, mă ia groaza să mai dorm cu Athalie într-o

[1] Denumire populară a cancerului.

odaie. Aş vrea să se împlinească ce spune şi să se mărite cu primul om care o cere-o de nevastă. Norocul ei încă n-a apus. Şi poate fi în persoana domnului Fabula János, căruia, anul trecut, i-a murit soţia şi-i văduv. Ce-i drept, nu-i prea tânăr, dar e un bărbat vrednic, cu stare şi, de curând, a devenit vicecurator; are o avere de patruzeci de mii de forinţi, aşa că poate să întreţină onorabil o femeie; toţi copiii sunt mari şi nici unul nu mai e acasă. Athalie ar trăi foarte bine cu el: are o casă atât de frumoasă pe strada Megyercsi! Şi-apoi, opt luni pe an lipseşte de-acasă. Sunt sigură că Athalie s-ar mărita cu el, chiar şi numai din răzbunare, dacă Timéa s-ar mărita cu omul la care mă gândesc eu. Eu aş rămâne la Timéa. Dar, bineînţeles, nimic nu poate să iasă din toate astea dacă „ea" nu vrea să iasă din casă, iar „el" nu intră în casă; unul stă trist acolo, celălalt stă mohorât aici. Ei, dar eu n-am venit, Doamne-fereşte, să trăncănesc, că asta nu-mi stă în caracter. Totuşi, nu pot să plec fără să vă spun ce-am aflat zilele astea. Ştiţi, în fiecare dimineaţă eu fac patul Timéei. Nu îngădui altcuiva, n-aş putea să las ca vreo servitoare să atingă pernele alea frumoase cu dantelă. Dar, într-o dimineaţă, când dau să ridic perna cea mai de dedesubt, ce credeţi că văd sub ea? Un mâner de sabie cu lama ruptă. De bună seamă că Timéa uitase să-l ia de-acolo. Pun mâna în foc că în fiecare noapte doarme cu sabia aia ruptă sub pernă. Când i-am spus Athaliei ce am aflat, m-a ciupit de braţ că şi-acum se vede vânătaia şi mi-a spus c-o să mă omoare dacă povestesc cuiva lucrul ăsta. Cum să spun? Eu nu zic nimic. Zic doar atât: eh, oare ştie fostul proprietar al acelei săbii ce-ar trebui să facă acum?

Doamna Zófia rostise tot discursul acesta fără să răsufle măcar şi fără a îngădui să fie întreruptă de maior.

Domnul Kacsuka ascultă toate acestea şi-apoi îi răspunse:

— Mamă Zófia, fostul proprietar al acelei săbii ştie ce are de făcut! Dacă doamna Levetinczy ar fi divorţat şi ar fi rămas săracă, fără pic de avere pe lumea asta, proprietarul acelei săbii s-ar fi grăbit să-i ceară mâna. Acum însă doamna Levetinczy e o văduvă bogată, care la moartea soţului ei a moştenit câteva

milioane, iar fostul proprietar al acelei săbii e sărac şi deci nu poate să ceară mâna unei doamne atât de bogate.

— Ei, ei, ce mult s-a schimbat caracterul acestui domn! suspină doamna Zófia. Când a fost logodit cu Athalie nu voia să se cunune până când nu i se punea pe masă suta de mii de forinţi.

— Hm! Oare nu chiar mama Athaliei spunea adineauri că dacă Timéa ar sărăci, iar Athalie ar ajunge bogată, ar rămâne tot cu Timéa? Şi a spus acest lucru cu toate că-i mama Athaliei!

— Ce-i drept, e drept. Sunt mama ei şi totuşi aşa am spus. Are dreptate domnul maior. Dacă însă fostul proprietar al sabiei nu ştie ce trebuie să facă, o să ştie actualul ei proprietar.

Şi, zicând acestea, doamna Zófia îşi ceru iertare de o mie de ori că-l plictisise atâta vreme şi încă de o mie de ori că nu mai putea sta deoarece trebuia să mai cumpere o mulţime de lucruri din piaţă.

Îşi luă, aşadar, coşul, se furişă pe poarta pe care era pictat vulturul cu două capete, dar nu mai cumpără nimic, ci porni glonţ către casă.

SCRISOAREA LUI DÓDI

TRECUSE UN AN ŞI JUMĂTATE de când Mihály se afla acasă, pe «Insula nimănui». Nu mai lipsise nici măcar o zi.

În tot acest timp avusese mult de lucru. Îl învăţase pe Dódi să scrie. Era o muncă ce-i dădea deplină satisfacţie. Când copilul neştiutor începu să scrie pe podea primele litere cu cretă, şi când i se dictă: „Scrie C, apoi A, apoi L şi acum citeşte!" ce uimit păru văzând că din literele acelea ieşise cuvântul „cal", deşi nu desenase nici un cal! Şi ce fericire îl cuprinse când, după un an şi jumătate, putu să-i dea Noémiei o felicitare de ziua ei, o felicitare scrisă pe hârtie liniată şi cu litere înşirate frumos!

Era o operă mai măreaţă decât obeliscul Cleopatrei[1] cel plin de ieroglife.

[1] E vorba de un obelisc de 21 de metri datând de pe vremea Cleopatrei (69–30 î.Hr.), regina Egiptului.

Prima felicitare a lui Dódi mai tremura încă în mâna Noémiei şi-n ochii ei mai luceau lacrimi când îi spuse lui Mihály:

— Seamănă la scris cu tine.

— Unde ai văzut tu scrisul meu? o întrebă mirat Mihály.

— Mai întâi l-am văzut când îl învăţai pe Dódi să scrie. Apoi în actul prin care ne-ai dat insula; ai uitat?

— Adevărat, dar e atât de mult de-atunci!

— Şi-acum tu nu mai scrii nimănui?

— Nimănui.

— Se împlineşte un an şi jumătate de când n-ai mai plecat. N-ai nimic de lucru dincolo, în lume?

— N-am şi nici n-o să mai am.

— Dar treburile pe care le-ai avut, ce s-a ales de ele?

— Vrei să ştii?

— Aş vrea să ştiu. Mă întristează gândul că un om atât de inteligent ca tine stă închis în insula asta numai pentru că eu şi Dódi te ţinem legat. Dacă nu pleci niciodată din insulă doar din cauza dragostei ce ne-o porţi, atunci să ştii că dragostea ta mă îndurerează.

— Bine, Noémi. Am să-ţi spun cine am fost acolo în lume, ce am făcut şi de ce vreau să rămân mereu aici. O să afli tot. După ce o să culci copilul, vino în cerdac; o să-ţi spun tot. Poate că întâmplările pe care ţi le voi povesti te vor înfiora sau te vor uimi. Dar, la urma urmei, o să mă ierţi şi tu, aşa cum m-a iertat şi Dumnezeu atunci când m-a trimis aici.

După cină, Noémi îl culcă pe Dódi şi-apoi ieşi şi se aşeză alături de Mihály pe banca de lemn de mesteacăn, trecându-şi braţul pe sub braţul lui.

Luna plină îşi strecura razele printre frunzele umbrarului, luminându-i; acum însă nu mai era astrul acela fantomatic, nici paradisul de gheaţă al sinucigaşilor, ci o bună cunoştinţă, un prieten.

Mihály îi povesti Noémiei tot ce i se întâmplase în lume. Moartea neaşteptată a călătorului misterios, scufundarea corabiei, comorile găsite. Îi povesti ce om nespus de bogat, ce domn puternic devenise; despre vasele sale ce-i transportau comorile

dintr-o parte în alta a lumii; câte corăbii avusese, câte case, cât de respectat fusese. Cum se căsătorise cu Timéa. Îi zugrăvi apoi suferinţele Timéei şi zbuciumul prin care trecuse el din pricina acestor suferinţe. O descrise pe Timéa ca pe o sfântă. Iar când, fără ocolişuri, îi povesti scena aceea când din ascunzătoarea ce se afla în casă o pândise pe Timéa, felul în care dânsa îşi apărase soţul de calomnie şi cum îl apărase împotriva iubitului ei, împotriva propriei ei inimi — Noémi izbucni în plâns şi plânse nespus de mult pentru Timéa...

Apoi, când Mihály îi povesti cât suferise el însuşi fiind în aceeaşi situaţie îngrozitoare de care nu putea să scape — ferecat, pe de o parte, de poziţia pe care o avea în lume, de averea lui, de credinţa Timéei şi atras în altă parte de dragostea lui, de fericirea lui, de împlinirea visurilor sale — cât de gingaş îl mângâie Noémi cu sărutările ei!

Şi, în sfârşit, când îi povesti despre noaptea aceea cumplită pe care o trăise odată cu venirea aventurierului în conacul său pustiu, când îi povesti că disperarea îl împinsese pe marginea prăpastiei, că ajunsese până acolo încât privea în valuri gata să se arunce, dar că, în loc să-şi vadă chipul, văzuse pe cel al urmăritorului său înecat şi că mâna divină închisese deodată în faţa sa mormântul de gheaţă — o, cu câtă putere îl strânse Noémi la pieptul ei, vrând parcă să-l oprească să nu cadă în prăpastie!...

— Şi-acum ştii ce-am lăsat în lume şi ce-am găsit aici. Mă ierţi pentru suferinţele pe care ţi le-am pricinuit, pentru tot ce-am greşit faţă de tine?

Săruturile şi lacrimile Noémiei răspunseră în locul ei.

Povestirea durase mult şi noaptea scurtă de vară trecuse, aşa că se crăpa de ziuă în clipa când Mihály sfârşi destăinuirile sale — întâmplările zbuciumatei sale vieţi.

Păcatele îi fuseseră iertate.

— Venind aici, mi-am plătit toate datoriile! spuse Mihály. Timéa a primit averea mea şi libertatea. Pe vagabondul care purta hainele mele şi care avea portmoneul meu l-or fi înmormântat în locul meu, iar Timéa a rămas văduvă. Iar ţie ţi-am adus sufletul meu şi tu l-ai primit. Acum fiecare a căpătat ce i se cuvenea.

Luându-l de braţ pe Mihály, Noémi îl îmbie să intre în odaie şi-l duse până la pătuţul în care dormea Dódi. Copilul se trezi din pricina săruturilor, deschise ochii şi, îndată ce văzu că se luminase de ziuă, îngenunche şi, împreunându-şi mâinile, îşi începu rugăciunea de dimineaţă:

— Binecuvântează, Doamne, pe bunul meu tată şi pe măicuţa mea cea bună!

...Acum totul ţi s-a iertat, Mihály!... Ca tu să fii fericit, un înger se roagă la mormântul tău, iar alt înger se roagă la căpătâiul patului tău.

Noémi îl îmbrăcă pe micul Dódi şi privi lung, îngândurată, spre Mihály. Trebuia să treacă multă vreme pentru a putea înţelege însemnătatea celor auzite de la dânsul. Deşi femeile au mintea atât de ageră!

Într-o bună zi, Noémi îi spuse soţului ei:

— Mihály! Ai rămas totuşi dator cu ceva în lumea aceea.

— Cu ce? Şi cui?

— Ai rămas dator Timéei; e vorba de taina pe care ţi-a dezvăluit-o cealaltă femeie.

— Ce taină?

— Că în camera ei se află o uşă secretă. Trebuia să-i spui acest lucru. Doar prin ascunzătoarea aceea poate să pătrundă oricine la dânsa atunci când doarme şi când e singură.

— Dar ascunzătoarea aia n-o cunoaşte nimeni în afară de Athalie!

— Şi asta nu-i de-ajuns?

— La ce te gândeşti?

— Mihály! Tu nu ne cunoşti pe noi, femeile. Tu nu ştii cine-i Athalie, dar eu ştiu. Am plâns-o pe Timéa pentru că a suferit, fiindcă nu te iubeşte, fiindcă eşti al meu; dar dacă ar avea faţă de tine aceleaşi sentimente pe care le are faţă de celălalt bărbat şi dacă tu m-ai părăsi din cauza ei — aşa cum bărbatul acela a părăsit-o pe cealaltă fată — ah! să mă ferească Domnul şi de gândul că aş putea s-o văd vreodată dormind în faţa mea.

— Noémi, mă îngrozeşti!

— Aşa suntem noi. Nu ştiai? Grăbeşte-te să-i dai de veste Timéei şi să-i dezvălui taina. Vreau ca Timéa să fie fericită.

Mihály sărută fruntea Noémiei.

— Copilă dragă şi bună ce eşti! Eu nu pot să-i scriu pentru că mi-ar recunoaşte scrisul şi atunci ea n-ar mai putea fi văduva mea şi eu n-aş mai putea fi mortul cel înviat pentru tine, mântuitul acestui paradis al tău.

— O să-i scriu eu!

— Nu! Nu! Nu! Nici o scrisoare de-a ta nu va pleca spre dânsa. Am copleşit-o cu aur, cu diamante, dar nu îngădui să primească ceva din partea ta, nici măcar o literă. Nu dau din comorile mele. N-am adus nimic Noémiei din partea Timéei. Nu-i dau nimic nici din partea Noémiei. Nu-ţi îngădui să-i scrii acelei femei.

— Bine, spuse Noémi, zâmbind. Mai ştiu însă o a treia persoană care ar putea să-i scrie. Îi va scrie Dódi.

Timár începu să râdă auzind aceste cuvinte. Glumă, plăcere, şotie de copil, lăudăroşenie sublimă, gânduri serioase, gânduri adânci, toate erau cuprinse în aceste câteva cuvinte: „Micuţul Dódi va scrie Timéei să se ferească de primejdie!"

Micuţul Dódi!... Timéei!

Timár râse... şi lacrimile îi scăldau obrajii.

Noémi luă în serios cele spuse. Ea, cu mâna ei, scrise scrisoarea pe care Dódi trebuia s-o copieze, iar copilul înşiră frumos pe hârtia liniată cuvintele acelea grave, fără să facă nici o greşeală. Înţelesul lor nu-l pricepu însă.

Noémi îi dăduse să scrie cu o cerneală frumoasă, violetă, fiartă din frunze negre de nalbă, apoi puse o pecete de ceară albă şi, cum în casa lor nu se găsea nici un sigiliu cu blazon şi nici vreo monedă cu care să apese pe ceară, Dódi prinse o gâză mică verde-aurie şi o lipi în mijlocul pecetei: aceasta era blazonul.

Încredinţară scrisoarea unui precupeţ de fructe s-o pună la poştă.

Scrisoarea micuţului Dódi porni astfel spre Timéa.

NEPRICEPUTO!

TIMÉA MAI AVEA UN NUME: Susana. Pe primul îl primise de la mama ei, care era grecoaică, pe cel de-al doilea când fusese botezată. Pe acesta din urmă îl folosea la semnarea actelor oficiale şi îşi amintea de el când îşi sărbătorea ziua onomastică.

În oraşele noastre de provincie se ţine cu sfinţenie ziua onomastică. Rudele şi cunoscuţii, fără să fie chemaţi anume — ba parcă socotind că-i de datoria lor —, se îngrămădesc în casa sărbătoritului bun de cinste, unde pe toţi îi aşteaptă masa pusă. Câteva case mai nobile au introdus însă obiceiul de a trimite invitaţii tipărite pentru seratele organizate cu prilejul zilelor onomastice ale membrilor familiei respective. Asta — orice s-ar zice — e un pic de obicei aristocratic, deoarece în felul acesta se face cunoscut celor care n-au avut cinstea să primească o atare invitaţie scrisă că pot să-şi păstreze pentru ei urările de bine.

Sfânta Susana cade de două ori pe an; Timéa îşi serba onomastica în iarnă, deoarece iarna era şi soţul ei acasă. Invitaţiile se trimiteau cu o săptămână înainte. Nimeni nu ţinea cont de cealaltă onomastică. „Timéa" nu figurează nici în calendarul din Komárom, nici în calendarul naţional Trather-Károlyi, iar alte calendare nu apăruseră pe vremea şi prin regiunea aceea. Cel care ar fi vrut să afle în ce zi a anului cade „Sfânta Timéa" trebuia să caute mult şi bine.

Ea cădea tocmai în frumoasa lună mai. În această lună, domnul Mihály era de obicei departe de casă.

Şi totuşi, Timéa primea în fiecare an în luna mai, de „Sfânta Timéa", un frumos buchet de trandafiri albi. Cine îi trimitea? Nu ştia nimeni. Buchetul sosea prin poştă, pus într-o cutie.

La seratele ce aveau loc de Sfânta Susana, pe vremea când trăia Timár, domnul Kacsuka primea şi el întotdeauna câte o invitaţie; maiorul răspundea lăsându-şi cartea de vizită la portar. Niciodată însă nu-şi făcuse apariţia la seratele respective.

Anul acesta, serata obişnuită de ziua Susanei nu se ţinu; Susana, credincioasă, purta doliu.

Dar în dimineaţa acelei frumoase zile de mai, când, de obicei Timéa primea buchetul de trandafiri albi, feciorul familiei Levetinczy, îndoliat din cap până-n picioare, duse un plic domnului Kacsuka; când maiorul deschise plicul, găsi înăuntru obişnuita invitaţie tipărită pe hârtie lucioasă, dar, spre marea lui mirare, pe carton nu scria Levetinczy Susana, ci Levetinczy Timéa, iar invitaţia era pentru serata ce urma să aibă loc chiar în ziua aceea.

Domnul Kacsuka nu înţelese nimic. Ce idee îi venise Timéei! Toţi cetăţenii din Komárom ar fi consternaţi dacă în acest an s-ar serba în loc de evlavioasa Susana calvină, vechea Timéa de origine greacă! Şi, mai mult decât atât, i-ar revolta faptul că primeau abia în dimineaţa zilei invitaţiile pentru petrecerea ce va avea loc în acea seară. Un asemenea gest este fără doar şi poate în flagrantă contradicţie cu orice cod al manierelor elegante!

Domnul Kacsuka ajunse la concluzia că de data asta trebuia să răspundă invitaţiei. Potrivi lucrurile în aşa fel, încât să nu sosească primul; era invitat pentru ora opt şi jumătate; el aşteptă să se facă nouă şi jumătate şi abia atunci plecă de acasă.

Când ajunse în antreu, îi înmână feciorului sabia şi mantaua, apoi îl întrebă dacă sosiseră mulţi invitaţi. La această întrebare, feciorul răspunse că nu venise nimeni.

Maiorul se înspăimântă. Aşadar, ceilalţi invitaţi se supăraseră şi se vorbiseră să nu vină.

Teama ce-l cuprinsese crescu şi mai mult când, intrând din antreu în salon, găsi toate luminile aprinse, toate camerele luminate întocmai ca atunci când se aşteaptă mulţi invitaţi.

Camerista cu care se întâlni faţă în faţă îl îndrumă spre prima încăpere, acolo unde se afla stăpâna casei.

— Cine e la dânsa?

— E singură. Azi, domnişoara Athalie însoţită de mama ei a plecat cu trăsura la gospodăria domnului Fabula care a organizat un picnic pescăresc.

Domnul Kacsuka nu mai înţelegea chiar nimic. Era seara zilei onomastice a Timéei şi nu numai că nu veniseră musafirii, dar până şi cei ai casei îşi părăsiseră stăpâna.

Mai avea însă de văzut şi alte lucruri ciudate.

Timéa îl aştepta în camera ei de primire. Dar, deşi totul părea pregătit pentru o serată veselă, deşi se afla înconjurată de un fast deosebit, era îmbrăcată şi de data asta tot în haine de doliu!

Purta doliu şi în acelaşi timp îşi serba onomastica?! Purta veşmânt cernit când candelabrele aurii şi sfeşnicele de argint învăpăiau încăperea?!

Da. Numai că faţa ei nu era tristă şi nu se potrivea deloc cu rochia de doliu. Pe chipul Timéei tremura un zâmbet cald şi o uşoară roşeaţă. Îl întâmpină prietenoasă pe unicul ei musafir.

— Ah! Te-ai lăsat cam mult aşteptat, îi spuse ea, întinzându-i mâna.

Maiorul sărută cu nespusă adoraţie mâna ce i se întinsese.

— Dimpotrivă, mă tem că am sosit primul dintre toţi invitaţii.

— A, nu! Toţi cei pe care i-am invitat sunt aici.

— Unde? întrebă maiorul mirat.

— Aici, în sufragerie, s-au aşezat la masă şi te-aşteaptă doar pe dumneata.

Şi, luându-l de braţ pe bărbatul care nu-şi revenea din uimire, îl conduse spre uşa înaltă a sufrageriei pe care o deschise larg.

De data asta maiorul chiar că nu mai ştia ce să creadă. Sufrageria era şi ea luminată cu lumânări aşezate pe masă în nişte minunate sfeşnice de argint cu numeroase braţe, iar pe masa aceea lungă fuseseră orânduite unsprezece tacâmuri în dreptul a tot atâtea scaune rococo; la masă însă nu stătea nimeni. Nici un om. Dar, de îndată ce maiorul privi mai cu luare-aminte, înţelese totul şi, pe măsură ce înţelegea mai limpede ceea ce vedea, ochii i se umpleau de lacrimi.

Pe masa nespus de frumos aranjată în faţa a două tacâmuri stătea câte un buchet de trandafiri albi şi fiecare era acoperit cu câte un clopot de sticlă; ultimul buchet avea florile proaspete, culese de curând, pe când celelalte erau veştejite, palide, uscate.

— Iată-i de faţă pe toţi cei care de ziua Timéei au obiceiul să mă felicite an de an, pe ei i-am invitat în această zi. Sunt nouă. Vrei să fii al zecelea, alături de ei? În acest caz, toţi invitaţii mei vor fi laolaltă.

Mut de fericire, maiorul duse la buze mâna ei frumoasă. Apoi îşi acoperi ochii cu mâinile:

— Bieţii mei trandafiri!

Timéa îi îngădui să-i sărute iarăşi mâna; poate că i-ar fi îngăduit şi mai mult. Boneta de doliu o împiedica însă. Şi ea băgă de seamă acest lucru.

— Vrei să schimb această bonetă de doliu cu altceva?

— Din ziua aceea aş începe să trăiesc.

— Să zicem... odată cu ziua onomastică pe care o cunoaşte toată lumea.

— O, e atât de departe ziua aceea.

— Nu te speria. Şi-n vară e o Sfântă Susana; o s-o sărbătorim pe asta.

— Şi până atunci e tare mult.

— Dar nu-i o veşnicie! N-ai învăţat să aştepţi! Vezi, eu am nevoie de timp îndelungat pentru a mă obişnui cu fericirea. Nu se poate totul deodată. Mai întâi, trebuie să învăţ cum să-mi făuresc speranţa de fericire. Să încep să visez la fericire. Or, până atunci, ne putem vedea zi de zi; la început un minut, apoi două şi, în sfârşit, mereu, mereu. Aşa-i că va fi bine cum spun eu?

Maiorul nu putea să se opună atunci când era rugat atât de frumos.

— Ei, şi-acum serata a luat sfârşit, şopti Timéa. Nu-i aşa că eşti mulţumit? Musafirii ceilalţi vor să meargă la culcare. E timpul să pleci şi dumneata. Mai aşteaptă însă puţin. Din ultima felicitare pe care mi-ai trimis-o, vreau să-ţi înapoiez un cuvânt.

Şi spunând asta, rupse din buchetul de trandafiri proaspeţi un boboc pe jumătate deschis, îl apropie uşor de buze şi-l prinse apoi la butoniera hainei omului pe care-l iubea. Dar, mai întâi, maiorul apropie şi el de buze bobocul de trandafir — şi ca acest cuvânt să rimeze cu cel spus de Timéa, îl sărută şi el...

După ce plecă şi ajunse în stradă, maiorul se uită înapoi spre ferestrele casei Levetinczy: ferestrele erau cufundate în întuneric. Aşadar, el fusese ultimul musafir...

Timéa învăţa să se obişnuiască încet-încet cu fericirea ce o aştepta. Avea un profesor excelent. Din seara aceea, domnul Kacsuka venea zilnic în casă; numai că maiorul nu prea respecta

regula cu privire la progresia aritmetică a minutelor: la început unul, apoi două, apoi trei.

Ziua nunţii fusese fixată de Sfânta Susana, care se serbează în august.

Se părea că Athalie se împăcase cu soarta ei: primise inelul de logodnă din partea domnului Fabula. Doar nu se întâmpla pentru prima oară ca un văduv cumsecade să ia de nevastă o fată tânără şi frumoasă. Ba mai mult chiar: despre un astfel de om se ştie că poate să-şi ţină nevasta şi, oricum, mai degrabă ai curajul să te măriţi cu unul ca el decât cu un tânăr care n-a trecut prin şcoala vieţii.

Binecuvântată fie căsnicia lor!

Timéa îşi propusese să-i dea Athaliei ca dar de nuntă suma aceea pe care i-o oferise Mihály şi pe care Athalie o refuzase atunci.

Doamna Zófia era foarte mulţumită de felul cum se aranjaseră lucrurile. „Fiecare cu perechea lui." Se bucura pentru că toate erau opera ei. De aceea se străduia să strângă şi mai mult legăturile acolo unde era nevoie. În faţa Timéei îl lăuda pe maior, iar în faţa Athaliei îl bârfea.

Când Athalie primi inelul de logodnă trimis de domnul Fabula János — deşi acesta era un inel ca oricare altul —, doamna Zófia declară că în viaţa ei nu văzuse unul mai frumos. Ba o şi mângâie pe Athalie:

— Ai mare noroc, draga mea fată. E mult mai bine aşa, decât dacă te-ar fi luat celălalt, care n-are altceva decât o sabie ruginită şi un compas aşijderea. Pun rămăşag că şi-acum mănâncă de la restaurant tot pe datorie. Pentru mine, domnul Fabula valorează mult mai mult decât celălalt şi ca bărbat. Când îşi răsuceşte mustaţa aia frumoasă şi lungă, şi când îşi îmbracă mantaua aia cu lanţ de argint!... Iacă, să-şi răsucească şi maiorul mustaţa, dacă-i dă mâna! Dar vezi, ăla nici mustaţă n-are. Apoi eu nici n-aş putea să sărut un om care are o mutră atât de jupuită ca a lui, un om care n-are nici mustaţă şi nici prea tânăr nu e; ce crede, că nu se vede cum îşi petrece părul dintr-o parte în alta să-şi acopere luna aia din creştetul capului? Şi-apoi să vezi de cât respect se bucură domnul Fabula în oraş! Toţi îl salută pe stradă. Chiar

şi preoţii îşi scot pălăria. E vicecurator! Domnul Levetinczy a fost prim-curator. Rangul lor e la fel cu cel de prefect şi subprefect. Domnul Levetinczy a fost „Nadasdy", iar domnul Fabula „Kürthy"; ce-i drept, nu-i nobil, dar e „om de şaizeci"[1] şi ajunge să mişte degetul mic pentru a fi ales şambelan şi-atunci o să fii doamna şambelan! Şi-o să ţi se spună „coană mare" cum mi se spune şi mie.

Pe vremea aceea, a avea şaizeci de voturi sau a fi şambelan erau funcţii însemnate în Komárom: unul era membru al consiliului extern, iar celălalt — omul cu puteri depline asupra tuturor cailor şi boilor din oraş.

Athalie se lăsă alintată cu astfel de consolări stângace. Din clipa în care domnul Kacsuka începuse să le calce iarăşi pragul casei, Athalie izbutise să se stăpânească mult de tot şi se purta amabil chiar şi cu maică-sa. În fiecare seară îi făcea ceai şi-i punea mult rom — că aşa-i plăcea doamnei Zófia. Athalie îi pregătea ceaiul cu mâna ei. Se purta frumos şi cu servitorii, ba îi trata şi pe aceştia cu ceai, iar bărbaţilor — începând cu feciorul şi sfârşind cu vizitiul şi portarul — le turna atâta rom, încât băutura se putea numi pe bună dreptate punci. Servitorii (doamna Zófia, în primul rând) nu conteneau să laude bunătatea domnişoarei.

Doamna Zófia ghici până şi pricina acestei neaşteptate amabilităţi. Când ai casei se poartă frumos, oamenii ca dânsa, care au apucături de slugă, caută mereu motivul acestei amabilităţi şi o răsplătesc cu tot felul de bănuieli. „Fata mea vrea să-mi intre în voie ca atunci când se mărită să mă duc la dânsa fiindcă nu se pricepe la gospodărie; nu ştie să facă nici măcar un rântaş. Iată de ce am devenit «mămică scumpă». Din cauza asta îmi face ceai în fiecare seară. Ehe, ştiu eu foarte bine ce zace în inima Athaliei mele!"

...În curând avea să ştie şi mai mult.

Faţă de Timéa şi faţă de maior, Athalie împinse supunerea până la slugărnicie. Nici chipul şi nici comportarea ei nu trădau

[1] Om care dispune oricând de 60 de voturi ale concetăţenilor săi; seminobil.

ceva din aspiraţiile sale de odinioară. Deschidea uşa maiorului cu faţa numai zâmbet, îl conducea prietenoasă în camera Timéei, lua parte la discuţie, iar dacă părăsea camera, atunci, din încăperile vecine, o puteai auzi fredonând veselă.

Slugărnicia aceasta afectată şi-o însuşise cu măiestrie. Într-o zi, Timéa o invită să cânte împreună la pian, dar Athalie îi răspunse, ruşinată parcă de prezenţa maiorului, că uitase cu desăvârşire să mai cânte, că singurul instrument la care mai cânta era *Hackbrett*-ul, adică nu instrumentul căruia noi îi zicem ţambal, ci scândura pe care se taie carne pentru umplut cârnaţii. De când Athalie se schimbase atât de mult, nu mai cânta la pian decât atunci când n-o auzea nimeni.

Toată lumea era de părere că Athalie se pregăteşte să devină o soţie demnă şi potrivită pentru domnul Fabula.

Numai pe domnul Kacsuka nu izbutise să-l înşele. Ochii lui vedeau până în adâncul întunecat al sufletului Athaliei. El ştia cu ce îi rămăsese dator. Şi ştia socotelile pe care Athalie le avea de încheiat cu Timéa.

Or, de regulă, soarta nu iartă datoriile.

Cum oare? Tu, frumoasă femeie cu chip alb, nu te gândeşti că, înainte de apariţia ta în casa aceasta, cealaltă fată era stăpână aici? Că era bogată, trăia în lux, era logodită, iubită de un bărbat şi invidiată de femei? Şi că toată nenorocirea ei a început din clipa în care apa te-a zvârlit pe malul acesta? A devenit o cerşetoare, i s-au zvârlit în obraz dispreţul şi ruşinea, a fost părăsită de logodnicul ei şi a ajuns de râsul lumii?

Nu-i vina ta că s-a întâmplat astfel, dar dacă nu erai tu nu se întâmpla; tu ai adus cu tine nenorocul. Îl porţi înscris pe chipul tău alb, pe sprâncenele tale negre şi îmbinate, se duc la fund şi corabia, şi casa în care pui piciorul. Nu eşti de vină, dar eşti piază rea. Piere şi cel care te persecută, piere şi cel care te salvează. Nu eşti de vină dacă eşti iubită atât de mult şi nu eşti de vină dacă eşti urâtă atât de mult, dar îţi sunt hărăzite şi iubirea, şi ura...

Şi mai îndrăzneşti să dormi sub acelaşi acoperiş cu Athalie! Sub „acest" acoperiş!

Nu ţi se strânge inima când o vezi pe fata asta privindu-te în ochi şi zâmbind? Nu simţi fiori de gheaţă în venele tale când se apleacă să-ţi sărute mâna? Când îţi leagă şiretul, n-ai impresia că pe gleznă ţi se încolăceşte un şarpe cu solzi reci? Iar când îţi umple paharul, nu-ţi dă prin gând să arunci o privire în fundul lui?

Nu, nu! Timéa nu e bănuitoare. Dar e atât de bună, şi-apoi se poartă cu Athalie de parcă ar fi propria ei soră! Îi hărăzise o zestre de o sută de mii de forinţi. Iar Timéa îi spusese Athaliei acest lucru. Şi Mihály voise să-i dea tot atât. Ea vrea să pună temelia norocului Athaliei. Crede că poate să-i plătească pentru logodnicul pierdut! Şi de ce n-ar avea dreptul să creadă? Doar de! Timéa o auzise pe Athalie renunţând de bunăvoie la el! Când Timár îi oferise cei o sută de mii de forinţi, ea îi răspunsese: „Nu-mi trebuie omul ăsta nici pe lumea aceasta şi nici pe lumea cealaltă!" Timéa nu ştia de noaptea aceea când Athalie îşi vizitase în taină logodnicul care o părăsise şi că fusese lăsată să plece singură, lipsită de iubire. Şi-apoi, Timéa nu ştia că, atunci când o femeie urăşte un bărbat, îl cedează alteia şi mai greu decât dacă îl iubeşte. Că ura femeii e doar dragoste amestecată cu otravă, dar tot dragoste rămâne.

Domnul Kacsuka îşi aminteşte însă foarte bine de întâlnirea din noaptea aceea şi din cauza asta se teme pentru Timéa, numai că nu îndrăzneşte să-i spună.

Doar o singură zi îi mai despărţea de ziua Sfintei Susana, care cădea în timpul verii. Treptat-treptat, Timéa lepădase rând pe rând veşmintele de doliu; parcă îi venea greu să se despartă de ele aşa, deodată, şi ar fi dorit să se obişnuiască încetul cu încetul cu fericirea. Mai întâi, îşi permisese să aibă volănaşe de dantelă albă la rochia neagră, apoi, culoarea cenuşie luă locul celei negre, iar mătasea lucioasă, stofei, după asta, pătrăţele albe se amestecară pe fondul cenuşiu şi, în cele din urmă, mai rămăsese doar un singur semn de doliu după Timár Mihály de Levetinczy: boneta aceea de dantelă neagră.

De Sfânta Susana, urma ca şi această unică rămăşiţă să se mute în lada cu vechituri. Fusese adusă boneta cea nouă, foarte

frumoasă, confecţionată din dantelă scumpă de *Valenciennes*[1], care aştepta doar să fie încercată.

O nenorocită vanitate o sfătui pe Timéa să n-o încerce până la sosirea maiorului. Mde, pentru o tânără văduvă boneta albă de dantelă e ceea ce-i cununa de mireasă pentru o fată.

În ziua aceea maiorul se lăsă foarte mult aşteptat. Avea un motiv serios. Buchetul de trandafiri albi comandat la Viena sosise cu întârziere. Era al doilea buchet pe care îl trimitea în anul acesta de ziua onomastică a Timéei. Avea, în sfârşit, dreptul s-o felicite pe Timéa şi de Sfânta Susana.

În ajunul zilei onomastice soseau cu duiumul tot felul de scrisori şi bileţele pe adresa Timéei. Avea o mulţime de cunoscuţi, unii mai apropiaţi, alţii mai depărtaţi, adoratori din oficiu şi adoratori de bunăvoie.

Timéa nu desface însă nici una din scrisorile primite, aşa că acestea zac claie peste grămadă într-un coşuleţ de argint ce se află pe masă. Printre aceste scrisori multe sunt scrise de copii. Timéa are o sută douăzeci şi patru de fini şi fine în oraş şi la ţară. Scrisorile trimise de ei conţin naivele lor urări de bine. Altădată aceste urări naive o distrau, se delecta citindu-le. Acum însă toate gândurile îi sunt la omul care trebuie să sosească.

— Ia te uită ce scrisoare ciudată, spuse Athalie, luând în mână una din misivele sosite.

În loc să aibă pecete cu blazon, scrisoarea aceea avea o pecete în care era prins un gândac auriu.

— Şi ce culoare deosebită are cerneala cu care e scrisă adresa! exclamă Timéa. Pune-o la un loc cu celelalte, o s-o citim mâine!

Deşi parcă un glas îi şoptea Timéei că ar fi bine să citească de îndată scrisoarea aceea!

Era scrisoarea micului Dódi.

Fu aruncată printre celelalte.

---

[1] *Valenciennes* — localitate în nordul Franţei, renumită pentru ţesături şi dantele.

Dar iată că maiorul sosi şi, cât ai clipi, toate felicitările celor o sută douăzeci şi patru de fini fură date uitării.

Timéa îl întâmpină grăbită.

Acum nouă ani, poate chiar în aceeaşi cameră, logodnicul acesta fericit înmânase un buchet de trandafiri roşii ca para focului unei alte mirese.

Iar mireasa aceea este de faţă şi acum.

Şi în cameră se află încă şi oglinda aceea mare în care Athalie s-a privit încă o dată pentru a vedea dacă-i stă bine rochia de mireasă.

Timéa luă frumosul buchet de trandafiri albi oferit de maior, îl aşeză în minunata glastră de porţelan de Sèvres şi-i şopti:

— Şi-acum îţi voi da şi eu un dar, un dar ce nu va fi niciodată al dumitale, ci al meu şi care totuşi va fi al dumitale.

Misteriosul dar apăru din cutia care-l ascunsese până atunci: era o nouă bonetă.

— Ah! Ce drăguţă e! spuse maiorul, luând-o în mâini şi privind-o.

— Vrei s-o încerc?

Cuvintele îngheţară pe buzele maiorului. Privi spre Athalie.

Timéa se oprise în faţa oglinzii şi, cu o bucurie copilărească, îşi scoase de pe cap boneta de doliu; o clipă mai târziu chipul i se întunecă, duse la buze dantelele de doliu şi, sărutându-le, şopti abia auzit: „Sărmanul meu Mihály!... "

Şi cu asta lepădă ultimul semn de doliu.

Domnul Kacsuka rămăsese cu boneta cea albă în mână.

— Ei, hai, dă-mi-o s-o încerc.

— N-aş putea să-ţi ajut cumva?...

Ce-i drept, Timéa avea nevoie de ajutor pentru că purta o coafură înaltă, aşa cum era moda.

— O, dumneata nu te pricepi. Cred că Athalie o să fie atât de amabilă...

Timéa rostise cuvintele acestea fără nici o intenţie; maiorul se înspăimântă însă văzând paloarea ce se întipărise pe faţa Athaliei şi, ca fulgerul, îşi aduse aminte că mai demult, cândva, Athalie îi spusese Timéei: „Vino să-mi aşezi pe cap vălul de

mireasă." Poate că în clipa aceea nici Athalie nu-şi dăduse seama ce otravă cumplită cuprindeau cuvintele sale.

Athalie se apropie de Timéa să-i aşeze boneta albă pe cocul înalt.

Boneta trebuia însă prinsă în stânga şi în dreapta cu tot felul de ace. Mâna Athaliei tremura. Unul din ace înţepă capul Timéei.

— Ah, nepriceputo! strigă Timéa, trăgându-şi capul într-o parte.

Aceleaşi cuvinte... Şi în faţa aceluiaşi om...

Timéa nu observă, dar lui Kacsuka nu-i scăpase fulgerul ce trecuse peste chipul Athaliei la auzul acestor cuvinte.

Fusese izbucnirea vulcanică a unei furii diabolice, scânteierea de fulger a disperării, împurpurarea ce însoţeşte ruşinea!

Toţi muşchii feţei Athaliei se zvârcoleau de parcă ar fi fost un cuib de şerpi lovit cu un băţ. Ce priviri ucigaşe! Ce buze crispate! Ce groapă fără fund, vârtej de patimi, în această singură privire!...

De îndată ce pronunţă aceste cuvinte, Timéa simţi c-o încearcă regretul; se grăbi s-o împace pe Athalie. Se întoarse spre ea, o îmbrăţişa şi o sărută.

— Nu fi supărată, draga mea Tali, am fost nestăpânită. Mă ierţi, nu-i aşa? Aşa-i că nu eşti supărată pe mine?

Cât ai clipi, Athalie redeveni supusă; arăta ca o servitoare ce făcuse o gafă şi începu să vorbească peltic, linguşind-o:

— Ah, drăgălase Timéa, mi-e teamă ca tu să nu te superi pe mine. N-am vrut să te însep. O, ţe drăgălase esti cu aseastă bonesică. Ca o zână!

Şi sărută umerii Timéei.

Trupul maiorului fu străbătut de un fior de groază...

ATHALIE

AJUNUL ZILEI ONOMASTICE era totodată şi ajunul nunţii.

Ce noapte plină de emoţii!

Mirele şi mireasa stau împreună în camera cea mai retrasă a casei. Au atâtea lucruri să-şi spună!

Cine le poate şti?

Graiul florilor îl înţeleg doar florile, cel al stelelor — doar stelele — glasul uneia dintre statuile lui Memnon îl înţelege doar cealaltă statuie, glasul valkiriilor[1] — doar cei trecuţi în lumea cealaltă, al lunii — doar somnambulii, iar al dragostei — doar îndrăgostiţii. Iar cel care a auzit vreodată şi a înţeles ceva din aceste şoapte sfinte nu le va profana niciodată, le va păstra aşa cum se păstrează tainele încredinţate la spovedanie. Nu le găseşti nici în *Cântarea cântărilor* a înţeleptului Solomon, nici în *Amorul liber*[2] de Ovidiu, nici în cântecele lui Hafez[3], nici în poeziile lui Heine, nici în *Perlele dragostei* de Petöfi; rămân taine în vecii vecilor.

În cealaltă parte a casei se distra o mulţime zgomotoasă: servitorii casei.

În ziua care se sfârşea avuseseră mult de furcă! Se pregătiseră toate bunătăţile ce urmau să fie servite la masa sărbătorească de a doua zi.

Se dăduse o adevărata bătălie în care doamna Zófia fusese comandantul. Nu îngăduise să fie angajaţi nici bucătari şi nici cofetari, ea socotind că-i mai pricepută decât oricine la astfel de treburi. Era mândră; cale de o poştă nu se găsea cineva să se măsoare cu dânsa. Moştenise această pricepere de la mamă-sa, o femeie fără ajutorul căreia prin împrejurimi nu se puteau face nici nunţi, nici petreceri boiereşti.

Anexele bucătăriei — pivniţele, cămările — toate erau pline cu torturi, fursecuri, prăjituri cu migdale, pandişpanuri, pâinea Domnului, marţipane, bezele umplute; gogoşile, ca nişte ghiulele de tun, stăteau alături de cetăţile pateurilor care abia aşteptau să fie asediate. Iar în gheţăria din pivniţă fuseseră îngrămădite fripturi din carnea a tot soiul de animale domestice şi de vânat, împodobite toate cu ghirlande de slănină.

---

[1] În mitologia germană, mesagerele lui Odin — zeiţele luptei.

[2] Este vorba de *Ars amandi (Arta de a iubi)* a lui Ovidiu.

[3] Poet persan (1320–1389); a scris ode, cântând dragostea şi bucuria de a trăi.

Se lucrase până târziu către orele unsprezece noaptea şi într-un ritm îndrăcit; dar când tot ce trebuia fript fusese fript, tot ce trebuia pus la gheaţă fusese pus la gheaţă, doamna Zófia fu de părere că sosise clipa să-şi arate mărinimia; adună în camera de serviciu întreg statul-major care muncise pe brânci şi-l ospăta cu toate acele bunătăţi de preţ care, în marea febră a pregătirilor, nu reuşiseră pe deplin. Doar de, se mai întâmplă şi de astea. Coca pusă la crescut să nu crească prea bine şi să rămână turtită, zeama care trebuia să devină piftie să nu se închege; unele bunătăţi se lipiseră de tipsii şi nu izbutiseră să le scoată decât bucăţi-bucăţi; ici-colo mai rămăsese câte ceva: capătul de la o şuncă tăiată felii, partea din faţă a vreunui iepure, spatele unui fazan, bunătăţi de preţ în ochii servitorilor, chiar dacă nu aveau cinstea de a fi servite la masa domnilor; servitorii ling şi hârtia cu care a fost căptuşită forma de copt torturi şi-s mândri că au mâncat din toate aceste bunătăţi înaintea stăpânilor.

Doamna Zófia e foarte darnică de data aceasta. Dar nu numai darnică, ci şi guralivă. Are un auditoriu gata s-o asculte şi să-i fie recunoscător. Mai ales că s-a găsit şi nişte vin care nu mai poate fi servit la ospăţul de a doua zi. Un vin roşu în care doamna Zófia fiersese o cocă pe care mai întâi o înfăşurase într-un şervet; or, vinul acela nu mai putea fi servit la masă. Ceva mai bun nici că se putea! Doamna Zófia pusese înăuntru nucşoară, scorţişoară, ghimber şi zahăr şi-l sorbea cu poftă: era delicios. Feciorul şi portarul înfulecau cu lingura din siropul vanilat, iar vizitiul înmuia pâine în spuma de ciocolată. Ce mai, era ajun de nuntă mare!

Dar unde-i oare Athalie?

Nici aici cu servitorii, nici dincolo cu stăpânii!?

Îndrăgostiţii credeau că se află alături de maică-sa şi că robotește prin bucătărie cu plăcerea specifică femeilor. Cei din bucătărie credeau că Athalie e cu tânăra pereche şi gustă plăcerea de a fi a treia persoană între doi îndrăgostiţi care se doresc. Or, poate că nici aici şi nici dincolo nu se întreba nimeni unde e? Că nimeni nu mai băga de seamă dacă mai trăieşte sau ba? Deşi ar fi fost bine dacă şi într-o parte şi în alta s-ar fi întrerupt pentru o clipă discuţia şi cineva ar fi întrebat: „Oare unde-i Athalie?"

Athalie e singură în salonul unde a văzut-o pentru prima oară pe Timéa. E mult de când mobila cea veche a cedat locul alteia noi: doar un taburet brodat mai aminteşte de mobilierul dispărut. Pe taburetul acela a stat Athalie atunci când fata cu chipul alb, însoţită de Timár, a intrat în cameră. A stat pe el, în timp ce domnul Kacsuka o picta şi când, din pricină că rămăsese cu ochii holbaţi spre Timéa, trăsese cu penelul pe care-l ţinea în mână linia aceea greşită pe hârtia de desen.

Athalie stă chiar pe scaunul acela.

Portretul zace demult în cămara de vechituri, dar Athalie îl vede şi-acum în faţa ei pe tânărul locotenent care, curtenitor, o roagă să zâmbească puţin, să nu-l mai privească atât de mândră...

În salon e întuneric, nimeni n-a aprins lumânările, doar luna mai aruncă un mănunchi de raze; peste puţin timp însă şi luna se ascunde după acoperişul întunecat al bisericii Sfântului Andrei.

În întunericul ce domneşte aici, Athalie îşi retrăieşte visul groaznic care se cheamă viaţă.

Odinioară a fost lumină, fericire şi fast în camera asta. Linguşitorii o asemuiau unei regine, spuneau că-i cea mai frumoasă femeie şi-i dădeau să înţeleagă că o iubesc.

Şi deodată, în casa aceasta a picat din senin o copilă. O făptură caraghioasă, fără nici o noimă; o stafie lipsită de viaţă, o broască rece! Un obiect de glumă, de batjocură, un obiect bun de aruncat de colo până colo.

Şi iată că peste doi ani această stafie, această umbră albă, această reptilă a devenit stăpâna casei şi a cucerit inimile tuturor! Cu farmecul obrazului ei alb, a făcut dintr-un slujbaş al familiei boiereşti un duşman al acesteia şi un milionar, iar din logodnicul miresei — un trădător!

Ce zi de nuntă a fost ziua aceea! Mireasa şi-a revenit din leşin singură, zăcând pe podea. Nimeni nu se afla lângă dânsa.

Din moment ce se sfârşise însă cu strălucirea, cu vremurile în care se lăsa adorată, a vrut măcar să fie iubită, iubită pe ascuns, în umbră, în taină.

Dar şi acest lucru i-a fost refuzat. Ce crudă amintire-i pentru dânsa drumul făcut în noaptea aceea până la locuinţa fostului ei

logodnic şi înapoi, de două ori de-a lungul străzii aceleia îngrozitor de întunecoase! Cu câtă nerăbdare zadarnică a aşteptat a doua zi sosirea lui! Cu câtă înfrigurare număra bătăile ceasului în timp ce se auzea toba licitaţiei! Iar el, el n-a venit!

Apoi, ani de zile să se prefacă, să-şi ascundă umilinţa!

Doar un singur om a înţeles-o pe lumea asta, un singur om care a ghicit că singura bucurie a inimii ei este să-şi vadă rivala suferind şi ofilindu-se. Dar şi acel singur om — care, deşi îngrozit, a ştiut totuşi s-o preţuiască după cum merită —, acel om care fusese singura piedică în calea fericirii ei, descoperitorul pietrei filozofale aducătoare a tuturor nenorocirilor, ei bine, şi acela a dispărut sub gheaţă din cauza unui pas greşit!

Şi-acum iată că fericirea s-a cuibărit sub acest acoperiş şi-n casa asta nu mai este nimeni nefericit; nimeni — afară de ea!

Ah! în câte nopţi albe s-a umplut picătură cu picătură acest pahar amar!

Nu lipsea decât o picătură ca paharul să se reverse!

Şi această ultimă picătură a fost dojana aceea umilitoare:

„Ah, nepriceputo!"

Să fie dojenită în clipa când, cu degete tremurânde, îi prindea boneta de mireasă!

Să fie certată ca o servitoare! Să fie umilită chiar în faţa acelui om!

Mâinile şi picioarele Athaliei tremurară de febră!

Ce se întâmplă acum în casă?

Se fac pregătiri pentru nunta de a doua zi.

În budoar, logodnicii vorbesc în şoaptă, iar din bucătărie răzbat prin atâtea şi atâtea uşi chiuiturile servitorilor care petrec.

Athalie nu aude însă chiuiturile acelea vesele: Athalie nu aude decât şoaptele logodnicilor...

Şi ea are de făcut unele pregătiri pentru noaptea asta.

Încăperea e cufundată în beznă, dar afară e lună.

Lumina lunii e destul de strălucitoare pentru ca Athalie, deschizând o cutiuţă, să poată citi numele otrăvurilor pe care le scoate rând pe rând dintr-însa.

Leacuri făcătoare de minuni.

Leacuri încercate ale unui chimist oriental.

Athalie alege.

Alege şi se bucură în gând.

Ha-ha! Ce straşnică petrecere ar fi mâine dacă, în timp ce veselii musafiri vor ridica paharele să ciocnească, ar simţi aşa, tam-nisam, că le îngheaţă cuvintele pe buze şi ar vedea faţa vecinilor lor înverzindu-se: oamenii ar sări bezmetici urlând după ajutor şi s-ar isca o zăpăceală de nedescris, încât diavolul însuşi s-ar tăvăli de râs; ah, cum s-ar mai preface în marmură adevărată chipul frumoasei mirese şi ce şi-ar mai schimonosi obrazul frumosul mire luându-se la întrecere cu hârca morţii!

„Tiuuuu!!"

A plesnit o coardă la pian.

Athalie tresare şi scapă din mână cutiuţa. Mâinile şi picioarele încep să-i tremure spasmodic.

A fost doar o coardă de pian, inimă fricoasă! Nu eşti încă destul de tare?

Athalie pune otrăvurile la locul lor, în cutiuţă. Lasă afară una singură. Nu-i însă otravă ucigătoare, ci doar un somnifer.

Numai că ceea ce şi-a pus în gând n-o mulţumeşte. Nu-i de-ajuns. Nu-i o răzbunare destul de cumplită pentru cuvântul „nepriceputo". Tigrului nu-i plac cadavrele: are nevoie de sânge cald.

Trebuie să otrăvească pe cineva. Dar cea care trebuie să fie otrăvită e ea însăşi. Otrava necesară nu se găseşte de vânzare la nici un chimist. Otrava ucigătoare se găseşte în ochiul balaurului din tabloul Sfântului Gheorghe!

Se furişează deci tiptil-tiptil pentru a ajunge la locul acela tainic de unde poate privi în dormitorul Timéei. Şoaptele dulci şi privirile pline de dor ale logodnicilor — iată otrava pe care trebuie s-o înghită pentru a fi pe deplin pregătită.

Maiorul se pregăteşte să-şi ia rămas-bun; ţine mâna Timéei în mâinile lui.

Şi cât de îmbujorată e Timéa!

Ah! e nevoie oare de o otravă mai ucigătoare? Nu vorbesc despre dragoste şi totuşi nu s-ar cuveni să tragă cineva cu urechea.

Mirele pune întrebări îngăduite doar lui.

— Dormi singură aici? întrebă el, ridicând cu o curiozitate duioasă draperia de brocart a patului cu baldachin.

— De când am rămas văduvă.

„Şi înainte!" şopteşte Athalie, din spatele balaurului.

Mirele continuă să cerceteze dormitorul logodnicei sale.

— Unde duce uşa asta de-aici, din spatele patului?

— Într-un vestiar pentru vizitatoarele mele. Când ai venit pentru prima dată şi dumneata ai intrat pe aici.

— Dar cealaltă uşă mai mică?

— Las-o în pace! Duce într-un mic cabinet unde se găsesc cele necesare pentru spălat.

— Şi de-acolo unde se mai poate merge?

— Nicăieri. Printr-o ţeavă, apa se scurge la parter, iar printr-o altă ţeavă, de aramă, apa urcă de la bucătărie.

— Dar cea de-a treia uşă?

— O, pe asta o cunoşti prea bine: dă în camera unde am garderoba şi de-acolo în salon, la intrarea principală.

— Dar servitorii unde dorm noaptea?

— Servitoarele, în odaia de lângă bucătărie, iar servitorii la parter. Lângă patul meu sunt două şnururi: unul de la soneria din camera femeilor, celălalt — de la aceea din camera bărbaţilor; asta, dacă e nevoie să trezesc pe cineva.

— Dar aici, în camera alăturată, nu stă nimeni?

— Cum nu: acolo doarme Athalie împreună cu mama Zófia.

— Şi doamna Zófia?

— Păi da! Ei, dar multe mai vrei să ştii. De mâine totul o să fie altfel aranjat!

„...Mâine!...?"

— Şi, de obicei, încui uşile când te duci la culcare?

— Niciodată! De cine să mă tem? Servitorii mă iubesc şi-mi sunt credincioşi. Poarta e bine încuiată; deci toţi locatarii suntem în siguranţă.

— Şi camera asta nu are cumva o intrare secretă?

— Ha-ha! Ce, crezi despre casa mea, că-i vreun castel veneţian cu mistere?!

„...Casa ta?... Tu ai zidit-o?"

— Fă-mi plăcerea şi, înainte de a te culca, în seara asta încuie toate uşile.

(Ce se întâmplă? Râde balaurul aflat sub picioarele arhanghelului?)

„...Ha-ha-ha!... Ăsta bănuieşte ce vor visa la noapte cei care dorm în casa asta!"

Timéa zâmbi şi mângâie obrazul îngândurat al logodnicului ei:

— Bine. O fac pentru dumneata. În noaptea asta o să încui toate uşile.

„...Încuie bine!"... şopteşte balaurul.

Urmă o îmbrăţişare caldă şi încă vreo câteva cuvinte rostite în şoaptă:

— Când te culci, obişnuieşti să te rogi, draga mea?

— Niciodată.

— Ah! Şi de ce „niciodată"?

— Pentru că Dumnezeul în care cred eu e întotdeauna treaz...

„...Dar dacă astă-seară doarme... ?"

— Iartă-mă, dragă Timéa, dar pentru o femeie filosofia nu-i un lucru potrivit. Bărbaţilor — *skepsis*[1]-ul, femeilor — pietatea. Roagă-te în noaptea aceasta!

— Ştii bine că am fost mahomedană şi că mahomedanele nu-s învăţate să se roage.

— Acum însă eşti creştină şi rugăciunile creştineşti sunt foarte frumoase. În noaptea asta ar fi bine să deschizi cartea de rugăciuni.

— Bine. Pentru dumneata o să mă obişnuiesc să mă rog.

Maiorul luă cartea de rugăciuni pe care Timár o dăruise Timéei cândva, de Anul Nou, şi căută în ea „rugăciunea femeilor care se mărită".

— Bine. Uite, în noaptea asta voi învăţa pe de rost această rugăciune.

— Da, da. Chiar aşa să faci, chiar aşa!

Timéa citi rugăciunea cu glas tare.

[1] Minte, judecată, pricepere (gr.).

„Diavolii şi focul iadului, cutremurul, otrava, crima, cangrena, ciuma, disperarea, furia, epilepsia, focul, ruşinea, strigoii să aibă în pază casa asta... Amin!"

Toate astea fură spuse în timpul rugăciunii Timéei de balaurul ce avea înfiptă în gâtlej suliţa Sfântului Gheorghe...

Athalie simţea în inimă o furie de nedescris.

„Omul acesta îmi ghiceşte taina. O va convinge pe Timéa să stea trează până în zorii zilei buchisind în cartea de rugăciuni. Blestem! Blestem! Blestemată fie până şi cartea de rugăciuni!"

Când maiorul ieşi în antreu, Athalie se afla acolo. Din dormitor răzbătu glasul poruncitor al Timéei:

— Luminaţi calea domnului maior!

Se aştepta probabil să se afle vreun servitor prin apropiere — doar de! toţi îi erau foarte credincioşi. Servitorii însă erau ocupaţi să se înfrupte cu o clipă mai devreme din ospăţul ce urma să aibă loc a doua zi.

Athalie luă sfeşnicul de pe masa din antreu şi porni pe coridorul întunecos, luminând calea maiorului.

De data asta fericitul mire n-avea ochi pentru altă femeie, n-o vedea decât pe Timéa în faţa sa. Crezând că fata care-i deschisese uşa şi-i lumina calea e camerista, vru să fie mărinimos şi strecură un taler de argint în palma Athaliei.

Dar tresări speriat recunoscându-i vocea şoptită:

— Sărut mâna, conaşule!...

— Ah! Pentru Dumnezeu, domnişoară! Iertaţi-mă. E întuneric şi nu v-am recunoscut!

— Nu face nimic, domnule maior.

— Iertaţi-mă că nu mi-am dat seama şi, fiţi bună, daţi-mi înapoi darul meu atât de jignitor.

Athalie se retrase însă făcând o plecăciune ironică şi ţinând la spate mâna în care ţinea talerul primit.

— O să vi-l restitui mâine, domnule maior; până atunci, va fi al meu, doar... am servit pentru el.

Domnul Kacsuka îşi blestemă neîndemânarea şi simţi că greutatea aceea mare cât un munte — greutate care se ivise fără

să înţeleagă de unde, dar o simţea apăsându-i pieptul — devenise de două ori mai grea din pricina acestui taler.

Ajuns în stradă nu avu chef să meargă la locuinţa sa, ci se îndreptă spre postul de gardă, spunând locotenentului de serviciu:

— Camarade, mâine eşti invitat la nunta mea; în schimb, îţi cer să împarţi cu mine bucuriile pe care le vei avea în noaptea asta. Lasă-mă să te întovărăşesc în patrula de noapte.

În camera servitorilor era o veselie de nedescris.

Când plecase, maiorul sunase portarul şi deci servitorii aflaseră că stăpâna rămăsese singură; camerista se grăbi să urce şi s-o întrebe dacă are de dat vreo poruncă. Timéa crezu că aceasta îi luminase calea maiorului. Îi dădu voie să se ducă la culcare zicând că se va dezbrăca singură. Camerista se înapoie la bucătărie.

— Acum e de noi, fraţilor! strigă vesel feciorul.

— Când pisica nu-i acasă!... îi răspunse portarul, zăngănindu-şi cheile în buzunar.

— Toate ar fi bune dacă am mai primi oleacă de punci, adăugă vizitiul.

Abia îşi exprimă dorinţa, că uşa se deschise şi apăru domnişoara Athalie având în mână o tavă pe care se aflau nişte pahare pline cu punci fierbinte. Ciocnindu-se, paharele sunară sinistru ca nişte clopote. Era o atenţie destul de obişnuită, dar în momentele acestea era cum nu se poate mai binevenită.

— Trăiască scumpa noastră domnişoară! strigară într-un glas servitorii.

Surâzând, Athalie aşeză pe masă punciul. Pe tavă, într-un vas de porţelan, se găsea zahăr frecat cu coajă de portocală, de aceea era galben şi mirosea foarte plăcut. Aşa îi plăcea doamnei Zófia să bea ceaiul! Cu rom mult şi mult zahăr cu portocală.

— Dar tu, tu nu bei cu noi? o întrebă pe Athalie.

— Mulţumesc, eu am băut cu stăpânii. Mă doare capul şi plec să mă culc.

Spunând asta, ură noapte bună mamei sale şi sfătui servitorii să meargă devreme la culcare, deoarece a doua zi trebuiau să se scoale cu noaptea în cap.

Servitorii se repeziră cu lăcomie să bea punci cu zahăr şi găsiră că într-adevăr nectarul cu care încheiau petrecerea era delicios. Numai doamna Zófia nu fu de acord cu ei. Abia sorbi o linguriţă de punci, că se şi strâmbă:

— Punciul ăsta are mirosul băuturii pe care mamele necăjite o fierb de obicei din coajă de mac pentru copiii lor care scâncesc fără încetare.

Simţea într-adevăr miros de fiertură de mac şi i se făcu greaţă, aşa că nu mai putu să ducă paharul la buze. Dădu paharul cu punci ajutorului de bucătar care nu mai băuse aşa ceva şi care plescăi din buze mulţumit.

Văitându-se că-i frântă de oboseală fiindcă a muncit toată ziua, doamna Zófia aminti şi ea servitorilor că trebuie să se culce devreme, le atrase atenţia să controleze bine cămara — ca nu cumva să se fi strecurat vreo pisică la fripturile acelea alese — apoi se duse şi dânsa după Athalie.

Când ajunse în camera lor, Athalie era cufundată într-un somn adânc. Perdelele patului erau trase la o parte, putea deci s-o vadă aşa cum stătea, întoarsă cu spatele şi acoperită până peste cap.

Se grăbi să se culce şi ea. Numai că mirosul acelei singure linguriţe de punci o urmărea şi aici: ba, la un moment dat simţi că era gata-gata să se ducă dracu' tot ce mâncase.

După ce se culcă şi stinse lumânarea rămase încă multă vreme rezemată în coate privind chipul celei care dormea. O privi până ce pleoapele i se lipiră şi adormi.

Şi îndată ce adormi se visă iarăşi în camera servitorilor. Toţi dormeau. Vizitiul — întins pe banca cea lungă, feciorul — cu capul pe masă, portarul — întins pe jos şi cu capul rezemat de speteaza unui scaun răsturnat, bucătăreasa — pe patul servitoarei, camerista — pe cuptor, aşa încât capul îi atârna pe marginea acestuia, iar ajutorul de bucătar — sub masă. Şi în dreptul fiecăruia se afla paharul de punci gol. Numai ea nu şi-l băuse pe al ei.

Apoi, visează că Athalie, desculţă şi numai în cămaşă de noapte, se furişează în spatele ei şi-i şopteşte la ureche: „Dar tu, dragă mamă, de ce nu bei punciul? Vrei mai mult zahăr? Poftim

zahăr!" Şi-i umple paharul cu zahăr. Dar ea simte din nou acelaşi miros respingător.

„Nu-mi trebuie, nu-mi trebuie", se opune în vis doamna Zófia; Athalie apropie însă cu sila paharul ce abureşte de buzele ei, aşa că din cauza mirosului i se face iarăşi greaţă. Se zbate nevrând să bea şi, în sfârşit, reuşeşte să respingă paharul cu punci; dar prin această mişcare varsă pe ea apa din paharul aflat pe noptieră. Din pricina asta se trezeşte. Trează fiind, i se pare însă că o vede înainte-i pe Athalie, cu ochii ei frumoşi, ameninţători.

— Athalie, dormi? întrebă ea, neliniştită.

Nici un răspuns.

Trase cu urechea. Din patul celălalt nu se aude respiraţia Athaliei.

Se scoală tremurând şi se duce la patul fetei. Patul e gol. Fiind întuneric, nu-i vine să-şi creadă ochilor, de aceea pipăie patul cu amândouă mâinile. În pat nu doarme nimeni.

— Athalie, Athalie, unde eşti? şopteşte ea, înspăimântată.

Şi deoarece nu primeşte nici un răspuns, o spaimă de nedescris pune stăpânire pe dânsa. I se pare că a orbit, că e paralizată. Nu poate să se mişte, nu poate să strige. Stă mută şi parcă nici de auzit nu mai aude. Nici din casă, şi nici de pe stradă nu răzbate nici un zgomot.

Unde e Athalie?

Athalie stă ascunsă în locul acela tainic. E multă vreme de când stă acolo.

„Cât de mult îi trebuie femeii ăsteia să înveţe o rugăciune pe de rost!"

În sfârşit, Timéa închide cartea şi se roagă vreme îndelungată. Apoi, ia sfeşnicul şi controlează dacă uşile sunt bine încuiate. Se duce la geam şi se uită pe după perdelele lăsate. Cuvintele logodnicului ei i-au strecurat în suflet frica. Ridicând lumânarea, cercetează pereţii jur-împrejur: oare nu s-ar putea ca pe undeva, pe-aici, să intre cineva? Nu vede pe nimeni, deşi la un moment dat priveşte drept în ochii aceleia care o pândeşte...

Apoi, se duce la masa de toaletă, îşi desface cozile, le încolăceşte în jurul capului şi îşi pune pe cap o bonetă care să-i ţină părul aranjat astfel. Ca orice femeie, are şi ea puţină cochetărie. Pentru ca mâinile şi braţele să-i rămână albe şi gingaşe, Timéa şi le dă cu o cremă plăcut mirositoare şi apoi îşi pune nişte mănuşi din piele de căprioară care îi ajung până la cot.

Pe urmă, se dezbracă şi îşi pune cămaşa de noapte. Dar înainte de a se culca, trece în spatele patului, deschide un dulăpior şi, dintr-un sertar, scoate un mâner de sabie cu lama ruptă, pe care îl priveşte cu multă duioşie. Îl strânge la pieptul ei, apoi îl sărută. În sfârşit, îl ascunde sub pernă. Aşa s-a obişnuit să doarmă.

Athalie vede toate astea.

În cele din urmă, Timéa stinge lumânarea şi Athalie nu mai vede nimic. Doar bătăile orologiului se mai aud în liniştea nopţii.

E ora unu şi patruzeci şi cinci de minute.

Athalie are răbdare să aştepte.

Se gândeşte cam cât îi trebuie Timéei să adoarmă; un sfert de ceas. Apoi, apoi va sosi vremea ei!... Deşi acest sfert de ceas i se pare o veşnicie.

În sfârşit, orologiul bate ora două după miezul nopţii.

Icoana Sfântului Gheorghe, cu balaur cu tot (care niciodată nu va fi omorât!), începe să se urnească din loc. Athalie iese din ascunzătoare. E desculţă: nici pământul nu simte că păşeşte cineva peste el.

În cameră e întuneric, obloanele sunt închise şi perdelele lăsate.

Încet, pe dibuite, se apropie.

Respiraţia adâncă a celei care doarme o conduce până lângă pat.

Mâinile Athaliei găsesc perna pe care Timéa îşi sprijină capul. Bagă mâna sub pernă şi dă peste un obiect rece: mânerul de sabie.

Ah! răceala fierului o înfioară, strecurându-i în vene o fierbinţeală demonică. Strânge mânerul în pumn.

Apoi, apropie de buze lama sabiei. Da, e bine ascuţită.

E însă întuneric şi nu poate să desluşească chipul femeii care doarme.

Timéa doarme atât de lin, încât nici respiraţia nu i se poate auzi. Lovitura trebuie însă bine chibzuită...

Athalie se apleacă să audă mai bine.

În aceeaşi clipă, Timéa face o mişcare în somn şi oftează: „Ah, Doamne... "

Sabia izbeşte în direcţia de unde a venit oftatul.

Dar lovitura nu e mortală deoarece în timpul somnului Timéa şi-a acoperit capul cu braţul drept, şi de aceea tăişul sabiei s-a izbit de mâna ei.

Lama ascuţită i-a tăiat mănuşa de piele de căprioară şi a rănit-o la braţ.

Din cauza izbiturii, Timéa se trezeşte şi, buimacă, se ridică în genunchi în pat. Atunci, o altă lovitură i se abate în creştet, dar cozile-i groase o apără, aşa că sabia alunecă şi-i brăzdează doar fruntea, până la tâmple. În clipa următoare, Timéa prinde cu mâna stângă lama sabiei.

— Ucigaşi! strigă ea, sărind din pat şi, în timp ce lama ascuţită a sabiei îi intră în palmă, mâna dreaptă, deşi rănită, se înfige în părul potrivnicului.

Îşi dădu seama imediat că sunt buclele unei femei. Şi-atunci înţelese cine se năpustise asupră-i.

Sunt clipe de primejdie când prin minte îţi trec fulgerător mii de gânduri.

Înţelese că lângă ea se află Athalie.

Că în camera alăturată e mama acesteia. Că voiau s-o omoare din răzbunare şi gelozie. Că zadarnic ar fi strigat după ajutor. Aşadar, trebuia să lupte.

Renunţând să mai strige, Timéa îşi adună toate puterile şi, cu toate că avea mâna rănită, căută să aplece capul adversarei sale şi să-i smulgă din mână arma pe care Athalie o ţinea strâns.

Timéa era puternică şi-i ştiut: totdeauna atacatorul surprins luptă numai cu jumătate din forţele lui.

Lupta se ducea în tăcere, prin întuneric, iar covorul ce acoperea podeaua înăbuşea orice zgomot.

Deodată, din camera de alături răsună un ţipăt de groază:

— Ucigaşi! strigă cineva deznădăjduit, cu o voce ascuţită.

Era vocea Zófiei.

Auzind acest urlet, Athalie simţi că-i amorţesc deodată mâinile şi picioarele.

Simţea sângele cald al victimei sale prelingându-i-se pe faţă.

În camera alăturată se auzi cum un geam se sparge în ţăndări şi, prin fereastra cu geamul spart, răsună glasul strident al Zófiei în liniştea străzii:

— Ucigaşi! Ucigaşi!

Speriată de urletul acesta de om îngrozit, Athalie scăpă sabia din mână şi, zbătându-se, se folosi de amândouă mâinile pentru a-şi scoate părul din strânsoarea Timéei: acum ea era cea atacată, ea era înspăimântată. Imediat ce scăpă din mâinile Timéei, o împinse cât colo, se repezi spre ascunzătoare şi, fără nici un zgomot, trase în urmă tabloul înrămat al Sfântului Gheorghe.

Timéa mai făcu doi-trei paşi înainte clătinându-se, cu sabia în mână, dar peste puţin o scăpă şi căzu leşinată pe covor.

La ţipetele de groază ale Zófiei, pe stradă se aud paşi repezi. Se apropie patrula. Cel care ajunge primul în faţa casei e maiorul.

Doamna Zófia îl recunoaşte şi-i strigă de la etaj:

— Grăbiţi-vă! O omoară pe Timéa! Maiorul sună, bate la uşa de la intrare, dar nimeni nu vine să-i deschidă. Soldaţii se reped să spargă poarta; poarta e însă foarte solidă şi nu cedează.

— Doamnă, strigă maiorul, treziţi servitorii şi porunciţi-le să ne deschidă!

Cu curajul pe care ţi-l dă groaza, doamna Zófia aleargă prin camerele întunecate şi prin coridoarele fără geamuri, lovindu-se de mobile şi de uşi până ce ajunge în camera servitorilor.

Şi-acolo vede exact ceea ce visase mai înainte. Servitorii dorm care pe unde a apucat: vizitiul — trântit pe bancă, feciorul — culcat pe masă, portarul — întins pe podea, camerista — pe cuptor, cu capul atârnând. O lumânare aproape sfârşită mai pâlpâia într-un sfeşnic, aruncând o lumină înspăimântătoare asupra grupului grotesc format de oamenii care dorm.

— E un ucigaş în casă! strigă doamna Zófia, cu voce tremurătoare, adresându-se celor care dorm.

Răspunsul lor fu doar un horcăit înspăimântător.

Scuturară pe unul, pe altul, îi strigă pe nume ţipându-le chiar în urechi; dar cei strigaţi căzeau înapoi fără să dea un semn de trezire.

Între timp, uşa de la stradă răsună de bătăi tot mai violente. Dar nici portarul nu poate fi trezit. Iar cheia se află în buzunarul lui.

Încordându-şi toate puterile, Zófia îi smulse cheia şi, cu ea în mână, străbătu în goană coridorul întunecos, apoi scările cufundate în beznă şi, în fine, pe sub bolta întunecoasă se îndreptă spre poartă pentru a o deschide, având mereu în minte gândul acela cumplit că din clipă în clipă, pe întuneric, s-ar putea lovi piept în piept cu ucigaşul! Şi, în acelaşi timp, chinuită de o întrebare şi mai cumplită: ce-ar fi să-l recunoască pe ucigaş? „Doamne, cine poate fi?"

În sfârşit, găsi poarta, nimeri broasca şi deschise.

Strada era luminată de lanternele patrulei şi ale poliţiei orăşeneşti. Sosiseră şi comandantul poliţiei, şi medicul militar care stătea aproape; fiecare venise cum apucase, pe jumătate îmbrăcat, aruncând pe umeri ce găsise în grabă şi înarmându-se cu vreo bâtă sau cu sabia scoasă.

Domnul Kacsuka sări trei-patru trepte deodată pentru a ajunge cât mai repede la uşa ce dădea direct din anticameră în dormitorul Timéei.

Uşa era însă încuiată pe dinăuntru. Puse umărul, se opinti şi o scoase din ţâţâni.

Şi, deodată, o văzu pe Timéa zăcând pe podea, plină de sânge, fără cunoştinţă.

Maiorul o ridică în braţe şi o aşeză pe pat.

Medicul militar examină rănile şi declară că nici una nu era mortală; Timéa era doar leşinată.

Şi-atunci, îndată ce maiorul se linişti cât de cât şi teama pentru viaţa iubitei sale se mai potoli, se trezi într-însul setea de răzbunare.

Dar unde se afla ucigaşul?

— Ciudat! spuse şeful poliţiei. Toate uşile au fost încuiate pe dinăuntru; cum a putut să pătrundă şi pe unde a putut să iasă cineva?

Nu găsiră nici o urmă trădătoare.

Numai obiectul folosit de ucigaş, sabia ruptă — relicvă păstrată de Timéa într-un toc de catifea — zăcea plină de sânge alături de dânsa.

Sosi şi medicul oraşului.

— Să-i cercetăm pe servitorii casei!

Toţi servitorii sunt cufundaţi într-un somn adânc.

Medicii îi consultă. Nici unul nu se preface: toţi au fost adormiţi cu o băutură în care s-a turnat opiu. Se mai află cineva în casă? Cine a putut face asta?

— Unde-i Athalie? o întrebă maiorul pe doamna Zófia.

Mama Athaliei îl priveşte tăcută; nu poate să-i răspundă. De altfel nici nu ştie.

Şeful poliţiei deschide uşa care dă în dormitorul Athaliei şi toţi se bulucesc înăuntru. Zófia îi urmează aproape leşinată. Nu de alta, dar ea ştie că patul Athaliei e gol!

...Athalie stă însă culcată în patul ei şi... doarme.

Frumoasele şi albele volane ale cămăşii ei de noapte sunt încheiate până la gât şi părul i-e strâns într-o bonetă de noapte brodată; iar mâinile-i frumoase şi „albe", acoperite până la încheieturi de volanele mânecii, se odihnesc pe plapumă. Athalie are faţa şi mâinile curate şi... doarme.

Zărind-o pe Athalie, doamna Zófia e uluită şi se reazemă de perete.

— Şi dânsa doarme adânc, spune medicul oraşului. Şi ei i s-a dat opiu!

Se apropie şi medicul militar pentru a lua şi el pulsul Athaliei. Bate arar, liniştit.

— Doarme adânc!

Nici un muşchi nu tresare pe chipul Athaliei când i se ia pulsul. Nici un tremur cât de mic n-o trădează că-şi dă seama de tot ce se întâmplă în juru-i. Cu o stăpânire de sine uimitoare poate să-i înşele pe toţi.

Numai pe un singur om nu-l poate înşela. Pe bărbatul a cărui iubită a vrut s-o ucidă.

— Oare doarme într-adevăr? întreabă maiorul.

— Pipăiţi-i mâna, îl îndeamnă doctorul, e rece şi liniştită.

De data asta Athalie simte că cel care-i ia mâna e maiorul.

— Dar priviţi, domnule doctor, spune maiorul, dacă te uiţi mai bine, sub unghiile acestor mâini atât de albe... e sânge, sânge proaspăt...

Auzind aceste cuvinte, degetele Athaliei se chircesc spasmodic şi maiorul are senzaţia că un uliu îşi înfige ghearele în mâna lui.

Şi, deodată, fata izbucneşte în râs şi aruncă plapuma de pe dânsa; e complet îmbrăcată; se ridică din pat şi aruncă o privire demonică şi trufaşă spre bărbaţii aceia miraţi, se uită cu o furie victorioasă în ochii maiorului şi, în fine, cu o indignare plină de reproş, spre maică-sa. Biata femeie nu poate să-i îndure privirea şi cade leşinată.

ULTIMA LOVITURĂ DE STILET

ÎN ARHIVELE JUDEŢULUI Komárom unul din procesele penale cele mai senzaţionale este cel a cărui eroină a fost Brazovics Athalie.

Femeia aceasta se apăra cu o iscusinţă de necrezut.

Negă tot, dezminţi tot şi, când tuturor li se păru că au prins-o, ştiu să creeze în jurul ei atâta întuneric, încât judecătorii nu vedeau cum să se mai descurce.

Ce motiv ar fi avut ca s-o omoare pe Timéa? Doar şi ea se pregătea să fie mireasă şi, de! o aştepta o căsătorie onorabilă; Timéa era binefăcătoarea ei şi avusese grijă să-i dea o zestre frumoasă.

Şi-apoi nicăieri — în afară de camera Timéei — nu se găsea vreun indiciu în legătură cu crima. Nicăieri nu se găsise vreo cârpă sau vreun prosop murdar de sânge; nici măcar cenuşa vreunei haine pe care cineva ar fi putut s-o ardă în cuptor.

Cine adormise servitorii, folosind un somnifer? Nici asta nu putea s-o afle nimeni. În seara aceea servitorii mâncaseră şi băuseră de toate, iar printre nenumăratele dulciuri şi condimente străine putea să fie şi vreun somnifer. În camera servitorilor nu

se găsise nici o picătură din punciul acela suspect; paharele din care băuseră servitorii fuseseră spălate mai înainte ca poliţiştii să ajungă acolo; dispăruseră toate indiciile. Athalie declară că în seara aceea băuse şi ea o băutură care i se păruse suspectă şi că probabil din această cauză dormise atât de adânc, încât nu se trezise nici la ţipetele doamnei Zófia, nici mai târziu, când se produsese zarva aceea, se deşteptase numai când maiorul o strânsese de mână.

Singura fiinţă care cu o jumătate de oră mai înainte văzuse patul Athaliei gol era maică-sa, dar maică-sa nu putea să depună mărturie împotrivă-i. Iar supremul argument care pleda în favoarea Athaliei era faptul că toate uşile ce dădeau în camera Timéei fuseseră încuiate, iar pe Timéa o găsiseră leşinată. Cum putuse asasinul să pătrundă şi-apoi să iasă din cameră?

Dacă avusese loc o crimă misterioasă de ce căutau dezlegarea tainei întrebând-o numai pe ea şi de ce nu erau cercetaţi şi ceilalţi colocatari?

Maiorul stătuse la Timéa până noaptea târziu.

Oare, atunci când plecase Kacsuka, nu se furişase nimeni în cameră?

La urma urmei, nu se ştie nici dacă asasinul a fost bărbat sau femeie.

Cea care ştie cu siguranţă acest lucru — Timéa — n-are de gând să vorbească.

Ea îşi menţine mereu aceeaşi declaraţie: că nu-şi aminteşte nimic din tot ce s-a întâmplat. Spaima prin care a trecut a fost atât de cumplită, încât a uitat tot, ca şi când ar fi visat.

Nu vrea s-o acuze pe Athalie.

Confruntarea nu are loc.

Timéa zace încă din cauza rănilor care se vindecă anevoie.

Zbuciumul sufletesc o chinuie mai mult decât rănile primite.

I-e groază gândindu-se ce o aşteaptă pe Athalie.

De la întâmplarea aceea înspăimântătoare, Timéa nu stă nici o clipă singură; un medic sau o soră, făcând cu rândul, se află mereu în camera ei; în timpul zilei lângă ea stă şi maiorul, şi adeseori vine şi subprefectul, care angajează discuţii cu gândul

s-o mai descoase; de îndată ce observă că discuţia trece la Athalie, Timéa îşi zăvoreşte buzele şi nu mai poţi scoate un cuvânt nici cu cleştele.

Într-o bună zi, medicul e de părere că trebuie să i se dea Timéei de citit ceva care s-o-nveselească.

Timéa s-a ridicat din pat şi-acum îşi primeşte musafirii stând în fotoliu.

Domnul Kacsuka propune să fie citite felicitările care au sosit în ziua aceea de neuitat.

Urările acelea nevinovate şi naive ale finilor adresate unei fiinţe care a scăpat de moarte ca prin minune. Ce fericire că a rămas în viaţă şi poate să asculte urările copiilor!

Mâinile Timéei sunt încă bandajate, aşa că scrisorile trebuie să fie deschise de domnul Kacsuka; acesta începe să-i citească Timéei. E de faţă şi subprefectul. Chipul bolnavei începe să se însenineze ascultând lectura. Urările îi strecoară în suflet o bucurie de nedescris.

— Ce pecete ciudată! exclamă deodată maiorul, când vine rândul unei scrisori care are drept blazon un gândac auriu.

— Da, într-adevăr — răspunde Timéa. Şi mie mi-a atras atenţia.

Maiorul o deschide şi, citind primul rând: *„Doamnă, în camera dumneavoastră, pe unul din pereţi, se află o icoană a Sfântului Gheorghe...* " amuţeşte, iar ochii îi ies tot mai mult din orbite, pe măsură ce continuă să citească în gând cele ce urmează; buzele i se învineţesc, fruntea i se acoperă de sudoare; deodată, zvârle scrisoarea cât colo şi, ca un bezmetic, se repede la tabloul cu pricina, îl sfâşie cu o lovitură de pumn şi-apoi, apucându-l cu amândouă mâinile, îl smulge de la locul lui cu rama cea grea cu tot.

În faţa lor se cască ascunzătoarea învăluită în beznă. Maiorul se repede înăuntru şi o clipă mai târziu revine ţinând în mână dovezile crimei: hainele pline de sânge ale Athaliei. Îngrozită, Timéa îşi ascunde faţa în mâini. Subprefectul ridică scrisoarea aruncată pe jos şi ia obiectele găsite în ascunzătoare.

În ascunzătoare se mai află însă şi alte corpuri delicte: cutia cu otrăvuri şi jurnalul Athaliei cu mărturisirile ei îngrozitoare, care dezvăluie tot clocotul din sufletul său şi care aruncă în sufletul ei o lumină ca aceea pe care o aruncă moluştele scânteietoare când străbat pădurile de corali de pe fundul oceanului. Ce monştri sălăşluiesc acolo!...

Timéa uită că mâinile îi sunt rănite şi pline de tăieturi; îşi împreună palmele a rugă şi îi imploră pe cei de faţă — pe medic, pe subprefect şi pe logodnic — să nu spună nimănui nimic despre descoperirea făcută, să păstreze taina...

Acest lucru nu e posibil.

Dovezile se găsesc în mâinile judecătorului, şi pentru Athalie nu mai există îndurare decât în faţa lui Dumnezeu.

Timéa însăşi va fi obligată să îndeplinească cerinţele legii: de îndată ce va putea să se ţină pe picioare, va trebui să se prezinte în faţa tribunalului pentru a fi confruntată cu Athalie.

Ah! ce crudă obligaţie pentru dânsa!

Ce-ar putea să spună decât tot ce a spus şi până acum? Că nu-şi aduce aminte de nimic din tot ce s-a întâmplat în noaptea aceea când cineva a încercat s-o omoare.

Căsătoria cu maiorul trebuie grăbită: la acest proces Timéa nu se poate prezenta în faţa tribunalului decât ca soţia domnului Kacsuka.

De îndată ce Timéa se reface cât de cât, are loc nunta, o nuntă fără zgomot, în casă, fără nici un cântec, fast, musafiri, ospăţ. De faţă sunt doar preotul şi cei doi naşi. Unul e subprefectul, iar celălalt — medicul casei. Altcineva n-are voie s-o viziteze pe Timéa.

Şi de îndată ce Timéa e în stare să meargă cu trăsura până la prefectură, e invitată să vie întovărăşită de soţul ei la tribunal pentru a fi confruntată cu Athalie.

Dreptatea omenească n-o scuteşte de scena aceea penibilă în care trebuie să stea încă o dată faţă în faţă cu cea care a încercat s-o ucidă.

O, Athalie nu se teme de clipa aceasta! Dimpotrivă, aşteaptă cu nerăbdare ca victima să fie adusă iarăşi în faţa ei. Doreşte să-i

străpungă încă o dată inima, dacă nu cu altceva, măcar cu privirea.

Athalie se înfăţişează judecătorilor în haine de doliu: are chipul palid, dar în adâncul ochilor ei arde un foc demonic. Priveşte cu ironie chipurile judecătorilor săi. Dar se cutremură totuşi când preşedintele rosteşte:

— Să fie chemată doamna Kacsuka Imre!

„Doamna Kacsuka Imre! Aşadar, totuşi, a devenit soţia lui!"

Trăsăturile chipului ei trădează încă o satisfacţie pe care nu încearcă s-o ascundă, atunci când o vede pe Timéa intrând cu chipul ei alb ca marmura — la fel de alb ca altădată — dar pe fruntea ei palidă, până la tâmple, se poate vedea o dungă sângerie: cicatricea loviturii ucigaşe. O amintire de la dânsa!

Auzindu-l pe preşedinte invitând-o pe Timéa să jure că va spune adevărul când va răspunde întrebărilor ce i se vor pune de către judecători şi că declaraţia făcută mai înainte este adevărată, Athalie simte că-i creşte inima şi-apoi e înfiorată de plăcere văzând că Timéa îşi scoate mănuşa şi ridică spre cer mâna pe care se vede cicatricea unei răni abia vindecată, a unei răni groaznice, încă un dar de nuntă al Athaliei.

Iar Timéa, ridicând mâna rănită şi tremurândă, jură că a uitat totul, că nu-şi aduce aminte nici măcar dacă agresorul a fost bărbat sau femeie.

— Mizerabilo! şuieră printre dinţi Athalie. (Doar se luptaseră corp la corp!) N-ai curajul aici să m-acuzi spunând ce-am fost în stare să fac!...

— Nu asta vrem să vă întrebăm acum! spune preşedintele. Vrem să vă adresăm doar următoarele întrebări: oare această scrisoare, scrisă de o mână de copil, şi cu această insectă drept pecete, n-a sosit într-adevăr prin poştă în ziua aceea fatală? Nu cumva scrisoarea a fost deschisă mai înainte? Nimeni nu-i cunoştea conţinutul?

Timéa răspunde calm la toate întrebările prin „da" sau „nu".

Atunci, preşedintele se întoarse spre Athalie:

— Şi-acum, domnişoară Brazovics Athalie, ascultă ce scrie în această scrisoare:

„Doamnă, în camera dumneavoastră, pe unul din pereţi, se află o icoană a Sfântului Gheorghe. Icoana acoperă o ascunzătoare în care se intră prin dulapul cu farfurii. Puneţi să se zidească ascunzătoarea aceea şi aveţi grijă de viaţa dumneavoastră, care doresc să fie lungă şi fericită! Dumnezeu să vă aibă în pază! Dódi."

Terminând de citit, preşedintele înlătură pledul care se află pe masă; sub el se găsesc acuzatorii Athaliei: halatul ei plin de sânge, cutia cu otrăvuri, jurnalul.

Athalie scoate un ţipăt ca de uliu rănit de moarte şi îşi acoperă faţa cu amândouă mâinile.

Iar când îşi ia mâinile de pe obraji, ei bine, paloarea i-a dispărut; obrajii i-s roşii ca focul.

În jurul gâtului are o panglică neagră, lată, legată cu o fundă; Athalie o smulge cu amândouă mâinile şi o zvârle cât colo, de parcă ar vrea să-şi pregătească gâtul alb şi frumos pentru călău sau poate pentru a putea spune cu uşurinţă ceea ce izbucneşte din adâncul sufletului ei:

— Da! E adevărat! Eu am vrut să te ucid! Şi-mi pare rău de un singur lucru: că nu te-am nimerit mai bine! Tu ai fost blestemul vieţii mele, tu, stafie cu chipul alb! Din pricina ta am ajuns o nenorocită, o fiinţă pierdută. Am vrut să te omor! Eram datoare sorţii cu acest lucru. N-aş fi avut linişte pe lumea cealaltă dacă n-aş fi încercat asta. Uite, acolo e destulă otravă; aş fi putut să-i ucid pe toţi invitaţii tăi la nuntă. Dar eu aveam nevoie numai de sângele tău. N-ai murit, eu însă mi-am astâmpărat setea şi-acum voi muri eu! Dar înainte ca securea să cadă pe gâtul meu, îţi voi mai da o lovitură drept în inimă, îţi voi face o rană care n-o să se vindece niciodată, o rană care o să te chinuie chiar şi în clipa celei mai fericite îmbrăţişări! Acum o să jur eu! Ascultă, Dumnezeule! Ascultaţi toţi sfinţii, îngerii, diavolii, toţi care sunteţi în cer sau în iad. Aşa să am parte de îndurarea voastră pe cât este de adevărat ceea ce o să vă spun.

Ca ieşită din minţi, femeia se lasă în genunchi şi-şi agită mâinile deasupra capului, chemând drept martori şi îngerii din cer, şi pe cei de sub pământ:

— Jur! Jur că secretul ăsta, secretul uşii ascunse, îl ştia doar un singur om în afară de mine: acel om a fost Timár Mihály de Levetinczy. A doua zi după ce i-am dezvăluit această taină, a dispărut. Aşadar, dacă cineva ţi-a dezvăluit această taină abia acum, atunci înseamnă că Timár Mihály de Levetinczy n-a putut să moară a doua zi! Atunci înseamnă că Timár Mihály trăieşte şi poţi să aştepţi întoarcerea primului tău soţ. Aşa să-mi ajute Dumnezeu precum e adevărat că Timár trăieşte şi-acum! Iar cel pe care l-ai înmormântat a fost un hoţ, un hoţ care a furat hainele lui Timár!... Şi-acum trăieşte mai departe cu rana asta în inima ta!

FEMEIA DE LA „MARIANOSTRA"

TRIBUNALUL O CONDAMNĂ LA MOARTE pe Athalie pentru cele şapte încercări de otrăvire cu opiu şi pentru încercare de asasinat cu premeditare. Prin graţia regelui, pedeapsa aceasta fu comutată în închisoare pe viaţă.

Athalie trăieşte şi-acum.

Au trecut patruzeci de ani şi Athalie are acum şaizeci şi şapte.

Dar nici azi nu pare înfrântă. Are o inimă de cremene, e tăcută şi nu s-a pocăit. În zilele de sărbătoare, când celelalte deţinute merg la biserică, dânsa e închisă într-o celulă, pentru că-i în stare să tulbure rugăciunea celorlalte.

La început, când au silit-o să meargă la biserică, s-a ridicat chiar în mijlocul predicii ţinute de preot şi a strigat: „Minţi!" şi a scuipat drept în faţa altarului.

Amnistii au fost acordate de nenumărate ori. Cu prilejul unor sărbători naţionale, dregătorii ţării s-au arătat îndatoritori şi au eliberat sute şi sute de deţinuţi. Dar Athalie n-a fost niciodată propusă de către supraveghetori pentru a fi eliberată. Celor care căutau s-o convingă să se pocăiască, pentru că astfel ar putea fi graţiată, le răspundea:

— Daţi-mi drumul, dar să ştiţi: imediat ce scap, o ucid pe femeia aia!

Şi-acum spune la fel.

...Deşi aceste cuvinte nu-şi mai au rostul, deoarece femeia aceea a devenit demult pulbere, după ce, ani de-a rândul, cu inima bolnavă, s-a chinuit din pricina ultimei lovituri a Athaliei.

Într-adevăr, Timéa n-a putut să fie niciodată cu totul fericită, amintindu-şi mereu cuvintele Athaliei: „Timár trăieşte şi-acum!" Acest gând a însoţit-o ca o stafie de gheaţă, umbrind bucuriile sale. Sărutul ei de soţie fusese otrăvit pentru totdeauna. Iar când a simţit că i se apropie sfârşitul, a cerut să fie dusă la Levetinc, ca nu cumva după moarte să fie înmormântată în cavoul acela în care cine ştie ce om zăcea sub blazonul lui Timár. A căutat acolo un loc liniştit pe malul plin de sălcii al Dunării, cât mai aproape de locul unde-şi pierduse tatăl, de locul unde zăcea, în fundul Dunării, Ali Ciorbadji. Atât de aproape de «Insula nimănui», de parcă ar fi atras-o o presimţire tainică!...

Piatra de pe mormântul ei şi stânca eratică a insulei stau faţă în faţă şi se privesc.

Bogăţiile pe care i le-a lăsat Timár parcă au fost blestemate! Cu cel de-al doilea soţ, Timéa a avut un băiat foarte uşuratic şi risipitor; ajunsă pe mâinile lui, averea aceea uriaşă s-a topit ca prin farmec, dispărând la fel cum apăruse. Iar nepotul Timéei trăieşte acum din acea ofrandă caritabilă pe care a lăsat-o Timár drept fundaţie pentru rudele sărace. Asta-i tot ce-a rămas în urma lui.

Până şi pe locul unde a fost casa lui din Komárom s-a înălţat o altă clădire; acolo unde a fost cavoul familiei Levetinczy s-au construit fortificaţii. N-a rămas nici o urmă din vechea strălucire şi bogăţie.

Dar pe «Insula nimănui», ce o mai fi acum?

„NIMENI"

AU TRECUT PATRUZECI DE ANI de când Timár a dispărut din Komárom. Eram copil şi buchiseam în abecedar când am fost duşi la înmormântarea acelui domn bogat despre care mai târziu se zicea că poate nu murise, ci doar se ascunsese pe undeva;

poporul era încredinţat că Timár trăieşte şi că odată şi-odată va reapărea! Poate că această credinţă se născuse din cuvintele ameninţătoare ale Athaliei; adevărul e însă că opinia publică şi-o însuşise.

Chipul nespus de frumos al doamnei pe care o admiram în fiecare duminică dimineaţă, stând acolo sus, la balcon, lângă orgă, e şi-acum viu în faţa ochilor mei. Ea stătea în banca din faţă, la capătul rândului, lângă altar. Era nespus de frumoasă şi părea nespus de blândă.

Îmi aduc aminte de groaza care a străbătut tot oraşul ca un val fierbinte în noaptea când doamna de companie a încercat s-o omoare pe doamna aceea frumoasă; ce vâlvă a fost!

Am văzut-o şi pe femeia condamnată la moarte în timp ce o duceau spre locul de execuţie, într-o căruţă deschisă; se zicea că va fi decapitată. Era îmbrăcată într-o haină cenuşie, cu panglici negre. Stătea în căruţă, cu spatele spre vizitiu, faţă-n faţă cu preotul care ţinea o cruce în mână.

Precupeţele aflate în piaţă o blestemau şi-o scuipau în timp ce căruţa trecea; ea însă privea fix undeva, înainte, şi nu lua nimic în seamă.

Oamenii se buluceau în urma căruţei, iar copiii, pâlcuri-pâlcuri, se grăbeau să ocupe locuri la spectacolul acela înfiorător oferit de rostogolirea unui cap atât de frumos. Eu priveam cu teamă în urma căruţei, nu îndrăzneam să deschid fereastra. „Vai, să nu cumva să se uite la mine!" mă gândeam.

O oră mai târziu, oamenii s-au întors însă bombănind. Erau nemulţumiţi că femeia aceea frumoasă condamnată la moarte fusese graţiată.

O duseseră la locul execuţiei numai pentru a-i spune acolo că pedeapsa i se comutase.

Se spune că la anunţarea acestei veşti, preotul i-a dus crucifixul la buze, dar femeia, ieşită din minţi, în loc să-l sărute, l-a muşcat pe Mântuitorul de amândoi obrajii aşa încât urmele dinţilor ei au rămas întipărite acolo.

Mult timp după această întâmplare, în fiecare duminică am văzut-o la biserică pe doamna aceea frumoasă şi palidă; avea o

cicatrice sângerie de-a lungul frunţii şi an de an părea mai tristă şi mai palidă.

Circulau fel de fel de vorbe despre dânsa; copiii auzeau astfel de vorbe de la mamele lor, iar la şcoală şi le spuneau unul altuia.

Apoi timpul a aşternut peste toate uitarea.

Mai anii trecuţi, un prieten — bătrân naturalist — o somitate în materie, colecţionar de plante şi insecte, cunoscut de către oamenii de ştiinţă nu numai în ţara noastră, ci şi peste hotare, mi-a povestit despre ţinuturile acelea ciudate care se mai află şi azi între Imperiul Austro-Ungar şi cel Otoman — teritorii care, neaparţinând vreunei ţări, nu sunt nici proprietatea cuiva; de aceea, ele sunt adevărate mine de aur pentru un pasionat cercetător al naturii; acesta găseşte acolo o floră şi o faună cu totul deosebită. Bătrânul meu prieten obişnuia să colinde în fiecare an prin aceste regiuni şi petrecea acolo săptămâni de-a rândul, făcând cercetări pasionante.

Într-o toamnă m-a convins să-l întovărăşesc. Ştiinţele naturale — specialitatea lui — mă pasionează şi pe mine. Aveam timp liber, aşa că l-am însoţit pe bătrânul savant spre Dunărea de jos.

El m-a condus pe «Insula nimănui». Prietenul meu, savantul, cunoştea aceste locuri de aproape douăzeci şi cinci de ani, de pe vremea când cea mai mare parte a insulei era încă neumblată şi când toate erau într-un stadiu primitiv. Azi, cu tot stufărişul care şi acum o mai înconjoară şi o ascunde, insula este o adevărată gospodărie model.

Întreaga insulă, împrejmuită cu un dig de piloţi, este ferită acum de orice inundaţii. În afară de asta, e străbătută de canale de irigaţie care sunt umplute cu apă cu ajutorul unor dispozitive acţionate de cai.

Dacă un grădinar adevărat ar descoperi insula, cu siguranţă că nu l-ai mai putea smulge de-acolo. Pomii fructiferi, plantele de ornament, produsele necesare traiului, totul te face să crezi că eşti într-un mic paradis. Fiece colţişor de pământ sau îţi aduce vreun folos material, sau îţi încântă privirea. Tutunul ce se cultivă aici are o aromă deosebită şi, preparat cu pricepere, e o marfă

de calitate superioară. Prisaca insulei, văzută de departe, pare un adevărat orăşel construit pentru nişte liliputani, un orăşel cu tot felul de bordeie şi case etajate. Într-o pădurice împrejmuită cresc păsări de curte din speciile cele mai rare, obiect de invidie pentru orice crescător de orătănii: *houdame* minunate, cu pene care le acoperă tot capul, găini din Cochinchina, albe ca zăpada şi ale naibii de frumoase, *crève-coeur* negre, cu creasta dublă, *prince-Albert* de culoarea cucuvelei, cârduri întregi de curcani argintii, păuni aurii şi albi, iar în jurul lacului artificial se plimbă specii rare de raţe colorate, gâşte şi lebede. Pe izlazurile cu iarbă grasă pasc vaci fără coarne, capre de Angora, lame cu păr lung, negru şi lucios.

Mi-am dat repede seama că pe insulă locuieşte un om obişnuit cu luxul, deşi acest om n-are niciodată nici o lăscaie. Banii nu pătrund aici, în acest paradis.

Cei care au nevoie de produsele insulei ştiu prea bine ce vor în schimb locuitorii ei, de aceea le aduc grâne, ţesături, unelte, fire vopsite.

Prietenul meu, savantul, obişnuia să aducă seminţe de plante necunoscute pe insulă, ouă de păsări domestice rare şi, pentru ele, primea insecte rare şi plante uscate pe care apoi le vindea unor muzee din străinătate sau unor institute de ştiinţe naturale, realizând astfel un câştig frumos: asta pentru că ştiinţa nu-i numai pasiune, ci şi un mijloc de trai.

Ceea ce m-a surprins plăcut vizitând această insulă a fost faptul că locuitorii ei vorbeau limba maghiară, lucru foarte rar în regiunile mărginaşe ale ţării. Toată colonia e compusă dintr-o singură familie şi, drept urmare, oamenii au numai prenume. Cei şase băieţi ai primului colonizator şi-au adus neveste de prin împrejurimi, iar acum numărul nepoţilor şi al strănepoţilor este aproape de patruzeci. Şi pe toţi îi hrăneşte această insulă, nimeni nu ştie ce-i nevoia. Ba le şi prisoseşte.

Fiecare locuitor se pricepe la câte ceva şi, chiar dacă vor ajunge să fie de zece ori mai mulţi decât sunt acum, munca va înlesni traiul tuturor.

Străbunicul şi străbunica învaţă pe fiecare nepot sau strănepot să muncească: străbunicul îi învaţă pe băieţi, străbunica pe fete.

Bărbaţii învaţă grădinăritul, tâmplăria, olăria, cultivarea tutunului, creşterea vitelor; unii dintre ei devin dulgheri şi morari; femeile ţes covoare turceşti, pictează şi brodează, fac dantele, scot mierea din faguri, pregătesc brânzeturile, apa de trandafiri. Şi munca e în aşa fel organizată, încât nu mai trebuie spus nimănui ce anume să facă. Fiecare îşi cunoaşte îndatoririle şi îşi vede de treabă muncind cu drag, fără să fie îmboldit să facă acest lucru.

Familiile s-au înmulţit, casele lor se înşiruie una după alta. Fiecare casă este construită cu ajutorul tuturor, iar bătrânii poartă de grijă noilor căsătoriţi.

Străinii care se abat pe insulă sunt primiţi de actualul cap al familiei, căruia toţi îi zic „tată"; străinii îl cunosc sub numele de Déodat. E un bărbat înalt de statură, cu trăsături frumoase, nobile, trecut de patruzeci de ani. El se ocupă de schimburile cu vizitatorii şi le arată insula.

La sosirea noastră, Déodat ne-a primit cu amabilitatea cu care obişnuia să primească vechile cunoştinţe: prietenul meu, naturalistul, îl vizita cu regularitate, în fiecare an.

Am discutat probleme de pomicultură, oenologie, horticultură, botanică, entomologie — ştiinţe în care Déodat părea să aibă cunoştinţe temeinice. În ceea ce priveşte grădinăritul şi creşterea vitelor, aplica cele mai înaintate metode. N-am reuşit să-mi ascund mirarea. De unde le învăţase?

— De la bătrânul! mi-a răspuns Déodat, plecându-şi capul cu respect.

— Cine e?

— O să-l cunoaşteţi diseară, când o să ne-adunăm cu toţii.

Tocmai se culegeau merele; copiii şi femeile erau ocupaţi cu strângerea minunatelor fructe aurii, roşii sau de culoarea pielii; fructele acestea splendide stăteau îngrămădite pe pajiştea verde ca nişte piramide de ghiulele în incinta cetăţilor. În toată insula se auzea o larmă veselă.

Când, în sfârşit, soarele de toamnă s-a ascuns după orizont, un clopoţel aşezat pe cel mai înalt punct al insulei a vestit sfârşitul zilei de muncă. Auzindu-l, oamenii s-au grăbit să pună în

coşuri fructele culese şi, ţinând doi câte doi de toartele coşurilor, au pornit spre şirul de case.

Însoţiţi de Déodat, am plecat şi noi în direcţia de unde se auzise clopoţelul.

Clopoţelul se afla în turnuleţul unei clădiri de lemn. Clădirea şi turnuleţul erau năpădite de iederă, dar, privind cu luare-aminte stâlpii cerdacului pe care erau sculptate figuri fantastice, puteai să-ţi dai seama că cel care clădise casa aceasta îşi sculptase în lemnul stâlpilor multe visuri, dureri, bucurii, gânduri.

În faţa acestei case se găsea un platou rotund, iar pe el — mese şi bănci. După terminarea lucrului, toţi s-au îndreptat într-acolo.

— În casa asta locuiesc bătrânii noştri! ne-a şoptit Déodat.

Nu peste mult timp bătrânii au ieşit din casă. Erau o pereche frumoasă. Femeia putea să aibă şaizeci de ani, bărbatul optzeci.

Străbunicul avea o faţă expresivă, de care-ţi puteai aminti chiar după patruzeci de ani, aşa cum îţi aminteşti de un tablou pe care l-ai văzut cândva, demult de tot. Eu am rămas uluit. Chelise, dar puţinul păr care-i mai rămăsese şi mustaţa nu erau cărunte; un calm desăvârşit îi păstrase neschimbate trăsăturile feţei.

Orice s-ar spune, viaţa cumpătată şi buna dispoziţie menţin trăsăturile feţei în această stare.

Străbunica era pe drept cuvânt atrăgătoare. Printre firele de păr odinioară aurii, se amestecaseră şi fire argintate, dar ochii ei erau parcă tot ai unei tinere fete şi se roşea ca o mireasă când bătrânul o săruta.

Feţele bătrânilor se îmbujoraseră de plăcere văzând toată familia aceea mare adunată în jurul lor; îl strigau pe fiecare pe nume şi-l sărutau. Sărutul acesta era fericirea lor, binecuvântarea lor, recunoştinţa lor.

Abia după terminarea acestui ceremonial ne-a venit şi nouă rândul. Déodat, fiul cel mai mare, încheia şirul celor pe care îi îmbrăţişaseră bătrânii. Cei doi ne-au strâns mâna, apoi ne-au poftit la cină.

Străbunica îşi păstrase şi-acum sarcina de a supraveghea pregătirea bucatelor şi ea îi servea pe toţi; străbunicul îngăduia

fiecăruia să ia loc alături de cei pe care îi iubea mai mult şi să mănânce acolo. El s-a aşezat la masa noastră împreună cu Déodat; o fetiţă blondă cu părul creţ, frumoasă ca un înger şi care se numea Noémi, îl rugă s-o ia în poală; doar ei îi fu îngăduit să asculte cu gura căscată discuţiile serioase pe care le purtam.

Când mi-am rostit numele în faţa străbunicului, acesta s-a uitat lung la mine şi pe chipul lui a trecut o undă de îmbujorare.

Prietenul meu, savantul, l-a întrebat dacă nu cumva auzise pe undeva de numele meu. Dar bătrânul n-a răspuns.

Déodat s-a grăbit să intervină spunând că de patruzeci de ani bătrânul nu citise nimic despre cele ce se întâmplau în lume: singura lui lectură o constituiau cărţile de economie şi de grădinărit.

Eu, potrivit obiceiului oamenilor care se îndeletnicesc de multă vreme cu meseria de a spune şi altora ceea ce află — şi asta cât mai repede şi la cât mai mulţi —, m-am folosit de acest prilej să valorific priceperea mea la locul potrivit şi i-am povestit tot ce se întâmplase în lume.

Aşadar, am început să-i povestesc despre evenimentele din ţară, arătându-i cum a fost legată Ungaria de Austria cu ajutorul cuvîntelului „şi"[1].

Bătrânul scotea mari rotocoale de fum din pipă; fumul parcă spunea: „Insula mea nu aparţine ţării aceleia!"

I-am povestit despre impozitele care ne apasă. Rotocolul de fum parcă spunea: „Pe insula mea nu se plătesc dări!"

I-am povestit despre războaiele care au avut loc atât la noi în ţară, cât şi în lumea largă.

Rotocolul de fum parcă răspundea: „Noi nu luptăm împotriva nimănui!"

Chiar în acea vreme se produseseră nişte crahuri uriaşe în lumea finanţelor, firme renumite se ruinaseră rând pe rând; am căutat să-i dau unele explicaţii în legătură cu asta.

[1] Aluzie la statul dualist Austro-Ungar, creat în 1867, în urma înţelegerii dintre aristocraţia austriacă şi cea maghiară, şi destrămat în 1918.

Rotocolul de fum din pipa bătrânului mi-a răspuns parcă şi la asta: „Uite, la noi nu există bani!"

Apoi, i-am povestit despre luptele înverşunate pe care le duc partidele între ele. Câtă amărăciune aduc religia, naţionalismul, setea de stăpânire.

Bătrânul şi-a scuturat scrumul din pipă: „La noi nu sunt nici episcopi, nici agenţi electorali, nici miniştri."

Şi, în sfârşit, i-am arătat cât de puternică va fi odată şi odată ţara noastră dacă se va împlini tot ceea ce ne dorim.

...Micuţa Noémi aţipise în poala străbunicului ei şi au fost nevoiţi s-o ducă în casă şi s-o culce. Era mult mai important acest lucru decât tot ce înşirasem eu. Copila adormită s-a mutat astfel din poala străbunicului în cea a străbunicii. După ce bătrâna nea părăsit, bătrânul m-a întrebat:

— Unde te-ai născut dumneata?

I-am spus.

— Care-i meseria dumitale sau funcţia pe care o îndeplineşti?

I-am răspuns că sunt romancier.

— Adică?

— Romancierul e un om care, cunoscând sfârşitul unei povestiri, poate să ghicească întreaga povestire.

— Aşa? Ei bine, atunci ghiceşte povestea vieţii mele! mi-a spus el, luându-mi mâna în mâinile sale. A fost odată un om care a părăsit lumea în care era admirat şi şi-a făurit o altă lume în care este iubit...

— Pot să vă întreb cum vă numiţi?

La aceste cuvinte, bătrânul parcă s-a înălţat, devenind cu un cap mai înalt; a ridicat mâna tremurândă şi mi-a pus-o pe creştet. În clipa aceea mi s-a părut că odată, demult, tare demult, mâna aceasta se mai aşezase pe creştetul meu, care pe-atunci era încă acoperit cu zulufi blonzi de copil, şi parcă mi-am amintit că mai văzusem undeva chipul omului acela. Dar la întrebarea mea mi-a răspuns:

— Numele meu este „Nimeni".

Apoi s-a întors fără să mai spună nimic, a intrat în casă şi n-a mai apărut deloc cât timp am rămas pe insulă.

*

Iată cum arată astăzi «Insula nimănui».

Privilegiul acordat de ambele ţări — care îngăduie acestui petic de pământ să existe în afara oricăror hotare — expiră abia peste cincizeci de ani.

Iar peste cincizeci de ani... cine poate spune ce va mai fi?!

SFÂRŞIT

CUPRINS

Prefaţă 5
Tabel cronologic 10

CORABIA SFÂNTA BARBARA
Porţile de Fier 13
Sfânta Barbara şi călătorii ei 18
Pisica albă 29
„Salto mortale" cu un mamut 35
Un control sever 44
„Insula nimănui" 52
Almira şi Narcisa 62
Şoapte în întuneric 75
Povestea locuitorilor insulei 84
Ali Ciorbadji 97
Alabastrul însufleţit 102
Înmormântare marinărească 105
O glumă cam tare 110
Destinul *Sfintei Barbara* 114

TIMÉA
Tatăl adoptiv 121
Un sfat bun 133
Semiluna roşie 139
Mina de aur 145
Gluma Athaliei 168
O altă farsă 185
Rochia de mireasă 192
Timéa 209

„INSULA NIMĂNUI"

Nunta statuii de alabastru 227
Diavolul păzitor 235
Împrimăvărare 247
Păianjenul printre trandafiri 266
În afara lumii 282
Tropicus capricorni 289
Căminul primitor 310
Giuvaeruri de familie 314

NOÉMI

Un nou musafir 329
Dulgherul 350
Noémi 357
Melancolie 374
Tereza 396

ATHALIE

Sabia ruptă 409
Prima înfrângere 431
Gheaţa 441
Fantoma 457
Ce spune luna? Ce spune gheaţa? 484
Cine vine? 489
Cadavrul 493
Doamna Zófia 497
Scrisoarea lui Dódi 502
Nepriceputo! 507
Athalie 517
Ultima lovitură de stilet 534
Femeia de la „Marianostra" 540
„Nimeni" 541

Pentru comenzi şi informaţii
adresaţi-vă la:

Editura CORINT
Difuzare şi Clubul Cărţii
Splaiul Independenţei nr. 202 A
sector 6, Bucureşti
Tel: 319 88 22; 319 88 33; 319 88 55; 319 88 77
Fax: 319 88 66
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazinul virtual:
www.edituracorint.ro

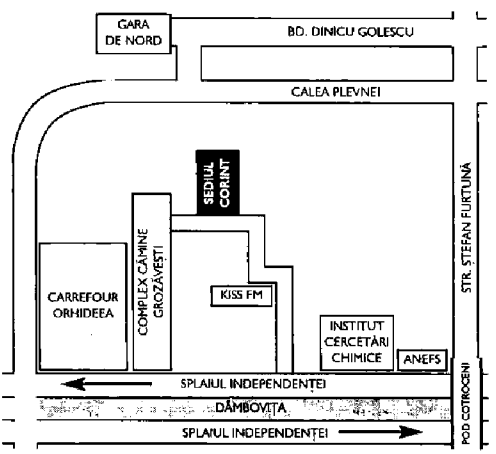

Format: 16/54x84.
Coli tipo: 34,5

Tiparul executat la:
S.C. UNIVERSUL S.A.

Jókai Mór

OMUL DE AUR

Înrudit prin atmosferă cu romanticii de factură „gotică", Jókai Mór aduce în plus elemente ale scriiturii „naive şi sentimentale". [...] Literatura sa readuce fiorul romantismului autentic (condimentat cu o doză de realism minor), ce face ca romanele de acest gen să nu fie uitate niciodată. Ţin oarecum de prima tinereţe, de o inocenţă a lecturii pe care nu o mai capeţi niciodată după ce ai trecut „pragul". Însă îţi rămân în memorie pentru totdeauna, tocmai pentru că vârsta inocenţei sapă în tine regretele unei plecări fără posibilitate de întoarcere.

Bogdan-Alexandru Stănescu

ISBN (10): 973-7786-36-X
9 789737 786364
ISBN (13): 978-973-7786-36-4